

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

— 1207

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM
KÖNYVTÁRA.

1882-ik ÉVI FOLYAM.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA

1882.

Hetedik évfolyam. I—IV. füzet.

1882.

Január—Augusztus

OLÉK
Hirleptár

MAGYAR

KÖNYV-SZEMLE.

KÖZREBOCSÁTJA

A M. NEMZETI MÚZEUM

KÖNYVTÁRA.

BUDAPEST.

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADEÉMIA KÖNYVKIADÓ HIVATALA.

1882.

AZ ELSŐ—NEGYEDIK FÜZET TARTALMA :

	Lap.
Dr. Rösler István: Adalékok a kassai kir. jogakadémia könyvtárához	1—30
Szilágyi Sándor: Német bibliographiai ritkaságok a budapesti könyvkiállításon	31—36
Dietz Sándor: A legrégibb magyar erdészeti munka 1656-ból	36—39
Jakab Elek: Adatok énekes könyveink bibliographiájához Toldy Ferencz jegyzetei nyomán	40—71
Komáromy András: Gróf Eszterházy Dániel levéltára a Nemzeti Múzeum könyvtárában	72—81
Szabó Károly: Régi magyar könyvészeti adalékok. V. közlem.	82—94
Hellebrant Árpád: Ismeretlen brassói egylevelű nyomtatvány a XVII. századból	95—99
Chernel Kálmán: Könyvbecslés Modor városában 1608-ból	100—102
Jakab Elek: A XIX. századbeli erdélyi halotti beszédek bibliographiájához	102—113
Reizner János: Adalékok a szabadságharcz s az emigráció könyvészetéhez	114—121
Fejérpataky László: Az országos levéltár oklevél-kiállítása	122—127
Cs. I.: A bars-szentkereszti püspöki könyvtár kéziratai	128—141
Csontos János: A budapesti országos könyvkiállítás	142—156
A király a budapesti könyvkiállításon	157—174
Hazánkat érdeklő külföldi szemle	175—240
Fraknói Vilmos: Árpádházi sz. Erzsébet két imádságos könyve Cividaleban	175—180
Majláth Béla: Hungaricák a bécsi könyvkiállításon	181—201
Csontos János: A müncheni könyvtár hazai vonatkozású kéziratai	202—240
Vegyes közlemények	241—254
A magyar irodalom 1882-ben. Összeállítja Horváth Ignác	I—XXXVII
Hazai nem magyar irodalom	XXXVII—LXVII
Hazánkat érdeklő külföldi munkák	LXVII—LI
1882. évre szóló magyar és egyéb nyelvű naptárak	LI—LVI

MAGYAR KÖNYV-SZEMLE.

A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára ezen cím alatt 1876-ban folyóiratot indított meg, mely a magyarországi könyvészet és a hazai könyvtárak közlönye óhajtott lenni.

E folyóirat a jelen évben VII. évfolyamába lép.

Közölni fog a régibb magyarországi bibliographia körébe tartozó értekezéseket és az újabb felfedezésekről szóló értesítéseket, ismertetni fogja a hazai könyvtáraknak történetét, szervezetét, nevezetesebb tudományos kincseit és szerzeményeit. Figyelemmel fogja kísérni a külföldi könyvtárakban létező hungaricákat, s tudomást vesz a külföldi bibliographia hazánkat érdeklő nevezetesebb mozzanatairól. Továbbá összeállítja a magyarországi sajtó irodalmi érdekű termékeinek és a hazánkat érdeklő külföldi munkáknak lehetőleg teljes jegyzékét.

Készséggel megnyitja hasábjait a könyvtárnokok és könyvgyűjtők felszólalásainak, javaslatainak és kérdéseinek; számít mindazoknak szíves közreműködésére, kiket hivatalos állásuk és irodalmi foglalkozásuk ezen térre vezet.

TARTALOM.

	Lap.
Chernel Kálmán: Könyvbecslés Modor városában 1606-ból . . .	100—102
Csontos János: A bars-szent-kereszti püspöki könyvtár kéziratai	128—141
» » A budapesti országos könyvkiállítás 142—156 és	357—370
» » A müncheni könyvtár hazai vonatkozású kéziratai	202—240
» » Az esztergomi főegyházi könyvtár kéziratai . . .	306—335
» » A krakkói könyvtár hazai vonatkozású kéziratai	373—398
» » Egy kéziratban maradt magyar munka 1606-ból Olmüczben	402—407
Dietz Sándor: A legrégebb magyar erdészeti munka 1656-ból . .	36—39
Fejérpataky László: Az országos levéltár oklevél-kiállítása . .	122—127
Fraknói Vilmos: Árpádházi sz. Erzsébet két imádságoskönyve Cividaleban	175—180
» » Pázmány Péter egy ismeretlen levele Bethlen Gáborhoz 1629-ből	351—356
» » Erdélyi János XIV. századbéli magyar canonista ismeretlen munkája Rómában	399—401
Hellebrant Árpád: Ismeretlen brassói egylevelű nyomtatvány a XVII századból	95—99
Jakab Elek: Adatok énekeskönyveink bibliographiájához Toldy Ferencz jegyzetei nyomán	40—71
» » A XIX. századbéli erdélyi halotti beszédek biblio- graphiájához	102—113
Dr. Kiss Aron: Bod Péter levelei Rádai Gedeonhoz könyvgyűj- tési ügyekben	257—263
Komáromy András: Gróf Eszterházy Dániel levéltára a Nemzeti Múzeum könyvtárában	72—81
Kudora Károly: Adalék Szabó Károly »Régi magy. könyvtár«-ához	273
Majláth Béla: Hungaricák a bécsi könyvkiállításon	181—201
» » Adalékok Szabó Károly »Régi magy. könyvtár«-ához	270—273
» » A szakolezai ferenczrendi könyvtár XVII. századi történetéhez. I.	288—305
» » Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának állapotáról 1881—2-ben	340—350

Reizner János: Adalékok a szabadságharc és az emigratio könyv-	
vészetéhez	114—121
Révész Kálmán: Adalék énekes könyveink bibliographiájához .	264—269
<u>Dr. Rösztker István</u> : Adalékok a kassai kir. jogakademia könyv-	
tárához	1—30
Szabó Károly: Régi magyar könyvészeti adalékok	82—94
Szilágyi Sándor: Német bibliographiai ritkaságok a budapesti	
könyvkiállításon	31—36
» » A Corvina történetéhez	336—340
Thaly Kálmán: Négy ismeretlen magyar naptár 1683—1708-ból .	255—256
Adalékok a kolozsvári ev. ref. egyház és főtanoda nyomdái tör-	
történetéhez	274—288
Adalékok Szabó Károly »Régi magyar könyvtára«-hoz	371—372
A király a budapesti könyvkiállításon	157—174
Vegyes közlemények	241—254 és 408—420
Magyarországi könyvészet. 1881. Összeállította Horváth Ignác	
I—LI és LXXVI—CXXX	
Naptárak az 1882. évre	LII—LVI
Iskolai értesítők az 1881—82. tanévről	LVII—LXXX
Kimutatás a »Magyar Könyv-Szemle« 1882. évi folyamában felso-	
rolt könyvekről.	

ADALÉKOK A KASSAI KIR. JOGAKADÉMIA KÖNYVTÁRÁHOZ.

Dr. Rösztler István,

jogakadémiai tanártól.

Ismeretes dolog, hogy Kassa fényes multjának egyik ragyogó lapjára a kassai gymnasium és egyetem története van írva

Az intézet eredetét eddig, sajnos, homály takarja; de neves történetbuvárok (Wallaszky, Fessler, Toldy) állítják, hogy Kassának már Hollós-Mátyás idejében volt gymnasiuma. Többet tudunk, adataink is biztosabbak a mohácsi vészen innen (Fraknói¹⁾) s különösen azóta, hogy a jezsuita-rend a XVII. század elején Kassán megtelepült, s illetőleg Kisdi Benedek bőkezűsége 1657. évi február 26-án a kassai egyetemet megteremtette.

Az egyetem, az 1660. évi augusztus 7-én k. kir. megerősítő arany bulla alapján ez évi novemberben megkezdvén működését²⁾ folytatta a rend feloszlatásáig, 1773-ig, tulajdonkép s mint Alma Universitas Episcopalis, 1777 ig, a mikor az új tanulmányi rendszer jogi és bölcséleti tanfolyamu kir. akadémiává alakította. Az 1849—50. szervezés óta a bölcséleti folyam a gymnasiumba olvadt, az akadémia pedig mint jogakadémia maradt fön.

¹⁾ Frankl, A hazai és külföldi iskolázás a XVI. században. Budapest, 1873. 102. s k. ll.

²⁾ Wallaszky, Conspectus Rei-publ. Litterariae in Hungaria. 172. l. — 1661. nov. 6. nyíltak meg a bölcséleti, theolog.-polemikai és (a fensőbb) irodalmi collegiumok. — Cassovia vetus ac nova. 112 s k. ll.

Ezeket előre bocsátva, nem szükség mondanom, minő fontossággal bírnak az ily culturtényezők a nemzetek életében, valamint fölösleges volna bizonyítgatnom, mennyire kívánatos, hogy tudományos intézeteink multjának lehetőleg hű és teljes képe álljon rendelkezésünkre.

Bizonyos, hogy Nátafalussy Kornél méltó munkát végzett s a közügynek tett szolgálatot, midőn a kassai gymnasium történetét önálló kutatások alapján megismertette.¹⁾ Nyomán megkészült a kassai kir. jogakadémia története is. Az itt következő vázlat föladata immár összehordani egy-némely följegyzést és adalékot ez akadémia könyvtára történetéhez, és ezzel egy pár vonással járulni a kép teljességéhez.

A kassai kir. jogakadémia könyvtára eredetileg két forrásra vezethető vissza: a szorosan vett akadémiai könyvtárra — állott az akad. alapból vásárolt, s a helytartó tanács vagy más jötevő által ajándékozott könyvekből, — és másodsor a fölosztatott jezsuita-collegium könyvtárára.²⁾ Főforrás mindenesetre ez utóbbi volt, a mint ezt a könyvek hoszu sora igazolja, melyeken a fölirat olvasható: *Inscriptus Catalogo Collegii Societatis Jesus Cassoviensis.*

A könyvtár alapját ehhez képest a jezsuiták vetették meg. Az előzmények azonban zivataros századok zürében vesznek el.³⁾ Sőt a könyvtár gyarapodása is épenséggel csak 1784 óta kísérhető figyelemmel, — bár az eredmény e részben sem mondható kielégítőnek. Korábbi évekből mindössze annyit tudunk, hogy 1778. a könyvtár kir. adományból Redeker,

¹⁾ L. a kassai főgymnasium 1862/3. Tudósítványát, a honnan e becses dolgozat jobbjára szöszszerint, részben kiegészítve, átment A m. kir. jogakadémiák és joglyceumok Történetébe (Pest, 1873. Külön lenyomat a Budapesti Közlönyből). — L. még Vass J., Kisdi Benedek egri püspök s a kassai akadémia kétszázados emlékezete. Magyar Sion. 1863. 21, 110 ll., s az id. gymnasium 1874/75. Tudósítv.

²⁾ *Acta Academiae Regiae Cassoviensis* 4-r. 270. l. kézirat a jogakad. könyvtárban; terjed 1777/8–1813/4-ig bezárólag. — V. ö. 176. a) 225. ll. — *Ratio educat. ş. CXCH.* s k.

³⁾ Az t. i. hogy az intézetnek előbb ne volt volna könyvtára, alig hihető. — V. ö. péld. Wallaszky 136. l.

néhány évvel előbb elhunyt szepesi kamarai tanácsos hátrahagyott könyveivel gyarapodott, ezek egy része, hasonlóképp kir. rendeletnél fogva, a budai egyetemnek jutván; ¹⁾ a kir. helytartó tanács 1779. évi szeptember 27-én kelt intézményéből pedig kitetszik, hogy

1. Molindes Ferencz, jezsuita tartományfőnök 1734. egy bibliotheca catechetica föllállítására 1000 forintot adományozott a collegiumnak;

2. Andrassy József báró 1755-ben 10.500 frtot azon kötéssel, hogy az érintett tőke kamataiból évenként 100 frt könyvtári czélokra fordítandó, végül

3. Keller Jakab 600 frtot szintén a könyvtár javára. ²⁾

Ez időtájt, vagy a jezsuiták föloszlatásakor, a collegiumi, illetőleg »kassai könyvtár« állománya 4 ezer 7–800 kötetre rúghatott, ³⁾ a könyvtár tőkéje pedig 1781. 5⁰/₀-ra elhelyezett Andrassy-féle 2000 s a Keller-féle 600 frtból állott. ⁴⁾

¹⁾ Acta. 10. l. — Adversaria Bibliothecae R. Academiae Cassoviensis. Ivr. 27. tört. l. a jogakad. könyvtárban; terjed (némi visszapillantással) 1784/5–1843. sept. 25-ig. — L. 2–3. l.

²⁾ Adv. u. o. — Annales Universitatis Superioris Hungariae nunc Regiae Academiae Cassoviensis ab A^o fundationis 1657. Ivr. 182. l. kézirata jogakad. könyvtárban; terjed, az 1657–1688. évek között lefolyt időszakot adatok hián átugorva, az 1844/5. tanév elejéig. — L. 63., 106. és 83. l., hol nyilván az Acta. 180. l. nyomán, Molendines-t olvasok, s a hol a könyvtár és múzeum javára tett külön 200 frtos alapítványról is van szó ad 1803/4.

³⁾ Inventarium Bibliothecae Cassoviensis olim ad Collegium Societatis Jesu pertinentis. — Descriptus denuo 31. Martii 1781. Budae. — A leltárt Kraicsirovics János, tanulmányi igazgató, Philippen Antal tanár, exjezsuiták, s a hatóság részéről Fidler Károly senator, írták alá, (kelet n.) s látták el pecsétjökkel.

⁴⁾ Klobusiczky József, helytartótanácsos, fundi studiorum administrator levele a főigazgatóhoz 1781. ápr. 6. — Ann. 64. l. — Adver. 3. l. — Az Egyetm. Encycl. II. 60. l. szerint az Andrassy-alapítvány korábbi keletű? — Molindes-alapítvány megmaradt ugyan az intézetnél, de szegény tanulók javára (Acta. 26–27. l.), mihez csak azt jegyzem még meg, hogy 1844. a fundatio mint Molindeschiana, Molenditsiana fordul elő (az akad. levéltárban), s hogy a kassai jogakadémiai segélyező egyesület s a Molendics-féle alapítványból évenként segélyt, illetőleg jutalmat oszt.

1784/5

Az 1784/5. tanév kezdetén az akadémiai könyvtár a ver-bice-i (ex bibliotheca Urbitzensi?) besztercebányai, eperjesi, rozsniai, selmeczi, lőcsei és zsolnai könyvtárak, valamint a jezsuiták szépesi székházasa föl-osztatott kamaldúliai szépesi zárdája könyvkincseivel gyarapodott; ¹⁾ a legbecsesebb munkák azonban az egyetemi könyvtárnak voltak szánva. ²⁾ Viszont a kevésbbé szükséges és a kassai könyvtárban fölös műveket bethlenfalvi Eröss Pál igazgató, a helytartó tanács rendeletére Nagyváradra szállította 1785. évi január 10-én. ³⁾

S ezzel kimondhatjuk, hogy létrejött az akadémiai könyvtár — állítólag — 10.000 kötettel. ⁴⁾ De minő állapotban volt e könyvtár? ...

A jezsuiták föl-osztatása után — így az akadémia egyik krónikása — a rend »néhány ezer« (l. főnebb) kötetből álló könyvtárát a szomszédos, volt Szapáry-féle házból ⁵⁾ átvitték az akadémia épületébe, s egyelőre részint itt, részint a templom chorusán helyezték el. Mindjárt a rend megszüntetése után s a helytartó tanács rendeletére megkészült ez u. n. jezsuita-könyvtár catalogusa is; de, mert a könyveket különböző okoknál fogva egyik helyről a másikra kellett szállítani — — »non pauci ex iis periverunt.«

A templom chorusán a könyvek ilykép vagy hét évig he-

¹⁾ A Catalogus Librorum ex Residentia Ex-Jesuitorum Scepusiensium Cassoviam allatorum szerint innen mintegy 5-6 kötettel. — Egyebünnen?

²⁾ L. az id. Invent. és Cat. † jegyét, és magyarázatát az Invent. elején. — Acta. 223. l.

³⁾ Acta 74-75. l.

⁴⁾ Így Plath, Kaschauer Chronik. 145. l., Tutkó, Szab. kir. Kassa városának tört. Évkönyve. 173. l. — Szepesházy és Thiele, Merkwürdigkeiten d. Königreiches Ungern. 1825. 112. l. mint nevezetességet említik az akad. könyvtárt, mely »több mint 10.000 kötetből« áll. — Rupp Magyarország helyrajzi tört. II. k. 159. l., végül azt mondja, hogy »Estei Győző olasz tanár (a kassai akadémián 1785-1825.) 10.000 kötetből állott könyvtárát ajándékozta neki«, t. i. az intézetnek?

⁵⁾ Szapáry-Károlyi Anna grófné hagyományozta a jezsuitáknak, kik ez (később főörségi) épület egy tágas teremét használták könyvtárul. — Acta. 223. l. — Rupp u. o. 260. l. — Tutkó. 175. l.

verték, míg nem a helytartó tanács az 1782/3. tanév végével új összeírást rendelt el.

A munka Kenyeres József igazgató vezetése alatt meg is indult, azonban alkalmas helyiség hiányában csak a nagyobb karban, minek folytán a rendezés nem is lehetett végleges.¹⁾

Ez időn innen ismételve kibocsátott helytartó tanácsi intévények foglalkoznak idevágó kérdésekkel, a milyenek voltak: miként kelljen a könyvek elküldése, megtartása és elárúsítása körül eljárni? (1788. évi november 6.) a megszüntetett szerzetes rendek és papnevelő-intézetek javainak s jelesül könyveinek eladása fölfüggesztendő, ellenben ezek (péld. 1795. a leleszi convent ide került könyvei), további rendeletig gondosan megőrzendők (1790. május 3.); a convictusnak könyvek nem engedhetők át, a fölös munkák azonban annak idején a kir. gymnasiumok között szétozthatók lesznek (1801. dec. 16.) stb.²⁾

1795. indult meg az újabb rendezés a helytartó tanács által leküldött utasítás és rovatok szerint, ez úttal az akadémia épület másodemeleti már fölszerelt helyiségeiben, és egészben véve tartott 1804-ig. Az összeírást Goczig Ignác, majd Vuchetich Mátyás akadémiai tanárok teljesítették. Rendezés alá ekkor, úgy látom 9000 kötet került, — melyekben az 1793. nagy tűzvész nem csekély rendetlenséget okozhatott, — s kiterjedt mint a tulajdonképi akadémiai könyvtárra (m. e. 1464 k.), mind a jezsuita-collegium könyveire.³⁾ A többes példányok a helytartó tanács 1804. június 5. k. 12. 146. sz. engedélyéhez képest egyes gymnasiumoknak jutottak, p. az eperjesinek 74 köt., a podolininak 159 k., a rozsnyainak 75 k.⁴⁾

¹⁾ Acta. u. o. és 63. l. — Adv. 1—2. l.

²⁾ Adv. 3. s k. ll. — A leleszi könyvek közül 27 munka az akad. könyvtárnak, a többi pedig a pesti egyetemnek volt szánva. — U. o. 5. l.

³⁾ Acta. 176. a) 224. s k. ll. — Érdekesnek tartom itt fölemlíteni, hogy az 1793. nagy tűzvész idején, a mikor a városnak $\frac{1}{3}$ -a a lángokmartaléka lőn, s az iskola és templom is leégett, a könyvtárt Spák István, pedellus, « solus salvavit. » — Acta. 123., 130. ll.

⁴⁾ Kimutathatólag, minthogy a főigazgatóság fölhívására készült s a könyvtár irományai között meglevő egri, gyöngyösi, jászberényi, löcsei és ungvári (többre nem akadtam) gymn. könyvtári kimutatásoknak bizonyára ugyanaz volt a céljok, mint azon eperjesi, stb. kimutatásoknak, melyekre válasz a jelzett adományok voltak. — V. ö. Adv. ad 1801.

A könyvtár gyarapításának ettől kezdve szinte állandó forrásul jelentkezik a csonka (és fölös) művek eladásából befolyt összeg, melyet a könyvtár alapjához kelle csatolni (1805. jul. 23.), s általában az akadémia pénzét biztos helyen kamatoztatni (1809. jun. 13.)

De gyarapodott a könyvtár más úton is. A mint eddig voltak az intézetnek jötevei, ilyenek ezután sem hiányoztak. Névszerint:

1801. márczius. 8. G o t z i g Ignác,¹⁾ akad. tanár, halála esetére körülbelül 156 k. könyvet ajándékozott a könyvtárnak;

1813 előtt T a u b e r János, kassai kereskedő, 26 kötetet;

1824. július 31. k. végrendeletében K o s s o w i c h József²⁾ zenetanító, könyvek beszerzésére az akadémiának, — ha pedig ezt eltörölnék, a már beszerzett könyvekkel együtt a kassai gymnasiumnak — tőkésítendő 900 vfrtot hagyott. Ez összeghez

1827. márczius 5. B e n y ó Mátyás,³⁾ a hittud. tanára, 100 vfrttal járult ugyanoly kikötéssel, hogy t. i. a főnebbi végrendeletben jelzett eset beálltával e 100 frtnyi tőke is, valamint a Kossovich-féle 900 frt, gyümölcseivel együtt a gymnasiumra szálljon. — Az ilykép 1000 vfrtra = 400 pfrtra kiegészített tőke 6⁰/₀-ot kamatozott.

V u c h e t i c h Mátyás,⁴⁾ akad., majd egyetemi tanár († 1824), végrendeletileg könyvtára felét.

S z u h á n y i Ferencz,⁵⁾ tanulmányi főigazgató, szintén

¹⁾ Jogtudor, kassa-egyházmegyei áldozó-pap, a történelem, a statisztika és bányajog tanára a kassai akadémián 1794–1825. Anrál 77., 99–100. ll.

²⁾ Musicus aulicus Comitissae Stephano Andrassyanae mondja az A n n. 104 l.

³⁾ Bölcs.-tudor, az egyházjog és a történelem kassai tanára, Abaúj-, Torna-, Sáros- és Zemplén-vármegyék táblabírája. — A d v. id. év

⁴⁾ Életéről l. P a u l e r T., Adalékok a hazai jogtudomány történetéhez. Budapest, 1878. 103–110 ll — A hagyomány részleteiről nincs tudomás. Az A n n. (106. l.) szerint 1829. febr. 1. a könyvek még nem voltak a könyvtárban.

⁵⁾ Exjezsuita, egri e.-m. áldozó pap, pankotai apát, a bölcs. tudor a hittud. baccalaureusa, kir. tanácsos, 1799. akad. s gymn. 1813–1824. tanulmányi főigazgató. — A c t a. 201–2. l. — A n n. 96. l.

végrendeletileg mintegy 40 kötetet hagyott az akadémiának (1825), végül nem említve a kisebb adományokat.¹⁾

Werfer Károly, akad. könyvnyomtató, az »akadémiai« cím engedélyezése fejében 1830 tól kezdve a sajtója alól kikerülő termékek egy-egy példányát ajánlotta föl.

1830. decz. 14—31. 931. sz. a. rendelet érkezett a helytartótanáctól, melyszerint a csonka és többes példányok külön összeírandók, s a könyvtári alap javára árverés útján eladandók. A jegyzék elkészítésével Magyar József, Csacsó Imre és Plath János, akadémiai tanárok foglalkoztak, de főleg Csacsó; ez évtized végén pedig s folytatólag Szidor Antal, akad. tanár. Az árverés, a könyvek — a latin szövegű árverési hirdetmény szerint 353 jobbára több kötetből álló munka — becsértékének megállapítása után, 1835. márcz. 19. ment végbe, azonban nem a kívánt eredménnyel. A könyvek nagyobb része t. i. (csak 90 frt 54 kr. ppben folyt be), nem talált vevőre. Ezért, s mert a Góczy-féle könyvek 1836. a könyvtárba kerülván, a kettős példányok száma ismét szaporodott (ekkor 436-ra), a főigazgatóság 1840. okt. 22 és nov. 12-re újabb árverést rendelt el, mely alkalommal a könyvtár alapja 199 frt 41 krral ppben gyarapodott.²⁾

1836. jan. 11. a könyvtár rendezésének kérdése ismét fölmerült. A teendőkre most Plath János, könyvtárőr vállalkozott, ki a rendezést 1838. július 10., némely hirlapot nem számítva, 8640 kötetel be is fejezte.³⁾

Időközben a könyvtárt

1836. Pongrácz János,⁴⁾ akad. tanár, gazdagította végrendeletileg könyvtára egy részével (?). — Bizonyos egyébiránt az, hogy Pongrácz József elhunyt fivére emlékére, vagy 285

¹⁾ Ilyeneket tettek: Cserneczky N. könyvkereskedő, Kovácsóczy Mihály, a Forgách-családnál nevelő (Advtól 1834), valamint Beretich Miklós expálos, még 1818. augusztus 17. Budán k. szép levele szerint.

²⁾ Advtól 12. s k. ll. s a könyvtárőr 1840. nov. 24. k. relatiója.

³⁾ A könyvtár-rendező 1838. júl. 10. jelent. és mellékl.

⁴⁾ A magyar nyelv és irodalom tanára a kassai akadémián 1811—1836. — Acta. 256 l. — Ann. 141. l.

kötetet adott át az akadémiának oly kérelemmel, hogy a könyvtárban netán már meglevő munkákat az igazgató vissza-szolgáltassa.

A könyvtár imént érintett rendezése után, úgy látszik, hogy annak fokozatos fejlődését többé semmi sem fogja megakasztani. Hiú remény! A könyvtárra újabb nehéz napok sulyosodtak.

1849. június 24 én Kassa alá érkezett az orosz haderő, s ezzel az akadémia s akad. templom is osztozott azon nyilvános és magán-épületek sorsában, melyek katonai célra — éléstárul, kórházul — voltak szolgálандók. A könyvtár ennek következtében ¹⁾ ismét a templom chorusára vándorolt, a hol »nedvességnek, pornak, molynak« kitéve sajnálatos állapotban hevert egész 1855-ig, a mikor a Kassán székelő cs. kir. helytartósági osztály az évi jun. 4. 8396/1310 sz. a., válaszul a jogakad. tanári testület május 25. k. kérelmére, fölhatalmazta az intézet igazgatóját, hogy a könyvtárt előbbi helyére átszállíttassa és fölállíttassa, a teendőkkel, az igazgatóság márczius 15. k. jelentése és javaslata

¹⁾ Szóbeli közlés. V. ö. T u t k ó, id. m. 190. l. a C a t a l o g u s R. Academiae et A. Gymnasii Cassoviensis II. (Cat. — Almae ac Episcopalis Academiae — Universitatis — Cassoviensis Soc. Jesu czímen kezdődik 1693-mal és végződik az 1863/4. tanévvel. Ivr. 2. k, az akad. könyvtárban). Ebben a d 1851/2. olvasom: »Post tot tantasque fatalitates tandem semel academiae scholae et gymnasiales ad pristinum suum locum devenere.«) Az akad. előadások t. i. az 1849. máj. 17. rendelet folytán megszűntek, a 6 gymn. osztály előadásai pedig még 1848. dec. 11., a mikor a kassai hegyen vívott ütközet után, a convictus épületét, melyben ez osztályok el voltak helyezve, mint már előbb is, katonaság foglalta el. Ezentúl a gymn. tanulmányokat »non nisi privatim« lehetett végezni — 1849/50. a Sahlhaussen-féle házban tartották az előadásokat; — 1850/1-ben pedig a hadparancsnokság épületében. — C a t a l o g. id. év.) Más versio szerint a könyvtárt, a könyvtári helyiségek roskatag volta miatt, még 1846. vitték a chorusra. — V. ö. J o g a k a d. levéltár 1856/7. 211. sz. — De bármint legyen, tény az, hogy a könyvtár a choruson tetemes kárt vallott, s nemcsak a szövegben jelzett okoknál fogva, hanem — ismét szóbeli közlés szerint — azért is, a mit Blotius úgy fejez ki, hogy »sunt pallia longa manusque« (D e n i s, Einleitung in der Bücherkunde. I. 267. l) — A chorusból elhordott könyvek egy részét utóbb hatósági közbelépés foglalta vissza a könyvtárnak.

kapcsán, ¹⁾ Pawlowski Sándor segédtanárt, a pozsonyi könyvtár volt rendezőjét, bizván meg.

Pawlowszky eljárt megbízatásában. A mondott év nyarán megtisztította a könyveket, novemberben átvitette a már helyreállított könyvtári termekbe, s a meglevő jegyzékek nyomán azok rendezését is befejezte saját följegyzése szerint 1855. november 7. — deczember 22-ig. A choruson ugyanekkor ráakadtak a régi akadémia irományaira, aktáira, anyakönyveire is, valamint azon kettős példányokra, számszerint m. e. 400 darabra, melyek még a 30-as évekből maradtak volt fön; — azok, kivéve a főnállott kir. censura irományait, melyeket a helytartósági osztály a volt kerületi főigazgatóság levéltára számára jelölt ki, illetőleg vett át — a jogakadémiára szállottak, s a mai jogakadémiai levéltár alkotó elemeivé váltak, a kettősek ellenben értékesítésre vártak. ²⁾

A közben, hogy a könyvtár ügye ily kedvező fordulatot vön, a jogakadémia voltakép csak egy kis kézikönyvtárral rendelkezett, mely 1851. — egészben Bokrányi János, volt akad. tanár adománya — 85 munkából = 169 kötetből állott, majd, 1855. aug. 14-ig, 270 jogi és politikai, s 243 történelmi és vegyes, összesen 513 kötetre szaporodott, ide értve a törvénygyűjteményeket, a bécsi cs. akadémia tört.-bölcseleti kiadványait (1852/3.) stb. E könyvvállományhoz járult volna még a régi akadémia könyvtára — állítólag 4910 darab (?) — erről azonban egy 1852. márcz. 15. jelentés úgy szól, mint »közös« könyvtárról, a mint hogy a könyvtári javadalom is közös volt és megoszlott a jogakadémia és gymnasium között.

A dolgok ez állásában a legközelebbi föladat alig lehetett más, és a jogakad. tanári testület így fogta föl a helyzetet, mint a könyvtár jogi természetének és viszonyának tisztázása, és a könyvtári javadalom megfelelő rendezése. Ez utóbbi külö-

¹⁾ U. o. 1853/8. 150. sz. a d helytt. oszt. 1854. jul. 20. ⁶⁶⁰⁶/₁₂₂₉ sz. — E könyvtár állapotáról — új kötést igényelt vagy 535, kisebb javítást, tisztítást 5000 k. — l. 1855/6. 37. sz.

²⁾ U. o. a) 1855/6. 49. sz. — Helytt. oszt. 1856. jun. 21. ¹⁶⁶⁵/₁₉₇ sz. u. o. 137. sz. és b) 1855/6. 87. sz. a d 56. sz.

nösen, magában véve is csekély összeg, kerek számmal 115 pfrt — felezve még kevésbé elégíthette ki az amúgy is elmaradt jogakad. könyvtár folyton növekvő szükségletét; — az u. n. akad. könyvtár pedig, úgy tetszik, közösnek is alig volt nevezhető; hiszen nem egyszer olvassuk, hogy a jogtanároknak »nem áll könyvtár rendelkezésökre«, vagy, hogy »csak kézikönyvtárunk« van; ¹⁾ s aztán ugyane könyvtár, mely — valószínűleg a 48. előtti utolsó könyvtárörrel — a prémontrei rend felügyelete alá került, az 1853. évvel, a mikor a rend a gymnasiumból távozni volt kénytelen, ez a »nagy kincs«, mint a jogakadémiai igazgató 1855. decz. 15. jelentése méltán mondja, egyenesen felügyelet nélkül maradt, és szinte gazdátlanul indulhatott pusztulásnak!

E jelzett körülményekben, nemkülönben abban, hogy az új tanulmányi rendszer csak úgy kívánt gondoskodni a könyvtárról, akár annak idején, a *Ratio Educationis*, — birjuk azon tárgyalások kulcsát, melyek ez ügyben már 1852-ben a kerületi főnök, s folytatólag az 1853. évben szervezett helytt. osztály előtt kezdetöket vették. ²⁾

Nem lehet czéлом, hogy a tárgyalások menetét nyomról-nyomra kövessém; legyen azért elég annyit megjegyeznem, miszerint a jogakadémia a jogfolytonosság elvére támaszkodva, a tanügyi kormány a közérdek által vezéreltetve, s mindkettő áthatva a megoldandó föladat jelentősége és fontosságától — megteremtették amaz 1855. örvendetes fordulatot, melynek szerencsés folytatásakép a helytt. osztály 1856. december 20-án 24608/3396. szám a., a jogakad. könyvtárt — minthogy ez ugyanazon évi szept. havára már használható állapotban volt — fensőbb jóváhagyás reményében, megnyithatónak jelentette ki. ³⁾ S ezzel, mutatis mutandis, ismételhetném, a mit főnebb a régi akad. könyvtár eredetéről mondtam, s a mit a

¹⁾ Közös könyvtárról szól az 1851/2. 55. sz., kézi könyvtárról az 1853. június 12. jkőnyv; s l. a 28) a. id. 150. sz. — A kézi könyvtár gyarapodásáról 1854/5. 179. sz.

²⁾ 1852. jun. 28. jkőnyv. — 1853. jan. 3. jelentés. — Magáról a tanulmányi rendszerről l. az a k a d. t ö r t. id. h.

³⁾ 1853/7. 53. sz.

cs. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által 1860. aug. 9-én 8369. sz. a. megerősített könyvtári szabályzat 23. §-a, a változott viszonyokhoz képest, így fejez ki: »Der Bücherstand der akademischen Bibliothek wird gebildet aus den Büchern der früher bestanden en königl. akad. Bibliothek, und aus jenen Werken, welche von den jährlichen Einkünften angeschafft oder ihr durch Schenkung, oder aus einem sonstigen Rechtstitel von Privaten, oder durch öffentliche Anstalten zukommen.¹⁾

A megnyílt jogakad. könyvtár ezek szerint állott: 1. a régi akad. könyvtárból, és 2. a jogakad. azon szerzeményeiből, melyek vétel, ajándék vagy csere útján folytak be.

Könyvek beszerzésére mindenelőtt az akad. könyvtár alap-pénzkészlete volt szolgálandó. Ez alap, mely 1781-ben 2600 frtot tőn, egy előttem ismeretlen eredetű 200 frtos tétellel (v. ö. 6. j. ?), 1824—27, a Kossovich-féle 1000 frtos hagyomány-nyal, majd az 1835—40. árverések folytán, további 1000 frttal növekedett²⁾, a gymn. igazgatóság helyesnek talált 1844/5—1852/3. számadása szerint, ez időt tőkében 4800 o. = 1920 pfrtra rúgott s 6⁰/₁₀-ot kamatozott. Az itt számbajöhető kamatösszegekről azonban tudjuk már, hogy csekélynek is bizonyult, meg is osztott; de hiba eshetett az alap kezelése körül is, minthogy a kamathátralékok egyre növekedtek, sőt úgy látszik, 1853/4—1855/6-ig számadás nem is készült:³⁾ mind meg annyi ok a könyv-

¹⁾ Statuten der Bibliothek der Kaschauer Rechtsakademie. — Másolat az akad. könyvtárban. Előzményeiről l. a vallás- és közoktatási cs. kir. miniszt. 1849. dec. 20. szab. RGBl. 30. sz. s a 28) a. id. 150. sz.

²⁾ V. ö. Liber Rationum super Fundis Bibliothecae etc. R. Academiae Cassoviensis ab Anno 1826/7. (1846. okt. 31-ig). Ivr. 5. az akad. könyvtárban. — L. az id. év. — 1835. márc. végeig befolyt 93 frt 41 kr. pp.; ez összeget Udránszky Dániel, (szepesi kanonok, árvai főesperes, kir. tanácsos és) 1826—1835. tanulmányi főigazgató, 100 pfrtra egészítette ki »e pecu sua.« — ad 1835/6.

³⁾ 1858. május 3 ig legalább nem. — L. lvtár 1857/8. 129. sz. —
Helyitt oszt. 7566
1639 sz

tári alap és javadalmazás kérdésének rendezésére. S e rendezés Ő cs. és Apost. kir. Felsége legf. elhatározása, másrészt a helybeli helytt. osztályban 1853. óta folytatott idevágó tárgyalások kapcsán hova-tovább, s a könyvtárra nézve óhajtott sikerrel, be is következett.

A javadalmazást illetőleg először is Ő Felsége 1853. jun. 26. k. legf. elhatározása folytán a cs. kir. közoktatásügyi miniszterium az évi jul. 12-én 6374/317. sz. alatt meghagyta, hogy az 1853/4. tanéven kezdve minden újonnan belépő joghallgató 2 pfrtot tartozik fizetni a könyvtár javára; majd 1856., ugyancsak Ő Felsége az évi jun. 22. k. legf. elhatározása folytán, a miniszterium 1857. jan. 6. 9711/540. sz. a., a tanulmányi alapból 400 pfrtnyi évi járulékot engedélyezett, a könyvtár gyarapítására, a mihez ha még fölemlítem, hogy a joghallgatók által beiktatási díj czímén fizetendő összeg a jogtanodák új szervezéséről szóló szabályzat 47. §-ához képest az 1874/5. tanév óta 3 frt. osztr. értékben van megállapítva; — hogy az érintett évi járulékot (420 frt o. é.) a jogakad. könyvtár az 1856/7. tanév óta állandóan élvezi, s végül, hogy a könyvtár pénzügyeink kezelése ugyanez 1856/7. tanévvel a helyb. orsz. fiókpénztárról a jogakadémiára ment át,¹⁾ mely aztán 1858/9. fels. rendeletre, tőkéje legnagyobb részét állampapírokba fektette — alig maradt e tárgyban egyéb mondanivalóm, mint, hogy a kassai jogakad. könyvtár tőkéje ez idő szerint 2444 frt osztr. értékben, — é v i b e v é t e l e kamatokban (5 és 6%) 117 frt 38 kr. o. é. évi járandósága 420 » — » » » ehhez a joghallgatók (ezek száma által be-folyásolt) beiktatási díja, az 1871/2 — 1880/81. tíz év átlaga szerint 93 » 51 » » » összesen . 630 frt 89 kr. o. é.

Ez összeggel fedezi könyvtárunk évi szükségletét!

³⁾ Az akad. könyvtár szükségleteinek fedezetét 1856-ig (tán 1853-tól), úgy látszik, az állam előlegezte, rendelkezésre álló pénzeit pedig a helyb. orsz. fiókpénztár kezelte letétkép. — V. ö. k ö n y v t á r i j e l e n t é s t. 1858/9. 195. sz.

A kettős példányok értékesítése, a mint erre a helytt. osztály az igazgatóságot — 1856. márcz. 21. 2483/307. sz. a. főhatalmazta — ide nem értve egyébiránt a művészeti érdekű tárgya. (kat festményeket, a milyenekkel az intézet ma is bír, rézmet-szeteket stb.) melyek elidegenítéséhez vagy elcseréléséhez, a vallás- és közokt. cs. kir. miniszt. 1856. jun. 22. — 8416. szám rendelete nyomán, különös engedély volt szükséges,¹⁾ ezúttal jóval csekélyebb jelentőséggel bír, mint korábban. Így 1856/7. e czímen befolyt 19 frt 45 kr. pp., 1860/61. 24 frt., 1862/63. 20 kr. o. é., míg nem e forrás egészen kiapad. Csere dolgában sincs igen másként. Nevezeteseb ily eset 1860. fordult elő, a mikor a jogakad. könyvtár a helyb. papnevelő-intézettől (jul. 15.) 35 frt. 95 kr-ra o. é. becsült 104 kettősért 41 frt értékű 47 munkát cserélt.

Lássuk azért a könyvtár gyarapításának másik fontos tényezőjét: az ajándékozásokat. — S e tekintetben is

Ö cs. és Apost. kir. Felsége az, kiről a könyvtár krónikásának első sorban és hálával kell emlékeznie.²⁾

Következnek: a különböző kormányok, s ezek közegei, hatóságok, testületek, intézetek s egyesek.

I. 1850/1. óta a cs. kormány: a közoktatás-, kereskedelem- és pénzügyi cs. kir. miniszteriumok; (részben ma is),

a kassai cs. kir. helytt. osztály;

1861/2. a m. kir. udv. kancellaria és

a m. kir. helytartótanács;

1867/8. a m. országgyűlés;

a kir. kormány: a vallás- és közoktatás-, pénz-, honvédelem-, földművelés, ipar- és kereskedelem- és igazságsügyi m. kir. miniszteriumok,

az orsz. statisztikai hivatal,

Pest város statiszt. hivatala;

II. a) 1852/3. a bécsi cs. Akadémia jelzett kiadványaival,

¹⁾ L 29) j. b) és 1855/6. 157. sz.

²⁾ Beszerzési könyv. 1860/1—97. és 1861/2. 111. l. — Beküldte a cs. kir. államminiszterium; folytatólag a magy. kir. helytartó tanács u. o. 191. l.

1856/7. a Verein für siebenbürgische Landeskunde,

1858/9. a M. Tud. Akadémia,

a budapesti és kolozsvári, a bécsi, gráci, prágai, innsbrucki, csernoviczi és lemergi egyetemek, általában

fő-, közép-, polg. és elemi tanodák;

b) a sopronyi keresk. és iparkamara stb. — a mint hogy a M. N. Múzeum, a M. Történelmi Társulat, a Kárpát-egyesület, a m. orvosok és természetvizsgálók egyes nagy-gyűlései, a József-műegyetem sa budapesti keresk. és iparkamara neveihez is becses adományok fűződnek.

III. Egyesek, a kik 10 kötetten felül ajándékoztak:

A Werfer-czég:

1851. aug. 21. Bokrányi János, ¹⁾ kassai akad. tanár (l. f.);

1853—58. Pawlowski Sándor, ²⁾ k. jogakad. tanár, 113 köt.;

1856—61. Degen Gusztáv, ³⁾ k. jogakad. tanár, 376 kt.;

1857. Demszky (Nándor, helytt. járulnok?) 59 k., Jellek

— helyettes fogalmazó, 35 k., Pauli — lovag, helytt. ta-

nácsos, Virosztkó János, jogakad. pedellus, 70 k.;

1857—58. Toperczer Lajos, könyvkereskedő;

1857—59. Pfefferkorn —, helytt. tanácsos, 37 k.;

1857—61. Kronos Ferencz, ⁴⁾ kir. jogakad. tanár, 41 k.;

1857—62. Ekmayer Ágost, ⁵⁾ k. jogakad. tanár;

1858. Lóósz József, joghallgató;

¹⁾ Hites ügyvéd, 1842/3—1848/9. »a honi magán és fenyítő jog s tisztí írásmód ny. tanítója, Zemplén s Abaúj vármegye tbirája« (később gömöri ügyész). — Catalog. 1845/6.

²⁾ Jogtudor, 1854/5—1857/8. Segédtanár, a közigazgatási és pénzügyi törvényisme h., 1855/6. ny. r., majd 1856/7. egyszersmind a nemzetgazdaságtan ny. r. tanára, — utóbb a bécsi Theresianum tanára és igazgatója.

³⁾ Jogtudor, 1856/7—1860/1. Segédtanár, 1860/1. a politikai és pénzügyi tanszék h., — jelenleg a pozsonyi jogakadémia tanára.

⁴⁾ Bölcs.-tudor, 1856/7—1860/1. az osztrák birodalom történelmének ny. rk., — jelenleg a gráci egyetem tanára.

⁵⁾ Jogtudor, 1854/5—1868/9. Az osztrák polg. jog és törvénykezés, — 1855/6. a váltó- s kereskedelmi jog és törvénykezési eljárás h. — 1856/7. az osztrák, váltó- s keresked. jog s 1861/2. az osztrák magánjog és polg. törvénykezés ny. r. tanára, — jelenleg pozsonyi jogakad. igazgató.

- 1858—59. Bidermann Herm. Ign., ¹⁾ k. jogakad. tanár;
 1859. Heim Ede, orvostudor Pozsonyból, 22 k.; és 82 db. zeneművet, Pischel —, cs. k. hivatalnok, 27 k., Szrust —, cs. k. százados-hadbíró, Thurn — gróf, cs. k. kamarás, helytt. titkár, 24 k.;
 1860. Weitzenbreyer Frigyes, orvostudor helyb., 34 k. s ugyanez évről a jogakad. ifjúság ajándéka: a Kazinczy-ünnep örök emlékeül a költő (fősz) mellszombra és versei; ²⁾
 1861. Teuerkauf —, cs. k. csendőr-őrnagy;
 1864. Klekner Alajos, k. jogakad. tanár, 22. k.

Ezentúl tömegesebb adományok egyesek részéről csak ritkábban érkeznek. A tért az I. és II. érintett jötevők foglalják el; s habár a 70-es évek elején meg közepén, némely u. n. hivatalos küldemény el is maradoz, a m. képviselőház 1869. s következő évi nyomtatványai bőven helyreütik a csorbát, s legalább a 60-as évekkel szemközt örvendetes gyarapodás mutatkozik. — Jelentékenyebb adományok ez időből:

186/7. Turcsányi Vincze, ³⁾ nagyvárad. jogakad. tan., hagyománya, állítólag 400 k.;

1878—81. Werner Rezső, k. jogakad. tanár 60 s

1880. Deil Jenő, kassai keresk. s iparkamarai titkár, 25 k.-ból álló ajándéka; — a mihez, ha megjegyzem, miszerint a könyvtár jötevői sorában ott találkozunk az 50—60-as években: Pauler T., Karvasy Á., Wenzel G., Kastowsky J., Cherny J., Hoffmann P., Schnierer A., Harum P., (részben kassai jogakad.) tanárok, — Fábry I., kassai m. és Dánielik J. v. püspökök, Gerlóczy Gy. stb., — a 70-es években: az ország hgprimása Simor J., bibornok-érsek, Nogáll K. v. püspök, Butter E. D.,

¹⁾ Jogtudor, 1858/9—1859/60 a közigazgatási és pénzügyi törvényisme s nemzetgazdaságtan ny. r., — jelenleg a gráci egyetem tanára

²⁾ Beszerz. kv. 68. l — Műtárgyakat ajándékoztak még például Bokrányi J. (V. Ferdinánd király képét. Lvtár. 1850/1. 85. sz. E képről többet nem tudok), a kassai cs. k. helyett. oszt. (számos zeneművet. — Beszerz. kv. 53. 79. stb. l), a vallás- és közokt. m. kir. miniszterium. (Zrínyi mellszobrát. — Pénztári kv. 1869—70.)

³⁾ A m. k. jogakad. Tört. 102. s. k. l.

a british Museum hivatalnoka, Télfy I., egyetemi tanár stb. neveivel; — továbbá, hogy helybeli tanárok és joghallgatók, polgárok, névszerint könyvkereskedők, a kikkel a könyvtár üzleti összeköttetésben állott vagy áll, mint a Haymann-czég, szerzők és kiadók, koronkint becses adományokkal gazdagították s gazdagítják könyvtárunkat: csak jelezni kívántam azon érzelmet és érdeklődést, mely a kassai jogakad. könyvtár, s ezzel a tudományos haladás ügye iránt különböző oldalról s egyaránt nyilvánul. Szónál ékeesebben bizonyítja ezt (bizonyít ugyan mást is, ez azonban nem tartozik ide), hogy, ismét az 1871/2—1880/1. évek átlagát vévén alapul, mindamellett be nem számítván a Turcsányi-féle eddig át nem vett hagyományt, valamint a Verner-féle ajándékból nem az alapul vett időszakra eső 57 = 457 kötetet: a könyvtár évi 236 k. szerzeményéből a vásárlott művek 58., az ajándékozások 41.; $\frac{1}{10}$ -ot képviselnek! arány, mely hosszabb időközökre, így az 1856/7—1880/1. évek összeredményére nézve is, irányadónak nevezhető.

Áttérve a jogakad. könyvtár kincseire, s illetőleg a könyvtár nagyságára, mint sajnálatos körülményt kell előrebocsátanom, miszerint azon kérdésre, valjon mekkora volt a régi akadémiai könyvtár, midőn a jogakadémiára szállott? — kétségtelen válasszom még nincs, bár van okom hinni, hogy az a 8000 kötetet megközelítette, és mint sajátságos tüneményt, miszerint attól kezdve, hogy az akad. könyvtár létrejött egész 1838-ig, s innen egész 1855/6 ig gyarapodás helyett folytonos a padás észlelhető. — 1838. a könyvtár rendezője, mint láttuk, az eredetileg 10.000 kötetből állott könyvtárban, néhány hirlap jobbára csonka évfolyamait kivéve, csak 8640 kötetről tud; az 1857. jelentés (a 27. j. a. id. 211. sz.) az 1855/6. évre már nem többről — mint 8392 kötetről — pedig e számba a könyvtár öre nyilván befoglalta az u. n. kézikönyvtár állományát is!? Nem változtat a dolgon az sem, hogy az 1838. kimutatásban 441 k. eladásra van szánva; mert hiszen az 1857. jelentés szerint a könyvtár átvételekor is volt ilyen m. e. 400 k., s ha nem lett volna, ott volt a kézikönyvtár (l. fön)! — De tegyük föl, hogy a jogakad. könyvtár vegyesekben (zeneművekben stb., melyeket

1866/7-ig, úgy tetszik, kimutatni szokás volt külön) 1855/6-ig ép azon számmal gyarapodott, mely egyenlő a két kimutatás között főnforgó különbséggel, t. i. 248 darabbal, a mi jóformán túlzás, minthogy e részben lényeges szaporodás csak később tapasztalható (1860. július 31-én 460—70 darab) s forrásom is (1856/7. 209. sz.) az id. 8392 k.-hez mindössze 122 térképet említ még: ¹⁾ nos, akkor is úgy vagyunk, hogy a könyvtár 1838 óta semmivel sem gyarapodott! — Végül, ha föltesszük, hogy az akadémiai könyvtár létrejöttéhez fönt közlött, s 1,000 kötetről szóló becslés nem tart igényt szabatosságra — a mi valószínű s a milyen becslésre a 70-es évekből szintén van írott példánk — s ennél fogva a kötetszámot 2000-rel alább szállítjuk, ezzel is legfőlebb a 38-iki eredményt leszünk képesek igazolni, de nem az 1855/6-iki könyvvállományt, mely amazzal összehasonlítva kérelhetlenül bizonyítja, s tényleg nem ám azt, hogy a könyvtár 38 év óta semmivel sem gyarapodott, hanem igenis, hogy (8640 — [8392 + 122] =) 126 darabbal fogyott! — Veszteség: hogy nem gyarapodott, — veszteség: hogy fölül rá még fogyott is. — Mindenkép szomorú és meddő töprengés, melynél egyéb-iránt azért időztem talán kissé hosszasan, hogy annál inkább szembe tűnjék, minő viszontagságokon kellett keresztül mennie, legutóbb a 40-es évek alkonyán, e főtanodai könyvtárnak, s hogy eszünkbe jusson, miszerint könyvtárak s hasonló gyűjtemények történetében a lelkiismeretlenség nem szokott a ritkaságok közé tartozni — szabály, mely alól a kassai akad. könyvtár legalább, fájdalom, nem volt kivétel! ²⁾

¹⁾ Tulajdonkép 124-et, csakhogy e tétel, mint 2 fasc. be van számítva a 8392-be.

²⁾ Az idők vihara útjában találta Kassát és kincseit, és útjában találta az emberi gondatlanság, avatatlanság stb. is. Csak két példát! — 1870. nagy zajt ütött szakkörökben, hogy Rómer Flóris lelkes régiségbuvárunk, Norinbergában nagyszámú magyarországi pergamen codexre akadt, melyek — a XI—XIV. századból valók — a kassai dömés zárdá tulajdonai voltak, s melyeket a tudós Flegler S. norinbergai ötvösöktől szerzett meg — mázsaszámra! — Századok (M. Tört. Társ.) 1870. 352. l. — Miként jutottak e codexek a nürnbergi ötvösök műhelyeibe? — A tulajdonosok révén nem, de nem sodorta-e el azokat Kassáról amaz áradat, mely Lippai Balázs, Bocskay vezére, nyomában járt? — a Schematismus S. O. Praedicatorum (Cassoviae, 1877. 10 l.) egyik

Ezek után nem is sorolom föl azon javasolt vagy megtörtént intézkedéseket, melyek úgy a kamathátralékok behajtása, mint a kikölcsonzött művek visszaszerzése stb. tárgyában szükségessé váltak, mire nézve bőséges adatok kínálkoznak egész a legújabb ideig (péld. még: helytt. oszt. 1856. jan. 29-én 5953/926. sz. és fölterjeszt. Lvtár. 1855/6. 65. sz.), hanem a fönközlött 1856/7. a d a t r a t á m a s z k o d v a, egybeállítom a könyvtár gyarapodását, jelesen az 1, 11, 21 stb. évek eredményéhez képest. Az idéztem adat szerint, a jogakad. könyvtár könyvvállománya tehát

az 1855/6. tanév végével volt	8392	—	8,392 k.
» 1865/6. » » »			
a vegyesekkel együtt.	+	4274=12,666 db.	
» 1875/6. tanév végével volt	+	2385=15,051 »	
» 1876/7. » » »	+	230=15,281 »	
» 1877/8. » » »	+	304=15,585 »	
» 1878/9. » » »	+	262=15,847 »	
» 1879/80. » » »	+	214=16,061 »	
» 1880/1. » » »	+	233=16,294 »	
vagyis	8392 +	7902=16,294 »	
a mihez még újabban szerzett		20 azaz 20 térkép:	
a valóságos v é g e r e d m é n y			
1880/1.	8392 +	7922=16,314 darab. ¹⁾	

adatát Szamosközy I. (Monumenta Hung. Hist. II. oszt. 30. l.), Schmitth M. (Episcopi Agrienses III. k.) s az id. kassai krónikák 1604/5. évi adataival egybevetve — ez uttal sem állítani, sem tagadni nem akarom. (A kassai dömések könyvt. különben azt hallok, hogy legnagyobb részt Egerbe került.) * — A másik példa: Kassa városának a XIV. századdal kezdődő számadásai s ezek sorsa. »E valóságos okirati kincsnek nevezhető gyűjtemény csaknem tökéletesen elveszett« — mondja Henszlmann I. tudósunk (Archaeologiai kirándulás Abaúj és Sáros vármegyébe. Arch. Közlemények. V. k. 104. l.) Hogyan? Kidobták, elajándékozták a sajtosnak; pedig nem is régen, csak »1848 és 1860« között!

* A kassai dömések Norinbergába került kéziratairól lásd a czikk végén olvasható szerkesztői jegyzetünket. Szerk.

¹⁾ Némii érdekléssel bírhatnak a következő statisztikai adatok. A kassai jogakad. könyvtár könyvvállománya az 1870/1. tanév végével volt: 13,934 db., — a pozsonyié, ide értve az 1871/2. tanév első felét is: 5345 k. és füz., — a nagyváradié, szintén az 1870/1. tanév végén: 4267 db., — a nagyszebeni é (az állam tulajdona) mintegy 7259 k., f., lap és kézirat. — L. A m k. j o g a k. T ö r t. 38., 122. és 239. l.

E számban I.) s z a k o k szerint — és a czímtárak megbízhatóságához, azok többé-kevésbbé szabatos berendezéséhez képest h o z z á v e t ő l e g, egyszersmind oly megjegyzéssel, miszerint különösen a XVI—XVII. századi munkák a következő adatoknál tényleg jóformán nagyobb arányban képviselvék — van:

	db.	%	XVI.	XVII. sz.
1) jog- és államtud. mű	5984	36 ⁷ / ₁₀₀	43	83
2) történettud. mű	2958	18 ¹ / ₁₀₀	64	153
3) hittud. mű	1823	11 ² / ₁₀₀	178	484
4) encycl. és vegyes mű	1035	6 ³ / ₁₀₀	—	2
5) nyelvt. (ó) mű	857	5 ³ / ₁₀₀	129	193
6) természettud. mű	818	5 ¹ / ₁₀₀	11	31
7) széptud. mű	578	3 ⁵ / ₁₀₀	1	5
8) bölcs. tudom. mű.	505	3 ¹ / ₁₀₀	19	73
9) mennyiségt. mű	489	3 ¹ / ₁₀₀	15	33
10) földrajzi mű	455	2 ⁸ / ₁₀₀	10	12
11) térkép, részben köt. 166, zenemű 112, kép 14 darab	292	1 ⁸ / ₁₀₀	—	—
12) orvostud. mű	267	1 ⁶ / ₁₀₀	41	62
13) újabb nyelvek	253	1 ⁶ / ₁₀₀	—	7
összesen .	16314		511	1138
vagyis			3 ⁰ / ₁₀₀	7 ⁰ / ₁₀₀

II. a) Legrégibb nyomtatványaink — XV. sz. —

1. J o a n n i s d e L o b e c A l m (a) n i , Pronosticvm, svper Antichristi adventv ivdeorvmque Messiae. — Végül: Paduae calculatum — 1474. — Bartholomevs De Val De Zoccho F. F. 4-r. a—b = 12 sztlan lev.)

2. A t h a n a s i i (Theophylacti). In S. Pauli Epistolas Comm. Romae, 1477. 2 r. (»Cristoforus de persona Romanus Prior« etc. traduxit.)

3. N i c o l a i A b b. Siculi Lectura super IV. et V. Decretalium. — Venetiis, 1477. 2r.

4. A e n e a e S i l v i i Epistolae. (Ugy látszik, az 1481. évi, Koburger-féle, nürnbergi kiad.) 2-r.

5. J a c o b i P u b l i c i i Oratoriae artis epitoma. Ars scribendi epistolas. Ars memoriae. — (Venetiis, 1482 v. 1485? — Denis, Merkwürdigkeiten. 118. l.) 4-r.

6. S. Thome de Aquino. Prima pars secunde partis summe theologie. — Uenetiis, 1483. 2. r.

7. Concordia discordantium canonum. — Nurenberge. 1483. 2-r.

8. Joannes diac. hisp. (de Deo). Flos decreti. — U. o. s együtt. (Savigny, Gesch. d. röm. Rechts im M. V. 477.)

9. (Martinus Polonus) Margarita decreti seu tabula martiniana. É. és h. n. 2-r. (Fabricii, Bibl. lat. med. 1754. V. 43. l. az első kiadást 1486-ra teszi. Példányunk a 6. sz.-mal egybekötve.)

10. Bartholomaeus Anglicus. De proprietatibus rerum. — (Argent) 1488. 2-r.

11. Boetij anitij manilij seuerini — duo libri de Arithmetica. — Impressa — nunc auguste. — 1488. 4-r.

12. Gregorij IX. Compilatio decretalium. — Venetiis, 1489. 4-r. — Ezután:

13. Sextus liber decretalium. — Ezelőtt:

14. Joannes andree. Arbor consanguinitatis.

15. (Jacobi de voragine Januensis) Lombardica historia que a plerisque Aurea legenda sanctorum appellatur. — Argentine, 1490. 2-r. — Ezután: Sequuntur quedam legende a quibusdam alijs superaddite. (Fabricius, id. m. IV. 20. stb.)

16. Legende sctorum regni hungarie in lombardica historia non contente, 2-r. (Itt emlitem, bárha idősebbnek tartom. V. ö. Müller: Die Incunabeln der Hermanstädter »Capellenbibliothek.« Archiv des Vereines für siebenb. Landeskunde. XIV. 324 l.)

17. Ludolfi carthusiensis Expositio — in Psalterium. — Végül.

18. Francisci petrarche poete — Psalmi penitenciales. (Spirae, 1491.) 2-r

19. S. Ambrosij Operum — pars prima. Basilee (1492.?) 2-r. A könyvtárnak e nemben tán legszebb példánya. Különösen szép a 8. l. diszítése és u. itt az officiorum liber primus Ca. I. initialéja. — Végül a rubricator: »Explicit labor rubricando libri huius per me Balthazar blutfogel predicatorum simplicissim. Bistricien. nacione Slesitam

(?) stb. Cuius et liber iste est anno salutis 1496. — E szerint, ha jól olvasom besztercei dömés betűfestővel van dolgunk (!?)

20. U. az P. II.

21. Nicolai de Lira. Quarta pars cum suis additionibus, deque replicis. tractans super toto corpore biblie. — Argentine, 1492. 2-r.

22. Nycolay de Lyra Postilla — super librum Psalmorum, stb. 2-r.

23. (Alphonsus de Spina) (Fortalitium fidei contra iudeos, saracenos, aliosque christiane fidei inimicos). Nurnberge, 1494. 4-r. (A cím kézirati följegyzés a munka 1. lapján. Különben v. ö. Fabricius, id. m. VI. 245, és I. 74. l.)

24. Pronosticon siue (vt alij volunt.) Judicium ex coniunctione Saturni et Jouis Decennalique reuolutione Saturni ortu et fine antixpi ac alijs quibusdam interpositis prout exsequentibus claret preambulis hic inseritur. H. n. 1496 (?) 4-r. (Az előszóban: Sagacitate ac studio percelebris Viri Joseph Gruenpeck arcium magistrj in lucem deductum. Ajánlás: Christoforo insignis ecclie Pataui. presuli. — Végül: Addiciones — ex indicijs astronomicis Cristanni ex clagenfurt. — a — c 4 = 16 sztlan lev. — A címlapon: Figura celi — 1484. november 25. — A Ca. XX: De sacro regno ungarie ac eiusdem regente prelati et baronibus szól.)

25. Cyrurgia Guidonis de cauliaco. Et Cyrurgia Brunii. Theodoricus Rogerij Rolandi Bertapalieu Lanfranci. — Venetijs, 1498. 2-r.

26. S. Bonaventure, Prima pars huius operis videlicet disputata — in primum (és II.) librum Sententiarum. — (Nurnberge, 1499.) 2-r.

27. Phlauii Iosephi (Hist.) de Antiquitatibus quam de bello Iudaico, — (Ruffini Aquilensis trad.) — Venetijs, 1499. 2-r.

28. Thalmut. Obiectiones in dicta Talmut seductoris iudeorum. — É. és h. n. 4-r. (Ugy vélem szintén e századba tartozik.) ¹⁾

¹⁾ E sorozat sem mennyiségileg, sem könyvészetileg nem teljes, minthogy az ily teljesség föltételei ez idő szerint végkép hiányzanak. A szép feladat tehát máskorra marad föntartva; s most csak azt jegyzem meg, miszerint a fönnebbi 28. sz. a catalogusok 16 tételéből került ki,

b) Magyar nyomtatványok — XVI. sz. —

1. Melius Péter. Magiar Predikatioc. — Debreczen, 1563. 4-r. (Leírva: Szabó K., Régi magyar könyvtár. 53. sz.)

2. Melius Péter. Válogatot praedikatioc. Debreczen, 1563. (U. o. 54. sz.)

3. Telegdi Miklós. Az evangeliumoknak — Magyarazattyának Harmadik Resze. Nagyszombat, 1580. 4-r. (U. o. 176. sz.)

4. Monoszlai András. De Cultu Imaginum. Nagyszombat, 1589. 4-r. (U. o. 230. sz.)

5. Calepinus (Ambrosius). Dictionarium Undecim Lingvarum. Basel, 1590. 2-r. (U. o. 231. sz.)

6. Károlyi Gáspár. Szent Biblia. Vizsoly, 1590. 2-r. (U. o. 236. sz.) Régi magyar nyomtatványt egyébként Szabó Károly jeles bibliographusunk, 1871-ben 71 darabot talált a könyvtárban. Ezek közül, idevágó jelentésében, ¹⁾ »részint egyetlen, részint igen ritka« példányokul említi a következőket:

1. Veléchinus István. Halálról való emlékezet, melly lett az Felséges Bethlen Gábornak stb. kedves házastársának stb. temetésének idején. Cassan, (1622.) A—C₂ l. (U. o. 524. szám. Egyetlen ismert péld.)

2. Alvinczi Péter. Quadragesima Vasarnapra tartozó szent Evangéliomnak magyarazattyá. Cassán, 1632. (U. o. 618. sz.)

3. Alvinczi Péter. Egy Rövid Vti Praedikatio stb. Cassovia, 1632. (U. o. 619. sz.)

4. Baróti Fr. Miklós. A' Sz.: Bvlesv Méltóságának stb. igaz értelmére vezérlő Rövid Tanusag. Cassan, 1659. (U. o. 640. sz.)

5. Catechismus, keresztyén. Sárospatakon, 1667. (U. o. 1059. sz. Csak a »kassai jogakad.« említve.)

s hogy azok czímmását, czímlap nem létében, a munka bevezető szavaiból, esetleg a colophonból vettem; hogy a példányok legnagyobb részt épek (különös barbarismus nyomai az 5. sz. a.) s végül, hogy — a mennyire az 50-es évek könyvkötője a kutatást megzavarta — egyik-másik mű egykorú, rézveretes, kapcsos, köldökös, sajtolt bőrkötéssel bír.

¹⁾ Szabó K. Jelentése könyvtárbeváltatairól. Századok. 1871. 687—689. l.

6. *Evangelio mok es Epistolak, Vasarnapokra és Innepekre valók.* Cassan, 1674. (U. o. 1160. sz. u. oly megjegyzéssel).

7. *Illyés István. Keszület A' jól meg-haláshoz.* Nagyszombatban, 1693. (U. o. 1447. sz.)

E sorozatból az 1882. évi orsz. könyvészeti kiállítás céljaira bekérte a kiállítási bizottság az 1, 4, 5, 6, és 7. számot, nem különben a következő nyomtatványokat:

1. *Articuli juris thavernicalis. Cassoviae, É. n. 2-r. (A dedic. k. 1609.)*

2. *Alvinczi Péter. Resultatio plagarum Castigatoris Autorem Machiavellizationis, reverberata in Thomam Balásfim. Cassoviae, 1620. 4-r.*

3. *(Comenius). Eruditionis Scholasticae P. I, II, III. — In usum Scholae Patakinæ ed. 1652. 8-r.*

4. *Buzinkai M. Compendii logici libri duo. Patakin, 1661. 8-r.*

5. *Dietericus C. Epitome catechetica. Leutschoviae. 1672. 12-rét.*

6. *Vectigal regium reformatum. Tyrnaviae 1693. 2-r.*

7. *Szentiványi M. Oeconomia philosophica. 8-r.*

8. *Maupas Du Tour H. Synopsis vitae Sti. Francisci Salesij. (Latine redd. fr. Creuxius). Tyrnaviae, 1701. 8-r.*

9. *(Ács M.) á. w. Zengedező Mennyei Kar. Lőtsén, 1703. 2-rét.*

10. *Axiomata christiano — politica. Tyrnaviae, 1709. 12-rét.*

11. *Colloquium Sphyngis cum Oedipo. Tyrnaviae, 1709. 12-r.*

Mindent összevéve, s megjegyezvén, miszerint könyvtárunk, a mondott könyvkiállítás céljaira, a főnebbi csoportokba tartozó s 1711-ig megjelent további 58 nyomtatványt mutatott ki: magyar nyelvű és magyarországi nyomtatványaink száma, a jelzett évig, 129 darabra tehető. Van azonban előttem már is egy munka, melyről, mint nálunk meglevőről a Régi magyar könyvtár nem szól. Ez lenne tehát a 130-ik, ha csakugyan az, a minek tartom, t. i.:

Pázmány Péter. Az Nagi Calvinos Ianosnac hiszec

egy Istene. Nagyszombat, 1609. 8 r. (Lásd Szabó K. id. m. 415. sz.) ¹⁾

A könyvtár kéziratainak száma m. e. 40, melyek jobbra az intézet multjára vonatkoznak, avagy tankönyvek.

Azok között még:

1. Album Sodalitatis Majoris Studiosorum sub titulo B.M.AE. VIRG. MARIAE erectae et confirmatae Cassoviae in Academico S. J. Collegio Anno MDCCXVI. 2-r. (Két kötet, az 1653. keletkezett (1715. kettévált) sodalitas kiváló tagjainak és jótevőinek: a Csáky, Erdődy, Eszterházy, Nigrelli grófok stb. hártára festett családi czimereivel — összesen 15 — jelmondatokkal, többnyire sajátkezű aláírással, számos életrajzi adattal. Terjed 1784-ig.)

2. Vendégkönyv 1804-en kezdve, melyben Ő cs. és Apost. kir. Főlsége (1877. szept. 8.) úgy főlséges előde, V. Ferdinánd király, mint trónörökös (1805. nov. 24.) és Mária Clementina főherczegasszony (1806. febr. 18.) Kassán mulatásának kedves emlékét kegyelettel őrzi a könyvtár.

A jogakad. könyvtár tartalmának ismertetéséhez még csak annyit, hogy 1876. a könyvtár részt vett a Budapesten tartott statisztikai congressus könyvészeti és grafikai kiállításában, a bécsi könyvnyomtatás 400-es évfordulójára pedig, az ünneprendező központi bizottmány megkeresése folytán, 64 XVI—XVII. századi bécsi nyomtatványt mutatott ki.

A könyvtár rendezése ²⁾ főbb mozzanatairól már emlékeztetn, azok kiegészítéseül hátra van szólanom a könyvtár catalogusairól.

E részben a hajdani jezsuita-könyvtár id. Inventariumának rendszere ez volt:

¹⁾ A régi magyar könyvek felsorolása után, czélszerűnek tartottuk volna, ha a t. czikkíró úr a hazai történeti kútfőkre is kiterjeszkedik s részletesen felsorolja: mily alapvető munkákat bír ezen szakmából a könyvtár?

Szerk.

²⁾ Legyen e helyütt megemlítve, hogy az 1782/3. évi rendezés alkalmával Kenyeress József (böles és hittudor, esztergam. áld. apát, roznynai kanonok s 1777—1783.) akad. igazgatónak segédkeztek: Rimánóczy Ferencz, (egri áld., exhortator, a nagy congregatio BMV. elnöke, utóbb kassai plé-

1. Ascetae.	7. Juristae.	13. Scripturistae.
2. Concionatores.	8. Mathematici.	14. Theologi.
3. Controversistae.	9. Medici.	15. Vitae Sanctorum.
4. Ecclesiastici.	10. SS. Patres.	16. In crudo.
5. Historici.	11. Philosophi.	17. Haeretici
6. Humanistae.	12. Precatorii	

Az 1795. s k. évi rendezés ekkép osztályozott:

Classis	I. Libri Theologici . . .	12	alosztálylyal
»	II. » Juridici . . .	3	»
»	III. Medici . . .	4	»
»	IV. Philosophi . . .	5	»
»	V. Mathematici . . .	4	»
»	VI. Historici Sacri . . .	4	»
»	VII. Auxilia Hist. . .	7	»
»	VIII. Historici prof. . .	2	2
»	IX. Scriptores rer. Patriarum.		
»	X. Histor. Litt. scriptores.		
»	XI. Oratores. Poetae s még 6		alosztály.

A catalogusok rovatai voltak:

Auctor	Argumentum	Locus	Annus	Forma	Volumina	Theca	Gradus	Numerus
--------	------------	-------	-------	-------	----------	-------	--------	---------

1838-ból egy »Genericus Conspectus totius Bibliothecae« következő szakokat említ:

1. Theologi	7	sze krénynyel
2. Jus et polit.	2	»
3. Philos. Math. et Physica . . .	3	»
4. Hist. et Stat.	5	»
5. Prohibiti	2	»

bános. kanonok, nagy prépost), Havass Mihály (egri áld Catecheta, a kisebb congregatio főnöke), Haydinger Ignác (? akad. pedellus), Spák Istv. (gymnas. custos) »et bini alii iuvenes.« L. a 14 j. s. v. ö. Catalog. 1782 3. — 1855-ben a könyvtárörnek — betű szerint — jobb keze Virosztkó János, akad. pedellus volt.

6. Medici 1 szekrénynyel

7. Philologi 2 »

Scripta periodica stb.

Az 1855. rendezéssel készültek azután ama szakczi-
m-tárak, számra 13. k., melyek a fönn közlött szakkimutató
alapjául szolgáltak, t. i.

1. Rechts- und Staatswissenschaften.

2. Geschichte.

3. Theologie.

4. Encyclopaedie und Miscellen.

5. Philologie d. alten Sprachen und Mythologie.

6. Naturwissenschaften.

7. Schönwissenschaften.

8. Philosophie.

9. Mathematik. Astronomie. Mechanik.

10. Geographie.

11. Landkarten und Kunstwerke.

12. Medicin.

13. Neuere Sprachen (Rovatok m. f., de Nr. helyett:
jegyzet.)

E czímtárak szerint van jelenleg elhelyezve a könyvtár az
akadémiai épület II. emeleti két termében 38 szekrényben, me-
lyek azonban már rég elégteleneknek bizonyultak. Hasznavehető,
illetőleg használatban levő könyvtár-kezelési könyvek továbbá
a pénztári, beszerzési, kikölcsönzési könyvek,
melyek közül a két első az évi számadások és pótleltárak anya-
gát tartalmazza. Sajnos, hogy a betűrendes czímtár dicséretes
kezdeménye, úgy látom, már a 60-as évek elején elakadt.

A könyvek egyébként a könyvtár bélyegével: az utolsó
rendezéskor K. K. Rechtsakad. Bibliothek in Kaschau, majd:
Kassai Királyi Akadémia Könyvtára, a tábla belső lapján sig-
na t u r á v a l: Kassai királyi jogakadémia Könyvtára Szekrény-
szám (péld. XIX.) osztályzat (péld. b) jelölvék; s ha a kötés
újabb, a könyv hátlapján még a tulajdonos nevének kezdő-
b e t ű i: — A. C.

Az akad. könyvtár jellegét a *Ratio Ed.* akként határozta meg, hogy »*Bibliothecae Academicæ — in publicum usum erigendæ sunt*«, hozzá tévén, hogy a könyvek beszerzésében »*ante omnia præcipuus Institutii hujus literarii scopus præ oculis est habendus.*« (V. ö. 194. §.)

Az 1860. évi statutumok 2. §-a lényegileg ugyanezen vezérszemből indult ki, mondván: *Zur Benützung der Bibliothek in dem hiezu bestimmten Lesezimmer an den festgesetzten Tagen sind berechtigt:*

d) *Alle — den gebildeten Ständen angehörigen Personen*; — házi használatra azonban csak kivételesen, a jogakad. igazgató írásbeli engedélye alapján a 3. és köv. §-ban említett föltételek (térítvény és szabály szerint megfelelő biztosíték, nem különben a kikölesönzés tartamának igazgatóságilag történt megjelölése) mellett adhatók ki könyvek.

A mai állapot az, hogy, a jogakadémiának olvasóterme nem lévén, a könyvtár — kivált figyelemmel azon visszaélésekre, melyek a kikölesönzések körül a multban fölmerültek, csak az id. föltételek mellett áll és állhat a nagy közönség rendelkezésére. Sietek azonban megjegyezni, hogy azért a könyvtár elzárva, senki elől sincsen, s legkevésbé a tudományok buvára elől; sőt alkalomadtán, ha tudományos mozgalom ügyét kell támogatni: a kassai kir. jogakad. könyvtár mindenkor teljesítette és teljesíti hivatás szerint kötelességét.

A mondottakból következik, hogy a könyvtár rendes olvasói: a jogakadémia tanárai és hallgatói.

Végül a könyvtár őreiről.

A *Ratio Ed.* többször id. §-a — korábbi nyomokra t. i. itt sem akadtam — az akad. könyvtár kezelésével a történelem (bölcselet-kari, l. *Acta* 222 stb. l.) tanárát bízta meg, — őt e tekintetben az akadémia igazgatójától tévén függővé.¹⁾

³⁾ Viszont a jogi kar tört. tanára, majd (1809.) a statisztika tanára, volt az intézet történetírója. Ehhez képest az *Acta Acad.* írói voltak: 1777—1780 Schreger György, exjezsuita († 1793. febr. 13.) 1780—1793 Zinner János jogtudor, szepes e.-m. áld. († 1793. okt.), 1793—1794.

Igy volt-e ez mindjárt kezdetben? — adatok hiányában eldönteni nem merem; de bizonyos, hogy később szinte kivételes eset, ha az említett tanár egyuttal könyvtárnok is. És kétségtelen, hogy az igazgatók nemcsak felügyeltek a könyvtárra, de ennek legalább pénzügyeit utóbb is jó sokáig maguk kezelték, ¹⁾ a mire egyébiránt az 1860. évi szabályzat 20. §-a hasonlóképp az igazgatót szemelte ki — azon hozzáadással, hogy az idevágó teendőket a könyvtárnokra ruházhatja.

Az 50-es évek változása a könyvtárnokságot a segédtanári állással fűzte együvé, s e mellett is maradt egész 1874/5-ig, a mikor a jogtanodák új szervezéséről szóló szabályzat a segédtanárságot megszüntetvén, úgy intézkedett, hogy — a mondott tanéven kezdve — »a könyvtáróri tisztelet a tanártestület valamelyik tagja teljesíti, kit evvel a tanári kar meghallgatása mellett, a vallás- és közoktatási miniszter biz meg.« (12. §)

És most álljon itt a könyvtárőrök névsora, a hogy azt öszeböngésznem sikerült.

1777—1779. Koppi Károly. 1780—1795. Bizaglics András. ²⁾
1795—1804. Goczig Ignác. 1804—1809. Vuchetich Mátyás. ³⁾

Boross Dániel, a m. nyelv és irodalom első (v. ö. 1751: XVI, 1792: VII) tanára, mint helyettes, 1794—1804. Goczig Ignác, 1804—1809. Bizaglics András böles.-tudor, 1785. prodékán, 1809—1814. Goczig Ignác és koronkint nyilván mások is. — Az Annales írójának Plath János jogtanárt tartom. — Az Adversaria írója Plath J. és Szidor Antal.

¹⁾ Az előttem fekvő 1793. évi cataloguson azt olvasom, hogy ab Ilmo D. LB. a Sahlhausen-confectus s később is ő írja alá az elenchusokat. — (Sahlhausen Mórész báró, kir. tanácsos, 1791. akad., 1796—1812 tanulmányi főigazgató). — Az 1827—1835. évi könyvtári számadásokon hasonlóképp főigazgatók: Udránszky Dániel és Richter Alajos (hittudor, jászai prépost, kir. tanácsos és 1835—1849. tan. főigazg.) nevével találkozom. Ez utóbbi azonban 1839. már csak láttamoz. Számadó a könyvtárnok.

²⁾ Koppi K. (böles.-tudor, kegyes t. r. áld.) és utóda a Ratio Ed. szerint tartoznak ide. Különben ők voltak-e csakugyan azidétt a könyvtár őrei? — nem tudom. Könyvtárnokságuk, azt hiszem, a legjobb esetben is alig volt több névlegesenél. — V. ö. az 1782/3, 1784/85. és 1795. év. tört. f.

³⁾ L. 18. és 21. j. — Az 1803. évhez, bár soron kívül, megemlítem, hogy a kassai (pozsonyi és zágrábi) akadémia jogi tanfolyama kevéssé mult, hogy legf. rendeletre meg nem szűnt; — a veszély azonban »néhány előkelő vármegye« repraesentatiója s főleg József nádorunk közbenjárása következtében csakhamar elmúlt az akadémia megszaki-
tása nélkül folytathatta e részben is működését. — Acta kül. 222. l. s. u. ö. A m. k. jogakad. Tört. 124. l.

1811—1813. Weszerle József. ¹⁾	1863—1865. Klekner Alajos.
1813—1833. Magyar József. ²⁾	1865—1868. Fésüs György.
1833—1834. Csatskó Imre. ³⁾	1868. Mariska Vilmos.
1834—1839. Plath János. ⁴⁾	1869. Pisztóry Mór.
1839—1843. Szidor Antal. ⁵⁾	1869. Mariska Vilmos.
1843—1846. Jancsik Mihály. ⁶⁾	1869—1870. Bekényi Ákos.
1846—1853. Soltész Bálint. ⁷⁾	1870—1871. Mariska Vilmos.
1851—1854. Konopasek Ágost. ⁸⁾	1871—1873. Bekényi Ákos.
1855—1857. Pawlowski Sándor.	1873—1874. Kleckner Alajos.
1857—1861. Degen Gusztáv.	1874. Molnár Imre. ⁹⁾
1861—1863. Eckmayer Ágoston.	1874. okt. 1. Rösler István.

S ezzel végezem azon reményben, hogy a kassai kir. jogakadémiai könyvtár lehetőleg kimerítő története, az itt közlött adalékok segélyével, már csak idő kérdése.¹⁰⁾

¹⁾ Bölcs.-tudor. 1810/11—1812/13. a történelem tanára. Vuchetich 1809. ápr. havában távozott az egyetemre. Weszerle 1811. husvét után érkezett Diakovárról Kassára; ki volt időközben a könyvtár őre? — Az 1809—10. tanévről azt mondja az intézet krónikája: »Annus ille pro Academia Cassoviensi fatalis erat.« — Vuchetich elment; utóda Raab Pál, győri jogtanár, meg sem érkezett; meghalt. — Jan. 22. elhunyt a már említett tanárok közül Bizaglies, febr. 15. Boross, jul. 3. ez utóbbinak első helyettese; elhunytak továbbá még egy akad. tanár s az actuarius, és a helyettesítést alig győzték! — Nos, ez ugyan nem válasz a főnebbi kérdésre, de tán megmagyarázza a mutatkozó hézagot. — A c t a. id. év.

²⁾ Bölcs.-tudor 1813/14—1844/45. a történelem tanára; 1829. (?) könyvvizsgáló s Abaújvármegye táblabírája.

³⁾ L. Pauler, id. m. 231—244 l.

⁴⁾ Jogtudor, 1823/4—1849/50, a politikai tudományok, a váltó- és keresk. jog s tiszti írásmód, ez utóbbinak 1841-ig. ny. r. tanára, 1827. a jogi kar idősbjé, 1844. Abaújvármegye táblabírája, 1850—1851. cs. kir. iskolai tanácsos.

⁵⁾ Bölcs.-tudor, prém. r. k., 1826/7.—1842/3. a mennyiségtan tanára, 1851—1853. és 1861—1866. gymn. igazgató.

⁶⁾ Hites ügyvéd, 1842/3—1847/8, »az álladalomtan és bányajog ny. r. tanítója, a pesti kir. tud. egyetemnél a törvénytudomány karának tagja, Zemplén és Abaújvármegye táblabírája.« († 1847. nov. 27.) C a t. 1847/8.

⁷⁾ Bölcs.-tudor, prem. r. k., 1845/6—1850/1. »a közönséges és honi oknyomozó történettan ny. r. tanítója.« U. o.

⁸⁾ Jogtudor, 1851/2—1853/4. a közigazgatási és pénzügyi törvényisme ny. r. tanára — tudtomra — az u n »kézi« könyvtárára volt.

⁹⁾ E névsorhoz csak azt jegyzem meg, hogy a szükséghez képest ny. rk. és ny. r. tanárok is végeztek könyvtárnoki teendőket

¹⁰⁾ T. cikkíró úrnak a kassai domonkosrendi kéziratok elkallódásáról közölt észrevételére (a 17., 18. l.) a következő felvilágosítással szolgál-

hatunk. Ismeretes, hogy a kassai dömések könyvtára már az Árpádkorban létezett. Hogy a XIV—XV. században virágzott, arról, egyéb adatokon kívül, leginkább azon kéziratok tanuskodnak, melyek a szerzet egykori kassai könyvtárából, a gyulafehérvári, budapesti, krakkói, bécsi, nürnbergi és más gyűjteményekben fenmaradtak. Ezek egykorú feljegyzésekben a kassai könyvtárról több érdekes adatot tartottak fön, s több oly dömés hazánkfiának emlékét őrítették meg, kik mint könyvmásolók a szerzet könyvtárának gyarapításán fáradoztak. A könyvtár a XV. század végén mindenestre már jelentékeny könyvkészlettel birt. Hogy ez mikor pusztult el, s elkallódására a reformatió, a Bocskay fölkelés, a saccularisatio vagy pedig más tényezők voltak e befolyással? azt ezuttal fejtegetni nem akarjuk. Tény az: hogy mikor gróf Batthyányi Ignác erdélyi püspök, a mult század végén, hazánk felső vidékén tett tudományos körútjában a felvidéki szerzetesrendek, egyházak és plebániák régi könyvtáraiból szétszórva talált kéziratokat és ősnymotványokat gyulafehérvári könyvtára számára összevásárolta, ezek közt a kassai domonkosoktól is voltak kéziratok. Én két évvel ezelőtt a gróf Batthyányi-könyvtárban Gyulafehérvárott nyolcz oly XIV—XV. sz. kéziratot találtam, melyekről kétségtelen, hogy a kassai dömésektől származnak. A mult század végén tehát még nem pusztult el egészen a könyvtár, mert Jankovich is ekkor szerzett belőle egy kéziratot, mely jelenleg a Nemzeti Múzeumé. A Bécsbe és Krakkóba került kassai kéziratokról bővebb adataim nincsenek. A nürnbergi »Germanisches Museum« könyvtárába került kassai dömés kéziratokról azonban a következőket mondhatom. 1868 okt. 19-én szerzett a nürnbergi könyvtár von Cunig bonniori szászországi törvényszéki elnöktől 16 kötet XI—XV. századbeli és egy kötet XVII. sz. kéziratot, melyeket ez állítólag a nürnbergi ötvösöktől összevásárolt. E kéziratok közt kettőtől kétségtelen volt, hogy a kassai domonkosoktól származnak, s mivel a többinek provenientiája is ezekkel azonosnak látszott, az egész szerzeményt a könyvtárban a kassai domonkosoktól valónak tartották. En két évvel ezelőtt átvizsgáltam e kéziratokat s úgy találtam, hogy az egyik kézirat van a kassai könyvtár nyomtatott bélyege a következő felirással: »Bibliotheca F. F. Praedicatorum conv. Cassoviensis«, egy másikon pedig a következő XV. sz. feljegyzés: »Iste liber est fratri praedicatorum de Cassovia«. A többi 15 kézirat azonban semmiféle kassai feljegyzést vagy bélyeget nem találtam. Mindamellett több oknál fogva valószínűnek tartom, hogy a kéziratoknak nagyobb része Kassáról került Nürnbergbe; bár — néhánynak kétségkívül más a provenientiájok. Így az egyik Missale Calendariumában túlnyomóan német szentek vannak vörössel bejegyezve, magyar szentek említése nélkül egy másik kézirat (Breviarium in oberdeutscher Sprache) német breviariumot tartalmaz, ismét egy másiknak: »Handwerksordnung der Zimmerleute in Landger. Sulzbach v. J. 1670« a czíme. Mindezek nem magyarországi eredetűek, hanem kétségkívül Németországból származnak. Stekintve, hogy von Cunig kiváló németországi bibliophil volt, föltehetjük, hogy gyűjteményét nem egy helyről vásárolta össze. Hogy pedig a kérdéses kéziratokat kétségtelenül a nürnbergi ötvösöktől vásárolta volna, annak nyomára legjobb akaratom mellett sem juthattam. A tudós Flegler Sándor, kihez felvilágosításért fordultam, arról, hogy a nürnbergi Múzeum az odaváló ötvösöktől kassai provenientiájú codexeket mázsaszámra vásárolt volna, mit sem tudott. Itt tehát valami tévedésnek kell lenni, mely még felderítésre vár. Egyébiránt e kérdésre még alkalmilag visszatérek, most csak annyit jegyzek meg, hogy a kassai dömések középkori könyvtárából ekkorig 35 kéziratot ismerek, de csak egyetlen egy van olyan, mely, mint az egyik nürnbergi, a könyvtár rendes bélyegével volna ellátva. A többiekben csak egykorú feljegyzések vannak. Ezt tartottam szükségesnek a kérdés megvilágítására elmondani

Szerk.

NÉMET BIBLIOGRAPHIAI RITKASÁGOK A BUDAPESTI KÖNYVKIÁLLÍTÁSON.

— Szilágyi Sándortól.¹⁾ —

Folyó évi márczius 5-én nyílt meg Budapesten az »Országos Könyvkiállítás«, s május 15-én záratott be. A kiállítás létrejöttét Ráth Györgynek az országos iparmúzeum igazgatójának, ki maga is képzett és szakértő amateur hírében áll, lehet köszönni, a rendezésben a három budapesti nagy könyvtár személyzete segítette őt, de az eredmény elérésére sokat tett, hogy Trefort Ágoston közoktatási miniszter ur érdeklődött iránta. Az ő hathatós közbenjárásának lehet köszönni, hogy az ausztriai, német és olaszországi könyvtárak is részt vettek benne, míg a hazai könyvtárak készséggel küldték fel kincseiket. A kiállítás alkalmából Ráth György egy nagyobb és igen díszes »Kiállítási Kalauzt« adott ki 17 íven, lexicon formátban több illusztrációval ellátva, mely két hét alatt elkelvén, második javított kiadásban, mint »Könyvkiállítási Emlék« hagyta el a sajtót. — A kiállítás iránt meglepő érdeklődést tanúsított a közönség, s maga ő Felsége is szerencsétlente azt magas látogatásával: s másfél órai beható vizsgálódás tárgyává tette.

¹⁾ Igen tisztelt czikkíró ur ezen ismertetését a külföldi közönség tájékoztatására, a Drezdában megjelenő »Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliothekwissenschaft« számára írta, hol is f. é. júliusi számában »Die Bücherausstellung zu Budapest mit Beziehung auf die Deutsche Bibliographie« cím alatt látott napvilágot. — A czikk a folyóirat szűk teréhez képest röviden összefoglalja a könyvkiállítás történetét, csoportjait, kiválóbb nevezetességeit s a tárlatról igen érdekes és világos képet nyújt. S mivel a német bibliographiai ritkaságokról több oly részletet közöl, melyek ekkorig még sehol ismertetve nem voltak, s így több tekintetben újat mond, czélszerűnek találtuk azt a szerző szíveségéből folyóiratunkban egész terjedelmében átvenni.

Szerk.

A kiállítás maga 18 kisebb-nagyobb termet foglalt el. Három nagyobb osztályra volt osztva: kéziratok, nyomtatványok és könyvkötések osztályára.

A codexek első csoportja a magyarországi könyvmásolók és könyvfestők által készített latin kéziratoskat, számszerint 60-at foglalt magában 1228–1550-ig. — Ez időből már száznál több másolót s miniatur festőt ismerünk, — kik közül a nevezetesebbek munkái itt be voltak mutatva. Kiválnak Szepesi János 1340-ből, Libetbányai Petrus Hungarus 1424-ből s Briccius a Vitéz püspök udvari könyvmásolója. — Az 1228-iki Missale festőjét nem ismerjük, de a XIV. századból Stephth Henrik s Miskolczi László neveit ismerjük. A XV-ik századból kitűnő műveket láttunk Selmeczi Gobil Bálinttól s másoktól. Itt a németországi s németalföldi iskolák befolyása látható. Itt a németországi könyvtárak néhány igen szép példánnyal vettek részt, s ezek a hazai könyvtárakkal együtt lehetővé tették, — hogy összesen 22 magyar festő által díszített codex volt kiállítva. Ez iparág emelésére nagy befolyással voltak középkori egyetemeink.

A codexek második csoportjába a magyar nyelven írt kéziratosok voltak kiállítva XIII—XVI-ik század közt. Sok kíváncsi nézte azt az öt becses codexet, melyeket egy magyar apáczta Ráskai Lea másolt, ki a regényes margitszigeti kolostorban élt. Összesen 40 darab volt kiállítva.

A harmadik csoport a hazai történeti s művelődés-történeti kútfőket mutatta be. Első volt Hartvik »Legenda S. Stephani Regis.« a XII-ik századból. Sokan tanulmányozták a Pannonhalmi Liber Rubert a XIII-ik század második feléből. Ki voltak állítva az ismert magyar krónikák a XII–XIV. századból, s ezek közt Muglen Henrik német krónikája; a különböző szerzetek »Constitutio«-i, »Rituale«-i, egy XIV-ik századi anyakönyv: *Matricula Cibiniensis*, a *Bursa Cracoviensis* XV. századból; a különböző városi és püspöki számadási könyvek a XIV–XV-ik századból, melyek kiadását az Akadémia közelebről megkezdi. — *Regiomontanus* »*Ephemerides Budenses*«-e s 1499-iki naptára, Semftleben Sigmond latin-német szótára, Nagonius költeményei szintén kiemelendők. Összesen 75 codex volt kiállítva.

A negyedik csoportot a Corvin-Codexeket legtöbbször nézték. Az összesen 112 ismert corvin-codexből 70 volt kiállítva.

Az ötödik csoportban a magyarországi könyvtárakban őrzött codexek közül, melyek külföldi származásúak s a fentebbi csoportba nem sorozhatók 70 db volt kiállítva, a IX—XV. századból. Az első volt az egész kiállítás legbámulatosabb és legszebb könyve: a »Codex Aureus« a IX-ik századból. Két Evangeliumot (Máté, Lukács) foglal magában. Fehér pergamentre van írva, s vörösre festett pergamen levelek a főlapon fordulnak elő. Pazar fénynyel van kiállítva, ívrét, két hasábos uncialis betűvel. Minden lapszéle byzanti ízlésben festett kerettel van körítve, számos miniatúrral s képekkel. Annnyira fényes és szép, hogy csak egyházi fejedelem vagy uralkodó — valószínűleg valamelyik Karoling — számára készülhetett. Egyik lapját a »Kalauz« facsimileben adván, a bibliographusok feltalálhatják a másik két Evangeliumot

Attól fogva minden századból több codex volt kiállítva: latin, görög, szláv, török. Német volt egy, »Hora« és egy imádságos könyv. Meglepőleg sok francia ízlésű codex volt kiállítva.

Összesen 325 codex volt bemutatva.

A második s a legnagyobb osztályt a nyomtatványok képezték. Ez négy csoportra oszlott.

Első csoportban az Incunabulumok voltak kiállítva, de minthogy az amateur-öknek egy külön csoport volt szánva, az ezek birtokában levő incunabulumok nem lettek külön választva, hanem az ezek által kiállítottak közt fordulnak elő. — Ezen sorozat a németországi bibliographiára nézve is igen nevezetes nemcsak azért, mert bizonyítja, hogy az irodalmi összeköttetés a két ország közt a könyvnyomtatás feltalálásakor már nagyon élénk volt, hanem azért is, mert néhány eddig nem ismert incunabulum mutattatott be ezuttal. Ezek közt három német nyelvű Incunabulum vált ki, melyek az általam ismert németországi könyvészeti munkákban, segédkönyvekben nem fordulnak elő. Ezek:

1. Die || Anbö || tor. || Cristi || 1450 ||

Kilencz levélből álló octáv-könyv, — melyek közül első a címlap. Mindenik következő levélnek csak az első oldalán van

nyomás egy-egy szentnek az alakja, felül nevének kezdőbetűjével. Az egész xylographiai nyomás. A címlapon levő számot »1450«-nek olvasom — igaz, hogy sokkal gyakoribb alakja az 5-ösnek, az >: de az itt levő 5-ös 6-osnak csak akkor képzelhető, ha felteszszük, hogy a fametsző azt visszafordítva metszette ki.¹⁾ Az egész könyvnek pontos facsimiléjét további kutatás végett a német bibliographusoknak megküldöttem.

2. Német Prognosticum töredék 1473-ra. Ez egy könyvtáblából áztattatott ki, s egyetlen ívr. levélből áll. Hogy csakugyan 1473-ra szólt s úgy 1472 végén készült, mutatja következő jóslata:

»Von dem künig in Frankenreich [Der aller edlest künig Ludowicus wirt wider die aus Orient kriegen aber er wirt sy nich überwinden sunder aufs das LXXIIIJ jar ist er besser geschickt zerstreiten nemlich wider die jm undergang].

3. Das Büchlein des Sterbens 1439-iki kiadása. Hain (1836) ennek 1494-ki kiadását ismeri, — de a kettő két különböző munka, mint a következő leírás igazolja:

»Ein loblich vnd nutzbarlich büchelein von des sterben wie ein itzlich christen mensch recht yn warem christē glaubē sterbē szal vnd vund d' anfechtüg des bossē geystes widder stahen Durch manche nutzbarliche lere der lerer der heyligen schrift. Colophon: Hie endet sich das bucheleyn genant das bucheleyn des sterbēs gedruckt tzu leypzig Nach cristi geburth Im XCIII. Jar. — A könyv ezen imádsággal végződik: »Ein schon gebet von sant michel, Heiliger engel gotes der du mein Vater bist von der ewigen krafft richt mich auff vnnd beschirm mich. Ich bitte dich du englischer geyst dem ich armer vnwürdiger entpfolhen bin tzu vorsehen vnnd der du mich bahntest on vnderlass vor alles anlauffe des teufels vn̄ tzu allen stunde schlaffend vn̄ wachēd so hab mich nun yn deiner hut vnd pflege vn̄ folge mir wo ich gehe vnnd stehe vund vortreib von mir durch dein krafft alle bekerunge vnnd was ich vmb got nicht vordinet habe das erwirb mir du Heyliger engel mit deinem aller barmhertzigsten richter vnd wen du wirst schawen das ich bin irre

¹⁾ Mi ezt a 6-os számot megfordított alakjából, de bibliographiai indokokból is valószínűbbnek tartjuk.

gegangen yn vntugendenn szo fleisz du dich das du mich widder bringest auff den weg der gerechtigkeit das ich gehe tzu meinem schopffer das ich vmb mein werck vnd vmb dein huth mit sapt der heyiligen muter gottes vnd allen heiligen ewigklichen auch frewe Amen.«

Van benne 12 fametszet s egykorú kéz az utolsó lapon levő imádság alá jegyezte a munka árát: emptum pro IX-dena.

Ezeken kívül több ismert nagybecsű ritkaság is volt kiállítva, mint pl.:

Gmundeni János naptárának egy eredeti példánya, melyet Falkenstein — lapon facsimilében közöl; az 1478–96-ki naptár tábla, melyet Weigel Anfänge der Buchdruckerkunstban facsimilében adott; a Biblia Germanica (1460) körül; Historie von Troja Augsb. 1479. (Hain 5515; Concilium zu Konstanz, Sorg 1483 (Hain 5610) sat.

A nyomtatványok második csoportja volt a magyarországi bibliographiai kiállítás 1473–1711-ig. Ez nyomdák szerint volt csoportosítva, s minden bármi nyelven Magyarországon nyomtatott könyv vagy ki volt állítva, vagy tudósok használatára egy szekrénybe fel volt állítva. A hazai bibliographusok a kiállítás idejét arra használták fel, hogy minden beküldött nyomtatványnak elkészítették correct bibliographiai leírását, — mely most már a netalán be nem küldöttekkel vagy külföldi könyvtárakban levőkkel ki fog egészíttetni s azután hihetőleg igen rövid idő alatt sajtó alá fog adatni. Ez anyagnak körülbelül egy ötödét német munkák teszik, melyeket többnyire a felsővárosok s a századok nyomdái nyomattak. A legérdekesebb példányok láthatók voltak a kiállításban.

A harmadik csoport a magyarországi nyomdászatot 1711–1848, a negyedik csoport 1848–1882 közt mutatta fel. Itt már az anyag roppant nagysága miatt csak a legnevezetesebb nyomdáknak jellemzőbb termékeit lehetett kiállítani, leginkább azokat, melyek a nyomdászat koronkénti alakulásait tüntették elő. — Az eredmény e tekintetben is meglepő volt: nyomdászatunk kiállja a versenyt a külfölddel.

A kiállítás harmadik osztályát a könyvkötészet tette, mely két részre volt osztva, u. m. históriaira s modern könyvkötészetre. A kalauz egy terjedelmes értekezéssel ismertette a hazai

könyvkötészet régi állását nálunk, alapul vévén a kiállításon beküldött példányokat. A német példányoknak ez iparágra is nagy befolyása volt, de nem kizárólagos, s régi könyvkötőink gyakran a francia, olasz minták után indultak: de ezek mellett s ezek befolyásával egy hazai iskola is fejlődött.

Még meg kell említnem, hogy magyar amateurök is részt vettek a kiállításban, s számokra egy külön osztály tartatott fel. — Ez is igen sok anyagot szolgáltatott bibliographiai tanulmányoknak.

Általában az elért bibliographiai eredmények értékesítése most fogja kezdetét venni a kiállítás bezárásával. A tanácskozássok ez irányban már megkezdődtek, s miután a felhasználandó anyagnak jelentékeny része már kész, — a tervbe vett munkák kiadása rövid idő alatt meg fog kezdeni.

A LEGRÉGIBB MAGYAR ERDÉSZETI MUNKA 1656-ból.

Közli: Dietz Sándor.

Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« a magyar bibliographiában új aerát nyit meg. De e kitűnő alapvető munka csak úgy lesz az irodalom közkincsévé, ha az itt felsorolt könyveket szakférfiaink tüzetesen tanulmányozzák s irodalomtörténeti szempontból feltűntetik, hogy hazánkfiak a XVI—XVIII. században mily tevékenységet fejtettek ki egyes tudománysszakok művelésében, s hogy műveik mennyire állják ki a külföldi hasonló termékekkel a versenyt.

Én ezuttal egy magyar erdészeti munkát kívánok e folyóirat hasábjain bemutatni, mely Szabó Károly említett bibliographiájában ugyan fel van sorolva, de irodalomtörténeti szempontból, mint első magyar erdészeti munka ekkorig még tudtommal méltányolva nem volt.

A munkát az országos könyvkiállításon volt alkalmam tanulmányozni. Részletes leírását itt adom.

Előre bocsátom, hogy a munka az Erdélyi Múzeum tulajdona s ekkorig csak egyetlen egy példányban ismeretes. Címe a következő:

»Az Fenyőfának hasznos voltáról és az Sendelytsinálóknak kellemetes és hasznos munkájokról való Historia. Mellys szereztett és mostan kibotsáttatott Oroszhegyi Mihály Deák által. An. 1655.« Colophon: Nyomtatattott 1656. esztendőben.

Az egész művecske 6 4-edrétű levélből áll. Külön címlapja nincs és mint Szabó¹⁾ megjegyzi, nem is volt, — de betűi, papirosa, s nyomdai kiállítása után ítélve kétségtelennek tartja, hogy Lőcsén nyomtatott. Szerzője Oroszhegyi Mihály Deák, ki magát művecskéje utolsó versében ekképen mutatja be:

»Engemet Mihálynak
hínak most Zetelakán
Mint ez Historia elei mutatja, az versfejek tá-
jékán az kik ráatalálnak,
Vagy Oroszhegyit kérdezd és megtalálász
a Nagy Kükülő partján.«

A versek fejében pedig áll Mikhael Eannaci? vajjon az Oroszhegyi előnév-e, vagy az Eaennei felvett név-e; a mű címéből nem dönthető el.

A művecske a históriás énekek mintájára versekben van írva. Még a prózai rész is verseknek megfelelő beosztással bír. Érdekes a művecske tartalma, melyben a szerző a fenyőnek hasznos voltáról és a zsindely készítés kellemetességéről és hasznosságáról ír, mi által művét erdészeti irodalmunk első zsengejévé avatta. Tartalma két részre oszlik.

Az első rész bevezető soraiban a szerző panaszkodik a szakirodalom elhagyottsága felett, mondván: »Minden rendek látván miként munkálkodnak, hivatalyok szerént dolgokban eljárnak, de csak az Poeták semmit nem ujitnak, az fák hasznáról semmit is nem irnak.« Ezt jóváteendő »keresi el apatt tentáját s beléje mártja megszáradt pennáját.«

S hogy olvasóját előre tájékozza, műve célja felől, azt röviden körvonalozza: »az felett t z é l o m b a n i r o k , t s a k

¹⁾ Szabó K. Régi magyar könyvtár. 1879. Budapest 384 l.

az fákról, az kit nevezek szőlők tsak mind arról, és épületeinek nagy sok hasznairól, az kik ezt mivelik arról.»

Ezután számos hasznos fát említ fel, s »az ő mivoltokat midőn meggondolom, hasznát némelyeknek gyakran tapasztalom, de ha mindeniket ugyan megvizsgálom, nem utolsónak az fenyő fát találom.« Hosszan elősorolja a fenyőfa alkalmazásának módjait, de mindig kedves, az életből vett példákkal illusztrálva azokat, így pl. »Fenyőfában kezdede eleit éltednek, hogy bõltsõt tsinálnak abbol testetskédnek, abban is végezed végétéletednek, mertsellyét tsinálnak abból holttestednek. Mindezeknél fogva »Titulussát ezért ím ezt adom annak: Mivel Malommester Átsoknak hadnagyok, szárnyas madaraknak az Sólyom az urok, az fene vadaknak Oroszlány királyok, az fáknak fenyőfa legyen az Tsászárok.«

A második részben a szerző a zsindey készítést ösmerteti, bár csak nagyjában, de teljes szakértelemmel. Előbb azonban a zsindey szükségességét bizonyítja. A készítést, melynek »művelése jobb részt két karban áll, edgyik mivelője ennek Sendelyt tsinált, az másik penig len desszka metszésben áll, ez nem igen hasznosb egyik az másiknál.« — Pontról-pontra is leírja s egyszersmind elősorolja az ahhoz szükséges szerszámokat is mondván, »szükség ám ehhez faragó, késs horony, az mellé fűrész, kitszükség jól megvonj s nagy rodalló fejsze, kinek éle vékony, hogy a fenyőfában légyen haladékony.«

Elmondja a fa levágatását, az erdőből való kiszállítását, s usztatást. Végül pedig ajánlja a zsindeylt olesóságáért. De magáról sem feledkezik meg s írói díj fejében kiköti, hogy »Jó Sendely tsinálók lám megditsérélek, a több műveseken hátol nem tevélek, sőt az munkátokért földig emelélek, ne feledkezzetek meg tirisólam kérlek.

De mindnyájan kik itt Zetelakán laktok,

az Sendelytsinálást kik gyakoroljátok, vagy száz Sendelyel meglátogassatok, azt jó kedvvel veszem tőletek ha adtok.»

Az egész művecske, mint a közlött mutatványokból is ki vehető, se nem tulajdonképeni szakmunka, se nem valódi költemény, utóbbinak gyarló, előbbinek pedig hiányos s kevésbé részletes. Inkább népszerű költeménynek látszik, mint azt fentebb is említém, de az akkori kor irányának megfelelőleg az oktatót, a tanulságot tárgyalja, s a száraznak látszó dolgot kellemes formában, elbeszélő modorban tárgyalja.

Tulajdonképeni célja volt a fenyő hasznáról és a zsendely készítés kellemes és hasznos voltáról írni, de hogy ezt tehesse, ki kellett emelnie a fenyőfát más fák közül, valamint a zsendely készítését is le kellett írnia.

Célja tehát eredetileg nem az volt, hogy erdészeti munkát irjon, de hogy kitűzött célját elérhesse, kerülőt kellett tennie, s nagy részben erdészeti tárggyal kellett foglalkoznia, s e miatt tartható műve erdészeti szakmunkának.

Az erdészeti irodalmunkban azért bír különös fontossággal, mert a fákról s általában erdészeti tárgyakról írott munkáknak, — legalább csekély tájékozottságom szerint — legelseje, úgy, hogy tulajdonképen művel kezdődik nálunk a magyar erdészeti irodalom.

Nyelve bár régies s laza mondat szerkezettel bír jól s könnyen érthető, alig egy-két szó kivételével pl. kukrejt.

Műkifejezései mint fentebb is említém, meglepően helyesek, jeles nyelvrézékről tanuskodnak, s többnyire olyanok, melyeket ma is használunk, sőt ujabbán kerestettek csak elő. Általában a szerző művének minden sora elárulja, bár nem említi, hogy az erdészetnek lelkes barátja stovábbá, hogy az erdészettel, illetve erdészeti iparral szeretett foglalkozni s azt behatóan ismerte. Fájlnunk kell csak azt, hogy jártasabb író nem volt.

ADATOK ÉNEKES KÖNYVEINK BIBLIOGRAPHIÁJÁHOZ.

Toldy Ferencz jegyzeteiből.

Közli: Jakab Elek.

A komoly olvasó közönség érdeklődéssel látja azon tudományos vitát, a mi Bogisich Mihály akadémiai levelező tag és Kálmán Farkas urak között két év óta foly azon kérdés felett: római katolikusoké-e eredetileg azon szép magyar dallamok és énekszövegek, melyeket a reformátusok, ágostai hitvallásuak, [én hozzáteszem: és unitáriusok] is templomaikban használnak? vagy az utóbbi úgynevezett protestáns két hitfelekezet a reformatio után önegyházai részére itthon vagy külföldön maga alkotta?

Az unitáriusokról nem szólnak, pedig történelmi tény, hogy a mint Dávid Ferencz az unitárius hitvallást 1568-ban II. János [Zsigmond] választott magyar király és erdélyi fejedelem egész birodalmára nézve, a mi a Tiszáig terjedett s a Bánátot is magába foglalta, törvényesen elfogadtatta s szabad gyakorlását és templomok építését kimondatta, e hitfelekezet megalapítója s első püspöke Dávid Ferencz, az énekes könyveket, az imakönyveket, az Agendák könyvét, prédikációkat, szóval: az összes ritualékat a gyulafehérvári királyi nyomda és Heltai Gáspár kolozsvári unitárius főpap és nyomdatulajdonos segítségével unitárius szellemben dolgozta és dolgoztatta át, s azokat 1579-ben november 15-én történt vértanui haláláig ő maga minden valószínűséggel két ízben adatta ki, utána is Hunyadi Demeter, Enyedi György, Thoroczkoi Máté és a következő erdélyi unitárius püspökök ismét és ismét kiadták, tehát unitárius énekes könyvek azon 40 évig, mikor Szenczi Molnár Albert a magáét 1612-ben kiadatta, sőt azután is, kétségen kívül voltak.

Hogy Dávid Ferencz a ritualis könyvekbe a szentháromsági tanok helyébe következetesen az unitárius tanelveket tette

be, s ehhez képest módosíttatta, a miseénekeket, litániákat, szentekhez intézett énekecskéket sat. kihagyta, erről bárki meggyőződhetik a m. tud. Akadémia kéziratárában levő azon Heltai Dávid név alatt ismeretes unitárius énekkönyv-másolatból, mely az unitáriusok kolozsvári főtanodájának eredetijéből Toldy Ferencz megbecsülhetetlen s meghálálhatlan gondossága által készült s a melyben az antiphonál legelől egy Litánia még benne foglaltatnak, de már azok is némileg unitarizálva.

Ha tán némely forrásokhoz hozzá nem férnek, — s e fáradságot a kis számu, s így csekély súlyú unitáriusok e téren való, meg lehet csekélynek bizonyuló munkássága megismerésétől és tudományos méltatásától megvonják, legalább ezt a forrást kombinálják alaposan, s abból meggyőződhetnek arról, hogy ők a dogmai tartalmat illetőleg, Szenczi Molnárig nem református, annál kevesebbé római katolikus, de valóban unitárius énekeket énekeltek templomaikban. Szenczi maga 64 éneket vett föl könyvébe más szent énekíróktól; Kis Istvánét, Huszár Gálét megnevezezi; de a többiekét nem. Bizonyára igen sok van azok között unitárius ének. De hogy a dolgozásnál ne használta volna a többi létezőket is, föltenni sem lehet. Használta bizonyára Heltaiét, Dávidét, Bogáthiét s csak így volt képes azoknál főleg a francia nóták által kitünő Énekes Könyvet alkotnia.

Sőt az is figyelmet érdemel, hogy János Zsigmond életében az ő egész birodalmában annyira el volt terjedve az unitárius hitvallás, hogy a tulajdonképeni Erdélyben — Gyergyót és Csikszéket kivéve, hová az unitarismus elhatni nem bírt — r. katolikusok csak szórványosan és rendkívül csekély számban voltak, híveik templomaikkal s plébániáikkal együtt átmentek Dávid Ferencz superintendenciája alá, Báthori István, a későbbi fejedelem, Kristóf, ennek testvére és következője, r. katolikus maradt, de nem volt ekklézsia, a hová vallják magukat, csak mint egyesek maradtak meg hitükben s váraikban és udvaraikban tartottak római kath. papot, vagy egy-egy missionarius jézsuitát. A reformátusok szintén oly csekély számmal voltak, hogy csak igen kevés ekkléziájuk volt. Kolozsváratt is évtizedekig egy magános háznál, középüzetében tartották istenitiszteleteiket, s csak később a fejedelmi székért reformátussá lett Bocskai, —

Báthori Gábor és a sorban következő református fejedelmek alatt lassan és későre jutottak az unitáriusokkal egyensúlyba, utoljára pedig I. Rákóczi György alatt túlsúlyra.

Az unitáriusoknak az Alföldön és Bánátban is püspökségük volt, a ki Pécsen lakott, sok ekkleziájok és hívők volt; Karádi Pál, irodalmunkban kedvezően ismeretes név az első magyar tragoediáról; e férfi volt az ottani unitárius superintendens, hatalmas szónok, buzgó térítő, Dávid Ferencznek személyes barátja s elvtársa.

A Szilágyságban, Tiszán-túl az úgynevezett magyarországi részekben, Bihar-, Bereg-, Szabolcs-, Ung-, Szathmár és Máramaros vármegyékben szintén virágzó unitárius ekkleziák voltak, Váradon is az 1569-ki híres nagyvárad-i Disputatio után igen sokan lettek unitáriusokká, Basilius István ottani unitárius pap egyetlen prédikációjára — a hagyomány szerint — három ezeren állottak át Dávid Ferencz vallására. Miután eszerint egész Erdélyből Csík-Gyergyón és a keleti valláson levő oláhokon kívül a tömeget unitáriusnak bízást lehet mondani, feltehető, hogy a nagymérvű és gyors hittérítés következtében, az énekes könyvek és ritualis művek gyorsan és nagy számban keltek el. — Hat-hét százra tehető az unitárius ekkleziák amaz időkbeli létszáma. Mikor Dávid Ferenczet a Krisztusnak Isten gyanánt nem imádásáért 1579-ben elítélték, 360-on felül volt a zsinati országgyűlésre egybegyűlt unitárius papok száma; pedig már Blandrata fenyegetései által annyira meg voltak félemlítve, hogy a gyűlés vége felé s midőn a szavazás közeledett, száznál is több távozott el, hogy a hatalom bosszúját kikerülje.

E tények unitárius énekes könyvek létezését és többszöri kiadását kétségtelenné teszik. Az énekes könyvek forrásainak tehát e hitfelekezet kebelében is nyomozását a forráskritika és a tudományban való részrehajlatlan lelkiismeretesség multhatlanul követeli.

Nagy fontosságú ez időből az 1579-ki debreczeni énekes-könyv. Dávid Ferencz Meliussal az unitarismus mellett hosszan-tartó kemény harczot vívott. Utóbbi a trinitást diadalmasan védelmezte meg, s székévé Debreczent — az úgynevezett kálvinista Rómát — tette. Melius a külső formákban egészen egy úton járt Dáviddal. Ő a trinitást énekes-, ima-, agenda, prédikáció

és minden ritualis könyvbe szintén beigtatta. Ő ideála a szentháromságban, a mostani nagytudományu protestáns Balogh Ferencz urnak.

A ki a magyarországi énekes könyvek kérdését komoly tudományos czélból tanulmányozza, nézetem szerint kötelezettséget vállalt magára először arra nézve, hogy a r. katolikus egyházi énekes könyveket a reformatió előtti korszakból, a református és ágostai hitvallásuakét a reformatió legelső korszakából, t. i. 1523-tól az unitárius hitvallásnak 1568-ban törvényes bevételéig, ezen hitvallásuakét Dávid Ferencz és Heltai korától Molnár Albertig 1612-ig, különös tekintettel a debreczeni 1579-iki énekes-könyvre, s utoljára Molnár műve megjelenésétől kezdve a század utolsó feléig mind a református és ágostai, mind a r. katolikus énekes-könyveket összegyűjti, külön-külön csoportosítva, szöveg és dallam tekintetében áttanulmányozza, egyezéseiket és eltéréseiket kijelöli, — eredetiségöket vagy kölcsönzöttvultukat tárgylagos igazsággal megállapítja, s így mond ítéletet arról: mi érdeme van a catholicismusnak, mi a protestantismusnak, mi az unitarismusnak, a magyarországi egyházi énekek szépsége, költészeti és zenei értéke, a hazafiság és nemzetiség kifejtése, ápolása, végre a tudomány és irodalom gyarapodása tekintetében?

Az tehát, a ki 1695-iki kiadásu énekes-könyvből akarja eldönteni, hogy a protestánsok a római katolikusoktól vették énekeiket, épen úgy téves uton jár, mint a ki Szenczi Molnár Albert 1612-iki énekes-könyvét veszi fel alapúl. Előbbi csaknem 200, utóbbi 70 év történeti alkotását és fejlődését hagyja ki számitásából. Ez vitán felül álló igazság. mit csak úgy lehet megdönteni, ha egyik úgy, mint a másik bebizonyítja, hogy illető kiadványukban mind ugyanazon énekek vannak benne, melyek úgy római katolikus, mint protestáns részről kezdettől fogva használatban voltak, a mi egyáltalában lehetetlenség.

Okát adom, miért.

A reformatiónak kettős hatása volt a catholicismusra, ugyanint hittani és nemzetiségi; nemcsak a dogmákat, nagy papi uradalmakat, pápai visszaéléseket sat. ostromolta; de igen a latin nyelvet is. Luther németté, Melius és Dávid Ferencz magyarra kívánta tenni az isteni tisztelet külső formáit, azért, mert

tudta, hogy ezáltal tanait magával a néppel kedvelteti meg s fogadtatja el, mely a diákot nem értette.

A mint a nemzeti nyelv megszólalt, a magyar énekes könyvek azonnal nagyobb számban tűntek fel. — S mindenki tudja, hogy a magyar nyelvnek alakja, szólamai, természete, syntaxisa, a magyar versnek rhythmusa és prosodiája egészen más, mint a latiné. Az első években azonban megmaradt a nyelv tekintetében az egyházi éneklés a latin formák határai között, s csak lassanként emancipálta és önállósította magát. Tudom, hogy a római katolikus írók azt hozzák fel, hogy a legelső protestáns éneknek czíme s dallama latin és római. Igaz. De ők is meg kell, hogy engedjék, hogy mindjárt kezdetben több egészen ujakkal gyarapodtak, melyeket a reformátusok s más kitűnő férfiak a wittembergai, genfi, zürichi, kolozsvári vagy debreczeni viszonyok szerint, — a helyzet és nép szükségéhez alkalmazva készítettek. Felhozom például: a *Jam Solis Orto sydera* címűt. Magyarul: »Immáron a nap feljövén.« Olvassa el bárki a két szöveget s látni fogja, hogy bár az énekeszme és dallam, sőt nagyban véve a szöveg is egy, de a kivitel e kettőnek tartalma eltérései s a nyelv különbségénél fogva a nemzeti érzületre való hatása nagyban különbözik.

Hogy sok éneket vett át a reformatio, ez tény. Nem is lehetett máskép, mert rohamos volt az átalakulás, nem voltak kiforrva a megújuló vallásos eszmék, nem tudtak megállapodásra jutni évtizedekig a különböző confessiók hívei, mintegy kényszerültek a létezőnek csak nagyjában és kiméletes átalakítására. Gyökeres reform mindenben lehetlen volt a mozgalom és az elvmék folytonos forrongása miatt, de az eszélyesség is azt ajánlta, hogy a lehetőket a külsőségekben is tartsák meg, nehogy a megkedvelt szokások elhagyása a népet elidegenítse az új hittől, épen mint Róma ez okból vett át sok pogány czeremoniát a keresztény vallásba.

Második, a mire a kérdést komolyan tanulmányozónak vállalkoznia kell az, hogy a már általam fennebb kijelölt különböző korszakok és vallásfelekezetek kótázott énekes-könyv kiadásaira tegyen szert, mert a míg a különböző hittani álláspontú összes és új éneknek dallamát magukból e hangjegyekből nem látjuk, addig arról itélnünk, hogy ki vette ezt vagy amazt a má-

siktól, elhatározni nem lehet. Ide kell tehát irányulni a figyelem hasonfelének. Azok, a kiket e dolog érdekel, kezdjenek gyűjtéshez: egyik a reformatio előtti időt latin, s ha és a mennyiben voltak magyar r. katolikus, másik a reformatio első századában készült mind protestáns és unitárius, mind r. katolikus magyar és német énekes könyveket gyűjtse, vagy legalább bibliographiáját állítsa össze, másik a kótás és hangjegyes editiókra fordítson kiváló gondot. Induljon meg országsszerte a mozgalom, érdeklődjék minden művelt ember, a kinek a vallás, erkölcs és a nemzeti irodalom és költészet egyházi ága szívében fekszik. A különböző felekezetek lelkészei s főpapjai kutassák fel a híveiknél ládákban és családi levéltárakban lappangó régi énekes könyveket. A múzeumok, könyvtárak őrei érdeklődjenek ezáltal s nyomozzanak collégiumokban és önálló régi úgynevezett grapsák között, és a mit találtak, tegyék közzé; a lapok kétségkívül szívesen nyitnak tért tárczáikban.

E kérdés nem lehet közönyös ránk nézve.

Tudjuk, hogy régen lelkes hymnuszok, harczias, politikai tartalmu, nemzeti zamatu úgynevezett históriás énekek is voltak a magyar protestáns és r. katolikus egyházi énekek közt, valamint az unitáriusokéi közt is. Hova tűntek el ezek? ezt tudnunk szükséges. Kik hagyták ki, miért, mi jogon? Ez is nagy érdekekkel bír.

A legújabb időben, mintegy 1840 óta ismét be kezdenek jöni a templomokba, a karénekek, műének, nemzeti hymnus éneklések, zene és oratoriumok. Ezt a közönség rendkívül szereti. Ennek további fejlesztése a templomok, papság és vallás érdekében áll, a mely iránt már-már kihülnek a kedélyek. Indítson ez munkára, keltsen föl lelkesedést.

A vitát hagyjuk félben. A felekezeti ambíció új táplálékán kívül semmi valódi haszon nincs abban, ha konstatálva lesz is, hogy Róma adta összes egyházi énekeink dallamait vagy Wittenberg, Genf és Zürich, meg Kolozsvár és Debreczen. Még elidegenültebbé tesz egymás iránt. Irodalmunk ismerői amúgy is tudják, hogy szószék, orgona, hegedű, ének és dallam Krisztustól kezdve a hitterjesztés eszközei voltak. — A mely eszközök Kálvint és Luthert, Meliust és Dávid Ferenczet híveik száma gyarapítása céljához vitték, azokat Pázmán Péter is használta,

mert ő mint korábban református, már e hűfelekezeti kötelékben létekor jól begyakorlotta magát a vallásos pártküzdelemben s jól ismerte a proselytismus fegyvereit. A ki igazságérzettel bír, kénytelen megvallani, mert a történelem és irodalom szintűgy, mint a tapasztalás igazolja, hogy szép r. katolikus magyar énekszöveget és dallamot épen úgy átvett a gyakorlati eszű reformátor, mint a r. katolikus okos püspök és egyháznagy átkölcsönözte a megtérített vagy visszahódítani kívánt protestánsok kedvelt melódiájú énekeit.

Az unitáriusok nem szégyenlik megvallani a tényt. Fosztó Uzoni kéziratban levő egyháztörténetében elmondja, hogyan alkotta meg Dávid Ferencz és Heltai az első unitárius énekes könyvet. »Legelőbb — úgymond — elévették Szent Dávid Zsoltárkönyvét, azután a Gergely-féle Officiarium nekik alkalmasnak látszó énekeit, később Luther német Psalteriumát, valamint a Jézus Krisztusban az egy Istent lélekben és igazságban imádó lengyelek Zsoltárkönyvét s követve az apostolok ama tanítását: Mindeneket megpróbáljatok, s ami jó, azt megtartsátok. Ezekből az ő isteni tiszteletükre szükséges és alkalmas zsoltárokat, hymnusokat, antiphonákat, istenes énekeket kiválogatták, néhány Szent Dávid-féle Zsoltárt csaknem ugyanannyi szóval fordítottak át magyarra, a mennyi a latin szöveg volt, sőt az első vers-szakot egészen latinul hagyták meg, így p. o. Beatus vir qui sat. = Boldog az olyan ember. Quare fremuerunt sat. Domine quam multi sat. A CXIX. zsoltárt pedig nyolcz részre osztván, a különböző időkre alkalmazták. A Gergely-féle Officiarium-ból s Luther Zsoltárkönyvéből kiválasztottak néhány lengyel éneket s azt az apostoli Symbolummal és az urimádsággal összehasonlítva, kiadták: Szűz Mária Énekét, Zakariásét, az angyalokét: Grates nunc omnes = Hálát most adjunk sat. Az apostoli hitformát, a keresztény hitformát, Miatyánkat, az Ambrus püspök Te Deum laudamus = Téged Isten dicsérünk sat. Sanctus Solemnis, Benedictus Agnus Dei, Confessio peccatorum című énekeit, s mindezeknek egy megtisztított Litaniát bocsátottak elébe. Hozzá adtak ezekhez a szent-könyvből vett sok antiphonát azoknak a teremtes hét napjára szóló

zsoltáraival s szent hymnusával, az évi ünnepekre, Jézus születésére, nagypéntekre, husvételre, menybemenetelére s pünkösdi (*Quadragesimae*), eljövételére a vasárnapokra, a reggeli és vecsernyei istenítiszteletre készített énekekkel, a minők: *J am orto Solis sydere, O Pater pie coelestis, O Pater Sancte, Dies Laetitiae, Pueratus, Hymnum dicamus sat,* esőért és szép időért való éneklések, végre az *Invocatio*-ra készült énekek prédikáció előttre és utánra. Mindezeknél gondosan vigyáztak, hogy énekeiken a későbbi korok rontó befolyása ne lássék s azok régi fényökben és tisztaságukban tűnjenek fel.

»Énekeik második részét a Zsoltárok tették. Ebben is hasonló módon jártak el stb.« A reformátiótól, hasznos javítástól nem irtózó unitáriusok énekes könyveiket az idő és míveltség előhaladásával azután is folyvást tökéletesítették. Utoljára e század 3—4-ik tizedében a felvilágosult szellemű Székely Sándor és Kriza ajánlatára több szép r. katolikus templomi ének dallamát vették át, nem nagy szövegmódosítással buzgón éneklék, s épülnek rajta híveik, a nélkül, hogy valaki benne megbotránkoznék, vagy hogy ez az unitárius hitéletnek és erkölcsi érzületnek kárára lenne, sőt énekeik igen nagy száma a reformátusokéval Szenczi Molnár óta, a kinek énekeit nagy részben átvették, még szövegben is egyezik. — Ha a vallásban a szeretet és erkölcsiség célunk, s nem önzés, akkor mint az eszmét és gondolatot a szónoklathoz, úgy a dallamot és szöveget az egyházi énekléshez bizony bárhonnan vehetjük, azt tették a reformátorok is. Ebben megalázó nincsen.

Még csak egyet érintek.

Mikor a régi egyházi adatok közt olvassuk, hogy ez éneket Huszár Gál, vagy Sztárai Miklós, Dávid Ferencz vagy Skaricza Máté szerezte, nem tudjuk, ha szövegről és dallamról együtt van-e szó? vagy csak egyikről? Sőt legtöbb esetben az valószínű, hogy a szövegírók nem voltak mind zeneértők, de volt zenei érzékük, s egyik vagy másik költői tehetségű reformátor egy neki tetsző szép énekdallamra egy szent és tetsző — a réginél szebb és a viszonyokhoz illőbb — szöveget szerzett. Megállapítani a dallamok genesisét igen nehéz dolog, s épen azért a kóták fölfedezése nélkülözhetlen.

Ily célzellel lebeghetett halhatatlan Toldy Ferenczünk mindent átölelő figyelme előtt, midőn a római katolikus és protestáns egyházi énekek és énekes-könyvek címjegyzékét az irodalomból és kéziratgyűjteményekből bámulandó szorgalommal összegyűjtve száz meg száz apró czédula csomagban egymás mellé állítva, nagybecsű gyűjteményében hátrahagyta. Címe nem volt, de az időrend első tekintetre mutatta a célzellel. Három osztály tűnt fel benne, a mint kezeimbe akadt: egyikben azok voltak, melyekről tisztán lehetett látni a katolikus, másodikban a protestáns jellegét, harmadikba tette a bizonytalanokat. — Irodalomtörténetében hihetően feldolgozta ő ezeket nagyban, célja szerént arányos részt juttatva belőle mindeniknek; de úgy hiszem, hogy most, midőn a magyar egyházi ének-irodalom, tehát a szövegek és dallamok történetének is tüzetes megírhatására az anyaggyűjtés és eszmecsere megindult, nem lesz haszon nélküli fáradság a gyűjteménynek a közönséggel, kivált pedig a szakértőkkel megismertetése; czíme nem lévén, én a rendezéskor: »A Magyarországi Énekeskönyvek Bibliographiája« címet adtam s így igtattam be a könyvészeti [Bibliographia] szak 12-r. 1-ső száma alá, a hol az érdeklődők föltalálhatják. Együtt 193-ra megy számuk. Hiányzik belőle sok, az unitárius énekes könyvek egészen. Én hátrább némelyeket megemlítek; e hitfelekezet valamelyik tudósa egészítse ki s tegye teljessé. Érdekekben nekik áll minden mások felett.

És most lássuk a becses anyagtartalmat.

I.

Római katolikus énekek és énekes-könyvek.

1460 körül: Bizonyos templomi énekek az egyház által helyben hagyatnak. Lányi M. Clerus érd. I. p. 128.

1450—1526. Te Deum, magyarul és deákul.

Szent Lászlóról (Handbuch), 2 nyelven.

Szűz Máriáról 1. két nyelven.

» » 2. csak magyarul.

» » 3. két nyelven.

Lytania Lauretana. Forrás: Peer-codex. L.

Révai Ant. I. p. 24.

1484. Szent István jobb kezéről. Nürnberg.

XV. XVI. századbellek: Régi M. Nyelveml.

XVI. század eleje. 1508. Boldogságos Szűz Máriára. Révai-nál, akadémiai Cationale.

1554. Oláh (Miklós) rendezi a nagy-szombati iskolát; itt a kar-énekes dolga az ifjakat in Gregoriano Cantu is oktatni.

1560. Oláh (Miklós) megújítja a régi szabályokat a templomi énekek iránt. Lányi, M. Clerus, I. p. 128.

1629. Első eszméje egy Catholikus Énekes könyvnek Pázmán alatt. Lányi, M. Clerus, II. 128. 9.

Hajnal Mátyás: János szent szíve, képekkel, énekekkel és imád-ság. Bécs, 1664. 12-r. Sándor István.

Egyházi Énekek, Cantus Cathol., azaz Régi és új deák és ma-gyar ájtatos egyházi Énekek és Litániák. [r. cath.] H. n. 1651. 4-r.

Később Szegedi Ferencz egri püspök, Szelepcsényi György esztergomi érsek, Náray György esztergomi kanonok, Bartók István adták ki. Jankovich.

Rimai s ennek Toldaléka. 1. Szegedi Ferencz. 674. 2. Szelep-csényi György 680. 3. Balás Ágoston 681. 4. Náray György 695. 5. Illyés András 702. 703. 6. Szentmihályi Mihály 797. 8. Bozoki Mihály 1797. Guzmics 1818.

Batizi, Balassa, Rimai.

Cantus Catholici: Magyar Egyházi Énekek. Bartók István esz-tergomi kanonoktól. [r. catholicus.] Nagy-Szombat 1672. 4-r. Jankovich.

Szelepcsényi György Énekes Könyve. [r. cath.] N.-Szombat 1672. 4-r. Sándor I.

Cantus Cathol. 1674. 4-r. Jankov.

Szegedi Ferencz Lénárd, egri püspök: Cantus Cathol. latino-hungar. [r. cath.] H. n. 1674. 4-r. Jankov.

Szelepcsényi György esztergomi érsek, Deák és Magyar Istenes énekei. Cantus Cathol. Nagy-Szombat, 1680. 4-r. Jankov.

Kájoni János, Ferencz-rendi barát, Cation. Cathol. Csiki klas-trom. [r. cath.] 4-r. Jankov.

Balás Ágoston (Ferencz-rendi barát) Cationale Cathol. Régi és

- új deák és magyar ájtatos Énekek. Csik, 1681. 4-r., 1685. 4-r., 1719. 4-r. J a n k o v.
- Badó János: Az üdvezítőknnek haláláról és feltámadásáról való versek. Keresd, ¹⁾ 1685. 12-r. S á n d o r I.
- Szelepcsényi György, Énekes Könyv. N.-Szombat, 1686. 4-rét. S á n d o r I.
- Illyés István, Zsoltári és halottas énekei. [r. c a t h.] N.-Szombat, 1693. 8-r. M. N. M u z e u m.
- Zsoltári Énekek a magyar anyaszentegyház vigasztalására és halottas énekek a szomorú temetések alkalmakor. Illyés István. [r. c a t h o l i k u s.] 1693. J a n k o v i c h M. K é z i r.
- Illyés István, szendrői püspök: Zsoltári Énekek a magyar anyaszentegyház vigasztalására és halottas énekek a szomorú temetések alkalm. 3 szakasz. [r. c a t h.]
- Nagy-Szombat, 1693. 8-r. 160. 176. 66. l. 3. köt.
- » » 1721. 8-r.
- Buda. . . . 1781. 8-r. 410. l.
- Nagy-Szombat 1793. 8-r.
- Buda. . . . 1817. 8-r. J a n k o v i c h M.
- Náray Georg. A. Diaconus Zoliensis, Canonicus Strigoniens. Lyra Coelestis Suavi Concordia divinas laudes personans. Deák és Magyar Énekek. [r. c a t h.] N.-Szombat 1695. 4-r. 237. l. J a n k o v i c h. Megvan a M. N. Múzeumban, M. Tud. Akadémiában és a Ráday-könyvtárban.
- Imádságos és Énekeskönyv a gyulafejérvári páterek által. [r. c a t h.] Gyulafejérvár, 1700. 4-r. J a n k o v i c h.
- Illyés András, erdélyi püspök: Jóra intő Énekecskék. [r. c a t h o l.] ²⁾ H. n. 1702. 8-r. 28. l. J a n k o v.
- Régi és új magyar Egyházi Énekek. Nagy-Szombat, 1703. 4-r. J a n k o v i c h, M. K.

¹⁾ A keresdi nyomdából alig hihető, hogy kathólikus egyházikönyv jött volna ki. Az a Bethleneké volt, kik akkor reformátusok és unitáriusok voltak.

²⁾ Rövidség okáért egyszer s mindenkorra megjegyzem, hogy Toldy ezentúl csaknem mindenik Énekes könyvhöz oda jegyezte balfelől az r. c. betűt, a mivel azt jelentette ki, hogy azt ő r. kathólikusnak tartja

Illyés András. A Szent Szűz Mária Isten anyjáról más új énekecskék. 8-r. 6. l. J a n k o v.

Illyés András, Cationes Spirituales ac Morales. Editio 3. N.-Szombat, 1710. 8-r. 34 l. M. N. M ú z e u m.

Kajoni János által egybeszedetett Énekek, vagy Csiki Cationale. Csiki klastrom. 1719. 4 r. R á d a y-K ö n y v t á r.

Illyés István, Zsoltárok és halotti Énekek. N.-Szombat, 1721. 8-r. S á n d o r I

Ájtatos Énekek. Pozsony, 1733. 8-r. M á s k i a d á s. U.-ott sat. 1. k. M á s k i a d á s. N.-Szombat, 1732. 1. k.

Némely üdvösséges Énekek. Bécs, 1733. 8-r. 1. k.

Énekek s Imádságok, melyeket a Minorita Missionariusok az egri püspökségben tartandó missiók alkalmatosságával mondának. Kassa, 1734. 12-r. 68. l. Jankovich. M. K.

Régi és új deák és magyar egyházi énekek és litániák. Nagy-Szombat, 1738. 4-r. R á d a y-K ö n y v t á r.

Szelepcsényi Énekes Könyve. N.-Szombat, 1738. 4-r. 1. k. Buda, 1792. 4-r. M. N. M ú z e u m.

Szelepcsényi György. Régi és új deák és magyar egyházi énekek és litániák. N.-Szombat, 1738. 4-r. J a n k o v i c h.

Bíró Márton: A Szentháromság imádásáról való énekek. Győr, 1740. S á n d o r I.

Amade László: Buzgó Szűznek énekes fohászzkodásai. Bécs, 1755. 12-r. S á n d o r I.

Gyöngyösi István: Rózsakoszorú. Lőcse, 1690. 12-r., N.-Szombat, 1772. S á n d o r I.

Énekek, Kolozsvári jezsuiták templomában levő csudálatos szent képénél. Bécs, 1772. 8-r. 1. k.

Énekek könyve, litániák s imádságok a magyar ker. katolikus anyaszentegyház szolgálatjára a székesfejérvári püspökségben. Pest, Landerer 1785. 8-r. 320 l. J a n k o v i c h.

Szelepcsényi György. Cationale avagy Énekes Könyv, Buda, egyet. nyomda, 1792. 4-r. 1. f. J a n k o v i c h.

Egyházi Énekes Könyv a római Katolikusok számára. Eger, 1797. J a n k o v.

Egyházi Énekes Könyv Szentmihályi Mihály egri kanonoktól. Eger, 1797. 4-r. 2. k. E g g e n b e r g e r.

Bozoky Mihály, maróti kántor: Katolikus karbeli kótás Éne-

kes Könyv, melyben foglaltatik az apostoli hit, reménység és szeretet, három részekre felosztatva és az egész esztendőre alkalmaztatva, a Csiki és Szelepcsényi nevezetű Énekes Könyveinkből a válogatott énekek kiszedegetve és más új énekekkel meg bővítette találtnak Bozoky által muzsika kotára alkalmaztatva. Vác, 1797. 4-r. 323. l. J a n k o v i c h, M. N. M ú z e u m.

Ének Missiók idején. Eger, 1803. 12-r. M ú z e u m.

Énekek Krisztus kinszenvedéséről. Pest, 1804. 8-r. M ú z e u m.

Ájtatos Énekek Krisztus Kinszenvedéséről Pest, 1805. 8-r. 16 l. J a n k o v i c h.

Egyházi Énekek, melyek különb-különb részeire alkalmaztattak az esztendőnek. Veszprém, 1805. 8-r. 146. l. J a n k o v. Ugyanez 1805. Veszprém, Szammer. J a n k o v.

Egyházi Énekek. Veszprém, 1805. 8-r. M ú z e u m.

Illyés András, Zsoltári avagy halottas énekek. Buda, 1817. 8-r. Buda, egyet. nyomda.

Guzmics Izidor. A buzgó kereszténység számára készített Énekek. Győr, 1818. 8-r. 40. l. Esztergom, 1832. 8-r. 66 l. J a n k o v i c h.

Egyházi Énekek, Bicske mezővárosi K. hívek számára. 3. kiadás. Székesfejérvár, 1821. 12-r.

Egyházi Énekek, melyek az esztendő külön-külön részeire alkalmaztatva vannak és eddig csak a székesfejérvári püspöki megyében helyezettett Bicske mezővárosában lakozó ker. híveknek buzgó ájtatosságokra szolgáltak, de ennek után minden egyéb m. helységekben levő keresztények hasznokra kinyomtatattak. Veszprém, Szammer 1824. 12-r. 146. l. J a n k o v.

Lelki Kincs. Buda, 1825. 18 r. E g y e t. n y o m d a.

Ájtatos Énekek, melyekben a Catholicus hitnek legfőbb titkai foglaltatnak. Pest, 1831. 8-r. J a n k o v i c h. M. K.

Az esztendőnek részeihez alkalmazott egyházi Énekek. Fejérvár, 1834. 8-r. 1. k.

Énekek a buzgó Kereszténység számára. [Készítette Guzmics Izidor.] Esztergom, 1832. 12 r. 66 l. J a n k o v i c h.

Énekek az esztendőnek minden részeire alkalmaztatva a keresz-

áll CCCXX. szám alatt Batizi éneke a Szentlélekről. Sándor I., Jankovich.

A psalmusokból való isteni Dicséreték. Debreczen, 1590. 4-r.

Toldy jegyzése. Ennek tartom az Akadémia csonka Énekes Könyvét. Sándor.

Keresztyéni énekek, melyek a gradual mellett s a nélkül is, ahol azzal nem élhetnek, a magyar nemzetben reformáltatva szoktanak mondatni. Rendbeszedettek Gömöri György debreczeni pap által. [Reform. énekeskönyv]¹⁾ Debreczen, 1592. 4-r. Bod Péter.

Énekes Könyv. Bártfa, 1595. 4-r. Jankovich., Pataki-könyvtár.

Énekes Könyv, vagyis Nagy Gradual, Rákóczi György fejedelem parancsolatjára készült. [reform.] Gyulafejevár 1636. nagy fol. Dayka Keserü püspök alatt. Jankovich.

Énekes és imádságos könyv. Lőcse, 1642. 16-r. Sándor István szerint 12-r. Jankovich.

Czím nélküli Énekeskönyv a Zsoltárokkal együtt. N.-Várad, 1647. (?) 12-r. Egyetemi Könyvtár.

Énekes Könyv hymnusokkal és énekekkel. Lőcse, 1651. 4-r. Jankovich.

Zsoltáros és Énekes könyv, Lőcse, 1652. 4-r. Sándor István szerint. Jankovich.

Szent Dávid ékes rhythmusu Zsoltárral. N.-Várad, 1654. 4-r. Jankovich.

Halotti énekek, azoknak kedvéért, kik ilyen utolsó szükségben szolgálnak, összeszedett. és kibocsáttat. [reform.] Nagy-Várad, 1654. 4-r. 66 l.

Jegyzés: Jankovich szerint ez újabb kiadása az 1598. kinak, melyet Ujfalvi Imre adott ki. Jankov. M. K.

Debreczeni Kalocsa János nagybajomi prédikátor. Szent Dávidnak hét penitenciatartó Zsoltári. [reform.] Patak, Rozsnyai János. 1662. 12-r. 18 l. Jankovich.

Jegyzés: Lásd annak Keskeny Ut-ja mellett.

¹⁾ Ezentúl Toldy a czédulakatalogusok alsó balszögletén a protestáns énekes könyvek közül a jegyekkel ref. prot. evang. többnyire kijelöli: melyiket tartja reformátusnak, evangélikusnak, vagy collectiv névvel protestánsnak, mit én is megtartok.

- tény katolikus hívek számára, Székesfejérvár, 1832. 8-r.
124 l. J a n k o v. M. K.
- Énekek nagy bőjtire. [Tárkányi Béla.] Eger, 1847. 8-r. T o l d y.
- Énekek az oltári Szent áldozathoz. Második bővített kiadás.
[Tárkányi Béla.] Eger, 1847. 8-r. 39 l. T o l d y.
- Énekek adventre, karácsonra, új évre és vízkeresztre. [Kiadja
Tárkányi Béla.] Eger, 1847. 8-r. 16 l. T o l d y.
- Énekek a boldogságos Szűz Mária tiszteletére. Eger, 1847. n.
8-r. 63 l. T o l d y.
- Énekes Könyv a Magyar Catholikus Anyaszentegyház számára
kótákkal együtt. Vác, é. n. 4-r. J a n k o v i c h g y ű j-
t e m é n y.
- Ájtatos Énekek a Szent mise minden részeihez alkalmazva. Pest,
Trattner. é. n. 8-r. 16 l.
- J e g y z é s: Van helylyel és névvel is 8-r. a Múzeumban.
J a n k o v i t s. M. K.
- Szent Mise alatt való énekek s litániák. h. és é. nélkül
8-r. 32. l. J a n k o v i c h M. K.
- Tábori Énekek nemes lovas ezredek számára. L. Serm. S.
Hungar. in 8-r. T. I.
- Énekek Nepomuki Szent János tiszteletére. Lat. Serm. S.
Hungar. in 8-r. T. I.
- Énekek a Szent Mise alatt. Lat. Serm. S. Hungar. in
8-r. T. II.
- Énekek az isteni szolgálatnak új rendéhez alkalmazva. Buda.
8-r. B u d a i e g y e t. n y o m d a.

b) **Protestáns** [ev. reform. és ágostai hitvall.] **énekek és énekes-
könyvek.**

- Székely Mózsos. A Keresztény Ekklézsiák hymnusza. Krakkó,
1548. 8-r. J a n k o v i c h.
- Bornemisza Péter: Különbféle énekek három rendbe. Detrekő,
1582. 4-r. T o l d y, E g y e t e m, R á d a y-k ö n y v t á r,
F a r k a s L a j o s, A k a d é m i a, [másutt sehol.] S z t r o-
k a y é elveszett az árvizkor.
- A psalmusokból való isteni Dicséretetek. Debreczen, 1590. 4-r.
- J e g y z é s. Jankovich a Batizi czikkben: »Reggeli és Est-
veli Éneklések és Dicséretetek« czímmel említi. 4-r. Az III. j. 6. levelen

- Örvendi Molnár Ferencz: Lelki Tárház [A canonicus könyvek summái] Debreczen, 1669. 1692. Lőcse, 1692. Sándor I. Énekes Könyv. Item: Halotti énekek. Item: Dávid Zsoltári, Lőcse, 1676. 4-r. Ráday könyvtár.
- Énekes Könyv, Kolosvár, 1681. Unicum.¹⁾ Erdélyi Múzeum.
- Énekes Könyv, hymnusok és halotti énekek. Lőcse, 1682. 4 r. Jankovich.
- Szent Dávid Zsoltári s egyéb énekek és Imádságok. Lőcse, 1691. 12-r. Sándor I.
- Énekes Könyv, Szent Dávid Zsoltárral. Debreczen, 1693. 12-r. Jankovich.
- Énekek Éneke. 1693. Jankovich.
- Zengedező Mennyei kar. [prot.] Lőcse, 1696. 12-r. M. Nemzeti Múzeum.
- Szent Dávid Zsoltári s egyéb Énekek. Debreczen 1697. 12-r. Sándor.
- Énekes Könyv és az egész Zsoltár. Lőcse, 1699. 12-r. Jankovich.
- Énekes Könyv, Lőcse, 1704. 12-r.
- Rádai Pál: Lelki Hódulás. Kassa, 1710. 12-r. Pozsony, 1770. 12-r. Sándor szerint: Debreczen, 1724. 1747. 1765. 12-r. Ráday-könyvtár.
- Énekes Könyv, a lelki fegyverrel megékesítettén. Debreczen, 1723. 12-r.
- Zengedező mennyei Kar [prot.] Lőcse, 1726. 12-r. Frankfurt, 1770. 12-r. M. N. Múzeum.
- Énekes Könyv a lelki fegyverrel megékesítve. Debreczen, 1723. 12-r. Jankovich.
- Énekes Könyv, az anyaszentegyházbeli köz isteni tiszteletre rendeltetett, melyben vannak hymnusok, zsoltárokból szereztetett dicséretetek, innepekre és egyéb alkalmakra tartozó régi istenes Énekek most ujabbán és értelmesebben, tisztábban és nagyobb vigyázással mint ennek előtte, imádsá-

¹⁾ Ezt nem, de azon kor viszonyait ismerve, látatlanul is merném unitáriusnak mondani. Szabó Károly könyvtárnok barátom illetékesen szólhat felőle. Kezében van.

- gokkal megékesítettén, kibocsátt. Frankfurt, 1730. 12 r.
 510 l. Imádság és Zsoltár ugyanott 1730. J a n k o v i c h.
 Sartorius, Magyar lelki óra [prot.] Vitteb. 1730. 8-r. M. N. M u z e u m.
 Szent Dávid Zsoltári s egyéb Énekek és Imádságok. Debreczen, 12-r. S á n d o r I.
 Énekes Könyv egynehány imádságokkal. Debreczen, 1732. 12-r.
 » » » » » 1738. » »
 » » » » » 1745. » »
 Ájtatos Énekek. Pozsony, 1733. 8-r. J a n k. M. K.
 Halott temetéskorra való Énekek. [prot.] Norinberg, 1734. 24-r. M. N. M u z e u m.
 Énekes Könyv, Debreczen 1736. 4-r.
 Énekes és Zsoltáros Könyv... [Közöns. isteni tisztelet rend...] Debreczen, Margitai, 1736. 4-r. 476 l. J a n k o v i c h.
 Énekek és hymnuszok. Debreczen, 1738. J a n k o v i c h.
 Énekes könyv egynehány Imádságokkal. Debreczen. 1738. 12-r. J a n k o v i c h.
 Halott temetéskorra való énekek. Debreczen, 1739. 12-r.
 » » » » » 1778. » »
 » » » » » 1780. » »
 Zengedező mennyei kar, uj Gradual. Frankfurt, 1743. 8-r. S á n d o r:
 Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv egynehány választott imádságokkal együtt. Kolosvár, 1743. 1761. 1777. 1785. mindenik 12-r. 1778. 4-r. Teleki könyvtár M. V á s á r h e l y e n.
 Énekes könyv, vagy Impressum. Kolosvár, 1743. 8-r. Teleki könyvtár.
 A Zsoltároknak négyes Notáik. Debreczen, 1743. 8-r. R á d a y könyvtár.
 Temetéskorra való Énekek. Debreczen, 1745. 12-r. Teleki könyvtár.
 Halotti temetéskorra való énekek. Debreczen, 1745. 12-r. J a n k o v i c h.
 Énekes Könyv. Debreczen, 1745. 12-r. J a n k o v i c h.
 Halott temetéskorra való énekek. Debreczen, 1752. 12-r. R á d a y könyvtár.

Énekes Könyv. [prot.] Debreczen, 1752. 12-r. M u z e u m.
Közöns. isteni tiszteletre rendelt. Énekek. Debreczen, 1752. 12-r.
595 lap Ének, és 401 lap Zsoltár, 44 lap imádság. J a n-
k o v i c h.

[Losonczi István] Palatina Kátékésis szerint való énekek, vagy:
Éneklésben tanító Mester. 1754. 8-r. B o d P é t e r.

[Czimlap nélküli] Énekes Könyv, kis 12-r. Debreczen, Kállai Ger-
gely által 1755. 12-r. Ének 598 lap, Zsoltár 410 l. imádság
— (csonka) Mutató tábla nélkül.

T o l d y j e g y z é s e: Nálam volt, másutt katalogizálva nem
fordul elő. K e c s k e m é t i r e f o r m. C o l l e g i u m.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv. Pozsony,
1758. 8-r. J a n k o v i c h.

Közönséges ist. tiszteletre rend. Énekes Könyv. Most ujabban s
értelmesebb. Debreczen, 1759. 12-r. 598 l.

T o l d y j e g y z é s e: Alakra, papirosra, betűkre, nyom-
tatásra igen kitűnő kiadás. J a n k o v i c h.

Zengedező Mennyei Kar, új Gradual. Frankfurt, 1760. 8-r
S á n d o r.

Énekes Könyv. Acced. Molnár. Pozsony, 1760. 1765. 1781. 8-r.
Közönséges ist. tisz. rendelt Énekes Könyv. Kolosvár, 1761. 12-r.
J a n k o v i c h.

Szentek Hegedűje, Szőnyi Beniamin. Kolosvár, 1762. 12-r.
S á n d o r I.

Halotti temetéskorra való Énekek, melyek most helyesebben en-
nihány ide tartozó szép Zsoltárokkal és énekekkel egye-
temben megjobbitván kibocsáttattak. Debreczen, Margitai
István 1763. 24-r. Pest Tr. 1798. 16-r. 293 l. Pozsony. é. n.
[18... elején] Győr és Veszprém 1789. 24-r. 277 l. Pozsony,
1789. 24-r. Vác. é. n. 24-r. J a n k o v i c h.

Énekes Könyv, Pozsony, 1765. 8-r.

Közönséges ist. tisz. rendelt Énekes Könyv. Egynehány buzgó
imádsággal megékesítve. Debreczen, 1766. 12-r. 595 l.
J a n k o v i c h.

Új Zengedező Mennyei Kar [prot.] h. n. 1767. J a n k o v i c h
Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv. Egynehány
buzgó imádsággal megékesítve. Pozsony, 1767. 12-r. J a n-
k o v i c h.

- Uj Zengedező Mennyei Kar. Frankfurt, 1768. 8 r. M u z e u m.
- Uj Zengedező Mennyei Kar, egynehány imádságokkal együtt.
Frankfurt, 1770. 12-r. 1014 l. J a n k o v i c h.
- Szentek Hegedűje. Szőnyi Benjam. Pozsony, 1771. E g y e t e m i
k ö n y v t á r.
- Zsoltárok és innepi dicséretetek. Kolosvár, 1773. 12 r. T e l e k i
k ö n y v t á r.
- Krisztus Kinszenvedése histor. imádságokkal és énekekkel. [p r o t.]
Pozsony, 1773. 8-r. M u z e u m.
- Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjamin. Pozsony, 1774. 12-r.
S á n d o r.
- Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjamin. [r e f o r m.] Kolosvár, 1776.
12-r. M u z e u m.
- Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekek. Kolosvár, 1777. 1778.
4-r. J a n k o v i c h.
- Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjam. Vác, 1777. 12-r. S á n d o r.
- Énekes Könyv, Kolosvár, 1777. 1-r. J a n k o v i c h M i k-
l ó s g y ű j t.
- Szent Énekek, melyeket a pozsonyi ev. ekkléz. magyar és tót
uj templomnak felszentelésekor mondott énekelt. [e v a n g.]
Pozsony, 1777. 4-r. J a n k o v i c h, M. N. M u z e u m.
- Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv. Debreczen,
1778. 4-r.
- T o l d y j e g y z é s e: Az 1778-ki kolozsvári ritka kiadás
második csonkított nyomtatása. Nálam — ugymond ő — a
kecskeméti főiskola példánya volt. Mútató tábláján kívül
484 lap. Azután a Zsoltárok, 277 lap, szintén mutató tábla
nélkül. Sok van benne Gönczi-ből, de szerkezete mégis más.
A magyarországi panaszos énekek abban is meg vannak.
Énekes Könyv, Debreczen, 1778. 8-r.
- Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv, a régi Inpres-
sumból és más Kegyes Könyvekből kiválogatott lelki éne-
keket és a Szent Dávid CL. Zsoltárit magában foglaló, mely
a kisebb formájú első nyomtatás szerint az öreg emberek
és kántorok számára a mostani nagyobb formában is kibő-
csátatott. [r e f o r m.] 204 és 286 l. Kolosv. 1778. 4-r. költ-
séges és ritka. J a n k o v i c h. T e l e k i k ö n y v t á r.

Halott temetésre való énekek. [p r o t.] Kolosvár, 1778. 4-r. Kassa, 1801. 12-r. M u z e u m.

Közöns. isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv. Pozsony, 1782. 8-r. J a n k o v i c h.

Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjám. Pozsony, 1784. S á n d o r I. Ó Graduál, Perlaky Gábor Superintendens felügyelete alatt.

T o l d y j e g y z é s e : A türelmi rendelet kiadatása után az első 1784. hol? (e v a n g e l i k u s.)

Énekes Könyv, Vác, 1784. 8-r.

Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjam. Buda, 1785. S á n d o r I.

Énekes Könyv. Debreczen, 1785; 8-r.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv. Kolosvár. 1785. 12 r. J a n k o v i c h.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv, melyben vagynak hymnusok. Zsoltárokból szereztetett Dicséreték, innepekre és egyéb alkalmatosságokra tartozó régi istenes énekek a debreczeni forma szerint. Pozsony és Kassa, 1790. 12-r. 595 l. J a n k o v i c h, M u z e u m.

Szent Dávid Királynak Zsoltári Peske Ferencz által: Ultraject. 1794. 12-r. T e l e k i k ö n y v t á r M. V á s á r h e l y e n.

Énekes és Zsoltáros Könyv, mely a régi Inpressumból és más kegyes könyvekből kiválogatott lelki énekeket és a Szent Dávid CL. Zsoltárait foglalja magában. Kolosvár, 1796. 12-r. 307 és 413. lap. J a n k o v i c h és M. N. M u z e u m.

Temetéskorra való Énekek, melyek most ujonan szép, helyes és több halotti énekekkel és zsoltárokkal az ABC rendi szerint megjobbítottak. Kolosvár, 1796. 12-r. J a n k o v i c h M. K.

Halott temető Énekek. [p r o t e s t a n s] Pest, 1798. 18-rét 293. l. M u z e u m.

Énekes Könyv a mostani időhöz alkalmazva. A debreczeni forma szerint [r e f o r m.] Pozsony é. n. 12-r. J a n k o v i c h.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv . . . a debreczeni exempl. szerint. Kassa, Elling. 1801. 12-r. 634 l. J a n k o v i c h.

Csendes Muzsika, az az, Énekek, melyeket irt Etsedi Miklós. [r e f o r m.] Vác, é. n. [1803. előtt T o l d y m e g j e g y z é s e. 8-r.]

Keresztény új Énekek. [Kiadó? . . . Matkovich Pál.] [e v a n g e l i k u s] Győr, 1803. (?) 8-r. 32 l. 1804 (?)

T o l d y m e g j e g y z é s e : Itt tán azon új Enekes Könyvet kell érteni, mely Matkovich Pál ösztönzésére készült. J a n k o v i c h M i k l ó s g y ű j t.

Szentek Hegedűje, Szőnyi Benjam. [p r o t e s t a n s] Pozsony 1804 12-r. M u z e u m.

Sok tövisek között felnőtt S á r g a L i l i o m, az az, egynehány olyan elmélkedések, melyeket hosszas sinlődése között gyűjtögetett s beteg ágyának szélén versekbe szedegetvén leirt, azután pedig némely virrasztó és halotti bucsuztató versekkel toldalékul meg bővítvén kibocsájtott E t s e d y M i k l ó s makkói reform. Predikator. [r e f o r m.] Szeged, 1805. 8-r. 190 l. J a n k o v i c h.

Új Énekes Könyv, mely a régi Gradual — — — — Pozsony, Weber, 1805. 12-r. ismét 8 r. 531 és 64 l.

Közönséges ist. tiszteletre rendelt Énekek. [r e f o r m.] Debreczen, 1806. 4-r. J a n k o v i c h.

Bágyadt lelkeket élesztgető csendes Muzsika, az az, egynehány kegyes énekek a magános éneklésben magokat gyakorolni szokott keresztényeknek [r e f o r m.] Buda, Bartha István, debreczeni könyvtáros költségén 1807. 8-r. 174 l. 3-dik Kiadás: Buda, Land. Nagy 8-r. 162 l. Debreczen, 1832. 8-r. J a n k o v i c h.

Énekes Könyv mostani időhöz alkalmaztatva. [r e f o r m.] Debreczen, 1808. 12-r. J a n k o v i c h.

Keresztény új Énekes Könyv, melyet a nagy-győri aug. Confessiohoz tartozó evangélikus gyülekezet kiadott. [e v a n g e l i k u s] Győr, 1811. 8-r. T o l d y m e g j e g y z é s e : Nagyobbbrészt Kis János superintendens munkája.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekek. [r e f o r m.] Pest, Trattn. 1821. 8-r. 576 l. J a n k o v i c h.

Új Énekes Könyv, mely a régi Gradual szerint — — — — Dunántuli Superint. — — sat. [e v a n g e l i k u s] Pozsony, 1822. 12-r. 539 és 67 l. Pozsony 1830. J a n k o v i c h.

Ájtatos Énekek. Nagy-Szeben, 1830. 8-r. Hochmeister kiadása. J a n k o v i c h.

Halottas Énekes Könyv a helvét Vallást követők számára sat. [r e f o r m.] Veszprém, 1831. 8-r. J a n k o v i c h.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv . . . S. T. B. Debreczen, 1832. 8-r. J a n k o v i c h.

Közönséges Énekes Könyv, mely Szent Dávid Zsoltárán kívül magában foglal némely kiválólag és a helvét vallást követő négy Superintendentia által jóváhagyódott énekeket kótákkal. [r e f o r m.] Debreczen, Tóth L. 1833. 8-r. 544 l. és 48 l. imádság. J a n k o v i c h.

Egyházi Énekek a tanuló ifjuság számára. Sopron, 1835. 8-r.

Vigasztalások a koporsónál énekekben. Senczi F ö r d ö s D á v i d [r e f o r m.] Pécs, 1838. 16-r. T o l d y.

Az 1811-ki győri [K i s J á n o s f é l e] Énekes Könyv új kiadása, a szerző hire nélkül kijött, [e v a n g e l.] M. Óvárt, 1839.

Halotti Bucsuzó Versek. Szerzé Senczi Fördös Dávid. [r e f o r m.] Kecskemét, 1842. 8-r. 261 l. T o l d y.

Lelki Énekek Albertini után, [r e f o r m.] Pápa, 1842. Nagy 12-r. 435 l. T o l d y.

Keresztény Énekes Könyv az Evangelikusok számára. Kőszeg, 1846. 8-r.

Keresztény Énekes Könyv, melyet magános áhítatosságra tartozó néhány imádságokkal együtt szerzett és kiadott a nagygyőri ágostai hitvallást követő evangelikus gyülekezet. Harmadik nem változtatott kiadás. Győr, 1846. 8-r. 350 l.

Énekes Könyv, mely a régi Graduál szerint alkalmas igazításokkal és némely régi énekek helyett ujakkal jobbitva készítettett az aug. Confessiot tartó tul a dunai Superintendentia által. [e v a n g e l i k u s] Pozsony, é. n. 8-r. J a n k o v i c h, E g g e n b e r g.

Közönséges isteni tiszteletre rendelt Énekes Könyv, melyben vagynak hymnusok, zsoltárokból szerzett dicséretetek és Pest, — — 8-r. E g g e n b e r g.

Közönséges isteni tiszteletre rendeltetett Énekes Könyv, mely Szent Dávid Zsoltárin kívül magában foglal némely kiválogatott és a helvét vallást követő négy Superintendentia által jóváhagyatott Énekeket, egynehány imádságokkal együtt A (négy) Superintendentia rendelkezére. Pest, Tratt. 1849. 8-r.

Református Uj Énekes Könyv. ¹⁾ T r a t t n e r.

Halottas Könyvecske. Enyed, 1769. S á n d o r I s t v á n t ó l.
Az egyházi Énekekről. L. Horváth Jánost. Egyházi Ének.
1820. II.

c) B i z o n y t a l a n o k.

Toldy a következőket e rovat alatt említi meg.

Éneklésben tanító mester, az az, A Keresztény hitnek főágazatát
magokban foglaló üdvösséges Énekek. G. L. Z. által. h. n.
1754. 12-r. 2-ik kiadás Pozsony. Land. é. n. 12-r. 122 l.
J a n k o v i c h.

Énekes Könyv. h. n. 1759. 8-r.

Juhász Máté: Szép ájtatos különféle magyar Versek. Kolosv.
1761. 4 r. S á n d o r I s t v á n t ó l.

Énekes Könyv. Pozsony, é. n. 8 r.

Énekei a mennyei haza felé utazó híveknek. Sz. P. A. által.
Kassa, 1794. 8-r.

Eddig a Toldy-gyűjtemény. Tájékoztató az unitárius ének-
irodalomból némelyeket közleni nem tartom fölöslegesnek.

E vallásfelkezeset Énekes Könyveiről van sok becses adat az
Erdélyi Muzeum gr. Kemény-féle történelmi kéziratgyűjteményében
»Unitaria« című 4-drétű forráskéziratban, hol nyomdáik tör-
ténete s nyomtatványaik vannak bő kivonatközlésekkel tárgyalva;
ismertette Simén Domokos tanár a Keresztény Magvető-
ben; Fosztó Uzoni István szintén kéziratban levő Unitárius
Egyháztörténelmében, melyet Aranyos Rákosi Székely
Sándor Unitaria Vallás Történetei Erdélyben
című 1840-ben megjelent könyvében felhasznált; utóbbi meg-
található a közkönyvtárakban, Fosztó Uzoni kézírata két pél-
dányban az Unitáriusok kolozsvári főtanodája, egyben a székely-
kereszturi unitárius középtanoda könyvtárában. Nyomós tanul-
mányt írt énekeikről Várfalvi Nagy János a Keresztény

¹⁾ Megjegyzendőnek látom, hogy ahol én ki nem jelöltem: cathol.,
reform., evang. vagy protestáns-e valamely Énekes Könyv
ott az eredetiben sem volt kitéve. Okul az lenne föltehető, hogy Toldy tán már
a címéből kitetszőnek tartotta; de az olvasó láthatta, hogy ilyet többet
jelölt meg. Hihetőbb, hogy nem volt kétségtelenül meggyőződve arról:
melyikhez sorozza. Ezért hagyta ezt az oldalát érintetlenül, s nekem őt
követnem kellett.

M a g v e t ő 1871. évi folyamában [93—126 lapon], e czikk írója isirt ugyanazon tudományos folyóirat 1880-ik évi folyama I. II. IV. füzetében és 1879. Buda-Pesten megjelent Dávid Ferencz Emléke című műve 217—223. lapjain. Némieket közleni itt is szükségesnek látom e czikk érdeke emelése végett.

α) A z Unitáriusok Énekes Könyvei.

Számuk kevés, virágzásuk Erdélyben egyetlen királyi pártfogójuk alatt rövid volt, alapítványaik csekélyek, Énekes Könyveik száma sem oly bő és nagy, mint a többi koronként hosszasan uralkodott hitvallásoké. Ez oka, hogy róluk kevés van nyilvánosságra jöve.

Legelső a Preuss-féle német szövegű Énekes Könyv, melylyel a kolozsvári német ajkú unitárius ekklezsia eleinte mint még ágostai hitvallású 1523-tól kezdve élt 1568-ig. Ekkor unitárius ekklezsia is alakulván ott, sőt csaknem az egész város e vallásra térvén át, a magyar liturgiát fogadta el s ezután magyar Énekes Könyvet használt Dávid Ferencz plébános és püspök indítására. »1567. az I g a z és h a m i s I s t e n i s m e r e t é r ő l í r t könyvben ő maga így ír: A Sacramentumok reformálását a misén kezdték, a kürtök és orgona használását kizárták; elebb magyarra fordították az I s t e n i D i c s é r e t e k e t a Luthertől behozott s általuk is sokáig használt német Énekes Könyvből; egyéb isteni tiszteleti dolgokról A g e n d a k ö n y v e t adtak ki; 1568 után, mikor a piaczi nagy templom birtokukba ment, lefordították a Z s o l t á r o k a t i s.«¹⁾

Én az elsőből példányt nem láttam. Fosztó Uzoni leírja, Nagy János hosszasan értekezik róla.

M á s o d i k volt Fosztó leírása szerint a magyar unitárius ekklezsziák számára készített s ily cím alatt kinyomatott Psalterium: I s t e n i D i c s é r e t e k, I m á d s á g o s és V i g a s z t a l ó É n e k e k. Nyomtatott Heltai Gáspár [az öregebb] műhelyében, s így végződik: A z e g y é l ő I s t e n n e k és a z ő F i á n a k, a m i U r u n k J é z u s K r i s z t u s n a k d i t s i r e t é r e. A Szent Lélektől tanított keresztényeknek lelki vigasztalására. Kolozsváratt Heltai Gáspár műhelyében nyomattatott.

¹⁾ Fosztó Uzoni, I köt. 741. 748 l.

Ez három részből állott. Első részét fennebb már ismerttettem a 46. lapon ¹⁾

Második részének czímfelirata: A Szent Dávid Soltáriból bizonyos Énekek nótájára kiszedegettett Psalmusok és különb különb időre való Discséretek következnak az A. B. C. rendi szerint. Első ének, melyet a prédikáció előtt kell énekelni: Adjunk hálát mindnyájan. satb. Harmadik részének czímirata: Sequuntur Cantiones Breviores proratione temporis, cum antetum vero post Contiones Sacras decantandae suntque ordine Alphabetico congestae.

Ez Énekes Könyvet Fosztó Uzoni látta s hosszasan és részletesen leírja, egyezik a m. tudom. Akadémia kéziratárában levő másolati példánnyal. ²⁾ Ő ezt második kiadásnak mondja s írja, hogy gyerekkorában [120—130 év előtt] a Dávid Ferencz által kiadott első is látta s kezében forgatta Kolozsvárott Takács István özvegyénél, ³⁾ a kik szülői voltak Kolozsvári István orvostudornak és Szentábrahám Mihály tudós unitárius püspök nejének, Takács Sárának. A második kiadás éve az eddig ismeretes adatok szerint 1575—1579 között van.

Harmadik kiadás, a mit Nagy János ismerttetett. Ez valószínű először azért, hogy abban 215 ének van, az Akadémiában

¹⁾ Elöl van az unitárius jellegű Litania, azután: Könyörgés, melylyel a Templomban való bemenéskor ember élhet. E rész külön czímirata ez: Közönséges üdöben vasárnapokra való Hymnuszok. Első Hymnus: Tempore Ingressus in Templum = Örvendezzünk örömmünkben sat.

²⁾ Ott ily czíme van: Dávid Ferencz és Heltai Gáspár Unitárius Énekes Könyvük. Kolosv. 15 — Másolva a kolozsvári Unitár. Collegium Könyvtára eddig egyetlen példányából. Kár, hogy a másoló ilyekben járatlan volt s Kazinczy Gábor, a ki másoltatta, az előtte állottnak bibliographiai ismertetését nem adta. Így azt sem tudjuk: eredeti-e a cím? Ivrét vagy negyedréte alakja? A másolat mennyiben egyezik az eredeti orthographiájával? Nekem az eredetit látnom alkalmam nem volt, így ennek hitelességében nem bízom, s csak Kolozsvártól távollétem s az idő rövidsége okozza, hogy mégis ezt kell használnom.

³⁾ Évét nem írta meg, de 1568—75 közöttinek kellett lenni; ekkor törvényesítettvén ott e vallás, átfutólag rendkívüli lendületet kapott volt.

283; szerkesztés és beosztás, alak különböző; a tartalom gondosan át van dolgozva s tökéletesítve. A ki a kiadást rendezte s a javítást végbe vitte, gyakorlott formaérzékkel birt, képzelete gazdag s iránya lágy, nemes és a hangulat hymnusnál fenkölt. Például csak a teremtésről s jelesen a vasárnapi szünetről írt szép hymnust idézem, mely Nagy Jánosnál a 100-ik lapon van. Ott a cím szövege ez: »Hymni de Creatione primi Diei, Dominico die canendus. Et habetur superius pag. 5. Tovább: De requie Septimidi diei.«

Az Akadémiában így van: HIMNI de Creatione Septem Dierum. 1. Diei¹⁾ die Solis Canendus.« A szakértő összehasonlíthatja, én csak constataálni láttam szükségesnek.

Negyedik a Thoroczkai Máté által 1601. a kolozsvári ekklezsia számára Szent Hieronymus-féle betűkkel fényes regál papirosra leírott Graduale, mely veres¹⁾ betűkkel van bevégezve, így: Finis Antiphonarum in Laudem et aeternam Gloriam Magni Dei Amen. 7-a die augusti. Ezután a leíró a régi zsoltárokat, hymnusokat, kezdő és vasárnapi énekeket is elvégezvén, így írta alá: »Imposui ultimam manum 20-a die novembris. Regi ergo Seculorum Immortali, Invisibili, soli Sapienti Deo Honor et gloria in secula Seculorum Amen.«

Mikor e codex neki kezében volt, első lapjával együtt a cím ki volt vágva — írja Fosztó Uzoni — közepén is a vasárnapi énekeket magában foglaló részből két levél, s a végén 20; bal tábláján, mely réz lemezzel volt mind a nyolcz szögén középig megerősítve, a legelső vonal közt e két nagy betű volt M. T. [t. i. Toroczkai Máté], kevéssel alább, egy más vonal közben V. C. CV. [t. i. Urbs Claudiopolis vagy Unitariis Colosvarinis Curavit]; még tovább egy vonal közben ez: A. D. 16. 0 1. [t. i. Anno Domini 1601.] Legalul vannak a leírók nevei: I. L. V. M. B. t. i. a három első betű egyiké, a más kettő a másodiké.

Fosztó Uzoni szerint e Gradual az első kiadásokból van átvéve s tartalma rövid kivonatát adni szükségesnek látja azért,

¹⁾ Itt hiba rejlik a másolatban, talán Die helyett.

hogy az olvasó és érdeklődő könnyebben tájékozthassa magát. Én szintén szakembereink érdekében közlöm, hogy a címek után az összehasonlítást megtehessek azon unitárius Énekes Könyvekkel, melyek egyike az Akadémia kéziratárában feltalálható, a másiknak tartalma Nagy János említett tanulmányából és e közből némi valószínűséggel kivethető.

Az első levelen volt a *L i t a n i a*. Azután következtek ezek: Hymnus ad Deum Patrem = Oh kegyelmes Mi Szent Atyánk. Hymnus Quotidianus: O Pater Sancte! = Oh mi szent Atyánk.

» » Oh áldott Atya Uristen.

Antiphona in Adventu Domini = Az Ur úgy jó ki. Áldott Izraelnek Ura.

Antiphona in Vigilia Natalis Domini canenda = Megesküdt az Ur Hertelenséggel. Szülé az ő fiát, első szülöttét.

Hymnus in praecedaneis Natalis Domini canendus = Jó keresztények kik vagyunk.

Sequitur Hymnus Quadragesimalis = Hallgassuk figyelmetesen.

Antiphona aliquot ex puro Dei Verbo in honorem Ecclesiae excerptae.

Prima ex 1. Cor. 13. Ha embereknek és angyaloknak sat.

2-a ex Matth. 4. Irván vagyon nem csak kenyérrel sat.

3-a 1. Thess. 4. Nem hívott minket az Isten tisztátl. sat.

4-a Ephes 5. Senki meg ne csaljon sat.

5-a Joh. 8. Bizony bizony mondom sat.

In Sabbatho Sancto ad preces vespertinas Antiphona. Matth. 12.

Miképen Jónás volt sat.

Antiphona Paschalis = A Krisztus meghalt a mi bűneinkért sat.

Antiphona 2-a Paschalis = Ur Istennek angyala sat.

A Dominica Quasimodo usque ad festum Ascensionis Antiphona quotidiana = Feltámadván a Krisztus sat.

De Ascensione Domini Antiphona = Galileabeli férfiak sat.

Ugyanazon ünnepre = Mostan jeles ünnep és igen nagy öröm sat.

Antiphona in diem Pentecost. = Mikor beteljesedik vala az ötvenedik sat.

Hymnus: Veni Creator Domine = Jövel teremő Ur Isten.

Hymnus in praecedaneis natalis Dei canendus: Istentől választott népek sat.

Te Deum Laudamus = Téged Isten dicsérünk, téged
Urnak vallunk.

Tempore distributionis Coenae domini = Kyrie magnus Deus =
Mindenható Atya sat.

Symbolum Christianum = Mi hiszünk az egy Isten-
ben sat.

Sanctus Solemnis = Szent Esaiás Profétának látása
szerint.

Agnus: Krisztus Istennek báránya = Mindenható Ur Isten
könyörgünk sat.

Antiphona per singulas Dominicas totius aestatis et Autumni
usque Dni Adventum [XIII.] = A mi nagy becsület-
ben van sat. Boldog, a ki eszik kenyeret az
Istennek országában. Mondom tinektek, kik
sat. Amely mértékkal tii mérendetek. Ha in-
kább nem bővölködöm sat. A bűnnek soldja a
halál. Ójjátok meg sat. Azért esett fogságba
az én népem sat. Mindaz aki felmagasztalja
magát sat. Mit kellett volna még is sat. Leg-
először keressétek az Istenek országát sat.
Adjátok meg a császárnak sat. Miképen a vil-
lámlás kijő sat.

Adversum Ecclesiae inimicos Antiphona: Mii Istenünk
nintsen sat.

Antiphona contra hostes populi: Egybe gyűltek sat.

Supplicatio pro pluvia tempestiva: Kegyességnek és min-
den jószágoknak örökké dicsérendő kutfeje.

Supplicatio pro serenitate restituenda: Hatalmas Isten a
a te akarato dból lesznek az esők sat.

A leiró az ezutániakat aug. 7-én túl irta.

Következik: Magnificat 8 hang szerint = Magasz-
talja sat., ez nyolczszor iratott le, mert minden ének külön hang-
gal [tonus] jelöltetett meg.

A hétnek minden napjára külön Antiphona, a mit a
nap reggelén kell énekelni: Vasárnapon: Ugy szerette sat.
Az octonariusokra osztott énekek közül az egész héten minden
reggeli isteni tiszteletkor két-két éneket felváltva énekeltek el,
előbocsátván az illető antiphonát. Az első nyolczadnap ének:

Boldogok, a kik ártatlanul élnek, második, Valljon s mint tisztítja meg sat. végén: Gloria in excelsis Deo sat.

S így tovább az Antiphonák és nyolczas ének egymást váltják fel a hét egész folyamában.

Hétfői Antiphona: Mózes azt mondja sat. 4-ik nyolczad-napi. Megszomorodott sat. végén Halhatatlan sat.

Keddi Antiphona: A kiről szólt Mózes sat. 4-ik nyolczad-napi Emlékezzél meg szolgálódról sat.

Szerdai Antiphona: Ugymond Jézus satb. 10-ik nyolczad-napi. A te kezeid alkottak sat.

Csütörtöki Antiphona: A Krisztus azt mondja: Én vagyok satb. 13-ik nyolczadnapi. Mely igen satb. végén: Az halál sat.

Pénteki Antiphona: Ugymond Jézus, én vagyok az út satb. 16-ik nyolczadnapi. Itéletet és igazságot satb.

Szombati Antiphona: Ez az örök élet satb. 19-ik nyolczad-napi. Teljesszívemből. A halál satb.

Vasárnapi Antiphona: Bizonyos beszéd satb. 22-ik nyolczadnapi. Uram közelgessen satb.

Laudate pueri Dominum = Dicsérjétek hív keresztények satb.

Laudate Dnum omnes gentes = Dicsérjétek minden pogányok satb.

Dávid szép zsoltára: Benedicam Domino in omni rerum tempore = Minden időben az Urat dicsérem; végén: Az Halhatatlan satb.

Zakarias Éneke: Áldott Izraelnek Ura satb. Ad primam: Deus in nomine tuo: Salvum me fac = Ur isten a te nevedért satb.

De profundis clamavi = A mi bűneinknek mélységéből satb.

Qui habitat in Tabernaculo = Uram Isten kilakozol satb. Végén: Az Halhatatlan satb.

Quid gloriaris = Miért dicselkedel kegyetlen ember.

Benedictus Dnus Deus = Áldott legyen az

Ur, ki kezemet tanította és ujjaimot az hadakozásra satb.

Következnek a vasárnapi antiphonák után énekelteni szokott Zsoltárok: 1. Soltár Boldog ember a ki satb. Soltár 2. Quare fremuerunt = Miért zajdultanak satb. Soltár 3. Uram mely igen, 'Soltár 4. Cum invocem = Mikor kiáltok satb 'Soltár 110. Dixit Dominus = Monda az Isten, 'Soltár 111. Confitebor = Ditsérem satb. 'Soltár 112. Beatus Vir = Boldog ember az, a ki fél. 'Soltár 146. Lauda anima satb. Én lelkem ditsérjed, 'Soltár 147. Laudate Dominum = Ditsérjétek az Urat. 'Soltár 148. Lauda Jerusalem = Ditsérjed Jerusalem satb.

Következnek az Invocatiók: Könyöröggünk az Istennek satb. Jáaruljunk mi a mi kegyes satb. Világosság Szent Atyja satb. Vége: Amen. Jer mi kérjük a mi Atyánkat satb. Más: Hallgass meg minket nagy Ur Isten satb.

Itt a Codexből 2 levél ki volt vágva, a Boldog az ilyen ember a világon című ének két első szaka hiányzik, a harmadik: Azért vádoljuk satb. meg van sz ezután következnek: a XC Soltár: A ki veti segédelmét az Istenben, az Uri imádság: Isten segítségül hívása: Jövel légy velünk Ur Isten. Domine respice in nos = Mi kegyes Atyánk, Oh Ur Isten tekints reánk satb. Dicséretet mondunk a nagy Ur satb.

Itt ismét ki volt vágva két levél, egy énekből a három utolsó vers hiányzott s egy ének egészen, ebből pedig: Hallgass meg minket Ur Isten a négy első vers. Szép és kegyes könyörgés: Felséges Isten, mennynek, földnek Ura. Da mihi intellectum secundum verbum tuum: Emlékezzél Ur Isten hivedről. Tovább vannak: Oratio Regis Josaphat = Mostan Ur Isten hozzád kiáltunk, Grates nunc omnes reddamus = Hála most adjunk mindnyáján. Solt. 121. Jerelekezzünk keresztény népek. Solt. 103. A ki az Istent megismerheti, [ez ma — írja Uzoni — így van]: Dicsérd én lelkem minden erőddel. Solt. 29. Dávid prófétának imádkozásáról [ez ma így van]: Uram

s z á m a n i n c s e n ; Vita aeterna = Az örök élet mi legyen sat. Segítségül hívjuk a mennybeli Istent. Solt. 51. Miserere = Légy irgalmas Ur Isten minékünk; Kérlek keresztény ember, hallgasd meg a jókat. Solt. 33. Ezen nótára: Irgalmazz Uram, irgalmazz. A nagy bölcs teremtető sat. Solt 90. Hogy említjük eleinket. Hogy a nagy pusztán. Solt 95. Kik Istennek tsudáit látták. E helyett — jegyzi meg Uzon — a mostani Zsoltáros könyvben ez a reformatus ének van: Jer mind örvendjünk sat. A Gradual utolsó éneke is ez, a többi 20 levél ki van vágva

A Thoroczkói-Codexben világosan ki van fejezve, hogy a legrégebb énekes és zsoltárkönyvekből vannak a benne levő énekek átvéve. Ez bírt engem ily részletek közlésére. Látom a sok latinságból, hogy vannak régiék is, de néhány kétségtelenül új származású. Minthogy én az Akadémia másolati példányának eredetijét nem láttam s leírása adva nincs, nem kívánom az eddigiekből merített véleményemet teljesen határozottnak s mérvadónak tekinteni, de nekem most úgy tűnik fel — bár Nagy János másképen fogta fel a dolgot, sőt D á v i d F e r e n c z E m l é k é - b e n én is, — hogy abból, hogy a Jakab Elek-féle énekes könyvben a Krisztus-imádás tana benne van, nem Dávid Ferencz élete azon szakára kell következtetni, a mikor ő még ezt maga is tanította, hanem a Hunyadi Demeterére, mikor ezt a tant Blandratáék az unitáriusokra másodszor rá octroyálták. Tehát ha a föltevés áll, amaz unitárius Énekes Könyv 1579-en innen való. Erre két belső érvet is hozok fel. Abban Ghyczy János neve egy ének előszavaiban benne van. Ő erdélyi hatalmas főúr s 1580-tól 1588-ig gyám és kormányzó [G u b e r n a t o r] volt. Vajjon nem élete ez utóbbi szakában kereste-e kedvét a költő? Másik a Németi Gergely nevét mutató ének. E férfi Bocskai és Báthori Gábor fejedelmek alatt tűnt ki. Hogy igtathatták be 1579 előtt készült énekbe, hacsak nem mindkettőt ifjú koruk nagy erényeiért? Felelhető rá, hogy épen ez utóbbi eset áll, s Dávid Ferenczék édesgetni akarták a nagy tekintélyű és reményű ifjakat új vallásukhoz; mert az Akadémia másolatában is benne van mindkettő; tehát vagy ez nem a második kiadás, vagy a Nagy János által ismertetett nem 1571—75 közötti, mit

azonban én csak konstatalok, de inductio vagy következtetés alapján eldöntetni nem kívánok.

Ha a Fosztó Uzoni által látott Dávid Ferencz-féle valóban első kiadása Unitárius Énekes Könyv előkerülne vagy a kolozsvári unitárius főtanodában levő Heltai-Dávid-féle [másodiknak tartott] Énekes könyvet szakember megvizsgálván: tartalmát olyannak találná, hogy ezen énekek a többi tartalommal nem egyidejű nyomtatások, hanem talán bevarrás, utólagos be-
ragasztás vagy későbbkori gyarapodás, ez változtatna a dolgon, egyéb nem. A feltaláláshoz azonban alig lehet remény, mert Dávid Ferencz elítéltetésekor s később 1603—4-ben Székely Mózes halála után Kolozsvár elpusztításakor az unitáriusok minden vallásos könyvei a cízinterembe kihordva elégettettek.

Ugy hiszem, e közlemény kétségtelenné teszi 1. azt, hogy Énekes könyv-irodalmunk teljes anyagkészlete nélkül a fenforgó vitás kérdés el nem dönthető, kivált miután a debreczeni 1562-ki és a Kálmáncsehi-féle korábbi is végképen elveszett; 2., a reformatió egész csoport latin énekszöveget vett át, eleinte sokat daltamostól együtt, lassanként hagyogatták el a reformatorok s pótolták céljokra valóbbakkal; 3., az Unitárius Énekes könyveknek bővebb és tüzetes kutatása s combinatioja mellőzhetlen. Én most ismétlést kerülve, a forrásoktól távol, e szerény közlésen kívül egyebet nem tehetek, mint azt, hogy az ismert kiadásokra nézve, különösen Nagy János tanulmányára s az általam a székely-keresztúri Unitárius középtanodának adott Unitárius Énekes könyvgyűjteményemre szakembereink figyelmét felhívom.

GRÓF ESZTERHÁZY DÁNIEL LEVÉLTÁRA A NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Komáromy András.

Többször volt már alkalma megemlékezni a »Magy. Könyv-Szemlé«-nek azon valóban örvendetes jelenségről, mely szerint nevezetesebb családaink évszázadok óta kisebb-nagyobb gonddal, de mindig féltékenyen őrzött levéltáraikat, újabb időben a Magyar Nemzeti Múzeum rendelkezésére bocsátják, részint mint letéteményt, melyhez mindenkor jogot formálhatnak; részint mint ajándékot, mely a múzeumi könyvtár tulajdonává válik ugyan, de egyszersmind a nemzet közkincsévé lesz, és tudósaink munkás keze alatt — mindnyájunknak méltó büszkesége — ezred-éves multunk megvilágosítását eszközölni.

Legújabbban e dicséretes mozgalom magánosok és családok részéről oly mérvet öltött, hogy nyolcz év leforgása alatt a Magyar Nemz. Múzeum könyvtára a fönt említett módon tizenegy családi levéltárral gazdagodott.

Azt hiszem, senki sem vonhatja kétségbe, hogy gróf Forgách, gróf Berényi, n.-kállói Kállay, soóvári Soós, báró Jeszénák, kövecsesi Dancs, markusfalvi Mariássy, Hanvay és Békássy családok levéltárai üdvös szolgálatot teljesítettek már eddig is a tudomány érdekében s ha ezekhez számítjuk a mostanában nyert nagyszigeti Szily és pulyai Bükk levéltárakat — egész kincsestára van még ezekben összehalmozva a földolgozókra váró nyers anyagnak.

Mindezen levéltárakat annak idején avatott tollú férfiak ki-merítőleg ösmertették s én jelen alkalommal csupán gróf Eszterházy Dániel letéteményéről akarok szólni, mely 1877-ik évben

került a Nemzeti Múzeum könyvtárába és rendszeres fölállítására e napokban lett végkép befejezve.

Kénytelenek vagyunk beösmerni, hogy ezen levéltár, mely különben a gróf Eszterházyak csupán egyik ágának irományait foglalja magában — a Kállay vagy gr. Forgách családokéihoz képest szerfölött soványnak nevezhető, nem számarányra nézve, mert e tekintetben a múzeumi könyvtárban levő levéltárak bármelyikét fölülmulja, hanem a benne található okmányok érdekessége és politikai, történeti, jogtörténeti vagy culturtörténelmi jelentőségük szempontjából.

Árpádkori okmányokat kivétel nélkül csupán egyszerű másolatokban tartalmaz, s eredetijüket bizonyára a család grófi ágának pozsonyi levéltára őrzi.

Hasonlót mondhatunk az Anjou és vegyes korbeli oklevelekről általában, mert a mohácsi vészig terjedő időszak — e körülmény pedig a levéltárak megbecsülésénél irányadó szokott lenni — aránytalanul csekély számmal van képviselve.

De mint legjobb bizonyítási mód, álljon itt a következő kimutatás:

I. Anjou és vegyes korszakbeli oklevelek a mohácsi vészig	30 db
II. a mohácsi vésztől a XVI. század végeig	60 »
III. a XVII. század	1550 »
IV. a XVIII. »	600 »
és 55 levéltári csomag.	

Összesen . 2240 db.

oklevél és 55 levéltári csomag.

Missilis levelek.

a XVII. századból	410 db.
a XVIII. »	5450 »
Összesen	5860 db.

Tehát gróf Eszterházy Dániel letéteményében — ha az 55 levéltári csomagot külön külön 100 s egynehány darabot tartalmazónak vesszük legkisebb számításal is, az irományok összes száma meghaladja a 14,000 darabot.

Első tekintetre valami nagyobbyszerű fogalmat vagyunk haj

landók alkotni magunknak az ily gazdag levéltárról, de bizony ha benne figyelmesen körültekintünk s mérlegeljük az irományok becsértékét — illúzióink nagy részben eloszlik.

A letéteményben található legrégibb eredeti oklevél 1396-ban kelt s a győri convent által, Gáta és Zaran (Zwrandorff) mosony-megyei helyiségek közötti határjárás megtörténtéről adatott ki.

Csaknem mindjárt utánna következik Churbitzer Tamás óvári várnagynak (Purggraf ze Altenburg) 1405-ben kelt s német nyelven kiállított oklevele, melyszerint a Gátai és Zurndorffiak bizonyos »Schen Wasser« nevű folyó birtoklására nézve ki-egyeznek.

Zsigmond királyunk valamint I. Mátyás amaz 1417 évben, ez pedig 1467-ben kelt oklevele által van képviselve a gyűjteményben.

S végre, ha Báthory István országbíró és Péter bazini s szent györgyi gróf okleveleit leszámítjuk, a többiek a nyitrai, győri, pozsonyi, pannonhalmi, budai és váradi káptalanok és conventek kiadványai s leginkább birtokba igtató és határjáró levelek.

Magyar nyelven írott legrégibb emlék 1576. évből való és Sámbockréthy Pál nyitrai alispán által eszközölt bizonyos tanukihallgatást foglal magában.

Sokkal gazdagabbnak mondhatjuk a XVII. századot, a mikor különben is a nagynevű nádor feltűnésével az Eszterházyak csillaga első ízben kezd fényesebben ragyogni.

A figyelmes vizsgáló pontosan megállapíthatja innen, miként emelkedett a család fokokként nagyobb méltóságokra, s mint tett szert időnk folyamán kedvező viszonyok, szerencsés házasságok s az uralkodó ház iránt tanúsított érdemei által roppant kiterjedési vagyponra; míg végre a hercegi korona elnyerésével e század végén emelkedésének tetőpontjára jutott.

A hatalmas főurak azonban nem egyszer szorultak meg pénzdolgában, a miről bizonyosságot tehetnek a szép számmal fennmaradt adós- és záloglevelek.

Két kiválóan érdekes darabját képezik e századbéli irományoknak, Eszterházy Miklós nádor és Pál testvérének, fiaikhoz intézett intelmeik, melyekben isteni félelemre, az uralkodó ház iránti hűségre, rokonaik megbecsülésére és tisztjökben való lelki-

ösmeretes eljárásra figyelmeztetik ezeket — s általában oly tanácsokkal szolgálnak az életre, melyek emelkedett gondolkodásmódról s bölcs tapasztalatokról tesznek tanúságot.

Nem kevesebb érdekléssel bír, a nagyemlékű nádornak egyik jószág felügyelőjéhez intézett instructiója, melyben nemesen érző lelkének bizonyosságát adja akkor — midőn a Báthoryak fejedelmi véréből származó, de csaknem koldusbotra jutott Báthory Annát — emberbarátilag segítse.

Nem állhatjuk meg, hogy erre vonatkozó sorait ide ne ig-tassuk: »Niavalyás Báthori Anna azzon is fel jött vala ide hoz-zánk, csuda e világh sorsa, ennek az örögh attia egi volt az Lengiel országi István királlal, s maga viszont az Erdéli Feie delemmel, im most csaknem kóduš niavalias is . . . Helmecezen egyik Curiat a 3 közül, ereszsze kezeiben neki és valami földet és szőlőcskét is neki s ahhoz valami tiz paraszt embert . . . hadd ne buidossek így niavalyás alá s fel, hiszen nem él özönigh . . . stb.«

Eszterházy Pálnak, három rendbeli végrendelete van e gyűjteményben, a jó úr első végintézkedése után még két feleségével élvezte a házaselet örömeit. Meghagyja többek között a gyermekei számára kijelölt gyámoknak, hogy a leányokat 16 éves korukon alól férjhez ne adják s ekkor is csak katolikus val-lásuhoz, s aztán hogy írás — olvasásra taníttassák őket stb. szóval több pontjánál fogva — kitűnően jellemzi a kort, s a fel-sőbb magyar körök erkölcsét, szokásait.

A nagyszámú levelek vizsgálata közben történelmi jelentő-séggel bíró nevekre is akadunk még e században, ilyenek Esz-terházy Miklós, továbbá Pázmán, Lippay, Szelephényi érsekek, de tárgyuk leginkább birtok viszonyokra, adásvevésre s csekély fontossággal bíró magánügyekre vonatkozik.

A XVIII. században pedig, bár csaknem 6000-re megy a missilisek száma, általános érdekűt alig találunk. — Kasznárok, ispánok, tiszttartók számolnak be a gondjaikra bizott uradalmak folyó ügyeivel s értesítik az uraságot a marhaállomány és a vetések állásáról. Még leginkább kiemelendőnek tartom e század végső tizedeiből, özvegy Eszterházy Károlyné, született Lym-burgi Stirum Amália grófnőnek leveleit, jószágigazgatója Hegyi Imréhez, melyek kivétel nélkül magyar nyelven vannak írva, s

fényes bizonytságot tesznek az özvegy grófné mindenre kiterjedő, gondos figyelméről és szívvel lélekkel magyar voltáról. Badenből keltezett levelei adatokat szolgáltatnak az akkori fürdői élethez. Mint páratlan családanya s gyermekei vagyonának lelkiismeretes kezelője — méltó az utódok hálás tiszteletére, de mint — német származása daczára is — lelkes magyar nő mindnyájunknak becsülését megérdemli!

Talán akadnak olyanok is, a kik a 40—50 kötetnyire menő birtok kezelési kimutatásokat — a beruházások — évi jövedelem és kiadásokról vezetett naplókat — érdeklélő lapozgatják. Megismerkedhetnek ezekből körülményesen, egy mult századi magyar főúr háztartásának minden részletével, kitűnő képet alkothatnak maguknak, a mezei gazdaság e korban divó rendszeréről, s végre még a konyhaművészet titkaiba is bepillantva, meglephetik dús lakomáik közben, a rég elhamvadt főurakat s delnőket.

A szakács művészetről lévén szó, helyén valónak tartjuk fölemlíteni azon két oklevelet, mely gróf Eszterházy Dániel letéteményének ritkaságai közé tartozik, s melyhez hasonlót a Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött levéltárakban hasztalanul keresnénk.

Az egyiket, mely 1759-ben Pozsony városában kelt, gróf Erdődy Antal árvamegyei főispán, cs. k. kamarás stb. főszakácsa Gotthart János állította ki, a bécsi születésű Köpf János György szakácsfi részére, a ki, miután 3 évig kitűnő gonddal tanulmányozta a sütés főzés mesterségét, nagy hivatására ünnepélyesen fölavattatott. Jellemző az is, hogy Bécsből küldték hozzánk Pozsonyba, szakácsságot tanulni!

Mestere Gotthart János ugyancsak hírneves férfiú lehetett a maga idejében.

Hasonló diplomát nyert Bécsben 1792. bizonyos Deis János nevű magyarországi fi — gróf Eszterházy Imre főszakácsaitól; de ennek már 4 évre terjedt a cursusa. Nagyon előre haladhatt akkor már a konyha művészet, hogy 3 év nem volt elég hosszú idő elsajátítására.

Mindenesetre érdekes volna azon lakomák részletes leírását ismerni, miket a szakács-jelöltek annak idejében remek gya-

nánt készítettek, mert hogy művészetük a szigorú bírálóknak is teljes megelégedésével találkozott, az oklevelen féltuczatra menő aláírás bizonyítja.

Mindkét oklevél — természetesen, hogy német nyelven, annak rendje és módja szerint pergamenre van írva s valóban csinos tollrajzokkal ékesítve, s mint a királyoknak hajdani kiváltság és adomány levelen az egyházi és világi nagyok, dignitariusként; úgy vannak ezek aljára a Pálffyak, Illésházyak, Erdődyek, Grassalkovichok stb. szakácsai mint szakértők odajegyezve.

A levéltár rendezése alkalmával négy darab kamaráskulcs került napfényre, melyek III-ik Károly, Mária Theresia illetőleg férje Lotharingiai Ferencz, II. Lipót és I. Ferencz királyainktól származtak.

Érdekes lesz a kulcsokat alakjukra nézve összehasonlítani.

A III. Károly idejéből való, mely csak gyöngén van befuttatva arannyal, felső részén paizs és koronaszerű díszítménnyel bir s egyik felén római III., másik felén római VI. számok olvashatók, a mi igen jellemző dualisticus számítás.

A Mária Theresia korabeli hasonló ehhez s a paizs egyik oldalán F. I. (Franciscus primus) másik oldalán pedig királyaszonyunk és férjének monogramja díszel.

Megjegyzendő, hogy ez utóbbit gr. Eszterházy Kázmér 1770 ben nyerte és a fönmaradt nyugtató szerint 110 aranyat, illetőleg az összes költségek fejében 454 frt 45 krt. fizetett érte.

II. Lipót és II., illetve első Ferencz idejében a már sokkal finomabb művű kamaráskulcsok koszorújában kétfejű sas terjeszkedik, s ezek kebelébe vannak véve az L. II. és F. II. monogramok, a mint látjuk tehát, már ez időben nem sokat törődtek azzal, hogy Ferencz császár egyszersmind magyar király is volt! Nem csoda, hiszen körülbelül 80 esztendő járt le a »pragmatica sanctio« elfogadása óta.

I. Ferencz király 1800. december 14 én adományozta a kamarasságot gróf Eszterházy Jánosnak — s az erről szóló decretum, valamint a vele járó összeg lefizetését igazoló nyugtató, szintén főlalálható az irományok között. Kitészik ebből, hogy 900 frtjába került a nemes grófnak a kamarási kulcs.

Sajnálunk kell, hogy — bár az Eszterházy család néhány tagja a nagy nemzeti fölkelések idején előkelő szerepet játszott, mindazáltal e gyűjteményben alig akadunk a Thököly vagy Rákóczy időszaknak egyetlen jellemző emlékére is.

De ha ezen letéteményben a XVIII. századot képviselő irományok — általában véve csekély fontossággal bírnak is, mindamellett találunk közöttük több figyelemreméltó darabot, s talán nem lesz érdektelen dolog jelenleg élő festő művészeink s a magyar képző művészet történetével foglalkozók előtt, ha végezetül bemutatjuk az alább következő szerződést, mely egy eddigelé ismeretlen arcképfestő Horváth Sámuel, pesti polgárral kötöttet, kinek ecsetét a múlt században, a művészetek pártolásáról is elhíresedett ezen főuri család egyik tagja gróf Eszterházy István foglalkoztatá.

Bár az Eszterházy család roppant vagyona — s több tagja által tanusított műízlése, arra engednek következtetnünk, miszerint István gróf is nagynevű őseink s a magyar királyoknak megörökítését avatott kezekre s legalább is elsőrangú hazai festő-művészünkre bízta; mindazonáltal alig vagyunk képesek csak a közepszerűséget is megközelítő fogalmat alkotni magunknak Horváth Sámuel művészetéről, ha tudjuk, hogy ez 225 arckép elkészítésére darabonként 3 máriásért vagyis összesen 191 forint és 6 krért vállalkozott.

Hogy a festmények mily nagyságuk lehetek, ezt positive meghatározni a szerződésből sem lehet; de a legnagyobb valószínűséggel a nemes gróf ebédlőjének díszítésére szolgálván, kicsinyek nem voltak. E mellett bizonyít a szerződés harmadik pontja is, hol a nagyság meghatározása, a gróf tetszésére van bízva.

Mindenesetre jellemző adat s hazai festészetünk XVIII-ik századbéli álláspontjára érdekes világot vet.

A szerződés 1768. október 17-én Pesten kelt, s festőnk már 1770. július 11-én, tehát két évnél rövidebb idő alatt a 225 db. arcképet elkészítette. Igaz ugyan, hogy a Szittya vitézek, magyar királyok, és az Eszterházy ősök bár a »Tropheum« után készültek is — megannyi egy kaptára ütött torzonborz leventék lehetek — kik között a rövid vagy hosszú haj, a bajusz és szakál idézhettek elő némi különbséget, mind a mellett nem

győzünk eléggé csodálkozni e gyorsaság felett, s hajlandók vagyunk hinni, hogy művésznk ez idő alatt más megrendelést el sem fogadott! Egy kép befejezésére így is alig jutott több ideje két napnál.

Ha azonban egy tekintetet vetünk a szerződésnek azon részére, hol a pénz elszámolásról van szó, könnyen megérthetjük e lankadni nem tudó szorgalmat! Nagyon is érdekében állhatott festőnknek, hogy munkájával minél hamarább készen lehessen, mert a kiérdemllett 191 forint és 6 krból, az arcképek befejezése után már csak 96 forintot s 6 xrt vett föl.

Tehát ezen összegért csaknem két éven át dolgozott s 225 arcképet készített el. Nem valószínű, hogy e festmények mind megsemmisültek volna, s ha közülök csak egy is napfényre kerülne, könnyen eldönthetővé lenne azon kérdés, hogy: valljon Horváth Sámuel volt-e kontár művész (jóllehet egy Eszterházy számára festett), vagy pedig festőművészetünk állapota tüntetett elő ily nyomoruságos képet a XVIII-ik század utolsó tizedeiben?

Az érdekes szerződés, mely egy eddig ismeretlennel szaporítja a magyar festők számát, így hangzik:

»Infrascriptus presentium per vigorem notum facio omnibus et singulis quibus expedit Universis, quod ego respectu certi Laboris Artis pictoriae ab infra, uberius deducendi, cum Illustmo D. Comite Domino Stephano Eszterházy de Galantha etcetra in hunc modum convenerim et quidem.

1-mo. Assumo in me, quod omnes quatuor decim Duces Scytharum, ad normam et magnitudinem illam, cujus quatuor frusta pro Mostra suae Dnaoni Illstmae praesentavi pro iisdemque Marianos duodecim levavi, tali colore accurate depinctos, pro affuturo Termino post Epiphaniam Domini Anno 1769 incidente velim et me obligem Eidem Illstmo D. Comiti praesentaturum, pro quorum singulo frusto mihi persolvendum pretium cum sua Dominatione Illstma in tribus Marianis conveni. — Item.

2-do. Regni Hungariae Reges, a Rege Sancto Stephano incipiendo usque modernam gloriose regnantem Reginam Hungariae Mariam Theresiam, in simili magnitudine simili colore et ita accurate paratas Imágenes, veluti praecedaneas aequae pro praeapósito Terminó me presentaturum obligo, erga simile trium Ma-

rianorum pretium pro singulo frusto mihi persolvendum, His finitis.

3.o. In eo etiam me obligatum reddo, quod Inclytae Familiae Eszterházianae Lineam a Paulo Estoras primo Christiano incipiendo, usque Antonium Estoras, ultimum in Libro meo Trophei Familiae Eszterházianae expositum, aequè in tali magnitudine, tali colore, talique labore elaboratas Imagines, quem ad modum Sua Dnao Illstma me informare dignabitur, successiue post praeterlapsum affuturum Terminum et erga simile pretium, uti jam quator frusta Suae Dnaoni Illme resignata habentur, velim et intendam parare, Suaeque Dnaoni Illme resignare pro quo labore.

4. Quod a Sua Dnaone Illma effective numeratos fornios Rhenen. Viginti, id est flr. 20 rite levaverim per presentes recognosco et in praemissorum majus robur, has propria manu subscriptas, sigilloque meo roboratas extrado literas Contractuales.

Pestini die 17^a 7bris Anno 1768.

Horváth Samuel m. p.
Pictor et Civis
(p. h.)

Anno 1769 die 29ª January a Sua Dnaone Illtma me percepisse attestor florenos viginti unum Pestini, ad huc restantiam flr 10 xr. 51. in futurum mihi per Suam Illstmam Dnonem recompensandam recognosco.

Samuel Horváth m. p.

Administratio Imaginum per Dominum Pictorem Samuelem Horváth.

Anno 1868. die 17^a 7bris, et 29ª January Ai 1769. attulit Duces primos Regni Hungariae Scytharum Nro. . . . 14
Item die de eadem Reges Hungariae Nro. . . . 48
Anno 1769. die 6ª Juny Familiae Estoras frusta Nro. . . 101
Anno 1770. die 11ª Juny attulit frusta Nr. 62

Frusta Nro. . . 225

singulum frustum a Marianis tribus computandum, veniunt Mariani 675. facientes flr. 191 cr. 6.

Solutionis pro Specificatis Imaginibus Specificatio.

1o Anno 1768 die 17a 7bris pro 4 frustis soluti

	a 3 mar. e.	flr	3 24 cr.
»	» eadem die soluti anticipative . .	»	20 — »
»	» die 29a January Anni 1769. soluti	»	21 — »
»	» die 7a Juni dati eidem	»	4 52 »
»	» die 15a Juny dati eidem Aurei		
	Crem. 12 idest	»	50 24 »
»	» Juny 1770 soluti	»	92 06 »

Summa: fl 191 06 cr.

Hogy fen tett 191 ft. 6 kr. kezzemhez vettem ezen írásommal bizonyítom.

Signatum Pest. die 11 Juni 1770.

Horváth Sámuel m. p.

Piktor.«

Ennyire terjed az — a mit röviden összefoglalva gróf Eszterházy Dániel levéltári letéteményéről elmondhatunk s bezárjuk e sorokat, azon óhajtásunk kifejezésével: bárha régi magyar családaink mentől számosabban követnék ezen dicséretes példát s levéltárukat helyeznék el a Nemzeti Múzeum könyvtárában, a hol míg egyrésről a leggondosabb kezelés s megőrzésben részesülnek, másrésről pedig napjainkban már egyetlen rendeltetésüket — a tudomány szolgálatában legkönnyebben betölthetik.

RÉGI MAGYAR KÖNYVÉSZETI ADALÉKOK.

Közli : Szabó Károly.

V. Közlemény.

A közelebbi országos könyvkiállítás alkalmával a közkönyvtárak és egyesek által beküldött régi magyar nyomtatványokat átvizsgálván, végre hajtottam az utolsó böngészetet »Régi magy. könyvtár«-am gyarapítására.

Az eredmény 44 czímmás lett, melyek közül a budapesti egyetemi könyvtár 5 darabját Kudora Károly e folyóirat legközelebb megjelent füzetében már ismertette.

XVI. századi nyomtatvány a Knauz Nándor unicumán kívül nem jött napfényre; a későbbiek legnagyobb részben ismert munkák eddig ismeretlen kiadásai, vagy kisebbszerű alkalmi nyomtatványok. Kivételül csak a Tótfalusi Kis Miklós által Kolozsvártn 1695-ben nyomtatott »Szakácskönyv«-et említhetem, melynek eddig lappangott két példánya került elő Kolozsvárról és Kun-Szentmiklósról.

Ez adalékok közlésével azt hiszem, hogy a tarlózat e téren befejezettnek mondható. Ujabb tömeges vagy nagyérdekű fölfedezésre alig lehet kilátás. De azért ne szűnjünk meg kutatni; ha kevés lesz is az eredmény, e kevés is irodalmunk történetére nézve minden esetre nyereség lesz.

1. (217. sz.) (T i n ó d i S e b e s t y é n). Hist. Sigmond Chasarnak fogsagarol es szabadulasarol: Magyar országban törtint dolgarol. Ad notam: Ne hagy el esnem felseges Isten, &c. 4-r. A 1 — 4 = 4 sztlan levél. (A z u t o l s ó l a p ü r e s).

Versfejekben: »Sigmont kiralnak fogsagarol es szabadolasarol Sebestien deakh.«

Külön címlapja nincs és nem volt.

Temesvári Jánosnak a tatárjárásról írt énekével együtt nyomtatva megjelent Heltai Gáspár Cancionalejában, s ugyan e nyomásban külön címlappal is, Kolozsvártn 1574. Lásd: Régi Magyar Könyvtár. 112. 113. sz.

Egyetlen példánya ezen hely és év n. (XVI. században) megjelent nyomtatványnak, egy XVI. századi könyv táblájából kifejtve, Knauz Nándornál, ki azt a M. Tud. Akadémia ülésén 1871. nov. 6. ismertette s ugyanakkor betűhiven is kiadta, a Magyar Állam tárczájában. — Ujra kiadta Szilády Áron. Régi Magyar Költők Tára. III. köt. 359—364. l.

2. (218. sz.) Pelerdi P. Bathori Sigmondnak Erdelyorzagh feiedelmenek győzhetetlen nyeresegeről, Thergovestia, Bukeres es Girgio alatt, s azoknak megveteleről Istennek akarattyabul: mikent az Vitezlő Pelerdi Peter által megirattatott az egez Historia egy Magyar orszaghi fő Vrhoz Leuele által. Nyomtatott Nimet Vyvarat Manlius Janos által. Anno D. M. D. XCVI, 4-r. A — B₂ = 6 sztlan levél. (az utolsó lap üres.)

A címlevél hátlapján áll Manlius János latin ajánlása Alsó-Lindvai Bánfi Györgyhoz és Kristófhöz, »Viuarini 24 Februarj Anno virginei partus, 1596.

Prózában.

Egyetlen példány. Knauz Nándornál.

3. Veresmarti Mihály Tanacskozás, Mellyiket kellen az sok különböző Vallások közzül választani. Veresmarti Mihály által, egy tudós embernek irásából Magyarra fordítottat. Mostan pedig Vjonnan hozzá adatott az Dresdai Meisner Boldisár fogásinak is megrostálása. Nyomtatott Posonban. M.DC.XII. esztendőben. 12-r. 381 lap. — Elöl: címlap, ajánlás 12 sztlan lev.; végül; mut. tábla 3 sztlan lap.

Ajánlása Drugeth Homonnai Györgyhoz »Posonban, Böyt más havának XVII. napián. M.DCXI. esztendőben« az 1611-iki első kiadásból van utánnyomva.

1. kiad. Pozsony. 1611. — 3. Pozsony. 1640.

Említve van e kiadás Régi Magyar Könyvtár. 437. szám.

Egyetlen példány a zágrábi káptalan könyvtárában.

4. (219. sz.) *Calendarium*. (Az Ezer Hat Száz Harmiczhar-
madik Esztendőre valo), ki à Bissextilis után első: Mellyet szerzet
és irt M. Bandorkovicz Janos, az Cracai Academiában
tanító Professor és Mathematicus Philosophus Doctor. Magyar
nyelvre fordíttatván Csepregben Nyomtatot Farkas Imre által.
8 r. A — E₂ = 4³/₈ iv = 34 sztlan lev.

Egyetlen példány a kis-martoni hg. Eszterházy-
könyvtárban.

5. (220. sz.) *Janua Lingvarvm Bilingvis, Latina &*
Hungarica. Sive Modus Ad Integritatem Lingvarum Compendio
cognoscendam maxime accomodatus: ubi sententiarum selectio-
rum Centurys duodenis omnia fundamentalia, necessaria, & fre-
quentiora vocabula semel, sineque repetitione comprehenduntur.
Praecedente Dictionario. Leutschoviae, Typis Laurentii Breweri.
Anno 1641. 8.r. 294 lap. — Elül: Czíml., Dedicatio és proemium
5 sztlan lev.

Ujabb kiadása, mely ezzel lapról lapra egyezik, Várad.
1654. leírva: R. M. Ktár 899. sz. — Első kiadása, mely Rá-
kóczi Zsigmond és György »Albae Juliae A. 1634. d. 3. Maj»
kelt ajánlása szerint bizonyosan Gyula-Fejérvártt 1634-ben jelent
meg, egy példányban sem ismeretes.

Egyetlen példány a nagy-szebeni Kapellen-
Bibliothek-ban.

6. (221. sz.) (Cato). *Disticha de Moribvs; Quae vulgò in scri-*
buntur Cato Studio & Operâ Erasmi Roterod. diligenter à
mendis repurgata. In usum Scholarum Ungaricarum Ungaricè
reddita. Nunc recens denuo in lucem edita; In usum Illustris
Scholae Albensis. Anno 1643. 8 r. A — D₂ = 3¹/₈ iv = 50 lap
és végül 2 sztlan lap (h a t e l j e s).

Régibb kiadásai: 1. Debreczen. 1591. — 2. U. o. 1597. —
3. Kolozsvár. 1620. — 4. U. o. 1639.

Ezen kiadást, a címlevél hátlapjára nyomtatott figyelmez-
tetés szerint, mely kelt »Albae Calend. August: Anno 1643.«
M. Ph. L. P. (Magister Philippus Ludov. Piscator) eszközölte.
Nyomtatása kétségtelenül gyulafejérvári.

Egyetlen csonka példánya, melyből a szöveg nagy része

1—32 lap ki van tépve, a kolozsvári r.-cath. lyceum könyvtárában.

7. Comenius (Amos Joh.) Eruditionis Scholasticae. Pars III. Atrium. Rerum & Lingvarum Ornamenta exhibens. In usum Scholae Patakinæ editum, & in Chalcographia Celsiss. Prin: exscriptum Anno M.DC.LII. 8-r. A — N = 13 iv = 164 sztlan lev. — Atrium Latinitatis A — X₃ = 20³/₈ iv = 163 sztlan lev.

A Pars I. Vestibulum. leirva: «M. Könyvszemle» 1879. 23 l.; Pars II. Janua. leirva: R. Magyar Könyvtár. 860 sz.

Debreczeni ref. coll. — Kassai jogakadémia.

8. (222. sz.) Arithmetica (Practica). Az az; Szamvető Tabla. Melyben minden-féle Adásról, és Vételről való bizonyos számoknak summáját hamar és készen fel-találhatni. A Pythagoras Tablájából, (kit más-nével Olasz Practicának is hinak) számlaltatott és irattatott. Lőtsen, Brever Lőrintz által, Anno 1653. 12-r. A T₄ = 18⁴/₆ iv (6 levelenként) = 112 sztlan levél.

Hozzájárul:

Nyereség osztó Tabla. Mellyben az egy társaságban lévő kereskedő, avagy osztozó személyek között, kinek kinek az nyereségből való illendő részét hamar meg-vethetni, és számlálhatni. Lőtsen, Brever Lőrintz által, Anno, M.DC.LIII. 12-r. 7 sztlan levél.

Régibb kiadásai: 1. Debreczen. 1614. — 2. Gyulafejervár. 1632. — Lőcse. 1647.

Egyetlen példány a debreczeni r.-kath. gymn. könyvtárában.

9. (223. sz.) Catechismus Religionis Christianae. Catechismus Az az; A' Keresztyeni Vallasnak És Hűtnek Rövid Kérdésekben és feleletekben foglaltatott, szent írásbeli bizonyosságokkal megerősített summája avagy veleje. Az megszólni nem tudo és tsets szopo gyermetskéknek szájokból rendeltet véghez vinni a' te ditséretedet. Psal. 8. 3. Matth. 21. 16. Fejér Váratt A. M.DC.LV. 8-r. 79 lap.

Egyik lapon latin, másikon magyar szöveggel.

Régibb kiadásai: 1. Gy.-Fejérvár. 1639. — 2. U. o. 1643. — 3. U. o. 1647.

Egyetlen példány Gyula Fejérvártt a Batthyányi könyvtárban.

10. (224. sz.) Az Ur Vacsorájának Adasa Es Vetele Felől Valo Jo Tanacs, Melyet irt Theodorus Beza, régen Genévában Doctor és Praed., egy Tilius Tamás nevű Praedikátor Szolga Tarsa- és Attyafiához. 1571. Esztendőben. Philip. 3. v. 9. Valakik annakokáért tőkélletesek vagyunk, ilyen értelemben legyünk: hogy ha valamit külföldben értetek, azt is az Isten megjelenti tinétek. Nyomtatták 1656. esztendőben. 8-r. A — B₆ 1³/₄ iv = 14 sztlan lev.

Kolozsvári nyomás.

Egyetlen példány Gyula-Fejérvártt a Batthyányi könyvtárban.

11. (225. sz.) (Cato). Libellus Elegantissimus, qui inscribitur Cato de praeceptis vitae communis. Igen szép könyvetske, mely Catonak neveztetik, az közönséges jó életnek oktatásáról. Ein schön Büchlein, welches man Cato nennet, von der vnderweisung gemeines lebens. Clavdiopoli Typis Helthanis Apud Ioannem Ravium, impressit Georgius Abrugi 1659. 8r.

Régibb latin magyar kiadásai 1. Debreczen 1591. — U. o. 1597. — Latin-magyar-német nyelven: 3. Kolozsvár. 1620. — 4. Kolozsvár. 1639. — Latinul s magyarul: 5. Gyula-Fejérvár. 1643.

Megjelent latin-magyar-németül Szebenben is 1659-ben.

Egyetlen végül csonka példánya, melyből megvan A — C = 3 iv, a kolozsvári unitarius coll. könyvtárban.

12. (226. sz.) Kalendarium (Uj és O), Christus Urunk születése után 1659. esztendőre . . . Lőcsén Brever Lőrincz által. 16 r. A — E = 5 iv (8 levelenként) = 40 sztlan lev.

Egyetlen példány Lugossy Józsefnél Debreczenben.

13. (227. sz.) (Gönczi György). Az Szent David Profetának ékes rythmuso Soltarival, Es A' Soltárokból szeresztetett, Ditsiretekkel; S egyéb Istenes Enekekkel és Hymnusokkal tellyes Könyv. Ezek után vadnak egynéhány áhitatos Imadsagok. Mel-

lyeket mostan újobban ki bocsátott; Cassan, Severinus Marcus, 1662. esztendőben. 12-r. Hymnusok 81 lap. — Isteni Dicsiretek 479 lap. — Elűl: czíml. 1 levél; végűl: mut. tábla 15 számozatlan lap.

Hozzájárul külön czímlappal:

Molnár Albert. Szent David Kiralynak, és Profetának Száz ötven Soltari; A' Franciai Noták szerint Magyar versekre fordittattac, Molnár Albert által, Cassan, Nyomtatta Severinus Marcus 1662. Eszten: 12-r. 296 lap. — Végűl: igazító tábla és Estveli Imádság 7 szatlan lev. — Buzgo Hala-Adasok és Könyörgések. 57 lap.

Régibb kiadásai: 1. Debreczen. 1592. — 2. U. o. 1602. — 3. U. o. 1616. — 4. U. o. 1620. — 5. Lőcse. 1635. — 6. Bártfa. 1640. — 7. Lőcse. 1642. — 8. U. o. 1652. — 9. V. o. 1654. — 10. Várad. 1654. 4-r. — 11. U. o. 1654. 12-r.

Egyetlen példány az egri érsegházmegye könyvtárában.

14. (228. sz.) Kalendarium (Uj és O), 1666. esztendőre ... Lőcsen. 16-r. A — E = 5 iv (8 levelenként) = 40 szatlan lev.

Egyetlen példány a kis-martoni herceg Eszterházy-könyvtárában.

15. (229. sz.) Catonis Disticha Moralia, Cum Germanica & Hungarica versione, nunc castigatiūs, quàm antea, edita. Ad minus candidum Lectorem.

Cur ducis vultus, & non legis ista libenter?

Non tibi, sed parvis parva legenda damus. Cibinii. Typis & sumtibus Abrahami K. Szenczi. M.DC.LXVI. 8-r. 51 lap. — Végűl: Septem Sapientum Sententiae. 7 szatlan lap.

Egyetlen péld. Wenrich Vilmosnál Segesvártt.

16. (230. sz.) Kalendarium (Uj és O), 1669. esztendőre ... Lőcsén. 16-r. A — E = 5 iv (8 lev.) = 40 szatlan lev

Egyetlen példány a kis-martoni hg. Eszterházy-könyvtárában.

17. (231. sz.) Siderius János. Catechismus, Az az: Rövid Kérdések és Feleletek által való Tanítás; A' Keresztyéni Hitnek fő Agazatirol. Melly irattatott Siderius János által. Most pedig újabban e szép formában ki bocsátatott; Cassan. Ericvs Erich által 1672. 12-r.

Isided gyermekeknek való

Egyetlen végül csonka példánya, melyből megvan A — C₁ = 25 sztlan levél, **Lugossy Józsefnél Debreczenben.**

18. (232. sz.) (Gönczi György). A' Sz. David Profetának Ékes Rhythmusu Soltarival Es A' Soltarokból szereztetett Dicsiretekkel S' egyéb Istenes Enekekkel, és Hymnusokkal tellyes Könyv. Ezek után vadnak edgynéhány szép Imádságok. Mellyet most az Halott Enekekkel meg bővitvén ki-botsátott. Cassan, Ericus Erich. M.DC.LXXIII. eszten: 12-r. Hymnusok 90 lap. — Dicsiretek 521 lap. — Mut. tábla 6 sztlan lev. — Buzgó halaadások és könyörgések 46 lap (itt megszakad).

Hozzájárul:

Sz. David Soltári. (csonkán) 84—259 lap. — Registrum és Imádságok 17 sztlan lap.

Egyetlen csonka péld. **Lugossy Józsefnél Debreczenben.** 19. (233. sz.) (Gönczi György. Énekes könyv . . .) Kolozsvár. 1675. 12-r.

Tartalma: Hymnusok (csonkán) C₃ — D₆ = 51—82 l. Vége. — Dicsiretek (első lev. hiján) A₂ — R₅ = 3—382 lap. Vége. Mut. tábla 6 sztl lev. — Sz. Dávid Soltári (csonkán) A₄ — N₁ = 7 290 lap, Q1—6 (Buzgó Imádságok). Vége.

Ezen csonka Énekes könyvet azért mertem Kolozsvár. 1675-re tenni, mert vele egybekötve maradt fön a kolozsvári 1675-diki Catechismus, melynek nyomdai kiállítása ezzel teljesen egyezik.

Egyetlen csonka példánya **Lugossy Józsefnél Debreczenben.**

20. (234. sz.) Catechismus (Keresztyén) Az Az: A' Keresztyéni Hitnek ágazatira való rövid tanítás, Kérdések és Feleletek által. Melly mostan . . ujjobban, meg-jobbítva s' öregbítve ki-bocsáttatott. E' kis formában ki-bocsáttatott Catechesis: mindenekben edgyez az elébbi öregebb formában ki bocsáttatott Catechesissel: Colosvaratt. Nyomt: Veres-egyházi Mihály által, 1675. 12-r. 256 lap. — Elöl: címl., előbeszéd, lajstrom 3, végül: Analysis Generalis, Az az . . . 25 sztlan levél.

Egyetlen példánya, a föntebbi szám alatt leirt csonka Énekes könyv után kötve, **Lugossy Józsefnél Debreczenben.**

21. (235. sz.) **Kalendariom** (Uj és O), 1675 esztendőre . . **Löcse.** 16-r. A — E = 5 iv (8 levelenként) = 40 sztlan lev.

Egyetlen példány a kis-martoni hg. Eszterházy-könyvtárban.

22. Balassa és Rimai. Az Néhai Tekintetes, Nāgos vitéz Vrnak Gyarmati Balassa Balintnak; És Amaz jó emlékezetű néhai Nemzetes Rimai Janosnak; Igaz hazafiának, és a' Magyar nyelv két ékességének. Istenes Eneki. Mostan ujjobban e' kis formában ki bocsáttattak. Colosvaratt, Veresegyházi Mihály által, 1677. 12-r. 288 lap. — Elűl: czíml., Lectori stb. 6, végűl: lajstrom 3 sztlan levél.

Hozzájárul külön czímlappal: Edgynéhány oktató Regulák által Vezérlő Uta. Minden uton járó Igaz Izraelitának. 42 lap. — Elűl: czíml. stb. 5, — végűl: mutató tablatska 1 sztlan lev.

A kolozsvári 1681-diki kiadás, Lásd: Régi M. Könyvtár 1258. sz., ezzel lapról-lapra, szóról-szóra egyezik.

Egyetlen példány a M. Tud. Akadémia könyvtárában.

23. Kabai Bodor Gellért. A' Jo Elöl-Jaroknak A' Nép közzül való ki-eséseknek káros vóltáról való edgyűgyű Elmelkedes, Mellyet Amaz nagy és igen boldog emlekezetű Nehai Nemzetes Idősbik Dobozi István Uram, Tisztességes el-takarításának alkalmatosságával tött a' sir felett, Anno 1679. 2. Augusti. Kabai B. Gellért, Debreceni edgyik L. Pásztor. Debreczenben, Nyomtatattott Rosnyai János által. 4-r. A — $F_3 = 5\frac{3}{4}$ iv = 23 sztlan lev. (hateljes).

Egyetlen csonka példánya, melyből hiányzik $A_3 - C_4$, $D_3 - 4$, $E_3 - 4$, összesen 14 levél, a sárospataki reform. coll. könyvtárában.

24. Köleséri Sámuel. Istennek s Nemzetnek Vegig Hiven Szolgalo David Patriarcha. Avagy Olly Halotti idvesség Tanitas; mellyet, amaz nagy emlekezetű, ritka példájú, Istenét s Hazáját szerető. Debrecen Városának, mind józan tanácsával, mind pedig veszedelmes időkben való sok nyughatatlanságival s özvegyekért s Arvákért sok sanyarúság (csak nem halált) szenvedésivel, sokat szolgált Patriarcha Embernek, Néhai Nemzetes Idősbik Dobozi István Uramnak, A' Debreczeni Népek siralmával lőtt Tisztességes Temetésének alkalmatosságával, a' Ház előtt Kis-Aszszony havának 2. napján 1679-ben

prédikállott; mostan pedig szerelmesi kívánságára, a' meg-hólt-nak áldott emlekezetinek fenn hagyására s Virtus-inak követésére ki-is bocsátott Kőlesei Samuel, A Debreczeni K. Gyülekezetnek edgyik Tanítója. Birák. k. 9. v. 48. Mit cselekedém látatok, siessetek, cselekedgyetek ti-is ugy mint én. Debreczenben, Nyomtatott Rosnyai János által, 1679. 4-r. A — $C_2 = 2\frac{1}{2}$ iv = 10 sztan levél.

Egyetlen példány a s-pataki ref. coll. könyvtárában.

25. Balassa és Rimai. Az Néhai Tekintetes és Nāgos Vitéz Urnak, Gyarmati Balasi Bálintnak, Es Amaz jó emlekezetű, Istenben bődögül ki-múlt Néhai Nemzetes Rimai Jánosnak, Igaz hazafiának, és a' Magyar nyelvnek két ékeségének Istenes Eneki. Mellyet a' Váradi negyedik Editio szerint egynehány új Enekekkel és Imádságokkal ki-botsátották Bártfán, Berger Mihaly költségével, 1679-ben. 12-r. 392. lap. — Elűl: címlap stb. 5, végűl: Index 4 sztan lev.

Hozzájárul: Via Jakobaea, azaz: . . . 1679-ben. 12-r. R 7 — $T_5 = 23$ sztan lev.

Említve: Régi M. Könyvtár. 1228. sz. a.

Egyetlen példány Néhrén, Szepesben, a b. Mednyánszky könyvtárban.

26. (236. sz.) Hodosi S. Eőrálló toronyban helyeztetett Vigyazo, Az az: Olly idvességes együgyü rövid tanítás, mellyben minémű lelki-ismérettel kellyen tisztiben forgolódni, az Istentől elő állattatott Egyházi szolgáltnak, rövideden lerajzoltatic. Mellyet, A' Veszprémi Reform. Ecclesiában való hivattatásának alkalmatosságával, azon meg-nevezett Gyülekezet előtt, az Istennek dicsősségére, s' az élő hiveknek lelki hasznokra kijelentett, 1680. Esztendőben, Bőjt más havának tizenhetedik napján. Hodosi Samuel, Chrisztus szolgálja a' Veszpr. Gyülekezetbē. Debreczenben, Nyomtatta Rosnyai Janos. 8-r. A—D 2 (4 levelenként) = 14 sztan lev.

Egyetlen példány Tóth Dánielnél Pápan.

27. (237. sz.) Debreczeni Péter. 12 Idvösseges Elmelkedések; Mellyekben szép ahitatos és buzgóságos Könyörgések vadnak foglaltatván: Minden hiveknek, valakik ez életnek háboruiban az ő idvösségnek czéllýára sietnek, lelki fegyverűl

adattatnak, Es Philep Kegelius D. által deákul irattattak; Mellyeket Debreczeni Péter Magyará fordított. Kit most ismét e' szép formában ki bocsátott: Lőtsen, Brewer Samuel. 1685. 12-r. 450 lap. — Elül: czíml., lectori stb. 6, végül: mut. tábla 3 sztlan lev.

Régibb kiadásai: Leyden. 1637. és Lőcse. 1668.

Egyetlen példány Schlauch Lőrincz szathmári püspök ktárában.

28. (238. sz.) Comenius. Januae Lingvarum Reseratae Aureae Vestibulum, Quo Primus ad Latinam aditus Tirunculis paratur: Cum versione interlineari Germanicâ; Editum à Joha n- A mos, Comenio, Nunc quoq adjecta est versio Ungaricâ & Bohemicâ. Leutschoviae, Typis Samuelis Brewer, Anno M.DC. LXXXVII. 8-r. 133 lap. — Elül: czíml. és praefat 4 sztlan lev. — Végül: Index Quadrilingvis 98 sztlan lap.

Régibb négy nyelvű (latin-német-magyar-cseh) kiadása: Lőcse. 1660.

Egyetlen példány Schlauch L. szathmári püspök ktárában.

29. (239. sz.) (Comenius.) Eruditionis Scholasticae, Pars Prima, Vestibulum Rerum & Lingvarum fundamenta exhibens. In usum Scholae Patakinæ editum: Editio octava. Novâ ac meliori forma donatâ, caeterisque omnibus longé correctius emissa. Claudiopoli, Apud Viduam Andreae Lengyel, Anno M. DC. LXXXXI. 8-r. A—G = 7 ív = 56 sztlan lev.

Az ezen kiadást megelőzőtt 7 kiadásból ezen 3 ismeretes: S.-Patak. 1652. — Lőcse. 1657. — S.-Patak. 1662.

Egyetlen példány a segesvári evang. gymn. ktárában.

30. (240. sz.) (Ujfalvi Imre.) In Exequiis Defunctorum. Halott Temetes-korra valo Enekek; Mellyeket most helyesben, egynehány Ide tartozó szép Soltárokkal és Enekekkel egyetemben, (meg is jobbitván) ki bocsátott, Kolosvaratt, Veres-egyházi István. 1691. 24-r. A—M 11 (itt megszakad). — Elül: czíml., előljáró beszéd (az eredeti kelettel: Debreczen. 1598) 7 sztlan lap.

Egyetlen csonka példánya, melyből közben is hiányzik a 185—260 lap, Lugossy Józsefnél Debreczenben.

31. (241. sz.) Szakats mesterségnek Könyvetskéje. Mellyben Külömbkülömbféle válogatott tzifra, jó, egészséges, hasznos, tiszta és szapora Étkeknek Meg-készítése, Sütése és Főzése, mintegy Élés-kamarában, rövideden leirattatik, és kinek-kinek hasznára leábrázoltatik. Melly most meg bővítettvén I. Több szükséges és hasznos Étkek nemeinek készítésével: II. Liktariomok 's egyéb holmik tsinálásáról egy jeles Tractával, A' Gazdaszszonyoknak nagy könnyebbségekre e' kis formában kibotsáttatott, Kolozsváratt, Tótfalusi K. Miklós által, 1695. 12-r. 170 lap. — Elűl: czíml., az olvasóhoz, tábla 6, végűl: mut. tábla 4 sztlan lev.

Kolozsvári unitár. coll. — Kún-szentmiklósi ref. gym n.

32. Fel-Vinczi György. A' jeles Procuratorianak illendő Ditséreti. Mely irattatott Fel-Vinczi György által 1697. Esztendőben. Kolozsváratt, Nyomtattatott M. Tótfalusi K. Miklós által. 8-r. A—B₄ = 1½ iv = 12 sztlan lev.

Említve Régi Magyar-Könyvtár. 1502. sz. a.

Egyetlen példány a kolozsvári unit. coll. könyvtárában.

33. (242. sz.) Igasság Koronaja (Kegyességgel, Betsűlettel, közönséges Munkával érdemlett), Mellyet A' mindent tudó és az ő idejében jól véghez vivő szabados és bölts Isteni Tanats A' regi Uri Nemzettel fenlő és azt Virtusokkal nyomozó s illendő élettel ékesgető Nagy Haza Fianak Méltóságos Bethlen Elek Urnak, Koronás Királyunk ő Felsége Erdélyi Guberniuma Belső Tanáts Ur Hivének, Belső Szólnok Vármegye Fő Ispánnának és Erdély Országa Törvényes Felső Tablája Praesidensének Fehébe tött 1696. Eszt.: Sz. András Havának 3. Napján. Melly-is azon Méltóságos Urnak érdemlett fenn maradandó nagy Emlekezetire Magyar Verseken közönségessé tétetett A' Nagy-Enyedi Collegiumban. Kolosváratt, Nyomtattatott M. Tótfalusi K. Miklós által. 4-r. A 1—8 = 8 sztlan lev.

Hozzájárul külön czímlappal:

Ehez adattatik egy közönséges Halotti Oratio, Mellyet hajdan e' Hazában egy néminémű Halotti alkalmatosságra készített volt; mostan pedig, hogy e' könyvetske tellyesebb lenne, alítván egyszersmind hogy nem leszen unalmas és ha-

szontalan az Olvasóknak, kiknek Isten sziveket arra bírta, hogy e' veszedelmes szeretetű világnak megismerésére 's únására való okokról értekezzenek, közönségessé tölt M. Tótfalusi Kis Miklós. Nyomtatott Kolozsváratt, 1697 Eszt. 4-r. B 1—4 = 4 sztan lev.

Kolozsvári unitár. coll. — M.-Vásárhelyi ref. coll. — Tordai unitár. gym n. Dr. Kiss Áron budapesti tanár könyvtárában.

34. (243. sz.) Regulamentum Militare. H. n. (Bécs.) 1699. 4-r. A—C 2=2 $\frac{1}{2}$ iv = 10 sztan lev.

Egészen magyar szöveggel.

Külön címlapja nincs s nem volt. — Kezdeté: »Mi Leopold Isten kegyelmességéből mindenkor Felseges választott Római Császár, és Német, Magyar, és Cseh Országoknak &c. Kirallya, &c. Közönsegesen mindeneknek . . . « Vége: »Költ Austriában az mi Városunkban, Betsben, Januariusnak huszon-edgyedik napján, 1699. Esztendőben . . . Leopoldus.« (P. H.)

Egyetlen példány a gyulafehérvári Batthyányi-ktárban.

35. (244. sz.) Balassa és Rimai . . (Istenes Énekek), 12-r. 359. lap. — Elül: cziml., elogia 4 sztan lev.; végül; lajstrom 9 sztan lap.

Hozzájárul: Egynéhány oktató Regulák . . . 43 lap, s ezután: Reggeli, estveli énekek 11 sztan lap.

XVII. századi nyomás.

Egyetlen példánya, melyből a címlevél hiányzik a rimasombati prot. gym n. ktárában.

36. (245. sz.) Arithmetica (Practica) az-az Szamvető Tábla. Melyben mindenféle adásról és vételről akar minemű kereskedésben — is bizonyos számoknak summáját készen és könny(en meg) találhatni. Paduai Julius (Caesar) által irattat(ott). Mostan pedig e . . . formában negyed(szer ki) bocsáttatott. — Brassóban Seuler Lukats M(ihály) betűivel és költségével. Nyomt: 1702. Eszt. 16-r. A—P₅ (8 levelenként) = 14 $\frac{5}{8}$ iv = 117 sztan lev.

Hozzájárul külön címlappal:

Practica Arithmetica Ein Neuer Erfindung Einer Allgemeinen Arithmetischen Practik Julii Caesaris von

P a d u a Zu Kron-Stadt, A. 1702. 16-r. 4. szatlan lev.

Egyetlen példány a brassai evang. gymn. könyvtárában.

37. (246. sz.) K a l e n d a r i o m (Uj), Mellyet Christus Urunk születéseutan való 1703. eszt. irt Neubart János. Es Magyar Országra, Erdélyre és egyéb Tartományokra is alkalmaztatott. Nyomt. Bartfan, Soltz Tamás által. 8-r. A—E = 5 iv = 40 szatlan lev.

Egyetlen példány az orsz. levéltárban.

38. (247. sz.) J ö v e d e c s i Pál és Désfalvi Simon Kristóf. Az Erdemes és Közöséges joknak hasznát magakárával forgato Tanácsos Elmének Alhatatossaga. Mellyet Mivel a' ritka Tanácsú és Méltóságos Tekintetű Kis Sarosi Sarosi Janos Urban &c. Számos ízben, a' sirban nem szólható igasság meg-tapasztalt, és mostan-is érdemes virágzó állapotban érkezett; Ennek örök emlékezetire, a jó erköltsel zöldellő Unit: Parnassusban szorgalmatoskodó méltatlan lffiak közül: J ö v e d e t s i Pál és Desfalvi Simon Christoph. Uri méltóságához illendő Czimerűl, e' Csekély verseket Anno 1703. Die 2. Januarii; alázatosan irtak. Kolosvaratt Nyomtatott Lengyel Andrasnenal, 1703. Esztendőben. 4-r. 1 iv = 4 szatlan lev.

Egyetlen példány a kolozsvári unit. coll. kvtárában.

39. (248. sz.) V e g s ő B v c s v z o Az hozzá tartozó szerelmes felekhez nyujtott Szozat, Mely Ama' kegyességnek utaiiban tellyes világi életében járni láttatott, már az Urban boldogúl ki-múlt Nehai Nemzetes Mező-Szegedi Purki Kata Aszszonynak Tisztiiben serényen vigyázó, életében egyenesen járni igyekező Tiszteletes Ferfiunak Kolosvari Isvan Uramnak A' Zarándi Tractusnak néhai Seniorának mostan pedig a' Kis-Vardai Reformata Szent Ecclesiának tizen-egy esztendőknék el-folyásoktól fogva hűséges Lelki Pásztorának kegyes Istenfélő házas-társának meghidegedett testének el takarittatásának alkalmatosságakor elmondattott; és azután meg-láttatott újjabban, és illyen formában ki-botsáttatott. Debrecenben Anno 1704. 4-r. 1 iv = 4 szatlan levél.

Egyetlen példány a debreczeni ref. coll. ktárában.

ISMERETLEN BRASSÓI EGYLEVELŰ NYOMTATVÁNY A XVII. SZÁZADBÓL.

Közli: **Hellebrant Árpád.**

Az egylevelű nyomtatványok (Einblattdruck) a könyvnyomda feltalálásáig vezethetők vissza. Mint nevök is mutatja egy levélből állanak s a befejezett nyomtatvány minden kellékével bírnak. — A szöveg rendszerint csak a levél egyik lapjára van nyomva, a másik lap üres.

E nyomtatványok fametszet után és mozgó betűkkel készültek. Az első csoportból kiemeljük: V. Miklós pápának II. János Cyprus királya számára 1451-ben kibocsátott s 1454 és 1455-ben Mainzben és Bambergben négyféle kiadásban megjelent búcsúlevelét, mely két kiadásban 30, és kettőben 31 sor szöveget tüntet fel s a legrégebbi ilyenemű példány a mit ismerünk. A bibliographiai kutatások ezen nyomtatványból ekkorig összesen 20 példányt derítettek fel.

A második csoportban tudomásom szerint Isenburgi Diether mainzi érseknek 1462. ápril 4 én Nassaui Adolf ellen kelt manifestuma a legrégebb.

Ezen nyomtatványok kezdetben leginkább pápai és püspöki bullák, fejedelmi pátensek, imádságok és búcsúlevelek (Ablassbrief) közvetítésére használtattak, később azonban a XVI. században már alkalmi versek, beszédek és nyilatkozatok jelentek meg ilyen formában, de mert aránylag kevés számú példányban nyomtatnak és föntartások sok nehézséggel járt, elkallódtak s a bibliographiában igen ritkák.

Irodalmunkban az egylevelű nyomtatványokkal ekkorig tüzetesen még senki sem foglalkozott s így meg nem határozhatjuk, hogy 1711-ig hány ily nyomtatvány látott a hazai nyomdákban napvilágot és melyik ezek közt a legrégebb?

Én régiebbet annál, melyet a budapesti egyetemi könyvtár a tavaszi országos könyvkiállításon, mint unicumot bemutatott s melynek: »Igen Hasznos És Drága Nemes Receptum Avagy Orvosság mikoron az aszonyi állaton avagy az szolgállo leanyon, tunya rest, a vagy czáczogó szin vagy on« etc. a címe, nem ismerék. A nyomtatvány ívrét alaku, orvosi recipéket tartalmaz s Szabó Károly nagyérdemű tudósunk meghatározása szerint valószínűleg a XVI. században Kolozsvárt jelent meg.

A budapesti egyetemi könyvtár egy régi könyvfedélből áztatta ki.

A XVII. századból magyar egylevelű nyomtatványt nem ismerék.

Van azonban a m. tud. Akadémia könyvtárában egy XVII. századi brassai latin egylevelű nyomtatvány, melyet az új latin irodalom című szak rendezésénél ujabban találtam. Ezen ekkorig egészen ismeretlen példányt most kívánom e folyóirat hasábjain ismertetni.

A nyomtatvány széles ívrétben van kiállítva s négy latin alkalmi költeményt tartalmaz, melyek a levél egyik lapjára vannak nyomva. Két költeménynek Scharsius András medgyesi gymnasiumi igazgató s későbbi superintendens a szerzője, a másik kettőt Ádám István kis-schelyki lelkész írta azon alkalmal, midőn Adami Mihály Temger Györgynek hátrahagyott özvegyével Fernenget Borbálával és Adáminak Mihály nevű fia Brenner Ágnessel tartották menyegzőjüket.

A nyomtatás helye és éve a példányon kitéve nincsen. De a házasság napjának, illetőleg a költemény keltének idejéből következtethetjük, hogy e nyomtatvány 1692-ben és pedig valószínűleg a brassói nyomdában látott napvilágot.

A nyomtatványnak bibliographiai becsén kívül irodalomtörténeti becse levén, mivel két XVII. századi hazánkfiát mint

latin alkalmi költőt mutat be, érdekesnek találjuk itt a szöveget, mely csak ezen egylevelű unicumban maradt fön egész terjedelmében lenyomatni. A szöveg így hangzik :

Taedae Flagranti Votorum Igne Accensae

Quas

Pari Sponsorum gemino,

Patris

Viri plurimum Reverendi Venerabilis ac Clarissimi,

DN. MICHAELIS ADAMI,

Ecclesiae Kis Schelykensis Antistitis Vigilantissimi, Capitulique Schelkensis Pro Decani de repub. meritissimi

Foemina multigeno sui sexus decore Clarissima

cum

DN. BARBARA FERNENGELIANA,

Viro Reverendo. Praeclaro ac Doctissimo,

DN. GEORGIO FEMGERO,

Ecclesiae quondam Orbacensis Pastore, Capitulique Antesylvani Syndico expeditissimo (P. m.)

Relicta vidua ;

Et Filii

Viri Reverendi atque Praestantissimi

DN. MICHAELIS ADAMI,

Ecclesiae Xenodochialis Cibiniensis Diaconi fidelissimi,

Cum

Virgine Venustissima Pudicissimaque,

AGNETHA BRENNERIANA,

Patre

Viro plurimum Reverendo Clarissimo ac Doctissimo,

DN. GEORGIO BRENNERO,

Ecclesiae Heltensis Pastore meritissimo, Capitulique Cibiensis

Sindico gravissimo,

Nata

Tertio decimo Calendarum Decembris, Anni M.DC.XCII. Sollen-
nitatibus nuptialibus dicato,
observantissimi praeferebant.

A d C l a r i s s. D n. S p o n s u m P a t r e m.
E S T E T B A R B A R A A N N A.

ANnus praeteriit, lepidam cum sustulit ANNAM
Moesto, Sponso tibi, funere summa dies.
Spes erat, ANNA novo veniet mihi foedere forsân
Ecce venit pro ANNA BARBARA Sponsa toro.
Heu Thalamo thalamus quantum hic mutatus ab illo!
ANNAE succedit BARBARA nomen atrox.
Factum Sponse doles? Res irrevocabilis haec est,
BARBARA perpetuo est haec retinenda tibi,
Sed (rogo) siste metum. Non, rem, sed nomina dixi;
Nomen atrox tantum BARBARA res placida est.
ANNA tibi ante fuit, tibi BARBARA nunc (!) venit ANNA,
Non quadrant rebus nomina quaeque suis.
Ergo sit ANNA (precor) Sponso tibi BARBARA Sponsa,
BARBARA dum super est, ANNA superstes erit,

A d R e v e r e n d. D n. S p o n s u m F i l i u m.
A G N E T H A A G N A,

Voce DEI purum dum monstras Presbiter AGNUM,
AGNAM, Sponse AGNUS monstrat hic ecce tibi.
Quam: queris? Num mire fugit te nomen amicae?
Nomina idem signant AGNETH & AGNA duo.
AGNA suo nitidum tergo vellus gerit: AGNETH.
Virtutum aurato vellere Sponsa nitet.
Est mitis, nec fronte petit, nec calcitrat AGNA;
Mitior AGNETHâ nulla puella tuâ est.
AGNA pecus placidum saliens in gramine ludit:
AGNETHA in thalmo ludet amica tuo.
O felix Cordon, istam cui contigit AGNAM,
Pascere! Concedit Tityrus ipse tibi.
Pascere perge tuam laetis successibus AGNAM
Ter felix svavi Pastor amore diu.
Illaque te recreet lusu, formâque fideque
Sic eritis celebres Pastor & AGNA simul.
Nominis Adamiani Studiosissimus.
ANDREAS Scharsius Med. Gymn. Patr. Rect.

A d C l a r i s s i m u m S p o n s u m P a t r e m.

INstar homo sphaerae est, quam si divideris, haec Pars

Pro mare, pro sexu est altera foemineo.

Naturae adfectu sectus desiderat orbis

Antiquum formae rursus inire decus.

Tu fueras pars una Pater, pars altera Mater

Sphaerae, quae Matris morte direpta fuit.

Lapsa redit tibi pars, ut sphaera sit integra, ne tu

Dividua ac praeceps pars sine parte ruas.

Quaeris quatenam ea sit? pars Barbara dicitur ista;

Sponsa tibi, Mater chara futura mihi.

Junge tibi hanc, vincloque tori sociato jugali,

Ut sit una donis integra sphaera tuae.

Sphaera parentalis nobis simul integra fiat,

Quae dissecta pia morte Parentis erat.

Quod quia agis Genitor, Sphaeram tibi gratulor istam,

Sitque individuâ (sic) compage juncta precor.

A d. P r a e s t a n t i s s. D n. S p o n s u m F r a t r e m.

OMnia vincit amor; constantia pectora amore

Vel stipulâ fiunt mobilia levi.

Sictua quae fuerant adamantinae pectora Frater

(Namque animo penitus sunt ita visa meo.)

Cerea jam fiunt vincente potenter amore;

Conveniens animo nomen Adamus habes.

Nec tamen est, cur hoc pudeat victore subactum,

Est in amore etiam succubuisse decus.

Quin potius gaude, vinci potuisse puellâ

Quae victrix quamvis se tibi subjiciet,

Et non gratuler id Frater tibi? gratulor imo:

Optoque sic porro Sponsa Virum superet.

STEPH. Adami Kis-Schelk. Sch. Med. Lect.

KÖNYVBECSLÉS MODOR VÁROSÁBAN 1608-ból.

Közli : Chernel Kálmán.

A történelmi társulat 1877-ik évi pozsonyi vidéki nagygyűlése alkalmával, a Szentgyörgy—Bazin—Modor és Nagyszombat sz. királyi városokban működött bizottság tagjaival tettem e városok gazdag levéltáraiban több napi kutatásokat. A modori városi levéltárban figyelmemet egy 1608 jul. 21-én kelt könyvbecslés ragadta meg, mely, mint egész szerkezete mutatja, hivataltól készült, s Weber Bálint modori evang. lelkész halála után maradt, a város javára lefoglalt könyveinek jegyzékét a becsárakkal együtt tartalmazza. A jegyzék összesen 50 könyvet sorol fel, melyek ív-, negyed- és nyolczadrét szerint vannak összeállítva. A könyvczímek benne igen felületesek, a becsárak azonban az akkori viszonyokhoz és a mostani hatósági könyvbecslésekhez képest elég méltányosaknak mondhatók.

Tekintve, hogy e könyvbecslés a hazai XVII. századi könyvárak történetéhez érdekes adalékot szolgáltat, azt e folyóiratban egész terjedelmében közöljük a mint következik :

»*A estimatio super bonis Weberj, quae in repositionem (sic) damnorum Civitatis adempta sunt facta.*

1608.

Schatzung der Buecher.

In folio.

	fl.	den.
Promptuarium Exemplorum Vincentii Sturmii	1	50
Liber Concordiae	1	25
Decadum sermonum Bullingerii tom. I.	1	—
Chiliades Erasmi Proverb.	1	—

	f. den.
Fischeri Postilla in zwei Theilen	1 —
Lutheri Hauspostill	2 —
Cronica Caxtonis deutsch	2 —
Josephus deutsch Prutero gehörig	2 —
Jesus Syrach cum Commentatis Mathesy	1 —
Welldtbuch Spiegel	— 60
Calepinus aldt nit ganz	— 30
Von der seeligkeit And. Lang	— 50

In quarto.

Dreizehn predigten Jacobi Andreae	— 50
Georgii Scherer Hörpredigt undt andern Predigten	— 50
Epitheta R a v i s i i (?)	— 30
Christlicher Weinberg	— 35
Oeconomia Caleri (?) erster Theil	— 35
Catechismus in 4to deutsch	— 45
Pantheum, seu simphonia Papatus I. pars.	— 30

In octavo.

Neu Testament, zerschnitten, zerrissen	— 40
Artemidori Frauenbuch	— 20
Lucae Pollionis Predigten von Ewigem Leben	— 40
Loci communes Philippi deutsch nicht ganz	— 10
Dictionarium <i>pasipodii</i> (?)	— 30
Die lauter Wahrheit Singwaldt	— 30
Synonima Johannis serrarii	— 30
Commentar in Hesiodum Kiay	— 50
Philippi Wagneri Predigt über den 101. Psalm	— 15
Jesus Syrach deutsch Miscell.	— 15
Virgilius nicht ganz	— —
Officia Ciceronis	— —
Catechismus Huberini deutsch	— 30
Catechismus wunderb. Miscellen	— 15
Leben nach der Predigten	— 20
Hieronimi Savonarola über den 51. Psalm	— 18
Deutsche Sprichwörter mit der Auslegung	— 35
Wiederlegung der Sacramenterer Selnecusi	— 25

	f. den.
Theologie deutsch mit Miscell.	— 12
Orationum Ciceronis volumen unum W e r e p c h (?) gehör.	— --
Epistolae Familiares: W e r e p c h (?) gehörig. . . .	— 30
Johannis Ekii Enchiridion	— 30
In 16o A. Leonardi Grammat.	— —
Ciceronis ad Herenium	— 30
Progymnastica Francisci Sylvii	— —
Aulus Gellius	— 25
Trostbüchlein	— —
Officia Ciceronis	— —
Thesaurus Epistolarum	— —
Urbani Regii dialogus super 24. Cap. Luth.	— 50
Lutheri concio super sic Deus dilexit	— 40

1608. Julius 21. Modor.«

Eredetije Modor város levéltárában.

A XIX. SZÁZADI ERDÉLYI HALOTTI BESZÉDEK BIBLIOGRAPHIÁJÁHOZ.

Közli: Jakab Elek.

E szakközlöny tisztelt szerkesztője szíves felhívására közre bocsátom Mike Sándor néhai tudós gyűjtőnk e század első feléből való, betűrendben kötetekre osztott »Halotti beszédek in 8°« című gyűjteménye tartalmát, mely ez időszakban az erdélyi részekben élt legjelesebb férfiakról és nőkről, szintén a legkitűnőbb egyházi férfiak, tanárok, aristokraták és tanuló ifjak által tartott prédikációk, oratiók, halotti versek s más megtisztelő szónoklatok és szavalások címeit, alakját, tartásuk és megjelelésük helyét foglalja magában. A mi jellemző könyvészeti vagy irodalomtörténeti és bibliographiai elem bennök van s a mik annak tudományos becsét teszik, első közlésemben elmondván: ¹⁾ itt azokra hivatkozólag, mintegy utólagos kiegészítésül közlöm még az első közleményből véletlenül kimaradt néhány

¹⁾ L. a »Könyvszemle« 1881. VI. füzet szerzőnek hasonló cikkét.

XVII—XVIII. századi 4-r. alaku halotti beszéd czímét s kiadási helyét, azután az erdélyi részekben a vallások között való különös türelmet és felvilágosodottságot tanúsító egy körülményt említek meg, végre czikkem tulajdonképi tárgyát fogom az olvasóval megismertetni, a minek különös előnye az, hogy meg van jelölve: valamely beszéd az illető gyűjteményi kötet melyik lapjain található fel, és így az azt illető adatok, a kiről életirattal irnak, a székely-kereszturi gymnasiumból, hol e gyűjtemény van, levél által is megszerezhetők.

a) Az első közleményből kimaradt beszédek.

1646. évből. Gróf Iktári Bethlen Péter, Hunyad- s Máramaros vármegyei főispán felett tartottak szónoklatot: Szathmári Lázár Miklós, Sellyei Balog István, Dobrai Bálint, Verőczi Ferencz, Tsulai György, Hodászi Miklós.

1718. Gróf Bethlen László felett Zilai Sebes András in 4°.

1732. » » Katalin felett Bod Péter. Egy más gr. Bethlen Katalin feletti beszéde ugyan Bod Péternek már volt említve.

1751. Gróf Bethlen Sámuel felett Borosnyai Nagy Zsigmond.

1755. » » Domokos hitesse báró Wesselényi Mária emlékére írt verset.

1763. Gróf Bethlen Farkas felett Málnási László.

1771. Gróf Bethleni Bethlen Pál és báró Kemény Krisztina egybekeléseikre házassági versek. Kolosv. in Folio.

1792. Gróf Bethlen Gergely és báró Bánfi Susánna házassági egybekelésekre menyegzői versek. Kolosv. in 4°.

1725. Biró Móses felett igen ritka latin beszéd: *Opinio de viribus Opinionis, in exequiis viri variiis virtutibus praeclari, Spectabilis ac Generosi Domini Mosis Biró, de Homoród-Szent-Márton etc. Anno 1725. die 12-a. Martis Claudiopoli publice dicta. Claudiopoli. Impensis Samuel Pap Telegdi. Anno 1725. in 4°. [C. 2 = pag. 20.]*

Simon Mihályhoz tartott latin oratio: *Michael Simon, Consiliarius in locum pie in Domino Anno 1723. 27. Novembris denati Illmi Dni Michaelis Simon de Désfalva, S. Caesareae Regiae Catholicae Majestatis in Excelso Transylv. Gubernio Regio Principali Intimi et Actualis Consilarii ac Anno 1724. 3. Januar in*

Désfalva Inel. Cottus Küküllő Surrogatus. Excussum Claudiop. Anno 1725.

Dániel István felett mondott beszéd in 8° 1770.

Jósika János felett mondott beszéd in 8° 1743.

1747. Keresztényi Vigasztalás avagy halotti Beszéd báró Szentkereszti András felett, mondotta Bartha András Kolosvárott in 4°.

Ezek némelyikét említi gróf Kemény József is, de itt bővebben vagy más oldalról levén felőle megjegyzés, közlését nem hittem fölöslegesnek.

b) Mike 8-r. alak u gyűjteménye betűrendben.

A kitűnő halott felett többféle szónoklat tartása, dicsőítő vers-szavalás, búcsúztató, nemzetsége s családtagjai előszámlálása, harmoniás és vallásos ének sat. nagy tisztesség és részvét jele volt. Hagyományos szokása ez az erdélyi nemességnek, néha a nép vagyonosabbjainak is. A vallásos türelem s a felekezetek egymással való nemes versenye Kolozsvárott és a székelység közt annyira ment, hogy néha református és unitárius jeles concionátorokat és szónokokat együtt hívtak el temetésre, hogy nagyobb legyen a külső disz és lássák meg: melyik vallásnak van jelesebb szónok papja. S egyiknek sem jutott eszébe féltékenykedni azért, ha egyik vagy másik elismert hírű szónokot mindkét valláshíveinek dicsérete első helyre állított.

Azt is megjegyzem, hogy e századi papi szónokok névsora is mutatja, a korábbiak ama tanúsága igazvoltát, hogy a szónoklati képesség némely nemzetiségnél úgyszólván öröklődik, átmegy a nemzedékekre ép úgy, mint a jó hang és ének-kedv. A múlt században számos jeles papot adott az országnak, különösen a református hitvallású Szathmáry és Pap-nemzetség, e században: a Herepei és Szilágyi-nemzetség. Nagy hirnevűek voltak még a reformátusok közül: Hegedüs és Tompa, az unitáriusok közül Sylvester György és Szász Mózes.

E század második fele már egyszerűbben temeti el halottjait. A halotti éneket harmoniás éneklés váltja fel, a zene divatba kezd jönni, a verselés elmarad, az ima lesz legáltalánosabb szokásos tisztmegadás, a papi beszéd egyre szorítkozik, legfeljebb egy rövid polgári beszédecske tartja fenn magát ki-

vételes fontosságu esetekben. De a beszédek kinyomatása gyakoribb. Egész literatura van már e szakban is.

Azonban ideje tárgyamra térnem.

Á g o s t o n M á r t o n kolozsvári Senator felett 1806. beszédet tartottak Ferenczi János, beszéde látható a 43. l., Fűzi János, látható a 90. lapon.

A u g u s z t i n o v i c s P á l, kis-solymosi főkormányshéki tanácsos, 1837. Gyöngyösi István 55. lap, Árkosi Dénes 12. lap, Vitalis Áron 26. l.

B a b b J á n o s, fogarasi gör. kathol. püspök felett 1830. Lemény János 30. l.

B a l o g K a t a l i n felett tartott beszéd 1828. N. G. Csiszár Sámuel, 13. l.

G r. B á n f i G y ö r g y Gubernator felett 1822. Szabó János, Szilágyi Ferencz 54. lap, Carmina Collegii Reformatorum 61. l., Hegedüs Sámuel 117. l.

B. B á n f i E r z s é b e t, szárhégyi gróf Lázár Lászlóné felett 1831. tartott könyörgések. N. G. Csiszár Sámuel 52. lap, Herepei Károly 104. l. Versek 124. l.

B. B á n f i F e r e n c z 1834. Herepei Károly 39. l.

B. B á n f i P á l 1829. Szentés István, Salamon József. [Mikénél nincs meg — az ő jegyzése.]

B. B á n f i K l á r a, gróf Bethlen L. 1804. Herepei János 54. l., Kis-Borosnyói Tompa János 57—96. l.

B. B á n f i T h e r é z i a, özv. gr. Rhédei Mihályné 1807. Szilágyi Ferencz 5—47, Herepei János 51—106. l. Prédikáció után elénekelt ének is van mellette.

B a r a n y a i K r i s z t i n a, Czikó Istvánné felett 1828. Gyöngyösi Király István. [Nincs meg.]

B a r r a G á b o r 1834. Csiszár Sámuel ev. reform. pap, Árkosi Dénes unitárius pap. [Nincs meg.]

B a r t ó k B e n i á m. felett 1821. Incze József. [Nincs meg.]

G r ó f B a t t h y á n y I g n á c z erdélyi püspök felett Szabó János. [Nincs meg.]

G r. B e t h l e n D á n i e l felett 1822. K. Borosnyói Tompa János 47. l. Hegedüs Sámuel 51—96. l.

B e n k ő [Kis-Baczoni] S á n d o r felett 103 éves korában 1843. Benkő András. [Nincs meg.]

Gróf Bethleni Bethlen László 1814. Tompa János.
[Nincs meg.]

» » Mária gr. Tancsi Földvári Ferenczné, 2-szor
gr. Lázár Józsefné felett. Hegedüs Lajos, Köteles Sámuel
[Nincs meg.]

Gróf Bethlen Gergely 1835. Kis Pál 21. l.

» » József Thesaurarii 1815. Szabó János kolozsv. r. ka-
tholikus plébános 27. l.

Gr. Iktári Bethlen Rozália, gr. Bethlen Imréné 1832.
Tompa János: Könyörgés 6. lapig. Hegedüs Sámuel 87. l.
Szász Lajos 30. lapig.

Ugyanazon halott felett: Erődsi Mihály 19. l. Versek: Zeyk
János 46. l., Hegedüs Sámuel 74. l. Enyedi Kolegyom némely
tanulói: Vajna Zsigmond, Botskai János, Váradai János, Barits
Edvard, K. Bots József, Fábián Dániel, Tompa Lajos, Nemesá-
nyi Károly, Vizi István 119. l.

Burtz Regina, Bruz Ferenczné felett 1824. Zágoni
Budola Károly 23. l.

Csajka József felett 1838. Benkő András 19. l.

Deáki Filep Theresia, Méhes Sámuelné felett 1826. He-
repei Károly 38. l.

Benkner Karolina, Méhes Sámuelné felett 1828. Herepei
Károly 41—80. l. Martin Liedemann ágostai hitvallásu pap
100. lap.

Bolla Márton felett 1831. Kéry János. [Nincs meg.]

Demény László felett 1814. Szász Mózes kolozsv. unitárius
pap, Nagy György reform. pap. [Nincs meg.]

Dobai Susánna 1803. N. Enyedi Borsos János 40. l. Nagy-
Batzoni Baló József 62 l. Versek 67. l.

Domokos Sámuel 1818. Mihályi Kovács István 31. l. Ma-
jor József 46. l.

Éltető Anna, Tunyogi Miklósné 1828. Salamon Jó-
zsef 15. l.

Nagy-Emődi Kis Dániel felett 1835. N. G. Csiszár Sá-
muel 19. l.

Zilahi Farnos György 1831. Herepei Károly 23. l.

Fekete Sámuel 1833. ifj. Budai András 9. l. Szász Fe-
rencz 37. l.

- Fosztó Farkas 1832. K. Szász Aajos 30. l.
- Hilibi Gál János Consiliarius felett 1804. Pater Biró Márton Minoritarendü 30. l.
- Gidófalvi Vilma, Pap Alajosné felett 1844. Herepei Gergely. [Nincs meg.]
- Gecse Dániel életrajza, Maros-Vásárhely 1840.
- Gulya László 1839. Benkő András 36. l.
- Horváth Judith, Rimai Sámuelné felett 1821. Györgyi Király István, Marusi Mihály. [Nincs meg.]
- Gr. Haller Karolina, gróf Gyulai Ferenczné felett Szabó János 40. l.
- » » Sigmond felett 1803. Nagy-Ajtai Cserei József 31. l.
- Herepei Ádám felett 1814. Budai János 28. lap, Hegedüs Sámuel 48. l.
- P. Horváth Károly 1831. Molnos Dávid 40. lap. Versek 20. lap.
- » » Ferencz felett 1805. Szabó Sámuel 34. lap, N.-Ajtai Körmöczy János 85. l.
- » » Miklós felett 1815. Szász Mózes, Molnos Dávid. [Nincs meg.]
- Nagy-Váradi Horváth Elek felett 1836. Z. Bodola Károly 20. l.
- Incze Sára felett Herepei Károly 81. l.
- B. Jósika Antal felett 1803. Szabó János kolozsvári római katolikus plébánus, Winkler János lyceumi tanár. [Nincs meg.]
- » » János felett 1843. Pater Szakácsi Vitus 32. l.
- Gróf Csáki Rozália özv. B. Jósika Jánosnéhoz 36. l.
- Kabos Ferencz felett 1806. Herepei János 42. l. Versek 44—46. l.
- Karácsoni Karolina, Fejérvári Lajosné felett 1843. Könyörgés Bodor Páltól, Fábian Dániel 28. l.
- Katona Mihály felett 1809. Herepei János 40. l., Szilágyi Ferencz 86. l.
- Sigmond felett 1833. N. G. Csiszár Sámuel 28. l., Szász Ferencz: 31—39. l.
- Kazinczy Ferencz Halotti Emléke. Vers Tokody Jánostól 11. lap.

- Kocsandi Susánna, gr. Gyulai 1826. Kis Sámuel Ferenczné 29. l. Herepei Károly 56. l.
- Gr. Kemény Farkas 1805. Gyöngyösi János 23. Hegedüs Sámuel 44. Versek.
- » » Kata, gr. Kun Józsefné 1815. Manczi Mihály 20. l. gr. Kun Istvántól versek 21—24. l.
- Br. Kemény László 1832. Kolosv. Szász János 72. l.
- Gr. Kendefi János felett 1801. Herepei János 52. l. Szilágyi Ferencz 118. l. Vers: 'Sombori Lászlótól 110. l.
- Gr. Kendefi Ádám 1834. Herepei Károly 1—36. l., gr. Teleki Domokos 39—50. l.
- Kerekes József felett 1845. Elekes Károly. [Nincs meg.]
- Kis Dániel. [l. Emődi alatt.]
- Katalin, Szakács Jánosné felett 1831. Beke Sámuel 20. lap.
- Kis Ferencz felett 1827. Salamon József 16. l.
- Korda Anna, Egri Farkasné felett 1812. Gyöngyösi János 63. lap, Mihályi Mihály 104. lap, Egri Farkastól vers 135. lap.
- Kovácsi Mihály felett 1814. Nánási Mihály. [Nincs meg.]
- Köteles Sámuel felett 1831. Szász Károly 34. l.
- Kölözse József 1812. Budai János, Nagy György. [Nincs meg.]
- Lázár István unitárius püspök felett 1811. Szép Mózes 34. l. Fűzi János 78. l.
- LeNGyel István 1833. Herepei Károly 27. lap, S. Pataki József 41. l., A kesergő fiu 44. l., Emlékhangok 55. l.
- Malom 'Sigmund 1835. N. G. Csiszár Sámuel 23. l.
- Mátyás Susánna felett 1827. N. G. Csiszár Sámuel. 22. l. Szilágyi Ferencz 42. lap, Herepei János 76. l.
- Méhes György felett 1809. Méhes Antal Emléke Zalányi Szabó János 1829. Kolosv. [Nincs meg.]
- Molnos Dávid unitárius professor felett 1836. Gyöngyösi István 34. lap, Székely Miklós 45. l.
- Nagy Krisztina, Sombori Sámuelné felett 1839. B. A. 17. l.
- Nagy Susánna, Botos Péterné felett 1802. Kozma Gergely 54. l.

- Pálfi Mária, Szentiványi Sigmundné felett 1808.
Füzi János 41. l.
- Piskei Judith, Fejérvári Samuelné 1807. Ferenczi János, Füzi János. [Nincs meg.]
- S. Pataki Pataki Mihály felett 1843. Herepei Gergely 27. lap.
- Pataki Juliánna, Déésfalvi 1836. Bágyi Dáné Mózes 9. Könyörgés Gidófalvi Diénes 31. lap, Dáné Mózes 62. l., Bús gondolatok, Vers ifj. Sebesi Istvántól 65. l.
- Pataki Samuel orvos felett 1804. Szilágyi Ferencz 36. lap, Vadas Pál 48. [Nincs meg.]
- Pataki Samuel felett 1824. Csiszár Samuel, Hegedüs Samuel 1—81. l. Ének 82—84 l. sat. 85—96. l.
- B. Radák Ádám 1803. Z. Bodola János 50. l., Herepei János 1—43. l., Herepei Ádám 47—96. l.
- Sala Mihály felett 1815. Szép Mózes. [Nincs meg.]
- Sándor Josefa felett 1834. Hegedüs Samuel 32. l.
- Sebes Antal kir. főkörmányszéki Consiliarius felett N. G. Csiszár Samuel 24. l.
- Szathmáry Pap Krisztina Incze Mihályné felett 1835. Csiszár Samuel. [Nincs meg.]
- » » Mihály felett 1812. Ifj. Incze Samuel, Szilágyi Ferencz. [Nincs meg.]
- Székelly István 1823. N. G. Csiszár Samuel 1—19. l. K. Nagy György 23—44. l.
- Szent-Páli Ágnes, Homoród-Szentpáli b. ifj. Kemény Jánosné felett 1802. Pápai István 37. lap, Herepei Ádám 41—72. l.
- » » Elek Homoród-Szentpáli ítélőmester felett 1817. K. Borosnyói Tompa János 142. l.
- Szent-Királyi Ágnes, Komjátszegi 1817. N. G. Csiszár Samuel 16. l.
- Id. Szilágyi Ferencz 1829. N. G. Csiszár Samuel 64. l., Hegedüs Samuel 67—103. l. Versek: Fogarasi János, Füzi József, Rétyi Szabó Sándor, Kelemen János 1—15. l.
- Szász Mózes felett 1824. Tarcsafalvi Sylvester György 28. l., Molnos Dávid 67. l.

N. Sombori János kolosvári polgár 1806. Molnos Dávid 47. lap.

Gr. Teleki József Gubernialis Consiliarius felett. 1817. Antal János 26. l., Szilágyi Ferencz 29–50. l., Hegedüs Sámuel 63–92 l.

» » József felett Hegedüs Sámuel 1817. 1—19. l.

Pálffy Diénés udv. esperes felett 1843. Dáné Mózes. [Nincs meg.]

Gr. Teleki Kata gr. Rhédei Farkasné, azután Alvinczi Gáborné felett 1809. Incze Sámuel, Szilágyi Ferencz. [Nincs meg.]

» » Lajos gubernialis Concipista felett 1810. Tompa János 1—65 l., Benke Mihály 67—145. l.

» » Mária, gróf Teleki Lászlóné felett 1800. Báthori Gábor 11—53 l., Kolosvári István 57—88. l., Gr. Teleki László verseket szavalt 89—138. l., Epitaphium 139. l., Rácz István 143—145. l., Vadasi István 151—152 l., Mátyás József 155—168. l., Szabó András 169—174. l., Ludwig Schedius 175—180. lapig.

» » Mária, gróf Rhédei Ádámné felett 1826. Csiszár Sámuel 1—22. l., Gyász Ének ifj. Szilágyi Ferencz 23—26. l., Ismét Csiszár Sámuel 27—69. lapig, Méhes Sámuel 71—127. lapig.

Gr. Teleki József felett 1817. Élete 3—41. l., Hegedüs Sámuel 45—58. l., Antal János 61—83. l., Szilágyi Ferencz 87—116. l., Hegedüs Sámuel 119—148. lapig, gr. Teleki László 151—206. l., Deák Epitaphium 207. l., Magyar Epitaphium 208. l., Verses Epitaphium 209. l. Hogy kell nézni gróf Teleki József halálát? 211—213. lapig.

Versek: Füzési Józseftől . . . 217—228. l.

Gr. Teleki Ádámtól. 231—232. l.

G. M. Gy.-tól . . . 237—236. l.

Gr. Teleki Ferencz 239—240. l., Oda 243—246. l., Szilágyi József 249—250. l., Egy érző jó szív 253, 254, 256—257. l. Egy polgár 261. l.

Tornya Klára, gr. Kun Sigmondné felett 1813. Baló József 46. l., Sipos Pál 88. l., Versek 102 l.

- Gr. Toroczka y Terézia b. Nalácz i Jósefné felett 1816. Sipos Pál 21. l., Dialogus 23—24. l.
- Gr. Toldalagi László felett 1806. Szilágyi Ferencz 32. lap, Karácsoni K. Sámuel 35—80. lapig, Antal Mihály 83—104. lapig.
- Trandafor György felett 1803. N. G. Csiszár Sámuel 20. l., Könyörgés 21—22. l.
- Tűzi László felett 1820. tartott beszéd 32 lapra terjed, a szónok neve a kéziratban kiolvashatlan.
- Ugron János felett 1832. Bodor Pál, Bodola Sámuel.
- Juliánna, gróf Mikes Sigmondné felett 1836. Herepei Károly.
- Körös-tarcsai Véér Dániel felett 1832. Herepei Károly, Herepei Gergely.
- Weer Pál felett 1809. Tompa János 62. l., Marusi Mihály 65—107. lapig.
- » Dániel felett 1832. Herepei Károly, Herepei Gergely.
- B. Wesselényi József felett 1826. Salamon József 6—46. l., l., Herepei Károly 49—116. l., Felső-Őri Cseresnyés Sámuel 119—138. l. Versek: 139. l., Riskó Ignác 141. l., Noeh János 142. l., Galgóczi Pál 143., Ignatius Riskó, Ludovicus Félégyházi 144. l.
- Verestói Ágnes felett 1826. N. G. Csiszár Sámuel 14. lap.
- Vitéz Anna, Hanaczkó Sigmondné felett 1836. Fűzi Ferencz 24. l., Benkő András 36. l. Versek 37—43. l.
- Vajna Móses felett 1817. Incze József.

Eddig terjed a Mike-gyűjtemény. Az olvasó észre fogja venni, hogy a gondos régiségbuvár és gyűjtő e század negyedik tizedéig végezte be munkáját. Nem mondhatni, hogy ne maradtak volna el kinyomatva beszédek és szónoklatok, de azt igen, hogy a mi elmaradt, könnyen utánpótolható. Nem mindent neki kellett megszerezni. Mike-gyűjtési hajlama országszerte ismeretes lévén: magánosok, a tudomány és irodalom barátai önként beküldötték hozzá a nyomtatványokat, mert tudták, hogy nála fenmaradnak, rendezve jutnak a közkönyvtárba s a szakemberek egykor hasznokat fogják vehetni. Sokszor kapott ő postán egys más vidékről bepecsételt és begöngyölt küldeményt, a mely ily nyomtatványokat, röpiratokat, szomorújelentéseket sat. foglalt ma-

gában. Így volt lehető neki oly kitűnő gyűjteményt szerezni, a minek párja csak a gróf Kemény Józsefé volt.

Ama kérdésre: miért szakad meg 1843 körül a gyűjtés? felelet az lehet, hogy egyfelől az ily beszédek és nyomtatványok elszaporodtak, másfelől Mike gyűjtési gondja a rendezésre fordult. Ott állott már ekkor, hogy ha nagy készletét nem osztályozza, szakokra szét nem választja s tárgymutatókról nem gondoskodik, zavarba jött volna. egész lakát betöltötte az anyag, és sem a keresés, sem a tudósok által használás, sem a megtartás czélja el nem éretett volna. Egész figyelmét erre fordította tehát, s úgy az 1848. előtti mozgalmas és nemzeti munkásságba merült időszakot, mint később az abszolút korszak gyászszos tiz évét erre fordította.

Másik ok volt a nyomtatás kiterjedtebb mérve; az az előttinél sokkal több példányban nyomatták az ily dolgokat, nem volt oly ritka, s kevés számuk, mint korábban. Ismeretterjesztő lapok s a politikai lapokban tárcza-rovatok keletkeztek, a hol a nevezetes emberek életírásait közölni kezdtették. -- Nagy könyvtárak alapultak, múzeumok nyitak meg, a hová be kezdettek küldeni minden nyomtatványt, tehát a tudósoknak önként nyílt meg az alkalom az itt összegyűlt tudományos adatok felhasználására. A mely arányban a közgyűjtemények szaporodtak, azon arányban apadt meg a magán-gyűjtők száma, szűnt meg a magán-gyűjtés szüksége. Elmondható, hogy ma már az 1840-en inneni korból fenlevő halotti beszédeket ezen közkönyvtárakból épen oly kényelemmel ki lehet kapni és felhasználni, mintha magángyűjteményben találnák azokat fel, néha még teljesebben; ámbár én úgy tapasztaltam, hogy az irodalom e termékeire elég figyelem nem fordítatik. Tudok oly nyilvános könyvtárt, hol az egész egyházi irodalom rendezetlen és katalogizálatlan. Itt kutatókra nézve természetesen nagy könnyebbség, ha 15—20 4 rét s 10—15 8-rét predikáció és halotti oratió-gyűjteményt együtt talál, mert ezekből a maga tárgyára valókat könnyebben kikutathatja, mintha 50—100,000-nyi könyvhalmazból kell kikeresni 10—20 halotti actiót és oratiót, a miben életirati adatokat rejleni gyanít.

E közleményem is igazolja nemzetünk pompakedvelését még halottaival szemben is. Láthatta az olvasó, hogy némely érdemes

halottnál a halotti tisztesség minden kigondolható neme és alakja meg volt, csak hogy iránta háladatosságukat bebizonyíthassák. — Harmoniás ének, könyörgés, prédikáció, oratio, versek, genealogiai leszármaztatás, koporsó felírás sat. sat. Minél nagyobb volt az érdem, annál nagyobb tisztességet adtak neki, elismeréseért érdemeinek, lelkesítésül a jelenvoltagekra és késő korra nézve. De a halott örökösei is viszonyozták azt. Nagy, fényes tort rendeztek. Bő vacsorákat adtak, még a hazamenőknek gyakran emlékül is adtak egyet és mást a néhai hagyatékából: órát, gyűrűt, pipát sat. A szegénység gazdag alamizsnában részesült. — Százak között osztottak ki tetemes pénzt, a kik természetesen a meghalt lelkének nyugalmat, az élőknek minden jót kívántak. Valóságon alapult ama magyar közmondás a nem igen derék ifjú emberekre nézve, midőn azt jósolták róluk: nem lesz három prédikációs halott belőlük, azaz, nem úgy indult életük, hogy hasznos hazafiakat lehessen belőlük várni, olyakat, a kiket halálukra megsirat a közügy és gyászol a haza.

Ha közkönyvtárainkban a halotti beszédeket s még hozzá a szomorú jelentéseket is így rendeznék és vidimálnák, mint gr. Kemény és Mike tették, kimondhatlanul meg lenne gyorsítva és könnyítve a biographia- és genealogia kutatók munkája, mire vajha az illető igazgatók a tudományágak által igényelt és érdemelt figyelmet fordítnának! ¹⁾

¹⁾ Biztosíthatjuk a t. czikkíró urat, hogy a halotti beszédek és szomorú jelentések nem kerülnek el a fővárosi közkönyvtárak igazgatóinak figyelmét. A mely könyvtár a szak-rendezés nagy munkáján már átesett, mint például a múzeumi, ott a halotti beszédeknek külön szakuk van, mely Or.(ationes) fun.(ebres) névvel van megjelölve; a szomorú jelentéseket is két év óta itt rendezik ügyszeretből Szentiványi Zoltán úr, kinek e nemben legnagyobb és legérdekesebb gyűjteménye van az országban. A másik két nyilvános könyvtár rendezés alatt van s mint a munka sorrendje hozza magával, előbb azon szakokat rendezik, melyeket a kutató közönség leginkább keres, ezután következnek a kevésbé keresett szakok. Hogy ezen sorrendből a halotti beszédek és szomorú jelentések sem fognak kimaradni, erről a könyvtárakban uralkodó emelkedett bibliographiai és könyvtártani szellem biztosítékot nyújt. Szerk.

ADALÉKOK A SZABADSÁGHARCZ S AZ EMIGRATIO KÖNYVÉSZETÉHEZ.

Közli: Reizner János.

Szeged város polgármesteri hivatalának titkos levéltárát átvizsgálván, az 1849—1860-ik évi időszak »bizalmasb« jellegű iratai közt rendkívül sok érdekes adatot találtam, a melyek az említett korszak kormányának célzatait; mint a polgárság törekvéseit a legkisebb részletekig megvilágítják.

Az iratok közt figyelmemet különösen felkeltették azok, a melyek a tiltott s elkobzandó könyvekre s nyomtatványokra vonatkoznak.

Határozatlan időszakban terjedelmesb jegyzékek állítottak egybe, hol az összes tiltott művek felsoroltatnak, s e jegyzékek mint a körrendeletek mellékletei a megyefőnököknek oly felhívással küldettek szét, hogy a külföldről netalán becsempészett művek elkoboztassanak s megsemmisíttessenek.

E jegyzékekből a szabadságharcz s az emigrációra vonatkozó nyomtatványok s művek czímeit kijegyeztem, s az alábbiakban közlöm. Egész irodalom ez egymagában is, mely élénken tünteti fel a külföld részvétét ügyünk iránt s az 1848—49-ik évi események s az emigratio történetével tüzetesebben foglalkozók e jegyzékben felsorolt műveket nem is nélkülözhetik.

Hasznot vélek tenni ennél fogva a hazai tudománynak s főleg a könyvészetnek, midőn a szabadságharcz s az emigratio ra vonatkozó könyvek, röpiratok s nyomtatványok czímeinek jegyzékét közzé teszem, annyival is inkább, mert több műnek létezéséről a nagyobb könyvjegyzékekből sem szerezhettem meggyőződést.

S csak azt kívánom megjegyezni, hogy a jegyzékek többnyire a nyomtatvány czímét, s annak szerzőjét közlik, ritkábban a megjelenés helyét s idejét is. Tartalmuk azonban érintetlen, s

csak a körrendeletekben van az ritkább esetekben kiemelve. S így könnyen megeshetett, hogy egybeállításom nagyon is téves és hiányos, lehet abban czíménél fogva olyan is, mi bennünket nem érdekel, s viszont kihagyhattam pusztán a czím után olyant is, a mi valóban tárgyamra vonatkozik.

E kísérlettel csak azt akartam elérni, hogy hivatottabbak terjeszszék ki figyelmöket ez irányban is.

Az 1850-ik év folyamán eltiltott művek e következők:

Ein Magyaren König. Leipzig, Grüner. 1848.

Ungarns Revolution und Feldzug der Oesterreicher.

Boldényi. Pages de la revolution hongroise. 1848. La Hongr. 1848.

Horváth S. Graf Ludwig Batthyány.

Rückblick auf Ungarns Zustände.

Kiss. Kossuth és Windischgrätz.

A nemzeti Őrsereg csatadalai.

Uram bátyám és Őcsém. Szomorú versek.

Magyarok Ujvilága.

A száműzött királyi család. Camarilla pokol műveinek stb.

Bicskei csata.

Szent Tamás ostroma.

Ujvidék szomorúsága.

Pest visszavétele.

Ujszegedi csata.

Harczra magyar.

Napi események.

Gróf Zichy Ödön kivégeztetése.

Gróf Latour.

Gróf Lamberg.

A szökött huszárok.

Nátha elleni versek.

Erdély elveretése és Bem.

Verseczi Győzelem.

Ő Felsége az ifjú király.

Az ó-becsei tábor első csatája.

Báró Jellacsics historiája.

Rózsa Sándor.

Imádság békekességért.

Nagy Kossuth Lajos élet leírása.

Szózat a néphez.

Szláv törekvések és a magyar elem.

Szilágyi S. Magyar emléklapok.

A következő évi jegyzékek ismét ezen nyomtatványokat említik.

Rosetti. Felhívás mindannyi pártfelekezethez.

Eliades. Felhívás az oláh nemzetiségűekhez.

Levél Styrbey herczeghez.

Mindhárom Párisban román nyelven nyomtatott s a körrendelet szerint Romániában s Erdélyben terjesztettek a végből, hogy a menekültek sorsa iránt részvétet keltsenek, s részökre adakozások eszközöltessenek.

Továbbá:

Majláth. Ungarn und die Centralisation.

Batthyány der letzte Magnat.

Gr. Vay. Ungarns Zukunft.

Der internirte Magyar in der Turkey.

Prophezeiungen des ehrwürdigen Bruders Ludovico Rocco aus dem Orden des h. Franciscus auf dem Berge Sinai. — E két utóbbiról a jegyzék felemlíti, hogy a hely és év megnevezve nincs.

Das Studenten-Comité in Wien im Jahre 1848.

Kemény Józsefnek 1849. ápril 1-én Debreczenben mondott »Emlékbeszéde.«

Klapka. Der National-Krieg in Ungarn und Siebenbürgen 2 k. Lipse. Wiegand O.

J. E. Horn. Kossuth Lajos Lipse. Wiegand O.

Balde Ernő: Zur Geschichte des ungarischen Freiheitskampfes. Kassel.

Pulszky. Die Jacobiner in Ungarn, oder die Verschwörung der Aebte. Lipse. Grimm.

Ein Ungarheld. Brema. Geisler.

Falke versei »A leány csodakertje.« Vadrózsa.« »Bem Bécsben.«

Az 1852-ik évi jegyzékekben a következő művek soroltatnak fel:

Kossuth in England und seine Reden vor dem brittischen Volke. Braunschweig. 1852.

- Kossuth in England. Ein Beitrag unserer Zeit. 1851. Lipcse.
- Kossuth nach der Capitulation von Világos, seine Flucht nach der Türkei und sein Aufenthalt alldort. Verhandlungen über seine Freilassung, seine Reise nach Kiutachia, nach England und sein dortiger Aufenthalt bis zur Einschiffung nach Amerika. — Nebst allen darauf bezüglichen Aktenstücken und einer historischen Einleitung. 1852. Weimar.
- Einige freundschaftliche Worte an die verschiedenen Partheien in Europa. 1852. Stuttgart.
- Korn Fülöp. Neueste Kronik der Magyaren. 1852. Hamburg.
- Hutter J. Von Orsova bis Kiutachia. 1852. Braunschweig.
- Kossuth's Rede, gehalten vor dem Stadt-Rathe von New-York, bei dem Ehrengastmahl im Irwing-Hotel am 11. December 1851.
- Kertbeny. Ausgewählte ungarische Volkslieder. 1851. Darmstadt.
- Somssich P. Magyarországnak és királyának törvényes joga.
- Somssich. Das gute Recht Ungarns und seines Königs.
Lettre adresse a sa Majesté l'Empereur d'Autriche. 1852. Berlin.
- Buchheim Adolf és Falke Oszk. Nationalgesänge des Magyaren. Aus dem Ungarischen Uebertragen. Kassell. 1851.
- Görgey. Mein Leben und Wirken in Ungarn in den Jahren 1848—1849. Lipcse. Brockhaus.
- Kotisch Zs. Ludwig Kossuth und Metternich. 1850. Lipcse.
- Kossuth és Kinkelnek a Cincinatiban hozzájuk járult gyülekezethez intézett válasz szózata; és Thomas az öreg pásztor jóvendőlései 1852 és 1853. évekre. Német nyelven.
- Vasfi és Benkő. National-Lieder der Magyaren. 1852. Braunschweig.
- Ein Brief aus Texas.
- Dreiszig Kriegsartikel der neueren Zeit für Officiere und Gemeinen in despotischen Staaten. Pozsony, 1849.
- Die Revolution und die Juden in Ungarn.
- Oesterreich über Alles.
- Oesterreichs Wiedergeburt seit dem 13. März 1848.
- Bilder aus Oesterreich 1848 bis 1849.
- Die ungarischen Flüchtlinge in der Türkei.

Dr. Steger. Drey Bücher Neuester Geschichte 1815—1850. Braunschweig, 1851.

Aus der ungarischen Soldaten Welterlebtes und Erlauchtes, von einem müssigen Kriegsknechte. 1852. Studtgard.

Austria im Jahre 1848 bis 1849. New-York, 1852.

Kampf und Verrath. Blätter aus dem Kriegstagebuche eines Honvéd-Offiziers v. Emerich Kovács. Deutsch von Theod. Návay. 1850. Lipcse.

Dr. Günther. Die Ereignisse des Jahres 1848, in Ihrer Zeitfolge in ihrem inneren Zusammenhange.

1848. Oder Nacht und Licht. 1849.

Bild aus Ungarn. 3 ének zenére.

Die Politik des Hauses Oesterreich.

Az 1853-ik év folyamán ismét a következő tiltott munkák elkobzása rendeltetett el;

Dr. W. Waschmuth. Geschichte des Illirismus oder des südslavischen Antagonismus gegen die Magyaren mit einem Vorworte. Lipcse, 1849.

Oesterreich, Ungarn und die Wojwodina von einem Saxo-Magyar. Lipcse.

Choconitz. Die wahre Lage Ungarns.

Choconitz. Ungarns Recht zum Einbruch in Oesterreich.

Ansichten eines Konstitutionellen aus Ungarn. Lipcse, 1850. Leiner Oszkár.

Die serbische Bewegung in Süd-Ungarn. Zimony 1851. Dunka F. Lose H. Schlachtenbilder.

Pulszky Teréz. Sagen und Erzählungen. 1851. Berlin. Dunker. Boldényi. La Hongrie pittoresque. Páris.

Zerffy G. Gesammelte Werke von Ludwig Kossuth, aus dem ungarischen übersetzt.

Vahot. A honvéd ör angyala.

Gaal. A székelly.

Ungarn im Jahre 1850.

Szemere. — Gr. Batthyányi Lajos, Görgey Arthur, Kossuth L. Hamburg. 1853.

1854-ben a tiltott művek jegyzékében New-Yorkban Kornis Károly által szerkesztett »Magyar száműzöttek lapja« említetik fel.

A felsorolt műveken túl még a következő hirlapok s illetőleg azok egyes számai rendeltettek elkoboztatni:

Leichtkugeln, müncheni lap több száma.

Európa, folyóirat 90 sz.

Bayerische Eilbothe.

Daily News.

New-York Herald 49. szám.

Neue preussische Zeitung.

Augsburger Postzeitung.

Jahreszeiten hamburgi divatlap 18. száma.

Kladderadatsch.

Italia e Populo. Genuai lap.

Eulenspiegel stutgarti éleczlap 32. sz.

Minerva jenai lap.

Neue-Oderzeitung boroszlói lap, — úgy több különféle német honi naptár az 1852-ik évről.

Hogy ezek mellett minden irányzat nélkül, egész tárgyilagossá, pusztán historiai factumokat tartalmazó, s még az azon időbeli felfogást sem sértő művek, mint például az »Ergänzungsblätter zu vollen Conversations-Lexicon-nak,« »die ungarische Emigration in der Turkey« cikke; »Mayer Universuma 14. köt. 11 füzeté,« »Held és Corvin« s mások világtörténelme: Mészáros K. Magyarország népei történeti tekintetben. Pest, 1852; — vagy éppen szépirodalmi munkák, színművek stb., mint például Greguss »Válogatott kisebb munkái« Szarvas 1852; vagy éppen »A díszes társalkodó, vagyis világba termett ember. Pest, 1852.« — mint és miért kerülhettek a tiltott művek jegyzékébe, s rendeltetett elkobzásuk, valóban felfogni nem lehet; de mindenestre megdöbbenőleg illusztrálja azon sajnos viszonyokat, a melyeknek nyomása alatt a magyar irodalom és tudományosság szenvedett.

Az 1855-ik évben a levéltárban megszakadnak a tiltott művek jegyzékai, hogy miért, kifürkészni nem sikerült. Ugy tapasztaltam azonban, hogy a megelőző időkről fenmaradt jegyzékek sorozata sem teljes, s így összeállításom még ezért is pótlásokra szorul.

Az 1853-ik évtől fogva azonban — habár ritkábban is —

fordulnak elő körrendeletek, a melyekben némely mű elkobzására vonatkozó rendelet visszavétetik.

A körrendeletek a tiltott művek legtöbbjéről a következő jellemzéseket adják: — »politikai tekintetben veszélyes irányu,« — — »a legmagasabb uralkodóház s a kormány irányábani feletőbb ellenséges, izgató tartalmu« — — »világosan feltűnő gonosz irányu« — — »veszélyes, káros tartalmu« — — »a monarchiai elv ellen tanúsított gyűlölete, a forradalmi időszakra számos visszaemlékeztetései, és abban előforduló gyakori, részint az osztrák pénzügyi állapot, részint pedig a birodalmi egység elve ellen irányzott kitörései,« — — »népnek rémitésére, nemzetiségek közti viszonos gyűlölség növelésére, a legalsóbb néposztálynak a kormány irányában rosz hangulat élesztésére irányulók.« — —

A kormány kezdettől fogva tájékozva látszott lenni az emigratio sajtó útjáni törekvéseiről, s már 1851-ben a megyefőnökökhöz intézett körleveleiben tudatja, hogy Londonból több menekült Némethonba küldetett a »forradalmi propaganda levelei és röpiratai« terjesztésére. A tiltott művek terjesztését meggátolni, s az elkobzást rendszeresen foganatosíttatni sohasem sikerült. Rendszerint minden intézkedése elkésve történt, s a tiltott művek és kiáltványok egy része mégis becsempésztetett, s a tilalom még jobban felébresztvén a figyelmet, s az irántuk való ingert, a »veszélyes nyomtatványok« titkon kézről-kézre jártak.

Valóban bámulni lehet azon leleményt és furfangot, a mit az emigratio szívós kitartással alkalmazott nyomtatványai becsempészésénél, mit a rendőrség mindig felfedezett ugyan, de már későn; s ha az egyik csempészeti mód titka nyilvánossá lett, rögtön második és így tovább menő rejtélyes módok alkalmazottak.

Igy az előttem fekvő bizalmas rendeletek szerint 1852-ben oly zsebkendők szállíttattak be, melyeknek festése mosás útján elenyészett, s akkor a fehér gyolcskelmén a »lázító« felírások tűntek elő. Ugyanazon évben a kiáltványok mint cocus-szappan papirborítékai csempésztettek be; a következő évben a figyelem ismét olykép lőn kijátszva, hogy a nyomtatványok szivaralakú tekercsekbe állíttattak össze, s dohánylevél borítékkal ellátva,

szivarok közé csomagolva hozattak be, majd ismét gypsöntvények üregeibe helyeztettek el.

Minthogy azonban 1851-ben kelt kormányrendelet által a forradalmi tárgyak vagy az arra emlékeztető nyomtatványok hadi törvényszék elé leendő állítás terhe alatt beszolgáltatandók voltak, s tudjuk, hogy e rendelet mily következetes végrehajtásra talált, azért nem csodálkozhatunk, ha e nyomtatványokat habár sok kézen forogtak s vándoroltak is, utóbb mégis egy-egy félénkebb kéz többnyire megsemmisítette.

Nem tudom, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára, a melynek alapítója óhajából birnia kell mindazt, mi hazánkra vonatkozik, a fentebb elősorolt művek mindegyikét bírja e? Ha nem. úgy óhajtandó volna azoknak minden áron egybegyűjtése, mert bármit tartalmazzanak is, könyvészeti, irodalmi s köztörténelmi szempontból reánk nézve kiváló érdekűek, mert mindenesetre az események, eszmék s törekvések újabb ismeretlen adataival ismerkedhetünk meg azokból.¹⁾

¹⁾ A kik a Nemzeti Múzeum könyvtárát használják, meggyőződhetnek róla, hogy gyűjteményében a hungaricák lehetőleg teljesen vannak képviselve. A mi hiány egyik-másik irányban még létezik, azt a könyvtári igazgatóság éber figyelme napról-napra tehetsége szerint kiegészíteni iparkodik, mely törekvésében őt a hazai közönség meleg érdeklődése hathatósan támogatja

S z e r k.

AZ ORSZÁGOS LEVÉLTÁR OKLEVÉL-KIÁLLÍTASA.

Közli: Fejérpataky László.

Régi szokás, hogy könyvtárak, levéltárak, összefüggő, áttekinthető sorozatban állítják össze ritkaságaikat, hogy így a látogató aránylag rövid idő alatt fogalmat szerezzen az ott őrzött kincsek becses volta felől. Külföldi könyvtárak szekrényekben, üveg alá helyezik el czímeliáikat; a régi magyar királyi kincstári levéltárnak is volt ilyen gyűjteménye, a »cista raritatum«, s ez a gyűjtemény, de természetesen módosítva, bővítve, képezi alapját a jelen kiállításnak.

A kiállítások haszna felől már régóta tisztában vagyunk. Népszerűsítik a tudományt, megismertetik a nagy közönséget a kiállított tárgyak külső tulajdonságaival, melyek előbb csak a szakemberek előtt voltak ismeretesek; figyelmessé teszik az egyeseket a kiállított tárgyak becsére; hogy ha esetleg hasonló régiség, oklevél, régi írás kerül kezük ügyébe, nem fogják félre dobni haszontalan lim-lom gyanánt, figyelmük a látott kiállítás által fel van már hívva, s valószínű, hogy fognak valamit tenni, hogy azokat az enyészettől megóvják. A hasonló kiállítások e hasznáról meggyőződve, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára még 1877-ben rendezett a könyvtárba vezető zárt folyosón ilyen állandó kiállítást, mely a dolog természeténél fogva változatosabb, mint az, a melyet az orsz. levéltár jelenleg nyújt. Itt csak okleveleket látunk, ott azonban az okleveleken kívül régi kéziratokat, fontos hazai kútfőket, nyelvemlékeket, a hazai nyomdászat ritkaságait, régi királyok s híres emberek arczképeit szemlélheti a látogató. Így aztán e kiállítást méltán lehetett »magyar történeti és irodalomtörténeti kiállításnak« nevezni, míg

a levéltár — elég szerényen — csak »közszemlére kitett okleveleknek« nevezi e kiállítást.¹⁾

A Nemzeti Múzeum kiállításán 139, az országos levéltárén 88 oklevelet találunk. Különbözők levén a szempontok, melyek a két kiállítás célját képezték, különbözőkép kellett azoknak anyagát is összeválogatni. A múzeumi kiállítás egy kis szemléleti [palaeographiai] iskolát akart nyújtani. Össze van benne állítva az ott őrzött legrégibb királyi oklevéltől, II. Endrétől kezdve a magyar királyok és erdélyi fejedelmek mindegyikének egy-egy oklevele, híres vezérek, nagy férfiak egyes levelei. Szóval nem annyira, a tartalom fontosságára, mint inkább a sorozat teljességére, változatosságára volt benne a főtekintet. Az országos levéltár kiállítása nem curiosumokat vagy híres emberek autogrammjait akarta összegyűjteni, hanem csak oly okleveleket, melyek akár kiállítóik, akár belső tartalmuk által köztörténetünkre fontosak, arra világot vetnek. Ily módon a Kálmán királytól II. Józsefиг terjedő nyolcz századot nyolczvannyoicz oklevél képviseli.

Az oklevelek sorozatát Kálmán királynak 1109-iki görög-latin szövegű oklevele nyitja meg, a levéltár legrégibb darabja. Ennél régibb okleveleket, úgyszólván, csakis a pannonthalmi levéltár őriz, sz. Istvántól, I. Endrétől, sz. Lászlótól (a veszprémi sz. László-féle oklevelet nem merjük ezekhez számítani). Az orsz. levéltár kiállítása egy egész századdal előbb kezdődik, mint a Múzeumé, melynek legrégibb darabja II. Endrétől 1218-ból való. Ugyan ebből a századból való III. Bélának egy 1181-iki oklevele, mely kiválóan érdekes. Az oklevél Farkas Nádort igazságos embernek nevezi, »ki erőszakkal semmit sem vesz el, hanem a mit megszerez, meg is fizeti.« Szép egy XII-ik századi nádorispántól! Ugyanezen oklevélben a király indokolja, miért foglalja az említett nádor által tett adás-vevést írásba, mert »szükségesnek láttam — úgymond — hogy minden ügy, a mely előttem megfordult, nehogy fel lehessen forgatni, írásba foglalassék.«

¹⁾ A katalogus címe: A magyar királyi országos levéltárban közszemlére kitett okleveleknek jegyzéke. Négy tábla hasonmással és két metszettel. Bpest, 1882, 8° 28 l.

A XII-ik századból való még a levéltár legrégibb pápai bullája, melyet III. Lucius pápa 1138-ban állít ki.

A 7. számú oklevél első nyomát mutatja az autonom megyei szervezetnek. Ez oklevelet a zalamelléki nemesek állítják ki 1232-ben, melyben egy földet a veszprémi püspöknek ítélnék oda; e földet, az oklevél tanúsága szerint, még Gizella királynő ajándékozta a veszprémi püspökségnek.

A 9-ik számú oklevél úgy szólván az előbb említett III. Bélának pendant-ja. Ezt IV. Béla és fiai István és Béla állítják ki 1267-ben. Ez legrégibb törvényünk, melynek eredetijét bírjuk; de a Corpus Juris szerkesztőinek figyelmét elkerülvén, törvényes erejűnek nem tekintetik. Ebben a király megerősíti a magyar nemesség kiváltságait; s ezeknek utolsó pontja az, hogy a nemesség ügyei írásbeli folyamodvány nélkül is elintéztessenek s így IV. Béla eltörölte nagyatyának az írásbeliség behozatalára vonatkozó törvényét.

Az orsz. levéltár legrégibb aranypecsétetes oklevele 1252-ből, IV. Bélától való. A kiállításon látjuk ez oklevelet, melylyel a király a thuróczi prémontrei kolostort alapítja. E tekintetben a Múzeum jóval megelőzi az országos levéltárt; mert az előbbinek kiállításán kettőt látunk 1224 és 1251. évekből. 1224-iki arany bulla kétségtelenül ugyanolyan, a milyennel a híres aranybulla elveszett hét példánya volt ellátva.

Az Árpádházi korszakot bezárja III. Endre egy 1298-iki érdekes oklevele, melyben három banai várjobbágyot, kiket Demeter pozsonyi és zólyomi ispán vezérlete alatt Albert római király segítségére, nassaui Adolf ellenkirály ellen küldött, nemességre emel. Felemlíti, hogy ezek hárman messzire, a Rajnán is túlra mentek s a harcban magukat »az egész magyar nemzet dicsőségére« (ad laudem et gloriam nostram et totius nationis Hungaricae) kitüntették.

A tizennegyedik századot hét darab képviseli s ezek között a legrégibb papiros-oklevél, melyet a levéltár őriz, az egri káptalan kiadványa 1319-ből.

Mint különösség, kiválóan érdekes Kis Károlynak egy oklevele, mely 1386-ban márczius 22-én kelt, tehát majd egy hónappal a királynak azon évi február 22-én bekövetkezett halála után. A dolog magyarázatja az, hogy a levált pecsét alatt olvas-

ható feljegyzés szerint az oklevél Horváth Jánosnak, Károly főpárt-hívének egyenes parancsára adatott ki, a ki felhasználva azt az időt, mikor még a király halála nem volt köztudomású, kibocsájtotta ez oklevelet.

Felfogás tekintetében, ha figyelembe vesszük, hogy a XIV. század végén kelt, nem érdektelen Zsigmond király egy 1397-iki oklevele, melyben a jobbágyok szabad költözési jogát megerősíti, azzal indokolván ezt, »hogy minden ember egy szülőpártól származván, egyenlő és szabad, és nem a természet, hanem az emberek által keletkezett a szolgaság.«

A XV. századból húsz oklevél van kiállítva, egytől egyig a legérdekesebb tartalommal, úgy, hogy bajos volna közülök kiválasztani, melyik a legbecsesebb. Itt látjuk a sárkányrend alapító oklevelét 1408-ból, a rend tagjainak felsorolásával. Zsigmondnak egy másik oklevelét 1430-ból, melyben elbeszéli »nagyságos Czeczilia« asszonynak, Rozgonyi István temesi gróf nejének, Szentgyörgyi Péter gróf leányának hősi viseletét Galambóczt ostromakor.

Sok fontos oklevél vonatkozik a Hunyadi családra, kezdve Zsigmondnak egy 1434-iki záloglevelén, melyben Papi mezővárost Aradmegyében Oláh Jánosnak (a későbbi nagy Hunyadinak), hasonnevű testvérének, Vojk fiainak, kétszáz arany forintért elzálogosítja. Ez volt Hunyadi Jánosnak első szerzeménye. A Hunyadi családot kitüntető oklevelek között, az ellenkező áramlatot képviseli V. Lászlónak 1457-iki oklevele, mely elősorolja Hunyadi Jánosnak a haza és a trón ellen elkövetett bűneit, előadja Hunyadi László merényletének történetét, s ennek méltó büntetéseül lefejeztetését, s mindazoknak, a kiknek ebben részök volt, megbocsájt s őket pártfogásáról biztosítja. Ez volt a végső eredménye annak a véd és dacszövetségnek, melyet 1455-ben Czillei Ulrik, Garay László nádorispán és Ujlaky Miklós erdélyi vajda egymással, közös védelemre, egymás érdekeinek előmozdítására és ebből kifolyólag V. László érdekeinek mindennemű támogatására kötöttek.

Nem sorolhatjuk föl egyenként a kiállított okleveleket, bár érdekes belső tartalmuk ezt megérdemelné; s a töredékes, hézagos felsorolás csak igen gyenge fogalmat adhat az e kiállításon látható oklevelek belső értékéről.

Mátyás és a Jagellók korát kevés, de érdekesnél érdekesebb oklevelek képviselik. Itt van III. Frigyes római császárnak, mint magyar királynak címeradományozó levele a Sz. Györgyi és Bazini grófok részére 1459-ből. Majd 1462-ből Mátyás bocsánatlevele ugyanezen pártütők részére. Nem érdektelen 1520-ból a magyarországi zsidók előljárójának (Jacobus Mandel praefectus ceterique primates et universitas Judaeorum ubilibet in hoc regno Hungariae constitutorum) levele, melyben kötelezi hitsorsosait, hogy Báthory István nádornak a zaklatások ellen tanúsított védelemért és pártfogásért évenként négyszáz forintot fizetnek.

Mint nyelvemlék becses Thurzó Elek kincstárnok magyar levele 1525-ből jegyeséhez Székely Magdolnához, melynek kedves enyelgő hangja s tiszta nyelvezete feltűnő.

A későbbkori oklevelek közül kiemeljük: a János királyra vonatkozókat, Melanchton Fülöp sajátkezű levelét Nádasdy Tamáshoz, melyben dicséri, hogy saját költségén iskolát állított föl, Eger, Drégely, Lippa és Győr ostromaira vonatkozó fontos okleveleket. Itt látjuk Zrinyi Miklósnak, a szigetvári hősnek 1566-ban kelt végrendeletét; melynek írásakor a hős előre érezhette az őt fenyegető veszedelmet, mondván, hogy »ő cs. és k. felsége kegyes akaratából e legdühösebb ellenség, a török császár ellenében, ki Sziget felé közeledik, bezárkózik a várba.« Jellemző, hogy a királynak, Ferdinánd és Károly főherczeknek paripákat hagyományoz.

A XVII. század kiállított oklevelei közt ott látjuk az 1606-iki bécsi békekötés egy eredeti példányát, a magyar, alsó és felső ausztriai rendek 1606-iki szövetséglevelét a bécsi és zsitvatoroki béke fentartása iránt, a nikolsburgi béke megerősítését, Báthory Erzsébetnek, Csejthe vár hírhedt asszonyának végrendeletét 1610-ből. Az erdélyi fontosabb acták közül ki vannak állítva: a topai egyességlevél 1636-ból, mely a Rákóczy ház erdélyi fejedelemségét végleg megerősítette, I. Rákóczy György instructiója fia számára 1640-ből, boritékán e jellemző sorokkal: »Az pataki levelesládánkban kell ezt betenni pro memoria, s ha ki jobbat adhat ennél fiának, adjon hálát érte az uristennek s mi is örömet tanulunk belőle, mi csak addig nyujtózhattunk, az meddig lepelünk érhetett.« Zrinyi Miklósnak a költőnek egy

chiffrekkel írt levele 1654-ből fogalmat ad azon viszonyról, melyben a költő, a császári párt híve, II. Rákóczy Györggyel állott.

Az I. Lipót korát, illető oklevelekből kiemeljük a kassai akadémia 1660. ünnepélyes alapító oklevelét, továbbá azon rendeletét, melylyel Ampringen Gáspárt, a németrend nagymesterét Magyarország kormányzójává nevezi ki. Természetes, hogy ezen kívül vannak itt oklevelek a Lipót korában élt legkiválóbb szereplőktől is.

A XVIII. századdal végződik a kiállítás, s e század legutolsó darabja egy nagy fontosságú leirat II. József császártól 1790-ből, melylyel újításait mind visszavonja s a »magyar nemzet iránt való hajlandóságának nyilvános jelét akarván adni« elrendeli, hogy minden abban az állapotban legyen, a melyben Mária Terézia halálakor volt.

Ennyiben akartuk röviden ismertetni az országos levéltár kiállítását, melynek nagy fontosságú darabjai fogalmat adhatnak azon óriási és nagybecsű adat-halmazról, melyet e levéltár őriz. A csinosan kiállított kiállítási jegyzék felsorol, s ismertet minden egyes darabot, bár a nagy közönség részére nem ártott volna benne több magyarázó jegyzetet alkalmazni. De mindenesetre érdekessé teszi e jegyzéket a hozzácsatolt négy tábla, mely V. Lászlótól Mária Teréziáig legnevezesebb királyaink és férfiaink kezeírását s névírását tünteti föl.

A BARS-SZENTKERESZTI PÜSPÖKI KÖNYVTÁR KÉZ- IRATAI.

Közli: Cs. J.

A hazai tudósok ismerik I p o l y i A r n o l d besztercebányai püspök bars-szentkereszti residenciáját, hova a nagytudományu főpap, mikor a fővárosi tudományos, képzőművészeti és politikai élet szünetel, visszavonul, hogy háborítatlanul hivatásának és kedvencz tanulmányainak éljen. Itt pihen ki a közügyek fáradalmaival s a pihenésnek rendesen egy tudományos munka az eredménye, melylyel koronkint az irodalmat megszokta ajánlodekózni.

A püspöki palota kicsiben egy egész Múzeum, tekintélyes könyvtárral és jelentékeny régiség-, kép és műipar-gyűjteménnyel, melyeknek elrendezésében a tudós főpap szakértő keze látszik.

A könyvtár alapját Z e r d a h e l y i G á b o r besztercebányai püspök e század elején 6000 kötetel vetette meg,¹⁾ a többi gyűjtemények a mostani püspök saját szerzeményei.

Bennünket leginkább a könyvtár érdekel, mely főleg az utolsó 12 évben jelentékenyen gyarapodott, s ma a kiválóbb vidéki könyvtárak közé tartozik.

Különösen érdekesekek k é z i r a t a i, melyeknek száma már Zerdahelyi püspök életében a 200 kötetet meghaladta. Ezek kivált történeti, egyháztörténeti, jogi, politikai és irodalomtörténeti szempontból becsesek, s ekkorig csak igen kis részben vannak felhasználva. Azt hisszük tehát, hogy a hazai tudomány-

¹⁾ Schematismus Historicus Dioecesis Neosoliensis pro Anno seculari MDCCCLXXVI. ab erecta sede Episcopali C. Neosolii 1876. 29 l.

nak teszünk szolgálatot, midőn azokat Kovachich egy 1812-iki kéziratából megismertetjük.

Kovachich t. i. 1810—1812-ban tudományos körutat tett az országban, átkutatta a nevezetesebb levéltárakat és könyvtárakat s az általa átvizsgált oklevelekről és kéziratokról regestákat csinált, melyeket »Repertorium manuseriptorum et Monumentorum diplomaticorum In expeditione diplomatico-litteraria conscriptum Anno 1810, 1811, 1812.« című munkában foglalt össze. Ebben vannak a bars-szentkereszti püspöki könyvtár kéziratai a 144—151. lapokon felsorolva. A munka Kovachich egyéb kézirataival a Múzeumba került, hol »Fol. lat. 139« jegy alatt őriztetik.

Megjegyezzük, hogy Kovachich regestái 1812-ből valók, s a szentkereszti könyvtárból csak a Zerdahelyi-féle kézirat-gyűjteményt ölelik fel.

Nem szenved ugyan kétséget, hogy a könyvtár azóta kéziratokban is gyarapodott, sőt erről az utolsó időben biztos tudomásunk van. A tavaszi országos könyvkiállításon Ipolyi püspök 2 oly XV. századi hazai vonatkozású kéziratot állított ki,¹⁾ melyek Kovachich jegyzékébe felvéve nincsenek De ezen szerzeményekre közleményünk nem terjeszkedik. Ismertetésüknek készséggel megnyitjuk folyóiratunk hasábjait. Ezuttal azonban csak a Kovachich-féle regestákat közöljük.

A kéziratgyűjteményből kiemeljük: Zerdahelyi Gábornak, a nagytudományu beszterczebányai püspöknek, levelezéseit, tudományos dolgozatait, gyűjtéseit és jegyzeteit, melyek 50 kötetet tesznek ki, s egy elsőrendű tudósunk által fognak közrebocsátatni. Továbbá: »Veresmarti Mihály: Megtérésének historiája« és »Gyöngyössy István: Az csalárd Cupido« című munkáit, melyek a könyvtárban eredeti kéziratban maradtak fenn. Érdekesekek azonban a többi kéziratok is, a mint erről a következő lajstrom tanuskodik:

»In S. Cruce et Bibliotheca Propria Illustrissimi D. Eppi Neosoliensis.

¹⁾ Könyvkiállítási Emlék. Budapest, 1882, 45—47 l.

1. 1517. Kezdetyk ZentDamankos Patryarchanak zentseges elete ky vala Predikator zerzetének fondaloya kezdeuye, es kelmelmes atya, kynek zentsege elete keuvetendev az ev fyaytul es leanytul, mert ev naponkent segelly az ur istennek elevtte ev zent erdemevel es esedezesével az ev fyayt es leanyt. Codex MS. chartaceus in 4. a pag. 1. in qua praemissus Titulus habetur, usque pag. 265., ubi adnotantur sequentia: »Ezer evt zaz es tyzenheet eztendevben vegeztetet ez kevnynv Zerdan husvet napya utan ezen eztendevben halanak meg az ven sororok legendy kato azzon mynd mind az tevbby.« Dein pag. 267 habetur: »It kezdetnek nemel Peldak azrol my keppen kesertette nek az fraterék az torkossagrol ezkeppen usque pag. 71 (271), ubi alba charta lineata manet usque pag. 293. It kezdetnek nemely Peldak zent Damankos atyanknak choda tetelerevl usque pag. 338. Demum in fine recentissimo calamo Registrum Contentorum a pag. 339. usque 342.¹⁾

2. 1498. Codex MS. Membranaceus in folio complectens, ut videtur, Antiphonarium. In fine: Anno Dni MCCCCXCVIII.

3. . . . Vita di Sisto P. P. V. Codex MS. in fol. recentis scripturae, incipit:

Relazione della nascita, vita e morte di Sisto V. e tutto cio, che gli occorse nel suo Pontificato. Textus narrationis procedit absque divisione continuo usque ad finem. Versus finem: Deduzione di rendite et entrate del suo stato per la Rev. Camera Apost. in beneficio della Santa Chiesa — Spese, che si intendono di Vendi Romani per rendere de benefizj, che si pagano dalla Rev. Camera Apost. In fine sequuntur Sententiae sive Dicta XXVII. Sixti V. omnia Italice.

4. 1659. Serie della famiglia Moro da Tolmezo. Una pagina sive Tabula picta in folio.

5. . . »Az család Cupidónak kegyetlenségét megismerő, és annak mérges nyilait kerülő tiszta életnek Geniusa, melyet a Versek olvasását kedvellő Magyar Iffiaknak kedvéért maga mulatságában más unalmas dolgaitól üresedve irt, és a Méltóságos Gróff Kohary István Urnak Csabrag es Szitnya Várainak,

¹⁾ Ezen becses kézirat, melyet az ismeretes R á s k a y L e a másolt, néhai Zerdahelyi püspök hazafias adományából most a Nemzeti Múzeum tulajdona.

Császár és Koronás Király Urunk eő Felsége Tanátsának, Komornikjának, mezei Ezeres kapitányának, és a Duna mellett lévő vég-házai Vice Generalissának etc. nagy jó Urának ajánlot alázatosan régi Szolgája Gyöngössi István Praecedit: »Az Olvasóhoz,« Deinde poema ipsum Tetrastichis versibus et quatuor Partibus absolutum. Dein exigua praefatione praemissa: Anthithesis coelibatus cum Hymeneo, quam inter Convalles solitudinis et sollicitudinis canit. Latine duplici Columna parallele Hymeneus et coelibatus pagg. novem. Codex MS. Exeuntis Seculi XVII.

6. . . Directio Processualis circa Causas in Comitatibus ventillari solitas, quatenus fieri potuit, brevissime consignata. Cod MS. Seculi XVIII. in 4°. folia 43.

7. . . Ordo Historiae Civilis Nimirum Juris. Cod. MS. Seculi XVIII. in 4° fracto margine diligenter scriptus. In eodem Codice habetur: »Principia Juris Hungarici Privati.« Ibidem fracto margine. In fine Codicis: Finis libri I. Juris Patrii. Videntur haec ab aliquo Professore Discipulis tradita fuisse.

8. 1772. Extractus Processuales Curiae R. in folio. MSS. Volumina 43 grandia ab A. 1772. usque 1800.

9. 1752. Diarium, continens Quaestionum in Causis coram I. Tabula Regia Iudiciaria jactatis occurrentium Decisiones ab A. 1752—1761. Accedit in fine Synopsis Causae Fisci R. ratione Arcis Zolyom et Dobranyva. Cod MS. in folio.

10. . . Repraesentationes et Rescripta circa Religionaria quoad Proles. Item alii Processus. Cod MS. Seculi XVIII. in folio. In fine habetur Elenchus Contentorum. 1) Stabilitorum Principiorum pro norma 36. 2) Instantiarum 54. 3) Extractum Processualium 11. 4) Particularium Causarum 5. 5) Formularum 12. Sunt res quaedam momentosae.

11. . . Statuta et alia Acta Visitationalia Capitulum Strigoniensis, Vaciensis, Vesprimiensis. Codex MS. Seculi XVIII. in folio.

12. . . Acta Religionaria, Fundationalia et Seminaristica. Cod. MS. Seculi XVIII. in fol. grandis, Collectanea permulta.

13. . . Acta Publico — Politia, Juridica et Miscellan. Cod. MS. Seculi XVIII. fol.

14. 1792—99. Processus in Foro Primatiali sub delegato Prae-

sidio Ill. D. Eppi Gabr. Zerdahelyi ab A. 1792—1799 revisi. Cod. MS. in folio.

15. Acta Ecclesiastica sub Josepho II. fol. Cod. MS. grandis.

16. 1606. Liber, in quo omnia Acta tumultus Bochkaiani cum ipsa Turcicae Pacis tractatione in ordinem redacta continentur. Cod. MS. ineuntis Seculi XVII. coaevus in folio. Cujus contenta sunt: Proemium.

17. 1605. Articuli prioris Tractatus in libera Regia Civitate Corponensi ex Congregatione generali DD. Statuum atque OO. Regni Hung. 3 die Mensis Dec. 1605. Hungarice.

18. 1606. Resolutio Sereniss. Principis Matthiae, Archiducis Austriae ad Articulos Regnicolarum prioris Tractatus. Latine. Viennae. 9 die Febr. 1606.

19. 1606. Par Plenipotentiae Serenissimo Archiduci Matthiae per Suam Maj. data 21. Martii 1606.

20. 1606. Articuli posterioris Tractatus Viennae per Commissarios infrascriptos ultimate Conclusi et tam per Suam Maj. ac Sereniss., quam per vicina Regna et Provincias confirmati et ratificati. 1606. 23 Junii.

21. 1606. Copia Diplomatis ad Contentationem Personae D. Bochkay Caes. ac. Regiae Maj. Pragae. 24 Sept. 1606.

22. 1606. Diploma S. C. Regiae que Maj. Regnicolis datum. 24 Sept. 1606.

23. 1606. Confirmatio Caesarea super Articulis cum Regnicolis factis. Pragae. 6 Aug. 1606.

24. 1606. Assecuratoriae Sereniss. Archiducis Matthiae. 25 Sept. 1606.

25. 1606. Objecta Regni Bohemiae, Marchionatus Moraviae, Ducatus Silesiae ac utriusque Lusatae contra Hungaros.

26. 1606. Responsio DD. Legatorum Ill. D. Bochkay ad Objecta Legatorum Statuum ac OO. suprascriptorum. Viennae. 18 Sept. 1606.

27. 1606. Paria literarum Inducialium a Seren. Principe Archiduce Matthia Legatis Bochkai. 15 Jan. 1606. datarum.

28. 1606. Paria Assecuratoriarum Regni Hung. et Part. sibi annexarum, Item Regni Bohemiae ac Provinciarum eidem Subjectarum Sibi invicem super Articulis Posterioris Tractatus da-

tarum. Viennae. 23 Sept. 1606. Commune omnium Instrumentum sub 19. Sigillis et 36 Subscriptionibus. D. 26 Sept. 1606.

29. 1606. Fidejussio pro Caesare Austriae Inferioris. Viennae. 25. Sept. 1606. Fidejussio Ducatus Styriae ac Sereniss. Archiducis Ferdinandi in omnibus Punctis hisce praescriptis Similis est.

30. 1606. Propositiones a Principe Bochkaio ante obitum aliquot diebus in Conventu ad 13. Dec. A. 1606. Cassoviae indicto Statibus et OO. Regni discutiendae extradatae. Hung.

31. 1606. Conditiones Pacis inter Rom. et Turcarum Imp. Rudolphum II. et Mahometem I. Sultanum, ut A. 1606 inter utrosque tractatae et conclusae sunt, in Castris inter Danubium et fluvium Sitva positis die 11 Nov. 1606.

32. 1608. Acta in Congregatione Posoniensi a Seren. Principe Archiduce Matthia Governatore Regni Hung. pro Statibus et OO. tam Regni Hung., quam Archiducatus Austriae varias ob causas A. 1608 mense Januario instituta.

33. 1608. Oratio Suae Serenitatis ad Status et OO. Regni Hungariae.

34. 1608. Scriptum a Seren. Archiduce Matthia Regnicolis die 21 Jan. A. 1608 Posonii datum.

35. 1608. Scriptum seu Postulata ad DD. Archiducatus utriusque Austriae Nuncios, a SS. et OO. I. Regni Hung. Posonii d. 25 Jan. 1608 data.

36. 1608. Paria Replicationum a Regnicolis Hung. Suae Serenitati datarum. Posonii 30 Jan.

37. 1608. Paria literarum Suae Maj. ad Status et OO. Posonii Congregatos 23 Jan. 1608. Pragae scriptarum.

38. 1608. Paria literarum ad Suam Maj. ex Congregatione Posonii Scriptarum. 1 Febr. 1608.

39. 1608. Paria literarum ad Imperium, Provincias vicinas, ac privatas personas a Statibus et OO. Regni Hung. Posonii congregatis Scriptarum. 1 Febr. 1608.

40. 1608. Exemplar literarum Assecuratoriarum tam ab Hungaris Austriacis, quam ab his Hungaris datarum. Posonii. 1 Febr. 1608. Nomine Matthiae.

41. 1608. Confoederatio Regni Hungariae. superioris et In-

ferioris Austriae et Marchionatus Moraviae d. 19 April. Evancicii in Moravia.

42. 1608. Transactio secunda Pacificationis Turcicae per certos Suae Serenitatis ac Bassae Budensis Commissarios in Praesidio Ujvariensi facta. 28 Martii 1608. Hungarice.

43. 1608. Paria Assecuratoriarum Andreae Nagy et Hajdonibus illi adhaerentibus Ujvario a Commissariis utriusque Partis supranotatis missarum. 27 Martii 1608. Hungarice. Acta Expeditionis Bohemicae, in qua Corona I. Regni Hung. a Seren. Archiduce Matthia Gubernatore Regni Hung. Praga reportata est.

44. 1608. Cessionales S. C. Regiae Maj. pro Regno Hung. Praegae. 27 Julii 1608.

45. 1608. Paria Reversalium Suae Maj. Caesareae ac Regiae nomine Matthiae et Regnicolarum in Strohohal, die 27 Julii 1608. datarum.

46. 1608. Par Recommendationis Seren. Principis Archiducis Matthiae per suam S. C. Reg. Maj. Statibus et OO. regni Hung. factae. Praegae. 25 Junii 1608.

47. 1608. Wkwaternu Trhowem Strzibrnem Leta Panje 1608 w Autery po Swaty Petru a Paulu Apostolum D. 27. Est proprie Rudolphi Imp. Diploma die Mercurii post Nativitatem S. Joan. Bapt. subscriptis Matthia et multis Proceribus Bohemis et Moravis integris 9 paginis densissime scriptum.

48. 1608. Copey der Antwort, welche die Landständ in Oesterreich ob der Enns wegen deren zu Presburg in Januario diss 1608 Jahres mit den Hungarischen Ständen für übergangenen Tractats und Handlung der Röm. kays. Maj. auf dero kays. Schreiben geben und übersandt haben.

49. 1571. Religions Concession Weiland Kayser Maximiani. A 1571. d. 14 Jan. Prag.

50. 1607. Extract aus der kays. Landtags Proposition, so d. 17 Sept. A. 1607. eröffnet und verlesen worden.

51. 1608. Vergleichung zwischen ihrer kays. Maj. und dem Erzherzog Matthia wegen Oesterreich ob- und unter der Enns. Mitwoch nach S. Joan. Bapt. 1608.

52. 1608. Antwort der Fürsten u. Ständ, Ihrer Fürstl. Durchl.

Hrn Matthia Erzherzog zu Oesterreich etc. von Tschaslau aus abgesandten gegeben. Datum Presslau 30. Mai 1608.

53. 1608. Replica der Hrn Abgesandten auff der Fürsten und Ständ in Schlesien gegebne Antwort.

54. 1608. Gegenantwort der Fürsten u. Ständ in Schlesien, auf die eingewendte Replie-Schrift der Hrn Abgesandten. Presslau 3 Jun. 1608.

55. 1608. Schreiben Ihr. kays. Maj. an den Herzogen von Münsterberg in Schlesien wegen des Aufbots gethon. 16. Maj. 1608.

56. Copey der Cession des Erzherzogthums Oesterreich. Nomine Rudolphi. 25. Jun. 1608. Prag.

57. 1608. Copey der Quitanz wegen der Uebergabung des Erzherzogthums Oesterreich. Nomine Matthiae. Feldlager bey Stewoholj. 25. Jun. 1608.

58. 1608. Reversal wegen des Erzherzogthums Oesterreich under und ob der Enns. Nomine Matthiae. Ibid. 25 Jun. 1608.

59. 1608. Copey des Versprechens, dass Ihr Fürstl. Durchl. mit Seinem in Böhmben eingeführten Kriegsvolkh ohne Schaden aus Böhm und Mehrern abziehen wölle. Nomine Matthiae. Ibid. 25 Maii 1608. — Mündliche Proposition der Schlesischen Gesandten in Namen der gehorsamen Fürstin und Ständ in Ober- und Nieder Schlezien d. 10. oct. früh per D. Andr. Geiszlerinum wie dieselb von Wort zu Wort von Ihrer Maj. vorbracht worden ad Caesarem.

60. 1609. Resolution Ihrer k. Maj. Hrn Matthiae des Namens des Andern kunigs in Ungarn und designirten in Böhemb wegen der Religions-Concession in Under und Ober Oesterreich so am 19. Martii 1609. denen Abgesandten in Wien ist zugestellt worden.

Codex iste in Tabula anteriore extus Corio Suillo praeferit impressas literas: C. G. T. C. P. D. A. 1608. Id est. Comes Georgius Thurzo Comes Perpetuus de Arva.

Miscellanea. Volumen I. in folio quaedam impressa, quaedam scripta, et inter haec: 61. Resolutio Quaestionis: Num Graeci Ritus non uniti Episcopis in Comitii Sessio et votum ad instar Praelatorum Catholicorum competat?

62. . . . Diss. Ecclesiastica et Politica de jure et Dominio Religionis Catholicae in Hung.

63. . . Diss. de Jesu Christi divinitate, quam adornavit Steph. Alexander Vrana.

Miscellanea. Volum. II. in folio partim impressa, partim scripta et haec inter :

64. 1779. 1. Literae Donationales pro C. Chph. Cardinali a Migazzy super Dnio Aranyos Maroth.

65. 1779. 2. Relatio Statutionis ejusdem ibidem.

66. 1760. 3. Inhibitio D. Jos. Dravuz Ecclesiae Cath. Veszprim. Lectoris ab Exercitio Pontificalium et Spiritualis Jurisdictionis.

67. 1766. 4. Missiles Illi D. Lad. Bányay, quibus Visitationes Convictuum et Seminariorum concessam sibi potestatem in Gabr. Ordódy transfert.

68. 1171. 5. Literae Franc. Principis Rákóczy ad Status Confoederatos 18 Apr. datae.

69. 1703. 6 Manifestum Princ. Franc. Rákóczy. Recrudescunt. d. 6 Jun.

72. . . 7. Allocutio Ill. D. Eppli Zerdahelyi occasione Installationis C. Forgách in Congressu Statuum dicta. Hung.

73. . . Carmen Valedictorium Ill. D. Eppli Zerdahelyi per Alumnos Seminarii S. Stephani (?)

74. 1777. Icon restaurati Magistr. J. Cott. Nitriensis N. 11.

75. 1777. Absolutionales pro Mauritio Benyovszky a reatu vetitae migrationis. N. 14.

76. 1767. Literae Capituli Scepus : quibus se coram Capitulo Strigoniensi contra Molimina Praepositi sui tutare nititur. N. 15.

77. 1767. Mandatum M. Theresiae, quo factiones vetando et Coriphacos redarguendo, Capitulum Scepus. ad pristinam subjectionem Praeposito suo debitam compellit.

78. 1304. Protestatio Capituli Strigoniensis coram Capitulo Agriensi in merito direpti Archivi per Wenceslaum R. N. 16.

79. . . Speculum moderni temporis. N. 17.

80. . . Lessus sive lamenta Germaniae in Hungariam.

81. . . Affectus ad S. Peregrinum, compositus a Barone Lad. Amade in doloribus pedum constituto. Cum Responso.

82. . . Hungarica Dea ex spelunca loquens, cui Echo respondet. Hungarice.

83...Porta triumphalis D. Emerico Ordódy J. Tabulae R. Assessor. et Palatinalis autoritatis Conservatori erecta.

84...Species facti intuitu Controversiae super Praecedentia inter P. P. Paulinos et Dominicanos in Citte Pestiensi exortae, et simul Extractus Motivorum ac Replicae P. P. Paulinorum ad Motiva et fundamenta P. P. Dominicanorum datae.

85...Instantia Jazigum et Cumanorum Cum Diplomate Caroli I. 1323. et Nic. Palatini de A. 1348. Item Universitatis Regni de A. 1446. ac Wladislai R. 1491. Ferdinandi R. 1583.

86...Series et Descriptio erectionis Cottus Crassov. N. 21.

87...Series et Deductio Constitut. Gravaminum Cott. Beregh. contra Dnia Munkach et Sz. Miklós, coram Comitibus Regni proponendorum.

88. 1530. Protestatio Capituli Strigon. contra Paulum de Warda A. Eppum.

89. 1764. Epistola Ambiensium (?) Eppi ad omnes Dioecesis Suae fideles scripta intuitu Jesuitarum.

90. 1765. Ordo Funeris Franc. Barkóczý 18 Jun. Nomina funeri praesentium.

91...Tabella exhibens universas pias in Regno Hung. Fundationes.

92. 1764. Literae Joan. Bapt. Tary ad A. Eppum novi anni agratulatoriae.

93. 1760. Literae Franc. Barkóczý cuidam Amico Responsoriae.

94. 1760. Decretum Franc. Barkóczý intuitu reddendarum per PP. S. J. Rationum Seminarii Cassov.

95. 1760. Literae Andreae Zabradý Alumni Agrien. ad quemdam Beneficiatum Strigonien.

96. 1763. Franc. Barkóczý Literae ad Lectorem Capituli Strigon. de renitentia Capituli.

97...Informatio Super Statu et proventibus Capituli Nitriensis.

Pauca reliqua minoris sunt Census.

98. Miscellanea. Volumen III partim impressa, partim scripta, pleraque pro funeribus Invitatoriae et Art. Majláth Informatio de Introducto et abolito usu violaceorum byretorum in Capitulo Jaurinensi. Cum Bulla Pontificis.

99... *Miscellanea*. Volumen tenuius potissimum scripta circa Ecclesiam et Gallicana recentia Instituta complectens reliqua impressa.

100... *Memoria Defunctorum* partim scripta, impressa. Vol. in folio.

101. *Miscellanea*. Inter Scripta sunt: Instantia Paulinorum pro sua restauratione in Dieta 1802.; et Poemata ad Ill. D. Eppum Gabr. Zerdahelyi.

... *Miscellanea* Tom. IV. Inter Scripta sunt:

102. 1777. Joan. Gustinyi Eppi Nitriensis Testamentum.

103. 1777. Euisdem Funeris ordo. d. 31 Jan.

Miscellanea. Tom. V. Inter Scripta sunt:

104. 1772. Eppi Agrien: Opinio Super Projecto perpetuae adorationis SS. Sacramenti.

105. 1774. DD. Dioecesanis in materiis Publica Ecclesiasticis nonnulla Puncta pro observandorum observatione intimantur.

106. 1764. Opinio Circa Regnum Hungariae. 1764. sub Comitibus Regni data.

107... Synoptica Deductio foundationis Studii Juridici Tyrnaviae.

108... M. Theresiae Regulamentum circa Sylvarum Conservationem.

109... Reflexiones de honore Supremi ac Perpetui Comitiss Cottus Strigon. A. Eppis Strigon. proprio. De Collatione Regia Canoniatuum.

110... Reflexiones in Librum Juris Publici Ecclesiastici. Pars Generalis. Autore Georgio Sigismundo Lakics.

Reliqua pleraque MS. sunt particularia.

Miscellanea. Tom VI. Inter MSS sunt notabiliora:

111. Specificatio Regni Cottuum et Cittum, qui suas oblationes pro alenda Turma Praetoriana annue conferendas declararunt et submiserunt. Summa 91530 f. 34³/₄ x.

112... Puncta Idealia circa Investigationem Nobilium observanda ex benigniss. Caes. Regiis Resolutionibus concinnata.

113... Epistola Relatoria de Nativitate Gabr. Zerdahelyi.

114. *Miscellanea*. Tom. IX. *Miscellanae* Epistolae ad Gabrielem Szerdahelyi illustrissimorum Virorum Pontificum Cardinalium etc.

Hujus modi Miscellaneorum in folio, 4°. et 8°. habentur plusquam 50 Tomi, in quibus multa MSS. plura impressa, multa Gabrielis vel ad Gabr. Zerdahelyi.

115. . . Acta Pii VI. P. P. Cum Gallis impressa et MSS. ubi, etiam Originalis Autographa Epistola Napoleonis Bonaparte.

116. . . Meg Térés avagy Veresmarti Mihály Prédikátornak az kálvinista Tévelygésből a Catholicus, avagy régi igaz Római Papista s keresztény hitre ítélettel meg térésének Historiája, melyben nyilván láthatni, hogy a Calvinisták s Lutheristák (mint ennyiben egyenlők) vallásoknak okot, a mikor rea fogják őket, noha nagy igyeközettel akarják adni, mind az által végre ugyan csak egy vak s barom akaratra szorulnak s azon maradnak. Irta azon Veresmarti Mihály Baranya Vármegyéből Posonyi Canonok etc. MS. in folio. Autographum. Pagg. 267.

117. 1762—4. Matricula in qua Alumni Coll. Romani S. Apollinaris ab A. 1762. usque 1764. semet devoverunt. Amicitiae Coalumni Sui Gabrielis Zerdahelyi Iconibus adscriptis suis nominibus, quorum multi ad magnas dignitates subinde evecti sunt. In folio. Monumentum illustre.

118. Missale Strigon. cum Additionibus. In folio habet prae-missum Calendarium. In fine mancum adeoque nescitur cujus editionis. (Bécsi 1508-ki kiadás. L. Schem. Hist. 29 l. Szerk.) In prima Tabula compacturae interne haec adscripta sunt manu coaeva :

»A. D. 1520. R. D. Demetrius de Nyas DD. Suffraganeus ac Vicarius Almae Ecclesiae Strigon. fer. V. ipso die B. Lucae Evang. Consecravit Capellam in ambitu Ecclesiae de Thwroc in honorem Corporis Christi, Trium Regum et x Millium Militum. Eodem die in nova Sacristia in honorem SS. Barthol. Apost. Fabiani, Sebast. et Rochi Martyrum. Item fer. VI. in mediate sequente in turri consecravit in honorem Joseph, Joachim, Auxiliatorem Annae Matris Mariae et Ursulae cum sociabus suis. — Item Ara Secunda Sanctorum Christofori, Valentini, Sabini, Cosmae et Damiani. Zorardi et Benedicti Martyrum. Item in Choro fratrum infra Ostium Sacrestiae Ara dicata in honorem Sanctorum Thomae Apostoli, Dionysii Ambrosii Wolfgangi et S. Urielis Archangeli. Et haec facta sunt ad instantiam, precem et procurationem Venerabilis Urielis Maytheny, tunc Praepositi Ecclesiae eiusdem Conventus Thuroczyensis fratrum Ordinis Praemon-

stratensis regnante gloriosissimo Rege nostro Hungariae Ludovico Secundo, et in Ecclesia Dei militante Reverendissimo Domino Thoma Cardinale ac A. Eppo Strigon.

Codex MS. Supra N. 14 Commemoratus continet seqq. Acta Publico — Polit :

119. . . Discursus Politicus, quo ostenditur, in Hungaria Formam Monarchico -- Aristocraticam Gubernii vigere.

120. 1765. Systema Insurrectionis ex Legibus Regni elaboratum. A. 1765.

121. 1754. Opinio in negotio Nobilium Armalistarum.

122. Deductio, quod Nobilitaris Praerogata semper una eademque fuerit.

123. 1761. Celsiss. A. Eppus Franc. Barkóczý insinuat Arcem Strigoniensem iure postliminii sibi redditam esse d. 16 Oct. 1761. ad Capitulum Strig.

124. 1761. Responsum Capituli d. 24 Oct.

125. 1762. Acta Visitationem Canonicam Barkoczianam A. 1762. interventam Concernentia.

126. . . Maxima Status pro Regno Hung. per Grossingerum.

127. 1784. Pestvarmegyey Memoriale ad Josephum II. post peractam Restaurationem Magistratualet Cottus Pestiensis.

128. Josephi II. ut videtur Pastorales quo modo Officiales Statuspublici semet in administratione Suorum Officiorum gerere debeant, cuius initium : »Drey Jahre sind nun verflossen.«

129. »Supremi Administratoris Praescripta Ordinatio circa manipulationem Negotiorum Comitatus a die 1. Junii.

130. . . Circa eandem Manipulationem Considerationes Cottus Neogradiensis ad Consilium Little.

131. 1784. Repraesentationes circa Coronae Viennam ablationem Cottus Sopron. Heves, Csongrad. 2 Apr.

132. 1874. Josephi II. de introducendo in manipulatione publicorum usu linguae Germ. d. 11. Maji.

133. 1784. Repraesentatio contra hanc ordinationem Budae e Sessione Curiali d. 27. Sept. 1784.

134. 1784. Repraesentatio Cottus Zemplin : in eodem Negotio — Pestiensis.

135. 1784. Curiae Regiae Repraesentatio contra sui Pestino Budam translationem. d. 25 Jan.

136. . . Articuli fundamentales Regni Constitutionis.

137. . . Conferentia duorum Ministrorum K. et P.

Reliqua sunt Acta novationum sub Josepho II. et Repraesentationes.

Inter Miscellenea habentur sequentia:

138. 1762. Decretum pro Auditore Ecclesiae Strigon. Franc. Barkóczy A. Eppi d. 2. Maji. 1762.

139. 1762. Publicatio Auditoratus. Ejusdem. d. 26 Maji.

140. 1763. Forma Decreti pro Vicario Generali. Ejusdem d. 19 Apr. 1763.

141. 1763. Puncta Visitationis Collegiatae Ecclesiae S. Martini de Scepusio 1763. praescripta.

A BUDAPESTI ORSZÁGOS KÖNYVKIÁLLÍTÁS.

Csontos Jánostól.

Azon előmunkálatok alapján, melyeket a »Könyvszemle« 1881. évi IV—V. füzete jelezett, létrejött az első budapesti országos könyvkiállítás, melyet T r e f o r t Ágoston vallás- és közoktatási m. kir. miniszter f. é. márczius 5-én a M. Tud. Akad. palotájában, az országos képtár termeiben ünnepélyesen nyitott meg, s átadott a közhasználatnak. A megnyitási ünnepélyen jelen voltak: öt miniszter, egy bibornok-érsek és négy püspök, a főrendi- és képviselőház elnökei és számos tagja, a miniszteriumok képviselői, a felső bíróságok, az Akadémia, Egyetem, Műegyetem, Nemzeti Múzeum és más tudományos intézetek küldöttei, a fővárosi törvényhatóság fejei, a külföldi hatalmak consulai, a kiállítók legnagyobb része, a fővárosi nyomdászok, könyvárusok és könyvkötők megbízottjai, a hírlapirodalom képviselői, a fővárosban tartózkodó arisztokrátiának számos férfi és női tagja és más előkelő férfi és hölgy közönség, kik az ünnepély fényét és méltóságát jelentékenyen emelték. A minisztert R á t h György, kir. táblai tanácselnök, mint az iparművészeti múzeum ideiglenes igazgatója, díszmagyarban a könyvkiállítási bizottság élén alkalmi beszéddel üdvözölte, mire a miniszter hasonló beszéddel válaszolt, a könyvkiállítást megnyitottnak nyilvánította s R á t h és a könyvkiállítási bizottság kalauzolása mellett megtekintette a kiállítás összes csoportjait.

Ezzel a kiállítás megnyílt a közönségnek.

Állapodjunk meg itt s tartsunk kis visszapillantást a könyvkiállításokról általában s a budapesti könyvkiállításról különösen.

Régi szokás európai könyvtárakban, a legnevezetesebb kéziratokat, nyomtatványokat, metszeteket, autographokat s egyéb

bibliographiai ritkaságokat az összegyűjteményből kiválasztani, s mint cimeliákat alkalmas és biztos teremben, zárt üvegszekrényekben külön felállítani, hogy a látogató közönség, mely a könyvtár teljes készletét át nem tekintheti, a gyűjtemény legkiválóbb ritkaságairól magának fogalmat alkothasson. Így kerülnek össze néhány szekrénybe a legnevezetesebb ritkaságok, melyek a könyvtár feltékenyen őrzött kincstárát képezik.

A cimeliák ily állandó kiállítása majdnem minden köz- és nagyobb magánkönyvtárban létezik, s bár nem nyilvános, de szakférfiak és érdeklődő közönség által engedély mellett mindenkor megtekinthető. Némely könyvtárak ¹⁾ ki is nyomatták ritkaság-gyűjteményök jegyzékét, hogy ezáltal is jelezzék, hogy azt véka alá rejteni nem akarják.

Tudtommal, az utolsó negyven évben, G e r s d o r f, lipcei egyetemi főkönyvtárnok, volt az első, ki 1840-ben a könyvnyomda feltalálásának 400 éves jubilaumára, a könyvtár helyiségében a legnevezetesebb kéziratok, nyomtatványok, metszetek és autographokból nyilvános könyvkiállítást rendezett, s ezt a közönségnek a jubilaum tartamára megnyitotta.

Ez volt ez időben az első nyilvános könyvkiállítás, melyet közkönyvtár rendezett, s mint úttörő és ismeretterjesztő tényező a könyvtárak történetében új irányt jelez.

Őt követte Dr. Naumann Róbert lipcei városi könyvtárnok, a »Serapeum« című bibliographiai folyóirat megalapítója és 30 éven át szerkesztője, ki 1847-ben a lipcei városi könyvtár impozáns termében, a könyvtár saját és máshonnan bekért nevezetességeiből, különösen pedig az európai hírvé Weigel gyűjtemény ritkaságaiból jótékony célra nyilvános könyvkiállítást rendezett, mely gazdagságára és rendszeres beosztására nézve az előbbit jelentékenyen felülmulta. A kiállítás a következő 6 csoportból állott: 1) kéziratok; 2) xylographiai munkák mint a nyomdászati előhírnökei; 3) ősnymtatványok; 4) új és legújabbkori díszmunkák; 5) autographok; 6) nyomdászatra vonatkozó díszmunkák, írásminták, fametszetek, stereotípek, kínai írás és mások.

¹⁾ Ilyen a lipcei egyetemi és városi, továbbá a bécsi cs. udvari, a nürnbergi Germanisches Muzeum és más könyvtárak, a mint ezt a »Serapeum« folyamai tanúsítják.

A tárlat három napig volt nyitva, s ez idő alatt összesen 800 egyén látogatta. ¹⁾

Ezt követte a nürnbergi Germanisches Museum könyvkiállítása, mely azonban az előbbiektől annyiban eltér, hogy nem valami praegnans ünnepély alkalmából rövid időre keletkezett, hanem az intézet szervezetéből fejlődött s mint nyilvános és állandó kiállítás a Múzeum egyéb gyűjteményei mellett mai napig fönnáll s a közönségnek bizonyos napokon megnyitvatik.

A tárlat az intézet tulajdona s a következő csoportokból áll: kéziratok, régi fametszetek és xylographiai munkák, ősnyomtatványok, ritka és díszkiadások, autographok, metszetek, különösen pedig germanicák és norinbergicák, végre, a mit különösen ki kell emelnem, régi játszókártyák, melyek itt oly gazdagon vannak képviselve, hogy velök kevés németországi kártyagyűjtemény vetekedhetik.

Ez az első nyilvános és állandó könyvkiállítás, melyet az utolsó félszázadból ismerünk; nem önálló ugyan magában véve, hanem a Germanisches Muzeum nyilvános gyűjteményeinek kiegészítő része, mely azonban szervezetére nézve egy befejezett egésznek képez.

Ezen könyvkiállítások azonban bármily érdekesek voltak önmagukban, egytől-egyik általános irányt követtek s a kiállított kéziratokban és nyomtatványokban inkább a könyvirás és könyvnyomtatás történeti fejlődését, mint egyes országok, nyomdák, tudományszakok vagy csoportok kimerítő bibliographiai anyagát tüntették fel.

Innét támadt szakférfiakban a vágy r é s z l e g e s könyvkiállítás rendezésére, mely az irodalom bizonyos ágára szorítkozván, ennek bibliographiai anyagát lehetőleg kimerítse s az irodalomtörténet egy fejezetét tisztába hozza.

Az első kísérletet e téren a pétervári császári könyvtár tette meg, midőn 1856-ban saját impozáns helyiségeiben nagyszabású biblia kiállítást rendezett, mely a bibliographiában korszakot jelez.

¹⁾ Bericht über eine auf der Stadtbibliothek zu Leipzig veranstaltete öffentliche Ausstellung. Serapeum, 1847. 13. sz.

A kiállítás ¹⁾ három csoportból állott.

Az első csoportban voltak: a világ minden nyelvű bibliakiadásai. — Összesen 3000 példány, a szélrózsa minden irányából összegyűjtve. A mit fejedelmi, diplomatai, tudományos és társadalmi összeköttetések létrehozni képesek, az mind megtörtént a kiállítás érdekében s az eredmény meglepte még a legvérmesebb reményű szakférfiakat is. Együtt voltak itt a legrégibb és legnevezetesebb bibliakiadások a világ minden részéből, bizonyos korig teljes számmal, azontúl pedig minden nyelvből a legelső kiadás. A bibliairodalom bibliographiai anyaga sem azelőtt, sem azután ily nagy számban együtt nem volt soha. Száznál több nyelven be volt mutatva a keresztény művelődés kutforrása.

A második csoport magában foglalta az egyházi szláv nyomtatványokat (miskönyvek, evangeliumok, ritualék stb.) a legrégibb időtől a legújabb korig, 266 kiadásban. Ezek közt volt egy 1500 körül (állítólag) Brassóban nyomtatott ó szláv evangelium, melyről a hazai bibliographia mit sem tud, továbbá egy 1579-ki százszobesi Evangelium és egy 1580-ki szintén százszobesi Rituale, melyek a hazai bibliographiában szintén ismeretlenek.

A harmadik csoportban voltak a képnymatok különböző nemei, (fametszet, rézmetszet, aczélmetszet, képnymat stb.) a műág első zsengeitől kezdve legvirágzóbb koráig tekintélyes számban bemutatva.

A kiállítás egyike volt a legsikerültebbeknek s mint nagyszabású szakkiállítás a bibliographiában egyedül áll. Egyszersmind befejezi azon nyilvános könyvkiállítások sorát, melyeket külföldi közkönyvtárak az utolsó negyven évben rendeztek.

Mindezeknél nagyobbserű volt az 1840-ki lipcsei nyil-

¹⁾ Die Ausstellung von Bibeln, Kirchenslavischen Drucken und aller Arten von Bilderdruck in der kais. öffentlichen Bibliothek zu St. Petersburg. Neuer Anzeiger für Bibliographie und Bibliotheken Wissenschaft. 1857 évf. 814. sz.

v á n o s k ö n y v k i á l l í t á s ¹⁾, melyet a könyvnyomdászat 400 éves jubilaumára a lipcei könyvtárak egylete a saját tűzdecsarnokában rendezett s melyet azért említünk itt sorrenden kívül, mert egész szervezetére az előbbiektől lényegesen eltért s nem közkönyvtár kezdeményezéséből, hanem az egyesület buzgalmából jött létre.

E könyvkiállítás szintén általános volt, de a könyvkereskedés és könyvnyomdászat szempontjából az eddigieknél szélesebb alapon és nagyobb arányokban rendezve. A nyomdászat történeti fejlődésén kívül különös célja volt: feltüntetni azon ritka és becses kiadásokat, melyek a könyvtári forgalomban mint nyomdászati érdekességek nagyon keresettek, továbbá gépekben és sajtókban bemutatni a könyvnyomda fokozatos haladását.

A tárlat 11 csoportból állott, melyeknek anyagát különböző köz- és magánkönyvtárak szolgáltatták. A rendezést és felállítást szakférfiak végezték a következő csoportok szerint: 1) középkori miniatűrök, kéziratok és xylographiai könyvek; 2) ősnymtatványok 1485-ig, lehetőleg minden nyomdából; 3) régibb nyomtatványok 1680-ig. Verard Antal, Aldus, Rewich, Giunta, Frobenius, Germain Hardonin, Stephanus, Kerver Th., Schönsperger, Trechsel, Vechelius, Plantin és Elzevir-féle nyomdák; 4) új és legújabbkori nyomtatványok; 5) legrégebbi fametszetről készült nyomtatványok; 6) könyvek fametszetekkel; 7) kótanyomtatványok és térképek; 8) különböző műnyomatok (Congrev, Relief aranynyomat stb.); 9) könyvnyomda technikája: gépek és sajtók; 10) nyomdászatra és az ünnepélyre vonatkozó munkák; ²⁾ 11) az emlékünnepről készült egyéb tárgyak.

A kiállítás a legnagyobb szerű volt, a mit ekkor e nemben létrehoztak. Gazdagságával meglepett mindenkit s méltó volt a könyvnyomda 400 éves történetéhez. Méltán mondhatta tehát az emlékünnepről programja: »hogy az ünnep emelkedett és fesztelen volt, hol mindenki azon áldásoknak örvendett,

¹⁾ Lásd: Ueber die Ausstellung der deutschen Buchhändler-Börse zu Leipzig während der Feier des Buchdruckerfestes 1840 Von Dr. Umbreit in Weimar. Serapeum 1840 évf. 15. sz.

²⁾ L. Eckstein értekezését: »Schriften zur Secularfeier der Erfindung der Buchdruckerkunst« az Allgemeine Literaturzeitung 111—114. számaiban.

melyekkel Guttenberg halhatatlan találmánya az egész világot elárasztotta.«

Következett 1877-ben a londoni könyvkiállítás, melyet Caxton Vilmos első londoni nyomdász és az angol nyomdászat négyszázéves jubilaumára a Kensington Múzeumban rendeztek s mely nagyszerűségére és teljességére nézve az eddigi kiállításokat mind felülmúlja. Ez is általános kiállítás volt, különös tekintettel azonban az angolországi nyomdák történeti fejlődésére, melyeknek termékeit bizonyos korig teljesen, azontúl pedig nagy számban feltüntette. Ez rekeszti be a nagy stylben rendezett általános könyvkiállítások sorát.

A kiállításról egész kis irodalom keletkezett. Itt csak röviden kiemeljük, hogy az angolországi nyomdatermékeken kívül ki voltak állítva: középkori ritka kéziratok és miniatűrök, fametszetek és xylographiai munkák, ősnymtatványok igen nagy számban majdnem minden nyomdából, régibb ritka kiadások kiválóbb nyomdászoktól, illusztrált és díszmunkák, mindenféle műnyomatok, chinai és keletindiai nyomtatványok, réz- és aczélmetszetek, könyvnyomatok s ezekhez hasonlóak, s a mit különösen ki kell emelnünk: nagymennyiségű sajtók és gépek a legrégibb időktől, a legújabb korig. Ez utolsó osztály volt a leggazdagabb. A legkezdetlegesebb könyvsajtótól a legkifejlettebb gyorsajtóig, minden mellék felszerelésével együtt, be volt itt mutatva a könyvnyomda technikájának minden nuancea. Az osztály egy befeje-

¹⁾ Kiemeljük ebből a következőket: »Caxton Celebreion 1877, — Catalogue of the Loan Collection of Antiquities, Curiosities, and Appliances connected with the Art of Printing, South Kensington. Edited by George Bullen London, Trübner. Nagy 8-r. 476 l. — Fascimiles illustrating the Labours of William Caxton at Westminster, and the Introduction of Printing, into England. With Memoir and Bibliographical Particulars, by F. C. Price, London, Price 4°. — Fascimile of the Dictes and Sayings of the Philosophers (első Angliában nyomtatott munka) which was fynished the XVIII day of the monath of Novembre, and the servententh year of the regne of King Eduard the fourth. (1477). — Invention of Printing: a Collection of Facts and Opinions descriptive of Early Prints and Playing Cards the Black Book of the Ninth Century, the Legend of Lourens, Janson Coster of Haarlem, and the Work of John Gutenberg and his Associates. By T. L. de Vienne. Illustrated with Fascimiles of Early Types and Woodcuts. London Trübner. II kiadás, Nagy 8-r. 550 l.

zett egészet képezett s tanuskodott a könyvnyomdászati iparnak fejlettségéről.

Ennek legfényesebb bizonyítéka volt azon ekkor, még utól nem ért technikai bravour, melyet a kiállítás ezen osztályában a közönség szeme láttára végrehajtottak, midőn 24 óra alatt egy teljes bibliát kinyomtattak, befűzték, bekötötték és szétosztották.

A kiállítás anyaga köz- és magán könyvtárakból gyűlt össze s az angolországi nyomtatványokon kívül, különösen első rendű bibliographiai ritkaságokban, milyenek: a xylographiai munkák és ritka ősnymtatványok, oly gazdagságot tüntetett fel, hogy azokhoz hasonló gyűjteményt (ha rövid időre is) sem azelőtt, sem azután összehozni nem sikerült. Az ismert bibliographiai ritkaságokból alig hiányzott valami. Itt volt Lord Earl of Spencer európai hírnű althorpi gyűjteménye is kiállítva, mely bibliographiai ritkaságainak gazdagságára nézve, a legtöbb európai könyvtárral vetekedik.

Ezen nagyszabású könyvkiállításon kívül, az utolsó 50 évben volt még számos kisebb-nagyobb kiállítás azon külföldi városokban, melyek a nyomdászati 400 éves emlékét ünnepelték, vagy a hol világkiállítást, országos, vagy helyi érdekű iparkiállítást rendeztek. Kisebb-nagyobb mértékben ezek is belevonták a nyomdászati ipart körükbe s szűkebb körű könyvkiállításban a nyomdászati termékeit s egyes kiválóbb gépekben annak technikai haladását mutatták be. Ezen kiállításokkal, melyek többnyire minden rendszer nélkül, egyes ritkaságokat curiosumokat mutattak be s legfeljebb egyes városok vagy országok bibliographiai anyagának összeállítására tettek gyöngye kíséreltet, ezutal nem foglalkozunk.

Kiemelkedik ugyan önálló iránya és rendszeres kivitele által a nürnbergi bajor iparmúzeum 1877-ki kiállítása, melyet a sokszorosító művészetek dolgozataiból, a könyv- és műnyomdászat fejlődésének feltüntetésére rendeztek, de ez kiválóan iparkiállítás volt, mely a kiállított nyomtatványokat, metszeteket, fény-, kő- és egyéb nyomtatásokat, nyomda technikai és ipartörténeti szempontból, a nyomda szolgálatában levő művészeti, tudományos és mechanikai segédeszközök kísé-

retében mutatta be, szorosan vett könyvkiállításnak tehát az eddigi értelemben nem mondható.¹⁾

Erről tanuskodnak a tárlatról megjelent publicatiók,²⁾ melyek a kiállítás anyagát és eredményét kizárólag ipartörténeti szempontból méltatják.

Ezenkívül még a bécsi könyvkiállítás érdemel figyelmet, melyet a bécsi nyomdászat 400 éves emlékünnepeére f. é. június 24-én kizárólag bécsi nyomtatványokból rendeztek. Ezt folyóiratunk más helyen külön cikkben méltatja.

Ezekben foglaltuk össze a legnevezetesebb külföldi könyvkiállításokat. Mint általános könyvkiállítás legnagyobb szerű volt a londoni, mint specialis szakkiállítás a pétervári, mint szorosan vett nyomdászati iparkiállítás figyelmet érdemel a nürnbergi. Mindegyiket praegans alkalom hozta létre, a rendezés élén kevés kivétellel mindenhol tudományos intézetek és szakférfiak állottak. A lendület, melyet a nyomdászat az utolsó félszázadban vett, — óriási; ezzel párhuzamban haladt a bibliographiai és nyomda-technikai ismeretek terjesztése, emelkedett az érdeklődés a könyvtárak irott és nyomtatott kincsei iránt s kifejlődött tudományos elveken alapuló európai közszellem a könyvtárak és könyvtárnokok hivatásáról, az irott és nyomtatott könyvek becséről s a nyomdászat áldásainak culturtörténeti méltánylásáról.

Hazánkban a Nemzeti Múzeum könyvtára volt az első, mely a nürnbergi »Germanisches Museum« mintájára a saját helyiségében³⁾ állandó könyvkiállítást rendezett, s ezt 1877. okt. 1-én a közönségnek megnyitotta. Az eszmét Fraknói Vilmos

¹⁾ L. Dr. A. v. d. Linde. Gutenberg. Geschichte und Erdichtung aus den Quellen nachgewiesen Stuttgart W. Spemann 1878.

²⁾ A kiállításról a következő szakmunka jelent meg: Katalog-Ausstellung von Arbeiten der vervielfältigenden Künste im Bayerischen Gewerbemuseum zu Nürnberg. 1877. 4°. VII. 215 l. Szövegbe nyomott fametszetekkel. Ezenkívül megjelent egy nagyobb munka is számos műmelléklettel. Mind a két munkát jeles szakférfiak írták. A főfejezetek így következnek: 1. Könyvnyomda és fametszet, írta Dr. v. Schoon, iparmúzeumi-őr. 2. Éreznyomás és könyomat, írta Dr. Stockbauer intézeti-őr. 3. Fényképészet és fénynyomás, írta Dr. Kayser vegyész. 4. A sokszorosítás mechanikája, írta Dr. Seelhorst titkár.

³⁾ A könyvtárba vezető zárt folyosón.

volt könyvtár-őr vitte keresztül, ki a könyvtár összegyűjteményéből kiválogatva a legnevezetesebb hazai okleveleket, leveleket és kéziratokat, továbbá a legritkább magyar és egyéb nyelvű hazai vonatkozású nyomtatványokat és a kiválóbb magyarországi metszeteket, ezeket egy szűkebbkörű »m a g y a r t ö r t é n e t i é s i r o d a l o m t ö r t é n e t i k i á l l í t á s b a n«¹⁾ a közönségnek bemutatta. A kiállítás 139 oklevelet és levelet, 27 kéziratot, 107 könyvet és 130 metszetet foglal magában, s 1877 október 1-je óta minden kedden és csütörtökön a közönségnek nyitva áll. Célja: ez utóbbit tájékoztatni a könyvtár legnevezetesebb kincseiről s szemléleti úton felhívni az érdeklődők figyelmét a kiállított tárgyak becsére.

Ezen kiállítást követte a budapesti nyomdászok és betűöntők által 1878 jun. 9-én, az első országos nyomdászgyűlés alkalmából a fővárosi iparos körben rendezett »nyomdászati munka-kiállítás«²⁾ mely a hazai nyomdászat fejlődését, a hazai nyomdák termékeiből feltüntetni tűzte ki feladatául. A kiállításon képviselve volt a hazai nyomdák legnagyobb része, ide értve a horvát-szlavon-dalmátországi nyomdákat is, melyeknek termékei tekintélyes számuk és izléses kivitelük által tűntek ki. A bemutatott munkák túlnyomó részben modern nyomtatványok voltak, melyek a hazai nyomdászat jelenkori állapotáról és a külföldi nyomdászattal való versenyképességéről örvendetes képet nyújtottak. Voltak azonban régi hazai és külföldi nyomtatványok is kiállítva, továbbá díszmunkák, különböző műnyomatok, chinai nyomtatványok s a nyomdászati iparnak egyéb segédeszközei.

A kiállítás két nagy termet vett igénybe s gazdaságával és okszerű beosztásával nemcsak a szakférfiakat, hanem az irodalmi köröket is meglepte. A sajtó általános elismeréssel nyilatkozott róla, mint nyomdászati szakkiállítás pedig oly eredményeket ért el, melyekre a budapesti nyomdászok és betűöntők egylete méltán büszke lehet. Constatálta a haladást és versenyképességet a hazai nyomdászat minden ágában, emelte

¹⁾ L. A Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárának magyar történeti és irodalomtörténeti kiállítása. Budapest, 1877. 8-r. 60 l és »Könyv-Sz.« 1877.

²⁾ »Vasárnapi Ujság« 1878 évf. jun. 16. sz. — »Hon« 1878 jun. 12-ki és »Typographia« 1878 évf 23-24 sz.

a közszellemet a nyomdászati ipar fontosságáról és hivatásáról s lendületet adott a nyomdászati ismeretek terjedésének hazánkban.

Következett az 1882 iki budapesti tavaszi országos könyvkiállítás, mely a nagyszabású könyvkiállításokhoz tartozik, s méltán megérdemli, hogy vele ezuttal bővebben foglalkozzunk.

A kiállítást R á t h György, a királyi tábla tanácselnöke, mint az országos iparművészeti Múzeum ideiglenes igazgatója kezdeményezte s T r e f o r t Ágoston vallás és közoktatási m. kir. miniszter és H e g e d ű s Kandid Lajos miniszteri tanácsos hathatós pártfogása mellett, a fővárosi, vidéki és külföldi köz- és magánkönyvtárak közreműködésével és néhány lelkes hazai szakférfiu szellemi támogatásával hozta létre.

Célja volt: a hazai könyvnyomdászat és könyvkötészet fejlődését, ez iparágak termékeiben, a legrégibb időtől a legújabb korig feltüntetni, s ipartörténeti szempontból előkészíteni a hazai könyvnyomdászat és könyvkötészet történetének megírását. Mint az iparmúzeum vezetője feladatának ismerte lehetőleg teljesen összegyűjteni azon nyomtatványokat, melyek a szathmári békekötésig Magyarországon láttak napvilágot, s ezekben, ha rövid időre is, bemutatni a régi magyarországi nyomdászat teljes bibliographiai anyagát. Mily betűket, initialékat, címlap-, lapszél-, homlok- és colophon-diszítéseket, vignetteket és nyomdász jelvényeket használtak régi nyomdászaink? mily motívumok fordulnak elő a nyomtatványok diszítéseiben? milyen a nyomás és mily viszonyban állanak nyomtatványaink a külföldi termékekkel? melyik külföldi nyomda hatása látszik leginkább régi nyomtatványaikon és hol tapasztalható önálló felfogás vagy irány? Szóval milyen volt a régi nyomdászat oeconomiaja és mit lehet ebből a hazai nyomdászat érdekében értékesíteni? Ezen és hasonló indokok vezérelték a lelkes elnököt, midőn a könyvkiállítás keresztülviteléhez fogott. A másik szempontból volt: a nem magyar nyelvű, de magyarországi nyomtatványok bibliographiájának előkészítése.

Mennyire felelt meg a könyvkiállítás ezen céljának? Erről a szakférfiaknak és a közönségnek alkalmá volt közvetlen tapasztalásból meggyőződni. Mennyire lesz az összehozott dúsgazdag anyag tudományosan értékesíthető? Erről tanuskodni fog azon

munka, melyet az iparművészeti múzeum a kiállítás ipartörténeti eredményéről kiadni készül.

Kezdetben a könyvkiállítás ipartörténeti kiállításnak volt tervezve, mely a hazai nyomdászat termékeit 1473—1711-ig teljesen a régi hazai kötések tekintélyes számban fogná feltüntetni. Így gyűlt volna össze 1711-ig közel 4000 hazai nyomtatvány és körülbelül 500—600 régi hazai kötés, a magyarországi régi nyomdászatnak és könyvkötészetnek teljes anyaga. E kiállítás azon előnnyel kecsegtetett, hogy mint magyarországi szakkiállítás befejezett egészét fog képezni, hol minden könyv nyitott címlappal bemutatva levén, alkalma lesz a szakférfiaknak azokat minden nehézség nélkül tanulmányozni.

De ez azon hátránnyal járt volna, hogy szűk körénél fogva, a nagy közönségben nem keltette volna fel azon érdeklődést, melyre egy országos kiállítás méltán igényt tart.

Szükséges volt tehát a kiállítás szűk keretén tágitani s oly csoportokkal bővíteni, melyek annak általános érdeket kölcsönöztek s becsét jelentékenyen emelték. Így kerültek a kiállítás keretébe: a nyomdászat előtti magyarországi kéziratok, továbbá a középkori festett kéziratok, ősnymtatványok, az 1711—1882-ki korszakból származó kiválóbb hazai nyomtatványok, a Dankó-féle könyvornamentikai gyűjtemény, könyvkedvelők gyűjteményei, hazai modern könyvkötések és kiválóbb hazai nyomdák és kiadók modern kiadványai.

Igy lett a tervezett ipartörténeti kiállításból nagyszabású magyar történeti és bibliographiai kiállítás, mely mint ilyen méltán a lipcei és londoni könyvkiállítás mellé helyezhető, mint nemzeti könyvkiállítás pedig a kiállítások történelmében egyedül áll.

Az anyagot hozzá legnagyobb részben hazai könyvtárak szolgáltatták, s csak a magyarországi vonatkozású középkori kéziratok és Corvin-codexek csoportjánál vették a kiállítás intézői a külföldi könyvtárak szivességét nagyobb mértékben igénybe.

A többi csoportoknál három külföldi könyvtár volt összesen két magyarországi nyomtatvánnyal és egy hazai kötéssel képviselve.

Az anyag rendezését, felállítását és leírását néhány szakférfi végezte. Munkájok eredménye a »Könyvkiállítási

Kalauz«¹⁾ mely Szilágyi Sándor szakértő, gondos és tapintatos szerkesztésében bibliographiai forrásmunkává nőtte ki magát s három hónap alatt két kiadást ért meg.

Rendkívül fényes kiállítása nyomdászatunk történetében eseményt képez. S ennek becsét nagy mértékben emeli azon körülmény, hogy a fővárosi nyomdák közül; az Athenaeum, Franklin-társulat, Weismann testvérek, Hornyánszky Viktor és a pesti könyvnyomda részvény-társaság nyomdái, továbbá Posner

¹⁾ Teljes czíme: Kalauz az orsz. magy. iparművészeti múzeum részéről rendezett könyvkiállításához Budapest, 1882. Nagy 8-rét, VI. és 261 számozott és 5 számozatlan lap. Ismertetését a következőkben adjuk. A Kalauz szövegét díszboríték foglalja be, melyet Posner Károly Lajos műintézete, egy Nagy Lajos korabeli Missale kötéséről Myskovszky Victor kassai tanár által készített rajz után igen díszes színnyomatban állított ki. Az első borítéktábla jól sikerült színnyomatban négy sarok díszítést és két csattot, a közepén pedig Magyarország anjoukori czimerét tünteti fel. E fölött arany uncialis betűkkel: »Könyvkiállítás«, alatta »Budapest 1882.« című felírás olvasható. A másik borítéktáblán nincsen felírás. Az címlap polychrom színnyomatban egy miniaturét tüntet fel, mely egy karthauzi szerzetest ábrázol a mint padon ülve egy hosszúkás keskeny asztalon nyitott könyvben ír. Az asztal jobb végére két szarv tintatartó van alkalmazva, az egyik fekete, a másik vörös tintára; ezeknek megfelel a másoló jobbjaiban és baljaiban levő két nádtoll, mely az írásra és rubricálásra szolgál. A miniature a bécsi képes krónikából van véve. Kiadta először néhai Emich Gusztáv nyomdász, a bécsi képes krónikáról Toldy Ferencz által rendezett díszpublicációjában 1867-ben, másodszor pedig az Athenaeum részvény-társulat könyvnyomdája a Kalauz számára. Következik Ráth György tájékoztató bevezetése a könyvkiállítás rendezéséről és szervezetéről, mely VI lapot vesz igénybe. A szöveget a »magyarországi codexek« nyitják meg díszes címlappal, mely a keszthelyi grófi könyvtár Kinizsiné Magyar Benigna asszony 1494-ki való, imakönyvének címlapjáról, Schickedanz Albert rajza után cincographiában készült. Következik »Középkori könyvmásolóink« című bevezetés: Csontos Jánostól, elején cincographiai homlokdíszszel. az esztergomi Bakocs-féle Gradualé címlapjáról. Utána jön: »Középkori könyvfestőink«, Pulszky Károlytól. Ezt követik a következő cikkek: Magyarországi könyvmásolók és könyvfestők által készített latin kéziratok 1228 1500-ig, Csontos Jánostól. Magyar nyelven irt kéziratok mint nyelvemlékek 1228 - 1539-ig, Volf Györgytől Hazai történeti és művelődéstörténeti kútforrások 1200 - 1526-ig, Csontos Jánostól. Eddig a Kalauzt az Athenaeum irod. és nyomdai részvény-társulat nyomtatta. Következik a thorni Naldus Naldius Corvin-codex címlapjának hasonmása, melyet a Franklin-nyomda, Pollák Zsigmond metszete után, díszes színnyomatban, eredeti nagyságban, fényesen állított

Károly Lajos műintézete az ügy iránti lelkesedésből vetélkedtek egymással, hogy a »Kalaus« egyes részeit hazafias áldozatkészséggel minél díszesebben, minden díj nélkül állítsák ki. Minden nyomda az általa készített részben saját haladásának színvonalát igyekezett bemutatni.

Innét magyarázható, hogy a »Kalaus« nemcsak gazdag beltartalmával, hanem külső fényes kiállításával is a szakférfiak és a művelt közönség általános elismerését vivta ki.

ki. Ez nyitja meg a Kalausban »a Corvin-codexek« csoportját, a mint ezt a rajta levő arany betűs felírás: »C o r v i n - c o d e x e k« jelezi. Ezután jönnek a következő cikkek: »A Corvina maradványai«, Pulszky Ferencztől. Zárvignette a thorni Corvin-codex első cím lapjáról való. »Corvin-codexek«, Csontos Jánostól. »Hazai könyvtárak egyéb codexei«. Ehez a bevezetést Pulszky Ferencz, az ismertetéseket Csontos János írta. A cikket megelőzi a gyulafehérvári codex aureus egyik dísz lapjának hasonmása, melyet Dörre Tivadar sikerült rajza után a Franklin-társulat kisebb formában bíbor színben csinosan állított ki. Az ősnymtatványok csoportjához a hasonmást Temesvári Pelbárt Pomerium című munkája szolgáltatta, hol a szerző íróasztalánál ülve van ábrázolva, amint egy nyitott könyvből olvas. A bevezetést az ősnymtatványokhoz Emich Gusztáv, az ismertetéseket Hellebrant Árpád írta. Hét naptárt és prognosticont Szádeczky Lajos ismertetett. A bevezetés elején lévő fametszetet, mely Szent István királyt Imre herczeggel ábrázolja, és a zárvignettet, mely Mátyás király és Beatrix címerét tünteti fel Thuróczy krónikájából vették. Az ősnymtatványokkal végződik a Franklin-társulat nyomása, mely az egész »Kalaus«-ban a legdíszesebb s négyféle, köztük egy utánzott XV. századbeli gót typust mutat fel. Következik: »Régi Magyarországi könyvtár 1473—1711-ig«, Szabó Károlytól. A cikk díszes címlappal kezdődik, mely Sylvester Uj Testamentumának (Sárvár, 1541) hasonmása. Ennek utánzott betűiből való a cím lap következő vörös felírása: »R é g i M a g y a r o r s z á g i K ö n y v t á r«. A cikk homlokdisze: Heltai krónikájából (Kolozsvár 1575), az A. kezdőbetű, a Ritus Explorandae Veritatis című munkából, (Kolozsvár 1550) a zárvignette, (kard és lant) Tinódy Sebestyén krónikájából, (Kolozsvár 1554) van átvéve. Ezt követi: a magyarországi nyomdászat 1711—1848-ig, Ballagi Aladártól. A Kalausnak ezen részét a Weizsmann testvérek nyomdája állította ki. A könyvkedvelők és könyvtárazati érdekességek csoportjának cím lapja Székely István krónikájának (Krakkó 1559) cím lapjáról van reproducálva. A csoport névtelen bevezetéssel kezdődik. Az A. kezdőbetűt az 1510-iki zágrábi misekönyvből vették. Következnek a k ö n y v k e d v e l ő k ritkaság gyűjteményei: a nagyapponyi családi, gróf Apponyi Sándor lengyeli, Ágoston József budapesti, Emich Gusztáv budapesti, gr. Keglevich István toposcsáni, Knauz Nándor kanonok esztergomi, Pauer János püspök székesfejérvári, Ráth György budapesti, Szalay Imre buda-

A könyv nem szorosan vett tudományos szakmunka, de nem is közönséges katalogus, hanem a művelt közönség számára írt irodalomtörténeti útmutató, melynek a szakférfiak is hasznát veszik. Célja: megismertetni a hazai közönséggel, a hazai közép- és újkorból reánk maradt s a kiállításon bemutatott történeti, irodalomtörténeti és művelődéstörténeti emlékeket, felhívni a figyelmet a régi magyarországi kéziratok, nyomtatványok, kötések és más bibliographiai ritkaságokra s

pesti, Szemere Attila budapesti, Herezeg Windischgraetz Lajos sárospataki és Lanfranconi Enea pozsonyi könyvtáraiból, névtelen szerzőktől, hol több hol kevesebb részletességgel ismertetve. Ezután jönnek: könyvészeti érdekességek névtelen szerzőtől, és Myskovszky Victor initiale gyűjteménye a kiállítótól ismertetve. Végződik a csoport Dankó József esztergomi kanonok könyvornamentikai kiállításának általános, két lapra terjedő, ismertetésével. Zárlap: a három magyar szent királyt (István, Imre és László) ábrázoló díszlap hasonmása, az 1510-ik zágrábi Missaléból. A »Kalauz«-nak ezen részét Hornyánszky Viktor budapesti nyomdája készítette. Ezt követi: Jelenkori nyomdászatunk általános ismertetése 1848–1882-ig, Balagi Aladártól. A »Kalauz« utolsó fejezete a könyvkötészet, melynek czimlapját a drezdai Cicero Corvin-codex borítéktáblájának hasonmása színynyomatban képezi. A hasonmást a pesti könyvnyomda részvény-társulat Morelli után csinosan és híven állította ki. Csak annyiban tért el az eredetitől, hogy a tábla közepére Mátyás király megszokott czímere helyett, Magyarország mostani czímerét nyomatta, a felső lapszéle pedig, hol a kézirat címe szokott lenni, arany betűkkel ezen szót illesztette be: »Könyvkötészet.« E fejezet is bevezetéssel kezdődik, melyet Keszler József a könyvkötészetéről írt. Következnek: Régi kötések. Ötvösművel díszített könyvtáblák a XV–XVIII. századból, Hampel Józseftől és Pulszky Károlytól. Bronzművel díszített könyvtáblák a XIII–XV. századokból, Pulszky Károlytól. Külföldi bőrkötések. Olaszország, Németország, Kelet. Magyar Bőrkötések Jelenkori kötések. Dísz- és mintakötések. Keszler Józseftől. Ezzel a »Kalauz« szövege ki van merítve. Még a kiállító könyvkötők nevei, a díszítmények jegyzéke, a tartalom és hibaigazítás rovatai következnek, s ezzel a »Kalauz«-nak vége. Az utolsó lap a zárlap, mely »Philippus Bergomensis: De plurimis claris scelestisque mulieribus« című Beatrix királynénak ajánlott önyomtatványból van átvéve s cinkographiai hasonmásban azon jelenetet ábrázolja, midőn a szerző munkáját Beatrix királynénak átnyújtja. A »Kalauz«-nak ezen utolsó csoportját a pesti könyvnyomda részvény-társaság készítette. Ezen kiállítási »Kalauz«-ból a második bővített és javított kiadás: »Könyvkiállítási Emlék. Budapest M.D.CCCLXXXII.« cím alatt jelent meg, nagy 8-rétben mint az előbbi, VIII. és 263 számozott és 5 számozatlan lapon, tehát 4 lappal bővítve. Az eltérések benne a következők. Először megváltozott a »Kalauz« borítéka.

könyvtáraink ritka kéziratai és nyomtatványai mellett bemutatni azon eredményeket, melyeket a hazai bibliographiai kutatások újabban napfényre hoztak.

Ezen munkára utaljuk olvasóinkat. A könyvkiállítás anyaga itt oly részletesen van ismertetve, hogy mi ezuttal a csoportok ritkaságainak részletes méltatásától fölmentve érezzük magunkat. Hanem el fogjuk mondani nézetünket a kiállítás általános benyomásáról, szervezetről és hatásáról; elmondjuk: miként lehetne okszerűen a bemutatott gazdag anyagot tudományosan értékesíteni, s megteszszük az egyes csoportoknál észrevételeinket. Mindezekről a jövő számban.

(Vége köv.)

Ugyanaz a színnyomatu tábla, mely a »Kalauz«-ban a könyvkötészet csoportjánál, mint czímlap szerepelt, a második kiadásban borítéktáblának van felhasználva. Czímlapja is változott. A régi czímlap helyébe a második kiadásban Verbőczy hármaskönyvének 1565-iki első magyar fordításából, a címkeretet alkalmazták. Címe: »Könyvkiállítási Emlék, kiadja az országos iparművészeti múzeum. A könyvkiállítási »Kalauz« második bővített kiadása. Budapest Kilián Frigyes bizománya. MDCCCLXXXII.« — A szövegben is történtek javítások, bővítések és változások. Ráth György bevezetése VI lapról VIII-ra emelkedett. A kéziratok osztályában hasonlóképen történtek javítások, bővítések, kisebb igazítások, a Corvin-codexek csoportja pedig új statisztikai kimutatással gyarapodott s a Münchenből utólagosan érkezett Corvin-codexek ismertetése jelentékenyen bővítettet. Az ősnymtatványok is javításon mentek keresztül. Több ősnymtatvány ismertetése újból lett átírva s két oly ősnymtatvány lett most a csoportba felvéve, mely az első kiadásból kimaradt. A többi csoportokat szintén újból átnézték az illető szakférfiak és kijavították. A régi diszitémények száma ezen kiadásban kettővel megfogyott, de három újjal gyarapodott. A gyarapodás tehát egy többletet mutat. Ezekből az czímlapot már említettük. A második a jelenkori nyomdászathoz van mint díszkeret cinkographirozott hasonmásban felhasználva s Dankó kanonok gyűjteményéből, Paganini munkájáról (Tivoli 1520) való. A harmadik az aradi lyceumi könyvtár tulajdonát képező: Rákóczy György bibliájának borítéktáblájáról van véve s ezt kibővített alakban sikerült fénynyomatban mutatja be. Középen a következő vörös felírás olvasható: »Régi és jelenkori könyvkötészet.« Ezenkívül a szövegben vannak kisebb igazítások és javítások, melyek a kiadás irodalmi becsét emelik. A hibák, melyek az első kiadásban a nagy sietőségben becsusztak, a másodikban ki lettek igazítva, úgy, hogy a »Könyvkiállítási Emlék« a »Könyvkiállítási Kalauz«-nál minden tekintetben tökéletesebb. Megjegyezzük, hogy a második kiadást az illető nyomdák mérsékelt díjért állították ki, s hogy az Kilián Fr. bizományában jelent meg.

A KIRÁLY A BUDAPESTI KÖNYVKIÁLLÍTÁSON.

A budapesti tavaszi országos könyvkiállítás legnevezetesebb eseménye volt: Urunk királyunk Ő Felségének legmagasabb látogatása, melylyel a kiállítást f. é. május 10-én megtisztelte. Ő Felsége délután pont 2 órakor nyitott udvari kocsin, gróf Wolkenstein őrnagy szárnysegéde kíséretében érkezett az Akadémia palotájába, hol az előcsarnokban dr. Hegedűs Kandid Lajos mint Trefort miniszter képviselője, Ráth Gy. könyvkiállítási elnök, Majláth Béla múzeumi könyvtár-őr és Csontos János múzeumi könyvtári segéd-őr, ez utóbbiak mint a könyvkiállítási bizottság tagjai fogadták.

Mindenekelőtt Hegedűs miniszteri tanácsos, Trefort miniszter nevében, ezer bocsánatot kért Ő Felségétől, hogy az fekvő beteg levén, nem jöhetett el személyesen Ő Felsége üdvözlésére. A király élénk érdeklődéssel kérdezte: »rosszabbul van?« mire Hegedűs: »nincs rosszabbul Felség, hanem igen gyöngye« szavakkal felelt. Ezután Ráth György mint az országos könyvkiállítás elnöke röviden üdvözölte Ő Felségét és bemutatatta Majláth Béla múzeumi könyvtár-őrt és Csontos Jánost könyvtári segéd-őrt, mint a könyvkiállítási bizottság tagjait, ez utóbbit egyszersmind mint a kéziratok osztályának rendezőjét, ki Ő Felségét ezen osztályban kalauzolni fogja. A szemle Dankó József esztergomi kanonok könyvornamentikai gyűjteményével kezdődött, hol Ráth elnök volt a kalauz.

E gyűjtemény két teremben volt elhelyezve s Ő Felsége látható érdeklődéssel szemlélte a keretekbe foglalt könyvdiszitéseket, melyek külföldi nevezetesebb nyomdák termékeiből, mint műlapok voltak összeállítva.

A kiválóbb szépségű címlapok, továbbá Dürer, Wol-

gemut, Burghmaier, Schaufelein, Holbein és más nevezetesebb művészek műlapjai megnyerték Ő Felsége tetszését, ki e gazdag és válogatott gyűjtemény láttára többször megjegyezte: »érdekes«, »szép«. A könyvekből kivágott diszítéseknek milyenek: a lapszéli és homlokdiszítések, zár vignettek, initialék, nyomdászbélyegek, emblemák és hasonlók, megjegyezte Ő Felsége: »ezek kívánnak metszve.« A gyűjtemény megtekintése után a király annak tulajdonosáról kérdezősködött: »hogymelyik Dankó az?« mire Ráth azon felvilágosítással szolgált, hogy esztergomi kanonok, kinek Esztergomban igen szép gyűjteményei vannak, s hogy a bemutatott is azokból való. Innét Ő Felsége a kéziratok osztályába ment, hol Csontos János vette át a kalauzolást. Előrebocsátá, hogy a kéziratok osztályában az első csoportban oly kéziratok vannak kiállítva, melyeket a középkorban magyarországi egyének irtak és festettek. Ezek a nyomdászat előtti magyarországi könyveket képviselik, s a hazai és külföldi könyvtárakból vannak összehozva. Az ekkorig felderített 100 magyarországi könyvmásoló és könyvfestő közül be van itt mutatva 60 hazánkfiának munkája. A legrégebbi közöttük a Pray-codex néven ismert missale 1228 körül, mely a Nemzeti Múzeum tulajdona s arról nevezetes, hogy irodalmunknak a legrégebbi magyar nyelvkincset őntartotta. Ez a csoportban az egyedüli árpád-kori kézirat. A legközelebbi utána 1340 és 1348-ból való. Ezután végig menve a csoporton, Csontos minden kéziratnak elmondá rövid történetét, tulajdonosát, másolóját, festőjét s megmutatta a helyet, hova a másolók neveiket szokták bejegyezni. Ő Felsége figyelemmel hallgatta a magyarázatot s egyes kéziratoknál megtette saját észrevételeit. Kellemesen volt meglepetve, midőn az 5-ik számú kézitről megtudta, hogy a müncheni királyi könyvtárból való s kérdezte: hogy e könyvtár hány kézirrattal van itt képviselve? Őt Corvin-codexszel és négy hazai vonatkozású középkori kézirrattal Felség, volt a felelet. A Stephent Henrik által 1377-ben, Miskolczy László által 1394-ben és Nagyszombat Miklós által 1403-ban másolt és festett misekönyveket, valamint a körmöczy és selmeczi (1426—1432) városi jegyzőkönyveket különös figyelmére méltatta Ő Felsége s kiállításukról megjegyezte: »igen szépek«. A libetbányai Magyar Péter által 1424-ben másolt kéziratnál Csontos kiemelte

hogy másolója a kitünőbb hazai kalligraphokhoz tartozott s hogy a kiállított példányon kívül még két nagyterjedelmű kézirat ismeretes tőle: a British Muzeumban és a berlini könyvtárban, mire Ő Felsége megjegyezte: »n a g y o n é r d e k e s.« Tetszett továbbá a királynak az augsburgi könyvtár Ptolomaeus című kézírata, melynek címlapja renaissance izlésben van 1459-ben festve — s egy névtelen magyar ember munkája. A pozsonyi káptalan Gradualéja 1488-ból s ugyan ennek egy Missaléja 1489-ből, festett lapszéleik és miniaturejeik miatt szintén megnyerték Ő Felsége tetszését. Midőn azonban az utolsó-előttiről Csontos megjegyezte, hogy a magyarországi szentek miniaturejei egytől-egyik ki vannak metszve belőle, és hogy a 47. sz. kéziratot ugyanazon Zalka László 1489—90-ben másolta, ki később mint esztergomi érsek a mohácsi csatában elesett, Ő Felsége elkomolyodott s arca csak a budapesti egyetemi könyvtár egy 1474-ben másolt kéziratánál derült ki, midőn megtudta: hogy ezen kéziratnak másolóját nem ismerjük, de hogy magyar ember készítette, mutatja azon feljegyzés, mely a nyitott lapon vörös betűkkel olvasható, s így szól: »h o g h y h a t h n a m«, ez a könyvmásoló feljegyzése ki irásközben megszemjázott. Ő Felsége mosolygó arczczal fordult a magyarázóhoz s kérdezte, hogy hol van ez írva, azután lehajolt az üveg-szekrény fölé és nagy érdeklődéssel olvasta a tréfás megjegyzést. A kalauzoló a Felség élénk figyelme által felbátorítva megjegyezte, hogy a középkorban a könyvmásolók colophonjaiban és feljegyzéseiben egész kis poézis fejlődött ki, mely a másolók hangulatát és kívánságát igen élénken feltünteti. Így az egyik mikor a könyvet befejezi, megjegyzi: »Q u i t e s c r i b e b a t J o a n n e s n o m e n h a b e b a t«; a másik felkiált: »O s c r i p t o r c e s s a c u m m a n u s e s t t i b i f e s s a«; a harmadik kívánja: »D e t u r p r o p e n n a s c r i p t o r i c o e l e s t i a r e g n a«; a negyediknek ez a kívánsága: »D e t u r p r o p e n n a s c r i p t o r i p u l c h r a p u e l l a«; az ötödik felkiált: »E x p l i c i t h o c t o t u m , i n f u n d e d a m i h i p o t u m«; a hatodik, a ki pénzért dolgozott, munkadíját kéri ezen szavakkal: »F i n i s a d e s t o p e r i s m e r c e d e m p o s c o l a b o r i s«; a hetedik szerzetes levén, kinek minden díj nélkül kellett másolnia, panaszkodik: »E s t m i h i p r e c i u m k r a n c k

quia nichil datur mihi nisi habundantia» és így tovább. Mindegyiknek más, más kívánsága volt. Ő Felségét e kitérés derült hangulatba hozta. Ezután közlőről megtekintette a csiksomlyói ferenczrendiek Gradualéját a XVI. század elejéről, melyben az egyházi, Gergely-féle hangjegyekkel irt, latin énekek közé a következő magyar versek vannak, mint kótás-énekek beékelve: »hopp haya koma«, »nosza emeljed jól«, »nosza lóra legények«, »nosza huszárok«, »értök hozzá atyámfia« és más ezekhez hasonlók.

Következett a magyar nyelvű kéziratok mint nyelvmemlékek csoportja 1228 – 1539-ig, összesen 40 kézirat, a magyar nyelvmemlékeknek színe java. Legrégibb nyelvmemlékünk: a halotti beszéd és könyörgés, mely valószínűleg a XIII. század első negyedében, mindenestre pedig 1228 előtt iratott s a Nemzeti Múzeum tulajdona, mindjárt megragadta Ő Felsége figyelmét, ki látható érdeklődéssel hallgatta azon néhány sort, a mit Csontosai a kéziratból felolvasott s a nyelvmemlék kora, nyelvezete és tulajdonosa iránt több kérdést tett. A többi nyelvmemlékek közül: Kinizsiné Magyar Benigna asszony 3 imádságos könyve, Ráskay Leanyulakszigeti apáczának négy kézírata, a Krizacodex és a Jordánszky-codex kötötték le leginkább a Felség figyelmét. Kinizsiné asszonynak 1494 előtti imakönyve, mely a legszebb magyar kézirat, a mit ismerünk, különösen tetszett Ő Felségének, nagy érdeklődéssel nézte festett címlapját és kérdezősködött birtokosáról.¹⁾ A Jordánszky-codexnél Csontosai elmondotta a kézirat viszontagságos történetét s valamint itt, úgy a többi nyelvmemlékeknel is kiemelte azon momentumokat, melyek Ő Felségét érdekelhetik. Az utolsó nyelvmemlék a csoportban: a Kulcsár-codex volt, melyet frater Pápai Pál 1539-ben másolt.

Irodalomtörténeti fontosságuknál fogva e csoportban ki voltak még állítva: a Batthányi-hymnarium, Kájon János Cancionaléjának kézírata és Balassa Bálint, elveszettnek hitt, szerelmes énekei XVII. századi másolat-

¹⁾ A kézirat tudvalevőleg a gróf Festetich-család keszthelyi könyvtáráé.

ban, melyet a történelmi társulat tagjai néhai báró Radvánszky Antal radványi könyvtárában a besztercebányai vidéki nagygyűlés alkalmával találtak. Ő Felsége ezeket is egyenkint megnézte.

A kéziratok harmadik csoportjában: a hazai történeti és művelődéstörténeti kútfők 1200—1529-ig, 75 kézirat által voltak képviselve. A legrégibb köztük: szent István legendája Hartviktól, mely három XII—XIII. századi példányban volt bemutatva. Ő Felsége e csoportnál is éber figyelemmel kísért a magyarázatot s a pannonhalmi »Liber Rubert«-t, mely az egyedüli hazai középkori Charthularium, a mit birunk, továbbá a bécsi képes krónika lapjait, melyek egykorú miniatúreben Nagy Lajos király arcképét tartották fenn és a Ranzanus-codex-et, melyen Mátyás király Beatrix királynéval van ábrázolva, különös érdeklődéssel szemlélte. A Poggio Bracciolini-féle kéziratnál Csontos kiemelte, hogy ez olasz humanistának Hunyady Jánoshoz intézett levelei azért birnak nagy fontossággal reánk, mert Hunyady János műveltségi állapotáról nagybecsű adatokat szolgáltatnak. Ebben ugyanis Poggio azt írja Hunyadynak: hogy az ő hadjáratainak dicsősége betölti egész Olaszországot, a humanisták el vannak ragadtatva általok s ő szeretne azok történetírója lenni, de még inkább el van ragadtatva a levélíró azon hír által, melyet Vencs Miklós Magyarországából Olaszországba hozott, hogy Hunyady üres óraiban az ő munkáit olvassa és örömet talál benne. — Hogy tehát kedvében járjon a humanista Hunyadynak, megküldte neki Vencs által két legújabb munkáját. Ő Felsége ezeket nagy figyelemmel hallgatta s a végén megjegyezte: »nagyon érdekes.« — Corvin János horoscopjánál mosolygott Ő Felsége, midőn hallotta, hogy a csillagász még a conceptio óráját és percét is meghatározta s a csillagok forgásából megjósolta, hogy Corvin János kétszer fog nőülni, pedig nem úgy történt, hanem neje Frangepán Beatrix ment kétszer férjhez. Ezután végig menve a krakkói és nagyszombati XIV—XV. sz. anyakönyveken, a hazai krónikákon, szerzeteseink régi rendszabályain és történetén, a régi városi és egyéb számadások közt hosszabb ideig nézte II. Lajos király számadáskönyvét, továbbá a török deftereket, Budai Mihály Agendáját, a bolognai

egyetem XIV. századi törvényeit és a hazai középkori szerzőkből: Kézsmárky János XV. századi Summáját.

Kájoni János Cancionaléjának partitúrája sajátos hangjegyei miatt feltűnt Ő Felségének, s az üvegszekrény fölé hajolva közelebből szemlélte. A középkori hazai könyvbirtokosok közül leginkább Vitéz János fényes kiállítású kézíratai nyerték meg a király tetszését, továbbá egy Garázda-codex és a II. Ulászló czimerével díszített Nagonius-codex.

A legérdekesebb csoport a kéziratok osztályában volt a Corvin-codexek csoportja, melynél Ő Felsége legtovább időzött. Az ekkorig felderített 112 Corvin-codex közül, e csoportban be volt mutatva: 68, annyi tehát, a mennyi a Corvina-könyvtár elpusztulása óta együtt nem volt soha, az ismert Corvin-codexeknek nagyobb része.

A csoport Mátyás király ifjúkori arcképével kezdődött, mely a királyt egy Missaléban, a Canon előtti képen térden állva, királyi palástban ábrázolja, a mint kezeit a sebeitől vérző Üdvözítő felé emeli. Ő Felségét e kép megragadta s látható érdeklődéssel szemlélte Mátyás király ifjúkori vonásait. A kézirat a bécsi jezsuitáké, kik azt 1870 óta birják.

Következtek az egyszerűbb kiállítású Corvin-codexek. Ő Felségének az első három bársonykötésű codex ismerősnek tűnt fel s kérdezte Csontositól, hogy hova való kéziratok ezek? Ezek azon Corvin-codexekből valók, melyeket Felséged kegyeskedett ezelőtt 12 évvel a Nemzeti Múzeumnak ajándékozni. »Emlékszem már«, jegyezte meg a király s tovább folytatta a szemlét a II. Abdul Hamid szultán által a budapesti egyetemi könyvtárnak ajándékozott Corvin-codexeknél, melyeknek kiállítását, lapszéli díszítéseit, initialéit különös figyelmére méltatta. Ezeket követték a legfényesebben kiállított Corvin-codexek. A sort a Gherardo által festettek nyitották meg.

Itt Ő Felsége tetszését nagy mértékben megnyerte a velenzei A ver u l i n u s, mely valóságos mestermű s Mátyás királynak van ajánlva. Az ajánlásban Bonfin, a munka latin fordítója, nagy elragadtatással ír Mátyás építkezéseiről, leírja Visegrád és Buda várát, melyeknél fonságesebbet alig képzelhetni, magasztalja a király könyvtárát, csillagászati termét s kiemeli, hogy Mátyás bécsi királyi várában függő kerteket csi-

nálatott. Ő Felségét ezek nagyon érdekelték s tetszésének többször adott kifejezést. A müncheni könyvtár: *Beda Venerabilis* című codexénél, mely a most említett Averulinus pendantja, Csontos kiemelte, hogy abban Mátyás hollói a lapszéli díszítésekben át vannak festve színes madarakra s Mátyás címere helyén II. Ulászló király felülfestett címere látható W. R. betűkkel, az eredeti M. R. helyett. Ő Felsége lehajolt az üvegszekrény fölé és közletről győződött meg a fényes kéziratban történt változtatásokról.

Az Attavantes által festett Corvin-codexek, rendkívül fényes és művészi kiállításuk által a Felség figyelmét egészen lekötötték. Hét példány volt ezekből bemutatva. Nem a legfényesebbek, de miniaturekben, lapszéli díszítésekben, initálékban és díszkeretekben igen változatosak és gazdagok. A legfényesebb köztük: a velencei sz. Márk könyvtár *Marcianus Capella* című kézirata, melyben 16 fényes díszkeret, 7 nagy kép és egy címkép van, mely Mercurius lakodalmát Philogiával ábrázolja. Ez az ismert Corvin-codexek közt fényes kiállítására nézve a harmadik s arról nevezetes, hogy Mátyás király címere és emblemái a lapszéli díszítéseken legnagyobb részt ki vannak vakarva és elmázolva. A király e fényes kéziratok által kellemesen meg volt lepetve, tüzetesen megnézett mindent s többször megjegyezte: »rendkívül szépek.«

Azon Corvin codexek közül, melyeket kötésüknél fogva vindicálunk a Corvinának, mivel címlapjaik ki vannak vágva, melyek tehát mint kétségtelen és jellemző Corvin-kötések szerepeltek a Corvin-codexek csoportjában, a múzeumi Augustinus nyerte meg leginkább Ő Felsége tetszését, mely vörös bársonyba van kötve s az aranyozott kapocsdíszekben Mátyás király zománczba foglalt címerét tünteti fel. Itt a magyarázó megjegyezte, hogy ez az ismert Corvin-codexek közt a legfényesebb kötés s Ő Felsége legkegyelmesebb adományából a Nemzeti Múzeum tulajdona. Beatrix királyné imakönyve és utasításai, melyeket számára *Dionedesa Caraffa* a nápolyi király udvari embere azon alkalomból írt, mikor Mátyáshoz férjhez ment, szintén érdekelték Ő Felségét. Csontos részletesen elmondta, hogy a szerző milyen tanácsokat ad Beatrixnak; lelkére köti többek közt: hogy kezdjen már most ma-

gyarultani, hogy mikor Magyarországra jön, tudjon az ország nagyjaival és a néppel legalább néhány szót magyarul váltani, majd később környezetétől elsajátíthatja a nyelvet teljesen; tanácsolja neki, hogy ha az úton véletlenül Mátyással találkozik, tettesse magát hogy nem ismeri, ha pedig felismerte, szálljon le a lóról és jobbját nyujtsa neki, legyen irányában előzékeny, de tartzkodó, iparkodjék azonban édesanyjának rokonszenvét és hajlamát minden áron megnyerni stb.

Ő Felségét ezen részletek derült hangulatba hozták, ki ezután még megtekintette a csonka Corvin-codexek préselt bőrkötéseit, a brüsseli Corvin-codex címlapjának színes másolatát, melyet gróf Batthyányi Lajos özvegye a Nemzeti Múzeum számára készíttetett és a római Corvin codexek fényképeit, melyeket a magyarországi püspöki kar a római zsinat alkalmával a hazai tudományos intézetek számára csináltatott. Ezzel a Corvin-codexek szemléje be volt fejezve. S mi, kik ennek tanui voltunk mondhatjuk, hogy az igen megható és tanulságos volt.

Mióta Mátyás király egyik legnagyobb alkotása, a világ híré Corvina-könyvtár elpusztult, a Corvin-codexek, most voltak először ily nagy számban együtt. Mint a fecske a régi fészekbe, úgy kerültek vissza a szélrózsa minden irányából rövid időre körünkbe, hogy itt hazánkfiainak hirdessék Mátyás király könyvtárának dicsőségét és ismét visszatérjenek oda, hol mint hirmondók fönmaradtak, hogy tanuságot tegyenek a Corvina egykori nagyságáról. Hogy viszontláthattuk, első sorban Ő Felségének köszönjük, ki kezdettől fogva az ügy iránt melegen érdeklődött s azt legmagasabb pártfogására méltatta. Négy száz év múlva ismét hazánk fővárosa látta először a Corvina maradványainak nagyobb részét! Magyar tudósok kutatták fel és hozták össze őket együvé. A hazai közönség nem tudott eléggé betelni látásukkal, s midőn az érdeklődés már tetőpontra hágott s a nemzet színét-javát átjárta, eljött a magyar király is, hogy lássa nemzetének a hazai cultura terén tett haladását, s gyönyörködjék egyik dicső elődének nagy alkotásában. Mi ez érdeklődésben nemzeti culturánk biztosítékát látjuk jövődöbeli missiója iránt, mert mint Mátyás idejében, úgy most is élén áll: a király. Mig azonban Mátyás király tudományos körét idegenek képeztek s műveltségünk a renaissance hatása alatt inkább clas-

sicus mint nemzeti volt, ma a magyar királyt magyar tudósok környezték s hazánk édes nyelvén mutatták be neki művelődés-történetünk közép- és újkori emlékeit.

A Corvin-Codexektől Ő Felsége a vegyes kéziratok csoport-jához tért. Menetközben csodálkozását fejezte ki a kalauzolónak, hogy a Corvin-codexeket oly tüzetesen ismerjük s kérdezte, hogy általában hány Corvin codex ismeretes? s kellemesen meg volt lepetve, midőn megtudta, hogy a legújabb bibliographiai kutatások 113 kétségtelen Corvin-codexet derítettek fel, melyek 33 európai könyvtárban vannak elszórva.

A »hazai könyvtárak egyéb kéziratai«-nak csoportja a IX. századtól a XV. század végeig összesen 71 festett kéziratot tün-tetett fel. Ezek nincsenek vonatkozással hazánk történetére, de itt vannak az országban s fényes kiállításuknál fogva könyvtá-raink díszét képezik. Be voltak tehát mutatva, mint bibliogra-phiai érdekességek, mert adalékot szolgáltatnak a középkori könyvirás és könyvfestés általános történetéhez, s feladatuk volt ennek fejlődését századról-századra feltüntetni. A sorozatot a gyulafejérvári Batthyányi-könyvtár codex aureusa nyitotta meg, mely a IX. századból származik, nagy arany uncialis be-tűkkel fehér pergamenre van írva s a legrégibb, legfényesebb és legértékesebb középkori kézirat az országban. Ő Felsége nagy figyelemmel hallgatta a róla tartott magyarázatot s a szekrény fölé hajolva közelebből is megtekintette. Következtek a X., XI., XII., XIII., XIV. és XV. századbéli latin és görög kéziratok igen szép változatosságban, a könyvirás és könyvfestészet fejlődé-sét igen élénken feltüntetve. Itt Ő Felsége legtöbb figyelmet szentelt az imádságos könyvek gyűjteményének, mely a XIV—XV. századbéli olasz, burgundi és francia iskolákból több ki-váló példányt mutatott be.

Különösen kiemelte a gróf Zichy Ödön által a M. Tudom. Akadémiának ajándékozott és gróf Andrassy Manó tulajdonát képező francia izlésű imádságos könyveket, melyek valóban igen szépek és izlésesek. A pálmalevelekre bekarcozott páli-birmai nyelvű szentírás és a budhista rituale szintén érdekelték. A Mir Ali Sir Nevaji csagatáj kéziratnál kérdezőskö-dött, hogy micsoda nyelven van írva és ki a tulajdonosa? keleti, török nyelven Felség s a Nemzeti Múzeum tulajdona, mely azt

Szulejman seiktől a török szofták vezetőjétől kapta, felelte a kalauz. Még a győri óriási Antiphonalét, mely a legnagyobb könyv az országban s kötése a maga nemében unicum, továbbá Bakocs-féle Gradualénak fényes kiállításu czímlapját tekintette meg Ő Felsége s átment az ősnymtatványok osztályába, hol szintén Csonotosi kalauzolta.

E csoportban összesen 76 ősnymtatvány volt kiállítva. Egytől-egyig hazai könyvtárakból valók. Csonotosi a könyvnyomdászatról tartott rövid bevezetés után felhívta a Felség figyelmét a kiválóbb ritkaságokra és a festett ősnymtatványokra.

A legrégibb és legnevezetesebb volt köztük: »Durandi Rationale officiorum«, mely Mainzban Fust és Schöffler nyomdájában 1459-ben jelent meg s az esztergomi főegyházi könyvtár tulajdona. Ez, elsőrendű bibliographiai ritkaságok közé tartozik, legrégibb nyomtatott könyv az országban, s az ekkorig ismert keltezett ősnymtatványok sorában a harmadik. Hártyakiadás. Hasonló nevezetességű: a legelső keltezett latin biblia 1462-ből, mely szintén Fust és Schöffler mainzi nyomdájából való s a gyöngyösi ferenczrendieké. Papirkiadás. Ezeket Ő Felsége tüzetesen megnézte. Figyelmére méltatta továbbá a többi hártya és papir incunabulumok közül: a pozsonyi evang. lyceum »Die Anboetor Christi« 1460-ik évi xylographiai ritkaságát, az esztergomi főegyh. könyvtár év nélküli (1460?) német bibliáját, a gyulafejevári könyvtár: Thomas Aquinas 1467-ki mainzi hártya kiadását, a Nemzeti Múzeum: Boetiusának 1473-iki nürnbergi festett kiadását, Thuróczy János krónikájának augsburgi (1488) diszkiadását, hártyán arany dedicatióval és aranyos díszes festésekkel, a Missale Quinqueecclesien-1499-ki hártyakiadását, és a Constitutiones incliti Regni Hungariae című, hely és év nélkül (1490 körül) Mátyás király fametszetű arczképével megjelent ritkaságot, továbbá a pécsi püspöki könyvtár, hely és év nélküli, valószínűleg Strassburgban 1466 körül, fényesen festett hártyán megjelent latin bibliáját és a pécsi 1499-ki hártya-missalét. Tovább időzött Ő Felsége Perényi Imre váradi püspök 1488-ki velencei kiadásu missalejénál, melynek renaissance izlésben festett lapszéli díszítéseit érdeklődéssel

szemlélte. Ez volt a legfényesebben festett ősnymtatvány az egész kiállításon, egykori birtokosáról Csontos megjegyezte, hogy a mohácsi csatában elesett. Még az egyetemi könyvtár által kiállított fametszetű *N a p t á r t á b l a* 1478—1496-ból, nyerte meg Ő Felsége tetszését s a szemle, mely a két osztályban háromnegyed órát vett igénybe, be volt fejezve.

Itt a kalauzolóást Ráth György elnök vette át s Ő Felsége Csontos felé fordulva, legmagasabb meglegedését fejezte ki.

A legközelebbi teremben: a Myskovszky tanár által középkori kéziratokból festett iniálék, lapszéli díszítések és könyvkötési minták gyűjteménye volt kiállítva, melyet Ő Felsége részletesen megtekintett.

Következett a könyvkiállításnak tulajdonképeni főtárgya: a magyarországi régi nyomtatványok osztálya, mely négy teremben volt elhelyezve s az 1473—1711-iki időszakból sok becses ritkaságot mutatott be.

A sorozatot a *Chronicon Budense* című latin nyomtatvány nyitotta meg, mely Budán 1473-ben, Mátyás király uralkodása alatt, Hess András nyomdájában látott napvilágot s a legrégibb magyarországi nyomtatvány, a mit ismerünk. Csak kevés példányban maradt fönn, s a kiállításon két példányban volt bemutatva. Egyik a Múzeumé, másik az egyetemi könyvtaré. Itt Ráth megjegyezte, hogy Budának 9 évve, előbb volt nyomdája mint Bécsnek és néggyel előbb mint Londonnak. Az említett krónikán kívül azonban még csak egy latin munkát ismerünk műhelyéből, u. m. »*Basiliusnak de legendis poeticis*« című munkáját, mely év nélkül Budán H. A.-nál jelent meg s a legtöbb bibliographus által első budai próba nyomtatványnak tartatik. Csak két példány ismeretes belőle; az egyik a salzburgi császári könyvtárból a kiállításon be volt mutatva. E két nyomtatvánnyal a budai nyomda elenyészik. A legközelebbi magyarországi nyomtatvány, a mit ekkorig ismerünk s a kiállításon igen szép példányban volt látható: *Compendium Grammaticae Latinae* 1534-ből való s Honter brassói nyomdájának terméke. E nyomda termékei majdnem teljesen voltak a kiállításon képviselve. Csinosság, izlés, hibátlanság, díszes címlap és zár vignette jellemzik mindegyiket. Ő Felsége nagy figyelemmel és tetszéssel szemlélte őket s rólok

valamint a többi hazai XVI. századi nyomtatványokról megjegyezte, hogy sokkal szebbek és izlésesebbek mint a mostani nyomtatványok. Sylvester (Erdősi) János: *Latin-magyar Grammaticáját*, mely Ujszigeten a Nádasdi Tamás által állított nyomdában 1539-ben látott napvilágot s az első magyar könyv, melyet Magyarországon nyomtak és csak a Nemzeti Múzeum által kiállított unicumban maradt fenn, közelebbről megnézte Ő Felsége. E mellett volt: Erdősi János *Uj Testamentuma* magyar nyelven 1541-ből, szintén ujszigeti nyomtatvány, melyből a kecskeméti ref. collegium igen szép példányt állított ki. Diszes czímlapja különösen tetszett Ő Felségének.

Itt Ráth elnök megemlítette, hogy körülbelül 4000-re tehetjük azon nyomtatványok számát, melyek magyarországi nyomdákban a szathmári békekötésig (1711-ig) láttak napvilágot. Ezekből a kiállításon, helyszűke miatt, minden nyomdából csak a legnevezetesebbek voltak bemutatva. Ő Felségét a magyarországi régi nyomtatványok nagy száma meglepte s megjegyezte: »nem hittem volna, hogy ennyit képesek legyenek összehozni.« Ráth az első szekrény ritkaságai-ból kiemelte még Ő Felsége előtt: Huszár Gál 1574-ki komjáthi-Énekes könyvét, továbbá Verbőczy Tripartitumának 1574-ki nedelistyei horvát kiadását és az 1582-ki szászvárosi oláh bibliát, melyekből az első kettő unicum, a harmadik pedig csak két teljes példányban ismeretes. Ezután áttért a kolozsvári nyomtatványokra, melyek a kiállításon tekintélyes számban voltak képviselve.

Itt Heltai Gáspár nyomdájának termékei nyerték meg Ő Felsége tetszését. Izlés, csinosság, tiszta nyomás, szép betűk és ügyes fametszetek képezik jellem vonásukat. A legrégibb nyomtatvány: *Catechismus minor* 1550-ből való s csak az erdélyi Múzeum által kiállított példányban maradt fenn. Különösen megnézte Ő Felsége: Tinódi Sebestyén krónikáját 1554-ből, Werbőczy Törvénykönyvét 1571-ből, a *Cancionale*t 1574-ből, Heltai krónikáját 1575-ből és a *Kopaszságnak Dicséretét* 1589-ből. Ráth felhívta még a Felség figyelmét az »*Igen hasznos és Draganemes Receptum* A vagy Orvosság, mikor on az asz-

szonyi állaton avagy a szolgáló leányon tunya, rest, avagy czáczogó színvayon» című kolozsvári XVI. századi, a budapesti egyetemi könyvtár által kiállított nyomtatványra, mely mint egy levelű nyomtatvány és mint unicum egyaránt becses.

A debreczeni nyomda szintén nagy contingenszt szolgáltatott. A protestantismus főhelyén s ennek szolgálatában lévén, itt virágzó irodalmat hozott létre. Legrégibb nyomtatványa: Melius Péter Catechismus a 1562-ből való. Nyomtatványainak címlapjain: zászlós bárány és más csinos fametszetek láthatók. Ő Felsége figyelmesen végig szemlélte a kiállított nyomtatványokat s Werbőczy Magyar Decretum át 1565-ből, a Magyar Csisiót 1592-ből és a magyar históriás énekeket közelebbről megtekintette. Ezután szemlét tartott a sárvári, magyaróvári, váradi, gyulafehérvári, abrudbányai, komjáthi, semptei, alsó-lindvai, eperjesi, nedeliczi, nagyszebeni, pápai, bártfai, besztercebányai, nagyszombati, detrekői, galgóczi, szászvárosi, német-ujvári, rárboki, monyorókeréki, vizsolyi, siczi, kereszturi, pozsonyi, kassai, lőcsei, csepregi, trencsini, tejfalusi, somorjai, sárospataki, zsolnai, lorétomi, csiki, keresdi, kézmárki, komáromi és szakolczai nyomdák termékei fölött s egyes kiválóbb nyomdák nál és nyomtatványoknál hosszabb ideig megállapodott.

Ráth előadta ő Felségének, hogy a reformatio bejövételével az új tant követő birtokosok saját székhelyükön állítottak nyomdát s itt nyomatták az új hitvallás könyveit. Így keletkeztek egészen igénytelen helyeken nyomdák, melyek a magyar irodalom virágzásának nagy lendületet adtak. Olyan helyeken, mint Csepreg vagy Keresztur, naptárakat nyomtak. Voltak vándor-nyomdászok is, kik egyik helyről a másikra jártak s mindenhol tevékenységet fejtettek ki. Így Manlius János a XVI. század utolsó két tizedében és a XVII. század elején öt helyen volt nyomdász. Ennek monyorókeréki nyomdájában 1587-ben jelent meg az első magyarországi német ujság, mely Sasvár szigetvári basának Sárkány Szigete mellett történt vereségét írja le. Ő Felsége ezeket figyelemmel hallgatta s a német ujságot, mely az olmücsi könyvtárból volt kiállítva, a szekrény fölé hajolva nézte meg. Ráth elolvasta az ujság címét és colophonját: »Gedruckt zu Eberaw in Vngern durch Hansel

Manuel Anno M.D.LXXXVII« s kiemelte, hogy ez a legrégibb hazánkban nyomtatott német ujság. A király megjegyezte: »n a g y o n é r d e k e s.« A felsorolt nyomdák közül a nagyszombati, bártfai és lőcsei nyomdáknál tovább időzött Ő Felsége s a kiállított nyomtatványokat közelebbről szemügyre vette. A nagyszombatinál Ráth megjegyezte, hogy ez a legrégibb s legvirágzóbb katolikus nyomda, mely 1578—1711 ig nagy tevékenységet fejtett ki s virágzó irodalmat hozott létre. Legrégibb nyomtatványa: *Telegdi Miklós Postillája* 1578-ból való. Szintén ily virágzó volt a bártfai nyomda, mely 1579 ben Kulcsár György Postillájával kezdte meg működését s a magyar irodalom terjesztésében, az akkori legtekintélyesebb hazai nyomdának méltó versenytársa volt. A lőcsei nyomda 1614-ben keletkezett s 1711-ig Khlösz Jakab, Schultz Dániel és Brewer Lőrincz nyomdászok alatt az egész hazában igen jó hírnek örvendett s a hazai irodalomnak jelentékeny szolgálatokat tett. Bemutatott termékei nagy számuk és sokoldalúságuk által tűntek ki s általános figyelem tárgyai voltak. A naptár csoport, melynek nagy része régi könyvtáblákból volt kiáztatva és az erdélyi országgyűlési törvényczikkek szintén lekötötték a Felség figyelmét. Ez utóbbiakról kérdezte: hogy: m e g v a n n a k-e t e l j e s e n? Legnagyobb részt Felség, felelte Ráth. Ezután megtekintette az ujkori magyarországi nyomdászat csoportját, mely az 1711—1848-ki időszakból a legkiválóbb hazai nyomdák nevezetes termékeit korlátolt számban mutatta be s átment a könyvkedvelők és könyvészeti érdekességek csoportjához.

A szemle Emich Gusztáv gyűjteményével kezdődött, mely 20 szépen festett középkori kéziratot, 23 ritka nyomtatványt és 7 nagybecsű régi s új kötést mutatott be.

E mellett volt Á g o s t o n József gyűjteménye néhány kiválóbb ősnymtatvánnyal, több XVI. sz. ritka kiadással és egy pár régi magyar nyomtatvánnyal. S z a l a y Imre gyűjteménye 9 darabból állott, de csupa válogatott ritkaságokból. Kiemeljük Thuróczy krónikájának augsburgi kiadását 1488 ból, Révay Katalin magyar imakönyvét XVII. sz. kéziratban, gróf Wesselényi Ferencz nádor imakönyvét kéziratban, mely Murányban 1647 ben íratott, és Der Weisz Kunig című 1774 ki bécsi nyomtatványt, melynek illusztrációi Hans Burgmaier fametszeteiről készültek.

Következett gróf K e g l e v i c h István kiállítása néhány kiválóbb külföldi nyomtatványból, köztük: Barletius: Scanderbeg című munkájának 1577-ki frankfurti kiadása Jost Ammon fametszeteivel, La Fontaine: Les Amours de Psyche et de Cupidon, 1791-ki párizsi amateur kiadás színezett képekkel és egy díszes kiállítású perzsa kézirat. S z e m e r e Attila négy ritkaságot állított ki, köztük egy XIV. századbéli hártya kéziratot miniatürökkel és egy Dionysius De situ orbis című párizsi nyomtatványt 1499-ből Kerner nyomdájából, címlapján Jean Petit könyvtáros monogrammjával. K n a u z Nándor, esztergomi kanonok régi hazai könyvtáblákból kiáztatott 16 magyarországi nyomtatványt a XVI—XVII. századból mutatott be, melyek kettő kivételével mind unicumok. Kiemeljük: P e l e r d i Péter: Báthory Sigmundnak nyereségéről című munkáját, mely Német Ujvárott 1596-ban jelent meg s a legrégibb magyar újságlap, a mit ismerünk. A monyorókeréki 1537-ki német Zeytungnak pendantja. Ezután jött gróf A p p o n y i Sándor gyűjteménye, mely magyarországi vonatkozású, válogatott és kitűnően föntartott ritkaságaival a hazai közönséget egészen elragadta. E gyűjteményt legjobban jellemezzük, ha azt mondjuk, hogy az Magyarországon az, a mi Angliában a Lord Spencer-féle gyűjtemény, bibliographiai ritkaságok tárháza, bizonyos irányban nagy szakértelemmel és áldozattal összegyűjtve. Semmit sem emelünk ki belőle, mert a kiállított 51 könyv közül mindegyiket ki kellene emelnünk. Ennek szomszédságában volt: R á t h György gyűjteménye 64 könyvből, köztük 14 incunabulum, öt régi magyar unicum és nagyszámu hazai vonatkozású XVI—XVII. századbéli ritka nyomtatvány és újságlap. E gyűjtemény az Apponyié mellett méltán foglalhatott helyet. A n a g y a p p o n y i k ö n y v t á r gyűjteménye középkori kézíratainak és incunabulumainak gazdagságával lepte meg a közönséget. Összesen 10 középkori kéziratot és 24 incunabulumot állított ki. A kéziratok közt volt egy Prudentius a X. és Janus Pannonius a XV. századból. Az ősnymtatványok közt volt több hárttakiadás és néhány editio princeps renaissance izlésben festett miniatürökkel. Ezekből a legrégebb: S. Augustinus De Civitate Dei, római 1467-iki kiadás, gyönyörűen festett nagy képpel. Kiemelendő még: B e r n h a r

dus de Breydenbach Opusculum peregrinationis in montem Sion című munka, mely Mainzban 1484-ben jelent meg s a kiválóbb ritkaságok közé tartozik. Érdekesekek különösen fametszetei, melyek Jeruzsálem városát és a szent helyeket ábrázolják. Pauer János székesfejérvári püspök gyűjteményében 15 ritka nyomtatványt mutatott be. — Ezek közt volt 10 ősnymtatvány, Balassa Bálint Istenes Énekinek 1665-ki kassai és Melleghi Franciscus: *Bonum principium etc.* 1680-ki nagyszombati kiadása. Mind a két nyomtatvány unicum. Legvégül volt herczeg Windischgrätz Lajos, sárospataki könyvtárából a következő két könyv kiállítva: *Dictys Cretensis. Wahrhaftige Histori und Beschreibung von dem Troianischen Kriege etc.* Augspurg 1540 és Grison Fridericus: *A fegyverjáték és lóidomítás kézikönyve* német nyelven. Augsburg 1570. Ezek a könyvkedvelők csoportját berekesztették.

Ő Felsége ezen csoportot is Ráth kalauzolása mellett érdeklődéssel szemlélte s az általunk kiemelt ritkaságokat különös figyelmére méltatta. Az összbenyomás itt is igen kedvező volt s Apponyi, Emich, Ráth és a nagyapponyi könyvtár gyűjteményei Ő Felségének kiválóan tetszettek, ki a szemle végén Ráth elnöknek legmagasabb megelégedését fejezte ki.

Következett a hazai könyvkötészet osztálya, mely a harmadik emeleten egy nagy teremben volt felállítva s 206 XV—XVIII. századi és körülbelül 300 jelenkori hazai kötésből állott.

A könyvkötészeti osztály melletti négy teremben ki volt állítva a jelenkori könyvnyomdászat csoportja is, mely igen jó benyomást tett. Itt voltak a hazai összes hirlapok mutatószámokkal, továbbá: az Athenaeum, Franklin-társulat, Wilkens nyomda, pesti könyvnyomda részvény-társaság, Weismann testvérek, Hornyánszky Viktor és más könyvnyomdák kiadványaik tekintélyes számával, a marosvásárhelyi és budapesti egyetemi nyomda pedig összes kiadványaikkal képviselve. Hazai kiadóink közül a M. Tudományos Akadémia, Ráth Mór, a Hoffmann és Molnár-féle czég, Aigner Lajos és mások állították ki saját kiadványaikat. Egy termet Lafranchi

Enea: Magyarország ármentesítéséről és a Dunáról közzétett munkái vettek igénybe. Ő Felsége ezeket is részletesen meg nézte.

A könyvkötési osztályban a kötések sorát Selmeczbánya statutumainak XV. századi díszkötése nyitotta meg. Tábláit vörös bársony borítja, vert és véselt gothicus ezüst sarkai pedig a hazai XV. századi ötvös iparnak remekei. Ez volt a csoportban a legrégebb kötés, melyről kétségtelen, hogy a hazában készült. Következtek a többi ötvös művel díszített könyvkötések, melyekből az esztergomi főegyházi kincstár által kiállított három XVI. századi bársonykötés, aranyozott ezüst sarkokkal és címér díszítésekkel, továbbá a Nemzeti Múzeum régiségtári osztálya által bemutatott 13 ötvösművű kötés, aranyozott ezüst tábláikon domborművű és niello-díszítményekkel, zománczos virágokkal és drágakövekkel, leginkább tetszetek Ő Felségének.

A maga nemében unicum volt a komáromi görög-keleti egyház község által kiállított XVI. századi aranyozott ezüst kötés domborművekkel díszítve. Fényes kiállítása által kitünt Zalka János püspök Missaléja, mely vörös bársonyba van kötve s aranyozott ezüst sarokdíszítéseiben a négy evangelistát, közepén pedig Naprági György volt győri püspök címérét tünteti fel. E díszítések ez utóbbinak Misssaléjáról kerültek a mostani táblákra.

A bronzművel díszített táblák közt legrégebb volt a Nemzeti Múzeum könyvtára által kiállított XIII. századbeli szarvas bőr-kötés kötőszíjjal és rézkapocscsal díszítve.

A külföldi bőrkötések közül a velencei XVI. század kötések kötötték le a Felség figyelmét. Kiállította a Nemz. Múzeum könyvtára.

A hazai bőrkötések gyűjteménye igen gazdag és változatos volt. Ezekből a legrégebb kötet a pozsonyi káptalan állította ki 1488-ból. A táblát bőrbe véselt virágok és négy egyházi főatyának arczképe. a sarkokat pedig szép művű rézlemezek díszítették. A király figyelemmel nézte az egész csoportot s a gazdag anyag összegyűjtése fölött tetszését nyilvánította. Dicsérte a kolozsvári Guttmann-féle és az ezekhez hasonló debreczeni köteteket s érdeklődéssel nézte báró Bornemisza Annának két imádságos könyvét, melyeken következő felírást volt olvasható: Báró Bornemissza Anna Méltóságos Fejedelem Asszony.«

A jelenkori könyvkötészetet: Börner Frigyes zentai, Czerni Antal és Hant György kolozsvári, id. Dochnál József, Érczhegyi Ferencz, Fritz József, Geller József, Gottermayer és Haller, Hirhäger Károly, Lázár György, Mehner Vilmos, Molnár Mihály, Peinitsch János és Pósnér Károly Lajos budapesti, Milinarics B. eszéki és Végh István békéscsabai könyvkötők kötéseit képviselték. Lázár György XV. századi imitált bőrkötéseit a Nemzeti Múzeum könyvtára, a többieket az illető könyvkötők állították ki. Ő Felsége megnézte valamennyit s örvendetesen tapasztalta a haladást és sokoldalúságot ezen hazai iparágban.

Hirhäger Károly és Posner Károly intézetei arról nevezetesen, hogy kötéseikben a sodronyfűzést alkalmazzák, mely külföldön már régóta divatban van. Többi könyvkötőink czérnával fűznek. Ő Felsége a Posner által kiállított óriási nagyságu üzletkönyveket, továbbá Lázár és Dochnál imitált régi kötéseit és Gottermayer francia izlésű modern kötéseit különös érdeklődéssel szemlélte.

Ez utóbbit Ráth elnök bemutatta Ő Felségének, ki elismeréssel nyilatkozott kötéseiről, kérdezte, hogy budapesti-e? és további haladásra bátorította.

Még a dísz- és minta-kötéseket,¹⁾ melyek egy egész szekrényt foglaltak el és gróf Apponyi Sándor ritka szép francia és angol kötéseit méltatta Ő Felsége különös figyelmére s legmagasabb megelégedésének kifejezése mellett befejezte szemléljét, mely a nyomtatványok és kötések osztályában félóránál tovább tartott.

A király az egész kiállításon tovább időzött 5 negyed óránál. Az eredmény kellemesen meglepte s Ráth elnöknek többször fejezte ki tetszését és örömét a látottak fölött.

Mikor Ő Felségét a kiállítási bizottság az Akadémia kapujáig lekísérte, a bizottság felé fordulva ezen szavakkal bucsuzott el: »Köszönöm, nagyon szép és érdekes volt a kiállítás, igen meglepett.«

¹⁾ Ily kötések állították ki: Ipolyi Arnold püspök, Kruesz Krizostom főapát, gróf Károlyi Gyula, az országos iparművészeti múzeum és Polinszky Emil; és pedig: Józsa Sándor, Reichenstein V., Pósnér Károly, Hirhäger Károly és Morzsányi Antal budapesti könyvkötőktől.

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

ÁRPÁD-HÁZBELI SZENT ERZSÉBET IMÁDSÁGOS KÖNYVEI CIVIDALEBAN.

Közli: **Fraknoi Vilmos.**

Azon pazar és nemes ízlésről tanuskodó fényűzés, melyet a középkori könyvdiszítók művein, napjaink előhaladott technikájának eredményei mellett is, bámulattal szemlélünk, — leginkább az egyház használatára és az előkelő egyének magán ájtatossági céljaira készült könyveken talált tért.

Gazdagon diszített mise- és imádságos-könyvekben a nyugat-európai könyvtárak rendszerint gazdagok. Hazánk szintén nem egy missálét és antiphonálét mutathat föl, a melyekre büszkéek lehetünk. De Magyarországon használt, nagyobb műbecsű imádságos könyveket alig egyet, kettőt találunk.

A »Könyv-Szemle« 1880-ik évi kötetében rövid ismertetését adta Gertrud királyné — II. Endre neje, — thüringiai szent Erzsébet — II. Endre leánya — és Margit herczegnő — Nagy Lajos arája — imakönyveinek, a melyek közül a két elsőt a friauli társas-káptalan Cividaleban, az utolsót a szent Ágoston-rendje Sanct-Florianban őrizi. Mind a háromról külföldi írók közöltek leírásokat; de magyar szakférfiú még nem vizsgálta meg azokat.

E miatt, mikor a jelen év ápril havában Rómába vezetett útam, nem mulaszthatám el, Udinéből a másfél órai távolságban fekvő Cividaleba (az ősrégi Forum Julii) letérni, hol a káptalan ritka gazdagságu kincstárában, — mely a VI. századtól mutat föl kéziratokat, elefántcsont könyvtáblákat, nagyértékű ereklyetartókat — a ránk nézve e kiváló érdeklő bíró két kéziratot megsemmelíjtem és pontos leírását vegyem.

I.

A Psalterium Gertrudis elnevezés alatt ismert imádságos könyv fényesen kiállított hártya-kézirat. Magassága 24, szélessége 18 cm., 225 levelet tartalmaz.

Egészen magánviseli a karolingi kor könyvirásának és könyvfestésének, a bizanci befolyásra emlékeztető jellemét, a mely még a X. század kézírataiban is uralkodó. Helylyel-közzel egyes üresen hagyott lapokat később töltöttek be.

Az első hat levelet a szokásos egyházi naptár foglalja el, arany-betűkkel írva.

A 8. l. az imádságos könyvet kép nyitja meg, mely szent Pétert ábrázolja; előtte dúsan öltözött fejedelmi férfi és hölgy állanak.

A 16—18. ll. három kép: Krisztus születése, — Krisztus a keresztfán, — Krisztus trónon ülve.

A 30—31. ll. bíbor alapra festett két kép. Az egyik lapon világi főúr a mint könyvet nyújt a másik lapon trónon ülő főpapnak. Értelmét e fölirat magyarázza: »Donum fert Ruodprecht. Quod Presul suscipit Egbert.« T. i., hogy ezen imádságos könyvet Ruodprecht ajándéku ajánlja föl Egbert püspöknek. Alig lehet kétség az iránt, hogy ez azon Egbert, a ki 979—993 között kormányozta a trieri püspökséget.

A 34—35. ll. ismét bíbor alapra festett két alak: trónon ülő érsek és szent Péter. Ezen felirattal: Qui Tibi dat munus Dele sibi Petre reatus.

A 38. l. Dávid király képe.

A 39. lapot egészen elfoglalja a fényesen kiállított B kezdő betű. (Beatus vir . . .)

A 40. levélen kezdődnek a zsoltárok, melyek a 355. lev. végződnek; díszes initialékkal és lapszélekkel ékeskedve.

Közben 15 lev. egészen a trónon ülő szűz Mária és egyes szentek képei foglalnak el, a következő sorrendben: szt. Eucharis, Valerius, Maternus, Agricius, Maximinus, Paulinus, Nicetus, Marcus, Felix, Modualdus, Luitininus, Legontius, Magnericus, Abrungulus. Mindannyian trieri püspökök; a mi kétségtelenné teszi, hogy a könyv a trieri egyház számára készült.

A 356—449. leveleken: a Te Deum, Mi atyánk, Hiszek egy,

apostoli hitvallás, Mindszentelek litániája, gyónási és egyéb imádságok.

Mint főntebb említém, az imádságos könyv készítésénél üres lapokat hagytak imádságok beírására. Azokat egy XII. vagy XIII. századbeli kéz használta föl.

A 9—15. leveleken fordulnak elő ily imádságok, a melyekben egy Gertrud nevű fejedelemnő imádkozik magáért és Péter nevű fiáért. P. o.:

»Intercede pro me famula tua gertruda... Exaudi me miseram pro petro ad te clamantem... pro petro filio meo unico et exercitu suo...«

Ki volt ez a Gertrud, azt a rendelkezésünkre álló segéd-munkákból nem deríthettük föl. A kézirat egyik ismertetője »Trieri Gertrudnak« nevezi őt.¹⁾ Az azonban kétségtelen, hogy nem lehet a meráni Gertrud, II. Endre neje, minthogy annak Péter nevű fia nem volt.

Azon föltevés tehát, hogy ezen könyv meráni Gertrud birtokában lett volna, magában a könyvben nem talál alapot.

De igenis valószínű, hogy a kéziratnak a XII. sz. magyar birtokosa volt. Utal erre a naptár egyik helye. Augusztus 20-án ugyanis a naptárban szent Porfirius neve fordul elő. E mellé a későbbi kéz oda írta: »Stephani regis in pannonia.« Az »in Pannonia« kifejezésből azt is lehetne következtetni, hogy az, a ki ezt írta vagy iratta, nem Magyarországtérületén tartózkodott.

És ez nem más, mint szent Erzsébet hercegaszszony, a kinek ajándékából jött a kézirat a friauli káptalan birtokába, a mint azt a következő (részben olvashatlan) jegyzet hirdeti: Sancte Elisabethe Ungarie Regis filie Landgravii Ducis Turringie coniugis munus quod cum hortatu Pertoldi Patriarche Aquileciensis eius... singulari in Deum... dedit honestissimo Canonicorum Foroiuliensi Collegio iam pridem eius in orando assiduitatem cum pietate coniunctam...«

Berthold aquilejai patriárka, a kinek kérésére szent Erzsébet a könyvet a friauli káptalannak ajándékozta, nem más,

¹⁾ V. ö. Valentinelli közleményét. Archiv für Österr. Geschichtsforschung. XVIII. 142. l.

mint meráni Gertrud testvére, tehát Erzsébet nagybátyja, a ki egy ideig a kalocsai érseki széket bírta és a kit a friauli káptalan legnagyobb jótevője gyanánt tisztel. A kézirat kötése új.

II.

S z e n t E r z s é b e t hercegasszony imádságos könyve az előbbinél nem kevésbé fényes és értékes kézirat. Kis negyedréti alakja van. Magassága 23 cm., szélessége 17 cm. 172 (új lapszámozással ellátott) levelet tartalmaz.

A XIII. század elején készült. A könyvírás és festés technikája már egészen a középkori német jellemet viseli magán, mely szakított a bizanci hagyományokkal. Helylyel-közzel az üres lapokra egy más kéz, mint a mely a könyvet — kétségkívül Németországban — előállította, de szintén a XIII. század elején, írt imákat.

Ez utóbbi kéztől ered a kézirat legelején egy meghatóan szép imádság, mely így kezdődik: »Aue principium mee creacionis, Aue uiaticum mee peregrinacionis.«

A 2—13. leveleket a naptár foglalja el. Mindegyik lap felső részét és jobb oldalát arany alapra festett képek foglalják el, úgy, hogy a naptárnak csak a lap kis része van föntartva. A képek tárgya vonatkozásban áll az illető hónappal. Például januárban: szent István első vértanú és szent Sebestyén; februárban: Krisztus átadja sz. Péternek a kulcsokat.

Megemlítendő, hogy augusztus 20-ika üresen áll; a mi kétségtelenné teszi, hogy a könyv nem készült magyarországi használatra.

A 14., 15. és 18. lev. van a későbbi kéz által beírt imádság. Felirata német: »Dies gebet sol man sprechen so nach dem ecce agnus Dei.« — Az imádságban a következő nevezetes hely fordul elő:

»Commendo famulum tuum H e r m a n n u m . . . quamuis multis criminibus et peccatis irretitum, tamen a te creatum . . . me quoque peccatricem exaudi pro seruo tuo hermanno.«

Ez a Hermann a kiről itt a szó van, nem más, mint I. H e r m a n n thüringiai tartomány gróf, a ki 1181—1216. uralkodott,

és atyja vala Lajos grófnak, Erzsébetünk férjének. Az imádság pedig és az imádságos könyv készült második neje Zsófia bajor hercegnő számára.

A 19, 22, 23, 26, 27. lev. üresen maradtak. Arra voltak szánva, hogy a későbbi birtokosok saját tetszésök szerint imákat irassanak be.

A 16, 17, 20, 21, 24 és 25-ik lev. mindegyike két részre van osztva. Mindegyik rész arany alapon miniature-képet tüntet fel, mely egy egy jelenetet ábrázol Jézus életéből.

A 28. lapot egészen egy nagyszerű initialis (B betű, *Beatus vir*) foglalja el. Diszítményeiben emberi és állati alakok. — Egyik szögletben Dávid király foglal helyet.

A 29—115, 118—142, 144—172, 206—231, 240—261, 264—275, 277—295, 297—312. levelekre zsoltárok vannak írva; sok díszes kezdőbetűvel és remek lapszéldiszítványokkal

A 116. lapot egészen igénybe veszi Szűz Mária, a mint trónon ülve, ülén tartja a Megváltót. Trónja zsámolyánál: Dávid és Salamon.

A 117. lev. ismét nagyszerű kezdő betű, (Q . . . Quid gloriamini . . .) melyet sárkány hord.

A 143. lev. felső felében szent Péter a vizen járva; alsó felében S. kezdőbetű.

A 173. lev. felső felében: József, a mint a kútba vetik; alsó felében E kezdőbetű.

A 204. lev. felső felében: Krisztus és Magdolna; alsó felében: a pharisaeus és publicánus.

A 205. l. D. kezdőbetű.

A 232. lev. felső részében: A b. Szűz koronázása; alsó részében: a b. Szűz halála.

A 238. lev.: A zsidók Egyiptomban, — Pharao a vörös tengerben.

A 262. l. Mária és Mártha, — Lázár feltámasztása.

A 276. l. A zsidók a babilonai fogságban. — A zsidók siralma.

A 295. lev. Dávid a trónon ülve, körülötte zenészekből, akik mindenféle hangszeren játszanak, trombitások, hegedűsök, orgonás, harangjátékok.

A 313. lev. a babilonai ifjak a kemenczében.

A 315. l. Sz. Ágoston és sz. Ambrus. Itt kezdődik a *Te Deum*.

A 318. l. Krisztus, szájában kard, trónon ülve; alatta: pápák, püspökök, királyok. (Az utolsó ítélet képe.)

A 319—326. l. *Pro defunctis Vespere*.

A 327. l. Sz. Szilveszter vitatkozása a pharisaeusokkal. Itt kezdődik a sz. Athanáz hitvallása.

A 332. l. Szent Háromság képe. Alatta templom, melynek jobbán férfi, balján nő-alak; a következő aláírással: *Hermanlantgrav — Sophia*.

A 333—339. leveleken a Minden Szentek litániája. Mind-egyik lapot fényes miniature-keret veszi körül, angyalokkal, szentekkel. Az utolsó lap alján öt alak látható, a következő aláírásokkal: *Hermanlantgrav, — Lucarch(?) — Hildegart, — Sophia*. Az ötödik alak alatt nincs név.

A 340. levélen három imádság: *Generalis oracio — Pro amicis — Pro peccatis*.

A 341. l. *Magnificat* . . .

A 342. l. *Nunc dimittis* . . . A lap alsó felében: *Simeon* a templomban.

A 343. lap felső részében két kép: Asszony imába elmerrülve és ugyanaz szegényeket ruházva; alsó részében: szent Gergely és szent Péter.

A kézirat megőrizte régi kötését. A felső tábla közepén bronz-lapra elhelyezett, barna csontból faragott feszület, melyet angyalok és szentek környeznek; alatta a legyőzött zsina-góga és a diadalmas egyház jelképei. A faragványokat ezüst keret veszi körül, niello diszítésekkel és hat intarsia-arany körrel, melyekben az evangelisták jelvényei, *Agnus Dei* és egy püspök képe látható. Az alsó táblán szintén bronz alapon, csontból remekül faragott oroszlány és sárkány; niello diszítések, hat intarsia: oroszlány griffek. A könyvet két ezüst csatt tartja össze. Háta új, selyemmel borítva.

A codex provenientájára világot vet a 2. lap aljára, XIII. századbeli betűkkel írt feljegyzés: *Sancte Elisabethe Lantgrauui Ducis Thuringie coniugis munus sub a. MCCXX.*«

Az írás elhalványodott, nehezen olvasható.

Egyáltalán nem valószínűtlen, hogy Erzsébet, férje anyjának imádságos könyvét használta és később anyai nagybátyjának, Berthold patriarkának ajándékozta, a ki által juthatott Cividaleba.

HUNGARICÁK A BÉCSI KÖNYVKIÁLLÍTÁSON.

Közli: Majláth Béla.

Bécs városa nyomdászatának négyszázados ünnepélyét ülte meg f. é. június 24-én. Ezen ünnepély bennünket is igen közelről érdekel; részint azért, mert összehasonlító tanulmányul szolgál az ezt megelőzőtt magyar országos könyvkiállítással szemben; részint pedig mert a bécsi nyomdászat négy század óta, a magyar irodalom termékeit, a magyar tudósok műveit s a magyarországi vonatkozású munkákat nagy számban sokszorosította. Ezen műveket a bécsi nyomdászati kiállítás előnkbe tárja; s a hungaricák bibliographiájához oly adatokkal járul, melyeket ignorálnunk általában nem szabad, különösen pedig azoknak ismerete e szakfolyóirat hasábjain, bibliographiánk teljessége szempontjából, szükséges és kívánatos.

A bécsi nyomdászati négyszázados ünnepély szervezésére kiküldött központi bizottság még 1880-ik évi november havában elhatározá, hogy a nyomdászati ünnepély kulturális jelentőségét egy oly ténnyel örökítendi meg, mely Guttenberghez legméltóbban ad kifejezést Bécs négyszázados művelődési történetének, szemléletileg egyrészt: a bécsi nyomtatványok történeti kiállítása által; másrészt pedig: Denis bibliographiai művének kiegészítése által úgy és oly irányban, hogy az a könyvészet mai színvonalának teljesen megfeleljen.

Másfélévi előmunkálatok után f. évi jun. 24-én az osztrák ipar-múzeum helyiségeiben a tervezett könyvkiállítás megnyílt, melylyel ez alkalommal a helyszínén tett tanulmányaim alapján, az érdeklődő szakközönséget megismertetni óhajtom.

A kiállítást ipari szempontból a cs. kir. osztrák ipar- és

művészeti múzeum igazgatója Eitelberger lovag, udvari tanácsos, mint elnök és kezdeményező vezetvén, úgy a felállításnál, mint a kiállítási jegyzék elkészítésénél szorosan a bécsi nyomdászat története lebegett az intézők szemei előtt. Ezen szempont határozott és szigorú keresztülvitele főjellemvonása a kiállításnak, mely ennél fogva mint könyv-kiállítás, nem igényelheti, de nem is igényli a könyvészeti kiállítás czímet, s mivel olyan nyomdászat-történeti év- és névrendben állítja elénk Bécs város nyomdászainak névsorát és működési idejét, illusztrálva 1059 sz. alatt kiállított typographikus termékekkel, melyeknek főfeladata a nyomdászat technikájának történetét, úgy a könyv mint nyomomás, fametszés, aczél és rézkarcz terén föltüntetni. E szempontból a bécsi könyvkiállítás teljes sikerrel dicsekedhetik; mert nemcsak a műhelyek teljes sorozatát mutatja föl, de egyszer-s mind a kiállított minta gyorssajtó, a nyomomás eljárására vonatkozó készülékek kiállítása szemléletileg, oktatólag hat a nézőre, s fogalmat nyújt a nyomtatás régi és jelen készülékeiről, mi behatólag szemlélhetővé teszi a haladást, mi a nyomtatás négy-százados történetében eléretett, s mi által a népnevelés és föl-világosodás terjesztésének legelső tényezőjévé s a nyilvánosság nagy hatalmává lett.

A bécsi könyvkiállításnak két hibája az, hogy a kiállított nyomtatványok számrunde az üveggel ellátott szekrényekben szét van szórva, s némi nehézséggel jár a könyv lajstromban egymásután következő számokat a szekrényekben keresni; másik hibája: hogy a könyvek címlapja, colophonja — mi pedig épen a nyomdászat történetére legfontosabb, mert ez mutatja, a nyomdász nevét, helyét és évszámát — igen gyakori esetben nincs felütve, hanem a könyv bármely más helye, mi ha a typusokat föl is tünteti, de az idegen bibliograph épen azt nem találja a mi leginkább érdekli, t. i. a címlapot vagy colophont.

A kiállítás 1482—1882-ig 119 nyomdász termékét tünteti föl. Az 1482 ik évből keletkezett hat munkának nyomdásza ismeretlen maradt, minthogy a nyomtatványon a nyomdász neve, a nyomtatási hely és év mellett elő nem fordul.

A kiállításban mint résztvevők ötvenen szerepelnek, ezek között hazánkból kiállítási anyagot csak a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtári osztálya és a pozsonyi ferencziek könyvtára kül-

dött; még pedig a Múzeum által beküldött. 90 bécsi nyomtatványból 35 s a pozsonyi ferenczesektől 7, összesen 42 darab lett kiállítva, mint olyan, mi máshol föltalálható nem volt.

A kiállítási catalogus, mely a megnyitás után másodnapra dr. Haas Vilmos szerkesztésében már megjelent, mint kalauz, feladatának teljesen megfelelő, minthogy minden egyes kiállított darabnak teljes czímét, nyomtatási évét és a nyomdatulajdonos nevét adja. S minthogy a föllállítás a nyomda tulajdonosok szerint eszközöltetett, ugyanezt követi a catalogus is belső berendezésében, s a felsorolt nyomdák mindenikéből kiállított anyagra vonatkozó szak fejezetében találjuk az illető nyomdász működési időszakát s helyenként annak rövid életrajzát is. A bibliographiai szempont a catalogus szerkesztésénél elmaradt, s csak a könyv alakját, illetőleg nagyságát jegyzi fel, s az ennél fogva könyvészeti beccsel nem bír, -- ez azonban elfogadható mentséget abban találja, hogy a bécsi nyomdászat négy százados ünnepélyének maradandó emlékeül, dr. Meyer Antal megbízásból a bécsi nyomtatványok bibliographiáját írja, s annak első része sajtó alól már ki is került, mely hivatva van mint tudományos bibliographiai beccsel bíró mű, s k ö n y v k i á l l í t á s i e m l é k k ö n y v : a bécsi nyomdászat négyszázados jubileumát megörökíteni.

Ezen általános ecsetelése után e kiállításnak áttérhetünk immár azon részre, — mely minket ez alkalomból különösen érdekel, tudniillik a hungaricákra, melyek ott a különböző könyvtárakból ki valának állítva.

A hazai vonatkozású könyvek száma, melyek akár talmuknál, akár szerzőjüknél fogva hazánkat illetik, 84-re megy. Ezeknek ismertetését a kiállítási jegyzék¹⁾ alapján saját észrevételeink kíséretében, i d ő r e n d b e n a következőkben adjuk :

1. B a l b u s, H i e r o n y m u s. Kezdeté: Hieronymi Balbi vtrisque iuris doctoris necnon poetae atque oratoris insignis: opusculum epigrammaton feliciter incipit. Vége: Hoc insigne opus multiplici uarietate refertum exaratum fuit industria Johannis Win-

¹⁾ Katalog der historischen Ausstellung von Wiener Buchdrucker-Erzeugnissen. 1482—1882. Wien, Verlag der Sektion für die historische Ausstellung 1882. 8-r. 133 l.

terburg in celeberrima urbe Wiennensi Annis domini 1494. Kalendis augusti Maximiliano Romanorum atque vngarie Rege serenissimo feliciter regnante. 4°. Szép kicsiny barátírás. a) (A cs. kir. Theresianum és b) a boroszlói kir. egyet. könyvtár tulajdona.) Első bécsi nyomtatvány, hol a nyomtatás helye, éve és a nyomdász neve ki van téve.

2. Missale ssm chorum Strigoniensem. A Kánon'előtt nagy feszület fametszeiben. Kezdőbetű. Végén vörösben: Auxiliante deo . . . Missale ssm chorum Strigonensem. in clarissima vrbe Wiennensi austriaca Impensis et laboribus Joannis Winterburger diligentissime impressum: feliciter explicuit. Anno salutis &c. Millesimo quingentesimo octauo: decimo kalendas. Maij. finem dedit optatum. Fol. Winterburger nyomdász nagy bélyegével és arabeskekkel. Sokféle góth jellemű fekete és vörös írás. (A pozsonyi ferenczrendiek tulajdona.)¹⁾

3. Paulus Crosnensis. Panegyrici ad diuum Ladislaum Pannoniae regem uictoriosiss et sanctum Stanislauum praesulem: ac martyrem Poloniae gloriosissimum et pleraque alia, connexa carmina. Ezalatt nagy fametszet Lászlót lóháton (pánczéltban ábrázolva; fölötte az Isten anyja és egy angyal, a ki neki koronát hoz. Alul Perényi czímere. A végén az áll: »Opusculum hoc mira diligentia Joannis Winterburger ciuis Viennensis: et impressoris accuratissimi impressum est: impensis Hieronimi doliarii de libental: Anno dominicae incarnationis. 1509. Die quarto mensis Junii. Itt a későbbi nyomdász Doliarius (Viator) mint kiadó jelenik meg. 4-r. — Középszerű írás. (A cs. kir. krakkói egyetemi könyvtár tulajdona.) Meg van a Nemzeti Múzeum Könyvtárában is.

4. Johannes Pannonius Episcopus, Panegyricus: in laudem Baptistae Guarini Veronensis Praecept. sui conditus. Ezalatt egy czimer koronával, melyen a Harpia látható. Végén: Viennae Austriae in aedibus Hieronymi Viatoris et Joannis Singrenii Anno MDXII. 4°. Viator nagy lengyel czimere. (A bécsi

¹⁾ Megvan Knauz szerint (Libri Missales et Breviaria Eccles. Hung. 31 l.) az esztergomi főegyházi és a bécsi dömések könyvtárában, s a »Schematismus Historicus Dioecesis Neosol. pro anno saec. 1876« (29. l.) szerint a szentkereszti püsp. könyvtárban is, honnan Ipolyi legutóbb kiállította.

cs. kir. könyvtár tulajdona). Megvan a Nemzeti Múzeumban is.

5. Ambrosius Pannonius. *Cursus beate virginis marie monarchorum nigrorum: de obseruantia Ordinis Sancti Benedicti.* A cím vörös. A *Cursus* kezdete előtt az isten-anya képe a gyermek Jézussal. Végül: *Finit Cursus beate virginis . . Per fratrem Ambrosium Pannonium tunc monasterii Scotorum Vienne Priorem accuratissime revisum atque emendatum. Impressum Vienne Pannonie per Hieronymu Vietorem: et Joannem Singrenium: Sodalium. Expensis uero Leonardi et Luce Alantse fratrum.* XVIII. Kalendas Octobris Anno Salutis MCCCCCXIII. 16-r. Apró barátírás, vörös és fekete. (A Schottenbibliothek tulajdona.) ¹⁾

6. *Missale Strigoniense. cum multis additionibus ac missis: summa cum diligentia castigatum: sunt preterea quedam misse de nouo supra addite que in missalibus haecenus impressis nusquam habentur: sunt etiam quedam misse signate vbi stationes Rome obseruantur etc.* Ez alatt színes kis fametszet: Mária a gyermek Jézussal a hold felett állva. E képnek 2 oldalán: Mathias Milcher, Bibliopola Budensis. A címlap hátsó oldalán nagy, színezett fametszet, a mely Krisztust ábrázolja a kereszt alatt görnyedve angyaloktól támogatva. Fölötte renaissance ívben Sz. István, Sz. Imre és Sz. László mellképei. A kanon előtt egy fametszet, Krisztus a kereszten. Az első betű egy miséző papot ábrázol. Végül: *Hoc presens secundum chorum Strigoniense emendatum: in clarissima vrbe superioris pannonie; quam olim flauiana nunc Vienna dicta Joannes Winterburger Anno salutis etc. Millesimo quingentesimo decimo quarto. Quartas Idus Nouembris finem optatum vendicans Missale impressum explicit. Deo gratias.* 4-r. Winterburger nyomdai jegye. Gót írás. Feketével és vörössel nyomva. (A zwettl-i cisterciaszerzet tulajdona.) Knauz nem említi.

7. *Chelidonium, Benedictus. Voluptatis cum virtute disceptatio: Carolo Burgundiae duce illustrissimo. Diuique Caes. Maximiliani Nepote, litis diremptore aequissimo. Viennae Pannoniae coram Maria Hungarorum regina . . . recitata. Végén: Impressum Viennae Pannoniae per Joannem Singrenium Expensis*

¹⁾ Megvan a mőki benczés könyvtárban is.

vero Leonardi Alantse. quinto Idus Junii. anno M. D. XV. 4°. A címlapon Geryont és Herculest ábrázoló fametszet. Hátral a császári címér. [A kremsmünsteri benczés monostor tulajdona.]

8. C u s p i n i a n u s, J o a n n e s. Oratio protreptica ad Sacri Rom. Imp. Principes et proceres, ut bellum suscipiant contra Turcum, cum descriptione conflictus, nuper in Hungaria facti quo perijt Rex Hungariae Ludovicus. Excusum Viennae Austriae (1526 körül) per Joannem Singrenium. 4°. 16 ff. Fametszet: egy nyaláb, »Unitas« körírással. [A bécsi cs. kir. udv. könyvtár tulajdona.]

9. B r a s s i c a n u s, J o h. A l e x. In feliciss. Puerperium Sereniss. Dn. Annae Vngariae ac Boemiae Reginae etc.: Invictiss. Regis Ferdinandi etc. coniugis... Idyllion. Fametszetbe foglalva. Végén: Hieronymus Vietor Typographus Regius Viennae Austriae excudebat. Anno a nato Christo M.DXXXVIII. Mensis Julij die XIII. 4°. Nagy írás. [A krakkói cs. kir. egyetemi könyvtaré. Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.]

10. L o g u s, G. Ad inclytum Ferdinandum, Pannoniae et Bohemiae regem invictissimum Hendecasyllabi, elegiae et epigrammata. Alatta Ferdinánd címere. Végén: Viennae Pannoniae Hyeronimus Vietor Silesius excudebat Mense Maio M.D.xxix. Ezek címere Logau-tól. Szép, nagy írás, közte görög is. [1. A boroszlói egyet. könyvtaré. Logus arczképével s az ő emlékére vert pénzek rajzaival. Aranynyomás. 2. A bécsi cs. kir. udv. könyvtaré.]

11. E c k, V a l e n t i n. Ad Inclytum Hungariae Et Bohemiae Regem Etc. Dominum Ferdinandum, Epistola, nomine partium superiorum Hungariae. Hieronymus Vietor excudebat Viennae Austriae Anno Domini M.D.XXX. 4°. Betűi és nyomdászati kiállítása miatt igen érdekes példány. [A krakkói cs. kir. egyet. könyvtaré.]

12. S a c h s, H a n s. Al Römisch Keyser nach ordnung vnd wie lanng yeder geregiert hat, zu welcher Zeit, was sitten der gehabt, vnnd was Todes er gestorben sey, von dem ersten an, biss auff den yetzigen grossmechtigisten Keyser Carl ee. Császári sas. Anno 1531. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich Im . 1531 . Jar. Singrenius-féle nagy írás. 8-r. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]

13. *Nouum Testamentum seu quattuor evangeliorum volumina lingua Hungarica donata*, Gabriele Pannonio Pesthino Interprete. Wij Testamentum magijar nijeluen. Cum gratia & privilegio Romanae Regiae Maiestatis ad quinquennium. 1536. Nagy metszett foglalatban, mely többek közt a 4 evangelistát ábrázolja. Végén: Viennae Pannoniae Joannes Singrenius, suis ac Joannis Metzger bibliopolae, expensis, XVII. die Mensis Julij excudebat. Anno M.D.XXXVI. 8°. Háta 4 evangelista. Első magyar bibliafordítás. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

14. *Aesop. Phrygis Fabulae*. Gabriele Pannonio Pesthino interprete. Esopus fabuláj, melyeket mastan wjionnan magy. nyelvre fordítot Pesthy Gabriel... A foglalatban egy kis zászlón Singrenius jegye (chiffre). Végén: Viennae Pannoniae in officina Joannis Singrenij Mense Augusto Anno M.D.XXXVI. — Nyomtatot Bechbe Janos Syngrenius myhelyebe, kysazzonj hauaba. Ezer ewt zaaz harmjeczhat eztendewbe. 8-r. Alatta kis magyar czímer. A feliratok góth, a többi antik betűkkel, de fractur betűkkel vegyest. Azon betűk, melyek a latinban nem léteznek, pl. k, z, w, a magyar szövegben mindig góth betűkkel vannak nyomva. [A bécsi cs. k. udv. könyvtáré.]

15. *Brandolinus, Lippus. De humanae vitae conditione et toleranda corporis aegritudine ad Matthiam Coruinum Hungariae et Bohem. Regem et Beatricem Reginam Dialogus*. Végén: Impressum Viennae pannoniae per Joannem Syngrenium Idibus Junij. Anno 1541. 8°. [A Nemzeti Múzeum tulajdona.]

16. *Sylvester, Johannes Pannonius. De Bello Turcis inferendo Elegia nunc primum et nata et aedita*. (Két ének.) Az előszóban, a hol a szerző Ferdinánd dicsőségéről szól Homér görögül, Salamon héberül (de rossz betűkkel) idéztetik. Végén: Viennae Pannoniae, Excudebat Joan. Syngrenius. — Anno M.D.XLIII. 4°. Nagy írás. Első héber nyomtatvány. [A Nemz. Múzeum tulajdona.]

17. *Reychersdorff, Georgius a. Chorographia Transylvaniae, quae Dacia olim appellata, aliarumque prouinciarum & regionum succincta descriptio & explicatio*. Georgio a Reychersdorff, Transylvano, autore cum gratia & priuilegio Rom.

Regiae Maiestatis ad quinquennium. Viennae Austriae excudebat Egidius Aquila in Curia diuae Annae. Anno M.D.L. 4°. Rajta a csász. és kir. czímer, továbbá az erdélyi hét város: Szeben, Brassó, Kolozsvár, Szászsebes, Medgyes, Segesvár és Besztercze városok czímere. Végül Reichersdorf czímere. Cursiv írás. [A bécsi cs. k. udv. és a Nemz. Múzeum könyvtárának tulajdona.]

18. Polita, Nicolaus. In arma Sigismundi Liberi Baronis in Herberstain, Neiperg et Guetenhag, Ro. Hung. & Bohem. Reg. Mai. Consiliarii, Camerarii, et Fiscii Austriaci Praefecti, Carmen Heroicum, Elegiacum simul et Lyricum. Alatta Herberstein czímere. Végén: Viennae Austriae excudebat Egidius Aquila. Anno M.D.LI. 4°. 8 lev. Szép, nagy írás. [A Nemzeti Múz. könyvtáráé.]

19. Ormprust, Christ. Gonoz azzony embereknek erkelchekroel vallo Oenek. Kit zerze Zebeni Ormprust Christof egy kopot ebagnenek bozzusagara, kit oztan egy baratia keressere magyar nielure fordita. Alatta egy fametszett: férfi és nő asztal mellett. Viennae Austriae excudebat Egidius Aquila. (1550—1552 körül) 8°. [A Nemzeti Múzeum könyvtáráé, ekkorig az egyetlen ismert példány.]

20. Sambucus, Johannes. Obsidio Zigethensis Anno M.D.LVI. descripta. Hofhalter szép nyomdászbélyege alatta Viennae Austriae excudebat Hofhalter. Fol. [A bécsi cs. kir. egyet. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

21. Ranzanus, Petrus. Epitome Rerum Vngaricarum velut per Indices Descripta. Nunc primum edita, vna cum appendice quadam opera Joannis Sambuci, Tirnaviensis, Pan. Cum Priuilegio ad sexennium. Viennae Austriae excudebat Raphael Hofhalter. Anno M.D.LVIII. Fol. Hofhalter szép nyomdai jegye: Virágos fa körül Epheu, a remény jelképe lebeg s a felhőkből Isten arca tekint le sugárkoszorúban. Körülte e szavak: Pros-piciente Deo omnia spe florent. A jelkép nyilván a nyomdász nevére czéloz. A képet 4 angyal veszi körül. [A bécsi cs. k. udv. könyvtárban.] A Nemz. Múzeum könyvtárában is megvan.

22. Fabri, Johannes. Missa evangelica quid sit, so-

lidis catholicisque explicatis documentis, tum ex sacro Bibliorum volumine, tum peruestutis, ijsdemque sanctissimis Ecclesiae Doctoribus petitis atque collectis, Anno MDLVIII. A második lapon Oláh Miklós esztergomi érsek arczképe, igen szépen rézbe metszve Lautensack Sebald Jánostól. A mű kiadását Oláh Miklós eszközölte. Végén: Viennae Austriae Excudebat Raphael Hofhalter. 8-r. Szép nagy írás. A mellékesek kicsi vagy cursiv betűkkel. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]

23. Ordo et ritus Sanctae Metropolitanae Ecclesiae Strigoniensis quibus Parochi et alij animarum pastores in Ecclesiis suis uti debent. Alatta fametszet, mely a szent lélek leszállását ábrázolja. Viennae Austriae in Aedibus Collegij Caesarei, Societatis Jesu. Anno M.D.LX. 4°. Vörös és fekete nyomás. Szép antik írás. Oláh Miklósnak Lautersack Sebald János által metszett képével. [A linzi nyilvános könyvtár tulajdona.]

24. Olahus, Nicolaus. Catholicae ac christianae Religionis praecipua quedam capita, de Sacramentis, Fide et operibus de Ecclesia, Justificatione ac aliis . . . Anno M.DLX. Viennae Austriae in Aedibus Collegij Caesarei Societatis Jesu. Excudebat Raphael Hoffhalter. Anno 1560. 4°. Hübschmann Donat szép fametszetében Oláh Miklós arczképét tünteti fel czímerével együtt. [A pozsonyi ferenczrendiek tulajdona.] Megvan a N. Múzeum könyvtárában is.

25. Verboecius, Stephanus. Tripartitum opus. Juris Consuetudinarii Inelyti Regni Hungariae. Per . . . Stephanum de Werbewtz . . . aeditum. Accesit Index Titulorum per quam diligentissimus. Jam denuo, superioris impressum, Viennae Pannoniae per Joannem Syngrenium Typographum Anno reparatae Salutis M.D.LXI. Cum Gratia et Priuilegio. Fol. Feketével és vörössel nyomva. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] A Nemzeti Múzeum birja három példányban.

26. Tokay's Belagerung. Situs et vera positio arcis Tokay, quae vi armisque Caesaris Maximiliani anno M.D.LXV. Februarij XI. expugnata et cepta est . . . pridie Kal: Febr. M.DLXV. nomine Caesaris Maximiliani. . . . Viennae Austriae excudebat Michael Zimmermann Alatta: Warhaffte Conterfactur des Schloss Toggey in Hungern, So durch Khayser Maximilians

Khriegssvolekh im 1565. Jar belagert, Unnd den 11. Februarij Erobert worden. 60 cm. magas és 61 cm. széles lap, miből 40 cm. a színezett kép és 21 cm. a leírás. [A cs. k. rézmetszet-gyűjteményből.]

27. *Sambucus, Joh. Oratio cum epigrammatis aliquot epitaphiis in obitum. Ferdinandi Primi P. F. A. P. P. etc. Autore Joanne Sambuco tertio Nonas Sectil. Anno MDLXIII. Viennae apud Viduam Zimmermanni. Anno MDLXV. 4°. [44. l. Ötféle írásnem, többnyire cursiv. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]*

28. *Zeitung¹⁾ von der Rö. Kay. Mt. etc. Kriegsvolek in Zips vnnd was dasselb ein Zeit herum gegen Irer Mt. etc. widerwertige aussgericht. 1565. 4°. (Zimmermann.) Fametszet, mely csatát ábrázol. 4. l. [A müncheni k. udv. és áll. könyvtár tulajdona.]*

29. *Pesthi, Gabriel. Nomenclatura Sex Linguarum Latinae, Italicae, Gallicae, Bohemicae, Hungaricae et Germanicae. Lingua autem Hungarica nouiter accessit. Hat nyelvű szótár Viennae Austriae ex officina Caspari Stainhofer. M.D.LXVIII. 8°. [A Nemzeti Múzeum könyvtárában.]*

30. *Poncianvs Historiaia: az az Hét Bölch Mestereknek, mondasit chiwda szep hazonlatossagoual foglaluán, mimodon, az Chazar Fiat Diocletianust hetzer halaltul meg mentettet legien. Mely mostan igaz, es tizta Magyar nyelwere forditatot. Bechben Eberus Balas altal eo feolszege engedelmébül nyomtatatoth MDLXXIII. 8°. Végén Eber nyomdász jelvénye. [A N. Múzeum könyvtáráé.]*

31. *Fabricius, Paul. Schreib-Calender Auff das Jar Nach der Geburt Christi vnsers Säligmachers. MD.LXXVI. Gedruckt zu Wienn in Osterreich, durch Caspar Stainhofers Erben. 4°. A cím szegélye: egyes városok látképe: felül Bécs városa, oldalt és alant Lincz, Ens, Steier, Wels, Krems, Klosterneuburg, Grác, Neustadt, Vasvár, Bruck an der Leitha, Tuln, Hainburg, Bruck an der Mur, Judenburg, Pozsony és Soprony kis fametszetekben. Az egyes ünnep- és vasárnapok összes*

¹⁾ A legrégebb német Zeitung Magyarországon: 1587-ben Monyorókereken nyomtatott.

evangeliumai is illusztrálva vannak fametszetekkel. [Artaria Ágostur tulajdona.]

32. Evangelium. Az Evangeliomoknak, melyeket vasarnapokon, es egyeb innepeken esztendoe által az Anya szent-egyhazba oluasni es predicalni szoktanac magyarazattyanac. Bechbe Apffl Mihaly nyomtatta az felseges Romai Chaszarnac. MDLXXVII. 4°. [A Nemzeti Múzeum könyvtáráé.]

33. Verböcius (Werbewtz), Stephan de. Tripartitum opus juris consuetudinarii incliti regni Hungariae. Stephani Werbenzi (sic) etc. additis Regulis Iuris antiqui. Accedit nunc Enchiridion Articulorum comitialium ejusdem Regni, per causarum locos tributum, usibusque aptum. Omnia studio Joannis Sambuci etc. . . . sumptibus vero Erhardi Hillerii Bibliopolae ibidem. Viennae Austriae ex officina typographica Linhart Nassinger. Anno M.D.LXXXI. Fol. Szép nagy antik írás. A cím széles metszett szegélylyel 4 oldalról körülfogva, mely medaillonokban 9 magyar király arczképét és czímerét foglalja magában. Külön címe: Index seu enchiridion omnium decretorum, et constitutionum Regni Vngariae, ad annum 1579 usque, per causarum locos distinctum, memoriae usibusque fori maxime utile (opera Joannis Sambuci. Cum Caesareo Priuilegio. Viennae Austriae, Excudebat Leonardus Nassingerus. Anno M.D.LXXXI. Fol. Ugyanazon címszegélylyel, mint a főmunka. [A bécsi cs. k. egyet. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.

34. Fabricius, Paul. Schreib Calender auff das Jar nach der Geburt Christi vnsers Seligmachers M.D.XC. Gedruckt zu Wienn in Österreich bey Michaeln Apffels Wittibb zum grünen Rössl in der Schuelstrassen. Az ismeretes szegély a városok látképével, hátul a »Lassmännlein«. 4°. Mellette: »Prognosticon auff das Jahr nach der Geburt vnsers Herrn vnd Seligmachers Jesu Christi MDXC. Gestellt durch Paulum Fabricium« Alatta az év uralkodó planétái: Mars, Venus, Mercur. »Gedruckt zu Wienn in Oesterreich durch Michaeln Apffels Wittibb zum grünen Rössl in der Schuelstrassen.« [A bécsi városi könyvtár tulajdona.]

35. Neubeck, Johann Caspar, Bischof. Zwo Christliche Sieg vnd Lob Predigten wegen etlich ansehnlicher Victo-

rien wider den Türcken. Anno Domini 1593. Gehalten durch den Hochwürdigem in Gott Vattern vnd Herrn Herrn Johann Casparn Bischoffen zu Wienn in Osterreich Röm. Kays. May. Rath. Gedruckt zu Wienn in Osterreich bei Leonhard Formica in der Lämbel Burschen Anno MDXCIV. 4°. A fekete és vörös czímet csinos keret veszi körül. Az első prediciót Sziszek fölmentése alkalmából tartották Horvátországban, Ernő és Mátyás főhgek jelenlétében 1593. jul. 8. az augustinusoknál, az udvari templomban; a másodikat ugyanott »am Mittwoch nach dem andern Advents Sonntag d. 8. Decembris Anno 1593« Mátyás főhg jelenlétében Fülel elfoglalása után. Ehhez csatlakoznak még egyes költemények. [A bécsi városi könyvtár tulajdona.]
M e g v a n a N e m z. M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s.

36. Scherer, Georg. Eine trewhertzige Vermahnung, Dass die Christen dem Türcken nicht Huldigen, sondern Ritterlich wider jhn streitten sollen. Gepredigt auff dem Königlichen Schloss zu Pressburg in Hungern, am Ersten Sonntag in der Fasten, Anno Christi 1595, im wehrenden Landtage. Latin és németnyelven. A czím fekete és vörös nyomásban, keretbe foglalva 4-r. 27. lev. A czímlap hátsó oldalán egy fametszet: keresztyén és török lovasok egymás ellen rohanva. [A klagenfurti cs. k. Studien-Bibliothek tulajdona.] A N e m z. M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s m e g v a n.

37. Todesurtheil. Graff Ferdinandi von Hardeck gewesener Oberster auff Raab Vrtheils-Publication und Execution und Nicolas Perlin, so den 15. Juni dieses lauffenden 1595. Jahres in Wien geschehen. Wien, 1595. 4°. Egy réztáblával. [A bécsi városi könyvtár tulajdona.]

38. Zeitungen. Zwo Neue Zeitungen, Die erste, welcher gestalt zween falsche Juden, durch Zauberey zuwegen gebracht, dass vil tausend Stück Vihe hingefallen vnnd gestorben ist. Welche auch in disem Monat Junij dises 1598 Jahrs, jhren gebürenden Lohn derentwegen empfangen haben. Die ander Zeitung, Was gestalt der Herr vo. Schwartzenberg Herr Balvi vnd Nadasti mit jhren Hussarn vnnd anderm vntergebenen Kriegssvolck, den Bassa von Ofen gefänglich bekommen und sampt den Hayducken dem Türcken, bey vnd vnter Ofen grossen schaden getan, auch stattliche Beuth erlangt haben, So gesche-

hen den 8. Augusti dises instehenden 1599. Jahrs. Gedruckt in Wien in Osterreich durch Johann Formick. (1599.) 4°. 4 lev. [A müncheni k. udv. könyvtár tulajdona.]

39. Verböcius (Werbewtz) Stephan de. Decretum Oder Tripartitum Opus der Landts Rechters vnnd Gewonheiten des Hochlöblichen Königreichs Hungern, Durch Stephanum de Werbewtz In Lateinischer Sprach beschriben. An jetzo aber der Hochberümbten Teutschen Nation zu guetem auss dem Latein ins Teutsch trewlichst vertirt vnnd gebracht: durch Augustinum Wagnerum Villseccen. J. V. Candidat. et inclytae Reip. Poson. Hung. caus. Direct. etc. Cum gratia et Priuilegio octo annorum. Gedruckt zu Wienn in Oesterreich, bey Leonhard Formica. Anno MDXCIX. Fol. [A linezi cs. kir. nyilvános könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is két példányban.

40. Baptismale. Strigoniense (vörös). Alatta a magyar czímer. Végén: Impressum cura et expensis Johannis Hertzog Ciuis Budensis: sub suo signo: in inclyta vrbe Vinena (sic!) per impressorem Joannem Winterburg. M. D. Seculari (vörös). Alatta a kiadó Hertzog jegye. Nagy góth írás, a versek apró írással. [A zwettl-i cisterciaszerzet tulajdona.]

41. Apponi de Nagy Appon. In divini et regii Prophetæ David Triadem quinquagenariam seu psalterium interpretatio poetica. Viennæ Austriæ, typis Matthæi Formicæ, in aula Coloniensi. Anno M.DC.XXIV. 4°. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.

42. Biblia. Szent Biblia a' Dea'k Vulgata Editioból Magyarrá fordította Nagy Szombati. P. Kaldi György Societatis Jesu. Nyomtatta Béchben a' Kolóniai Udvarban, Formika Mátté. M.DC.XXVI. Esztendőben. Fol. [A bécsi cs. kir. egyet. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

43. Verböcius, Stephan. Tripartitum opus decretorum, constitutionum et articulorum regum inclyti regni Vngariæ, in tres tomos divisum. Tomus primus continens tripartitum opus juris consuetudinarii inclyti regni Ungariæ Stephani Werbevzi etc. additis regulis juris antiqui. Accessit nunc Enchiri-

dion articulorum comitialium ejusdem regni per causarum locos distributum usibusque aptum. Cum Consensu Superiorum. Viennae Austriae typis et sumptibus Casparis ab Rath, Sacrae Caesareae Majestatis, nec non Universitatis Viennensis bibliopolae ac tipographi jurati Anno MDC.XXVIII. Fol. A cím hátsó lapján a szerző ajánlása van II. Ferdinánd császárhoz ke-retben, fölül vignette: korona, alatta: Ferdinandus. Több cím keretekben. [A heiligenkreuz-i monostor tulajdona.] Meg van a N. Múzeum könyvtárában is két példányban.

44. Pennalosa, Ambrosius. Opus egregium de Christi et Spiritus Sancti Divinitate nec non SS. Trinitatis Mysterio contra Judaeos Photinum Socinum, Eniedinum aliosque veteres et novos Arrianos. Viennae Austriae apud M. Formicam MDCXXXV. Fol. Major Izsák által metszett cím. 4 levél. 669 lap. [A bécsi cs. k. egyet. könyvtár tulajdona.] Meg van a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

45. Rituale seu formula agendorum in administratione Sacramentorum ac coeteris Ecclesiae publicis functionibus. Pro Dioecesi Jaurinensi. Nunc recenter editum. Viennae, Typis Matthaei Formicae in Aula Coloniensi MDCXXXVI. 4°. A sakramentumok osztásánál használt kérdések és feletek latin, magyar, német és horvát nyelven. [A bécsi cs. k. egyet. könyvtár tulajdona.] Meg van a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.

46. Ferrarius, Sigismund. De Rebus Ungaricae Provinciae Sac. Ordinis Praedicatorum, Partibus quatuor et octo libris distributi Commentarii. Descriptore F. Sigismundo Ferrario Viglevannense etc. Viennae Austriae, Typis Mathaei Formicae, 1637. 4°. 14 levél. 611. lap. Részben apró közép-antik és ugyanolyan cursiv írással, initialékkal. A címlap rézmetszete Major Izsáktól való; felül áll Mária, Magyarország védasszonya, alul szent Domokos, mint az ország védője, — két oldalt a császári és magyar címér. Köröskörül a magyar domonkos rend szentjei. [A Nemz. Múzeum tulajdona.]

47. Krakai Kalendarium Könyv à Béczi Prospektus szerént vrunk születése után. Az M.DC.XXXXVI. Eszten-dőre rendeltetet. Jablonski Miklos krakai, Mathematicus által. Alatta két angyal a magyar címert tartva. Nyomtatta Béchben

Gelbhaar Gergely. 8-r. [A Nemzeti Múzeum könyvtárában.]

48. Palffy, Thomas ab Erdöd. Foelicitas mater cum suorum, corona et gratia filiorum defuncta, sive oratio Funebri in exequiis . . . D. Mariae Fugger, de Kirchberg, et Weissenhorn, Illustr^{mi} quondam Comitis . . . D. Nicolai Palffy ab Erdöd, Confiniorum Antemontanorum Generalis, etc. Relictae Viduae . . . habita Posonij, in Capitulari Ecclesia S. Martini A . . . D. Thoma Palffy ab Erdöd, Metropolitanæ Strigoniensis Canonico etc. Anno M.DC.XLVI. Mense Maio, die XXIX. kis fol. 13 levél. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a N. Múzeum könyvtárában is.

49. Zrini, Miklos Grof. Adriai tengernek Syrenaia. Nyomtatta Béchben á Koloniai Vduarban Kosmerovi Máté czászár ö Felsege Könyvnyomtatoja. Anno M.DC.LI. 4°. Egy czím rézmetszettel Subarich-tól. A szöveg mindenütt keretben. [A cs. k. Theresianum tulajdona.] Megvan a N. Múzeum könyvtárában is.

50. Rattkay, Georg. Memoria regum et banorum, regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae inchoata ab origine sua et usque ad annum MDCLII. Viennae Austriae, ex officina Typographica Matthei Cosmerovii, Sac. Caes. Majestatis typographi Aulici anno 1562. Fol. A szerző arczképével Widemann-tól és két rézmetszettel Subarich-tól. [A Nemz. Muzeum tulajdona.]

51. Grieskircher, Ferd. Ignat. Magnae Ungariae Dominae unici dei matris admirabilis mirabilia, quae in statura sua sacra super Posonium in Thal sub cura P. Paulinorum locata mirabiliter operatur, anno 1661. Viennae Austriae Typ. Matth. Cosmerovii, S. C. M. Aulæ Typ. 4°. A czím hátsó oldalán a máriavölgyi szűz Mária képe. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában.

52. Testamentum novum. Az Evangeliomok es epistolak, Mellyeket esztendő által olvastat az Anya-szent-egyház Romai rend-szerént Vasárnapokon, Innepeken és Bõytben minden nap a' Kalendariummal: és Karáchonyi s' Husvétí Enekekkel.

Nyomtatta Becsben, MDCLXII. Esztendőben Kürner Jacob Janos. 12°. [A Nemzeti Múzeum tulajdona.]

53. Eggerer, Andr. Fragmenta Panis Corvi Proto Eremitici seu Reliquiae Annalium Eremiticoenobiticorum Ordinis Fratrum Eremitarum S. Pauli Primi Eremitae . . . MDCLXIII. Viennae Austriae ex officina typographica Matthei Cosmerovij. S. C. M. Typogr. Fol. Szegélyek, initialék. [A pozsonyi ferenczrendi szerzet tulajdona.] Meg van a Nemzeti Múzeumban is.

54. Descriptio, Vera et deducta, criminalium processuum et secuti supplicii in tres reos comites Franciscum de Nadasd, Petrum à Zrin, et Franciscum Christophorum Frangepani. Viennae Austriae, typis Matthaei Cosmerovii, Sac. Caes. Majestatis Typographi Anno MDCLXXI. 4°. Réztáblák nélkül. [A Nemzeti Múzeum tulajdona.]

55. Relatione, Perfetta e veridica, delli processi criminali et essecutioni delli medesimi, fattasi controli tré Conti, Francesco Nadasdi, Pietro di Zrin, e Francesco Cristofforo Frangepani. Stampato in Vienna d'Austria da Matteo Cosmerovio, Stampatore die Sua Maestà Cesarea, l'Anno 1671. kis fol. 33 levél. Szöveg és 12 rézmetszet [A bécsi cs. k. udv. könyvtárban.] Meg van a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.

56. Beschreibung, Aussführliche und Warhafftige, Wie es mit denen Criminal-Processen Vnd darauff erfolgten Executionen Wider die drey Graffen Frantzen Nadassdi, Peter v. Zrin, Vnd Frantz Cristophen Frangepan, eigentlich hergangen, Gedruckt zu Wienn in Österreich, bey Matheo Cosmerovio, Röm. Kayserl. Mayestätt Hoff Buchtruckern im Jahr, 1671. kis fol. 39 lev. Szöveg és 12 rézmetszet. [A bécsi városi könyvtár tulajdona.] Meg van a Nemzeti Múzeum könyvtárában is.

57. Nadasdi, Johannes. Annus amoris Dei in menses duodecim distributus. Item: Annus eremus amoris Dei. Opera et studio Joannis Nadas societatis Jesu Ungari Tyrnaviensis. Vienna Austriae, Typis et Impensis Leopoldi Voigt Universit. Typogr. Anno M.D.C.LXXVII. Fol. Columnákban. Cursiv és antik. [A kremsmünsteri szerzet tulajdona.]

58. Gregorius Coelius Pannonius. Commentaria

in Cantica canticorum Salomonis, opus posthumum. Viennae Austriae typis Leopoldi Voigt, Universitatis Typographi M.DC. LXXXI. Fol. [A Nemzeti Múzeum tulajdona.]

59. Heyden, Hubert von der. Joseph Pannonius sive Sanctus rex Ladislaus Hungariae Salvator. In Viennensi Divi Stephani Proto-Martyris Basilica, Deferente... Umberto von der Heyden... Panegyrica dictione laudatus a... Ignatio Maholany de Pochroncz Szelepcheny... Anno... 1687 die 27. Junij. Viennae Austriae Apud Susannam Christinam, Mathiae Cosmerovii, S. C. M. Typographi Aulici viduam. 8°. 7. levél. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]

60. Gross-Sultan, Der Türkische, liegt aus lauter Furcht und Schröckenkrank. A cím alatt egy török, ezt kiáltva, »Allah weni buror«, fametszetben. Tulajdona Joh. Jac. 1688. A második lapon: Grosses Lamentiren in der Statt Constantinopel über die grosse forchtsame Krankheit dess Türckischen Kay-sers, in welchem sich mit wohl dienenden Rath befanden Gross Sultans Leib Medicus, Gross-Vezier Mufty Burger in Constantinopel, Töckely, Bajazeth, der Wahrsager auss Egypten. Wien: gedruckt bey Johann Jacob Mann in der Neuen Welt im schwarzen Adler. 1688. 4°. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]

61. Schalletar, Joseph. Divus Leopoldus Austriae Marchio Pius, Felix... Dominis Francisco Wenceslao Josepho S. R. J. Comiti de Kokorzowetz S. C. M. Ephebo, Joanni Ferdinando Chrzepizky, L. B. de Modlischkowiz S. C. M. Ephebo ab... Joanni Christophoro Carolo L. B. de Gleiniz, Paulo Leopoldo Mednyánszky L. B. de Medgyes... Promotore R. P. Josepho Schalletari... Anno MDC.XCII... Viennae Austriae apud Susannam Christinam Matthaei Cosmerovij S. C. M. Typ. Aul. Vid. 8°. Egy czímmetszettel: a »Divo Leopoldo Austriae Marchioni Pio Felici.« Alul a »Gleiniz, Kokorzowetz, Modlischkowitz és Mednyansky-féle« címerek. Vignettekkel a szöveg közt. [A heiligenkreuzi monostor tulajdona.]

62. Panenka, Andreas Bernh. Divus Ladislaus Hungariae Rex, Justus, Felix, inclytæ nationis Hungariae tutelaris in basilica D. Stephani Proto-Matyrís Panegyrico celebratus deferente Andrea Bernardo Panenka... Procuratore, oratore

Ladislao Adamo Nicolao Erdödy de Monyorókerék. Viennae Austriae, Typis Joann Van Ghelen, Universitatis Typogr. Anno 1695. Fol. Egy rézmetszettel, rajzolta Schönian Antal, metszette Thourneyser. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.]

63. Erdödy, Georg Leopold Graf von. Divus Ladislaus Hungariae rex, felix bellator, pro deo et populo inclytæ nationis Hungaricae tutelarîs, in Basilica S. Stephani panegyrico celebratus. Viennae Austriae typis Joannis Georgii Schlegel Universitatis typographi 1698. Fol. [A Nemz. Múzeum tulajdona.]

64. Bezerédi, Adam. Trophaeum nobilissimæ ac anti-quissimæ Domus Estorasiænæ in tres divisum partes. Viennae Austriae, Typis Leopoldi Voigt Universitatis Viennensis Typographi MDCC. Fol. Elöl Eszterházy Pál czímere, kinék Voigt e művet ajánlja, azután a képek Attilától kezdve és Eszterházy Pállal (1699) végezve. 165 kép, metsz. Hoffman J. és Hermundt Jakab. [A horni gymn. tulajdona.] Megvan a N. Múzeum könyvtárában is.

65. Mayer, Josef. Vortrefflich- Hoch-Adeliches Contro-fée, das ist Vollkommene Adel durch Dreifach- mit villfachen Meritten unvergleichlich erworbene Glory, In Geistlich- Statt- und Kriegs-Ständen des Hochfürstl. und Hochgräfllich-Urlalten Hauses von Lamberg: beschrieben durch Joseph Mayer Ord. P. P. E. Abbtén zu S. Andreae von Saar und Monotra und deren Kirchen Rabenspurg und Hohenau in Oesterreich Administration. Wienn in Oesterreich, gedruckt bei Andreas Heyinger Univ. Buchdr. 1709. Fol. Rézmetszetekkel van der Bruggentől. [A bécsi cs. k. egyet. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

66. Dolfin, Franz. Augusta quinque Carolorum historia, Imperatori Carolo VI. consecrata ab Adamo Patachich de Zajezda. ex praelectionibus R. P. Francisci Dolfin. Anno M. DCCXXXV. Viennae Austriae, Typis Mariae Theresiae Voigtin Viduae Univ. Typographae. Fol. 7 lev. 416 lap. 13 réztáblával. Alatta VI. Károly császár szép arczképe, metsz. Schmitner Leop. Ferencz. A cím részben aranynyomatu. Garmond. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a N. Múzeum könyvtárában is.

67. *Bel, Matthias*. Notitia Hungariae novae historico geographica divisa in partes quattuor... accedunt Samuelis Mikovinii mappae. Viennae Austriae, impensis Paulli Straubii Bibliopolae typis Johannis Petri van Ghehlen, typographi Caesarei, anno MDCCXXXV. Fol. Czimmetzet, rajz. Belau N. B., metsz. Schmuzer Andr. és Józ. I—IV. köt. [A cs. k. családi-hitbizományi könyvtár tulajdona.] *M e g v a n a N. M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s.*

68. *Tiell, Johann Ludvig von*. Princeps Apostolicus Divus Leopoldus, Augustissimae Gentis Austriacae Deprecator in metropolitana D. Stephani Proto-Martyris Basilica celebratus. Viennae Austriae, Typis Mariae Theresiae Voigtin Viduae, Univ. Typog. 1737. Fol. A második lapon gróf Eszterházy Imre, esztergomi érsek címere. Vastag közép-antik és ugyanolyan cursiv betűk. [A heiligenkreutzi szerzet tulajdona.]

69. *Piker, Johann Bapt*. Topographia Magni Regni Hungariae olim a quodam societatis Jesu sacerdote conscripta nunc studio cujusdam ex eadem societate sacerdotis emendata et aucta Anno MDCCCL.... Viennae Austriae, Literis Leopoldi Joannis Kaliwoda Imperialis Aulae Typographi. Fol. Egy czimmetzettel, Herz J. Dávidtól. Cursiv, — a szöveg antik betűkkel. [A cs. k. csal. hitbizományi könyvtár tulajdona.]

70. *Kollar, Adam Franc*. Analecta monumentorum omnis aevi Vindobonensia, Vindobonae. Typis et sumptibus Joannis Thomae Trattner aulae et inclytorum inferioris Austriae ordinum typogr. Anno MDCCCLXI. Fol. Réztáblákkal. [A bécsi városi könyvtár tulajdona.] *M e g v a n a N e m z. M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s.*

71. *Constitutiones* insignis ordinis equitum S. Stephani Regis Apostolici. Viennae typis Josephi Kurzbück, Univ. Typogr. MDCCCLXIV. Fol. Rézmetszet Mannsfeldtől. Nagy, szép nyomás. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] *M e g v a n a N e m z. M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s.*

72. *Dreyssygsordnung, Allgemeine*, nebst den dreyssigsttariffen für sämtliche hungarische Erbländer. Wien bey Joseph Edlen von Kurzbek, kais. kön. Hofbuchdrucker 1788. Fol. [A bécsi cs. k. egyet. könyvtár tulajdona.] *M e g v a n a N e m z e t i M ú z e u m k ö n y v t á r á b a n i s.*

73. D ü r e r, A l b e r t. Ehrenpforte. Arc triomphal de l'empereur Maximilian I. gravé en bois d'après les dessins d'Albert Dürer. A Vienne, chez T. Mollo et comp. marchand d'estampes de l'imprimerie de la veuve Alberti 1799. Fol. 45 táblával. [A cs. k. osztrák múzeum és a cs. kir. államnyomda tulajdona. (Kifeszített példány.)]

74. B i b l i o t h e c a e Samuelis R. J. Com. Teleki de Szék. Pars prima. Viennae Excud. Fr. Markid. Pulio. Typis per Sam. Falka Bikfalvenssem Transilvanum sculptis in Typographeo Baumeister. MDCCXCVI. 8°. Teleki Sámuel gróf arczképével, metsz. Tzetter Sám. (A cs. k. csal. hitbizományi könyvtár tulajdona.) Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

75. K o l l a r, A d a m F r a n z. Χαρτες ειδόλλων seu gratiae Francisco et Mariae Theresiae Augustis in solennibus Minervae Augg. Munificentia et jussu Vindobonam reducis habitae. Viennae Austriae typis Leopoldi Joannis Kaliwoda, aulae imperialis typographi s. a. 4°. Szép görög írás. [A bécsi cs. k. udv. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múz. könyvtárában.

76. W a l d s t e i n, F r z., G r a f, u n d P a u l K i t a i b e l. Descriptiones et icones plantarum rariorum Hungariae. Viennae. Typis Matthiae Andreae Schmidt. Caes. Reg. Aul. Typogr. 1802. Fol. Igen szép növényábrák; elől: Tátrafüred a Tátra-hegységgel, rajz. Fischer J. [A bécsi cs. k. csal. hitbiz. könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemzeti Múzeum könyvtárában.

77. P e t h e, F e r e n t z. Mathesis. Bétsben Ns. Haykul Antal' Nyomtató szerivel. MD.CCC.XII. 8-r. 2 vol. [A cs. kir. családi hitbizományi könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

78. P h o t e i n o s, D i o n y s i o s. 'Ιστορία τῆς παλαι Λακτίας, τῆς νῦν Τρανσυλβανίας, Βλαχίας καὶ Μολδανίας. Ἐν Βιεννῇ τῆς Ἀουστρίας, ἐκ τοῦ τυπογραφείου Ἰω. Βαρδολ. Σβεξίου. 1818. 8-r. 3. vol. Czimmetsettelt. [A cs. k. csal. hitbiz. könyvtár tulajdona.]

79. P y r k e r, J o h a n n L a d i s l a u s. Tunisias. Ein Heldengedicht in zwölf Gesängen. Dritte, durchaus verbesserte und mit Anmerkungen versehene Ausgabe. Wien, 1826. Bey Carl Ferdinand Beck, gedruckt bey Anton Strauss. 4°. [A cs. k. csal. hitbizományi könyvtár tulajdona.]

80. *U r k u n d e n* und Actenstücke zur Geschichte der Verhältnisse zwischen Oesterreich, Ungern und der Pforte im XVI. und XVII. Jahrhunderte, aus Archiven und Bibliotheken (hrsgg. von Anton von Gévay). Wien, auf Kosten des Herausgebers, gedruckt bei A. Strauss's sel. Witwe, 1838 & 1840. 4°. [A kir. cs. hitbizományi könyvtár tulajdona.] Megvan a Nemz. Múzeum könyvtárában is.

81. *Heufler, Ludwig Ritter von. Specimen florae Cryptogamae vallis Arpasch Carpatae transilvani.* Eine Probe der kryptogamischen Flora des Arpaschthales in der siebenbürgischen Kärpaten. Wien. Aus der k. k. Staatsdruckerei, 1853. Imp. Fol. 7 táblával, természetes lenyomatban. [A cs. kir. udv. és állami könyvtár tulajdona.]

82. *M i s s a solennis etc. Composuit Franciscus Liszt. Vienne Austriacorum Typis caes. reg. status officinae. MDCCCLIX.* Fol. Zenemű. — [A cs. kir. udvari és állami könyvtár tulajdona.]

83. *M e m o r i a insignis ordinis S. Stephani, Hung. Regis. Apost. Secularis. Vindobonae typis status procusa MDCCCLXIV.* Fol. [A cs. k. udv. államnyomda tulajdona.] Megvan a Nemzeti Múzeumban is.

84. *B o c k, Franz. Die Kleinodien des heil. römischen Reiches deutscher Nation, nebst den Kron-Insignien Böhmens, Ungarns und der Lombardei.* Wien, Staatsdruckerei, 1864. nagy Fol. [A cs. k. udv. és államnyomda tulajdona.] Megvan a Nemzeti Múzeumban is.

A MÜNCHENI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ KÉZIRATAI.

Közli: Csontos János.

Ismeretes, hogy a müncheni királyi udvari államkönyvtár, egyike a legkiválóbb európai könyvtáraknak. Nyomatott könyveinek száma megközelíti az egy millió kötetet, kéziratai pedig a 35,000 kötetet jóval meghaladják. Ezen könyvtömeg egy impozáns, egészen szabadon álló, épületben, 76 teremben van elhelyezve s teljesen lajstromozva a közönség rendelkezésére áll. Berendezése mintaszerű s a könyvtártudomány szempontjából semmi kívánni valót sem hagy fönn. A könyvtár szaklajstromozási rendszere több könyvtárban mintául van elfogadva. A múzeumi könyvtárt is e szerint rendezték. Általában mondhatjuk, hogy a könyvtárnak irányadó szerepe van Európában s a könyvtárnokok mint elsőrendű tekintélyre hivatkoznak rá.

A könyvtár fölötté gazdag nyomdászat előtti metszetekben, xylographiai munkákban (a Biblia Pauperumból több kiadása van), ritka ősnymtatványokban, főleg pedig bavaricákban, melyek itt lehetőleg teljesen vannak képviselve.

De gazdag különösen kéziratokban, melyekkel szám és tudományos érték tekintetében, kevés európai könyvtár vetekedhetik. Több kézirata van mint a bécsi udvari és a berlini királyi könyvtárnak; cimeliái pedig több millió értéket képviselnek.

Ezek közt már a II. századból találunk kéziratokat. Következnek az ó és középkorból fönmaradt klasszikusok, bibliák és szent atyák kitűnő szövegű kéziratai, arany codexek, nagyszámú festett kéziratok kitűnő miniaturókkal a XV. század végeig és több más ritkaság, melyekből mindegyik kis vagyont képvisel.

Kiemeljük ezekből a bambergi káptalani kincstárból ide

került bibliát a XI. századból, melynek kötése unicum s egy millió márkára van becsülve. Ivretű táblait tömör arany lap borítja, melyet mogyoró nagyságu türkiszek, boglárok és más drágakövek ékesítenek. A kötés elsőrendű középkori ötvösmunka.

E cimeliák közt őrzik: a »müncheni codex« néven ismert magyar nyelvemléket is 1466-ból, továbbá 6 Corvin-codexet, 3 Vitéz-codexet és több Garázda-codexet, melyeket a hazai szakirodalom Fraknoi Vilmos, Rómer Floris Ferencz és a »Könyvkiállítási Emlék« leírásaiból eléggé ismer.

Kevésbé ismeretesek azonban szakférfiaink előtt, a müncheni könyvtár azon kéziratai, melyek nem a cimeliák közt, hanem a kéziratgyűjteményben vannak elhelyezve s ekkorig alig egy-két tudósunk figyelmét vonták magukra.

Ezeket kívánjuk most, a könyvtár nyomtatott catalogusai alapján bemutatni.

Már gróf Széchenyi Ferenczet, a Nemzeti Múzeum nagylelkű alapítóját, azon intentio vezérelte, hogy a múzeumi könyvtárban ne csak a nyomtatásban megjelent hungaricák, hanem a nehezebben hozzáférhető hazai vonatkozású kéziratok is helyet foglaljanak. Erről tanuskodik azon nagyszerű kéziratgyűjteménye, melyet a Múzeumnak ajándékozott és melynek nyomtatott catalogus e század elején három kötetben jelent meg.

De tanuskodnak erről a Nemzeti Múzeum és a krakkói Jagello-egyetem könyvtárában levő eredeti levelei is, melyekből kitűnik: mennyire törekedett a külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású kéziratokról magát tájékoztatni, ezeknek jegyzékét a múzeumi könyvtár számára megszerezni, s egyeseket egész terjedelmökben lemásoltatni. Bandtkievel, a hírneves lengyel bibliographussal, folytatott levelezéseiből¹⁾ megtudjuk, hogy a krakkói könyvtár »Bursa Ungarorum« című kéziratát, más kéziratokkal együtt ő másoltatta s hogy külföldi tudósokkal és könyvtárosokkal érintkezésbe lépett az iránt, hogy neki a Múzeum számára, magyarországi vonatkozású kéziratokat és okleveleket megvásárlásra ajánljanak.

¹⁾ A krakkói egyetemi könyvtárban.

Célja volt: a múzeumi könyvtárban a nyomtatott hungaricákon kívül összegyűjteni a kéziratban fennmaradt hungaricákat is s a mennyiben ezek nagyrészből külföldi könyvtárakban volnának, felkutatásukra, megismertetésükre és lemásoltatásukra törekedett. Szerinte a múzeumi könyvtárnak birnia kellene a külföldi könyvtárakban lévő magyarországi vonatkozású kéziratok teljes jegyzékét, ezeknek bibliographiai ismertetését és a legnevezetesebbek másolatait. Ezek alapján lehetne aztán egy «Bibliotheca Hungarica medii aevi» című munkát előkészíteni, mely a magyarországi vonatkozású középkori kéziratokat teljes bibliographiai apparatussal korszakok szerint ismertetné s forrásul szolgálna a hazai középkori irodalom- és művelődéstörténet megírására.

Ezen irányt, a nagynevű alapító halála után, Horvát István, hírneves tudósunk s a múzeumi könyvtárnak 30 éven át volt igazgatója folytatta, ki átkutatván a hazai és külföldi könyvtárak kézíratairól megjelent catalogusokat és ismertetéseket, a hungaricákról külön regestákat készített s ezeket: »Codices manuscripti potissimum ad illustrandam Historiam Hungariae pertinentes« című, kéziratban maradt, 5 kötetes munkában foglalta össze.

Halála után kézíratai a Múzeum könyvtárába kerültek, de az általa oly szép eredményre vezetett irányt jó ideig senki sem folytatta, s a megkezdett munka féluton megakadt.

A könyvtár rohamos gyarapodása, nagymérvű szerzeményei s az ezekkel járó rendezési, felállítási és lajstromozási munkálatok annyira igénybe vették Mátrai Gábornak, Horvát István érdemes utódának, (ki több évig csak egy tisztviselővel és szolgálval rendelkezett) minden erejét és idejét, hogy a gróf Széchenyi által inaugurált és Horvát István által előbbre vitt irány folytatására gondolni nem lehetett.

Következett a könyvtár általános reorganisatiója és tudományos alapon való rendezése, mely a könyvtári erőket több évig annyira lekötötte, hogy az osztályban más irányú tevékenységet kifejezni lehetséges nem volt.

Csak mikor a könyvtárrendezés befejezése után, Fraknói Vilmost nevezték ki az osztály öréneke, derült ismét a régi irányra a jobb idő! Ő azon szempontból indulván ki, hogy a

könyvtárrendezés által az osztály csak egyik feladatát oldotta meg s hogy a második nehezebb feladat a rendezett anyagnak tudományos feldolgozása és megismertetése még csak ezután következik, ennek előkészítésére a könyvtár kiadásában szakfolyóiratot indított meg, s a könyvtártani és bibliographiai ismeretek terjesztését tűzte ki célul.

Egyszersmind egész lelkesedéssel felkarolva a gróf Széchenyi Ferencz által inaugurált, s Horvát István halála óta műveletlenül maradt irányt, megbizta e sorok íróját a hazai és külföldi könyvtárakban levő magyarországi vonatkozású középkori kéziratok tanulmányozásával.

Feladatokat nagy mértékben megkönnyítették Horvát István fönt említett tanulmányai, melyek 1840 ig terjednek s a hazai vonatkozású kéziratokat, az ez ideig megjelent catalogusok és ismertetések alapján könyvtárak szerint sorolják fel. E tanulmányok széles eruditioról, nagy olvasottságról és bámulatos szorgalomról tanuskodnak. Megismertetnek a nevezetesebb külföldi könyvtárak hungaricáival, s bár nem kimerítőek és több tekintetben kiegészítésre szorúlnak, mégis egészben véve igen becsesek s középkori irodalmunkról örvendetes képet nyújtanak. Számos könyvtárt, a hol kétségtelen hungaricák vannak, Horvát nem vett fel munkájába, ismét több könyvtárban sokkal kevesebb hungaricát említ, mint a mennyi abban tényleg létezik. Ezeket ma könnyen pótolhatjuk. Munkája azonban még így is, mint úttörő a hazai irodalomtörténetre nyereség mar. d s több oly kéziratnak emlékét tartotta fenn, melyek ekkorig sem kiadva, sem hazai tudós által felhasználva nincsenek.

E munkán kívül, eddigi tanulmányaimban felhasználtam a múzeumi könyvtár gazdag kéziratárát és a létező hazai és külföldi szakirodalmat (catalogusok, könyvtár-ismertetések, tudományos utazások), továbbá átvizsgáltam a kiválóbb hazai könyvtárak kézirateit s a Nemzeti Múzeum támogatása mellett több olasz- és németországi könyvtárban tettem a nyári szünetemben több éven át kutatásokat.

A mely könyvtárak kéziratgyűjteményök jegyzékét közrebocsátották, ezekből a hungaricákat kijegyeztem, a hol nyomtatott catalogus nem állott rendelkezésemre, ott a kéziratokat a helyszinén tanulmányoztam. Kutatásaimban ekkorig már jelenté-

keny anyagot gyűjtöttem össze, de még távol vagyok attól, hogy feladatokat befejezettnek mondhatnám. Annyit azonban már ma egész határozottan mondhatok: hogy a külföldi könyvtárakban a magyarországi vonatkozású középkori kéziratoknak oly nagy tömege létezik, hogy ezeknek ismertetése és felhasználása által a hazai középkori irodalom- és művelődéstörténet egészen új képet fog nyerni.

Kezdetben szándékom volt kutatásaim eredményét külön munkában közrebocsátani s eziránt a Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottságától még 1878-ban nyertem felszólítást. Minél jobban belemerültem azonban a dologba, annál inkább beláttam, hogy ez a catalogusok megbízhatlansága miatt célra nem vezetne, mivel ezekben a kéziratok csak a legnagyobb rövidséggel, csupán tartalmok szerint vannak ismertetve, a proveniencia, táblafeljegyzések, címerek s egyéb lényeges sajátságok pedig, melyek reánk nézve mint adalékok a hazai középkori könyvtárak történetéhez nagyfontosságúak, egészen figyelmen kívül maradtak.

Igy történik, hogy a catalogusokban több oly kézirat, mely valósággal hungaricum, hungaricumnak jelezve nincsen.

Erről külföldi könyvtárakban tett kutatásaim alkalmával meggyőződtem, midőn a jegyzékben felsorolt hungaricákon kívül a könyvtár többi kézirateit is bizonyos korig átvizsgáltam, s ezek közt még sok becses hazánkat érdeklő adalékot találtam.

A catalogusok tehát magokban véve nem merítik ki a külföldi könyvtárak összes hungaricáit. Következésképp az ily alapon készült munka is magán viselné a hiányosság bélyegét, inkább fél, mint egész munka volna s terjedelmes pótlékokra szorulna. De nem is állana a tudomány mai színvonalán, mert a felsorolandó hungaricákban inkább ezeknek rövid indexét, mint megbízható bibliographiai leírását nyujtaná.

Ezért felhagytam azon eszmével, hogy az általam így összegyűjtött anyagot egy külön munkában közrebocsássam, s nem tudtam magam elhatározni arra, hogy az Akadémia kilátásba helyezett támogatását egy hiányos munka kiadására igénybe vegyem. Hanem a következőkben állapodtam meg.

A nyomtatott catalogusokból összeállított hungaricákat közre fogom bocsátani könyvtárak szerint a »Könyvszemlé«-ben, hol

minden nagyobb igény nélkül helyet foglalhatnak s a hazai tudósoknak utmutatóul szolgálnak. Itt hívom fel reájok a szakférfiak figyelmét, hogy alkalma legyen minden hazai buvárnak, kit kutatásai egyik vagy másik külföldi könyvtárba vezetnek, azokat saját tanulmányaival gyarapítani, tökéletesíteni, s ezáltal egy »Magyarországi Középkori Bibliographia« előkészítésén közremunkálni. Itt közlöm kisebb monographiákban kutatásaim eredményének egyes önálló részleteit (milyenek: magyarországi középkori könyvmásolók és könyvfestők, adalékok középkori könyvtáraink történetéhez, a Corvina bibliographiája és mások a »Könyvszemle« eddigi folyamaiban), a főmunkát pedig, mely nézetem szerint céljának csak akkor felel meg, ha a külföldi könyvtárak hazai vonatkozású kéziratait alapos bibliographiai leírásban ismerteti, önálló kutatás alapján folytatom s átvizsgálva bizonyos korig, például a mohácsi vészig, a külföldi könyvtárak kéziratait, ezekből a hungaricákat saját tanulmányaim alapján, korszakok szerint összeállítom, s az eredményt annak idejében, mint »magyarországi középkori bibliographiát«, a hazai tudományos világnak bemutatom.

A catalogusokból vagy máshonnan ismert hungaricákat, minden nehézség nélkül ide kérhetjük, a többi kéziratokat a helyszínén szükséges tanulmányozni.

Ily uton, azt hiszem, feladatomat, néhány év alatt befejezhetem s ha célomnak semmi sem áll útjában, létre jöhet egy »magyarországi középkori bibliographia«, mely Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára«-nak pendantja lesz. Ez lesz a gróf Széchenyi Ferencz által könyvtárunkban inaugurált, Horvát István által előbbre vitt s most szélesebb alapon eredményre vezetett irány életrevalóságának legeccelatsabb bizonyítéka. A Nemzeti Múzeum ápolta, fejlesztette és rendszerbe öntötte, de gyümölcset, ha létre jön, a hazai tudományosság fogja élvezni.

Addig pedig közlöm itt a catalogusokból kivonva a külföldi könyvtárak hungaricáit s a sorozatot ezuttal a müncheni királyi államkönyvtárral kezdem meg, melynek könyvrajstromozási rendszere egy évtized óta könyvtárunkban meghonosult.

E könyvtár azon kevés európai könyvtárak köré tartozik, melyek kéziratgyűjteményük jegyzékét teljesen közrebocsátották. A múlt hónapban jelent meg az utolsó kötet a latin kéziratokból, mely a 27,268-ik kézirrattal a latin kéziratok lajstromozását befejezte.

Ezzel be van fejezve a catalogusok utolsó sorozata. A más nyelvű kéziratok lajstromai már előbb jelentek meg.

A catalogus a legjobb szerkezetű kézirat-catalogus, a mit ismerünk. Alapos, praecise, rendszeres, a kötetek végén többféle indexszel bir, de természeténél s a kéziratok rendkívül nagy mennyiségénél fogva a leírásokban nagyon rövid, s a provenienciára, czimerekre, táblafeljegyzésekre és egyéb lényeges sajátosságokra nem terjeszkedik. Ezt nagyérdemű tudósunk Rómer Flóris Ferencz is tapasztalta, ki »Éjszaknyugati Utam« című értekezésében több oly nagyérdekű hungaricát sorolt fel, melyeknek nyomára nem a catalogus, hanem a helyszinén tett közvetlen kutatás vezette. És ez természetes. A kéziratokat alaposan csak autopsia útján lehet eredménynyel tanulmányozni; a catalogusok általában csak utmutatóul szolgálnak, s még ha oly alaposak is, mint Bandini ¹⁾ és Denis ²⁾ munkái, a kutatót a közvetlen tanulmányozástól fel nem mentik.

Mind azáltal a müncheni könyvtár hungaricái így is a hogy a catalogusban fel vannak sorolva oly rendkívül becsesek, s a hazai vonatkozású kéziratoknak oly nagy számát tüntetik fel, hogy megismertetésük jelen alakjában is a hazai szakférfiaknak jó szolgálatot fog tenni.

A kéziratokat ugyanazon sorrendben közlöm, a mint a nyomtatott catalogusban következnek. A signaturát és rubrumot szintén megtartottam, hogy a kutatónak a keresést megkönnyítsem. Megjegyzéseket csak a Corvin-, Vitéz- és Garázdacodexeknél tettem, hogy hazai provenienciájokat jelezsem. A többi kéziratokat minden észrevétel nélkül közlöm, szorosan a catalogushoz tartom magamat, s mindenhol csak a hungaricákat vontam ki. Saját adalékaimat tehát ezen közlemény, mely csak a catalogusban jelzett hungaricáknak van szánva nem tartalmazza. Ezeket más helyen szándékozom közzé

1) Catal. Manusc. Biblioth. Mediceo Laurentianae etc ivr. 9 köt. —

2) Codices manuscr. theolog. biblioth. palat. vindob. etc. ivr. 6 köt.

tenni. A Catalogusok teljes czímét, kötetek szerint, a csillag alatti jegyzetben ¹⁾ adjuk.

Megjegyzem még, hogy a catalogust Schmeller András müncheni volt hirneves könyvtárnok czédulái alapján: Halm Károly a jelenlegi könyvtári igazgató, és Laubmann Frigyes, Thomas Károly, Meyer Vilmos, Keynz Frigyes és Hartman János könyvtári tisztek 12 év alatt készítették és közrebocsátották. Az igazgatón kívül legtöbbet dolgozott Meyer, kinek neve a catalogus 6 kötetén olvasható.

Végül megjegyzem, hogy közleményem a müncheni könyvtár latin, német, olasz, francia és magyar nyelvű hungaricáit sorolja fel. A keleti és más nyelvű kéziratok a sorozatban felvéve nincsenek.

A kéziratok lajstroma nyelvek szerint így következik:

¹⁾ Catalogus Codicum Latinorum Bibliothecae Monacensis. Composuerunt Carolus Halm et Georgius Laubmann. — Tomi I. Pars I. Codi-Num. 1—2329 complectens. — Monachii. 1868. 8°. pag. 294.

— — — Tomi I. Pars II. Codices Num. 2501—5250. complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm, Georgius Laubmann Gulielmus Mayer. Monachii 1871. 8°. pag. 268.

— — — Tomi I. Pars III. Codices Num. 5251—8100 complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm, Georgius Thomas Gulielmus Meyer. Monachii 1873. 8°. pag. 251.

— — — Tomi II. Pars I. Codices Num. 8101—10980 complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm et Gulielmus Mayer. Monachii. 1874. 8°. pag. 386.

— — — Tomi II. Pars II. Codices Num. 11001—15028 complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm, Friedericus Keinz, Gulielmus Meyer Georgius Thomas. Monachii 1876. 8°. pag. 288.

— — — Tomi II. Pars III. Codices Num. 15121—21313 complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm, Friedericus Keinz, Gulielmus Meyer Georgius Thomas. Monachii. 1878. 8°. pag. 343.

— — — Tomi II. Pars. IV. Codices Num. 21406—27268. complectens. Secundum Andreae Schmelleri indices composuerunt Carolus Halm et Gulielmus Meyer. Monachii. 1881. 8°. pag. 299.

Die deutschen Handschriften der k. Hof- und Staatsbibliothek zu München. Nach S. A. Schmellers kürzerem Verzeichniss. Erster Theil. München. 1866. 8°. S. 374. Nro. 1—3587.

— — — Zweiter Theil. München. 1866. 8°. S. 377—666. Nr. 3601—5154.

I.

Hazai vonatkozásu latin kéziratok.

- Cod. lat. monac. 68. membr. in 2° s. XV. 436 fol. in Italia scriptus.
Ciceronis Orationes XXXVIII. (XXX.) Garázda-codex.
Cod. lat. monac. 69. membranaceus in 2° saec. XV. folior. 204, cum
pictis ornamentis.
Aurelii Cornelii Celsi: de medicina libri VIII. (Corvin-codex.)
Clm. ¹⁾ 76. chartaceus in 2° a. 1471. 282 fol.
fol. 278. Respublica Venetiarum ad Ludovicum Hungariae
regem. (a. 1380. primo nonas Martii ex campis Clugiae.)
Clm. 78. ch. ²⁾ 2° s. XV. 262. fol. liber H. Schedelii.
Opuscula variorum imprimis Itatorum poetica et oratoria
varia, ab Joh. Bernardo de Vallibus collecta. Praemissi sunt duo
indices, alter a Schedelio, alter f. 17. sqq. a Bernardo de Valli-
bus ut videtur confectus.
f. 13. Jani Pannonii carmen 1458.
f. 201. Poggii ep. ad Nicolaum de coronatione Imp. Si-
gismundi.
Clm. 87. ch. 2° s. XV. 520 fol. ex bibliotheca Widmestadii.
Scripta varia ad concilium Basileense pertinentia.
f. 26. Archiepiscopi Colocensis propositiones super dissolu-
tione ipsius.
Clm. 175. membr. 2° s. XV. 72 fol. cum ornamentis pulcherrimis
Ex bibliotheca Fuggeriana.
f. 1. Bedae venerabilis de natura rerum capitula I—XLIX.
f. 27/a. Senecae quaestiones naturales inde a libro III.
(Corvin-codex.)
Clm. 215. ch. 2° s. XV. 346 fol. Insunt varia ab H. Schedelio col-
lecta, partim ab ipso scripta
f. 52. Leonelli Estensis arenga ad Sigismundum Caesarem.
f. 269. Pauli II. sententia executoria contra Georgium (de
Podiebrad) in haeresi nutritum et pertinacem.
f. 267. Regis Bohemiae ad regem Hungariae et principis Al-
manniae excusatio.
Clm. 294. membr. 2° s. XV. 168 fol. cum picturis.
Agathius de bello Gothorum et aliis peregrinis historiis per

¹⁾ Codex latinus monacensis rövidítve.

²⁾ Chartaceus rövidítve.

Christophorum Persona Romanum e graeco in lat. traductus et Matthiae regi Hungariae dicatus. (Corvin-codex.)

Clm. 321. ch. 2° s. XV. 273 fol. liber H. Schedelii.

f. 89. Albicus doctor ad imp. Sigismundum (est consilium medicum).

Clm. 310. membr. 2° s. XV. 109 fol.

Demosthenis orationes Olynthiacae III, de pace, pro Diopite, pro Ctesiphonte.

Aeschinis oratio contra Ctesiphontem. f. 104/b.

Eiusdem epistola ad senatum et populum Atheniensem. — f. 106/b. Philippi regis Macedonum epistola ad eundem. Transtulit Leonardus Aretinus cuius argumenta praemissa sunt. (Corvin-codex.)

Clm. 341. membr. 4° s. XV. 64 fol.

Thomae Senecae de gestis Galeatii Marescotti et Hannibalis Bentivoli libri IV. versibus heroicis compositi. Inscriptum est in tegumento carmen heroicum eiusdem argumenti incipiens: Accipe quisquis ad hos vertis pia lumina versus'. (Corvin-codex.)

Clm. 369. ch. 4° a. 1464—68. 159 fol. ab H. Schedelio scriptus.

f. 109. sq. Galeotti Martii Narniensis epigrammata et carmina quaedam.

Clm. 388. ch. 4° XV. et XVI. 285 fol. ex libris J. A. Widmestadii.

f. 1. Burchardi de Aynwyl (Anwil) Alsati de bello quod Sigismundus Austriae dux contra Venetos gessit, libri II.

f. 66—78. et 83—98. Ejusdem Burchardi carmen epicum de eodem bello veneto. »Argumentum totius historiae sub allegoria Germanorum aquilae et Venetorum leonis editum.«

Clm. 414. ch. 4° a. 1482. 244 fol. ab H. Schedelio scriptus.

f. 130. Andreae de Croacia ord. praed. olim archiepiscopi Craynensis revocatio libelli a se contra Sixtum P. promulgati 1483.

f. 230. Andreae de Croacia archiep. Crainensis de novo concilio in Basilea libellus famosus 1482.

f. 235. Henrici Institoris ord. praed. contra Andream de Croacia et ejus libellum epistola data ex Schletstat. 1482.

Clm. 426. ch. 4° s. XV. 155 fol.

f. 7. Declaratio Veneta contra Sigismundum Hungariae regem ad regem Franciae.

Clm. 428. ch. 4° s. XV. et XVI. 276 fol. ab H. Schedelio scriptus
 f. 232. Epigramma literis aureis scriptum in praetorio
 Aquisgrani. Epitaphium Matthiae Ungarorum regis.

Clm. 442. ch. 4° s. XV. 269 fol. ex libris H. Schedelii

f. 165. Andreae (Hess?) Chronica Hungarorum.

f. 266. Ad cetum Pannonium de monstis que precesserunt
 mortem divi Matthiae regis Hungariae (carmen sapphicum).

f. 269. Notata historica de Matthiae regis Ungarorum Vien-
 nam adventu. a 1485.

Clm. 443. ch. 4° s. XV. 209 fol. Scripsit H. Schedelius.

f. 116. Ladislai Regis ad Nicolaum P. oratio.

f. 165. Concordia inter Fridericum III. et Matthiam Un-
 gariae regem.

f. 169. Sixti IV. epist. ad imp. Fridericum de coronatione
 primogeniti Casmiri Poloniae regis (1477).

f. 174. Oratio oratorum regis Hungariae contra Turcas ha-
 bita Nuremb. a. 1479.

f. 183. Regis Hungariae mandatum (lat.) et litterae creden-
 tiales (germ.) 1479.

f. 197. Oratorum regis Hungariae protestatio, oratorum
 principum Alamaniae responsio aliaque Norimbergae acta. anno
 1479.

Clm. 454. ch. 4° a. 1460. 178 fol. liber H. Schedelii.

f. 174. Aurispae de discessu regis Hungariae versus.

Clm. 459. ch. 4° s. XV. 312 fol. liber H. Schedelii

f. 268. Stephanini de Cregla ep. ad Franciscum de Tridento
 regis Hungariae physicum.

Clm. 461. ch. 4° s. XV. 209 fol. ab H. Schedelio scriptus.

f. 61. Ladislai Vetesii Pannonii ad Sixtum IV. oratio no-
 mine Matthiae regis Hung. habita. 1475.

Clm. 464. ch. 4° s. XV. 245 fol. ab H. Schedelio scriptus.

f. 1. Philippi Callimachi Experientis regis Poloniae secre-
 tarii de rebus in Hungaria et contra Turcos per Wladislaum
 Poloniae atque Hung. regem gestis libri III. Praecedat ejusdem
 epitaphium. Cf. Jücher. I. 1571.

f. 40. Ejusdem ad Innocentium P. de bello Turcis inferendo
 oratio.

Clm. 464. ch. 4° s. XV. 296 fol. liber H. Schedelii.

f. 89. [Epitaphia Senecae et Boetii = Anthol. Meyeri n. 838. et 394.] Jani Pannonii carmen ad Feroniam a. 1458.

Clm. 476. ch. 4° s. XV. 250 fol. lib. H. Schedelii.

f. 249. Epigramma in Ladislaum regem Pannoniae. etc. De boemorum presule (X. disticha).

Clm. 504. ch. 4° s. XV. 407 fol.

f. 311/b—313. Sigismundi regis Rom. ep. ad Florentinos cum horum responso. a. 1432.

Clm. 519. ch. 4° s. XV. 254 fol. scripsit H. Schedel.

f. 79. Johannis Huniadi et Hungariae procerum ad papam contra Caesarem epistola querimoralis a. 1446. cum responsione Aeneae Silvii de his querelis.

Clm. 560. membr. 4° s. XI. 150 fol. liber H. Schedelii.

f. 149/b—150. Descriptio civitatum et regionum ad septentrionalem plagam danubii. Post alios edidit Schafarik in Anti-quitt. slav. p. 980.

Clm. 563. ch. 4° s. XV. 147 fol.

f. 78/b—83 et f. 84/b—86. Epitaphium Sigismundi Imperatoris . . . De Hungaria. Commendatio regis Alberti. — Epit. ejusdem. Epit. Elisabeth reginae. Planctus super morte Wladislai regis Poloniae. Descriptio belli. Mali consilarii. Fecit ut est in subscriptione Nicolaus Petschacher Joannes (sic) Sigismundi de Znoyma a. 1445.

Clm. 569. ch. 4° s. XV. 210 fol. liber H. Schedelii.

f. 177. Episodia sodalitatis litterariae Danubianae ad Conr. Celtem, dum a Norico Gymnasio ad Viennam Pannoniae con-cesserat. 18 carmina.

Clm. 593. ch. 4° a. 1507. 204 fol. Scripsit H. Schedel.

f. 105. Carmen de S. Elisabeth cum ejus imagine.

Clm. 627. membr. 4° s. XV. 80 fol. ex bibliotheca Fuggeriana.

Aristeas ad Philocratem fratrem de LXX. interpretibus per Matthiam Palmierum Pisanum e graeco in latinum versus. (Corvin-codex.)

Clm. 629. ch. 4° s. XIII. 95 fol. liber H. Schedelii.

f. 19. Itinerarium (sive potius stationum recensio in itinere) ad Hierosolymam per Hungariam, Bulgariam, Macedoniam, Romaniam, Graeciam, Armeniam, Syriam.

Clm. 650. ch. 8° s. XV. 358 fol. liber H. Schedelii.

f. 332. Galeotti Marcii Narniensis carmina complura.

Clm. 716. 2° s. XV. et XVI. 331 fol. liber H. Schedelii cum figuris tam calamo delineatis quam ligno et aeri incisus plurimis.

f. 24. Galeoti Martii Narniensis de urbis R. (omae) desolatione carmina.

f. 128—130/a Eruptio Turcorum cum devastatione in Croatinos et Segniam.

Clm. 773—776, 779—783. (Vict. 73.) 2° a. 1710. sqq. 153, 260, 123, 152, 713, 443, 184, 233, 217. pagg.

Historia societatis Jesu, pars VI. per Josephum Juvencium prelo parata, libris XIV. annos 1616—1646 complectens. Liber. II. continet res gestas in Hungaria, transsilvania.

Clm. 819. (Vict. 153.) ch. 4° s. XVIII. 12 fol.

f. 1. Vaticinia (de pontificibus Romanis) data Sigismundo Imp. a quodam P. S. Arabo.

f. 5/b. Vaticinia S. Joannis a Capistrano.

Clm. 901. ch. 4° a. 1484—1489. 247 fol. Scripsit H. Schedel.

f. 210. Johannis Capistrani epistolae.

f. 228/b. Nicolai papae ad Capistranum epistola.

Clm. 912. ch. 4° a. 1697. 46 fol.

Exercitio scholastica alumni S. J. inter quae:

f. 13—24. Actio in Ladislaum Corvinum Huniadis filium (exercitium scholasticum sub P. Michaeli Mischon rhetorices Monachii professore).

Clm. 1001. membr. 2° s. XII. 154. fol.

Ottonis Frisingensis Chronicon.

Clm. 1201—1204. ch. 2° s. XVI. 189, 164, 153, 67 fol. Joan. Anventini adversaria autographa. 1203. Fasc. VI.

f. 135. sq. Res gestae sub Sigismundo scriptae a cancellario comitum de Otingen.

Clm. 1573—1575. ch. 2° s. XVIII. 282, 322, 340 fol.

»Ignatii Xaverii de Wilhelm Miscellaneorum tomi III.«

f. 13—24. Epistola invitatoria Hungariae ad Bavariam ad mutuum foedus cum responso Bavariae.

Clm. 1638. ch. 2° s. XVIII. 84 fol.

fol. 5. Andr. Fel. Oefelii: Vitae imperatorum Sigismundi, Alberti II, Friderici III, Maximiliani I, Caroli V.

Clm. 1707. ch. 4° s. XV. 239 fol.

f. 63. Kaiser Sigmunds Achtbrief wider Ludwig den gebarteten. a. 1434.

f. 67. Geschichte Königs Lassla (Ladislaus) zu Böhmen nebst einem Lied über ihn, cf. Liliencron, die hist. Volkslieder I, p. 492 nr. 406. a.

Clm. 3204. (Asp. 4.) membr. in 2° a. 1348. 183 fol.

(Hugonis de Argentina) Compendium theologiae veritatis. Inc. Veritatis theologiae sublimitas cum sit superni splendoris radius etc. »Scripsit in Aspach Johannes de Ungaria ab abbate Ulrico appretiatius «

Clm. 3337. (Att. 37.) ch. in 4° a. 1435. 93 fol.

f. 92. Legenda de B. Elisabeth Thvringensi.

Clm. 3550. (Aug. civ. 50.) ch. in 2° a. 1466. 379 fol.

f. 369. Mag. Gregorii Heymburek concertatio contra Nicolaum de Cusa super altercatione contra Sigismundum ducem Austriae.

Clm. 3598. (Aug. civ. 98) ch. in 4° s. XV. 219 fol.

f. 175. Oratio (incusatoria) oratoris (i. e. legati) cuiusdam ad papam de rege Ladislao capto et corona Hungariae ab Imp. Frederico arrepta.

Clm. 3661. (Aug. civ. 161.) ch. in 4° s. XV. 231 fol.

f. 195—197. Legenda de S. Elisabeth Regina Hungariae. (sic).

Clm. 3726 (Aug. eccl. 26.) ch. in 4° a. 1489—92. 362 fol.

f. 1. Rosarium almae dei genitricis Mariae a quodam fratre ord. expositum cum tabula amplissima. Sunt XXV. sermones, quorum auctor in tegumenti titulo Pelbartus (de Temesvár) traditur.

Clm. 4016. (Aug. Jes 16, ms. Peut.) ch. in 2° s. XV. et XVI. 114 fol.

f. 42. Bernhardi de Krajburg epistola de morte regis Ladislai.

f. 46. Johannis episc. Varadiensis oratio ad Fridericum III. pro facto Turchorum in Nova civitate anno 1455. habita.

f. 50. Alia alius Hungari ibidem habita.

fol. 55. Responsum datum Hungaris per Imperatorem

f. 69. Joannis de Castilione episc. Papiensis exhortatio in Turchos in Nova civitate a. 1455.

Clm. 4143. (Aug. S. Cruc. 43.) ch. in 2° s. XVII. 286 fol.

f. 115. Epist. Imp. Friderici ad Ladislaum regem Hungariae a. 1456. — Pii II. oratio Mantuae a 1479 de subsidio contra Turchas habita.

Clm. 4405. (Aug. S. Ullr. 105.) ch. 4° s. XIV. 179 fol.

Liber viarum dei seu reuelationes S. Elisabethae.

Clm. 4631. (Bened. 131.) membr. 4° s. XII. et XIII. 177 fol.

f. 73. Vita S. Elyzabet lancraviae. (Inc. Gúda virgo religiosa etc.)

Clm. 4643. (Bened. 143.) membr. 8° s. XIII. 157 fol.

f. 26. De origine Hunorum

Clm. 5141. (Beurb. 31.) 2° s. XV. 142 fol.

f. 115. Epistolae Johan. Capistrani

f. 129. Ep. Friderici imperatoris in factis turcorum ad reges et principes. a. 1454.

f. 131. Ep. ad Ladislaum regem Hungariae etc.

f. 132. Relatio Johannis de Hunneat comitis Bistriciensis a. 1456. germanice conscripta.

f. 133. Oratio devota tempore persecutorum Turcorum.

Clm. 8210. (Metten 10.) membr. in 4° min. s. XIV. 128 fol.

f. 1. (Hungari) Expositiones ewangeliorum, i. e. Sermones.

Clm. 8523. (Mon. Aug. 123.) in 2° a. 1728—30. 504 pagg.

p. 1. Compendium seu Notata ex registris vel commentariis item ex Bibliotheca ac ex aliis authenticis documentis excerpta praecipue quae concernunt S. nostri ordinis (S. Aug.) Provincias Germaniae, Poloniae, Hungariae etc. annis 1728—30.

Clm. 8482. (Mon. Aug. 182) ch. miscell. in 4° s. XV. 290 fol.

f. 39. Joannis de Castilio legati apostolici ad Ladislaum Hung. et Boh. regem exhortatio in Turcos cum ejus responsione.

f. 47. Ladislai regis et Ragusiorum epistolae.

f. 59. Ladislai regis epistolae et acta varia.

f. 97. Oratio contra Turcas, item alia, f. 145—149.

Clm. 8740. (Monac. Franc. 40) membr. in 8° s. XIV. 138 fol.

Ungari sermones usque ad f. 104.

Clm. 8423. (Mon. Franc. 123) ch. miscell. in 4° s. XV. 215 fol.

f. 138. Nicolai Venatoris Terecensis episcopi natione Ungari compendium confessionis.

Clm. 8824. (Monac. Franc. 124) ch. in 2° a. 1446–1454. 200 fol
f. 196. Nicolai Venatoris compendium confessionis.

Clm. 8995. (Mon. Franc. 295.) ch. 4° s. XIV. et XV. 175 fol.

f. 173. Nomina principum, comitum etc., qui coronationi Sigismundi Imperatoris adfuerunt. Partem codicis scripsit Martinus Humel de Rotwiler a. 1431.

Clm. 9024. (Mon. Franc. 324.) ch 4° s. XIV. et XV. 225 fol.

f. 106. Judicium de cometa qui apparuit a. 1468. vicesima tertia die Septembris in civitate Hystropolitana alias Posoniensi pro principe . . . Mathia Hungariae . . . rege compositum per Martinum Archidiaconum Segrabiensis ecclesiae.

Clm. 9071. (Mon. Franc. 371) 8° a. 1535–1539. 106 fol.

Annotationes ex cronica fratrum minorum in duobus regnis Boznae et Hungariae habitantium.

f. 22. Constitutiones provinciae Hungariae fratrum minorum S. Francisci de observantia.

f. 95/b–97/a. Confirmatio regulae fratrum Minorum per Honorium papam Hungarice composita

f. 98. Formula absolutionis, item Hungarice.

f. 99. Orationes. Possedit codicem frater Franciscus de Zegedino, qui cum acceperat a Benedicto Czerwgy. Scriptus est in Sowa.

Clm. 9216. (Mon. Jes 61) ch. 2° min. s. XVI. 94 fol.

Liber antiquitatum: f. 11. Wolfg. Lazius de thesauro nuper apud Transylvanos reperto.

Clm. 9503. (Ob. Alt. 3) membr. et chart. 2° maj. s. XV. 370 fol.

f. 350. Epistola ab episcopis Constantinopolitanis »ieczund zusam gefügt in der Walachey« ad cives in Hermanstat et ad Hungaros data a. 1453. de urbe Constantinopolitana expugnata.

f. 354. Ratschlagung der Turcken wegen zu Regenspuck in maio 1454.

f. 356. Varia in urbe Vindobona, in Austria et Hungaria gesta, germanice.

f. 357. Dy säcz des Landtz zu Pehaym als sy konig Lassla zu lannd prachten a. 1453.

Clm. 9569. (Ob. Alt. 69) membr. 4° s XII–XIV. 215 fol.

f. 157. s. XIII. Historia S. Elisabeth. »Elyzabeth illustris regis Ungariae filia ex matre Gertruda.«

Clm. 9711. (Ob. Alt. 221) membr et chart. 2° mai. s. XV. 322 fol.
f. 199. Sermo secrete editus de Sigismundo rege Romano-
rum secundum gestorum ejus conditionem.

Clm. 10,435. (Pal. 435) ch. 2° s XVIII. 457 fol.

Acta dietae incltyti regni Hungariae partiumque eidem ad-
nexarum a. 1764 et 1765.

Clm. 10,665. (Pal. 665) ch. 8° s. XV. 14 fol.

Justi et Zennouelli fratrum de justis ad Cardinalem Agrien-
sem super obitu Beatricis sororis suae epistola ex Uerona anno
1483.

Clm. 10,758. (Pal. 758) ch. 2° a. 1687. 48 fol.

Francisci Xav. Trips poemata de heroibus christianis in
Ungaria atque alibi aduersus Otomannos strenue pugnantibus.

Clm. 10,864 (Pal. 864) 4° s XVI. 297 fol.

Georgii Enjedini superintendentis ecclesiarum in Transylva-
nia explicatio locorum vet. et novi testamenti, ex quibus trinita-
tis dogma stabiliri solet.

Clm. 11,121—11,126 (Pass. 121—126) ch. 8° a. 1773 - 1777. 8. tomi.

Heinzelmanni compendia episcopo Patav. dedicata :

n. 123. Comp. physices secundum Baptistam Horvath.

n. 124. Comp. grammaticae usque ad metaphysicam secun-
dum Bap. Horvath.

Clm 11,470/a et 11,470/b (Polling 170/a et 170/b ch 2° s. XVI. 258
et 292 fol.

Acta et epistolae, quae pertinent ad res Protestantium a. 1550 —
1600, collecta et descripta ut videtur ab. Joh. Conrado Ulmero
Schaffhusianae ecclesiae ministro.

n. 170/b B. Epistolae Simonis Grynaei

Clm. 11,710. (Polling 410) ch 4° s. XVI—XVII. 171 fol.

f. 96. *Ανάλυσις* argumentorum quibus Matthias Flaccius
Illyricus probare conatur, peccatum originis esse substantiam.

Clm. 11,765. (Polling 465) ch. 4° s. XV. circa 300 fol.

Breviarium; in fol. ult. hymnus »Patris sapientia« = Da-
niel I, 327. — Ad calcem Oswaldus dictus Messing can. Polling
quaedam adscripsit de captiuitate, quam a. 1481 tempore litis
inter Fridericum Imp., Matthiam regem Ungariae et archiep.
Bernardum Salzpurgae perpessus est.

Clm. 11,789 (Polling. 489) ch. 4° s. XV. 128 fol.

f. 126. regis Ladislai ante papam etc. epist

Clm. 11,797. (Polling. 497) ch. 4° a. 1617 et 1618. 243 fol.

235—237. Carmen funebre principis Ferdinandi et epithium principis. Mariae Ferdinandi uxoris.

Clm. 11,963. (Polling. 663) ch. 8° a. 1609—1616. 352 fol.

f. 260. Regulae communes collegii Germanici et Ungarici Romae.

Clm. 12,513. (Raitenhasl. 13) membr. ch. in 8° mai. a. 1240. 109 fol.

f. 136. Bernardi (Morlanensis) carmen de contemptu rerum transitoriarum (al. de contemptu mundi.) Impressum est in libro: Varia doctorum piorumque virorum de corrupto ecclesiae statu poemata, cum praefat. Matthiae Flacii Illyrici (Basileae, 1557) p. 247 sqq. In nostro cod. Argumentum (p. 246) praecedat Praefationi. (p. 240).

Clm. 12,725. (Ransh. 125) ch. in 4° s. XV. 205 fol.

f. 196. Acta ad res Hungariae et regem Ladislaum spectantia.

Clm. 13,029. (Rat. civ. 29) membr. in 2° a. 1280. 318 fol.

f. 1. Vita S. Elisabeth Hungariae reginae. (sic.)

Clm. 13,051. (Rat. civ. 51) membr. in 2° a. 1634 7 fol.

Litterae patentes quibus Imp. Ferdinandus II. Jo. Joachimo Haag et fratribus ejus nobilitatis hungaricae jura concedit. Wienae. 20. Mart. 1634. Exaratae sunt scriptura splendidissima.

Clm. 13,192. (Rat. civ. 192) ch. in 2° s. XVI. 466 fol.

F. 1. Hungariae regum decreta (inde a S. Stephano).

f. 448. Historia Mathiae regis. Adiectae sunt aliquot ejus epistolae cum responsis.

f. 446. Notabilia de Hungarorum laudibus ex scriptis Aeneae Sylvii excerpta.

f. 458. Series regum Hungariae cum brevibus notitiis de vita cuiusque.

Clm. 14,126. (Em. B. 34) membr. in 2° s. XIII—XIV. 61 fol.

f. 38. Vita B. Elisabeth Thuringiae langraviae.

f. 51. Lectiones de S. Elisabeth.

Clm. 14,134. (Em. B 42.) miscell. ch. in 2° s. XV. 333 fol.

f. 26. Prophetia . . . Heugelidae filiae regis Hungariae.

Clm. 14,294. (Em. D 19.) ch. in 2° s. XIV—XV. 163 fol.

Commentarius in Canticum canticorum, auctore Joanne Vadradiensi ord. Aug.

Clm. 14.610. (Em. F. 113.) ch. in 4° s. XV. 238 fol.

f. 201. *Johannis Hunyad Bistricensium comitis ep. ad Ladislaum regem de victoria apud Belgradum contra Turcas reportata a. 1456.* ed. Pray Ann. reg. Hung. III. 180.

Clm. 14.668. (Em. G. 52.) ch. in 4° s. XV. et XVI. 161 fol.

f. 41. *Bruder Dietrichs practica zu Zeng in Kravaten a 1420 gemacht.*

(f. 94. *Ordnung zu Offen wider den Turcken gemacht a. 1501.*

f. 99. *Auszug aus den Briefen der Venediger Botschaft die bei dem hungrischen koenig gewesen ist a. 1501.*

Clm. 14.788. (Em. e. 10) ch. in 8° a. 1662. 114 fol.

Regulae collegii Germanici et Ungarici Romae fundati et similia descripta a Bernardo Heidenrico Wendt.

Clm. 5309. (Chiems. ep. 9) ch. 4° s. XV. 345 fol.

f. 153. *Chronica Ungarorum a. 373—1330. Incipit: »Obmisso prologo in chronica hungarorum. Anno ab incarnatione CCCLXXIII. tempore Valentis« etc.*

Clm. 5319. (Chiems. ep. 19) miscell ch. in 2° s. XV. 328 fol.

f. 328. *Elucubratio cuiusdam invectiva in Sigismundum imp. quasi haereticorum fautorem. Cf. Chmel, Reisebericht p. 22.*

Clm. 5333. (Chiems p. 33) ch. 2° s. XV. 213 fol.

f. 143. *Juveni Celi Calani Dalmatae historia de Attila Hunnorum rege.*

Clm. 5357. (Chiems. ep. 57) ch. 2° a. 1460 sq. 211 fol.

f. 141. *Consilia Bartoli de Saxoferrato et Signorelli de Hemedis et iudicium in causa Baronis et militis strenui Sigismundi Pallan(?) de Ungaria et mag. Chonradi Cridanc(?)*

Clm. 5395. (Chiems. ep. 95.) ch. 2° s. XV. 276 fol

f. 97. *Carmina Jo. Pannonii et Mat. Pandolfi a. 1452. in Padua Caesari tradita.*

Clm. 5664. (Diess. 164) ch. 4° s. XV. 221 fol.

f. 34. *De vita B. Elizabeth uiduae Lantgraviae Thuringiae libri VIII.*

Clm. 5895. (Ebersb. 95) ch. 2° a. 1475 et 1476. 478 fol.

f. 408. *Oratio Ladislai Hungariae regis ad Nicolaum papam.*

Clm. 6717. (Tris. 517) miscell. ch. in 2° s. XV. 295 fol.

f. 55. *Epistolae . . . Aeneae Silvii ad episcopum Strigoniensem et subditos regni Bulgariae.*

Clm. 7020. (Fürst. 120) in 2° s. XV. exeunt. 185 fol.

Ciceronis opera. — In charta Ia scriptum est: A. dom 1490. die lunae hora tertia in mane Mathias rex Hungariae moritur Austriae gravissimus devastator post diem palmarum in oppido Pannoniorum celebratissimo Wiennensi.

Clm. 7714. (Ind. 314.) ch. 4° s. XV. 360 fol.

f. 219. Legenda d. S. Elisabeth.

Clm. 15,401. (Ror. 7.) membr. 2° min. s. XIV. 50 fol. in Italia scriptus.

F. 1. Wilhelmi (de Conchis) philosophia. f. 43. Alanus de sex alis Cherubin. f. 46. Libellus qui »Columba deargentata« inscribitur, alter de accipitre et tertius de turture praemissa »epistola cuiusdam ad eum cui subsequens opusculum scribitur.« Libellus incipit ab illo psalterii: »si dormiatis inter medios electos...« f. 50. legitur: Liber naturalium de proprietatibus rerum mysticatus physice et theologice, qui titulus ad eundem tertium tractatum pertinere videtur. In fine aliquot quaterniones desunt.

Handwritten:
Buda
f. 46
wider
686

Codex capta Buda a 1686. ex illa bibliotheca desumptus et monasterio donatus ab Joanne albisto Notthafft, l. barone de Weissenstein in Affecking idem adposuit sigillum in fol. 1.

Clm. 15,776. (Sal. aul. 66) ch. 2° s. XV. 187 fol.

F. 1. Chronica Chartatorum s. flos ystoriarum terrae orientis quem compilavit frater Aytonus dom. Thurchi et nepos regis Armeniae. Cfr. Potthasti bibl. p. 360.

Clm. 15,774. (Sal. aul. 74.) ch. in 4° s. XV. 170 f.

f. 135—141 et 142, 143. Joannis Pannonii exhortatio metrica ad imper. Federicum III. Ferrariae a. 1452.

f. 144. Aeneae Sylvii oratio contra Turcos. Franckofordiae a. 1454.

Clm. 16,024. (S. Nic. 24) membr. 4° s. XV. 50 f.

Sermones varii, inter quos... etzc. legenda ss. Zeorardi et Benedicti (f. 30). — In f. 40. adnotatum est: »a. d. 1411 mortuus est dom. Wolframus archiep. Pragensis in civitate Posoniensi quae sita est in terra Ungariae.«

Clm. 16,229 (S. Nic. 229) ch. 4° s. XV. 374 f.

f. 1. Tractatus de chorea, ad populum Budae praedicatus.

Clm. 16,517. (S. Zen. 117) ch. 4° s. XV. 212 f.

f. 168. Rhetorica cum formulis literarum Wenceslai, La-

dislai, Leupoldi, aliorum principum et nobilium = Codex 14,662;
cf. Rockinger Formelb. not. 46. et 504.

Clm. 17,229. (Scheftl. 229) ch. 2° a. 1380. 133 f.

f. 131. Sermo de S. Elysabeth.

Clm. 17,308. (Scheftl. 308) membr. et chart. 4° s. XIV. 52 f.

f. 37. Vita B. Elizabeth lantgrauiae Thuringiae.

Clm. 17,543 (Schlehd. 13) ch. 2° s. XIV. et XV. 250 fol.

f. 198. Acta publica, latina et germanica, inter a. 1419 et 1438, de Rebus Bohemicis s. Hussiticis, de concilio Basiliensi, de Hungaria. etc.

Clm. 17,796. (S. Mang. 66) ch. 4° a. 1445—1466. 233 fol.

f. 37. Georgii filii Grissaphani militis de Ungaria uisiones de purgatorio et paradiso habitae a. 1353.

Clm. 17,833. (Staing. 33.) ch. 2° s. XV. 395 fol.

f. 239. Joh. Kalteisen sermo ad cruce signatos contra Turcos a. 1456.

Clm. 18,289. (Teg. 289) ch. 2° s. XV. 270 fol.

Sermones. In tegumento hi versus: Sceptra Ladislai clemens tu sancte robatas. Sceptra Sigismundi uindex conceptio strinxit. O peior Praga cibus scisis hei lassla clementis. Praga lassla necuit sed esca per festa clementis.

Clm. 18,368. (Teg. 398.) ch. 2° s. XIV. et XV. 210 f.

f. 198. Circumscriptio sigilli maiestatici regis Ladislai anno 1453.

Clm. 18,462. (Teg. 462.) 2° s. XIV. et XV. 209 f.

f. 86. Literae Johannis de Huniat, Friderici imperatoris, aliorum, lat. et germ.

+ Clm. 18,626. (Teg. 626.) ch. 4° s. XV. 254 fol.

Vita beatae Elisabeth. — f. 206. Visio S. Elisabeth in Schonaugiensi coenobio.

Clm. 18,770. (Teg. 770.) ch. 4° s. XV. 294 fol.

f. 184. Judicium de natura et effectibus cometarum a. 1472. Martini plebani Budensis, ad Mathiam regem Hung. datum.

Clm. 18,781. (Teg. 781.) ch. 4 s. XV. 194 fol.

f. 169. Literae Pauli papae contra Georgium de Podebrat, Cardinalis S. Angeli contra scripta, quae Georgius de Boydebrat misit Mathiae regi Hung., Georgii de P. ad Fridericum imperatorem.

Clm. 18,782. (Teg. 782.) ch. 4° s. XV. 216 f.

f. 208. Judicium de cometa a. 1468. . . . in civitate hystro-

+ 18,624 kimerant (Huniar, Pm, Jellit, Lantgrauia)

politana . . . pro Mathia Hungariae rege compositum. Subscriptum est: die 6 Octobris Martinus archidiaconus Segrabiensis ecclesiae.

Clm. 18,785. (Teg. 785.) ch. 4° a. 1453. 219 f.

f. 162. Excerpta ex tractatu Aeneae Senensis episc. ad regem Ladislaum.

Clm. 18,967. (Teg. 967.) ch. 8° sec. XV. 270 fol.

f. 214. De Turcis et de oppugnatione urbis Belgrad.

Clm. 19,542. (Teg. 1542.) ch. 2° a. 1451. 349 f

f. 260. Literae Soldani pro pace facta cum Johanne de Huniad, ad Nicolaum papam, Nicolai responsum, titulus Soldani germ.

Clm. 19,633. (Teg. 1638) ch. 4° s. XV. 219 fol.

f. 155. Ladislai regis propositio coram Nicolao papa.

f. 158. Praelatorum, baronum etc. Regni Ungariae et ducatus Austriae literae pontifici a. 1452. transmissae.

Clm. 19,648. (Teg. 1648) 4° s. XV. 221 f.

f. 169. Literae regi Ungariae scriptae per Vulnad vaivodam partium transalpinarum ex parte Turcorum.

Clm. 19,651. (Teg. 1651.) ch. 4° s. XV. 105 f.

f. 8. Versus de litera Y. Epitaphium Ladislai regis Ung. a. 1457.

Quae sequuntur autographa sunt es sic se habent. Udalricus Greimolt Weilhaim (a. 1413—1495), a. 1452. paedagogus filiorum ducis Alberti electus Johannem Slitpacher monachum Mellicensem rogauerat, ut apographum tractatus Aencae Silvii pro rege Ladislao sibi mitteret. Slitpacher tractatum jam a. 1450 a se excerptum (f. 10^b 11, 12, 15—21) misit et epistolam addidit (f. 10 a.) 14. Juni 1452, deinde alteram epistolam (f. 13. 14) 16. Juni 1452 scripsit.

Clm. 19,689. (Teg. 1689.) ch. 4° s. XVI. 341 f.

f. 13. Canones torqueti facti pro Joanne archiep. Strigoniensi per Joannem de Regio monte a. 1469.

Clm. 19,822. (Teg. 1822) 8° a. 1505—1516. 326 f.

Collectio uariorum carminum latinorum et germanicorum cum figuris. Praeterea multa prosa oratione scripta, lat. et germ. maximam partem theologici argumenti sed etiam alia e. gr. f. 103 »ad perpetuum lumen faciendum.« Saepissime annus et locus subscriptus est; e. gr. ex vel in opido Miesles Moraue

1507. « Nominantur loca plurima Germaniae, Bohemiae (Czedlicz, Trawtnaw, Ossick, Rupau) Ungariae (Czircz, Zegedinum, Bernaw, Dombo, Futack, Datai, Pamanastra etc.), Moraviae (uallis Josophat in Olomuncz, Hostings, Freting, Uncknicz etc.), Poloniae (Blesn, Mesichot), Croatiae (Doposca) etc. Scriptori a. 1476 nato (f. 26), a. 1510 die S. Gregorii percusso prope Selneck Ungariae (f. 126), fortasse nomen fuit Joh. Schlemmer, (f. 192) Cisterciensis monachus fuisse videtur. Nomina plurima literis secretis scripta sunt.

Clm. 19,852. (Teg. 1852.) 8° s. XV. 217 f.

f. 135. Canonici ecclesiae Constantiensis carmen de Sigismundo et de concilio »Conclau« dicentes non sunt ex arte loquentes. «

Clm. 19,913. (Teg. 1913.) ch. 8° a. 1522. 110 fol.

Supplementum ex rubrica monasterii Tegernsee super breuiarios ordinis S. Benedicti de nouo in monte Pannoniae S. Martini ex rubrica patrum Mellicensium extractos.

Collectio Camerariaua.

(Codd. Cat. 10,351—10,428. Pal. 351—428.

vol. 5.

f. 156—158. M. Flacii Illyrici epistola.

f. 201^b sq. Flacii Illyrii ep. ad. Languetum a. 1556.

f. 215. M. F. (Flacii) Illyrici ep. ad Hub. Languetum.

vol. 7.

n. 31—35, 37, 39 sq. 42—44, 48—64. Simonis Grynaei epistolae. Pars harum epistolarum impressa est, sed multis omis-
sis aut breuiatis, in tertio libello Epistolarum Eobani Hessi ab
Joach. Camerario edito (Lips. 1561).

vol. 8.

n. 4. (Petri Pauli?) Vergerii ep. ad Melanthonem, Regiomonti 1556.

n. 371. Joh. Pacei (Egrae. 1566).

n. 372. Albani Reuteri ecclesiae Pestensis pastoris (anno 1573).

vol. 9.

n. 191—198. Alberti Molnár et 200—202. Jo. Turnovii epistolae ad eundem et ad Leodium.

vol. 13.

n. 14 sq. Jo. Sambuci (1574, adiectum est n. 14 responsum Camerarii, n. 15 epistola est graeca).

n. 16. Sigismundi Geloi (ex oppido Eperies 1552).

n. 17. Sigism. Tordae (Posonio 1568, cum Camerarii responso; manus videtur eadem, quae in n. 16).

n. 21. Christoph. Pannonii (Thoroniae 1571, cum Camerarii responso).

n. 83. Matthaeus Flaccus (sic) Illyricus Georgio a. Cumerstat. Lipsiae. 1552.

vol. 15.

n. 10—12. Jo. Mich. Brutus Joach. Camerario II. 1574 et 82. Prima est epistola consolatoria ad ipsum ejusque fratres de Joachimi patris morte.

n. 44. P. Rubigalli (Polanitiae 1546).

n. 45—47. Leonardus Stoeckel Philippo Melanchtoni, Bartphae (Bartfeld). 1544—46.

n. 73. Lucas Agriensis Ungarus (ex Cracovia 1555), Nicolaus Heyth ad Phil. Melanchtonem.

n. 76. Witus Winsheym Joach. Camerario 1526.

n. 77. Vitus Viti Winsheymii filius Phil. Melanchtoni, Patavii 1556.

n. 189. Michaelis Gorsae Varsanii Hungari (Heydelb. 1574.)

n. 203. Nicasius Ellebodius Casletanus ad Joach. Cam. ex Patavio.

vol. 16.

n. 78. Andr. Batizius Phil. Melanchtoni ex civitate Eperies 1543.

n. 117. sq. Sigism. Gelous Phil. Melanchtoni ex Eperies 1555—58.

n. 140 sq. Matthaeus Flaccus (Illyricus) ad eundem 1552—1554.

n. 145. Lazarus von Schwend an Joh. Homelius 1560 (cum hujus responso n. 144).

vol. 17.

n. 92, 93. Georgius Fabricius (ex Misena 1558 et 69), n. 94. Jac. Fabricius Chemnicensis (Misena 1556), n. 96. Andr. Fabricius Chemnicensis (ex Novehusa 1556), n. 98 sq. Blasius Fabricius Chemnicensis (Argentorati 1580 sq.)

n. 295, 297, 303, 304, 311—314, 316—318. Joannis Sambuci epp. ad Joach. Cam. ex Vienna 1567—84; num. 297 est carmen, for. ad J. Camer I.

vol. 18.

n. 1. 2. Joannis Alexandri Brassicani. n. 3—5. 6. (Ludovici) Brassicani junioris.

n. 202 et 259 sq. Blasii Fabricii (Argentorati 1548 et 53), n. 261. sq. Jacobi Fabricii Chemnicensis (ex Argentorato et salinis Saxonicis 1561 et 68), epp. ad Joach. Camerarium II.

n. 263. Andreas Fabricius Phil. Melanchtoni.

n. 333. Eliae Corning Lusus (poeticus) de tilia Radetii episcopi Agriensis ad Hubertum Languetum.

vol. 19.

n. 112—114. Nicasii Ellebodii Casletani epp. ad Philippum et Joach. (II.) Camerarios (prima est italice scripta) 1565—75.

vol. 44.

n. 380. Status imperii Bohemiae, Ungariae incorporatarumque provinciarum.

vol. 46.

n. 124. Kaisers Ferdinand II. Vollmacht für den König v. Ungarn, 30. aug. 1634. n. 125. Dieselbe gedruckt (Offenes Patent etc.).

vol. 48.

n. 130. Lettre datée de Heimbouurg frontière de Hongrie, 7. Febr. 1621.

vol. 50.

n. 23. Extract aus des Ungarischen Königs Schreiben an die Fürsten und Stände in Schlesien. Hauptquartier zu Ungerisch Brodt, 4. Nov. 1621.

n. 24. Gabrielis electi regis Hungariae ep. ad confoederatos, Hunnorum Brodae 5. Nov. 1621. — Joh. Georg Markgr. von Brandenburg an die Confoederirten, Ungerisch Brodt, 5 Novemb.

vol. 51.

n. 22. Fedus Ungaro-Bohemicum (regis Friderici cum Principe Gabriele) 18. Febr. Cosmopoli 1620. Druck.

n. 28. Gabrielis principis Transylvaniae tractatus pacis cum Imperatore. Leutschoviae, 28. Dec. 1626.

n. 29. Articuli pacis inter Gabrielem et Imperatorem
5/15 Mai.

n. 30 et 31. Substantia conditionum pacis inter Imperatorem et Principem Transylvaniae initae.

n. 107. Principis Bethlenii instructio Mattheo Quadrio data ad electorem Brandenburgicum s. a.

n. 108. Caroli I. Brit. regis epistola (ad Bethlenii propositionem spectans) 30. nov. 1626. (apographum est manu Lud. Camerarii).

n. 139. Ragocii mandata in Germaniam missa (schiffre-ekkel, feloldotta Hand Cam. Lajos), ezekre vonatkozó tudósítással.

vol. 53.

n. 1 et 2. Supremi Vesirii ep. ad primarium Caesaris ministrum, data ex campo ad Varadinum. Responsum ad hanc ep. Marchionis Badensis, 17. Jan. 1687.

n. 11 Translation des Türkischen Kaisers Schreiben an Bethlen Gabor, n. 12. an den Vezir und Gouverneur von Buda Mehemed Pascha (mindkettő Hand Cam. Lajostól). — n. 13. Gabrielis Hungariae regis et Transylvaniae Principis ep. ad Fridericum regem Bohemiae, Novisolii 28. Aug. 1620. — n. 14. Extractus eorum quae Turcarum Imp. legati ad regem Hungariae ore protulerunt, 16. Sept. 1621.

n. 16. Commissarii regis Bohemiae ep. data ex Hunno-Broda 5. Nov. 1621. Capitulationes zwischen dem Türkischen Kayser und König in Polen. — n. 17. Schreiben aus dem Hungarischen Hauptquartir zu Hung. Brod. 7. Nov. 1611. — n. 19. Kaiserl. Proposition den Ungarischen Landständen zu Oedenburg vorge-
tragen, 25. Mai 1622. — n. 20. De conventu Hungarico Sopronii (mense Maio a. 1662) acto. — n. 21. Acta dietae Soproniensis. — n. 22. Par diplomatis Imperialis statibus et ordinibus regni Hung. Nickolsburgi dati. 1622. — n. 23. Gravamina statuum et ord. Hung. in diaeta in Sempronii celebrata Caesareae maiestati introdata, 16. jun. 1622. Publica querela ordinum regni Slavo-

niae ad ordines r. Hung. contra Banum Nicolaum a Tersacz. Caesarea resolutio ad haec gravamina. — n. 24. Scriptum ordinum r. Hung. super resolutione Caesarea. n. 25. Imperatoris ulterior declaratio ad repetitas ordinum r. Hung. gravaminum abolitiones. n. 26. Ulterior resolutio Imperatoris. — n. 27. Propositiones a Caesare statibus Hungariae in diaeta Soproniensi factae.

n. 28. Gabrielis regis Hung. et Transylv. principis epistola ex Alba Julia 10. Aug. 1623.

n. 48. Epistola ad Gabrielem regem Hung. etc. 31. Dec. 1623.

n. 62. Epistola ex Leutschovia 31. Apr. 1624.

n. 64 et 63. Gabrielis regis Hung. ep. ad Imperatorem, Cassoviae 29. Mai 1624.

n. 74. Friedenspuncte zwischen den Kaiser und Bethlen Fürst von Siebenbürgen.

n. 91—93. Mehrere Schreiben aus Constantinopel, Mai—Sept. 1625. (n. 93. Schr. des türkischen Kaisers an Bethlen Gabor König von Ungarn). — n. 94. Extractum ex litteris Gabrielis Bethlen ad Cancellarium regni Hungar. ex Alba-Julia, 18. Jul. 1625.

n. 110. Litterae Cahimachami ad principem Transylvaniae, Constantinopoli 14. Jul. 1628. (másolta Cam. Lajos).

n. 113. Litterae Transylvanicae (de apostasia viduae Bethleni) s. a.

n. 117. Relatio principis Ragotzi de pugna felici contra Turcos (Oct. 1636.)

vol. 64.

n. 8. Disputation Antonii Corvini u. J. Rymeis mit Johann von Leyden (18 levél).

vol 65.

n. 33. Declaratio Gabrielis principis Transylvaniae ad ea mandata quae regis Sueciae internuntius 19 Mart. (1629) in Kerestur exposuit.

n. 131. Ladislai IV. Regis epistola ad principem Transylvaniae Rakozkium, Vilna 28. Mart. 1644.

n. 168. »Litterae ex Hungaria emanatae« (de perfidia Galli).

n. 182. Stephani Teokely (Tököly) Hungari familia (genealogice).

n. 191. Oratio, qua Leopoldum imp. nomine statuum regni Hung. ad fluvium Leidam Nicolaus Balogh episc. 27. Maii excepit.

n. 197. Leopoldi imp. proclamatio ad status regni Hung. directa contra Emericum Teckelium. Passavii 23. Aug. 1683.

n. 203. Relatio Comitis Pauli Esterhazi ad Caesarem, Varsaviae 5. Mart. 1685.

n. 208. »Copia literarum Buda Pragae datarum. Nov. 1689.« cum notis germanicis adjectis, Pragae 16. Nov. 1689.

vol. 66.

n. 18. Georgii Chezii de Kymi epistola, 26. Apr. 1621. Gabrielis electi regis Hungariae ep. 1. Apr. 1621.

vol. 77.

n. 154. Relatione di quello chi è seguito nella coronatione del Teckeli comme Ré d'Ungeria (1682, a korona rajzával).

Clm. 21,640. (Weihenst. 140) ch. 2° s. XV. 343 fol.

fol. 334. Principis Turcorum et regis Ferdinandi epistolae, Christophori Mauri ducis Venetiarum epistolae de Nigroponte capta a. 1470.

fol. 339. Pii II. narratio rei gestae per Sigismundum ducem Austriae.

Clm. 21,658. (Weihenst. 158) ch. 2° s. XV. 136 fol.

Georgii de Ungaria Visio de Patricii purgatorio.

f. 32. Sermo de S. Michaelae.

f. 36. Legenda de S. Katherina.

Clm. 22,363/b. (Windberg 163/b.) ch. 2° s. XV. 268 fol.

fol. 117. Sermones de Sanctis compilati in studio generali Quinqueecclesiensi in regno Hungariae.

Clm. 22,373. (Windberg 173.) ch. 2° s. XV. 318 fol.

Excerpta e sermonibus Esculani, scripta a Joh. List de Egenburga a. 1414. in domo Steffani canon. in Posonio. f. 149. Theodorici vita S. Elisabethae a. 1412.

Clm. 22,382. (Windberg 782.) 2° s. XV. et XVI. 98 fol.

fol. 72. Juuenci Coelii Calani Dalmatae historia Attilae; deest fol. primum.

Clm. 23,736. (ZZ. 736.) 2° s. XVI.

Virorum eruditorum epistolae, omnes fere paucis exceptis ad Andream Masium scriptae.

n. 105—114 et 116. Joh. Langius (de Lange) secretarius Reginae Ungariae et Caesaris. (lat. et gall.) a. 1550—1564.

Clm. 23,783. (ZZ. 783.) ch. 2° s. XIV et XV. 162 fol.

fol. 147. Acta de excommunicatione Sigismundi archiducis Austriae aliorumque a. 1460.; pleraque impressa sunt in Goldasti Monarchia II., p. 1576 sq.

Clm. 24,104. (ZZ. 1104.) ch. 2° a. 1487. 107 fol.

Magistri Johannis de Regio monte Canones tabularum de directionibus planetarum seu significatorum. — f. 22. Tabulae pro Johanne Archiepiscopo Stigoniensi a. 1467. compositae. — f. 81. Tabulae radicum planetarum. — f. 83. Tabulae comportatae majores cum (f. 98) canonibus. f. 97. Tabulae aequationum.

Clm. 24,106. (ZZ. 1106. ex Ettal.) 2° s. XVI. 84 fol.

f. 2. Augustini (Kaesensbrot) Moravi Olomucensis de numeris gestu manuum exprimendis epistola a. 1493. ex Patavino gymnasio ad Wladislaum regem data, cum figuris manuum.

f. 7. Udis (ὀυδελς?): Wladislai Hungariae regis apologia ad Antonium episcopum Nitriensem.

f. 63. Acta legationis G. Reicherst Transilvani secretarii et oratoris regii etc. in presentem diarium congesta a. 1527, edita in Aretins Beytraegen VI. p. 629—654.

f. 76. »Prognosticon mag. Lucae Trapoldiani introitus Cibirium felicitis legacionis G. Reicherst. secr. ac orat. regii.

f. 78. Oracio de diuino eucharistiae sacramento Posonii habita.

Clm. 24,173. (ZZ. 1173) ch. 2° s. XVII. 12 fol.

Relatio de expugnatione urbis Budae a. 1686., in fine manca, quae olim P. Negrelli Romae fuit.

Clm. 24,163. (ZZ. 1163.) ch. 2° s. XVI. 340 fol.

De Clade Ungarorum a. 1526. (f. 281. Hans Knawsel in Augsburg.)

Clm. 24,568. (ZZ. 1568.) ch. 4° s. XVIII. 124 fol.

Inscrizioni antiche trouate . . . trale rovine della quattro principali colonie Romane della Transilvania dal cante Gioseppe Ariosti nobile Bolognese . . . l'anno 1723. — cf. Corp. inscr. lat. III. p. 157.

Clm. 24,598. ch. 4° s. XV—XVI. 17 fol.

Epitaphium Mathiae Ungariae regis a. 1490.

Clm. 24,852. (ZZ. 1852.) ch. 4° s. XV. 108 fol. *Jacobus Vanucci* episc. *Perus*.

fol. 79. De contentione legatorum regum *Arragoniae*, *Portugaliae*, *Ungariae* circa praesidentiam. — (A bási zsinaton.)

Clm. 25,221. (ZZ. 2221.) ch. 4° 9 fol.

Duces et insigniores generales sub *Veneto* pugnantes (contra *Turcas*). — f. 3. Principes et exercituum duces contra *Turcas* pugnantes (a. 1683).

Clm. 26,604. ch. 4° s. XV. 15 fol.

Litterae de bello *Turcico*: f. 1. Imperatoris ad papam a. 1481. *Zagrabiae* data. f. 3. Sixti papae a. 1481, 9. April. f. 7. Oratio oratorum regis *Ungariae* facta per dominum *Wilhelmum* de *Reichenaw* episcopum *Eystetensem*, et Literae credentiarum (de conuentu *Nurnbergensi*.)

Clm. 26,469. (Moll. 101.) ch. 2° s. XVII et XVIII. 246. fol.

Obsidio *Vyuarini* vel *Neuheisl* a. 1663.

Clm. 26,827. ch. 4° a. 1504 et 1505. 293 fol.

Fratris *Jacobi Lilienstein* theologiae prof. ord. praedicat. liber de diuina sapientia ad *Wladislaum* regem *Ungariae* nec non *Boemiae* (autographus, ut videtur)

Clm. 27,063. [Ratisbon (?)] ch. 2° s. XV. 180 fol.

f. 130. Epistola *Johannis de Hunia* d. Sabb. ante *Jacobi* a. 1456. lat. germ.

Clm. 27,083. ch. 4° s. XVI. 33 fol.

Computus (de genitura *Bilibaldi Pirckheimer*) a *Joanne Werner* a. 1513. factus. — f. 9. De arte astrologica. — f. 19. De genitura nobilium *Norinbergensium*.

Clm. 27,109. ch. 2° circiter a. 1770. 2 vol. pag. 1–557, 558–1018.

I. Series paparum et christianorum imperatorum *Rom*. II. Omnes imperatores *Romani*. Reges *Galliae*, *Hispaniae*, *Angliae*, *Hungariae*, *Scotiae*.

Clm. 27,230. 2° s. XVI. 38 fol.

Collecta a *Jacobo Zieglero Landauensi* de bellis *Venetis* et *Helveticis*: oratio qualem habere potuerunt cives *Syrmii*, quando a. 1521. *Turcha Belgradum* cepit. — f. 3. Oratio habenda populo *Romano* ad *Turcam* petiturum urbem armis. — — f. 17. Responsio imperatoris facta *Leoni* ad exhortationem de bello sumendo contra *Turcas* a. 1517. — f. 20. *Cunrathi Wengeri* censura falsae conscriptionis *Jacobi Canicei belli*, quod

Venetus gessit contra Sigismundum archiducem Austriae. f. 23
Bellum Maximiliani Caesaris cum Helvetiis, ex Vuilibaldi Pirck-
maymeri historia.

II.

Hazai vonatkozású német kéziratok.

Cod. germ. mon. 218. De A. 1487. 2-r. 274 fol.
fol. 198—222. Legende von St. Elisabeth.

(Cgm. 1) 331. De A. 1482. 2°. 177 fol.

1) Codex germanicus monacensis rövidítve.

15—17. Heinrich's von Mügley n ungarische Chronik bis 1333.

73—84. Vermählungsfeierlichkeiten K. Matthias von Ungarn mit Beatrix von Neapel.

85—88. Ungarische Chronik von 1417 bis 1457.

[Cgm. 349. De A. 1458. 4° 118 fol. cum figuris.

f. 118. Kunst ungarisch und behamisch Essen zu kochen.

Ggm. 369. S. XV. 4-r. 41 fol.

Von K. Heinrich's XII. Nachkommen; namentlich Karl's IV. Leichenbegängnis, des nachmaligen K. Sigmunds Verbindung mit einer Princessin von Ungarn, K. Fridrichs III. Einzug und Krönung in Rom 1452.

Cgm. 451. Saec. XV—XVI. 8°. 222 fol.

f. 157—222. Wie Georgius aus Ungerlant in Irland S. Patri-
ritzen Weizen versuchte.

Cgm. 454 S. XV. 8°. 230 fol.

f. 194—225. Vom Ritter Georg aus Ungern und S. Patri-
tzen Weizen.

Cgm. 537. S. XV. 2°. 465 fol.

f. 1—449. Martyrologium und Leben der Hei-
ligen der Monate September, October, November, December.
Darunter fol. 252—290. S. Elisabeth durch Bruder Diet-
rich von Thuringer Prediger-Ordens.

Cgm. 718. S. XV. 4° 91 fol.

f. 1—76. Leben der heil. Elisabeth von Thüringen
in Reimen von Johannes Rote.

Cgm. 735. De A. 1472—1482. 4-r. 174 fol.

f. 121—137. Sand Elsbeten leben.

Cgm. 750. De A. 1470. 4° 316 fol.

f. 109—143. Leben und Wunder der heiligen Nonne Predigerordens Margaretha des Königs Bela von Ungarn Tochter († 1271.), aus dem Latein des Magister J o h a n n e s verdeutscht durch Bruder Georg Valder Pred. ord.

Cgm. 936. De A. 1571. 2° 254 fol.

f. 224—254. Maximiliani Transsylvani Sendbrief an den Erzbischof zu Salzburg über die im Jahre 1519. gemachte Entdeckung der Molukken oder Gewürz-Inseln.

Cgm. 1006. S. XVII. 4-r. 549 fol.

Eberhard Windecke's Denkvürdigkeiten von 1393—1442. oder Geschichte Kaiser Sigmunds.

Cgm. 1112. S. XV. 2° 169 fol.

f. 14—52. Heinrich von Müglen: Ungerische Chronik bis 1333.

Cgm. 1113. S. XV. 2° 134 fol.

Jacob Veter: Lied von König Ladislaus zu Böhmen. 1452.

Cgm. 1129. De A. 1462. 2° 311. fol.

Johannis de Bila Vocabularius triplex latino-germanicus.

Cgm., 1134. De A 1465. 2° 400 fol. cum scutis gentiliis illuminatis.

f. 279 - 399. Von S. Patritzen Weize und von Ritter Jörgen von Hungern.

Cgm. 1215. S. XVII—XVIII. 2° 66 fol.

Kaiser Rudolph's II. Instruction für den obersten Profiantmeister in Hungern (Wolfgang Jorger Freiherrn), nebst Erlassen des Königs Matthias und des Erzherzogs Ernst, Brüder des Kaisers 1592—1593.

Cgm. 1216. S. XVIII. 2° 112 fol.

Methodus sive compendium rerum Transsilvanicarum sub annis 1551—1553 durch Veit Gail von Presburg der zeit Kriegssecretarien in die allgemeine teutsche Sprach verfasst.

Cgm. 1250. 629 fol.

Manuscriptorum Tomus I. Aktenstücke bezüglich auf ungarische, böhmische und österreichische Sachen von 1606—1616, in Abschrift; zuletzt über die Kriegsvorfälle und die Belagerung von Braunschweig. 1615—1616.

Cgm. 1253. 787 fol.

Manuscriptorum Tomus IV. Reichssachen, böhmische, österreichische, ungarische Religionssachen, niedersächsische Kriegshandlungen. Schweizerische, französische, niederländische Sachen, von 1615—1636.

Cgm. 1639. S. XVIII. 2°. 4 fol.

Einige (historisch-chronologische) bayerische Merkwürdigkeiten beschrieben von Niclas Warathka in Ungern.

Cgm. 2276. De A. 1599 (?) 2°. 78 fol.

Beschreibung des Fuggerischen Geschlechts 1370—1598.

Cgm. 2277. De A. 1599. (?) 2°. 94 fol.

Cronica des ganzen Fuggerischen Geschlechts. (Eleje mint a 2276. sz., vége más.)

Cgm. 2278. De A. 1599 (?) 2°. 71 fol.

Ordentliche Beschreibung des Fuggerischen Geschlechts. (Eleje és vége mint a 2277. sz.)

Cgm. 2279. S. XVII. 2°. 30 fol

Genealogia des ganzen Fuggerischen Geschlechts von 1370—1616.

Cgm. 2546, De A. 1737. 2°. 115 fol.

Decreta, das kleine Waidwerk betreffend, von König Otto's (von Ungarn Handfeste 1311 an bis 1737.)

Cgm. 3246. De A. 1527. 4°. 12 fol. Nyomtat. 6 fol. kézirat.

Chronica von vil namh. geschichten die geschehen seynd seid man zalt n. Ch. g. 903 iar in Ungern, Behem, Oesterreich, Stayr, Bayrn, Swaben, Franken. Welsch- und teutsch landen bis 1515. Gedruckt in Augspurg und besonders Augsburg betreffend. f. 12—18 handschriftlich fortgesetzt bis 1527. von einem Tegernseer. (Abt Maurus?)

Cgm. 3657. De A. 1595. 2°.

C. D. S. Dictionarium variarum (circa 80) linguarum (d. h. Alphabete, einige Grammaticalia, das Paternoster und andere Sprachproben und eine Reihe Vocabeln aus jeder.)

II. Bd. 3657. 301 fol. syrisch, aegyptisch, aethiopisch, indisch, libisch, medisch, macedonisch, tartarisch, canibalsch, lappisch, slawisch, ungarisch, böhmisch, polnisch, russisch, liefländisch, georgisch, brasilisch, mexicanisch, griechisch, sardinisch, chinesis, irisch, englisch, isländisch, gothisch, dänisch,

schwedisch, norwegisch, altdeutsch (Otfried), niederländisch, rotwelsch, friaulisch, etruscisch, römisch, wenedisch, genuesisch, spanisch, portugiesisch.

Cgm. 3841. De A. 1690. 2°. 126 fol.

Theodorici de Apoldia sive Thuringia. Ord. Praed. Vita S. Elisabethae, verdeutscht.

Cgm. 4253. a. De Anno 1770–72. 4°. 3 fol.

Cardinal Migazzi's Erzbischofs zu Wien, Vorstellungen an die Kaiserin Maria Theresia, betreffend: a) 40 thyrnanische Thesen 1772. — b) Ueberlassung von Klosterpfarren an Weltpriester 1772. — c) Decret von 1770 über das zur Ablegung von Klostersgelübden nöthige Alter von 24 Jahren.

Cgm. 4872. De A. 1456. 4°. 197 pag.

f. 1–68. Georgs von Ungern Rais durch Sand Patricien höl.

Cgm. 5112. S. XIX. 4°. IV fol.

Pyrker, Joh. Ladisl.: Bilder aus dem Leben Jesu und der Apostel. Originale Handschrift.

III.

Hazai vonatkozású francia, olasz és magyar kéziratok. *)

295. (Gall. 292.) Cod. chart., XVIII. s., 27 f. in 4°. Cum tabula Belgradi topographica. Ex bibl. Palat.

François Gaston de Parys (Capitaine d'infanterie bavaoise): Journal de ce qui s'est passé de plus remarquable entre l'armée imperiale commandée par le Prince Eugène de Savoye et l'armée othomane commandée par le Grand Vizir en 1717, — (dedié à Theodore, Comte Palatin du Rhin).

370–384. (Gall. 601–615.) Codd. chart., XVII et XVIII s., XV voll in 2°. Codd. acquisiti a. 1833 ab antiquario Monacensi.

Collectanea juridica s. collectio documentorum tum manuscriptorum, tum impressorum, quae spectant ad Alsatae administrationem eiusque res judicarias, pecuniarias, politicas. — (Gallicâ et Theotiscâ linguâ.)

*) Catalogus Codicum manu scriptorum Bibliothecae Regiae Monacensis. Tomus Codices Gallicos, hispanicos, italicos anglicos, suevicos, danicos, flavicos esthicos hungaricos complectens. Monarchii A. M. DCCC. LVIII. Sumptibus Bibliothecae Regiae. 8°. 386. Complectitur Codices 1369.

Videtur confecta per C. H. Radium, Duci Bipontin. ab intimis consiliis, praepositum Cancellariae in villa Rappolti (Ribeauville, Rappoltsweller). — In codd. 370—377. s. 601—608. varia documenta secundum ordinem alphabeticum disposita sunt.

d) p. 309—10 et 319—20: Extract uyt het Register der Resolutien van de Hoogmogende Heeren Staaten Generael der vereenigde Nederlanden. Lunae den 25. Aug. 1732. Agitur de persecutione Protestantium in Hungaria et Transsylvania. Inscritae sunt huic resolutioni literae Regis Borussiae, traditae per eius Legatum extra ordinem, Maschó, dat. à la Haye 20. Août 1732, monentes: de joindre ses Remontrances à celles des autres Puissances, pour obtenir de l'Empereur, que les persecutions inhumaines contre les Protestans finissent etc.

625. (Ital. 240.) Cod. chart., XV s., 76 f. in 4°. Cod. Vict. 150; charta passim lacera, sed recenti suffecta. Scriptura saepius pallescens.

Canzoni Sacre (Laudi). Due libri.

Quae a f. 1—10 in charta oblonga dimidia parte angustiore scripta sunt, manu prorsus diversa, sunt strophae versibus homoeoteleutis inter se connexae. Agitur in hoc carmine quod ad instar est Prophetiae de rebus saec. XV. exeuntis et XVI. incipientis, tum Italicis, tum totius Europae; inter ea multa de Turcis, in laudem regis Hungariae (haud dubie Matthiae Corvini) etc.

Incipit:

Perche i divini decreti
così gli an sententiati,
per esser tanto ingrati
al sommo bene.

Per fuggir tante pene
andran come sbanditi
hor qua hor la smarriti
ognun fuggendo etc.

Explicit:

Per quattro anni staranno
con questo pastor sancto
pien di spirito sancto
e huom divino.

643 (Ital. 385, Bavar. 3491.) Cod. chart., XVII s., a 1676, 7 f. in 2°. *Le Ninfe* (del Danubio. Isara, Eno, Mincio, Tebro, Reno).

Cantata con Ballo per le Nozze di Leopoldo I. e Leonora di Neuburgo in Passavia (li 14. Dicembre 1676).

806. (Ital. 84.) Cod. chart., XVII s., 117 f. in 2°. Ex bibl. Polling.

Politica. Spectant Imperium Germanicum.

1) f. 1—45. Breve ponderazione e risposta alle querele esposte dagli ambasciatori del Rè Christianissimo al Collegio Elettorale et all' ordini dell' Imperio congregati in Francfort contro l'Imperatore Ferdinando III. et il Rè d'Ungheria et Boemia suo figlio.

815. (Ital. 96.) Cod. chart., XVII XVIII s., 139 f. in 2°. Ex bibl. Polling. Manus variae.

Historica.

Apographa documentorum, quae spectant ad a. 1682—1688, quo tempore fere tota Europa occidentalis violentia Gallorum impotenti perturbabatur. Schmellerus collectioni haec inscripsit: »Intrighi della Francia nell' Ungaria e nella Polonia, in Alamaña, Ollanda, Roma etc.« In f. 1 legitur: Raguaglio delli Stati dell' Imperio.

1) f. 2—17. Lettera del Signore S. L. signor Polacco al Signor Marchese. C. L. alla dieta delli Stati dell' Imperio in Ratisbona, sopra gli affari presenti dell' Ungaria (d. d. 1. Decemb. 1682).

2) f. 19. 20. Discorso del Signore Zierowski, ambasciadore dell' Imperio in Polonia fatto auuanti sua M. Polacca alli 6. Ott. 1682 in Taurouie.

3) f. 21—24. Memoriale ejusdem.

4) f. 25—20.^s Epistolae inter Emericum Tökely et legatum Franciae Signore di Vernay (a. 1682).

826. (Ital. 171.) Cod. chart., XVII s., 284 f. in 2°. Cod. Victor. 41.

Lettere, narrationi, manifesti et risposte, capitoli, dialoghi, relationi, orationi, sentenze, esortationi, patente, ragguagli et altri discorsi. (Raccolta del secolo XVI et XVII.)

Maxima pars eorum, quae hic codex comprehendit, scriptorum spectat ad successionem Mantuanam, quae res exeunte tertio saeculi septimi decimi decennio cum turbas eius temporis cuncto orbi perniciosissimas mirum quantum adauxit, tum Italiam atrocissimis belli plagis prostravit. Praecedit index.

f. 64b—65b. Narrazione della soppressa di Chiauerino (hodie

Raab), chiaue dell' Ungheria, fatta dal Conte Adolfo di Suar-zemburgh, anno 1597.

829. (Ital. 188.) Cod. chart, XVI—XVIII s., 591 f. in 2°. Cod. Victor. 78. b.

Relazioni etc. delle corti d'Europa. Tomo II.

Codici a fronte illigata sunt: Notizie di tutte le funzioni fatte . . . per la elezione e coronazione di Francesco I. imperadore. Firenze 1745, in 12°, cum tabula votiva Latina, quam obtulere hac occasione, omnes Etruriae populi' in 2° (impressa).

f. 322—334. Ragguaglio dello stile della segretaria della corte Cesarea etc. Sommario delle cose di Germania. Nota di tutti i Principi dell' Imperio etc. 1589.

f. 358—359. Relazione dell' assalto e presa della fortezza di Strigonia fatto da' Tedeschi circa il 1600.

f. 360—377. Articoli, Conditioni et Trattati tra l'Imperatore e Principe di Transilvania Sigismondo Bathorio etc., 28. Genaro 1595. Sunt plura capitula.

f. 410. Instrumentum Sigismundi Ducis Austriae in favorem Comitum della Lipa, anno 1457. Italice.

f. 410—429. Leopoldi I. Caesaris genius Ludovici XIV. et Mahometis IV. genios virtute, gloria et felicitate praececellit. — Discursus politicus, circa 1687.

f. 430—432. Epistola Leopoldi Imperatoris ad Regem Poloniae, d. d. Viennae 18. Mart. 1680. Suscitatur contra Galliam.

f. 434—441. in 4°. Veridico giornale che viene settimana per settimana dal campo Cesareo sotto Grana, Waitz, Pesth, St. Andrea, 1684. Impressum.

f. 442—443. Extractus extraordinariae Relationis n°. LX. Vienna 29. Julii 1690. Ex inferiori tractu Rheni, 30. Julii. — Ex superiori tractu Rheni, 31. Julii. — Ad Moguntiam, 29. Julii. — E tractu Mosella, 30. Julii.

f. 462—463. Manifestum Mich. Tellkij (sic), Principis Transylvaniae, d. d. In civitate Cybinensi (i. e. Hermannstadt) 9. Mai 1688.

f. 466—467. Editto di Leopoldo I. d. d. Vienna 11. Dic. 1688. Cfr. f. 478—481.

f. 510a. Capitula de Ungaria, sine anno.

f. 550a. Martini Strigonii Soc. Jes. de Leopoldo Ignatio Austriaco Prophetia.

958. (Ital. 209.) Cod. chart., XVII s., 418 f. in 2° Cod. Viet 91. Codex mixtus.

Historica. Politica. Juridica. Spectant maxime Neapolim, Romam, Galliam.

f. 323. Illustrissimus Domnus Abbas Scarlattus serenissimi Electoris (Maximiliani Emanuelis) gloriae ob expugnationem Budensem plaudens, aedes suas pluribus luminibus et facibus illustravit.

Epigramma; incipit:

Nox erat et Romae radiantes undique tædæ.

f. 324. Dux Elector Bavariae.

Anagramma:

Arx electa Budæ ruit.

Epigramma; incipit:

Et famis et calybis tentata Sicambria pulsu.

969. (Ital. 366.) Cod. chart., XVI s., 35 f. in 8° Ex bibl. vet. Mon.; charta humiditate affecta.

Alessandro Naldi, Descriptione della Guerra d'Ungheria al Serenissimo Duca Guiglielmo di Baviera Conte Palatino etc. d. d. Vienna VII Decembr. MDLXCIII (sic pro 1593 ut videtur)

Agitur maxime de capta urbe Alba regale (i. e. Stuhlweissenburg).

970. (Ital. 35) Cod. chart. XVII s., 93 f. in 2°. Ex bibl. vet. Mon.

1) f. 1—72. Guerre d'Ungheria descritte dalla felice memoria del Conte Gio. Marco Isolano, gouernatore et colonello in Alba Regale per Sua Maestà Cesarea (anno 1594—1602).

2) f. 73—93. Relatione del successo à Alba Regale l'anno 1602.

971 (Ital. 1.) Cod. chart., XVII s., IV. Voll. in 2°. Ex bibl. Palat.; antea Aug. Stef. ab Lepsing. S. S. Apostol. Prothonot

Memorie di Montecuccoli.

Vol. I, 282 f. II, 177 f. III, 175 f. IV cum 46 tabulis et chartis.

A fronte vol. I. legitur: Della guerra col Turco in Unghe-

ria, anno 1670. Idem titulus extat in dedicatione 'al' Imperadore' operi praemissa. Continent haec volumina praeter dedicationem ac praefationem tres libros "Aforismi dell' arte bellica, applicati alla guerra col Turco in Ungheria". Textus saepius correctus et adauctus, fortasse ab ipso auctore, cuius manus etiam in fol. 4a adesse videtur. Hoc si statuatur, noster codex vel antiquior erit, augustissimae bibliothecae autographo, ex quo prodit Latina editio Michaelis Bonbardi sub tit. Commentarii bellici Raymundi Montecuccoli Viennae a. M. DCC. XVIII. 2°. Cod. nostri additamenta offert editio Italica, Memorie del General Principe di Montecuccoli . . . poste in luce per Enrico di Huyssen. Colonia M. DCC. IV. 8°.

973. (Ital. 288.) Cod. chart., XVII s., 92 f. in 4°. Ex bibl. Palat.

Relatione esatta sopra l'Essercito Ottomano sollevato Ungheria, anno 1687.

1098. (Ital 437, iconogr. 141.) Cod chart., XVI s., a 1596, 129 f. in 2°. magno oblongo. Ex bibl. vet. Mon.

Piante di fortezze d'Ungheria, di Fiandra, di Francia, da Giorgio Pagliaro Frattino.

In n°. 3. notatiuncula Teutonica. Sunt tabulae artificiose delineatae atque coloratae uti dicunt in aquarello. Complures exhibent simul res in bello gestas, obsidiones etc. ideoque non arte solum, verum etiam propter rerum veritatem haud neglegendae videntur esse. — Folia 39—69 surrepta sunt.

1140. (Cod. Hungaricus.) Cod. chart., XV s., a. 1466, 208 f. in 4° maiore. Quondam Joannis Alberti Widmestandii, qui hunc et alios ex Hungaria libros addulerat. Tunc bibl. vet. Mon. Per binas columnas scriptus manu discreta, titulis et initialibus rubris, a fronte singulari more picturis ornatus.

Quatuor evangelia linguâ Hungaricâ.

Praecedit f. 1—7 in membranis Calendarium, item Hungarice conscriptum. Adnotat Schmeller inter alia: "Ende Decembers 1835 wurde dieser Codex unter Garantie der k. k. österreichischen Gesandtschaft an den Grafen Teleky, Präsident der ungarischen gelehrten Gesellschaft, nach Wien verliehen; kam zurück den 7. November 1836." Codex, interv etustissima litterarum Hungaricarum documenta referendus, integer prodit a. 1842 in 'Régi Magyar Nyelvmélekek. III. Kötet. Budán 1842'. Ibi calendarium, initium (f. 9a), f. 67a et exitus artificioso modo ad instar codicis expressa sunt.

Vegyes közlemények.

— **Jelentés a M. N. Múzeum könyvtáráról.** A M. N. Múzeum könyvtára az 1882. év I. felében összesen 1542 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 20 kézirattal és 2483 darab és 18 levéltári csomó oklevéllel és levéllel szaporodott; és pedig ajándékul kapott, 128 kötet nyomtatványt, 1 kéziratot, 2450 darab oklevelet és 18 iratesomót; vásárolt 194 kötet nyomtatványt, 19 kéziratot és 33 darab oklevelet; a beérkezett köteles példányok száma 1220.

Könyvek, kéziratok, oklevelek vásárlására és kötésre fordítottatott 1754 frt 90 kr. Az olvasók száma 11.472 re ment, kik 21.088 köt. nyomtatványt, 1061 kéziratot és 3574 oklevelet használtak.

— **A »Magyar Könyvszemle« 1882. évfolyamából az első négy füzetet a jelen 20 íves kötetben veszik olvasóink.** Az országos könyvkiállítás által, folyóiratunk megjelenésében okozott késedelmet igyekeztünk a közlemények tartalmasságával pótolni. Óhajtjuk, hogy ezekben olvasóink a hosszú várakozásért kárpótlást találjanak. Kérjük eddigi késedelmünkért szíves elnézésöket s a folyóiratunk által képviselt ügy iránt további meleg érdeklődésöket.

— **Kinevezések.** Trefort Ágoston vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr, a Nemzeti Múzeum könyvtárában rendszeresített levéltárnoki állomásra, segédőri ranggal és fizetéssel dr. Fejérfataky László egyetemi magántanárt, s a rendszeresített irnoki állomásra Horváth Ignácot, a múzeumi

könyvtár eddigi napidíjasát nevezte ki. E k i n e v e z é s á l t a l a k ö n y v t á r o k l e v é l g y ű j t e m é n y e, melyet eddig a kéziratgyűjteménnyel együtt egy tisztviselő kezelt, külön tisztviselőt nyert. Ezáltal a könyvtár és a szakférfiak egy régi óhaja teljesült, s eléretett az: hogy az osztály különböző csoportjai külön tisztviselők kezelése alatt legyenek, kik magukat a saját szakmájokban alaposan kiképezhetik s egész tevékenységöket az általok kezelt csoportnak szentelhetik. A munka felosztás ezen rendszere által kétségkívül nyerni fog a könyvtár, nyerni fog a szakirodalom, de nyerni fog a közönség is, mert tudni fogja, hogy a könyvtár különböző ágaiban kihez kelljen felvilágosításért fordulnia. A közönség tájékoztatására célszerűnek találjuk a könyvtár:mostani tiszti létszámát, a munkakör megjelölése mellett, a következőkben megismertetni. Ez idő szerint az osztályban a következő rendszeresített tisztviselők működnek: 1) M a j l á t h Béla könyvtár-őr, vezeti a könyvtár összes tudományos és adminisztratív ügyeit; 2) B a r n a Ferdinánd, tiszteletbeli őr, élén áll a nyomtatványok csoportjának, vezeti a könyvrajstromozás összes műveleteit; 3) C s o n t o s i János segédőr, kezeli a könyvtár kéziratgyűjteményét s szerkeszti a »Magyar Könyvszemlé«-t; 4) dr. F e j é r p a t a k y László levéltárnok, kezeli a könyvtár saját oklevélgyűjteményét és a családok letéteményeit; 5) M a j o r Lajos őrsegéd, felügyel az olvasó közönségre s vezeti a szerzemények nyilvántartási naplóját; 6) ifj. dr. S z i n n y e i József őrsegéd, vezeti az osztály adminisztratív ügyeit, (kikölcsönzés, megrendelés, könyvkötés és levelezés); 7) H o r v á t h Ignác őrnök, segédkezik a folyó ügyek mellett s kezeli a hírlapgyűjteményt. Ezeket támogatja korlátolt számú segédszemélyzet és négy hivatal-szolga.

— Majláth Béla a Nemzeti Múzeum könyvtár-őre a nyári szünet alatt a felvidéki könyvtárakban tett kutatásokat s a régi magyarországi bibliographiához több becses adalékot talált. A többi közt megvizsgálta Alsó-Kubinban a Csaplovics-könyvtárt, melyről külön jelentést óhajt adni. Kutatásainak eredményéről folyóiratunk annak idejében részletes közléseket fog hozni.

— A M. T. Akadémia kéziratárának rendezése 1882. jan. —juniusban. Az egész kéziratár egy terjedelmes termet foglal el s tölt be teljesen. Gyűlt 1831 óta, rendezése megkezdődött 1856-ban s folyt részint a főkönyvtárnok, részint valamelyik osztályjegyző, részint pedig külön kéziratár őr által, 1874-ig; ekkor Jakab Elek akad. levelező tag bízott meg rendezésének bevégzésével, naponként két órára szabott munkával és szerény tiszteletdíjjal.

Alig kezdette meg, az Akadémia a Batthyányi kéziratár birtokába jutott s azt a füstös, szoros, vasasládákból, hol csodás zavarban tán századokig voltak és részben szórloftak, ki- és rendbe kellett szedni. A munka elkezdődött, a levelek $\frac{3}{4}$ -de jegyzékbe vétetett, a hiányzók kijelöltettek s minden levél külön borítékba téve, oly módon helyeztetett polczokra, hogy mikor valamennyi jegyzékbe kerül, az időrendi és szakszerű beosztás könnyen megtörténhessék.

Csaknem egy év telt el e munkával, a mikor a véletlen emlékezetbe hozta, hogy a még 1863—4-ben megszerzett Kazinczy-kéziratgyűjtemény szintén ládákban egy sötét kamarába téve a tudomány és tudósok elől elzárva áll. A rendezőnek kötelességévé tétetett, hogy a nagybecsű hagyatékot lehető gonddal rendbe hozza s a kéziratárba az illető szak-catalogusokba úgy osztsza be, hogy az egyes gyűjtemények — a mennyiben lehet — a nagynevű eredeti gyűjtő, Kazinczy Ferencz nevét viseljék.

Két évig tartott e munka, mert azt a dolog természete szerint a meglevő, régi, más gyűjteményekkel kapcsolatban s úgy kellett végezni, hogy egyes buvárkodók hátramaradást ne szenvedjenek, a kinek kézirat kellett, kapja meg, a ki behozta, azé elhelyeztessék.

Még nem volt vége, megszereztetett a Toldy Ferencz ropant terjedelmű s megbecsülhetetlen értékű kéziratgyűjteménye, s minthogy a tudósok, főleg pedig az egyetemi polgárok rendkívül érdeklődnek eziránt, s mind hangosabban és hangosabban követelte a közvélemény ennek rendezését: a felügyelő a főkönyvtárnok meghagyásából erre fordította fő gondját s ideje legnagyobb részét.

Kétszázhuszonhét tétel alá volt beosztva e gyűjtemény állott aránylag kevés önálló kötetből, de tömérdek vaskos Col-

ligatumból s még vaskosabb csomagokból, melyek ezernyi ezer jegyzést, kivonatot, levelet, szózatot, fogalmazványt, tervrajzot, informatiót, kiadványt stb. foglalnak magukban, a melyeknek összefüggését a néhai tudóson kívül senki más nem tudta.

Ennek rendezése évek óta foly, nehezítve azáltal, hogy a gyűjteményből a tudósok és kutatók gyakran olyakat kértek ki használatra, a miknek a rendező hollétét nem tudhatta s megkeresése sok időbe került. Ekkor ismét megszakadt azáltal, hogy a főtitkári változás következtében azon hivatalnál őrzött nagy számu folyóiratok s más gyűjtemények szintén a kéziratárba adattak le, melynek rendezése és catalogusba vétele két ízben ismét hónapokat veit igénybe. Most már intézkedés történt, hogy több le ne küldessék addig, míg a meglevő anyag teljesen rendezve nem lesz. A felügyelő rendező remélte, hogy a Toldy-gyűjteményt a nyári szünidőig bevégezheti; de csalatkozott az által, hogy egyfelől a v e g y e s s z a k r a hátra tartott anyag oly nagy és szétszórt volt, hogy lehetlenség volt végrehajtani, némely kötetbe több száz kisebb-nagyobb darab értékes papír és jegyzés vétetvén számszerint föl; másfelől a korábban rendezve volt v e g y e s s z a k b a n, mint általában régebben m i n d e n m á s b a n is az ivrét, 4-rét, 8-rét, 12-rét össze levén vegyítve, a mostani rendező azokat elkülönítette, az egy alakukat egy csoportba s külön számok alá tette, s így az eddigiekből a Toldyéival együtt készített és részletes catalogusba vett:

ívrétben [Folio]	32	külön kötetet
4-edrétben	117	» »
8-adrétben	33	» » együtt tehát

182 kötetet.

Másik türelem próbáló munkája volt a rendezőnek a most letelt félévben a Toldy Ferencz főleg irodalomtörténeti és biographiai gyűjteményének rendezése. Erről fogalma sincs olyan, a ki azt nem látta s hasonlóval nem foglalkozott. Toldy Magyarország összes tudósaink életével az összes tudományágakban való munkásságával foglalkozott félszázadon felül. A ki nyomtatott műveit ismeri, képzetet formálhat magának az itt felhalmozott anyagról. Roppant adat-tömeg az száz meg száz magyar írónak életéről s azok ezernyi ezer kisebb-nagyobb művéről, levelezéseiről stb. Mind bámulatos halmazokban voltak azok együvé hordva, irtóztató számu, alaku, írott és

tiszta kisebb-nagyobb papirdarabkában. Azt a rendezővel mind át kellett vizsgálni, számbavenni, hová beoszthatását megállapítani, számozni, s így időt és lelket kifárasztó, megrongáló töprengések után a beosztást végre is hajtani. E munka — mondá sokszor a rendező — a favágásnál terhesebb volt.

Ezért teltek el alatta s miatta az évek. Ez anyag legnagyobbára a T ö r t é n e l e m szakának i r o d a l m i és b i o g r a p h i a i két alosztályába osztatott be s terjedelmileg a letelt félévben a következő szabályszerűen rendezett kötetekkel szaporította az Akadémia kéziratását.

ívrétben 18 külön kötet

4-edrétben 43 » »

8-adrétben 5 » » együtt tehát 12 kötettel.

A levelezések száma 47 4-rétű kötettel.

Régi és újabb írók kéziratai száma 47 4-rétű,

32 8-rétű, tehát együtt

79 külön kötettel

A négy szak tehát együtt 341 kötettel gyarapodott, megjegyeztetvén, 1) az, hogy e között könyvalaku versgyűjtemények és prózai művek is vannak, melyek most jöttek catalogusba, így a gróf Teleky, Faludi, Batthyányi s más tudósok és írókéi; 2) hogy a nagy számú kötet anyaga részben a mult 1881-ik évben is folyvást gyűlt egymás mellé, míg ez év első felében oly teljessé lett, hogy egy kötetet alkosson. E félév eredménye közé igtatjuk, de mint részben a mult fáradságának s munkájának is gyümölcsét. Most június 30-án is maradt a szünidőre összegyűjtve az említett szakokban 10 – 20 kötet anyag; de némelyikhez még néhány darab kell, a míg csak a rendezés további előhaladása szolgálhat, s a mikor kiegészül, akkor vétetik catalogusba és szám alá. Más szakokban is volt több-kevesebb kötet gyarapodás, de mindent főlemlíteni, hosszadalmas lenne. Iszonyu fárasztó munka ez, mihez erős könyvszeretet és vasakarát kell

Ez az elől jelölt hazai tudományos intézet kézírattára fél-évi munkájának és rendezett kincsei gyarapodásának pragmatikus rajza és hű képe.

— Kéziratvásárlás. A Nemzeti Múzeum könyvtára újabban vásárlás útján 17 értékes XII—XVIII. századbéli kézirrattal

gyarapodott, melyekből kettő a XII., kettő a XIV. és három a XV. századból való. E hét középkori kézitról kétségtelen, hogy magyarországi könyvtárakból származnak s valószínű, hogy egy részök itt a hazában iratott. Tartalmukra nézve 6 theologiai s egy orvostudományi munka. Érdekes köztük egy XII. századbeli *Rituale*, mely az isteni ítéletek szertartásait külön fejezetben tartalmazza. A Farkas Lajos-féle gyűjtemény megvásárlása óta a Nemzeti Múzeum könyvtára ennyi középkori kézitrattal nem gyarapodott. A többi XVI—XVIII. századbeli kéziratok legnagyobb részt magyarországi vonatkozásuak s hazánk történetéhez, irodalom- és művelődéstörténetéhez becses adalékokat szolgáltatnak. A kéziratok három kivételével mind latin nyelvűek, rövid jegyzéküket a következőkben adjuk: 1. *Breviarum*. Hártya-kézirat a XII. századból, kis fol. 2. *Rituale*. Hártya-kézirat a XII. századból. 4-r. 3. *Sermones Medella animae*. Hártya-kézirat. XIV. sz. 8-r. 4. *Breviarium*. Hártya-kézirat. XIV. sz. 8-r. 5. *De Virtutibus* című, vegyes tartalmu theologiai papír-kézirat a XV. sz. 8-r. 6. *Tractatus de quatuor Novissimis*. Papír-kézirat. XV. sz. Fol. 7. *Tractatus novus de curationibus aegritudinum*. Papír-kézirat a XV. sz. végéről. 8-r. Latin és német nyelven. 8. Német imádságos könyv. Hártya-kézirat a XVI. sz. 12-r. 9. *Sententiae Variae Authorum*. Papír-kézirat. XVII. sz. 4-r. 10. *Catalogus Librorum Convent.* Szakolcz., Ord. Min. 28. Aug. A. D. 1667. Papír-kézirat. 4-r. 11. *De territorio regni Hung.* Papír-kézirat. XVII. sz. 8-r. 12. *Notationes circa opus Decreti et Tripartitum*. Papír-kézirat. XVII. sz. (1685.) 4-r. 13. *Collegium Librorum*. Papír-kézirat. (1690.) 4-r. 14. *Balneologia*. Kézirat. XVIII. sz. Fol. Német nyelven. 15. *Methodus Processualis*. Per Franc. Palasty Jun. Kézirat. 1701. 4-r. 16. *Historia de statu Hung.* Kézirat. XVIII. sz. 4-r. 17. *Processus Judiciarius*. Kézirat. XVIII. sz. 4-r. 18. *Kurtzer Species Facti*. Kézirat XVIII. sz. 4-r. Német nyelven. 19. *Arma vigilantia etc.* Kézirat. Posonii. 1806. 4-r.

— A Felső-Bükki Bükk család levéltára özvegy Bükk Zsigmondné ajándékából a Nemzeti Múzeumba került. A levél-

tár két levelesládában 2422 darab oklevelet, levelet és 18 darab iratesomót tartalmaz. Ezen anyag a következőképen oszlik meg: Van közte 11 darab mohácsi vész előtti oklevél, ezek között a legrégebb 1409-ből való, az egri káptalan kiadványa s a borsodmegyei Bába helységre vonatkozik. Van néhány oklevél Mátyás királytól, Miskolcz és Eger városokra vonatkozó, melyeknek történetírója e levéltárat semmiképen sem nélkülözheti. A XVI. századot 71 darab képviseli, köztök több igen érdekes művelődésünk történelmére vonatkozó oklevél, összeírás stb. Ilyen Drencheny István végrendelete magyar nyelven 1572-ből, melyben ingóságairól is rendelkezik, továbbá a »Divisio rerum mobilium egregii condam domini Joannis Fanchy, die prima Martii 1574.« mely jó sok arany, ezüst, drágaságot, ékszert, háztartási czikkeket sorol föl azoknak súlyával és becsértékével együtt, szintén magyar nyelven. A XVI-ik század többi darabjai jobbára birtokviszonyokra vonatkoznak s különösen Borsod, Heves és egyéb szomszédos vármegyéket illetik. A többi 2340 darab a XVII—XIX. századból való, jobbára magánlevelezés, mely kétségtelenül még sok érdekes s nem ismert művelődési adatot rejt magában. Vannak a kurucz mozgalmakra vonatkozó levelezések is benne. Egy szóval az ajándékozó igen gazdag és alkalomadtán felhasználható adathalmazzal gyarapította levéltárunkat.

F—y.

— **Gróf Rhédey Gábor levéltára.** A Nemzeti Múzeumban örök időkre letéteményezett családi levéltárak száma egygyel ismét szaporodott. Gróf Rhédey Gábor itt helyezte el a *k i s r h é d e i g r ó f R h é d e y c s a l á d* levéltárát. A levéltár történetíróink előtt nem volt ismeretlen; a történelmi társulat kolozsvári kirándulása alkalmával többen kutattak benne s e levéltárból, mely akkor Kolozsvárott a barátoknál őriztetett, hét darab Árpádkori oklevél a »Hazai Okmánytár« VI. és VII. kötetében napvilágot is látott. Sajnos, hogy a levéltár nagyon magán viseli századok viszontagságainak, s különösen mult századi prókátorok rendezésének nyomait. Rhédey Ferencz fejedelem levéltárának csak egyes töredékei maradtak meg benne, de minden nyom arra mutat, hogy egykor az is e levéltárnak egy részét képezte. A mult századi rendezők csak a birtokokra, pörökre vonatkozó

iratokat tartották szükségesnek megőrizni, s a fontos politikai levelezésekből igen sokat kiselejteztek. A levéltár legrégibb oklevelei még valahol lappanganak; azon oklevelek, melyek a mondott helyen napvilágot láttak, az átvett levéltárban nem találhatók. A levéltár legrégibb darabja 1371-ből való; ez a kolosmonostori convent kiadványa s a kolosmegyei Nádas birtokra vonatkozik. Ettől kezdve a mohácsi vészig alig tíz—tizenkét darab oklevél, az is jobbra töredék, található a levéltárban. Remény van azonban, hogy a régibb oklevelek szintén a Nemzeti Múzeumba kerülnek. Annál gazdagabb a XVI. és XVII. század. Százakra, ezekre megy az ezekből való missilisek, oklevelek száma. Művelődéstörténelmi adatok, fontos politikai levelezések, különösen a török hódoltságra, az erdélyi országgyűlésekre, belviszonyokra vonatkozólag, nagy számmal maradtak meg. Vegyük még ehhez a XVIII. századból való levelezések halmazát, melyek a hazai tudományosság, színművészet stb. történelmére sok újat fognak felderíteni, s a jelen századból az 1809-iki insurrectiora vonatkozó adatokat: a gróf Rhédey család levéltára, mely² a kiselejtezés után is, mintegy 5—6000 válogatott darab iratot tartalmaz, határozottan nyereség lett a történetírás számára azáltal, hogy a központban könnyen hozzáférhető módon helyzetetett el.

F—y.

— **Gróf Pázmány Miklós könyvfeljegyzése gróf Zrinyi Miklós költőről.** Folyóiratunk többször hangsúlyozta már, mily fontossággal birnak a régi hazai könyvfeljegyzések, melyek a könyv provenienciáján és vándorlási történetén kívül, igen sokszor a hazai történet, irodalom- és művelődéstörténethez nagybecsű adalékokat szolgáltatnak. Ily érdekes könyvfeljegyzést mutatunk be most olvasóinknak a XVII. század közepéről, mely az olmczi nyilvános könyvtár, gróf Zrinyi Miklós: »Adriai Tengernek Syrenaia« című Bécsben 1651-ben 4 rétből megjelent munkájának szövegeltti tiszta levelén gróf Pázmány Miklóstól maradt fenn s ez utóbbinak Zrinyi Miklósról írt dicsőítő verseit tartalmazza. Gróf Pázmány Miklóst irodalmunk mint pártfogót ismeri, kinek Drusbicki Gáspár jezsuita 1657-ben egy latin imádságos könyvet ajánlott. Mint író és költőt azonban nem ismerjük. Érdekesnek tartjuk azért, Zrinyi Miklósról írt verseit

itt egész terjedelmökben közzé tenni, hogy egyrészt tanuságot tegyenek arról, miként vélekedett egy kortanu és rokon az »Adriai Tenger Syrenáia« írójáról, másrészt pedig, hogy adalékkal szolgáljanak gróf Pázmány Miklós irodalmi működéséhez. A verset bensőség és közvetlenség jellemzik, s írására a szerzőt Zrinyi Miklós ideálja iránti csudálása és lelkesedése ragadta. A vers teljes szövege a következő:

O Te Zrinyi Miklós országunknak fia
Te vagy az Uraknak igazán példája,
Mars, Pallas Venusnak igaz tanítványa,
Mely miatt híredet minden nemzet áldja.
Sem pennád szablyádnak élét ki nem vonja,
Sem pennádnak kardod orrát nem tompítja.
Éles bölcs elmédet az egyik mutatja,
Vitéz erkölcsedet az másik tanítja.
Fejér az veressel ugyanis megszépül,
Te benned mindkettő van az természettől;
Vitézség adatott az te Atyáidtul.
Erkölc oltattatott nevelő Apádtul.
Keresd talán kitől? az nagy Cardináltól,
Az én nagy Bátyámtól az Pázmán Pétertől;
Ki kettőnknek vala mindenkor mesterül,
És idejében lén mindeniken feljül.
Ilyen két nap fénnek megh rogyott te szemed
Mint sass keselűnek próbául van élted,
Oh ha ezen részem volna ki te benned.
Sokakból kell szedni ki van mind te benned.
Száz kezed, száz szived vagyon és száz lelked,
Okosság, merészség, méltóság van veled
Szerencse, jó hír név el nem szakad tüled,
Miért sokakat dicsérünk, van egyedül benned.
De nem kell Zrinyinek mását keresgetni.
Szokott száz esztendőn ilyen Phönix nőni,
Mert ha tiz volna ily (merem azt mondani)
Szabadság s jó hír név kész hazánkban térni.

Gróf Pázmány Miklós.

— **A Monumenta ecclesiae Strigoniensis**¹⁾ nagy vállalatának második kötete megjelent. Nyolcz év mult el azóta, hogy az óriási mű első kötete napvilágot látott, már akkor elismerte a kritika, mily roppant szolgálatot tett Simor János hercegprimás és Knauz Nándor a munka tudós szerkesztője vállalat megindítása által a hazai tudományosságnak. A második kötet 1273-tól Miklós érsektől egész 1321-ig II. Tamás érsek koráig összesen 927 oklevelet tartalmaz. E roppant adathalmaznak rendezésére, egyes érsekek életének, oknyomozó megírására valósággal nem volt sok az a nyolcz éves időköz, mely a kötetek megjelenése közé esik, különösen tekintetbe véve azt, hogy e sisiphusi munkát egyesegyedül Knauz Nándornak kellett végeznie. A kötethez hat könyomatu tábla is járul, melyen oklevélmásokkal találkozunk. Jellemző saajtságu oklevelek bekezdő sorait látjuk itt, melyeknek majdan a speciális magyar diplomatikával foglalkozó nagy hasznát veheti. Ily facsimilékkal kellene a magyar tudományos Akadémia oklevél publikációit is becsesebbekké tenni. Tizennégy pecséttrajz is van a műben, királyok, királynők, érsekek, főemberek pecsétei, csekély kivétellel eddig kiadatlanok, mi által Knauz sphragistikánk elhanyagolt terére is némi fényt derített. A munka a hercegprimás püspökségének 25 éves jubilaumára jelent meg. Knauz ajánló leveleivel kezdődik és kimerítő indexxel végződik, mely a munka becsét nagy mértékben emeli. A jelen kötetből is, miként az elsőből kétféle kiadás látott napvilágot, közönséges és velinpapiron; az első 4-edrétben 883 lapból áll, a másodiknak kiállítása rendkívül díszes s ívrétben 5 + XLIX. + 883 l. tesz ki. A nyomás mind a két kiadásban egyforma. A munka technikai kiállítása Buzárovits esztergomi nyomdájának minden tekintetben becsületére válik. A hercegprimás ily díszpéldányt küldött a Nemzeti Múzeumnak következő levele kíséretében: »3914. sz. A Magyar Nemzeti Múzeumnak Budapesten. Közel nyolcz éve, 1874. évi augusztus hó 17-én 3786. sz. alatt volt szerencsém a

¹⁾ Monumenta ecclesiae Strigoniensis. Jussu et sumptu eminentissimi et reverendissimi domini Joannis Cardinalis Simor . . . ordine chron disposit, dissertationibus et notis illustravit Dr. Ferdinandus Knauz . . . Tomus secundus . . . Strigonii 1882. typis descripsit Gustavus Buzárovits. Ivr. 5 szatlan, XLIX. és 883 l. Hat könyomatu táblával.

Magyar Nemzeti Múzeumnak a »Monumenta Ecclesiae Strigoniensis« című költségeimen megjelenő nagy tört. gyűjteműnek első kötetét bemutatni, s azért kérem a Magyar Nemz. Múzeumot, hogy jelenleg ugyane munkának második, e napokban kibocsátott kötetét mint amaz őszinte tisztelet bizonyítékát fogadni szíveskedjék, melynek nyilvánítása mellett maradtam Esztergomban, 1882 évi augusztus hó 15-én Herczegprimás Simor János m. k.« A mint örömről kell nyilvánítanunk, hogy a nagy vállalat második kötete is előttünk fekszik, lehetetlen azon óhajunkat elhallgatnunk, vajha más püspöki megyék, apátságok (különösen a szentmártoni főapátság) elérkezettnek látnák az időt hasonló vállalatok megindítására a hazai tudományosság érdekében

F—y.

— **Díszmunka József főherceg alsuthi kápolnájáról.** Ismeretes, hogy József főherceg Ő Fensége Alsúton, Storno Ferencz műépítész terve szerint, román stílusú udvari kápolnát építtetett, melyet az ország hercegprimása a múlt hónapban ünnepélyesen, több püspök és főpap jelenlétében, szentelt fel. E felszentelés alkalmából a hazafias és fenkölt gondolkozású főherceg egy monumentális díszmunkát bocsátott közre, mely a kápolna történetét és berendezését 16 fényes kiállítási tábla kíséretében ismerteti. A munka irodalmunknak díszére válik s Ő Fensége nemes áldozatkészségéről és műízléséről tanuskodik.

A munka nagy quer-folióban vastag chamois-papíron van kiállítva, borítéka szürke burkolat-papírból áll, melyet téglavörös keskeny velencei keret díszít. Rajta van a munka címe¹⁾ francia és magyar nyelven. Következik a kettős címlap, melyből a második igen díszes, s nagy és közép uncialis betűkkel, Reiffenstein bécsi műintézetében készült. Ezután jön az ajánlás, mely az összes chromolithographicus hasonmások közt a legfé-

¹⁾ La Chapelle de la Cour d'Alsuth construite par Francois Storno l'architect. Decrite par le Dr. Bela Czobor membre de l'academie hongroise. — Az alsúthi udvari kápolna. Tervezte Storno Ferencz műépítész az I. Ferencz József és a pápai szent. Szilyesster-rend lovagja, szövegét írta dr. Czobor Béla a keresztény műarcheologia magántanára a budapesti kir. m. tudomány-egyetemen, s a Magyar Tud. Akadémia I. tagja. — Budapest, nyomtatott a Franklin-társulat könyvnyomdájában. 1881. — Nagy quer-folio. 22 l. 16 műmelléklettel. Nyomatott 150 számozott példányban.

nyesebb s művészi kivitelű keretben a következő aranyos felírást tartalmazza: »Klotild cs. kir. főherczeg asszony Ő Fenséégének mély hódolattal ajánlva.« A keret alsó sarkában jobbról van a Habsburgi-Lotharingiai császári ház, balról pedig a Szász-Coburg gothai királyi ház czímere. A keret jobb oldalán sz. Klotild alakja s az alsó lapszéiben Storno Ferencz műépítész monogramja látható. Ez utóbbi tervezte a munkát és készítette az összes rajzokat. Következik a szöveg dr. Czobor Bélától, ki 20 számozott lapon VI fejezetben Alcsút község és az udv. kápolna történetét és berendezését magyar nyelven ismerteti. A szöveg utolsó fejezete: Táblák magyarázata magyar és franczia nyelven, mely két számozott lapot vesz igénybe. A munka szövegét a Franklin-társulat vörössel keretelt papíron, angol mediaeval betűkkel, nagy fénynyel és izléssel állította ki. Következnek a műmellékletek: 16 tábla, köztük egy része chromolithographicus hasonmásban, melyek a kápolna belsejét, nevezetesebb alkatrészeit és védszentjeit igen élénken feltüntetik. Ezeket Reiffenstein bécsi műintézete készítette. A munkából 150 számozott példány (mely könyvárusi forgalomban nincsen) jelent meg. Ezekből József főherczeg Ő Fensége a Nemzeti Múzeumot a 22-ik számú példánnyal a következő levél kíséretében tisztelte meg:

»Méltóságos Pulszky Ferencz urnak, mint a magyarorsz. könyvtárak országos Főfelügyelőjének Budapesten. Méltóságos úr! Honi törvényeink rendelkezésének s hazafias kötelességérzetem ösztönzésének egyaránt megfelelni óhajtván, az általam alcsúti házamban felszereltetett templomnak felszentelési ünnepélyére kiadott emlékkönyvnek három példányát oly szíves kérelemmel rendeltem Méltóságodhoz eljuttatni, hogy azokat a főfelügyelete alatt álló Nemzeti Múzeumi, magy. kir. tudományegyetemi és a Magyar Tud. Akad. könyvtárak részére elfogadni, illetőleg kiosztatni ne terheltessék. — Kelt Alcsúton, 1882. évi augusztus hó 9-én.

József főherczeg.«

— Adalékok a hazai könyvtárakhoz 1506-ból. Kétséget nem szenved, hogy a hazai régi könyvtárak történetéhez nagy fontossággal bír a hazai régi könyvtárak ismerete. Hol vásárolták hazánkiai a mohácsi vést megelőző időig, könyveiket? Milyen volt a hártya, papir- és könyvtára, és hol volt ezekre hazánk-

ban a piac? Mily befolyással voltak a veszprémi és pécsi egyetemek a könyvtárakra, és mily változást okozott ezekben a könyvnyomda feltalálása? Mindezek oly kérdések, melyek ekkor még felderítve nincsenek. Épen azért figyelmet érdemel minden oly adat, mely e kérdés tisztázására szolgál. Mi ezuttal 1506 ból mutatunk be egy egykoru feljegyzést, mely a budapesti egyetemi könyvtár: »Petrus Lombardus etc. Basel 1502« czímű munkáján maradt fön s arról tanuskodik, hogy ezen könyvet Andrásfalvi Kelemen, Kézsmárki Balázs körmöczi orgonistától 1506-ban 2 forintért vásárolta. A könyv borítéktábláján olvasható egykoru feljegyzés így szól: »Ego Clemens de Villa Andree emi hunc librum ab honorabili domino Blasio de Keszmarkt tunc temporis existente organista civitatis cremniciensis Anno Dom. 1506 flor 3.«

— Nagyföntosságu XIV. sz. kézirat a pécsi egyetemről Münchenben. A müncheni kir. államkönyvtárban van egy vegyes tartalmu, a XIV. század végéről vagy a XV. elejéről való latin kézirat, mely reánk nézve kiváló becsű azért, mert a pécsi egyetem történetéhez fontos adatokat szolgáltat. A kézirat czíme: »Sermones compilati in studio generali Quinqueecclesiensi in Regno Hungariae«, ívrétű papiron a XIV. század végén vagy a XV. elején íratott s tartalmazza azon szent beszédeket, melyeket a pécsi egyetemen az esztendő vasárnapjain és ünnepein mondtak. A kéziratot Münchenből elhozattuk s behatóan fogjuk tanulmányozni s tekintve, hogy a pécsi egyetem történetéről igen kevés egykoru adattal rendelkezünk, kutatásaink eredményének nagy feszültséggel nézünk eléje. Ezuttal csak jelezni kívántuk a kézirat fontosságát, hogy tudósaink figyelmét reá felhívjuk. Megjegyezzük, hogy a magyarországi szentekről négy, öt predikáció van a kéziratban, és hogy azt e sorok írójának a müncheni könyvtár a múz. könyvtárban való használatra három hónapra engedte át.

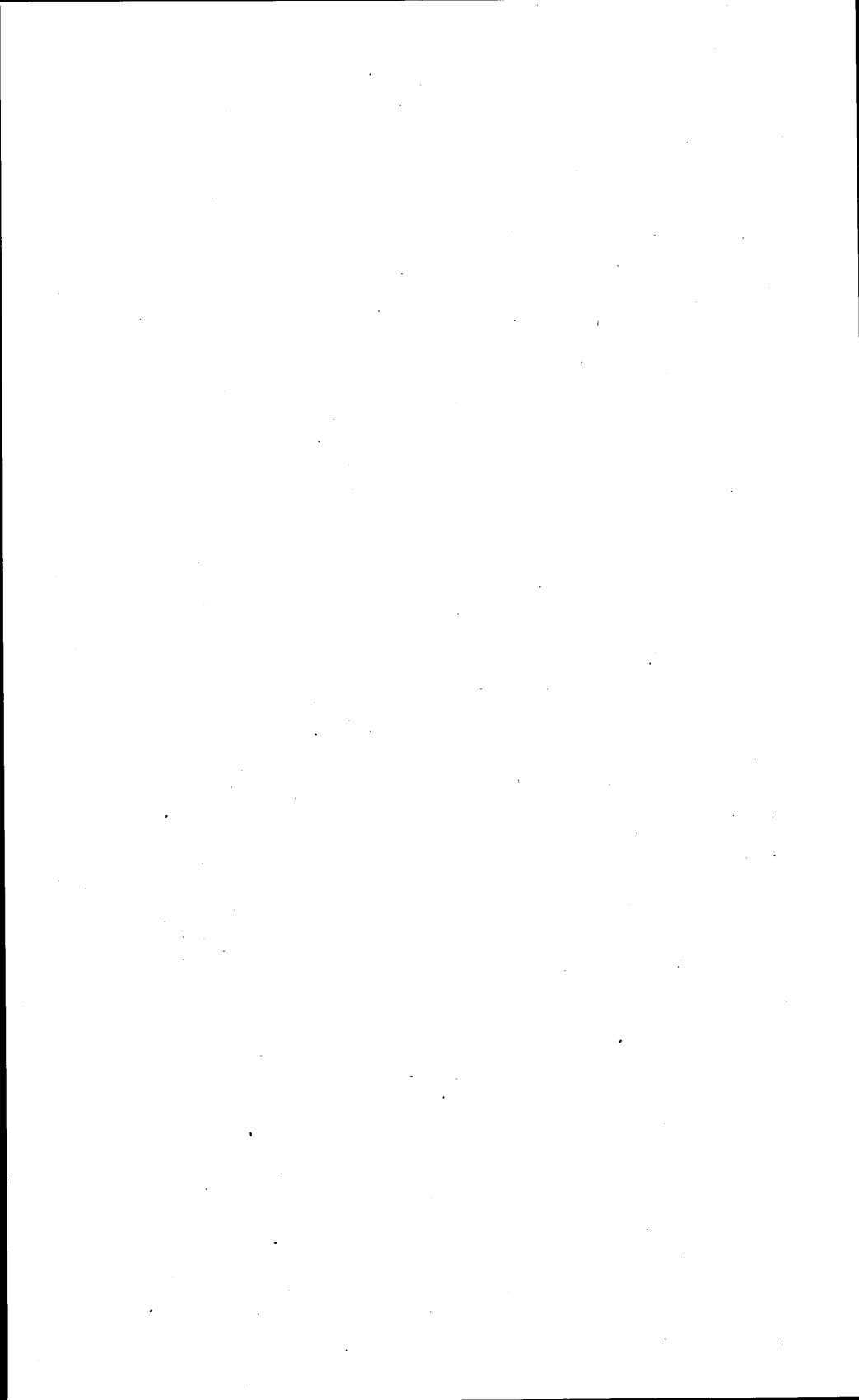
— Reizner Jánost Szeged sz. kir. város főjegyzőjét s folyóiratunk munkatársát, kit szakférfiaink a m. tört. társulat vidéki kirándulásaiból mint jó előadót s eddigi közleményeiből mint alapos képzettségű férfiut ismernek, a szegedi Somogyi-féle könyvtár könyvtárnokává választották. Nevezett most a köny-

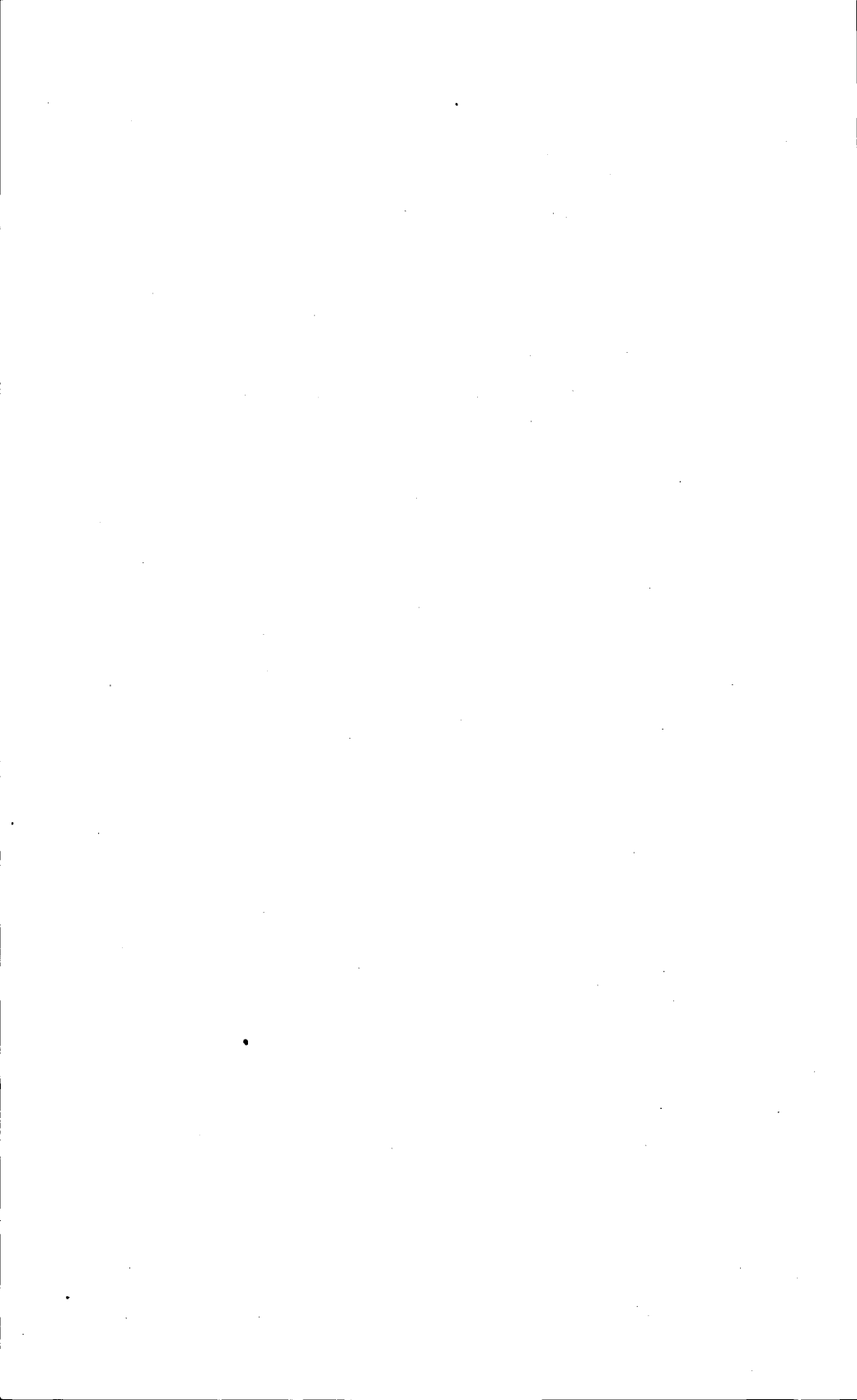
veknek Budapestről Szegedre való átszállításával van elfoglalva s e műveletét f. é. november 1-ig remélhetőleg be fogja fejezni. Ezután következik a könyvtár rendezése, felállítása és lajstromozása. Kívánunk az új könyvtáraknak ismert egyszerűségéhez sok türelmet, kitartást és azt, hogy a könyvtár szervezésénél használja fel a fővárosi könyvtárakban e téren elért eredményeket. Megjegyezzük, hogy Szeged városa érdemes közönsége Reiznernek eddigi főjegyzői fizetését élte fogytáig meghagyta s elhatározta, hogy melléje egy segédkönyvtárnoki állomást tiszteséges fizetéssel fog rendszeresíteni.

— **Külföldi könyvtárbuvarlatok.** Folyóiratunk szerkesztője kormánysegélyvel Wolfenbüttelbe utazott, az ottani Corvin-codexek átvizsgálására, melyeknek címlapjait a Nemzeti Múzeum számára lefényképeztetni fogja. Kutatásainak eredményéről a jövő számban.

— **Könyvtárrendezés.** A vidéki könyvtárak rendezése hazánkban örvendetesen halad előre. Legközelebb fejezték be F e i c h t i n g e r János c z. k a n o n o k s az esztergomi főegyházi könyvtár-öre, és dr. R ö s z l e r István kassai kir. jogakadémia tanár, s a kassai kir. jogakadémia könyvtárnoka a kezelések alatti könyvtárak rendezését. A győri püspöki papnövelde könyvtára a rendezésnek legnagyobb részén szintén már túlesett; a nagyszombati főgymnáziumi könyvtár rendezése befejezéséhez közeledik. Rendezés alatt vannak: a sárospataki ev. ref. főiskola, a gyöngyösi ferenczrendiek, a kézsmárki evang. főgymnasium, a löcei ev. iskola és a szombathelyi főgymnázium könyvtárai. Ez utóbbi a mult hónapokban nagybecsű gyűjteménnyel gyarapodott, melyről legközelebb részletesen szólunk.

Általában mondhatjuk, hogy a könyvtárak rendezése hazánkban évről-évre előrehalad s a könyvtárak iránti érdeklődés országszerte jobban és jobban terjed. Ennek egyik bizonyítéka az is, hogy iskoláink értesítői mindinkább nagyobb figyelmet szentelnek könyvtáraiknak s tudományos értekezések helyett ezeknek ismertetését közlik. Mi ezen eljárást csak helyeselni tudjuk. Kérjük elvbarátainkat és a hazai könyvtárak őreit, hogy bennünket könyvesházaik állapotáról tudósítsanak s feladatunkat a hazai könyvtárakkal való érintkezésben megkönnyítsék.

NÉGY ISMERETLEN MAGYAR NAPTÁR

1683—1708-ból.

Közli: Thaly Kálmán.

A komáromvármegyei csepi közbirtokosság levelesládájában számos régi iromány mellett a család ősenek, a Thököly- és Rákóczi-korban élt P á z m á n d y G e r g e l y n e k, legtöbbnyire naplószerű jegyzetekkel is érdekcsített vagy 25 darab naptára maradt fönn. E naptárak d e b r e c z e n i e k, l ő c s e i e k, k o m á r o m i a k és egy k o l o z s v á r i, mindnyája magyar s 1683-tól 1719-ig terjednek, úgy, hogy 1683—1711 között majdnem minden év képviselve van.

Ezek közül Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára« kilenczet (1683—1709 között nyomtatottakat) nem ismer, mely kilenczből azonban ö t d a r a b a Nemzeti Múzeum könyvtári tisztsége által, mint a nevezett intézet könyvtárában is meglévő, a »Magyar Könyvszemle« 1879-iki folyama I. füzetében pótlólag már közölve volt. Ezeket tehát itt mellőzvé, soritkozom csak a többi négyre, melyek eddigelé irodalmi unicumok gyanánt állanak előttünk. És ezek a következők:

1. (249. sz.) Az 1683. évi d e b r e c z e n i, Töltési-féle;
2. (250. sz.) Az 1684. évi d e b r e c z e n i, Töltési-féle;
3. (251. sz.) Az 1696. évi l ő c s e i, Brewer-féle és
4. (252 sz.) Az 1708. évi k o m á r o m i, Töltési-féle magyar naptárak.

Szakszerű teljes leírást akkor, midőn megvizsgáltam őket, t. i. még vagy 16—18 évvel ezelőtt, fájdalom nem vettem róluk, mivelhogy nem véltem őket oly nagy ritkaságnak, vagy épen unicumoknak, s inkább csak a történelmi részt: Pázmándy Gergely gyakran igen becses följegyzéseit írtam ki belőlök. Az

1684-ikinek mégis címét ekkép kiírva találom jegyzeteim között:

»Új és Ó Kalendárium, melyet Christus Urunk születése után való Bissextilis 1684. írt Neubarth János, mely Magyarországra, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatott. (Következik egy ötágú koronás, négyzett pajzsú magyar czímer, két álló oroszlántól tartva) Debreczenben, Töltési István által.« Az 1683-ikinek is ez a czíme, csakhogy a »Bissextilis« szó nélkül. Melyik hány lap? Nem jegyeztem föl.

A lőcseinek czíme:

»Új és Ó Kalendárium, melyet Christus születése után való 1696. írt Neubart János és Magyarországra, Erdélyre és egyéb Tartományokra alkalmaztatta. (Oroszlánoktól tartott magyar czímer.) Költ Lőcsén, Brewer Sámuel által.

A komáromi 1708-ikinek czíme:

»Új Kalendárium, melyet Chrisztus Urunk születése után való 1708. esztendőre írt Neubart János, és Magyarországra, Erdélyre és egyéb tartományokra alkalmaztatott. Cum Gratia et Privil. Sac. Caes. Reg. Maj. (Magyar czímer.) Komáromban Töltési István által.

Mind e naptárak igen kis 8-adrétűek. Közelebbről alkalmilag újra megtekintendjük őket és szakszerűleg le fogjuk írni.¹⁾

¹⁾ A leírásnak készséggel megnyitjuk folyóiratunk hasábjait.

BOD PÉTER LEVELEI RÁDAY GEDEONHOZ KÖNYV- GYUJTÉSI ÜGYEKBEN.

Közli: Dr. Kiss Áron.

Ráday Gedeon, az, a ki családjának a grófi méltóságot is megszerezte, szerzett nemzetének is egy nagy kincset, a péczeli Ráday-könyvtárt. Nincs itt a helye megírni e könyvtár történetét, s elmondani, mily lépéseket tett annak a megszerzésére később gróf Széchenyi Ferencz s a KK. és RR. az országgyűlésen, s hogy került az végre ezelőtt vagy husz évvel a tulajdonos grófi család áldozatkészsége s a reformált hivek s nemzetünk több tagjainak adakozása folytán a budapesti reform. theol. főiskola birtokába. Ez a könyvtár sok vételekkel s hagyományokkal növelve ma 32 ezer darabot tesz, szép helyiségben a Calvintér 7. sz. a. főiskolában van felállítva s katalógusai, melyek szintén elkészültek 60 kötetet tesznek. A kettős-példányok is, körülbelül 4000 darab eladásra vagy cserére készen különválasztattak, s csak a hírlapok azok, melyek még katalogizálva nincsenek. De hát nem akartam én e könyvtárról most írni, s az elmondottak csak mellékesen legyenek itt megjegyezve. Írásom célja volt bevezetni a gyűjtő Ráday Gedeon grófhoz intézett leveleit Bod Péternek. Bodtól alig van még egy-két levél közölve, az alábbiak, melyek szintén a Ráday-könyvtár kapcsolatában levő hatalmas levélgyűjteményből vannak szedve, 1754-ben kezdődnek s úgy mutatják be írójukat, mint a ki Rádaynak Erdélyben s Rádayt mint a ki Bodnak Magyarországon ügynöke volt. Szedték-vették egymás számára a könyveket s viszonyba léptek más gyűjtőkkel, s csak így születhetett egyik részről az Athenas, másik részről a Könyvtár. Ne

vezetes még az úrhölgyek közreműködése is. Van-e ma oly lelkes gyűjtő mint gróf Teleki Józsefné? Bizony az erdélyi úrasszonyoknak a magyar szépirodalom régi termékeinek a megmentése körül nagyon sok az érdemük! Érdekesnek találom a legutolsó levélben Bod javaslatát a Literaria Societast illetőleg. Bod terve ismeretes, de e javaslatok sok részben újak lesznek.

A Bod és Ráday közti viszony soká tartott. 1766. január 21-ről még van egy levele Bodnak a Ráday-levelestárban, de ezt mint kevésbé közérdekűt mellőztem a közlött levelek hasonló nemű részeivel együtt. Ugy látszik, igen szívélyesen leveleztek egymással s a főúr és az egyszerű pap közt a közös szenvedély megteremtette az összekötő kapcsolatot.

De lássuk magokat a leveleket:

K i v ü l : I l l u s t r i s s i m o , D o m i n o
G e d e o n i R á d a y d e e a d e m s a l v. o b v. T i t t. D o -
m i n o m i h i c o l e n d o. D e b r e c z e n, A s z o d. — L u -
d á n y. A z u t o l s ó : P é c z e l.

I.

Tekintetes Ur, —

érdemem felett való nagy Fautorom!

— — —
Leiratta volt az Ur Erdélyben létében a Mgos Gróf Asszony Teleki Józsefné asszonyom könyveinek laistromokat; a melyek azon laistromban nem találtatnak, az Ur parancsolatja szerint magam jegyzéseiből azokat leiratván most elküldöm az Urnak.

Én tartottam eddig legrégibb nyomtatott könyvnek a P e s t i G á b o r által magyarra fordított s kinyomtatott négy evangyelisták irásokat; melyek 1536-dik esztendőben Bécsben nyomtatattak; de nemrégiben akadtam régiebbre, a Szt. Pál Apostol leveleinek magyarra való fordításokra. Fordította K o m j á t h i B e n e d e k, Peréni Jánosnak a Peréni Péter fiának tanítója, a Frangepán Kata Peréni Péter özvegye kérésére 1532 eszt. Nyomtatattatott Krakóban, Lengyelországban 1533 eszt. Kitetszik az előljáró beszédből, hogy ezen urasszonynak kezénél volt egy

régi fordítás is írásban s ugyanannak darabos magyarsága és nehéz olvashatása adott alkalmat az új fordításra.

— —
— —

Istennek ajánlván az Urat kedveseivel egyetemben M.
Igenben 26. Apl. 1754.

Alázatos kész szolgálja
Bod Péter.

II.

Méltóságos Ur

érdemem felett való nagy Fautorom!

— —
— —

Nem régen arra kértem vala a Mgos gróf Teleki József Urfit, hogy írta az Urnak az iránt, hogy magyar könyveinek listájokat küldené be, mert én, a mint a Mgos Ur kért vala magyar könyvek szerzésére, arra kész vagyok s reménységem is vagyon; de némelyek drágácskák, s ha volnának a Catalogusban, azokat ujjal nem szereznők itt meg. Nem régen is akadtam egy néhány ritka és szép magyar könyvekre, meg is vettem. Ha az könyvek listájok kezünkön lesznek, osztán bátrabban vásárlunk. A melyeket a Mgos Ur számomra vészen remélem, hogy az Ur Domokos Márton Uram Debreczenből elküldi Kolozsvárra, v. a Mgos Vay urak beszolgáltatják.

— —

Az Urnak M. Igenben 16. Decz. 1754.

Alázatos szolgálja
Bod Péter.

III.

Méltóságos Ur

érdemem felett való jó pátronus uram!

Vettem mind a Mgos Ur 20. martii Ludányból irott levelét, mind az Nagy Sámuel uram Pestről 24. martii irott levelét. Igen jól esette hogy ezen katalogus kezemhez jött, mert eddig tartózkodtam megvenni némely könyveket, a melyek előfordulának, nem tudván, ha szükségesek-e vagy nem? már pedig a melyek ezen laistromban nem lesznek megszerzem, kivált a ré-

giebbeket teljes tehetségem szerint igyekezem. Ezen kívül más laistromok az ur könyveinek velem nem közöltetett. Ezt pedig parealtatván mind tiszt. Ajtai Uramnak Enyedre s mind a Mgos Gróf Asszonynak Teleki Józsefné Asszonyomnak Hevizre elküldöm.

Száz renes forintok iránt ír a Mgos Ur a magyar könyvek szerzésekre, hogy akar küldeni. Sok magyar könyvek kel- lenének annyi pénzre. Én utat nem tudok mutatni az bátorságos elküldésre, hanem ha azt cselekedné a Mgos Ur, hogy M. orszá- gon a Mgos Gróf Asszony Teleki Lászlóné asszonyom gondvise- lőjének által adná és osztán itt Erdélyben a Mgos asszony ismét nekem, vagy a kinek tetszik parancsolni a Mgos Urnak, meg- adná. Különben a pénznek be nem küldése részemről a könyvek szerzésében akadályt nem téssen, inkább tett eddig a laistrom- nak nem létele: így is látom, hogy vettem vagy kettőt, a melyek megvoltanak.

— — —
A Mgos Urk M. Igenben 16. Apl. 1755.

Alázatos kész szolgálja
Bod Péter.

A III. számu levélhez mellékelve:

Gróf Teleki Józsefné asszonyom Ő Nsga eddig vette az Ur számára ezeket:

1. Tótfalusi Biblia.
2. Roterdami Rezmánnak keresztyénséget tanító kézben vi- selő könyvecskéje.
3. Tofeus Soltárok Magyarázatja.
4. Kultsár György Postillája.
5. Jezsuiták titka.
6. Bornemisza Péter Dominicájának 3-dik része.
7. Szat. Németi Dominicájának Toldalékje.

Magam is vettem.

1. Sárpataki Mihály Noe Bárkáját.
2. Félegyházi Tamás Keresztyén Hitről irt könyvét 4-en.

3. Enyedi György Munkáját magyarul

és holmi apróságokat.

Ezen subducalt hármát Turi Uram kezemhez hozta, és ezen kívül úgy tetszik hármát (mert az könyvek Ludányban adódtak kezemben és így itt nem lévén a nevei eszemben nem jutnak, de úgy tetszik, hogy volt)

az egyik Az szent háromságról írott könyv in 8°, bizonyos Anonimuszé, ha a titulussa jól jut eszembe I g a s s a g s a r k a.

az másik Debreczeni Predikátor Köleséri Sámuel Uram bizonyos munkáskája.

az harmadiknak neve mostan épen eszemben nem jut, mivel confundálok más könyvekkel, melyeket legközelebb szerzettem. Ezeket csak azért jegyzettem fel, hogy tudva legyen, hogy már ezeket Turi uram kezemhez hozza.

(Ráday Gedeon jegyzése.)

IV.

Méltóságos Ur

érdemem felett nagy fautorom!

— —

A könyvek szerzéseken igyekeztem, de kevésre lehetett menni, minthogy a régiség és hazánknak sokféle vesződései, a melyek voltak is, megemésztették; de csuda, hogy e tatár égette, török hamvazta hazában csak annyit is lehet találni, holott itt egymást érte a sok pusztulás azelőtt. A Méltóságos Gróf Asszony Teleki Józsefné assz. ő nsága a nyáron is egy néhány felé, magam is jelen levén akkor ő Nságánál, adott papoknak laistromot, hogy micsoda könyveket vennének meg, ha elő akadnának, nézván abban nagyrészt a Mgos Urra is. Vett ennek előtte is egy néhányat, a melyeket által adott a Mgos Gróf asszonynak Teleki Lászlóné assz. ő nagyméltóságának, melyek Szebenben voltak s ugyan ez okon nem lehetett most által adatniok a Mgos Ur embereinek; de azoknak kiküldésekben lehet ezután is módot találni. Én pedig ennek utánna is, ha csak találhatok olyat, a mi az Ur könyveinek laistromokban nem lészen, szerencsémnek tartom megvenni s módot keresek az elküldésekben is.

A mi az árokat illeti az itt vásárlott könyveknek, az iránt nem illő a M. Urnak szorgalmatoskodni; mert nékem eléggé előre megfizetett az Magyar Írók két darabjoknak megküldetésekben (Schwartnert érti. K.), csak azt sem tudom visszafizetni egész életemben is; annál inkább tovább is vagyon reménységem, hogy a Mgos Ur által a Magyarországon nem régen kiadott könyveket megkaphatom, a melyek vagy historiára vagy törvényes dolgokra tartoznak: — — Keresem régen s nem tudtam meghozatni *Steph. Huszti Jurisprudentia Practica* — *Belii Compend. Hungariae Geogr. Poson. 1753 in 8. Desericii de initiis ac majoribus Hungarorum. Budae 1753 fol. Prisci Rhetoris Excerpta* editione Belii Poson. — Ha valahol előakadnának és reá szerzene a Mgos Ur kívánom meghálálni. Sz. Tatai Uram Debreczenben, a ki kezembe szolgáltatni, ha addig elküldetnének. És ha valami új könyv, magyar historiára tartozó, jönnek ki, abban részeltetne, mivel tudom, hogy nem lehet, hogy a M. Urnak mindjárt értésére ne essék. Nékem a magam hivataljára közelebbről tartozó theologia után, nagyobb gyönyörűségem vagy az hazánk históriájának vizsgálásában s akármi alávaló könyvet kapjak is arra a materiára mind kedves.

Látom hogy a Mgos Ur könyvei között találtnak az *Heltaitól* egybeszedett és kiadott magyar versek a M. Királyok dolgaikról. Én talán azokat nem láttam. Igaz ugyan, hogy akadtak az én kezemre és némely régi M. Versek, a melyek 1550 tájban irattak, és a Heltai műhelyéből 1570 tájban költenek ki, de talán nem azok lesznek. Egy néhány rendbelinek *Tinódi Sebestyén Deák*, a ki *Török Bálint* udvari embere volt az előtt, az szerzője. Vagy azután *Hunyadi János* győzedelmeiről írta *Nagy Bántzai Mathias. Debr. 1575.* Az *Kenyérmezén 1479-ben* lett győzedelemről *Temesvári István* írta 1569 eszt. *Második János király* életéről *Tsanádi Demeter* írta Debr. 1577 eszt.

Régen gondolkodom, hogy irjak a Mgos Urnak az iránt, minthogy a magyar nyelv erősen kezdett megromlani a mi időnkben jó volna annak ékesítésére s megerősítésére valami jót csinálni a más nemzeteknek példájok szerint. 1. Jó volna valami *Literata Societast* felállítani; melynek tagjai Magyarországnak s Erdélynek minden részeiből lennének; de minthogy

ez magános ember tehetséget felülmulja, lehetne 2. egybeszedni az eddig kiadott magyar grammatikákat s egyet jót csinálni, csak azt ne csinálna tót vagy más nemzetből való, hanem a ki gyermekségében is magyarok között nevededett. 3. Ki kellene nyomtatni valami válogatott régi magyar historiákat és verseket, a melyekben nincsenek deák és francia vagy egyéb nyelvből való szók, csak tisztán magyarok. De most az katonaságot viselt magyar nemességből való ifjak úgy kezdték attakirozni a magyar nyelvnek tisztaságát, a mely annyi száz esztendőök alatt magánosan állván Európában a maga valóságában, még a sok nyelveket értő nagy Sk aligernek is csudájára épen megmaradott vala, hogy nemsokára a maga épségéből kirukkoltatván, avantsiroztatni fogják a pajzanosok közzé; hogy az parasztok közt, ha annak jósága megmarad. De azokhoz is igen bement a deák szókkal való élés az vármegyei tisztektől, már ök is a contributiót a norma vagy planum szerint administrálják a regius commississariusoknak és a computosan az inquisitio szerint. Szegény magyar nyelv! Ha Isten tehetséget adott a Mgos Urnak s azokbul az Heltaitól régen kiadott versekből, a melyeket kedvesebbeknek lehetne itélni, nyomtattatna ki a Mgos Ur Budán, vagy a hol helyesnek itélné, hogy az eféléknek olvasásokkal egyenesednének a megdeákosult s francziásult szólások módja.

— —
A Mgos Urnak M. Igenben 20. Sept. 1756.

Alázatos kész szolgálja

Bod Péter.

ADALÉKOK ÉNEKESKÖNYVEINK BIBLIOGRAPHIÁJÁHOZ.

Közli: Révész Kálmán.

E czím alatt e folyóirat jelen évi I—IV. füzetében Jakab Elek úr közlé a magyar énekeskönyveknek Toldi Ferencz által összegyűjtött sorozatát. E sorozat, mint a nagy Toldi egyik irodalmi hagyatéka s kiváló gyűjtői buzgóságának szép emléke, mindenesetre nagy figyelemreméltó ugyan, de hazai bibliographiánk jelen állásában s különösen Szabó Károly nagy művének megjelenése óta már messze túl van szárnyalva.

Magam is foglalkozom néha-néha magántanulmányként a hazai két protestáns felekezeti XVI. és XVII. századbéli énekeskönyveivel s nekem is van rólok egy sorozatom, melynek bár tökéletes hibátlanságot és teljességet nem vindicálhatok, — de azt mondhatom, hogy a Toldi-Jakab-féle sorozatnál hibátlanabb és sokkal teljesebb; mire vonatkozólag legyen elég annyit említenem, hogy míg Toldi a közölt sorozat szerint a XVI. és XVII. századból csak 24 protestáns énekeskönyvet ismer, én e korszakból, mint alább látni fogjuk, 86-ot fogok kimutatni.

Nem tartom tehát haszonnélküli fáradságnak én sem, sorozatomat az érdeklődők rendelkezésére bocsátani; mert magamról tudom, hogy valamely óriási anyaghalmazról rövid, összegező és utasító áttekintéssel birni, nagyon megkönnyíti a kutatást.

Mielőtt azonban sajátképeni tárgyamra, a sorozat közlésére reá térnék, nem tehetem, hogy az általam mélyen tisztelt Jakab úrnak egy állítására ne reflectáljak. Azt mondja ugyanis többször említett közleménye elején, hogy a reformátusok — az unitarius Heltai Dávid kézíratos énekeskönyvéből — meggyő-

zódhatnak arról, »hogy ők a dogmai tartalmat illetőleg Szenczi Molnárignem református, »annál kevésbbé római katolikus, de valóban unitarius énekeket énekelt templomaikban.« (41 lap.) Ez állítás — mely hogy az akkori reformátusokat mily különös színben tünteti fel: nem akarom itt most fejtegetni — nagyon, de nagyon könnyen megdönthető és czáfolható; de ettől felment engem épen Jakab úr, midőn egy lappal hátrább e szavaival: »Ő (Melius) a trinitást »énekes-, ima-, agenda-, prédikáció és minden ritualis könyvbe szintén beigtatta« — saját maga czáfolja meg előbbi téves állítását.

És most, e rövid kitérés után, melylyel »salvavi animam meam«, ime közlöm a hazai két protestáns egyház XVI. és XVII. századi magyarnyelvű énekeskönyveinek általam összeállított sorozatát.

1536. Gálszécsi István énekeskönyve, Krakó. 8-r. Jelenleg egy példánya sem ismeretes. Említi Szilvás Ujfalvi Imre 1602-ki énekes könyvében.
1538. Székely István. Istenes énekek. Krakó. 8-r. Sándor István, Bod P. után említi. Egyetlen példánya 1849. Enyeden elpusztult.
1548. Székely István. Soltár Könű Szekel Estuantul stb. Krakó. 8-r. 251 lev. (3 ép 2 csonka példány.)
1560. Huszár Gál. Isteni dicsíreték és Psalmusok, 8-r. Sz. Ujfalvi említi. Jelenleg nem található.
1570. Melius Péter. Igaz Szent Irasbol ki Szedettet ének. Debreczen. 4-r. 16 lev. (Akad. Kolozs. unit. coll.)
- (1570. körül) Debreczeni énekeskönyv töredéke. U. N. Múzeum.
1574. Huszár Gál. A Keresztyéni Gywlekezetben Valo Isteni diczeretec es Imadsagoc. Komjáti. 4-r. 355 lev. (Un. Eperjesi ág. Coll.)
1579. Énekes Keoniv. Melibol szoktanak az Vrnak diczi-retet modani . . . Debreczen. 4-r. 162 l. (U. Cs. Kolozsvári ref. coll.)

1582. Bornemissza Péter. Enekek háromrendbe, kvlőmb
külőmb felec. Detrekő. 4°. 334 l. (Egy. Cs. N. Múzeumé
Akad. stb.)
- (1582 körül. Bornemissza P. Cantiones Funebrales-töredéke.
(U. N. Múz.)
1590. Énekes könyv. Debreczen. 4-r. 300 lap. (U. Kolozs-
ref. coll.)
1592. Gönczi György. Enekes könyve. Debreczen 1592. Egyet-
len csonka példánya a kolozsvári ref. coll. könyvtárában.
Ez tekinthető első kiadásul a későbbi kiadásoknak, me-
lyek különféle címek alatt¹⁾ kisebb-nagyobb változtatást,
bővítést, csonkítást szenvedve, hol itt hol ott az országban
megjelentek. Én a következő kiadásokat ismerem:
- 1602. Debreczen. (Szilv. Ujfalvi Imre nevezetes elő-
szavával. Cs. Battyányi kt.)
- 1616. Debreczen. (U. Marosvásárhelyi ref. coll.)
- 1620. Debreczen. (Kálmán F. Gyűjt.)
- 1635. Lőcse. (M. Akad.)
- 1640. Bártfa. (E. Múz. Lugossy.)
- 1642. Lőcse. (N. Múz. Spatak.)
- 1648. Nagy-Várad. (U. Egy.)
- 1651. N.-Várad. (U. Egy.)

¹⁾ Én a Gönczi-féle énekeskönyv különböző kiadásainak a következő
háromféle címet ismerem:

1. Keresztyéni énekek, Mellyek a Gradual mellett
s a nélkül is, a hol azzal nem élhetnek, a Magyar nem-
zetben reformáltatott Ecclesiákban szoktanak mon-
dattatni.

2. Keresztyéni isteni dicséretetek, Mellyek az Ma-
gyar nemzetben (reformáltatott Ecclesiákban Esztendőn által) szok-
tanak mondattatni. Ezek mellé adattattak szép rend-
del... (itt aztán változik a cím ahoz képest, a mint a gyűjtemény a
zsoltárokat, hymnusokat, halotti énekeket mind, vagy ezek közül csak
egyiket vagy másikat tartalmazza.)

3. Az Sz. Dávid Prophetának ékes Rythmusu Sol-
táraival, Es az Soltarokból szereztetett Dicsiretek-
kel, Segyéb istenes Enekekkel és Hymnusokkal tel-
lyes könyv. (Itt is legelőször halotti énekek és könyörgések is talál-
hatók.)

- 1652. Lőcse. (U. S.pat.)
- 1654. Lőcse. (U. Kolozsvári ref. coll.)
- 1654. N.-Várad. 4-r. (N. Múz. E. Múz.)
- 1654. N.-Várad. 12-r. (U. Kolozsvári rom. k. lyc.)
- 1662. Kassa. (U. Debr.)
- 1675. Lőcse. (U. N. Múz.)
- 1675. Kolozsvár. (Cs. U. Lugossy.)
- 1680. Kolozsvár. (E. Múz. Debr.)
- 1682. Lőcse. (U. S.patak.)
- 1683. Kassa. (U. Cs. Lugossy.)
- 1690. Kolozsvár. (Kolozsv. cath. lyc. Debr.)
- 1690. Lőcse. (U. Rakovszki kt. Pozsony.)
- 1691. Lőcse. (N. Múz. Egyet.)
- 1694. Lőcse. 12-r. (U. Rimaszombati prot. gymn.)
- 1694. Lőcse. 8 r. (U. Mednyánszki ktár Néhre.)
- 1696. Lőcse. (U. N. Múz.)
- 1697. Debreczen. (U. Egyet.)
- 1699. Lőcse. Spat. Debr. kegyesrendiek.)
- 1593. Az Kereztieni Giolekezetben valo Isteni diczéreték. Bártfa. 4-r. (Cs. S.patak. Alsósebesi franc. zárda.)
- 1598. Sz. Ujfalvi Imre. Halotti énekek. Debreczen. Említi Sándor István. Kiadásai In Exequiis defunctorum, Halotttemeteskorra valo Enekek czímmel a következők:
- 1602. Debreczen. (Cs. U. Battyányi kt.)
- 1606. Debreczen. (U. Mvásárhelyi ref. isk.)
- 1620. Debreczen. (U. Pozsonyi rom.-c. gymn.)
- 1632. Debreczen. (U. Akad.)
- 1654. N.-Várad. (U. Kolozsvári cath. lyc.)
- 1691. Kolozsvár. (Cs. M. Lugossy.)
- 1599. Gyulafi János Hárfák hárfája. Debreczen. 8-r. 178 l. Igy említi gr. Kemény egy kéziratában e könyvet, melynek egyetlen ismert példánya Enyeden 1849-ben pusztult el.
- XVI. század. Beythe István énekeskönyve. Dunántúl 1584 körül nyomtatott. Megvolt csonkán a Nagy István könyvtárában de eltűnt, s a Toldi könyvtárában.
- XVI. század. Kálmán csehi Sánta Márton énekes könyve.

Említi Sz. Ujfalvi 1602-ki előszavában. Jelenleg nem található.

1607. **Szenczi Molnár Albert.** Psalterium Ungaricum. Szent David Kiralynac es Prophetanac Szaz ötven Soltári stb. Herborn. 12-r. 425 l. Ez a Sz. Molnár fordította zsoltároknak első kiadása. (Egy. Pesti ref. coll. Lugossy Cs. N. Múz.) További, előttem ismert kiadásai:

- 1608. H a n a u. (Több péld.)
- 1612. O p p e n h e i m. (T. p.)
- 1635. L ő c s e. (U. k.)
- 1645. A m s t e r d a m. (T. p.)
- 1648. N.-V á r a d. (U. Egy.)
- 1650. A m s t e r d a m. (Ak. E. Múz.)
- 1651. N.-V á r a d. (Egy. Kolozsvári cath. lyc.)
- 1652. L ő c s e. (U. Spat.)
- 1654. L ő c s e. (U. Kolozsvári ref. coll.)
- 1654. N.-V á r a d. (N. Múz. E. Múz.)
- 1662. K a s s a. (U. Debr.)
- 1670. L ő c s e. (U. N. Múz.)
- 1681. K o l o z s v á r 12°. 238 l. (U. E. Múz.) ¹⁾
- 1681. K o l o z s v á r, 12°. 349 l. (E. Múz. Debr.)
- 1682. L ő c s e. (N. Múz. Spat.)
- 1686. A m s t e r d a m. 12-r. (T. p.)
- 1686. A m s t e r d a m. 22-r.
- 1690. K o l o z s v á r. (Debr. kolozsv. cath. lyc.)
- 1690. L ő c s e. (Rakovszki kt. Pozsony U.)
- 1691. L ő c s e. (N. Múz. Egy.)
- 1694. L ő c s e. (U. R.-Szombati prot. gymn.)
- 1696. L ő c s e. (U. N. Múz.).
- 1697. D e b r e c z e n. (U. Egy.)
- 1669. D e b r e c z e n. (Egy. kolozsv. un. coll.)
- 1699. L ő c s e. (S.patak. Debr. piaristák. R.-Szombat.)
- 1635. I s t e n e s hymnusok. L ő c s e. (U. Ak.)
- 1635. In exequiis defunctorum stb. L ő c s e. (U. Ak.)

¹⁾ Egyáltalában nem unitárius énekeskönyv, tehát ez, mint Jakab úr gondolta.

1636. Dayka és Gelei. Öreg Graduál. Gy.-Fehérvár. (T. p.)
1641. Keresztyn Imadságok egy-nehány szép Enekekkel. Debreczen. Töredék. (E. Muz.)
1648. Egynehány szép Soltárok és Isteni Dicséretetek. Nagy-Várad. (U. M.-Vásárhelyi Teleki.)
1651. Laskai János. Sz. Dávid Százötven Zsoltári. Debreczen. (U. egy. címlap hiján.)
1662. Sz. Dávidnak hét Poenitentiátartó Soltári Spatak. P. Páriz Imre »Keskeny Utja« után kötve. Van két későbbi kiadása, nevezetesen:
- 1671. Kolozsvár. (N. M. Teleki kt. Spatak.)
- 1689. Lőcse. (U. Akad.)
1683. Szép és ajtatos isteni dicséretetek. Lőcse. (Cs. N. Múz. Lugossy.)
1696. Ács Mihály. Zöngedőző Mennyei kar. Lőcse. (Akad. N. Muz. E. Muz. Lőcsei ev. gymn.) ¹⁾

E sorozat szerint a XVII. század végéig a Gönczi-féle énekeskönyv 27, a Sz. Ujfalvi halotti énekeskönyve 7, s a Sz. Molnár fordította zsoltárok 26 kiadást értek.

Azon reménnyel zárom be közleményemet, hogy valamint nekem a Jakab úr közleménye adott ösztönt, úgy az én igénytelen közleményem után is nem soká kell várnunk az újabbkori protestáns, a római katolikus és az unitárius magyar énekeskönyvek bibliographiai sorozatára.

¹⁾ Használt rövidítések: A k a d. = M. Tud. Akadémia könyvtára. E g y. = bpesti egyetemi könyvtár. N. M ú z. = magyar nemzeti múzeum kt. E. Múz. = erdélyi muzeum könyvtára. S p a t. = a sárospataki ref. főiskola könyvtára. D e b r. = debreczeni ref. főiskolai könyvtár. U. = unicum. C s. = csonka példány. T. p. = Több példány.

ADALÉKOK

SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYVTÁRÁ“-HOZ.

I.

Sándor István, »Magyar Könyvesházának« 13. lapján említi az 1598-ik évben Kereszturott nyomtatott »Agendát«, melyet azonban Sándor István valószínűleg nem látott, mert a könyv alakját nem jegyezte fel, holott megtenni sehol sem mulasztja el, ha a leírt könyv szeme elé került. Hivatkozik is arra fentebb említett munkájához írt előbeszédében mondván: »de minthogy egy jó részét ezen régi könyveknek nem láthattam« stb. Szabó Károly »Régi Magyar könyvtár«-ának 145-ik lapján 303-ik szám alatt Sándor István után vette föl az 1598-ik évben Kereszturott nyomtatott Agendát, mint már nem létezőt, vagy legalább általa sehol sem látottat, mert egy könyvtárat sem idéz, a hol az föl lelhető volna. Ugyan csak a Budapesten az 1882-ik évben tartott országos könyvkiállítás alkalmából kiadott »Könyvkiállítási Emlék« 149-ik lapján »XXVIII. Keresztur« cím alatt Szabó Károly nagyérdemű tudósunk az 1598-iki Agendát elveszettnek mondja.

A véletlen szerencse kedvezésének köszönhető, hogy ezen nyomtatvány létezését, a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában constatálhatom.

A múlt nyáron Erdélyben tett utazásom alkalmával szeptember 3-án Fogarason egy néhány régibb nyomtatványnak vásárlás útján birtokába jutván, közöttük az Agendá-nak egy 1612-ik évi második kiadásu példánya is vala, melyet Szabó K. »Régi Magy. könyvtára« 197. lapján 433. szám alatt leírt, s mint

annak egyetlen példányát a Magyar Nemzeti Múzeumban levőt említi.

Alkalmam nyilván a két példányt összehasonlítani, az összehasonlítás közben tett tanulmányom a következő eredményre vezetett. Szerzett példányomnak nyomtatott címlapja ez: »Agenda az az: Szentegyházi Cselekedeteknek A Vagy Szentsegeknek es egyéb egyházi szolgálatok kiszolgáltatásának módgya. 1. Cor. 10. Vagy esztek vagy isztok, vagy valamit cselekettek mint az Istennek dichősegere cselekedgyetek. Kereszturót. Nyomtatattott Farkas, (irva) Imre Altal. MDCX. (írással pótolva XII.) 8°. A — E₂ = 45 számozatlan lap. Az A öt és hatodik lap hiányzik. A példány B₂-ig el van rongyolva, s imitt-amott foltozott.

Hogy ezen Agenda 1612-iki nyomtatvány, azt a könyvecske ajánlat címlapja bizonyítja, s hogy a múzeumi könyvtár 1612-iki nyomtatásnak tartott példányától elütő, azt a nem azonos típusok különbözőségén kívül a következők tanúsítják:

A múzeumi példány a — h₃ és két lap = a címlappal együtt 63 lap. Az én példányom lényegében ugyan oly tartalommal: címlap az olvasókhöz, négy lap, A — E₂ s egy lap a könyvnyomtató végszavával, összesen 47 lap, melyből az A hatodik és hetedik lap hiányzik. A múzeumi példányban az ajánlat, az olvasóhoz és az első szakasz feje piros nagy betűkkel nyomtatott, s nyolcz tus fekete initialéval vannak az egyes szakaszok kezdete ellátva; az ajánlás és a szertartási szöveg nagy cursiv betűkkel nyomtatvák; míg ellenben a másik példányon piros szakasz fejek nincsenek, egy initiale fordul elő, s ugyan csak a szertartási szöveg felényi kisebb cursiv betűkkel nyomtatott. A múzeum példányán a C₂ tulsó oldalán »Jai be Istennek aldót leannja« kezdetű ima a másik példányban elő nem fordul azon a helyen, de e helyett a B laptól s a oldalán »Én immár« kezdetű ima van.

Mind ezen lényeges eltérések s a típusok különfélesége nyilván mutatják, hogy az »Agenda« múzeumi példánya nem egy s nem ugyanazon kiadás terméke, mint a birtokomban levő; az előbbeni az 1598-ik évi kiadásnak egy fönmaradt példánya, s a tévedés, melylyel azt Szabó K. érdemes tudósunk

1612 ki kiadásnak tartotta, természetesen csak egy másik példánynak összehasonlítása után lett constatálható, sajátképen pedig hibának annyiban sem mondható, mert a múzeumi példány írott címlapja az 1612-ik évre utalt, s e tévedést inkább az követte el, a ki címlapot lemásolta, s azt a munkácska elejébe ragasztotta, mi pedig csak úgy történhetett, hogy a címlap másolója előtt egy 1612-ik évi példány feküdt, nem betű szerint ugyan, de szószerint lemásolta, a hiányzó nyolczadik és utolsó lapot írással pótolta, de a C₂ és C₁ lap közé, két lapot terjedő imádságot is betoldott, a mi az 1612-iki kiadásban elő nem fordul.

II.

A most ismertetett Agendához mint colligátum van kötve egy másik nyomtatvány is, melyet Szabó Károly »Régi Magyar könyvtárában Németh Typographiája után a 261. lapon 590-ik szám alatt leír, s melynek eddig egy példánya sem volt ismeretes. Ezen egyetlen teljes ép példánynak következő leírását adjuk: *Canones Az Az: Az Egyhazi szolgak Eletenec, Tisztinec és tisztességes magoc tartásánac Regulái. Iratattanac Az Sopron Vár Megyebéli Ecclesiae Senioritul, Isten tisztességére és az Anyaszent Egyháznac abban valo tanétoknac épületekre. I. Timoth. 3. Haec scribo: ut scias quomodo oporteat te in domo Dei conservari, quae est Ecclesia Dei vivi columna et firmamentum veritatis. Csepregebn Nyomtatatot Farkas Imre által 1630. Esztendőben. 8°. A — D₂ és két lap = 27 számozatlan levél. Elöl címlap, latin ajánlás 3 levél hátul, az éven át megtartandó ünnepek havonkénti sorrende.*

III.

A mult nyáron a felvidéken megejtett könyvtár-buvarlatom alkalmával, meglátogattam a Liptó-megyében levő rózsahegyí kegyesrendiek könyvtárát is, s ott kis könyvtáruk egyébb érdekességei között megtaláltam mint unicumot azon nagyszombati nyomtatványt is, mit Szabó K. »Régi Magyar könyvtár«-ában 692-ik lapon 1766-ik szám alatt Sándor István után felemlít.

Ezen kis nyomtatvány teljes czíme a következő: »Regula i. Az Az Rend-Tartási Az Ur Szentséges Teste Congregatiójában lévő Atyafiaknak, mely a Nagy Szombati Séraphicus Szent Ferencz Szerzetén lévő Patereknél vagy on, És Ugyanezen Atyafiaknak a Szentséges Római Pápáktól engedtetett Bucsui a Tiszteendő Pater Provincialis Affray Antal engedelmével Nagy-Szombatban Nyomtatott az Académia Bötűkkel 1707. Esztendőben. Kis 8-r. A — B₂ és két lap = 12 lap. Elöl címlap, ajánlás a congregatio directora Fr. Ágoston Leótól, Pantet Mihálynak Nagy-Szombat egyik főtanácsának és a congregatio rectorának. Hátul az utolsó két lapon egy német és egy tót ima.

Közli: *Maigláth Béla.*

IV.

253. sz. Bécs 1680. A budapesti egyetem könyvtárában újabban a következő régi magyar könyvet találtam, melyet mivel Szabó Károly munkájában nem foglaltatik, e folyóirat olvasóival kívánok megismertetni. A könyv czíme a következő: *Kys Imre*. Három szép imádságos könyvecske az első régen németből magyarra fordított. A második Szűz Maria örökkévalóságnak haynala. Az harmadik a szentséges misebéli áldozatnak felséges titkai. Melyet a nagy jó emlékezetű Báthori Sophia fejedelem aszszony költségével nyomtattak, anno 1680. Bécsben Joh. Jacob Kurner által. 8-r. 365 l. tárgymutató 7 sztlan lap.

Közli: *Kudora Károly.*

Johann Valer

ADALÉK A KOLOZSVÁRI EV. REFORMÁTUS EGYHÁZ ÉS FÖTANODA NYOMDÁINAK TÖRTÉNETÉHEZ.

Sokan írtak már e főtanoda nyomdájáról, érintették annak I. Apafi fejedelemtől származását s megnevezték annak igazgatóit és bérlőit.¹⁾ De nekem úgy tetszik, hogy valódi eredete még tisztázva nincs. Én is emlékeztem róla röviden egy mult századi hivatalos adat nyomán a »Könyvszemle« egyik mult évi füzetében; de azóta egy más nagyobb tanulmányozás alkalmával lényeges levéltári adatok birtokához jutván: érdekesnek látom néhányát eredeti alakjában közölni, másokra bízván, vagy későbbre hagyván e nyomdák rendszeres történetének megírását.

A Szenczi Molnár Albert-féle s magszakadás útján fiskusra szállott, valamint a gyulafejevári országos nyomdát a most nevezett fejedelem 1672. és 1673-ban a kolozsvári főtanodának adományozta. Ez általánosán tudva van; ezzel tért és időt nem foglalkozok. Ezekhez járult 1696-ban a Gilányi Jakab által vásárolt s felerészben a főtanodának, felében a kolozsvári ev. ref. egyháznak ajándékozott typographia, melyet Bucsesdi Sára, elébb Székely László, később gr. Haller István hitvese, Tóthfalusi Kis Miklós által megigazított s 566 forintért tőle kiváltván: az egy ideig külön használtatott.

Negyedik typographia volt a Tóthfalusi Kis Miklósé, a melyet az ő halálával örököseitől gr. Bánffy György vett meg 1700 m. forinton, ezek voltak — forrásom szerint — matrixok és a typographiához tartozó mindenféle instrumentumok és kellékek s egy új sajtó. A gróf ezeket még életében átadta a ref. főtanodának és ekklesiának egyenlő joggal való hasznélvezetre.

¹⁾ Lásd az adományozást: A kolozsv. ev. ref. Főtanoda Történ. 1786. 100—101 ll.

Utoljára 1737-ben Losonczy b. Bánffy Farkas közbenjárására munkába vétetett, hogy az unitárius kolozsvári ekkleziának néhány mázsa eladott öntött ón betűi szintén vétessenek meg a főtanoda és ref. ekklezsia költségén közös használatra; mindkettő készséggel vállalkozott a megvásárlásra, a minek azonban valósulásáról adatokat nem bírok.

1696. aug. 5. napján tartott ekklezsia gyűlésében meghatározatott, hogy bárha a Gilányi-féle typographia is átdatott Tóthfalusi Miklósnak, mindazonáltal ő kegyelme azt az ország typographiájával ne confundálja, hanem azon mérés szerint, mint ő kegyelme kezéhez vette, külön tartsa és reparálja a betűket a szerint, a mint in Compendio egy typographiácska kitelik belőle s ezen munkájáért illendőképen meg fog fizetni az ekklezsia.

Nézzük ezen szerződést s a munka bevégezése után Tóthfalusi kielégítettetéséről való eredeti elismerését.

I.

Actum in Colosvarin Synodo Semigenerali
Congregata die 4-a novembris stylo novo
Anno 1697.

T. Tóthfalusi Kis Miklós uram ő kegyelme a Tisztelendő Colosvári Reformatum Consistoriumnak két ízben való delibertumi szerént reá ígerte arra magát, hogy azon református ekklezsia és Kollegium Typusit reparálja és azon ekkleziának restituálja ilyen conditiok alatt:

1. Hogy ő kegyelme, se kényszeritessék annak a munkának se hirtelen, se egyszersmind való elkészítésére, hanem successive egymás után készítse el, a mint érkezhetik, mindazonáltal messzég (így) se halaszsa.

2. Hogy a reform. ekklezsia tartozzék ő kegyelmének minden 100 betűért fizetni denar. 25.

3. Hogy az ő kegyelme injuriájára az ekklezsia míg ő kegyelme él, ne usuálhassa azokat a Typusokat.

II.

Anno. 1698. die 10-a juny in Synodo generali
in oppido Nagy-Enyed celebrata.

A Tóthfalusi Kis Miklós atyánkfia ujjolag a Generalis Synodus előtt magát igérte és kötelezte a feljebb megírt dologra azon conditiók alatt sat.

[Mint fennebb.]

Bajcsi András,

Jur. Notarius Synodi Generalis, m. pr.

(P. H.)

M. Tóthfalusi Kis Miklós, m. pr.¹⁾

Hogy Tóthfalusi K. Miklós ezen elvállalt kötelezettségének megfelelt, s munkájáért az ev. ref. ekklezsia által kielégítettett, kitűnik a következő egy fizetési elismervényéből, mely így szolt :

III.

»Én Miszt-Tothfalusi Kis Miklós, Recognoscalom per praesentes, hogy ezelőtt való esztendőkbén a Kolosvári Reform. ekkleziának Typusit renoválván, sokat kiadtam: melyért egyszer percipiałtam Tisztelendő Némethi Sámuel uramtól flor. Ungaricales kétszáz (200), másszor is flor. Ungaric. Száz (100), más ízben is flor. Ung. száz (100), ismét flor. Ung. Ötven (50), most pedig flor. Ung. száztiz (110), in universum flor. Ung. ötszáz és hatvan (560). És a mi azon specificált ó Typographiához való minden eszközök nálam voltak: u. m. matrixok, instrumentumok, kástlik és egyéb eszközök etc. jó lelkiismerettel kiadtam; azonban magamnak szerezvén egy új prelumot fl. 12., azt is annec táltam; azért is ha miben hijánosodott kivált a kasta láb, azon prelumom mindent helyrepótolhat. E felett két rendbeli zsidó betűket is adtam cum punctis, florin Ung. harminczhét (37), de erről még nem contentáltattam. Anno 1702. die 23. Februarii.

Melyről említett Némethi Sámuel uramot quietalom.

Idem qui Supra.

Miszt-Tothfalusi Kis Miklós, m. pr. <

(P. H.)

1) Az ev. reform. főtanoda könyvtárában levő hivatalos másolatról.

Jegyzés. Közül az *Idem qui Supra* előtti tiszta helyre más kézzel közbe ez volt beírva: A mi fennmaradt volt, mivel sokáig a Collegium prelumával s egyéb instrumentumokkal dolgozott, azt is leengedte, úgy nem kívánt arról *Quietantiát*.¹⁾

Világos innen, hogy a mikor a kolozsvári ev. reform. főtanoda nyomdájáról van szó, mindig ezen különböző egyesített nyomdák értendők, melyek olykor nagy ideig külön, máskor ismét sok ideig együtt kezeltettek, de jövedelmüket az ekklezsia és collegium osztotta meg. Ezen különböző kezelési időszakokra vonatkoznak a következő hivatalos adatok, melyeket eredeti alakjukban tesztek közzé, s melyek a nyomda múltjának alapos megismerésére nevezetes világosságot képesek nyújtani.

IV.

K i v o n a t

Bonyhai György marosvásárhelyi tanár
1737. júl. 12. gr. Bethlen Ádám fő Curatorhoz
a kolozsvári Typographia kezelőik közötti
viszongás ügyében írt leveléből.

»Typographus Szathmári Sándor panaszát revén — úgy-
mond — Tsepregi uramék ellen, meghatároztam, hogy át is írok
a Fő Curator urnak.

»Meg kell vallani, hogy Typographus Szathmári uramban
van nagy hiba; sokszor commentáltam én ezelőtt néhány esz-
tendővel ő kegyelmének, hogy két prelumot állítson fel: egyi-
ken folyjanak szüntelen az iskolára való hasznos munkák, má-
sikon egyéb aprólékos munkák, mivel egy prelum annyiféle
munka productiójára nem elég; de mindenkor csak a szegénységgel mentette magát, hogy nem érkezik annyi cselédre, hol-
ott ezekben magának lett volna haszna; ebből származott már
az a Confusio, melyben most ő kegyelme vagyon. Én mindazon-
által nem javallom, hogy az a Typographia megszakadozzon és
különös Typographia erigáltassék a Collegiumban, mivel min-
denikben lehet elég defectus, de így együtt a munkák jobban

¹⁾ Az ev. ref. collegium levéltárában levő eredetiből.

producáltatnak; maga a Typographia is hogy él, ha kezéből holmik kivétnek, a mint maga is lamentál levelében! Maradjon a Typographia ezután is integre, a Szathmáry kezénél, de úgy, hogy más prelumot is erigáljon és tegyen eleget obligatiojának, hogy producáltassanak olyan munkák, melyek mindenütt kívántatnak. Az »Im pressum«-hoz ¹⁾ mindaddig nem foghat ő kegyelme, hogy kinyomtassa, míg Nádudvari uram munkája ott sudál a prelum alatt. Isten tudja mikor lesz vége. Az ilyenek correctiot kívánnak, mely különben nem lehet: vagy két prelumot tart ő kegyelme, vagy meg hasonlik a Typographia... a ²⁾

V.

K i v o n a t

A z e r d é l y i e v a n g. R e f o r m a t u m C o n s i s t o r i u m
1710—1742. évi J e g y z ő k ö n y v é b ől, a K o l e g y o m
T y p o g r a p h i á j á t i l l e t ő t á r g y a l á s r ó l.

A főtanács így írt a kolozsvári reform. Collegium curato-
rainak és a superintendensnek:

»Mind a generalis ekkleziának fructificáló, mind a Collegium thecájában heverő, ugyanoda való ekkleziának és Collegiumnak Typographiáit jóidőtől fogva akarván jó karban állítani, és azok iránt állandó provisiot tenni, tetszett, hogy mindaz három rendbeliek egy bizonyos helyre collocáltassanak; az a ház pedig, melyben most a generalis ekklezsia Typographiája van, nem lévén alkalmas arra, hogy benne a Collegiumban levő is elférhessen, s kegyelmetek is a mint a parte Collegii et Ecclesiae ejus loci declaralják, nem akarván magok részéről való Typographiát privatus ember házához kivetni, e végre, a mely ház a Collegium mellett a kolozsvári ekklezsia részéről, kegyelmetek által conferáltatott, abbeli közönséges jónak dicséretes előmozdításában való promptitudóját kegyelmeteknek és az ekkleziának a Supremum Consistorium nem csak approbálta, sőt kedvesen vette, egyszersmind azon Typographiának conferált háznak ampliatiójára, és arra cum securitate kívántató alkalma-

¹⁾ Erről alább lesz szó.

²⁾ Az erd. ev. ref. fő-consistorium levéltárában levő eredetiből.

tosságok építésére, [minthogy az is nem mondatik elégséges batorságos commoditásnak] a parte generalis ecclesiae fele költséggel concurrálni kész és kegyelmetek a Collegium és ecclesia részéről tett kívánsága szerint l., mind az ekképen egybetétetendő Typographiák taxájok a mennyire lehet elevatiójának és hasonfelének a generalis ekklesia, a másik pedig a kolozsvári collegium és ekklezsia számokra való háromlásának, mind pedig 2-szor, az ekklezsia és Collegium Typographiáinak és ahoz tartozó instrumentumoknak a generalis ekkleziával egybe nem elegyítésének és mindenik különös inventatiójának örömest annuál, magának tartván mindazáltal a fő Consistorium in specie a Superattendentianak azon együtt levő Typographiát való inspectióját, nevezetesen, hogy minden kibocsátandó könyvek a Superattententia hírével és annuentiájával jöjjenek ki, nem tartván ellent benne, sőt approbálván, hogy az ekklezsia és Collegium részéről is legyen, ki reá inspiciáljon, in Specie in Suppreum Consistorium által deputalt Collegium és ekklezsia Curatora, ki mellé, ha szükségesnek tartják, mégis adjungáltathatik e gremio mindenik részéről.

»A Superintendens betegség miatt jelen nem léte okából el nem dölhetett kis diffecultas l-szor, hogy eddig a generalis ekklezsia 72 forintot kapott a typographiai taxából, ezentul pedig 60 forintnál többre nem emeltethetvén: egy kis defectus lesz, 2 szor, az is objiciáltatván a kolozsvári ekkleziától, hogy a generalis ekklezsia incerto jure részesül a taxában, minthogy fele a kolozsvári, fele az enyedi Collegiumoké, minthogy ez verificáltathatik documentumokkal is, és a generalis ekklezsia semmivel nem tudta stabiliálni jussát, ennélfogva mindkét collegiumnak typographiai jussa fentartatik.

»Meggagyatik tehát, hogy a Collegium Curatorai egyetértve a püspökkel, az említett Typographia számára cedált házat primo quoquo tempore vizsgálja meg, azon három rendbeli Typographica Officináknak kívántató épületeket és commodításokat intézze el: mennyi securitással állittathatik fel, a Consistoriumot informálja, az alatt az Isten hírével hozzá fogván, azt minél hamarabb felállítsa és mindenik rendbeli Typographia distincte ac specifice hitelesen minden hozzátartozó eszközöket registráltatván s a betüket speciesek és gradusok szerint meg-

vizsgáltatván és a fennlevő difficultások iránt tiszt. Superintendens atyánkfiaival megegyezvén, oda ugyancsak a Szathmári Sándor uram kezébe és directiója alá resignálja, egyszóval a Typographia felállításában Isten dicsőségére mindeneket kövessen el; meghagyván, hogy azokra jó gondot viseljen, az exemplárokat jobban mint eddig, correcte és nitide igyekezzék kibocsátani, és e végre coadjutora Pataki József mellett jó erkölcsű, serény és accuratos legényeket tartson. In specie pedig György Deákot, a ki eddig is mind ott, mind egyebütt dicséretesen folytatta ebbeli regulariter tanult mesterségét, ne hagyja ki; assecuráltatik is per praesentes az ekklézsia és Collegium az épületre és azon Typographiának felállítására fordítandó feleköltségének a Suppreum Consistorium által leendő refusiójáról. Ezen cél elérése érdekében megiratott ezuttal, hogy a collectával szaporábban igyekezzenek az ottani ekklézsiában, a Generalis Notariussal is iratott a Fő Consistorium minden Curatoroknak, valamint kimondotta, hogy privative a főnemesség és felsőbb rendek is disponálandók az erre való concursusra. Mindezekről a püspök is értesítetett . . . »¹⁾

Említetvén fennebb az *Impressum* című könyv nyomtatása: érdekesnek látom egy mult század közepén élt református szakembernek erről, valamint énekes könyvük reformjáról a főtanács elébe terjesztett nézetét, s a református énekek történetét illető előadását a nevezett főtanács levéltárában levő eredetiből szó szerint közrebocsátani azért, mert a fennebbiek egy illető pontját felvilágosítja s azon kérdésben: vettek-e a protestánsok a r. katolikusoktól át kész énekeket, a mi ez időszak folyóiratban is vitatva volt, illetékes véleményt mond, átalában az erdélyi református nyomdai viszonyokra nagy világosságot derít.

De hadd szóljon maga az emlékirat:

VI.

»A TELJES ÉNEKES KÖNYVnek [közönséges névvel IMPRESSUMNAK] NEVEKEDEÉSÉNEK HISTORIÁJA.«

»A reformatio elein a pápisták Psalteriumjaiból fordítottak

¹⁾ A fennjelölt eredeti jegyzőkönyv 645—646. lapjairól.

némely Hymnusok, p. o. a Solis Ortus Conditor etc. Veni Creator Spiritus etc., melyekhez járulván többek, azon Hymnusok titulusa alatt, azokkal élt az Ecclesia.»

»Annakutánna ezek mellé vétettek a Dávid Soltárai in Prosa, valamint a Bibliában extálnak, minden poétai Cadentiák avagy versszerzési munka kívül. És úgy énekeltek mind egy nótán. Miképen mindezek az öreg Énekes Könyvben [Gradualban] extálnak, mely is öregebb Rákotzi György Fejedelem idejében jött ki nyomtatásban teljesebben.»

»Ez idő alatt egy is más is a magyar Reformátorok által rythmusba szereztetett, vagy a Dávid Soltáriból, vagy egyéb materiákból, és együtt is másutt is énekeltek. Miglen osztán idővel összveszedegtettek és nyomtatva kiadattak, azzal a különbséggel, hogy a Dávid Soltáriból valók Istenes DITSÉRE-TEK titulusa alatt, a többi külön külön Titulus alatt foglaltattak be; az Innepiek pedig ismét külön.»

»Járult ezekhez a közelebb elmúlt Seculum közepe táján a Soltároknak Galliai Ecclesiák követéséből rythmusba foglaltatások, és francziai nótákra szabatások Molnár Albert által. A mikoron osztán azon Dávid Soltárinak nagy becsületiből a többi énekek is már terhére levén az Ecclesiának, a frantziai és belgumi Ecclesiáknak példájok szerint a többi énekek kihagyatván Erdélyben, [a Magyarországiak nem mentek reá] a közönséges Isteni szolgálatból csupán csak a Dávid Soltárai kezdettek énekelteni. Honnan azonok kicsiny testben csak magokra ki is nyomattak, elsőben Jansenius, azután Tothfalusi Miklós és következőképen mások által is. Melléjük nyomtatván külön testben az Innepi Énekek idővel.»

»E mostani időben már a Soltárok ósága, az egyéb avagy régi énekek újság levén és az Erdélyiek sokan a revolutiot Magyarországon sellérkedés alkalmatosságával megízeltvén a régi énekeket, újjolag kedve ereszkedett az embereknek azokhoz, nem jó ok nélkül. Minek okaért kívánták is mind belsők, mind külsők a régi énekeket énekelteni és ma is kívánják. Tsak épen hogy, a mint kedvellik némelyikével kegyességeket gyakorolni: úgy sokakat megjegyeztenek, hogy vagy ki kellene épen hagyni, vagy nagyobb perfectiora vinni szükséges és helyes javítás [Cor-

rectio] által. Minémü kívánságnak szépen velificált idvezült Telegdi Pap Sámuel uram Anno 1728. a küüllővári Generalis Synodusban jelentvén a Psalterium kinyomattatására való szándékát, és kívánván a Szent Generalistól, hogy recenseáltassa az egész Énekes Könyvet, hogy mentől tökéletesebb formában jöhetne ki. Mely Synodus is igen megegyező akarattal el is végezte és bizta is két Tiszteletes Férfiakra a Recensiot, melyet osztán az Tisztelendő Püspök Uramnak is bemutatnának.«

»Ugyanazon Synodus végzése — nincs — és parancsolatjához képest a Recensio véghez is ment a két Tiszteletes Férfiak között és Tisztelendő Püspök urammal is communicáltatott.«

»De azonban a Typographus nézvén a maga hasznára, halasztotta a munkához fogást, igyekeztvén Tiszteletes Superattendens Zoványi uram által [ki is a Synodussal e dologban egyező elmével vagyon] és mások által is az egész magyarországi Ecclesiákat ezen elmére venni, de hijában. És ezenközben elvéendővén megis hala és azoltától fogva ez a szándék tsak hallgatott.«

»OKAI a megkívántató RECENSIONAK:

1. Igen szaporodott az énekek száma mind a szükségtelességig.

2. Mely okon drága és a Psalterium és nem mindenektől megszerezhető.

3. Tsak a Typographus és Bibliopegusoknak haszna, nem a közhaszonra.

4. Vannak is benne azon egy materiának 3. 4. 5. elaboratioja is.

5. Vannak olyak is, a kik vagy egészen, vagy emitt-amott, vagy a stylusban, vagy a dologban, vagy a Poesisben is nem tökéletesek.

6. Vannak, a kik éppen nem szükségesek.

7. Vannak, a kik éppen nem énekeltetnek senol és tsak papirost töltenek.

8. Az Adversariusok megítélnek bennünket, és megítéltek is circiter Anno 1716. magok recenseálván a Jesuiták és criminálván némelyekből. [Igy!]

9. Mint egyebekben: ugy a lelki énekekben is perfectiora kell igyekezni az Ecclesiának.

10. Példák ebben nekünk a német Protestans Ecclesiák mindkét részről, úgy az erdélyi szász Ecclesiák is, kik insimili casu hasonlót tselekedtek.

»Nem lehet akadálul:

1. Hogy sokan megütkezhetnek a gyengék, mintha ha most megvetendők némelyek, ezelőtt is megvetendők és alkalmatlanok voltak volna.

2. Hogy az ellenkezők e dologból criminatióval illetnek, hogy változók vagyunk, a mi tetszett a régieknek, az nem tetszik a mostaniaknak. Mert ugyan megelőzheti ezt rövid predefatioval, melyben egy közönséges ok feltételetik, t. i., hogy a könyv hordozhatóbb s szerezhetőbb legyen, leghagyattattak némely szükségtelenebbek. Hasonlót tselekedtek az Adversariusok, midőn Püspök Mártonfi a Psalteriumot kiadá új formában.

3. Hogy a magyar Ecclesiák között különbség adja elé magát; mert eddig is volt, azok más énekeket is énekelvén. *Diversi enim ritus non inferunt Schisma* — *receptum est inter Theologos*. Nem más énekekkel élnek e szerint, hanem csak többekkel egyik. Idővel remélhetni, hogy azok is ezen elmére kelnek.

4. Hogy a Typographuson rajta vész, mert publica Auctoritas interveniálhat. 1., hogy mind az iskolákban, mind az ekleziákban ezek s nem többek énekeltessenek. 2., hogy a Typographusok is ezentul absque publica Auctoritate csak egy éneket is ne inseralhassanak. 3., az olcsóság occurral tacite e bal consequentiának. 4., a Typographusoknak költséggel segítése sokat teszen itten.

A Recensionak kell folyni ilyen regulák szerint:

1. Az alkalmatlanb compositiojuak épen hagyassanak ki.

2. Ugy azok közül, a melyek ugyanazon materiájuk, maradjon meg csak egy, hanéha ugyan peculiaritas commendálná.

3. A Ditséretnek, minthogy a Dávid Soltáriból készítettetek — a Soltárok mind helyben maradván — emezek nem szükségesek, hanéha nevezet s peculiaritas commendálná.

4. Azok, a melyekkel sehol nem élnek, vagy pedig csak néhol, inkább kimaradhatnak, mint a melyekkel sokan élnek.

5. Kérdés vagyon fenn a Hymnus-nemüek felől. Ritka a

mely helyes compositioju nem volna, de majd sehol nem élnek velek, hanem Debretzenben, Szathmárt és Nagy-Bányán néha.

6. A Litániák és Te-Deum felől is fenn a kérdés.

7. Más forma digestio kívántatik az egész Impressum-ban, mint minemű vagy.

A Correctiora nézve pedig:

1. Semmi meg ne maradjon, a mit javítani szükség, megmaradjon ellenben valamit nem szükség.

2. A mi vagy az igazsággal ellenkezik, vagy a magyarsággal, vagy nem értelmesen fejeztetik ki, javíttassék. Ugy a mi az illendő Poezissal ellenkezik.

3. A mennyire lehet mindazonáltal, kerültessék a különbözőbb változtatás és ha csak avocalisaiban hasonló szóval válthatatik is fel, annál jobb.

Ezekkel a regulákkal élván a delegatus Tiszteletes Férfiak, az Impressum-beli énekeknek száma, mely most a Dávid Soltárin kívül 350, szállott le mintegy 170-re.«¹⁾

Kiváló fontosságu a kolozsvári ev. ref. főtanoda nyomdája egy jeles felügyelőjének 17 évről való megvizsgált számadása, mely azon kor műveltségi történetéhez a legszebb és legérdekesebb vonásokat adja, a református főembereket, a tudományszeretet és vallásosság fényében állítja elénk, s az akkori nyomdai viszonyokat ismertetvén, mai haladásunkat bámulatos magasságban mutatja.

Lássuk magát a jegyzőkönyvi kivonatot.

VII.

K i v o n a t

Pataki Sámuelnek a kolozsvári ev. reform. Collegium rendes felügyelőjének 1768-tól 1785-ig terjedő időről készült s ápr. 5-én beadott számadásából.

I. Patronusok, oblatumai, kik valamely könyv kinyomtatására conferáltak:

1—15. positio alatt érdekes munkák kinyomtatására különböző

¹⁾ Az erdélyi ev. ref. főtanács levéltárában levő kelet és aláírás nélküli eredetiből. F. 26. Nr. 933. [75.]

tudós és kegyes reform. főuraságok ajándékoztak együtt 3942 m. frt 87 denárt

Kiemelést érdemelnek mind könyvészeti szempontból, mint az adomány tetemes voltánál fogva:

Báró Wesselényi Farkas, a ki <i>Cyrus nyugodalma</i> című könyv kinyomtatására ajándékozott	300 m. frt — »
B. Kemény Simon Wolf Mathesisére	500 » » — »
Gr. Székely Ádám Locke kinyomtatására	500 » » — »
Gr. Földvári Ferencz Schröderre	500 » » — »
Báró Dániel István Páris-Pápai Ferencz » <i>Pax Animae</i> » című könyvére	60 » » — »
Gr. Mikes Anna ugyanarra	60 » » — »
Egy más kegyes Asszony	50 » » — »

[Látható az 1. lapon.]

II. Váltó munkákért tett szerzések-ből való jövedelmek:

Gróf Mikes Istvánné halálát jelentő levélért [a mai szomoru jelentések] fizettek	2 » » 40 »
Gróf Teleki Ádám halotti kártájáért [ez is a mai szomoru jelentés neve], convocatoriájáért s czimere titulusa nyomtatásáért	52 » » 35 »
Gróf Bethlen Ádám ur ő Nagysága felett a Nádudvari uram könyörgése lenyomatásáért	120 » » — »
Gróf Wass Dánielné halotti kártájáért	30 » » — »

[Mekkora különbség a mai és 120 év előtti nyomtatási díj között!]

Báró Wesselényi Ferencz halotti kártájáért	44 » » 52 »
Méltós. gróf Földvári Ferencz halotti kártája convocatoriájáért és czimerei titulusának kinyomtatásáért	51 » » 57 »

[Látható a 2—3. lapon.]

Az Unitáriusok kinyomtatván a magok Dicséretjeiket, fizettek érte 1000 » » — »

[Látható a 3. lapon.]

Ezután következnek az E r o g a t i o k :

1755. sept. 7. Segesvári Scholae Rector
Binder Mihálynak Erdélyország öt geographiai Mappájának lerajzolásáért fizettem 51 m. frt 20 denárt
[Látható a 9. lapon.]

1727. jul. 13. Kapronczai Ádámnak
[a. typographusnak] Bécsbe menetelekori
holmi Typographiához tartozó Instrumentait megváltván, fizettem 40 » » 31 $\frac{1}{2}$ »
[Látható a 10. lapon.]

Bel ügykezelő [Factor], úgy látszik Viski István volt. A számadó legelől az erre tett költségeket jegyzi be számadásába, a miket t. i. neki adott át számadásába, mint typographiai szükségleteket.

Betű-készítő és metsző Beregszászi Péter volt, a kinek munkái után competáló fizetésébe, különböző munkáiért, u. m.: garmond, cicero, Augustini characterek készítéséért s materia csinálásért változó mennyiségű összegeket fizettem. Fizettem továbbá neki az Aesopus figuráknak metszéseért.

Szilágyi Jánosnak fizettem legényi munkáiért. [Ma szedő a nevök.]

Lengyel Mártonnak szintén legényi fizetésében különböző összegeket.

Rochel Antalnak, betüöntő legénynek munkája jutalmába.

Demeter Mózesnek, Pál Lászlónak, Udvari Jánosnak, N. Kis Miklósnak legényi munkáikért különböző összegeket. [Tehát a nyomdában együtt hat elsőrendű szedő volt.]

Szabó György, Boda Pál, Nagy István és Csákvári részint inaskori tartásukban, részint legényi fizetésekben különböző összegeket kaptak.

Köteles Mártonnak a Fusoria mellett ¹⁾ tett szolgálataiért.

Farkas Istvánnak a Typographia körül tett munkáiért.

Compactor Pataki Pálnak a Typographia számára kötött könyvekért különböző összegeket, nemkülönben compactor Veszprémi Mihálynak is.

A nyomdáknak 17 év alatt volt kiadása: 12455 m. frt 12 denár

bevétele: 9483 » » 56 »

feljülköltség: 2971 m. frt 56 denár

¹⁾ Lásd erről: A kolozsv. ev. ref. Főtanoda Történ. 1876. 155 l.

Hozzáteve tíz évi 100 forint fizetését a

számadónak:	1080 m. frt — denár
a két összeg tesz:	4051 m. frt 56 denár
későbbi járulék:	1 » » 16 »
együtt:	4052 m. frt 72 denár

Ez adatok érdekes képét állítják elénk a múlt század végén volt erdélyi nyomdai viszonyoknak az ev. reformátusok között. Magyar volt az már akkor minden ízében; egyetlen német név jó elé az egész nyomdai személyzet közt, valamint jellemző, hogy a földabroszt lerajzolás végett a Kolozsvárott levő nyomda segesvári tanárhoz küldötte. A szászok Németországgal akkor is folytonos érintkezésben lévén s ifjaikat az ottani egyetemeken képeztetvén: a felsőbb nemű rajztechnikában valószínűleg nagyobb járatossággal bírtak.

Érdekesnek látom a számadás vizsgáló-bizottság jelentésének lényegesebb részét ideiglatni, a mi szintén jellemzi ama korszakot és sajtóviszonyait.

»A vizsgáló bizottság — így hangzik az — a rationans urat közönségesen ismeretes egyenességű embernek tartja s elismeri, hogy a perzeptumok nagy részének megszerzésében, mit a patronusok adtak, a Typographia emolumentumára, maga igen nevezetes eszköz volt.«

»Bizonyos — írja tovább — hogy a midőn néhai Páldi István kezeiből a Collegium birtokába és a tisztelendő Pataki Sámuel inspectioja alá ájtott a Typographia, igen csekély állapotban volt, melyben csak kevés öntött betűk és azok is mind kopottak, egy elviselt nyomtató sajtó és egyéb eszközök is majdnem haszonvehetetlenek; attól fogva pedig a régi betűk újra öntettek, feles ujjakkal megszorítottattak. Szép számban új matrixok szereztettek, egy újabb sajtó állíttatott, a régi is egészben ujonnan készítettett, egyéb typographiai instrumentumok is felesen vétettek; ide járul, hogy nevezetes könyvek jöttek ki azon idő óta ezen Typographiában, hogy az exemplarokban már sok ezer forint tőkéje van.«

»Az első évben — így szól tovább a jelentő-bizottság — sok levén a teendő, az igazítandó, hogy a dolog mehesen, Pataki uram, gyakran magából kellett, hogy költsön, úgy, hogy 2972 magyar forint és 72 denárt kellett erogálnia s még mos-

tanig nem kapta vissza. A reformátum fő Consistorium 1776. a Typographia körül tapasztalható haszonnal való fáradságaiért annak jövedelméből évenként 120 forintot rendelt, mely körül annakelőtte is néhány esztendők alatt minden jutalom nélkül szolgált vala, úgy, hogy ma supererogatum 4052 magyar forint 72 denár.«

»Mindezeket azért — ez a vizsgálók jelentésének zárpontja — considerálván, mi sokszor említett tiszteletes Pataki Sámuel uram ő kegyelmét, mind ez ideig, 17 esztendők elfolyások alatt a Typographiában viselt inspectori hivataljára nézve ezen ratioja alól summa cum laude et ad probatime absolváljuk, nemcsak, hanem ennek felette recognoscáljuk azt is, hogy ő kegyelmének a Typographia az ide feljebb megírt summát, u. m. 4052 m. frt és 72 denárt megfordítani tartozik.«

Kolozsváratt, ápril 5. napján 1785.

B. Bánfi, m. pr. Inspector Curator. (L. S.)

Incze Mihály, m. pr. Curator Domestitus. (L. S.)

Radnódfái Nagy Sigmond, m. pr. Domestitus Curator. (L. S.)

Tordai Sámuel, m. pr. (L. S.)

»Költ a kolozsvári reform. Consistoriumból. Kolozsváratt die 6-a aprilis 1785. Méhes György, m. pr. Consistorialis substitutus notarius által, Sófalvi József, m. pr.« (L. S.)

»Kiadta az eredetiből Bodnár Mihály. m. pr. Notarius.«¹⁾

Ennyit ez alkalommal e nevezetes tárgyról. később — remélem — lesz még módom tudós honfitársaimmal többet is közleni.

A—.

¹⁾ A kolozsvári ev. ref. főtanoda levéltárában levő eredetiből.

A SZAKOLCZAI FERENCZRENDI KÖNYVTÁR XVII. SZÁZADI TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: Majláth Béla.

I.

Könyvtár vizsgálati körutam alkalmával 1880. évi augusztus 8-án a szakolczai sz. ferenczrendiek zárda könyvtárában buvárkodván, feltűnt előttem azon körülmény, hogy a könyvek egy régebbi és újabb signaturával vannak ellátva; mi azon föltevésre indított, hogy ott az 1877/8. évben készült legújabb catalogus mellett, egy régiebbnek is kell lenni.

Egy régiebb könyvjegyzékről azonban, sem a zárdafőnök úrnak tudomása nem volt, sem pedig azt ottan, daczára kutatásaimnak föl nem találhattam.

A könyvtár történetére nézve tehát le kellett mondanom arról, hogy egy régi könyvlajstrom alapján, jegyzeteket készíthessek, s meg kellett volt elégednem a bibliographiai jegyzetekkel, miket a könyvtár anyaga vajmi csekély számban nyújtott. De mégis nyújtott annyit, hogy azt jegyzékbe venni, a régi magyar nyomtatványok szempontjából érdemes volt.

A szakolczai zárda könyvtárban tett kutatásom óta két év telt le; s csak a múlt évnek egy véletlene fejté meg, hogy az említett könyvtárnak régi lajstromát a zárdában miért nem lehetett föltalálni? Ugyanis ez év június 3-án a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtári osztálya László Béla m. kir. honvéd alezredes úrtól tizenhat darab becses kéziratot vásárolván, ezen kéziratok között — melyeknek majdnem mindannyia az erdélyi részekből került az eladó úrnak nagy atyjához — volt a szakolczai zárda könyvtárnak lajstroma is, mely jelenleg vétel útján a múzeumi könyvtár tulajdona lett.

Ezen kézirat 1662-ik évben kezdődik, s 1783. évig van vezetve. A negyedréti alakú kötetben van 93 beírt és 102 üresen maradt lap. Kötése XVII. századbeli préselt kemény bőr, melynek felső fedele beégetett aranyozású ékítményeket, arabeskeket tüntet föl, szélei a lapoknak arany metszetűek.

Valószínűnek tartom, hogy ezen érdekes könyvlajstrom már 1784-ik évben a zárdából elidegenítetett, minthogy a zárdának ezen éven túl is vannak szerzeményei, az új lajstrom szerint, de ezen accessiók, daczára a régi lajstromban üresen marad 102 lapnak, abba ki nem vezetettek azon egyszerű oknál fogva, mert a régi lajstromos könyv már nem volt a zárda birtokában. A lajstrom készült 1662-ik évi augusztus 28-ikán a rendnek tartományi gyűlése után, Pagela Kelemen, szakolczai zárdafőnök idejében; miről a latin címlap ezen szavakkal értesít: »In Nomine Domini Amen. Incipit Cathologus seu Inventarium perpetuum Librorum Conventus Szakolczensis Ordinis Minorum Reformatorum Provinciae SSmi Salvatoris Ungariae: post Capitulum celebratum Provinciae Die 28. Augustj, Anno Dni 1662. Tempore uero Guardianatus Multum Venerabilis Patris Fratris Clementis Pagela Szakolczensis.« A címlap tulsó oldalán, a lajstrom névtelen készítője két pontban utasítást ad az olvasónak, megjegyzi, hogy a jövőre szerzendő könyvben mindig megnézendő a szerző neve, tartalma miről szól, melyszerint megtudható, melyik osztályba sorozandó; s hogy a könyvek számának növekvésével nem szükséges, új lajstromot készíteni, de a könyvtárnok akárki legyen az, minden zárdafőnök tisztségének bevégeztével — igyekezzék a jelen lajstrom tisztán hagyott lapjaira a szerzett könyvek számát, t. i. hogy ezen és ezen zárdafőnök idejében, ezen évben szereztetett, ajándékoztatott vagy örököltetett ilyen és ilyen könyv; s így minden munka nélkül a legkönnyebben elkészíthető az összes könyvek lajstroma.

A lajstromozási műveletre nézve ezen kézirat úgy az anyag osztályozására mint a rovatokra nézve két különböző mozzanatot tüntet fel, nem említve azon jelentéktelen bejegyzéseket, melyek imitt amott hol elszórva, hol együttesen, de minden rendszert nélkülözve, mindig évről-évre előfordulnak; de, úgy a kéz-

irat megkezdője 1662-ben, mint annak folytatója 1755-től 1772-ig, a nyomtatási évszámnak rovatot nem nyitottak, bár ha már a későbbi író a nyomtatás helyét is külön rovatban vezeti.

A könyv-lajstrom kezdő írója három rovatot vezet. Az első rovat a folyó szám, mely minden osztálynál, sőt az osztályok alcímeinél is, mindig előlről kezdődik. A második rovat a könyv czímlapjának igen hiányos leírása, s a harmadik rovatban foglalja a könyv alakját össze-vissza folio, 4°, 8° stb. s ott, hol a mű több kötetből áll, ezt is följegyzi. Az 1755-ben folytatott lajstrom ugyancsak három rovatot használ; de a folyó számot elhagyja, s a helyett az első rovatban van a könyv czíme, a másodikban a kötetszám s a harmadikban a nyomtatási hely. A könyvtári anyag formatumára nézve, szigoruan elkülöníti azokat, s az osztálycímekhez írja, fölül in fol. 4-to stb. A lajstromozási művek eme hiánya nem éppen meglepő a könyvtárkutatókra nézve, ha ma a könyvtártani vívmányok óriási haladásának közepette, a provincialis kisebb könyvtárak lajstromozásánál igen gyakran kell tapasztalnia, hogy száz évi haladásnak nemcsak nyomát nem találjuk a könyvtárak lajstromozása, felállítása körül, de sőt inkább visszaesést tapasztalunk, s az újabb lajstromozások úgy az osztályozásra, mint a rovatokra nézve határozottabban roszabak a régieknél. Így van ez a szakolczai szerzetesek könyvtárában is, minthogy az 1754—72-ik év között készült könyv-lajstrom, a nyomtatási hely följegyzésével pótolja az 1662-ik évben készültnek ebbeli hiányát. Ámde az 1877/8-ik évben legújabbán szerkesztett catalogus a nyomtatási helyet elhagyja és szorosan véve csak két bibliographiai rovatot vezet: a könyvczím és szerző nevét és két könyvtártani rovatot: a könyvtárszámot és kötetek számát.

Az 1662-ik évi összeírásban 7 osztályt találunk 30 czímmel, még pedig Libri Primae Classis sub Primo Titulo Sacrorum Bibliorum Latinorum, Biblia Bohemica, Biblia Hungarica, és Libri concordantiarum Sacrae Scripturae. Sub Secundo Titulo: Expositorum Sacrae Scripturae. Tertio Titulo: Sanctorum Patrum. Sub Quarto Titulo: Asceticorum Scriptorum Ecclesiasticorum Catholicorum. Sub Quinto Titulo: Praedicatorii concernentes Divinum Officium quoad Rubricas tam Breviary quam

Missalis et quoad Caeremonias. Sub Sexto Titulo: Sacrorum Meditationum. Sub Septimo Titulo: Spirituales.

Libri Secundae Classis. Sub Primo Titulo: Theologici Speculativi, item et Morales. Sub Secundo Titulo: Controversiarum. Sub Titulo Tertio: Casuistarum. Sub Quarto Titulo: Regularum.

Libri Tertiae Classis. Sub Titulo: Concionatores Postillatores, Homiliastae et Sermonistae.

Libri Quartaе Classis, sub 1 Titulo: Historiarum Sanctorum seu uita aut Exempla patrum. Sub 2. Titulo: Historiarum Profanarum Authorum Diversorum.

Libri Quintaе Classis, sub Titulo: Juris Prudentiae utriusque. Item Libri Practicae Criminalis. Item Libri Concilij Tridentini, Et aliorum Conciliorum Sacrorum.

Libri Sextae Classis, sub Primo Titulo: Medicinales. Sub Secundo Titulo: Philosophici. Sub Tertio Titulo: Astronomici, Cosmographici, Geographici, Mathematici. Sub Quarto Titulo: Poetici a Nostratibus editi. Sub Quinto Titulo: Rhethorici et oratorij a nostratibus editi, Libri Oratorij. Sub Sexto Titulo: Epistolarum. Sub Septimo Titulo: Grammaticales. Sub Octavo Titulo: Calepini Vocabulär, Dictionary seu Repertory.

Libri Septimae Classis, sub Titulo Primo: Pure Latini Hungarici. Sub Secundo Titulo: Pure Hungarici Idioma t i s. Sub Tertio Titulo: Bohemici, Moravicique Concionum, et controversiarum. Item Spirituales. Sub Quarto Titulo: Libri Bohemici non Sacri, aut non Spirituales. Sub Quinto Titulo: Germanicj Varj. Sub Sexto Titulo: Polonicj Varj. Sub Septimo Titulo Graeci diversorum authorum.

Ezen része a lajstromnak két hasábosan iratott és tartalmaz összesen 1009 művet.

Az 1754 – 1772-ik évi lajstromozó nem követi elődének sem szakbeosztását, sem a szakok egymásutánját, de az előtte levő anyagot a következő 21 tudományzakokra és 6 nyelvészeti osztályozásba iktatja, s a könyveket mindenütt elkülönítve, alakjuk szerint osztályozza: Libri speculativi; Theologici; Philosophici; Libri Controversiarum; Libri Casuistici; Libri Canonici; Libri Juris Civilis; Libri medicinales; Concionatory; Expositores, Sermonary, et Postilla; Spirituales; Choroistici; Catechetici; Grammatici; Poetici; Historici; Libri Germanici; Italici; Gallici;

Arabici; Libri Linguae Graecae; Hungarici; Libri Regularium; Rethorici, et Oratorij; Libri Epistolares; Libri Dialogorum; Politici; Dictionaria. — A legújabb könyvrajstrom 1877/8-ik évből a tudományszakok osztályozásánál, úgy az 1662, mint az 1754—72-ik évtől elüt; s vajmi kevésbé gondol a tudományszakok szigorú beosztásával, s míg a legrégibb rajstrom 30 szakot állít fel, az 1754—72-ik évi 21-et a legújabb összeírás a következő 14 szakra reducálja a könyvtár állagát u. m. I. cím nélkül H. Historici, III. Concionatori mixti, IV. Itálici, V. Pastorales, VI. Libri Theologiae Moralis, VII. Theologia Dogmatica, VIII. Sacra scriptura, IX. Concionatorii, X. Libri philosoph. XI. Commentaria, XII. Jus Canonicum, XIII. Medicinales, XIV. Scholastici.

A könyvjegyzék ezen része az egész lapon egyhasábosan van írva és 1979 művet tartalmaz.

A könyvtár szaporodási momentumainak egyes feljegyzései is érdekes adatokat nyújtanak a könyvtár történetére, midőn is jegyzékbe veszi az egyes adakozókat, s az általuk adományozott könyvek címlapját és számát, különválasztva azoktól, melyeket a zárda vétel vagy örökség útján szerzett. Így jutunk tudomására annak, hogy 1663-tól 1754-ig a könyvtár 455 munkával szaporodott, s alig esik ezen 90 év alatt átlag egy évre több 5 műnél. S ha ebből levonjuk az ajándékozott és örökölt könyvek számát, 236 művet, a sajátképeni szerzemény 90 év alatt 229 műre olvad le. Ajándékozott ugyanis 1676-ban P. Bartosovich Ferencz 5 munkát; 1722-ben Kirchsteiner Kristián Dominik a szakolczai conventus lecuratora 200 mise fejében 183-mat; ezen könyvek közül azonban hármat az ajándékozó 1727-ben vissza vett. 1729-ben vett a könyvtár részére Maczak M. 8 munkát, ugyan-csak ezen évben kapott Slupik Ferencz góji plébános hagyatékából 1 dbot; 1744-ben Majdt Gerard cistercita paptól ajándékban 1 művet; 1749-ben Bribila Márton sastyini káplán halála után végrendeletileg 21 művet; 1754-ben, az adományozó megnevezése nélkül kapott a könyvtár 18 művet. A sajátképeni vétel legnagyobb száma 30 művel ezen 90 évi időközben az 1744-ik évre esik, a legkevesebb pedig 1 művel 1729-ik évre.

A könyvtár szaporodása történetében még szegényebbnek mutatkozik a második rajstromozási munka, t. i. az 1772-ik évre

következő 10 év 1783-ig, a mely idő alatt a könyvtár 91 művel gyarapodott, s ezek között 57 mű mint adomány szerepel. Makhal Ferencz mutnyai káplán hagyatékából kapott 1772-ben 31 művet; 1775-ben a zárda tutora ajándékából 5 munkát; 1776-ban 70 mise szolgálataért kapott egy 20 kötetes munkát; s ugyanez évben Vrana János pauloviczi plébánostól 6 művet; 1777. néhány mise fejében ismét 1 művet, 1780-ban Vatter Eleazar galgóczi quardian saját pénzén vett a szakolczai könyvtárnak 12 munkát s 1783. Gollmann Bertalan mileticzi dékán ajándékozott 1 könyvet. Ezen 57 munkának levonásával, a zárda sajátképeni szerzeményeül csak 34 mű mutatkozik, mely összegből 13 mű 1777-ben vétetett a szerzet által.

Ezen catalogusban összesen bejegyeztetett 3544 mű,¹⁾ mi 1662-től 1783-ig a zárdakönyvtár tulajdonát képezé. Valjon azonban a lajstromozók elég lelkiismeretesek voltak-e az összes anyag bejegyzésénél, erre nézve némi kétségünk támadhat; minthogy az 1715. évi bejegyzésnél az akkori könyvtárnok megjegyzi »Quidam reperti: et in hoc Catalogo Librorum non notati« és nyolcz könyvczimet vez fel utólagosan.²⁾

Érdekesek az 1662-ik évi lajstromozónak imitt-amott a czímlap mellé iktatott megjegyzései, kivált ott, a hol a könyv szerzőjének katolikus voltáról kételye támadt, s ilyen naiv megjegyzéseket tesz, mint a hetedik osztály harmadik czímének 9-ik száma alatt: »manipulus concionum funebralium: Dubitatur utrum sit author Libri Catholicus;« 17. szám alatt: Laurency Leandrj Sacerdotis, Masopust; Valet pro Concionatoribus; ugyanott a 20-ik szám alatt: »Joannis Kocin, De Providentia Dei Est Author Secularis«), an vero Catholicus, Censura tu Lector, et cognosces; ismét ugyanott a 26-ik szám alatt: »O powinnostach krestianskich Mathei Sacerdotis: Videtur mihi, quod hic liber sit editus ab haeretico: Lector judicet;«; ugyancsak ott a 27-ik szám alatt »Nowe Poselstviy: Liber bonus, sed lacer«;

¹⁾ Jelenleg van a könyvtár lajstromozásában 268 kötet.

²⁾ A könyv lajstromozási állapot most még rosszabb, mint 1715-ben volt, minthogy a zárda második emeletén a könyvtárhelyiséggel szemben van még egy szoba, hol a könyvek egymásra össze-vissza halmozva vannak, beiktatva nincsenek s körül-belül ezer darabra megy ezen könyvek száma, melyek a lajstromozó és rendező kezeket óhajtvá várják.

a hetedik osztály hetedik czímének 4-ik száma alatt: »Guillilmj Possely, Compendium Cosmographiae; Est prohibitus; Item Nonnus Panopolitanus Poeta: non est prohibitus« stb.

A könyvtár kéziratokban vajmi szegény lehetett, mert a könyvjegyzékben összesen csak hat codexre akadtam, de a melyek legalább is a XV. századból származhattak, minthogy azok hártýára és goth betűkkel valának írva. Ezek közül a 1662-ik évi lajstromban egy magyar codex fordul elő a hetedik osztály második czíme: »Pure hungaricj Idiomatis 72-ik száma alatt: »Regula S. P. N. Francisci in pergamenó scripti in 8° 1) az 1754. és 1772. között írott jegyzékben előfordúlnak: Libri choristici in folio: »Liber maximus in membrana scriptus continens introitus missarum etc; Lamentationes in membrana scripta«. Choristici in octavo: »Rituale in membrana Ecclesiae Lowricensis gothice.« Regularium in 4° »Regulae S. P. N. Francisci scripta gothice«. Liber scriptus de ortu Provinciae Hungariae et Statuta.« Ez idő szerint e könyvtárban csak két kézirat található egyike ezeknek igen díszes kiállítású régi kötésű, gyönyörű miniatürökkel ellátott hártýára írt latin codex a XVI. századból; czíme következő: Lamentationes Iheremiae prophetae pro hebdomada Sancta ad usum ecclesiae Wasserslauniane, etc. Conscriptum per Georgium Ayblingerum Jurisutrusque Licentiatum et octingenae Consiliarium 1594. 32 nagy 4° lap. A másik egy XVI. századbeli latin papi szerkönyv. Ez azonban nem magyarországi vonatkozású rituale.

A szakolczai zárdá könyvtárnak első alapját azonban korántsem képezte azon könyvanyag, mely a most ismertetett könyvlajstromban följegyezve van, minthogy a zárdá alapítása sokkal korábbi, s a könyvlajstrom készítését megelőzőtt kétszáz év alatt a zárdá könyvtárával együtt sok viszontagságon ment keresztül, és sok veszteséget szenvedett. A zárdát a Kropácsiak, Czoborok.²⁾ Tarcsaiak s mások alapítván 1467-ben, már 1535-ben a pestis alkalmával a paterek mind kihaltak, egynek kivételé-

1) Ha ezen codex csakugyan magyar, a mint a catalogus mondja, akkor valószínűleg a Simor-codexnek elveszett elejét kell alatta értenünk. E Codex u. i. 8-rétű, hártýára írott, és Assisi sz. Ferenczről rövid példát tartalmaz. Eleje vége hiányzik.

2) U. Friedrich: Historia Provinciae Hungariae ordin. minorum. S. P. Francisci strictioris observantiae. 1759. fol. II. rész 18 lap.

vel, s onnan az is elment, s ekkor a zárdát a helybeli plébános elfoglalván 30 évig lakott benne. Ugyanakkor elvitték onnan a plébánia templomba a paramentumok, ékszerek nagy tömegét, melyek oda többé vissza nem kerültek. Bár ha ez alkalomból a zárdá könyvtára nem említettik, valószínűnek tartom, hogy már könyvtára is volt. Bizonyos azonban, hogy midőn 1565-ik évben a zárdát a szerzetesek ismét benépesítik ¹⁾ könyvtárt is alapítottak, minthogy 40 évig t. i. 1605-ig ott békességben éltek. 1605-ben azonban Bocskay hadai Szakoleczát elfoglalták, meg a császáriaiak vissza vették, s prédára jutott a várossal együtt a könyvtár is. A missalék, gradualék, antiphonálék, a könyvek részint elégték, részint más uton vagy megsemmisültek vagy elhurczoltattak. ²⁾ Friedrich U. tudósításai szerint a császári seregek vezére herczeg Lichtenstein Károly és Dietrichstein Ferencz olmüci bibornok érsek, ezen zárdából ugyanakkor elvitt egy drága casulát, mit akkor ezer aranyra becsültek, két kelyhet, melynek egyike szín arany volt, keresztet stb. ³⁾ 1729-ben a zárdá és templomuk ismét leégett, ⁴⁾ oda veszett könyvtáruk egy része is; s valószínűleg ez alkalommal kerültek a megmaradt könyvek a plébánia könyvtárába, mert ott tett kutatásom közben tapasztalám, hogy a plébánia könyvtár számos könyvén a zárdá könyvtár signatúrája látható.

II.

Ezen könyv-lajstromnak most ismertetett adatai, már magokban is érdekes fényt vetnek a könyvtár történetére, be rendezésére, gyarapodására, osztályozására; s mindezek felett kiváló becsét tulajdonítunk annak, kiváltképen azon okból, hogy az egyes szakosztályok kétségtelenné teszik a kijelölt hivatás szerű egyházi irány mellett azon czélt is, mit a szerzet hazafiúi érzülete maga elé tűzött, midőn a könyvtár alapításánál, vagy a későbbi szerzeményeknél is, a hazai irodalomra különös súlyt fektetett. Mert nem tarthatjuk esetlegnek, ha az 1662-ik évi lajstrom osztályai és alcímei között, a tisztán magyar nyelven írt könyvek számát 72 művel találjuk képviselve; mely szám

¹⁾ u. a. u. o. 18 l., ²⁾ u. a. u. o. 18 l., ³⁾ u. a. u. o. 18 l., ⁴⁾ u. a. u. o. 18 l.

az egyes szakosztályok és címek között a harmadik helyet foglalja el. Van ugyanis a harmadik szakosztályban: *Concionatores, Postillatores, Homilistae et Sermonistae* cím alatt 152 mű; az első osztály hetedik címe alatt: *Spirituales* 94 mű; erre következik a hetedik osztály második címe alatt: *Pure Hungarici Idiomatis* 72 mű; ehhez járul még az első szakosztályban első cím alatt három magyar biblia: »*Biblia Hungarica reperiuntur* Nro. 3. omnia in folio»; a 6-ik szakosztály, nyolczadik cím első szám alatt: »*Ambrosij Calepini Dictionarium XI lingvarum in fol.*»; ugyancsak ott a XI. szám alatt: »*Dictionarium, sive Lexicon Latino graeco-hungaricum Alberti Molnár in 4-to*»; összesen tehát 77 mű; a többi szakosztályok valamennyie tetemesen kisebb számokat mutatnak fel.

Hogy ezen 77 magyar nyelvű irodalmi termékkel mi történt a későbbi időkben, erre egyrészt a zárda épület égési fatalitásai válaszolnak, másrészt jogosult a föltevés, hogy azok a zárda-könyvtárából elidegenítették, elkallódtak, elvesztek. Ezen hiányok pótlására, illetőleg a magyar irodalom termékeinek beszerzésére a zárda a XVIII. században már gondot nem fordított, mert az 1754—1773. év között készült összeírásában a zárda-könyvtárának, sem a mult XVII. századi irányával, sem az 1662-ik évben összeírt magyar nyelvű könyvekkel nem találkozunk, minthogy az 1754—72. időközben szerzett könyvek lajstromában »*Libri Hungarici*« cím alatt, mindössze kilencz magyar nyelvű művet lelünk; s mert az 1773 tól 1784-ik évig terjedő időszakban összeírt 2070 könyvcím között csak 93 magyarországi nyomtatvány tűnik fel.

A mi azonban minket ezen könyvjajstrom ismertetésénél kiválóan és különösen, a magyar bibliographia szempontjából érdekel, s mire különös súlyt fektetnünk az adatok érdekessége ösztönöz: ez az 1662. évi első összeírás hetedik szakosztályának második címe, melyben a tisztán magyar szövegű nyomtatványok vannak lajstromozva; s melyek Szabó Károly »*Régi Magyar könyvtár*«-ához részben megjegyzésekre, részben pedig néhány új adat ismertetésére nyújtanak alkalmat. Sajnálatos ezen ismertetésnél csak az, hogy magok az elősorolt művek a zárda könyvtárában már nincsenek meg, s a könyv címlapjainak latin, és hiányos rövid bejegyzése, a

teljes bibliographiai leírásra elegendő alapot nem nyújt, s csak összevetés útján lehetséges oly munkát adni, mi sem az ismeretét, sem az olvasót teljesen ki nem elégítheti. Mind e mellett mégis azt hiszem, hogy nem végezek meddő munkát, ha az illető könyvczímeket betűhíven leírva, s az azoknak megfelelő jegyzetekkel ellátva: a következőkben előadom.

Libri Septimae Classis (sub Secundo Titulo) Pure Hungaricj Idiomatis.

1. Biblia Sacra, Authore Georgio Kaldy. S. J. in fol. Szabó K. Régi Magyar könyvtár 551. sz.

2. és 3. szám alatt ugyanaz.

4. Novum Testamentum, sed antiqua impressio, et versio etc. in 4°. Hogy ezen új Testamentom azonos azzal, melyet Szabó Károly 51. sz. alatt leír valószínűnek vélem az antiqua impressio kifejezése mellett azért is, hogy egy szerzetes zárdakönyvtár a XVII. században csak olyan egyházi könyveket szerezhettek meg, melyek cum gratia et Privilegio jelenhettek meg; s nem tartom valószínűnek, hogy akár a 68-ik, akár a 218-ik szám alatt előforduló protestans fordítású új testamentumot szerzett volna.

5. Postilla Petri Pazmanj Cardinalis De Dominicis et festis aliquibus: Dominicis tu per annum in fol. «

Ez Pázmány Péter praedicationinak 1636-ik évi első kiadása. Szabónál 683. sz. a.

Hogy ez nem a későbbi második kiadás 1695-ik évből bizonyítja az, hogy a könyvjegyzék 1662-ben készült.

6. Postilla Georgj Káldy. Soc. Jesu: De Dominicis et Festis in fol. Káldy Györgynek 1631-ik évben külön kiadott vasárnapi és ünnepi prédikációi összekötve; Szabónál 601. és 602. szám.

7. Petri Pazmanj C. Kalauz in Fol. E rövid czímirat nyomán nem határozható meg, vajjon az, az 1613, 1623, vagy pedig az 1637-ik kiadás? Szabónál 443, 532. és 673. szám.

8, 9 és 10. sz. ugyanaz.

11. Petri Pazmanj Responsio ad Balduinum seu Parvum Kalauz, in 4°. Ily czimű munkáját Pázmánnak sem Szabónál sem Horáyninál sem Lampénél sem Sándor Istvánnál nem találtam. Pázmánnak eddigelé ismert vita irataiban Balduinhoz irt felelete sem ezen, sem »Kis Kalauz« czímen fel nem található. Ez tehát Pázmánnak, 1627-ik évben közrebocsá-

tott könyve: »A setét hajnal csillag után bujdosó Lutheristák vezetője stb. Szabónál 558. sz. Frankl Vilmos: Pázmány és kora« 2-ik köt. 415 lap, és 13 jegyzet alatt.

12. Ugyanaz.

13. Petrus Pazmany: De Invocatione, seu Honoratione Sanctorum. Item Ibidem, Peniculus Paporum Solnensis Conciliabuli. u. in 4-to. Ibidem: Quaedam Appendix defensiva Dignitatis Pontificis Romanj. «A» De invocatione stb. nem más mint az 1607-ben Gräczben megjelent: »Keresztieni felelet. A meghalt Dücsőült szentek Tiszteletéül, Szabónál 406 sz. Az, ezen munkához kötött Peniculus Paporum, tudtommal legalább csak latin kiadásban ismeretes. Ám de a szakczím eme jelzője: Pure Hungarici Idiomatis följogosíthat, azt magyar szövegű kiadásnak tartani, bár ha nincs kizárva a lehetőség, hogy ezen jelzés csak az egybekötött művek elsőjére vonatkozik. Valószínűnek tartom tehát, hogy ezen mű nem magyar szövegű, hanem az, melyet Frankl Vilmos »Pázmány Péter és kora« című munkájának I. kötetében 101-ik lapon, 1. alatti jegyzékben mint 1610. évi 4° alakú kiadást említ. A mi végre a »Quaedam Appendix defensiva dignitatis Pontif. Rom.« illeti, ily című magyar nyelven írt műve Pázmánynak szintén ismeretlen, s ez valószínűleg az 1631-ben Pozsonyban nyomtatott »Dissertatio an unum aliquod ex omnibus Lutheranis dogmatibus S. scriptura contineat« című latin munkája, melynek egyik tétele a pápa mint az egyház fejének méltóságát védelmezi a »Hyperaspistes« című vita-irat ellenében.

14. Ejusdem Controversiae Fidej variae in 4-to. A cím irat cumulativ kifejezése, — minthogy Pázmánnak több rendű vita iratai valának — a biztos meghatározást valjon, melyek voltak azon controversiák, nem tűnik ki; de ha leszámíthatók ezen kötetből a következő címek alatt még egyenként felsorolt vallási vita-iratok, úgy 4° alakjuknál fogva is csak ezek lehettek: »Felelet az Magyarai István sárvári Praedikátornak 1603-ból, szabónál 385. sz. Az mostan támadt új tudomaniok tanusságának stb. 1605-ből Szabónál 398 sz., Az Igazságnak Gyeozedelmé stb. 1614-ből Szabónál 451. sz., Bizonyos okok mellyek erejétői stb. 1631-ből, Szabónál 604. sz. Hogy a most előszámlált munkák érthetők a »Controversiae« gyűjtő név alatt bejegyzett könyvben azért is valószínűnek tartom, minthogy más vita iratainak

vagy ívréte üt el, vagy azokon Pázmány neve megemlítve nincsen.

15. *Eiusdem authoris Controv. de Sacra Scriptura et de Ecclesia* in 4-to. »Az Sz. Írásról és az anyaszentegyházról két rövid könyvecskék« című s Bécsben 1626. évben megjelent műve Pázmánnak. Szabónál 552. sz.

16, 17 és 18. Ugyanaz.

Eiusdem Authoris ad Petrum Alvincium etc. literae 5. in 8°. Egy Keresztien Predikátortól S. T. D. P. P. az kassai nevezetes tanítóhoz Alvinczi Péter uramhoz. Íratott eot szép levél. »Megjelent helynév nélkül 1609. s másodszor 1613-ban, de az itt kérdésben levő nyomtatvány, az első kiadás, minthogy a második kiadás 2 réti ív alaku. Szabónál 616. sz.

20. *Eiusdem Authoris Explicatio super Credo iuxta mentem Joannis Calvinij, pro aedificatione et consolatione Calvinistarum* in 8°. »Az Nagy Calvinus Jánosnak hiszecegy Istene. 1609-ből, Szabónál 415. sz.

21. *Postilla Rdiss. Nicolaj Telegdj, etc. De Dominicis a Pasch. usque ad Advent. Dni tantum* in 4-to. »Az Evangéliumoknak vasárnapokon stb. 1578-ból, Szabónál 145. 676. sz.

22. Ugyanaz.

23. *Eiusdem Postilla de Festis* in 4-to. Szabónál 176, 677. Melyik kiadás? meg nem határozható.

24. és 25. Ugyanaz.

26. *Apologia Controversiarum Andreae Monaszlaj* in 4-to. Apologia a közönséges keresztyén hit ágazatinak. Szabónál. 224. szám.

27. és 28. Ugyanaz.

29. *Eiusdem Auct. Tract. De Gratia Ac Libero Arbitrio* in 4-to. Szabónál 314. sz. Az Isten malasztjáról az szabadakaratról stb.

30. *Idem Author De Cultu S. Imaginum* 4-to. Az üdvösségre intő képeknek tiszteletéről stb. Szabónál 230. sz.

31. *Idem Author De Inuoc. SS.* in 4-to. Az Szenteknek hozzanc való segetsegekrül stb. Szabónál. 229. sz.

32. és 33. Ugyanaz.

34. *Eiusdem Authoris Rsio ad Petrum Calvinis tam Bornemissam* in 4°. Monoszlaynak ezen Responsioja

Bornemisszához sem Szabónál, Horányinál, Sándor Istvánnál, sem más helyen tudtommal elő nem fordul, s az egészen ismeretlen, valószínűleg polemikus munka, mely a XVI. század magyar irodalmát ismét egygyel egészíti ki.

35. Petrij Pazmány *Orationes Sacrae cum documentis Spiritualibus* in 8°. Valószínűleg »Keresztyéni Imádságos könyv«-ének 1625, 1631 vagy 1650-ik évi kiadása. Szabónál 548, 604, és 836. szám.

36, 37, 38 és 39. Ugyanaz.

40. Martinj Kopchanj, *Conciones 7 De Festis B. V. M. v. 68* in 8°. E czímirat Kopcsányi ismeretes munkái egyikének sem felel meg; de mégis valószínűnek tartom, hogy ez a Szabó által 596-dik szám alatt leírt munkával azonos, bár ha ott 13 praedikációról van szó, itt pedig csak 7-ről, lehet azonban, hogy itt a lajstromozó nem a 13 praedicatiót akarta kifejezni, de a 7 ünnepnapot, melyen azok tartattak, mint ez a Szabó által leírt munka czímiratán elő is fordul. A mi czímiratunkban előforduló »n. 68« utalás az ezen lajstromban előforduló 68-ik számra, mely ugyancsak Kopcsányi Márton hasonló czímű művére vonatkozik; s ezen utalás úgy látszik, hogy csak a szak leírása után, utólagosan iratott a 40-ik számhoz, legalább ezt árulja el, a bötüknek kisebb összeszorított jellege. Feltűnő egyébiránt az, hogy a lajstromozó, ha csak ugyan egy munka a 40-ik a 68-ik számmal, hogy át nem írta a Kopcsányi többi művei közé, úgy mint azt más szerzőknél tévé »Eiusdem Itidem Author«, s hogy itt még rövidebben adva a czímiratot, abból a 7-et kihagyta. Ezen felöttlő körülmények azon föltevést indokolhatják, hogy Sándor István, magyar Könyves házának 26-ik lapján talán mégsem téved, ha a Boldog asszony ünnepeire való praedicatióit Kopcsányinak külön kiadás gyanánt veszi föl. Itt is a Boldog asszony ünnepére való praedicatiót jelent félreérthetlennül a »Conciones 7 de Festis B. M. V.« hollott a 68. sz. alatt előforduló csak »Conciones de M. V. M.« czímet lajstromozza. De végre, eltekintve a bécsi 1681-ik és Sándor István 1682-ik évi szintén bécsi kiadásától, hogy Kopcsányi Mártonnak csak ugyan volt még egy ily czímű külön kiadványa, határozottan tanuskodik azon körülmény, hogy a jelen könyvlajstromban másodizben t. i. 1754. és 1772. év között eszközölt összeírásnak »Libri Hunga-

rici in 8°, et 12°« czíme alatt ezen tétel is előfordul: »Conciones de M. N. M. P. Martini Kopcsany. 1. Jaurini.« Ez tehát győri kiadás volna. Valjon lehetséges-e az, ha tudomás szerint azon időbeli, egy győri nyomdának termékei nem ismeretesek? Igaz, hogy nem ismeretesek, de hát azért mégis lehetett. S nekem azonban egy későbbi, győri nyomdából kikerült Kopcsányi praedicatiókról nincsen tudomásom.

41. Eiusdem orationes devotae in 8°. Szabónál 632. szám alatt: »A keresztyéni Tökелletes Életre intő stb.

42. és 43. Ugyanaz.

44. Lépes Bálint. De Judicio et Coelo in 4°. Szabónál. 469. szám.

45. Idem de Morte et Inferno in 4°. Szabónál. 476. szám.

46. Idem de Morte in 4°. Valószínűleg a külön címlappal ellátott második könyv »az ítéltreol« külön köttetett be a 47 szám alatt.

47. Idem De Judicio in 4°.

48. Eiusdem Orationes in Vitam Christj Dominj in 8°. A Prágában 1615. évben kiadott imádságos könyv. 12-rét ív; Szabónál 458. sz.

49. Leonardus Lessius: Quam Fidem eligere oportet in 8°. A három kiadás közül valjon melyik? meg nem határozható. Szabónál »Tanácskozás, melyet kelyen a különböző vallások között választani«, 431, 437 és 706. szám.

50. Veres Marton Controv. in 8°. Azt vélem, hogy Veres-marty Mihály helyett toll hibából áll Veres Marton, s ez esetben: »Az Eretnekeknek adott hitnek megtartásáról« című vita irata. Szabónál 721-ik szám.

51. Ad Regnum Hungariae; Gülay Márton in 4°. Bizonyára Gyulay Márton akarta írni, s a bejegyzett mű az 1619-ben megjelent: »Epinicia« stb. Szabónál 486. sz.

52. Szil János könyvecské in 8°. Szyl Miklós mint Pázmány Péter álneve a »Csepregi keresztenség,« című könyv szerzőjeként ismeretes ugyan, de Szil Jánosé, mint magyar íróé schol sem fordul elő, és teljesen ismeretlen. Hogy pedig itt tévedés vagy tollhiba nem fordúli elő bizonyítékul szolgál az, hogy Szyl János munkájának czímét is magyarul írta le. Ez ismét egy új adat irodalmunk történetéhez.

53. Pecsy Lukach. de 7 Operibus Misericordiae in 8°. »A testi hét irgalmasságok.« Szabónál 305. sz.

54. Ugyanaz.

55. Eiusdem Controversiae in 8°. E cím nyomán meg nem határozható: vajjon »Szent Agoston doctor elmékedései« »A keresztyén szűzeknek tisztességes koszorúja« vagy »Hasznos orvosság minden lelki betegségek ellen« című munkáját kell-e ezen cím alatt gyanítanunk. Szabónál 249, 250 és 294 szám.

56. Eiusdem Libellus Lelkij Paissic Intitulatus in 8°. Péchy Lukácsnak ily című munkája eddigelé ismeretlen. A címlap praecizirozott leírása pedig nem hagy fenn kétséget az iránt, hogy az helyesen iratott le; de az is kétségtelen, hogy az ezen címet megközelítő és Szabó által 294-ik szám alatt leírt könyve Péchy Lukácsnak: »Hasznos orvosság Minden lelki betegségek ellen« evvel nem azonos. Ez is egy adat »Régi Magyar könyvtár«-ához.

57. Ugyanaz.

58. Orationes et Meditationes de Passione Dni N. J. X. in 8°.

59, 60, 61 és 62. ugyanaz.

63. Petrus Canisius cum Figuris in 8°. »Keresztyéni tudomány, Jesuiták szerzetibéli Canisius Péter által irattatott és képekkel kijegyztetett.« Szabónál 544. sz.

64. Ugyanaz.

65. Georgy Vásárhelyi Catechismus in 8°, valószínűleg Gregorius helyett hibásan iratott Georgius. Canisius Péter latin catechismusának magyar fordítása, s azonos a 64. számmal.

66. Eiusdem Epistola per annum, in 8°. Jézus † Mária, Esztendő által az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és innepnapokra Epistolák stb. Szabónál 478. sz.

67. Eiusdem Evangelia per annum, in 8°. »Esztendő által Az anyaszentegyháztól rendeltetett vasárnapokra és Innepekre Evangeliumok« stb. Szabónál 477. sz.

68. Martinj Kopcsanyi Conciones De B. V. M. in 8°. Lásd a 40-ik számot.

69. Conciones de B. V. M. in 8°. Meg nem határozható.

70. Evangelia Hungarica. A könyv alakja bejegyezve nem lévén, ennél fogva nem tudható a sok közül melyik?

71. *De Dignitate Sacrarum indulgentiarum* N. B. in 8°. »A szent búcsúk méltóságáról« című munka előttem ismeretlen, mely 1662. évig megjelent volna. A czim-irat végére tett »N. B.« ha a szerző nevének kezdőbetűit jelenti, oly nevű magyar író-t sem találtam, kinek kezdőbetűje azon munkára reá vezethetne, sem úgy, ha az első betű latin írás-módszerint, a keresztnév első betűje, sem úgy, ha az utolsó az. Mi ismét egy új adattal szaporítja a régi magyar irodalom termékeit.

72. *Regula S. P. N. Francisci in pergameno scripta in 8°*. Erről már a kéziratoknál emlékeztem. A könyvtár második je-lentékeny szaporodásának, illetőleg lajstromozásának jegyzéke 1754—1772. év közötti időből mindössze csak kilencz magyar mű-vet mutat fel, melyeknek czímleírása, még hiányosabbnak mond-ható mint az 1662-ik évi; mit annál is inkább sajnálnunk kell, mert ez még kevésbbé alkalmas arra, hogy egynémelyikénél bibliographiai eredményre juthassanak. A magyar könyvek czímjegyzéke im ez; »*Libri Hungarici in folio* «

1. *Conciones Pazmanianae*. Szabónál 663 és 1482. *Hunga-rici in Quarto*.

2. *Conciones Nicolai Pechi Episcopi*.

3. *Chronica Hungarica Georgy Pethi*. Valószínűleg hibásan írva Gregorii Pethő helyett. Szabónál 955 sz. *Hungarici in 8° et 12-mo*.

4. *Conciones de B. V. M. Patri. Martini Kopcsány. Jaurini*. Erről már szólottunk a 40-ik szám alatt.

5. *Meditationes piaae*.

6. *Controversiae Peci Lucae, Item eiusdem alius Liber*. A controversiákra nézve valószínűleg ugyan az, a melyikről az 1662. évi lajstromnak 55. szám alatt szólottunk.

7. *Leonardus Lessius*. A szerzőnek egy munkája levén csak ismeretes; ez tehát valószínűleg ugyanaz, a melyiket a 49. sz. alatt ismertettük.

8. *Liber devotionalis in 12-mo*. Valószínűleg imakönyv,

9. *Evangelium hungaricum in 12-mo*. A könyv alakja miatt sem a lőcsei a XVII. századból, sem a bártfai 1608-ból, sem pedig a nagy-szombati 1708-ból nem lehet, minthogy a

bártfai és lőcsei kérdés 4-ed, a nagy-szombati pedig 8-ad alaku. Szabónál 410, 1591 és 1752. sz. ¹⁾

¹⁾ A fatum, rendezetlenség s gondatlanság legsajnálatosabb nyomait észlelhetjük, a könyvtár mai állapotában, azon könyveknél, melyek mint magyar szövegű nyomtatványok bennünket legközelebből érdekelnek, s a felsorolt 87 kötet régi magyar könyvből, két év előtt tett buvárlatom alkalmával már csak a következő 6 darab régi magyar nyomtatványt találtam:

1. Péchy Lukách: Hasznos orvosság. Minden lelki betegségek ellen. Szabónál 294. sz. másod példány.
2. Veresmarti Mihály. Tanáchkozás, melyet kellyen a különböző vallások közül választani stb. Szabónál 706. sz.
3. Illyés András. Keresztyéni Életnek Példája stb. Szabónál 1707. és 1728. sz.
4. Lippai János. Gyümölcsös Kert. stb. Szabónál 1016. sz.
5. Lippai János. Gyümölcsös Kert. stb. Szabónál 1054. sz.
6. Kopcsányi Márton. A Keresztyéni Tokelletes Eletre intő tiz hétre rendeltetett nyolczvan Elmélkedések stb. Szabónál 632. sz. negyedik péld.

AZ ESZTERGOMI FŐEGYHÁZI KÖNYVTÁR KÉZIRATAI.

Az esztergomi főegyházi könyvtár a legjelentékenyebb vidéki könyvtárak egyike. Eredete az Árpádkorba¹⁾ nyúlik fel, könyveinek száma meghaladja a 80 ezer kötetet, melyek egy főkönyvtárnok felügyelete s egy könyvtárnok kezelése alatt állanak. A gyűjteményben van számos unicum, bibliographiai ritkaság és cimelia, melyekből a mult évi országos könyvkiállítás több kiváló példányt mutatott be. Mint elsőrendű bibliographiai ritkaságokat kiemeljük itt: a n a g y s z o m b a t i - és J o r d á n s z k y-codexeket, melyekben két nevezetes nyelvemléket bir irodalmunk, továbbá Z a l k a László kéziratát 1489—90-ből, mely az egyedüli ránk maradt hazai tankönyv a középkorból, a B a k o c s-féle G r a d u a l e t, mely a legfényesebb kiállításu szertartásos könyv mit a hazában birunk, a R e y n e r i u s d e P i s i s című corvin-incunabulumot 1477-ből, mely a második ekkorig felkutatott ősnymtatvány Mátyás czímerével, és végre a F u s t m a i n z i nyomdájában megjelent D u r a n d i R a t i o n a l e t 1459-ből, mely a bibliographiában mint második keltetett ősnymtatvány csak kevés példányban ismeretes, nálunk pedig a legrégebb nyomtatott könyv, melyet hazai könyvtáraink birnak felmutatni.

Bennünket ezuttal a könyvtár kéziratai érdekelnek, melyek nek jegyzékét Kovachich M. 1810—12-ik évi tudományos körútjáról vezetett naplójában²⁾ hagyta hátra. E jegyzéket kívánjuk olvasóinknak a jelen közleményben bemutatni.

A jegyzék Palkovics György hittanár s főegyházi könyvtárnok 1811-ik évi catalogusa alapján készült s összesen 338 kéziratot sorol fel. A munkák nagyobbára a hittani, történeti, egyháztörténeti, jogi, irodalomtörténeti politikai és természettudományi irodalom köréből valók, s túlnyomó részben hazai vonat-

¹⁾ Ocskovszky Ferencz: Az esztergomi főegyház könyvtára. Religio 1856. I. 3. sz.

²⁾ L. Repertorium Manuscriptorum et Monumentorum diplomaticorum in expeditione diplomatico litteraria conscriptum Anno 1810. 1811, 1812. című latin kéziratot 223—243 l. a Nemzeti Múzeum könyvtárában. (Sign. fol. lat. 139.)

kozásuak. Sok köztük a dissertatio, melyek a hazai XVII—XVIII. századbeli irodalomtörténethez becses, részben egészen ismeretlen, adalékokat szolgáltatnak.

Ha a kéziratok korát figyelemmel vizsgáljuk, feltűnik, hogy a jegyzék a főegyházi könyvtár középkori állományából aránylag kevés régi kéziratot sorol fel; ez onnan van, mert a török hódoltság idejében a főegyházi középkori könyvtár jelentékeny része elpusztult, más része pedig a budai királyi könyvtár helyiségebe került, s innét idő folytán más könyvekkel együtt a bécsi udvari könyvtárba vándorolt.¹⁾ Mit mentett meg az esztergomi érsekség a főegyházi régi könyvtárból, mikor ősi székhelyét a káptalannal együtt Nagyszombatba volt kénytelen áttenni? Erről megbízható adataink nincsenek. Csak annyi bizonyos, hogy mikor Kovachich M. Palkovich kanonok 1811-iki jegyzékét uti naplójába felvette, a könyvtár régi kéziratainak száma igen csekély volt. De így is igen érdekes a jegyzék. Feltűnteti a főegyházi könyvtár kéziratainak 1811-ki állományát, melynek alapján a könyvtár kézirat gyarapodása az utolsó hetven évben könnyen lesz constatálható. Meg kell még jegyeznünk, hogy a kéziratok leírása a jegyzékben hiányos, s nem felel meg a tudomány mai igényeinek; de használható és tökéletesíthető. A helyreigazításoknak és pótlásoknak készséggel megnyitjuk folyóiratunk hasábjait, czélunk lévén könyvtáraink régi jegyzékeiben tudósainkkal nemcsak a gyűjtemény kéziratainak címeit és tartalmát, hanem a hazai bibliographiai régi álláspontját is megismertetni.

A jegyzék tartalma a következő:

»Index codicum mss. antiquorum in Bibliotheca V. Cap. Ecc. Metr. Strig. A. 1811 confectus per Georg. Palkovich Theol. Profess. et Bibliothecarium ejusdem.«

1. 1576. Pannonii Senis Paraeneticon ad Rudolphum Imp. contra hereses ante annum 1576. In folio, Comp. Gallica. Volumen 1. Serie I. Num 1.

¹⁾ Kétségtelen adatok bizonyítják, hogy Budavárának 1686-iki visszafoglalása alkalmával a királyi palotában talált könyvek közt számos kézirat volt, melyek az esztergomi főegyházi könyvtárból Budára kerültek. Ha a bécsi udvari könyvtár középkori kéziratainak egy bibliographusunk által foganatba vett átkutatása be lesz fejezve, azt az illető kéziratokról egyenkint lehet constatálni.

2. 10. . . S. Gregorii Magni Epistolarum Libri, in membrana, fol. Vol. 1. Ser. I. N. 2. Mosaici scripti. Comp. Gallica.
3. 1605. Berka Sbignei Synodus Archidioecesana Praegensis. 1605. fol. Gallica. Vol. 1. S. I. N. 3.
4. 1349. Melicii Joannis Expositio Evangeliorum quadragesimalium. Accedunt de fide, de vitiis etc. A. 1349. Comp. Suilla. fol. Vol. 1. S. I. N. 4.
5. ——. Expositio Psalmorum cum textu. Initialibus litteris pictis. fol. Comp. pergamena. Vol. 1. S. I. N. 5.
6. ——. Pentateuchus et Libri Regum. fol. Comp. Gall., Vol. 1. S. I. N. 6.
7. ——. Opuscula Theologica, et quidem.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Tractatus de Deo et Anima. 2. Jacobi de Sarepont de Theologia. 3. Sermones. 4. Alphabetum ord. Carthusiensis. 5. Thomae Aquinatis de Fide et Sacramentis. 6. Gerson Johannis de Salutatione Angelica. 7. Aegidii Romani de peccato originali. 	}	Budae, ex Bibliotheca Matthiae Cornini. ¹⁾ Fol. Vol. 1. S. I. N. 7.
--	---	--
8. ——. Canonici Ecclesiae Metrop. Strigon. contra Anonymum Lutheranum Libri II. fol. lacer. Vol. 1. S. I. N. 8.
9. 1544. Acta Comitiorum A. 1544. fol., comp. Gall. S. I. N. 9. — Fuit Zachariae Mossoczii. Sunt praeter Diactalia etiam alia Acta publica.
10. 1475. S. Gregorii M. Expositio in Cantica Cantico-
rum. — Accedunt:
 - S. Augustini Enchiridio'n ad Laurentium.
 - S. Ambrosii in Hexameron. — In membrana, Capitales pictae Eystatt A. 1475. In 4°. Suilla ornata comp. Tomi III. Vol. 1. S. I. N. 10. — Ex Bibliotheca Matthiae Corvini.

¹⁾ Lásd ezen és a többi esztergomi Corvin-codexekről: Knauz Nándor az esztergomi Corvin-codexek. Budapest 1880. 8-r. Különnyomat a »Magyar Korona« 1880. jun. 10–12-ki számaiból és »Magy. Könyvszemle« 1880. 269–274 l.

11. 1075. *Liber Evangeliorum Dominicalium*, in membrana. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. I. N. 11. — Ex S. Benedicto.
12. 1549. *Derecskey Ioan.; Annotationes in Epist. ad Romanos Ephesios et Acta Apostolorum. Cracoviae. 1549.* In 4°. Comp. Gall., Tomi III. Vol. 1. S. I. N. 12.
13. 1549. — — *Annotationes in I. et II. Corinthios, Galatas, Collossenses, in Oseam, Jonam. Ex Praelectionibus R. D. Sebastiani Cracoviae. 1549.* In 4°. comp. Gall. Vol. 1. S. I. N. 13.
14. 1549. — — *Expositio Evangelii S. Lucae, Matthaei et Joannis. Cracoviae. 1549—1551.* In 4°. Comp. Gall. Tomi III. Vol. III. S. I. N. 14—16.
15. 1549. — — *Summatotius Scripturae Psalterium Davidis. Ps. 1—39. et feria VI. Concio de Pasione Domini ex IV. Evangelistis. In 4°. Comp. Gall. Tomi III. Vol. 1. S. I. Nr. 18.*
16. 1489. *Scholae Saros - Patak Annotationes Astronomicae, Philologicae et Musicae. Saros-Patak. 1489.* In 4°. Comp. Gall., Tomi VII. Vol. 1. S. II. N. 1.
17. 1588. *Bludo de Monte Rachery De Sacramentorum administratione ad Raymundum Episcopum Tyrnaviae ante A. 1588.* In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. II. N. 2.
18. 1556. *Scholia in Evangelium Joannis et in Psalterium Carmine redditum per Eobanum Hessum. Accedunt:*
Homiliae in Dominicas et Festa. In 4°. Comp. asserculi Tom. II. Vol. 1. S. II. N. 3.
19. — — *Connotationes variae in Scripturam. In 4°. Comp. Suilla. S. II. N. 4.*
20. 1572. *Busaei Petri In Epistolas ad Romanos Hebraeos et S. Jacobi. Viennae. 1572.* In 4°. Comp. pergamena. Vol. 1. S. II. N. 5.
21. 1577. *Gordonii Jacobi in Primam Secundam et Tertiam S. Thomae Aquin. Item Controversiae. In 4°. Comp.*

- pergam. Tomi II. Vol. 2. S. II. N. 6. et 7. — Vide infra N. 5877.
22. 1694. *Romani Jac. Theologia Speculativa per Greg. Matalics Pazmanitam. Viennae. 1694. In 4°. Comp. Semiperg. Vol. 1. S. II. Nr. 8.*
 23. 1694. *Rescalli Franc. in II-da de fide: Per eundem scripta. In 4°. Comp. pergam. Vol. 1. S. II. N. 9.*
 24. 1578. *Busaei Petri. In I—II-ae et Epistolas Pauli. A. 1578. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. II. N. 10.*
 25. 1638. *Pethő Steph. In I—II-dae per Mart. Christ. Radosseni. 1638. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. II. N. 11.*
 26. 1674. *De Gratia per Georg. Szentgyörgyi Colleg. General. Tyrnaviae. 1674. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. II. N. 12.*
 27. —. *Sacra Exercitia pro tertio Probationis Anno. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. II. N. 13.*
 28. 1587. *Petri de Rewa Annotationes historicae Morales. In 4°. Comp. pergam. S. II. N. 14.*
 29. 1588. *Peidii Alphonsi Tractaus de Fide. Praemittuntur Theses Ratisbonenses typis editae ex libris Franc. Pochronczii Szellepcsényi Viennae. 1588. In 4°. Comp. Viridis. Vol. 1. S. II. N. 15.*
 30. 1577. *Cortoni Jac. De Sacrificis Missae Controuersiae. Viennae. In 4°. Comp. Viridis. Tomi II. Vol. 2. S. II. N. 16—17.*
 31. 167. *Sennyey Lad. De mediis ad Salutem. In 4°. Comp. Virid. Vol. 1. S. II. N. 18.*
 32. 1645. *Joannis de Lugo Additamenta ad Privilegia S. J. cum Indice generali de Octo Tomis. In 4°. Comp. Virid. Vol. 1. S. II. N. 19.*
 33. 1636. *Gualteri Pauli De jure et justitia per J. Szászy. In 4°. Comp. virid. Vol. 1. S. II. N. 20.*
 34. 1677. *Sennyey Lad. De Incarnatione. Accedit: Glogacs Andr. De Angelis per Franc. Ra-*

- kolupszky. Graecii. 1677. — In 4°. Comp. virid. Vol. 1. Tomi II. S. II. N. 21.
35. 1617. Sz. Anselmus tellyes Böltsességről könyve. Ex Libris Martini Kolenicz Senquiciensis, Parochi Dioszeghiensis. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. III. N. 1.
36. 1635. De Deo uno et trino Disputationes. Item de Fide, Spe et Charitate. Comp. Chart. In 4°. Tomi II. Vol. II. S. III. N. 2.
37. ——. De Matrimonio. de Jure et Iustitia. Ex Libris Joannis Robik. In 4°. Comp. Chart. Tom. II. Voll. II. S. III. N. 4—5.
38. ——. Geraldini Balthasaris De Eucharistia, poenitentia et legibus. In 4°. Comp. Chart. Tomi II. Vol. 1. S. III. N. 6.
39. ——. Bellene De Matrimonio. Decalogo. In 4°. Comp. Chart. Tomi II. Vol. 1. S. III. N. 7.
40. 1587. Classovitz Leonhardi In M. T. Ciceronem de Partitionibus Oratoriis. Ex Libris Georgii Dubovszky. Viennae. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. III. N. 8.
41. 1597. Commentarium Rerum in orbe gestarum usque annum 1595. Comp. Suilla, in 4°. Vol. 1. S. III. N. 9.
42. ——. Naray Georgii Parochi Püspökiensis Conciones festivales et Dominicales. Püspökini. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. III. Nr. 10.
43. 1655. De fide et peccatis. In 4°. Comp. Semipergam. Vol. 1. S. III. N. 11.
44. 1627. Bastianeczic Matthiae Tractatus de Poenitentia. Accedit:
 Penalosa Ambros. Tractatus de fide.
 Spe et Charitate. Viennae. In 4°. Comp. Perg. Vol. 1. S. III. N. 12.
45. 1591. Justiniani Bened. In II. et III. S. Thomae. Romae. In 8°. Tomi II. Vol. II. S. III. N. 13—14.
46. 1655. De Sacramento poenitentiae. In 4°. Vol. 1. S. III. N. 15.
47. 1616. Brochoczii Steph. De Decalogo, — Septem Sacramentis. Viennae. Accedit:

- Becani Mart. De Virtutibus Theologicis et Controversiae. — In 4°. Vol. 1. S. III. Nr. 16.
48. ——. In divi Thomae de Incarnatione, restitutione, Actibus Angelicis, Praedestinatione. Accedit:
Explicatio miraculorum Christi, — In Gene sim. In 4°. Vol. 1. S. III. N. 17.
49. 15—. Hansonii Lud. In II—II-ae Theol. Moralis Particularis. Accedit:
P. Trollensis. In I—II-ae. In 4°. Vol. 1. S. III. N. 18.
50. 1693. Daroultii Ant. Ex Operibus ejus de memoria novissimorum. Collectio Georgii Valosovics, dicata Valentino Orban Eccl. Metrop. Strigon. Canonico. Tyrnaviae. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. III. N. 19.
51. 1662. Reifiriger Georg. In I—II-ae de peccatis, gratia, merito, de Sacramentis. Viennae. In 4°. Comp. Semiperg. Tomi H. Vol. 2. S. III. N. 20—21.
52. 1657. Professio fidei ex Bulla Pii IV. in usum S. J. Collegii Tyrnaviae. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. III.
53. 1579. P. Ferdinandis De Virtutibus, Justificatione, in Evang. Matthaei. Romae. In 4°. Comp. Gall. Tom. H. Vol. 1. S. IV. N. 1.
54. 1694. Sembler Ambros. In II. et III. Sententiarum. De peccatis. Scripsit Paulus Olasz. Tyrnaviae. In 4°. Comp. pergam. rubra. Vol. 1. S. IV. N. 2.
55. ——. Patachich Joan. In III. D. Thomae de Sacramentis. Scripsit Paulus Olasz. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. IV. N. 3.
56. 1644. De Jure et Justitia. Romae. In 8°. Comp. virid. Vol. 1. S. IV. N. 4.
57. ——. De Sacramento poenitentiae cum Appendice de Sponsalibus. In 4°. Vol. 1. S. IV. N. 5.
58. ——. Titularium Mariae ad Litanias Lauretanas accommodatum. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. IV. N. 6.
59. 1629. Expositio Psalmorum 1—20. et in II—II-ae. Tomi III. Vol. 1. S. IV. N. 7.
60. 1633. Joannis de Lugo de peccatis, de Voluntario.

Ex Libris Steph. Bosnyák. Romae. In 8°. Comp. perg.
Tomi II. Vol. 1. S. IV. N. 8.

61. 1642. Perecz Ant. De Gratia, poenitentia et Eucharistia. In 8°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 2. S. IV. N. 9—11.
62. 1628. De Incarnatione, de Deo uno et trino. Romae. In 8°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. IV. N. 12.
63. 1644. In Librum II. Decretalium. Scripsit Sigism. Körsösy. In 8°. Vol. 1. S. IV. N. 13.
64. 1678. Charagnes Bartholom. Tractatus de Sacramentis. Scripsit Szabay Paulint. In 8°. Comp. perg. Vol. 1. S. IV. N. 14.
65. ——. Goall Pauli de Incarnatione. In 8°. Comp. perg. Vol. 1. S. IV. N. 15.
66. ——. De Sacramentis in III Thomae Quaest. 60—83. In 8°. Comp. Chart. Vol. 1. S. IV. N. 16.
67. 1642. Segenschmidt Laur. De Sacramentis in genere. Viennae. In 4°. Comp. pergam. Vol. 1. S. IV. N. 17.
68. 1662. Valentinus Jacobi De fide, Spe Charitate per Georg. Latkóczy. In 4°. Comp. Semiperg. Tomi III. Vol. 1. S. IV. N. 18.
69. 1608. Lamormain De jure et justitia, de Incarnatione. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1. S. IV. N. 19.
70. 1629. In III. Commentarium per Mich. Fejérváry. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1. S. IV. N. 20.
71. ——. In III. Thomae in I-mo. Quaest. 50. de Angelis et I—II-ae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. IV. N. 21.
72. ——. In III. Thomae de Incarnatione. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. IV. N. 22.
73. 1707. De Deo uno et trino, in I. Thomae. Quaest. 1—43. In 4°. Comp. Semigall. Vol. 1. S. IV. N. 23.
74. ——. Expositio Summae S. Thomae, Commentarius in vitam Christi. — Item: De Jure et Justitia, in Libros Ethicorum, Libros de Caelo et Libros Meteororum. In 4°. Comp. perg. Tomi VI. Vol. 1. S. IV. N. 24.
75. ——. In I. Thomae Quaest. 1—13. In II—II-ae. In 4°. Comp. perg. Tomi H. Vol. 1. S. IV. N. 25.

76. ——. *De peccatis, gratia et merito. Ex libris Majthényi.*
In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. IV. N. 26.
77. 1628. *De Deo uno et trino. Romae* In 4°. Vol. 1. S. IV. N. 27.
78. ——. *Borgareschi Franc. Opus Hermeticum Descriptio Mysterii Mundi* In 4°. Comp. Suilla. Vol. 1. S. V. N. 1.
- 79. 1520. *Nyás Demetrii Vicarii Generalis Formularium Ecclesiae Strigon. Strigonii.* In 4°. Vol. 1. S. V. N. 2.
80. 1456. *De Sacramentis administrandis, De Censuris, de Arte moriendi. post 1456.* In 4°. Comp. Asserc. Tomi II. Vol. 1. V. N. 3
81. 1618. *Novák Nic. Regestum Expensarum pro Seminario Capituli Strigon.* In 4°. Comp. perg. V. 1. S. V. Nr. 4.
82. 1584. *Hierfelder Casp. Rechenmeister auf allerley Kaufmanns Händel.* In 4°. Comp. Suilla. Vol. 1. S. V. N. 5.
83. 1694. *Waltsacher Georg. Jus Canonicum. Ex Libris Greg. Franc. Matasich Pazmanitae. Viennae.* In 4°. Semiperg. Vol. 1. S. V. N. 6.
84. 1569. *Garay Pauli Introitus proventuum capituli Eccles. Metrop. Strigon. Tyrnaviae* In 4°. Comp. Suilla. Vol. 1. S. V. N. 7.
85. ——. *Institutiones Juris Canonici.* In. 4°. Comp. Semiperg. Tomi III. Vol. 3. S. V. N. 8—10.
86. 1695. *Scherer Car. Tractatus in Librum IV. Decretalium.* In 4°. Comp. Semiperg. Vol. 1. S. V. N. 11.
87. 1570. *Sonnii Franc. Totius Belgicae Divisio ad opprimendum per Neo Episcopos Evangelium.* In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. V. N. 12.
88. 1698. *Illyes Steph. Liber Rationum Custodialium Ecclesiae Metrop. Strigon. ab A. 1693—1696.* In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. V. N. 13.
89. 1696. *Chronicon Rerum gestarum Constantinopoli. Italice. Ab A. 1684—1696.* In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. V. N. 14.

90. 1694. Hoffmann Franz Eppi V. Ecclesiens. Sermo-
nes Hung. tres. Tyrnaviae. In 4°. Comp. perg.
Vol. 1. S. V. N. 15.
91. 1627. Bogzy Joann. Farrago seu Cynosura Juris
Hung. ordine alphabetico. Cziklen. In 4°. Comp.
Gall. Vol. 1. S. V. N. 16.
92. ——. Loci Communes Decretorum Hung. et Jurista-
rum Opiniones. Vol. 1. S. V. N. 17. NB. per C.
Georg. Jakussith A. 1691. datus Francisco Golszky.
93. ——. Tractatus in Librum III. Decretalium, In 4°.
Comp Semiperg. Vol. 1. S. V. N. 18.
94. 1688. Csepesányi Emer, Formulare Patvarista-
rum Hung. et Lat. In 4°. Comp. perg. rubra. Vol. 1.
S. V. N. 19.
95. 1599. Aen. Gatty Hieron. Commentarii in IV.
Libros Institutionum Juris Civilis. Ingolstadii. In 4°.
Comp. perg. Vol. 1. V. N. 20.
96. 1679. Institutiones Juris Canonici Secundum Opus
Lancelloti scripsit Paulus Ignat. Szabay Püs-
pökiensis. Romae. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. Tomi IV.
S. V. N. 21.
97. 1635. Aphorismi Juris patrii. Ordine Alphabeti. In 4°.
Comp. perg. Vol. 1. S. V. N. 22.
98. ——. De Jure et Justitia in II—Hae. Qu. 57—88.
In 8°. Comp. Chart. Vol. 1. S. VI. N. 1.
99. 1672. De Incarnatione, Angelis, Gratia. fide, Spe, Cha-
ritate. — Grammatica Hebraea. In 4°. Tomi II.
Vol. 2. S. VI. N. 2—3.
100. 1644. De Deo uno, trino et de poenitentia. Scripsit Si-
gism. Körösy. Romae. In 4°. Vol. 1. S. VI. N. 4.
101. 1627. Tractatus de Sacramentis in III. Thomae. In 4°.
Vol. 1. S. VI. N. 5.
102. ——. Commentarii in I—II-ae de Actibus humanis. In
4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. VI. N. 6.
103. 1637. Gualt. Pauli de Jure et Justitia per M. Rados-
seny. Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 7.
104. 1584. Modrzejovszky Albae. De Ceremoniis Sa-

- ramentorum. Explicatio Catechismi Romani. Romae. In 8°. Tomi II. Vol. I. S. VI. N. 9.
105. 1638. Connotationes Expensarum ab A. 1629 — 1638. In 12. Vol. 1. S. VI. 10.
106. 1586. Senney Lad. Examen Ordinandorum, Graecii. In 12. Vol. 1. S. VI. N. 11.
107. 1561. Quaestiones in VIII. Libros Aristotelis de Physica. (Chphi Gösel.) In 12°. Vol. 1. S. VI. N. 12.
108. ——. N. N. Reformati Sermones Catechetici, in Symbolum Apost. Hungarice. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 13.
109. 1584. Expositio Epistolarum et Evangeliorum Domini calium. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 14.
110. ——. Synonima Chemica. Ordine Alphabeti. (Lippayana.) In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 15.
111. 1672. Nigrini Joann. Miscellanea Proverbiorum Epistolarum. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 16.
112. ——. Phrases ex Cicerone collectae. Hung. Slavice. In 12°. Comp. perg. Vol. S. VI. N. 17.
113. ——. Brevis ratio componendorum Versuum. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 18.
114. ——. Controversiae de fide, Pontifice, Tractatus de Sacramentis. In 12°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. VI. N. 19.
115. 1582. Svarcz Franc. Disputationes in H—II-ae de gratia. In 12°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 2. S. VI. N. 20—21.
116. ——. Naray Georg. Adnotationes variae. Romae. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 22.
117. ——. Commentarium in Literas Humaniores. In 12°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 23.
118. 16—. Lippay Georg. A. Eppi Epistolae ad Polycarpum Bonanocz. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. S. VII. N. 1.
119. ——. De Lapide Philosophico. In Membrana. In fol. Vol. 1. S. VII. N. 2.
120. 1673. Szelepcsényi Georg. Urbarium Pertinentiarum S. Crucis. In fol. Vol. 1. VII. N. 3.

121. 1650. Orosz Georgii *Protocollum Expeditionum authenticarum Personalis Praesentiae Regiae*. In fol. Comp. Gall. Vol. 1. S. VII. N. 4.
122. 1623. *Das Erste Buch, welche Handlungen in das Ordinari Recht gehörig* In fol. Comp. perg. Tomi II. Vol. I. S. VII. N. 5.
123. 1570. Krecsmár Joann. *Annotationes in Justiniani Institutiones*. In fol. Comp. perg. Vol. 1. S. VII. N. 6.
124. 1638. *Memorialia Provincialium S. J. post Congregationem A. 1630*. In fol. Comp. perg. Vol. 1. S. VII. Nr. 7.
125. 1687. *Acta Diaetae*. A. 1687. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. S. VII. N. 8.
126. ——. *Index Florum Alphabeticus*. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. S. VII. N. 9.
127. 1628. Ferdinands H. *Mährische Landes Ordnung*. In fol. Comp. perg. Vol. 1. S. VII. N. 10.
128. 1655. *Forma gubernandi Academiae S. J. Tyrnaviae*. In fol. Comp. perg. Tomi II. Vol. 2. S. VII. N. 11—12.
129. 1675. *Registrum animarum Dominii Bajmócz*. In fol. Comp. perg. Vol. 1. S. VII. N. 13.
130. 1573. *Annotationes in Philosophiam Naturalem Aristotelis*. In 4°. Comp. Suilla. Vol. 1. S. VII. N. 14.
131. ——. *In Logicam Aristotelis. Librum Praedicamentorum*. Accedit:
 1588. Grasseri Joan. *Perihermenian et in Libros Topicorum Olomucii*. In 4°. Comp. Suilla. Tomi IV. Vol. 1. S. VII. N. 15.
132. 1610. *Logica, Physica, Geometrium*. In 4°. Comp. Suilla. Tomi III. Vol. 1. S. VII. N. 16.
133. 1588. Grasseri Joann. *Commentarii in Organum Aristotelis*. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. VII. N. 17.
134. 1589 *In Aristotelis Physicorum Auscultationum Libros*. Simonis Benyovszky. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. VII. N. 18.
135. 1587. *Molensis Joan. In VIII. Libros Aristotelis*

- de Physica. Ex Libris Petri Révay Viennae. In 4°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. VIII. N. 1.
136. 1588. Seruriensis Leonardi In Libros de generatione, corruptione et anima Franc. Szelepcsényi. Viennae. In 4°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. VIII. N. 2.
137. 1589. In Libros Physicorum. Meteorologicorum, de anima (Simonis Banovszky.) In 4°. Comp. Suilla. Tomi V. Vol. 1. S. VIII. N. 3. — Item:
138. ——. Grasseri Joann. In Universam Philosophiam Naturalem. Assertiones et Principia Mathematicos. — Ibidem in eodem Volumine.
139. 1586. Prolegomena in Philosophiam Aristotelis et in Libros Perihermenias. (Szelepcsényii.) In 4°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. VIII. N. 4.
140. 1586. Physicorum Aristotelis Libri et Commentarii in Sphaeram Joannis de Sacrobusto. Tomi II. Vol. 1. S. VIII. N. 5.
141. 1587. Molensis Joann. Annotationes in Logicam et Mathesis. In 4°. Comp. perg. Tomi IV. Vol. 2. S. VIII. N. 7—8.
142. 1595. In Libros de anima et Methaphysicorum (Georgii Duhovszky.) In 4°. Comp. Virid. Tomi II. Vol. 1. S. VIII. N. 6.
143. 1588. Auscultationes in Libros de Caelo, Meteorologicos, de anima et Metaphysicos. (Petri de Rewa.) In eodem cum N. 141.
144. 1718. Bombardi Mich. Tractatus in Physicam Particularem Aristotelis. In 4°. Comp. Semiperg. Vol. 1. S. VIII. N. 9.
145. 1588. Charibrid Jac. Physica. Romae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. VIII. N. 10.
146. ——. In Libros de anima et Metaphysicorum. (Pauli Barani) Romae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. VIII. N. 11.
147. 1625. Schlega Joann. Commentarius. in Logicam Aristotelis Viennae. In 4°. Comp. Suilla. Tomi VI. Vol. 1. S. VIII. N. 12.

148. ——. *Tractatus circa ea, quae in Logica agitari solent Perihermenias.* In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1. S. VIII. N. 13.
149. 1669. Fouchard Nic. *Philosophia Naturalis, Sive in Physicam Aristotelis R. D. Robik.* Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. VIII. N. 14.
150. 1626. Gomez Joann. *Explanatio Quaestionum Circa Logicam Aristotelis.* Jos. Clem. Baghy. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. VIII. 15.
151. ——. *Philosophia Universa, Seu in Libros de Caelo, generatione, Corruptione, anima.* In 4°. Comp. perg. Virid. Tomi V. Vol. 1. S. IX. N. 1.
152. 1571. Magistri Benedicti *Tractatus in Libros de Caelo, generatione, Corruptione, anima.* In 4°. Comp. perg. Tomi IV. Vol. 1. S. IX. N. 2.
153. 1696. Guardi Bened. *Universa Philosophia.* (per Joan. Gunda Pazmanitam.) Viennae. In 4°. Vol. 1. S. IX. N. 3.
154. 1590. Grasseri Joann. *Commentarii in Logicam Aristotelis et Libros Physicorum Auscultata.* (Simonis Banovics.) In 4°. Comp. Gall. Vol. 2. IX. N. 4–5. Tomi II.
155. ——. *Meteorologia Curiosa. Accedit: Calendarium cum typis editum.* Tyrnaviae. 1693.
1603. Bischoff Engelhard. *In Physicam Aristotelis.* (Greg. Matalics.) Viennae. In 4°. Comp. Semisuilla. Tomi III. Vol. 2. S. IX. N. 6–7.
156. 1627. Schlega Joann. *Commentarii in Libros de generatione, corruptione et anima.* (Jo. Bosnyák. Viennae.) In 4. Comp. perg. Tomi II. Vol. I. S. IX. N. 8.
157. 1593. Singletonii Richardi *Commentarii in Universam Logicam Aristotelis.* Matthiae Relovii. Alumni. Braunsberg. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S. IX. N. 9.
158. ——. *Duszek Arzneybuch.* Comp. perg. Vol. 1. in 4°. S. IX. N. 10.

159. 1692. *Bischof Engelberti Institutiones Dialecticae. Hymnus in Lutherum. Greg. Matalics. Viennae. In 4°. Semiperg. Comp. Vol. S. IX. N. 11.*
160. 1622. *In universam Aristotelis Physicam Georgii Bordacz. Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. IX. N. 12.*
161. 1661. *Geraldini Balthasaris In Libros Meteorologicos de caelo et anima. In 4°. Comp. semiperg. Tomi IV. Vol. 1. S. IX. N. 13.*
162. 1669. *In Libros de generatione corruptione, Ethica. Viennae. In 4°. Semisuilla comp. Tomi II. Vol. 1. S. IX. N. 14.*
163. 1643. *In Libros Ethicorum Prooemium. Romae. In 8°. Comp. pergam. Vol. 1. S. IX. N. 15.*
164. 1583. *Laurini Joann. Dictata in Organum Aristotelis, cum Indice Alphabetico. Romae. In 8°. Comp. perg. Vol. 1. S. IX. N. 16.*
165. ——. *Summa Organi Aristotelis Logica. Steph. Mihályi. In 8°. Comp. perg T. II. Vol. 1. S. IX. N. 17.*
166. 1625. *Schlega Joann. Commentar. in Logicam Aristotelis. Steph. Bosnyák. Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. IX. N. 18.*
167. 1637. *Sikuten Mich. In Physicas Auscultationes et in Logicam. Sigism. Körösy. Viennae. In 4°. Comp. perg. rubra. Tomi II. Voll. 2. S. X. N. 1—2.*
168. ——. *Förg Bonifacii. In Organum. Aristotelis et Praedicamenta. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1. S. IX. N. 3.*
169. 1632. *In universam Logicam Aristotelis. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 4.*
170. 1636. *In VIII. Libros Physicorum. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 5.*
171. 1570. *Dicidae Explicationes. VIII. Librorum Physicorum, cum Indice. In 4°. Comp. perg. Vol 1. X. N. 6.*
172. 1632. *Gajer Bernardi In Logicam Introductio et Dialectica. Viennae. Item:
Turkovics Georgii Disputationes in VIII*

- Libros Physicorum. Jac. Fejér mp. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1. S. X. N. J.
173. 1630. Sengenschmidt Laur. Institutiones Dialecticae Nic. Posgay. Tyrnaviae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 8.
174. 1632. Ejusdem In II. Libros de generatione, corruptione, anima et Metaphysica. Joann. Cherlay. Viennae. In 4°. Comp. Perg. Vol. 1. S. X. N. 9.
175. 1636. In II. Libros de generatione, corruptione. Aeternitas hic murus etc. Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 10.
176. 1636. Institutiones Logicae. Viennae. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 11.
177. —. In Libros de generatione, Corruptione Ethicorum. Jac. Fejér. In 4°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. X. N. 12.
178. —. In Aeroamata Aristotelis Mathemat. discipl. In 4°. Tomi II. Vol. X. N. 13.
179. 1624. Stama perger Physica. pag. 1—213. Metaphysica. pag. 1—32. Georg. Bordác. Tomi II. Vol. 1. S. X. N. 14. In 4°. Comp. perg.
180. —. In VIII. Libros Physicorum Disputationes. Joann. Cherlay. In 4°. Comp. perg. Vol. 1. S. X. N. 15.
181. 1639. Sikuter Mich. In Libros de Ortu et interitu animae et Libros Ethicorum. Sigism. Kőrös de Beeld. Viennae. In 4°. Comp. Chart. flava. Vol. 1. S. X. N. 16.
182. 1628. Explanatio difficultatum in Libris de generatione, corruptione, anima. In 4°. Comp. Chart. flava. Tomi II. Vol. 1. S. X. N. 17.
183. 1615. Tractatus in Librum de anima. pag. 1—351. Metaphysica. In 4°. Comp. Chart. flav. Vol. 1. S. X. N. 18.
184. 1631. Divinarii Philippi Tractatus de generatione corruptione de anima et L.L. Ethicorum. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 1 S. X. N. 19.
185. 1691. Tractatus Summulitius Mich. Lósy. In 8°. Comp. perg. S. X. N. 20.

Index MSS. recentiorum in Bibliotheca inferiori A. 1811.

186. —. Bärnkopf Ignat. Methodus gubernandi Parochiam. Tyrn. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. S. I. N. 1.
187. 179. Rembeczký Catalogus Librorum Bibliothecae Eccl. Metrop. Strigon. incompletus, In fol. Comp. Chart. Tomi II. Vol. 2. S. I. N. 2—3.
188. 1765. Subcustodis Ordo votivorum Eccl. Metrop. Strigon. juxta decisionem Consistorii Tyrnav. In fol. Comp. Gall. Vol. 1. S. I. R. 4.
189. —. Callot Rede über die Vergänglichkeit der Dinge. In fol. Comp. Chart. Vol. 1 S. I. N. 15.
190. 1757. Tractatus de Deo uno trino, Incarnatione, Actibus humanis, jure, justitia. Seripsit Sigismund Kunics. Romae. In 4°. Tomi IV. Vol. 1. S. II. N. 1.
191. 1741. Tractatus de Gratia, de Sacramentis, de beneficiis Ecclesiasticis. In 4°. Tomi II. Vol. 1. II. N. 2.
192. 175. Tractatus de Incarnatione. Actibus humanis. Sigism. Keglevics. Romae. In 4°. Comp. perg. Tomi II. Vol. 1. S. II. N. 3.
193. —. Tractatus de Deo uno, trino, justitia, de Virtutibus Theologicis. Accedit:
 —. De Sacramentis, poenitentia, de Incarnatione, actibus humanis, In L. I. Decretal. In 4°. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 3. S. II. N. 4—6.
194. 1751. Tractatus de Controversiis, jure, justitia, et Deo Sciente Volente Romae. In 4°. Comp. perg. Tomi III. Vol. 3. S. II. N. 7—9. Accedit:
 —. P. Osorii De Sacramento poenitentiae. Lad. Kemény. In iisdem Vol.
195. 1740. Noceti Caroli De beatitudine, actibus humanis et Incarnatione. Franc. Galgóczy. Romae. In 4°. Tomi II. Vol. 1. S. II. N. 10.
196. 1772. Operarius in vinea Domini in negotio Religionis. In 4°. Comp. Gall. II. N. 11.

197. 1768. *Theologia Moralis in usum Examinatorum.* In 4°. Comp. Semigall. Vol. 1. S. II. N. 12.
198. 1776. *Baranyi Joann. Concionum.* Tomi III. et VI. Fol. Egres. In 4°. lacer. Vol. 2. S. II. N. 13—14.
199. 1777. *Kaszaniczky Adam. Grammatica Hebraica per Matthiam Krastenics scripta.* Tyrnaviae. Vol. 1. S. II. N. 15.
200. ——. — *Harmonica Evangeliorum.* In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. II. N. 16.
201. ——. — *Hermenevtica N. Testamenti Secundum Ordinem Haydii.* In 4°. Comp. flav. Vol. 1. S. II. N. 17.
202. ——. — *Hermenevtiſca. N. Testamenti.* In 4°. Comp. Caerul. Tomi II. Vol. 2 S. II. N. 18.
203. ——. *Tractatus de Sacramentis, de Gratia.* In 4°. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 2 S. III. N. 1.
204. 1746. *Hávor Joann. Bapt. Tractatus de Incarnatione, Angelis actibus humanis.* Steph. Nagy Tyrnaviae. In 4°. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 1. S. III. N. 2.
205. 175. *Tractatus de Deo uno trino.* Sigism. Keglevics. Romae. In 4°. Comp. Gall. Tomus I. Vol. 1. S. III. N. 3.
206. 1741. *Ludovici de Biel Tractatus de Angelis, actibus humanis, Incarnatione.*
207. 1742. — *Tractatus de Sacramentis, Baptismo Confirmatione, Eucharistia.*
208. 1742. *Orsi Cajetani De peccatis, Gratia, meritis.* In 4°. Comp. Semigall. T. IV. Vol. 2. S. III. N. 4—5.
209. 1748. *Diss. Polemica de Ecclesia Triumphante, Cultu Sanctorum.* Accedit:
——. *Pongracz Steph. Cursus Philosophiae Aristotelicae.* (per Lad. Kemény.) In 4°. Comp. Semigall. Vol. 1. S. III. Nr. 6.
210. 1749. *Letovanecz Ord. S. Pauli. Tractatus de Jure, justitia, Incarnatione, Angelis, Actibus humanis.* (Franc. Draveccky) Romae. In 4°. Comp. Gall. Tomi V. Vol. 1. S. III. N. 7.
211. 1745. *Repsely Lad. Tractatus VIII. Theol. et com*

- pendium omnium, Georg. Koleda, Jos. Steininger et adhuc duorum. Tyrnaviae. In 4°. Comp. Semigall. Tomi IX. Vol. 9. S. III. N. 8-16.
212. 1748. Hávor Joann. De Deo uno, trino, de Jure et Justitia (Steph. Nagy et Andr. Pestaluzzi.) Tyrnaviae. In 4°. Comp. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 1. S. III. N. 17.
213. ——. Laurus Virginis ex Lauretanis Titulis adornata. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. III. N. 18.
214. De Deo uno trino in I. Thomae; de Jure et Justitia. In 4°. lacer. Vol. 1. S. III. N. 19.
215. ——. De aeternitate Mundi, animae immortalitate. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. IV. N. 1.
216. 1713. Rima Szombathy Steph. Sz. Bernard könyvéből ki szedett Predikacziok. Poson. In 4°. Comp. Semigall. Vol. 1. S. IV. N. 2.
217. ——. Lud. de Biela et Franc. Kisslinger. Tractatus de Deo uno trino, De Jure et Iustitia. In 4°. Comp. Semigall. Tomi II. Vol. 1. S. IV. N. 3.
218. ——. Tractatus de Tribus Sacramentis, vitiis peccatis, de gratia, justificatione.
 ——. De reliquis Sacramentis, fide, Spe, Charitate.
 ——. De Incarnatione, Angelis, Actibus humanis. In 4°. Comp. Semigall. Tomi VII. Vol. 3. S. IV. N. 4-6.
219. 1742. Orsi Cajetani De Virtutibus Theologicis. Viennae. Item:
 ——. De Biel, Lud. De poenitentia et ceteris Sacramentis. (Franc. Galgóczy.) In 4°. Comp. Semigall. Tomi V. Vol. 2. S. IV. N. 7-8.
220. ——. Tractatus de poenitentia et virtutibus Theologicis. In 4°. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 1. S. IV. N. 9.
221. ——. Tractatus de Angelis, beatitudine, Actibus humanis, Incarnatione. In 4°. Comp. Gall. Tomi II. Vol. 2. S. IV. N. 10-11.
222. 1741. Graffheiden Franc. De Incarnatione,

- de Sacramentis, in specie de Eucharistia. (Casp. Hel-
muth.) Tyrnaviae. 1741. In 4°. Comp. Semigall. Tomi
H. Vol. 1. S. IV. N. 12.
223. 1789. *Votiva extraordinaria Capituli Eccl. Metrop.*
Strigon. In 4°. Comp. Chart. Vol. 1. S. V. 1.
224. 1730. *Lamy Joann.* *Indiculus Rerum horis subcisivis*
Collectarum. Diószegh. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. S.
V. N. 2.
225. 1702. *Joann. Bapt. Konczy.* *Tractatus VIII. Theo-*
logici de Deo, gratia, Virtutibus.
— —. *Joann. Ulloa et Emman. Zagaria.* *Tractatus*
Theologici de jure, justitia, Incarnatione, Sacramentis.
1702—4. In 4°. Comp. Semigall. Tomi IX. Vol. 9. S.
V. N. 3—11.
226. 1738. *Prescher Joann. Bapt.* *Tractatus de Deo*
uno trino. Vol. 1. S. V. N. 12.
227. 1703. *Conti Joann.* *Theologia Scholastica.* Ro-
mae. In 8°. Comp. perg. Vol. 1. S. VI. N. 1.
228. 1720. *Szakmary Jos.* *De Deo uno trino.* A. Eppi
Nic. Chaky. Romae. In 8°. Comp. perg. Vol. 1. S.
VI. N. 2.
229. ——. *De Jndice Controversiarum. Metaphysica. Ethica.*
In 4°. Tomi VI. Vol. 1. S. VI. VI. N. 3.
230. 1707. *Ministri Aug. Conf.* *Preces et Sermones Sla-*
vici Acta Synodi Solnensis A. 1710. In 4°. Comp.
Gall. Vol. 1. S. VI. N. 4.
231. 1745. *De Deo uno trino (Joann. Hyros) Viennae.* In 8°.
Comp. Chart. Tomi. III. Vol. 3. S. VII. N. 1. *β*je.
232. 1756. *S. Ignatii Exercitia tradita in Novitiatu Tren-*
chiniensi. Trenchini. Vol. 1. S. VII. N. 2.
233. ——. *Recollectio triduana P. Rochel et de Votis S.*
J. In 8° Vol. 1. S. VII. N. 3.
— — — S. VII. M. 3 *β*.
234. ——. *Clementis XI. Homiliae Consistoriales cum*
Lexico dictorum memorabilium. In 8° Comp. Gall.
Tomi II. Vol. 1. S. VII. N. 4.
235. 1724 *Forgách Pauli* *Descriptio Scapularis Imma-*

- culatae Conceptionis. B. M. V. Tyrnaviae. In 8°. Comp. Gall. Vol. 1. S. VII. N. 5.
236. ——. *Indulgentiae Rosarii Annunciat.* Germ. Hung. Vol. 1. in 8°. Comp. Gall. S. VII. N. 6.
237. ——. *Medicina contra pestem.* In 8°. Comp. Gall. Vol. 1. S. VII. N. 7.
238. ——. *Conferentiae de regulis modestiae.* In 12°. Comp. Chart. Vol. 1. S. VII. N. 8.
239. ——. *Rochel Jac. Regula agendorum et ignis Sacer, sen Octiduana Exercitia.* In 12°. Comp. Semigall. Tomi II. Vol. 2. S. VII. N. 9–10.

Codices MSS. Juridico-Historici.

240. 1767. *Series fundamentorum et foundationum Collegii Rubrorum Tyrnaviae.* In fol. Comp. Chart. Vol. 1. J. H. S. I. N. 1.
241. 1717. *Scriba Joann. Samaritani Magnalia Magnalium Dei anno Regni Christi decimo.* Posonii. In fol. Comp. Gall. Vol. 1. J. H. S. I. N. 2.
242. 1706. — — — *Tamus amoris ad Deum. Cum Dedicatione ad Carolum VI.* Posonii. 1706–17. In fol. Comp. perg. Vol. 1. J. H. S. I. N. 3.
243. 1809. *Arady Joann. Nep. Miscellanea Ecclesiastica.* Tyrnaviae. In fol. Comp. Chart. Caerul. V. 1. J. H. S. I. N. 4.
244. ——. *Bärnkopf Ignatii Publico politica Projecta Coordinationis Diaetae.*
245. ——. *Reflexiones in Planum Coordinationis Diaetarum.* Ejusdem.
246. ——. *Ejusdem Quaestio: an abolitae religiosae Communitates restituendae? Cum Reflexionibus pro et contra.*
247. ——. *Notanda circa Religiosos et Quaestiones Juridicae, politicae oeconomicae pertractae.*
248. ——. *Ejusdem Repraesentatio Capituli Segniensis ad Status et OO. diaetaliter congregatos.*

249. 1790. Ejusdem Repraesentatio Cott. Pestiensis de libertate preli 25 Sept.
250. ——. Ejusdem Leopoldi II. Resolutiones quoad Diploma Inaugurale.
251. 1777. Ejusdem Opinio deputationis Juridicae in Ordine ad Causas Matrimon.
252. ——. Ejusdem Opinio Curiae Regiae quoad Fora Spirituality.
253. ——. Reflexiones circa Graeci Ritus non unitorum Episcoporum Sessionem in Diaeta.
254. 1790. Bärnkopf Ignatii Recursus ad Suam Majestatem contra impunitatem Apostasiae.
255. ——. Synopsis Diplomatum ab A. 1618 quod negotium Religionis.
256. 1790. Projectum Repraesentationis in obversum Propositionis Regiae. Omnia Bärnkopfiana ad N. 245. In fol. Charta flava. Tomi XIX. Vol. 1. J. H. S. I. N. 5.
257. ——. Collectio Documentorum Statisticorum Ignatii Bärnkopf. In fol. Tomi Seu Documenta XXII. Vol. 1. J. H. S. I. N. 6.
258. 1764. Filo Joann. MSS. I. Vexatio dat intellectum Posonii.
1770. Cardinals Migazzy Vorstellung in Betref des Alters zur Profession. Wien.
1771. Processus Decimarum Scepusiensium.
1772. Intimatum circa defunctum Mich. Okolicsányi. 10 Oct. et
- . Circa Normam Ratiociniorum in Convictu Tyrnaviae, et Seminar.
- . Informatio de Missione Ujvaroska et Leopoldopolensi.
1779. Statuta Generalia Visitationibus Parochiarum adjecta. Érsekújvar.
1775. Declaratio Capituli Strigon. occasione dismembrationis Dioecesis.
1781. Sermo funebris Mart. Görgey tempore exequiarum M. Theresiae. Strigonii.

- —. *Paria Duchodkow, Fary Sebechleb.*
1751. *Cardinalis Mechlin, ad Josephum II. circa Bullam Unigenitus. Mechlin.*
- 1782 *Josephi II. Explanatio Decreti Tolerantiae. Viennae.*
- —. *Schema Agendorum Commissionis Ecclesiasticae.*
1783. *Eppi Sabariensis ad Primatem circa Parochiam Dömölkiensem.*
1781. *Pii VI. P. P. ad Josephum circa jus nominandi Ep-pos Lombardiae.*
1783. *Capituli Veszprimiens. ad. Exc. Consilium circa Revelationem proventuum.*
1783. *Primatis Responsum ad Eppum Sabar. circa Parochiam Dömölk.*
1785. *Intimatum de Regiis Commissariis. Budae.*
- —. *Status Regni Hungariae per Grossingerum.*
- —. *Instructio pro Magistratibus Comitatum.*
1780. *Opinio Capituli Agriensis de forma Officiorum Divinorum.*
1790. *Sermo ad Status et OO.*
- Omnia collecta per Joann Filo. In fol. Charta flav. frusta 24. Vol. 1. J. H. S. I. N. 7.*
259. — —. *Historia Ecclesiastica. Sec. I—XVII. Cum Dissertationibus. In fol. Chart lacer. Vol. 2. J. H. S. I. N. 8—9.*
260. — —. *Bärnkopf Ignat. Circa Tolerantiam:*
1. *Artt. in negotio Religionis ab A 1523—1715. cum Reflexionibus.*
1781. 2. *Supplex Libellus A. et H. Conf. ad Josephum II Cum Observationibus.*
1781. 3. *Observationes circa induendam A. 1681. Tolerantiam.*
- —. 4. *An et quomodo possibilis Reunio?*
- In fol. Charta flav. Vol. 1. J. H. S. I. N. 10.*
261. 1807. *Bärnkopf Ignat. Protocollum Seminarii Pestani et Diarium A. 1805--1807. In fol. Comp. Chart. Tomi II. Vol. 1. J. H. S. I. N. 10. 3.*
262. — — — *Diplomatiarum A. Epporum Strigon.*

- ab A. 1000—1525. fol. Comp. Semigall. Vol. I. J. H. S. I. N. 11.
- 1. — — — *Chronicon AEpporum Strigoniensium.*
 - 2. *Canonicorum Eccl. Metr. Strigon. usque annum 1525. Tyrnaviae.*
 - 3. *Praepositura et Praepositi Posoniensis.*
 - 4. *Opinio circa Dispensationes Sede vacante.*
 - 5. *Catalogus Episcopatum Titularium.*
 - 6. *Status Ecclesiarum Dalmatiae.*
 - 7. *De origine, variationibus et hodierno Statu Decimarum in Hungaria.*
 - 1782. 8. *De jure Decimandi Epporum Hungariae.*
 - 9. *Historia vitae communis, in specie Canonico-*
rum.
 - 10. *Connotationes ex lege et praxi Hungariae*
circa revisionem Testamentorum.
 - 11. *De Matrimonialibus Causis et Dispensa-*
tionibus.
 - 12. *Connotationes ex Sebast. Berardi Commenta-*
riis de Matrimoniis.
 - 13. *Connotationes ex Barbosa de Officiis et po-*
testate Episcoporum:
Omnia Bärnkopfiana. In fol. Comp. Semigall frusta
13. Vol. 1. J. H. S. I. N. 12.
 - 263. —. *Belii Matthiae Notitia Hung. Novae. To-*
mus V. De Cottu Trenchin. In fol. Chart. Vol. 1. J.
H. S. S. I. N. 13.
 - 264. —. *Collectio Pasquilorum. In fol. Comp. Chart.*
Vol. J. H. S. I. Nr. 14.
 - 265. —. *Malevicz Ignat. Jos. Acta contra S. J. In*
fol. Comp. Chart. Vol. 1. J. H. S. I. N. 15.
 - 266. —. *Collectio pagellarum de reductione Coronae.*
In fol. Comp. Chart. Vol. 1. H. J. S. I. N. 16.
 - 267. 1762. *De relaxatione Chori Eccl. Metr. Strigon. re-*
cens. inducti. In fol. Comp. Chart. Vol. I. H. J. S. I.
N. 17.
 - 268. —. *De festorum dierum cultu ad Episcopos. In*
fol. Comp. Chart. Vol. 2. H. J. S. I. N. 18—19.

269. 1781. Faba Simonis Diss. de jure Catholicae Religionis in Hung. jussu AEppi Tyrnaviae. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. H. J. S. I. N. 20.
270. 1765. Protocollum de funere et Execut. Testamenti Franc. Barkóczy. Poson. In fol. Chart. H. J. S. I. N. 21.
271. ——. Nagy Steph. MSS.
1762. 1. Litterae Capituli Eccl. Strig. ad AEppum ratione Chori etc. Tyrn. 9. Jul.
- . 2—6. M. Theresiae aliquot Edicta intimata.
- . 7. Valentini Lépes Oratio ad Matthiam pro Hungaris.
- . 8. Collationales et Acta Installationis AEppi Barkóczy.
1752. 9. Supplex Libellus Eppi Jaurin. contra A catholicos.
1762. 10. Intimatum de Primate constituto Studiorum Protectore.
1761. 11. Decretum occasione restitutae arcis Strigoniensis etc.
- . 16. Tractatus juridicus Explanationem Jurisprudentiae Hung. Complectens.
1759. 17. Idea Praxis Processualis praelecta in Universitate Tyrnaviensi.
- . Idea Praxis Processualis. P. I. de Personis. In fol. Comp. Semigall. frusta 18. Vol. 1. H. J. S. I. N. 22.
272. ——. Bärnkopff Ignatii MSS.
- . 1. Informatio de Steph. Kasó Praeposito Quinqueeccles.
- . 2. Processus Criminalis contra Nádasdy etc.
- . 3. De Piseto AEpporum Strigon.
- . 4. De Praepositura Posoniensi conservanda.
5. Protestationes in Negotio Religionis.
6. Character Nationis Hungaricae.
7. Circa Graeci Ritus non unitos.
8. Deductio Subsidiarum Cleri Hungarici.

9. *Ad biographiam Hieronymi Balbi Praepositi Poseniensis.*
In fol. Vol. 1. H. J. S. I. N. 23.
273. 1761. *Neiner Bálint Világ zsib-vásárja, fordított*
Ipoly Gáspár által. N.-Szombat. In fol. Vol.
1. H. J. S. I. N. 24.
274. 1789. *Marci Crisini Martyrium A. 1619. d. 7. Sept.*
Tyrnaviae. fol. Vol. 1. H. J. S. I. 24 β .
275. 1781. *Decisiones Curiales.* In fol. Comp. Semigall.
Vol. 1. H. J. S. I. N. 25.
276. 1790. *Acta Diaetalia A. 1790. dictata. Budae.* In fol.
Comp. Semigall. Vol. 1. H. J. S. I. N. 26.
277. 1791. *Protocollum Deputationis Regni in Publico*
Eccles. 1791—3. In fol. Comp. Semigall. V. 1. H. J.
S. I. N. 27.
278. 1756. *Series Causarum per Tab. VII Viralem termi-*
natorum. In fol. Vol. 1. H. J. S. I. N. 28.
279. 1791. *Elaboratum Deputationis Urbarialis 1791—3.* fol.
Semigall. Vol. 1. H. J. S. I. N. 29.
280. 1764. *Diarium et Acta Diaetae A. 1764.* Comp.
Gall. Tomi II. Vol. 1. H. J. S. I. N. 30.
281. 1729. *Acta Diaetae A. 1751.* In fol. Comp. Gall. Vol.
1. H. J. S. I. N. 31.
282. 1729. *Acta Diaetalia A. 1729.* In fol. Comp. Gall. Vol. 1.
H. J. S. I. N. 32.
283. ——. *Corpus Juris Hungarici Qnadripartitum.*
In fol. Comp. Gall. Vol. 1. H. J. S. I. N. 33.
284. 1708. *Acta Diaetalia A. 1706, 1708—12.* In fol. Comp.
Gall. Vol. 1. H. J. S. I. N. 34.
285. ——. *Verantii Ant. Epistolae Selectae.* In fol.
Vol. 1. H. J. S. II. N. 1.
286. 1526. *Grenndszky Sam. Epitome Rerum ab A.*
1526—1663. in Hung. et Transylv. gestarum. A. 1666.
In fol. Comp. Semigall. Vol. 1. H. J. S. II. N. 2.
287. 1735. *Kolinovics Gabr. Vitae Belli Ducum ad*
Jos. Eszterházy. Senquicii. In fol. Gall. Vol. 1. H. J.
S. II. N. 3.
288. ——. *Trautson Joann. Eppi Vienn. Epist. Pastora-*

- lis et Concordata Germanicae Nationis. In fol. Comp. Semigall. Vol. 1. H. J. S. II. N. 4.
289. 1761. Sommer Joann. Peregrinatio terra, marique instituta. In fol. Vol. 1. H. J. S. II. N. 5.
290. ——. Principia Juris Hungarici. In fol. Vol. 1. H. J. S. II. N. 6.
291. ——. Memorabilia de origine, progressu, fine Templariorum. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 7.
292. 1734. Ujvendighy Joann. Regestum Rationum Seminarii S. Steph. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 8.
293. ——. Scriba Joann. Samaritani Uinctio et Sensa Coelestia. In fol. Comp. Gall. Voll. 3. H. J. S. II. N. 9—11.
294. 1752. Canonici Eccl. Metr. Rationes perceptionis et erogationis ab A. 1752—62. In fol. Vol. 1. H. J. S. II. N. 12.
295. 1777. Exc. Consilii L. H. Instructio pro Emerico Okolicsányi Consiliario. In fol. Gall. Vol. 1. H. J. S. II. N. 13.
296. 1690. Pragmatica Academica pro Cubiculo Cancellarii 1690—1768. In fol. Gall. Vol. 1. H. J. S. II. N. 14 *β*.
297. 1700. Urbarium Izsaense, seu proventus Praepositi S. Thomae. 1700—16. fol. Vol. 1. H. J. S. II. N. 14.
298. 1708. Articuli Posonienses A. 1708. et Gravamina. In fol. Comp. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 15.
299. 1701. Jezerniczky Jo. Visitatio Parochiarum Cott. Strigon. In fol. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 16.
300. ——. Trismosini Salam. Aureum Vellus oder goldene Schatzkammer. fol. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 17.
301. 1708. Gravamina SS. et OO. in Diaeta 1708. 25. Junii proposita. In fol. Chart. Vol. 1. H. J. S. II. N. 18.
302. 1697. In Facultate ab A. 1697—1764. In fol. Comp. Gall. Vol. 1. H. J. S. II. N. 19.
303. ——. Memorabilia de Abbatia S. Adriani de Szala. In 4°. Vol. 1. H. J. S. III. N. 1.

304. ——. *Hypercrition et Recensio Librorum*. In 4°. Vol. 1. H. J. S. III. N. 2.
305. ——. *Bärnkopf Ignat. Epistolae IV. de unione Protestantium et de Methodo Juris Publ. Hung.* In 4°. Tomi II. Vol. 1. H. J. S. III. N. 3.
306. ——. *Quaestiones I, II. et III. Decretalium*. In 4°. Comp. Gall. Vol. 1. H. J. S. III. Vol. 4.
307. ——. *Recensio Librorum variorum potissimum Gallici Idiomatis*. In 4°. Comp. Semigall. Vol. 3. H. J. S. III. N. 5—7.
308. ——. *Miscellanea in usum Galász Alumni Seminarii Poson.* In 4°. Comp. Semigall. Vol. 1. H. J. S. III. N. 8.
309. ——. *Miscellanea historica ordine alphabetico*. In 4°. Chart. Caer. Vol. 1. H. J. S. III. N. 9.
310. ——. *De remediis contra varias corporis affectationes*. In 4°. Comp. rubr. Vol. 2. H. J. S. III. N. 10—11.
311. ——. *Lakics Sigism. Praelectiones in L. I—III. Decretalium*. Kaszaniczky, Nedeczky. Tyrn. Chart. Vol. 1. H. J. S. III. N. 12.
312. ——. *Historica Ecclesiastica. Sec. I—VI. Vancsay*. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. III. 13.
313. ——. *Bärnkopf Ignat. Notata ex jure Ecclesiastico*. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. III. N. 14.
314. ——. *Kolinovics Gabr. Rerum Hung. Libri XIII. ab A. 1701—20. Senquicii*. In 4°. Vol. H. J. S. IV. 2. N. 1—2.
315. ——. *De Jesuitis*. Arady. In 4°. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 4.
316. ——. *Untersuchung der Giltigkeit des Brewe wider Jesuiten*. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 4.
317. 1762. *Archieppi Novograd. Sermo funebris in Petrum III. Imperatorem Russorum et Germ. Petropoli*. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 5.
318. ——. *Alchimia*. In 4°. Chart. Vol. 2. H. J. S. IV. N. 5—9.
319. ——. *Tractatus in L. V. Decret. De Sacramentis, Decalogo*. Budae. In 4°. Semigall. Tomi III. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 5. 3.

320. —. Péterffy Franc. Steph. Promotio ad Doctorem Theol. in membrana picta Romae. In 4°. Semi-gall. H. J. S. IV. N. 6.
321. —. Resolutiones R. in Materia Religionis pro Parochis. In 4°. Gall. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 7.
322. —. Physica et Metaphysica. Keglevics. In 4°. Vol. 1. H. J. S. IV. Vol. 7. β .
323. 1770. Hersching, Historia Eccl. Sec. I—IV. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. IV. N. 8.
324. Hryaver Márton Hat Magyar Históriák Versekben. In 4°. Gall. Vol. 1. H. S. IV. N. 10.
325. —. Formula Patvaristarum In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. V. N. 1.
326. —. Koller Steph. Praxis Processualis. Steiner Instit. Justin. Accedit:
Bencsik de Liberis. Tit. 112, 113.
In 4°. Tomi III. Vol. 1. H. J. S. V. N. 1. β .
327. —. Institutiones Canonicae. In 4°. Tomi III. Vol. 3. H. J. S. V. N. 2—4.
328. 1751. Modus extradandi Reambulatorias Metal. etc. In 4°. Tomi II. Vol. 1. H. J. S. V. N. 5.
329. —. In Librum III. Decretalium. In 4°. Vol. 1. H. J. S. V. N. 6.
330. 1752. Liber continens nomina Alumnor. Seminarii S. Adalberti. 1712—1742. In 4°. Vol. H. J. S. V. Nr. 7.
331. 1721. Mosel Jos. Ant. Discursus super Art. 3. 1715. in negotio Religionis. In 4°. Vol. 1. H. J. S. V. N. 8.
332. —. Geographia et Heraldica. Arady. In 4°. Pergam. Tomi II. Vol. 1. H. J. S. V. N. 9.
333. 1719. Emeric. Majthényi Regestum Divisionale V. Cap. Eccl. Strig. In 4°. Chart. Vol. 1. H. J. S. V. N. 10.
334. 1747. Meccesser Philosophia Universa. Draveccky Romae. In 4°. Gall. Vol. 2. H. J. S. VI. N. 1—2.
335. 1759. Logicae Institutiones. In 4°. Papotheca. Vol. H. J. S. VI. N. 3.
336. 1749. Pongracz Steph. Tractatus in LL. Physic.

Aristot. et Dialectica. Claudiopol. In 4°. Semigall.
Vol. 2. H. J. S. VI. N. 4—5.

337. ——. *Physica Specialis et Methaphysica*. Keglevics. In 4°. Gall. Vol. 1. H. J. S. VI. N. 6.

338. ——. *Apfalter Ernesti Institutiones Dialecticae*.

NB. Non exstat in hac Bibliotheca amplius Franc. Foris Otrókocsy *Historia Ecclesiastica circiter ad Seculum XIII. producta* quam hic vidi ante Installationem Batthyaniam.

Eddig terjed Kovachich illetőleg Palkovich jegyzéke. Mennyiben foglalja ez magában a főegyházi könyvtár kéziratainak 1811-ik évi állományát, mennyiben nem? ennek megítélésére a könyvtár élén álló szakférfiak a legilletékesebbek.

A CORVINA TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: Szilágyi Sándor.

Ha Csontos J. t. barátom — s a tudomány érdekében óhajtuk, hogy ez minél hamarább megtörténjék — a Corvin-codexek viszontagságos történetének megírásához hozzá fog, kétségtelenül örömmel fog minden adatot fogadni, mely egy vagy más tekintetben adalékot képez ahhoz, mit e tárgyra vonatkozólag összegyűjtött.¹⁾ Fogadja hát szívesen tőlem is az alább következő adatokat, melyekhez másnemű buvárlataim közben jutottam, s melyek egy részét képezik a könyvtár visszaszerzése érdekében a XVII. század első felében folytatott diplomáciai alkudozásoknak.

Tudva van, hogy röviddel egymásután csaknem egy deceniumban Althan és Pázmány, Bethlen és Rákóczy tettek lépéseket. A három elsőnek sikertelen kísérlete után Rákóczy vette a dolgot kezébe: ő a gyulafehérvári könyvtár számára akarta megszerezni.

Mindjárt uralkodása második évében Budán tette meg a szükséges lépéseket az 1631. okt. végén kinevezett Huszain pánánál — de a »németes« embernél semmi eredménnyel. Ez vezette a gondolatra, hogy egyenesen a portához fordul s Fehér-

¹⁾ A Corvina bibliographiájának megírásánál három szempont jö tekintetbe; először mily körülmények közt kerültek és őriztettek a könyvek a Corvinában, másodsor mely viszontagságokon mentek keresztül Mátyás halála után egész Budavárának visszafoglalásáig és harmadszor mi történt velök ez időtől fogva napjainkig? E három szempont alá esnek a Corvina maradványai összesen és egyenkint. E szempontok felderítése sok időt és széles körű kutatásokat kíván, mivel a nélkül a Corvina bibliographiáját alaposan megírni nem lehet. Ezért köszönettel veszünk minden oly adatot, mely ezen szempont bármelyikének felderítését előzoza. Fogadja azért mélyen tisztelt czikkíró úr becses közléseért őszinte köszönetünket.

várról aug. 10-ről állandó portai oratorát Szalánczy Istvánt következőleg utasítá ez ügyben: »Budán mennyi sok szép régi deák könyvek legyenek, melyek csak úgy senyednek el, ha kegyelmed módját arányzaná, (azaz találná) bár ugyan ígérne vagy száz tallért, vagy száz aranyat Zöldfikárnak (a magyar dragománnak, egy az erdélyi ügyekben nagy befolyású embernek), bár csak más félszázat szerezne benne ide választva. Ha pedig mind ide szerzené, adnék bizony ezer aranyat neki.«

Mint e sorok mutatják Rákóczy úgy hitte, hogy ajándékul megkaphatja, — mert az ajánlott összeg a közvetítés megjutalmazására volt szánva. Szalánczy beszélt is Zöldfikárral s az eredményt nov. 3-áról következőkben írta meg: »az budai könyvek felől Nagyságodnak azokról az császárnak, fővezérnek, Muftinak külön-külön iratni kell, azt mondja Zöldfikár, s nekem is úgy tetszik kegyelmes uram, ha valami jó hírrel jöhetne Nagyságod postája attól, mert ha csak szóval indítjuk, haladék lehet a dologban, s ha kitudódik, irigye találkozik a dolognak, de az levélre való választéttal nem halogathatná s talán valahogy ellophatnák (azaz megvesztegethetnék) elmejeiket.«

Szalánczi tanácsát megfogadta Rákóczy.

Az 1633-iki adót csak az 1633. év elején küldte be a portára; s ezzel a mi neheztelés volt ellene, elfordítá fejről. De ez zaklatott idő volt. — Székely Mózesben Rákóczynak versenytársa támadt, s alig hogy a főkövetek beértek a portára, új oratort kelle felkészítnie. Ez Keresztesi Pál volt, — s Rákóczy ezt bizta meg az alkudozással a Corvinák ügyében. Szalánczy utasításához híven levelet írt a szultánnak 1633. febr. 15-ről, melyet fölterjesztés végett azzal az utasítással küldött Szalánczynak, hogy ha nem találná jónak, írja meg észrevételei. A levél szövege így hangzik:

»Hatalmas győzhetetlen császár, az felséges ur Isten hatalmasságodnak egy napját ezerre tévén, kívánt szerencséjét napról-napra nevelje, fényes birodalmát ez földön terjessze, és minden ellenségét éles fegyvere alá hajtja.

Hatalmasságodnak fényes kapujára, országunknak régi törvénye és rendelése szerint kelletvén bocsátanom főkövetemet nemzetes Keresztesi Pált, több dolgaik között, kikről hatalmasságodat szükségesképen meg kellett találnom, (t. i. keresnem) akarám ilyen do-

logról is tudósítani. Az nagyemlékezettü Bethlen Gábor fejedelem, látván, hogy a bölcs emberekre, mely nagy szüksége volna ez országnak, kezdett volt az oda fel az felső országokra küldözni, es taníttatni, ugyan számosan mint uri főrendeket és közember gyermekeit is ugyan sok költséggel, kik közül némelyek visszajövéen nagy tudománynyal, mindazolta ez ideig hazájoknak nagy haszonnal szolgáltak, de nem kevesen beiván az német humort, pápistákká löttek és most nem hasznára, hanem romlására szolgálnak hazájoknak, nemzetségeknek. Melyre képest igen eszesen gondolkozván róla, ugyan itt Fejérvárott indított volt meg életében magunk vallásán való egy derekas nagy scholát, melyet noha el nem végezhetett, de oly állapottal hagyta, hogy immár nem sok hűja lévén, Isten engedelmeből elvégeződik, kinek hírére mindenfelől nem kevés számmal is gyülekeznek immár is mind tanuló ifjuság és bölcs emberek is. Az volna reménységem, ezután nem kellene pápa birodalmában bocsátanom az ország fiait hatalmasságod országának nagy kárára. Vagyon mindazonáltal ilyen nehézségem, hogy könyveim scholámban kevesen vagyon, ki nélkül igen szűkes lévén ez nagy zürzavarjában az oda fel való országoknak, szerét nem tudom tenni. Tudván lenni hiszem hatalmasságodnál, mikor Budát a szentséges szultán Szulimán, az hatalmasságod boldog emlékezettü eleje kézhez vette volna, noha nevezet szerént még a párnákon is megengedte volt, hogy kihuzzák onnan, de akkor Fejérvárott is elegendő könyvek lévén, és az urak is inkább mind pápisták lévén, mivel azok a könyvek, kik ott voltak, nem hitünkön való szent irások voltak, azokat nem vitték ki onnan, hanem most is ott vannak. Mivel azoknak ott való tartásában semminemű haszna nem lehet hatalmasságodnak, sem azoknak kiadattatásában kára, nagy alázatossággal esedezem hatalmasságodnak, méltóztassék hatalmasságod azokat kiadatni, hadd ne kellessék országának hazafiait sok költséggel az németek között felneveltetni, kik azt valamikor beszitták, soha országa csendességben nem lehetett. Én ezt el akarván távoztatni, igen alázatosan, de bizodalmasan kellett hatalmasságodat megtalálnom felőlek: ha kiken mi arany ezüst volna, én kész leszek hatalmasságodnak mást adni érette: avagy ha hatalmasságod le parancsolja is szedetni rólok, legyen az hatalmasságod kegyel-

mes jóakarata, terjedjen ki ebből, és mindaz széles világra s hatalmasságod hozzám, alázatos hivéhez való nagy kegyelmesége. Alázatos és jó választ várok hatalmasságodtól. Iratott fehérvári székes helyemben 15-én böjtelő havának 1633-ik esztendőben.

Hatalmasságod

igaz hive.

Ha ezek nem jól volnának írva, éjjel-nappal írja meg kegyelmed, s ugyan ott benn informálja meg Zöldfikár agával, még ott benn leszen Keresztesi uram, beküldjünk ujabbban.«

(XVII-ik századi másolat, az egyet. könyvtárban *Analecta Transilvaniae*.)

Közülte-e Szalánczy — kit mint az utóirat mutatja, ezzel a fejedelem megbizott — Zulfikárral ez előterjesztést, mi különben csaknem bizonyosnak vehető — s minő sorsa volt alkudozásainak, fenmaradt leveleiben annak nem láttam nyomát. De hogy a 100 aranyat Zulfikárnak a közbenjárásért ígérte s azt ezután is hajlandó volt megadni, mutatják Rákóczynak 1633. márczius 19-én Szalánczyhoz írt következő sorai: »Zöldfikár agának az száz aranyat is megadjuk, csak az Budán levő könyveknek ide szerzésében hasznosan munkálkodjék.« Hogy a tárgyalások Budára utasítottak s ott eredményre nem vezettek, mutatja Rákóczynak 1633. jul. 21-én Kőrösihez, Szalánczy utódjához írt levelének következő passusa: »Az könyvekért is nem sok, mint érettek az budai vezér ötezer tallért kíván, meg se akarja mutatni pedig az könyveket emberünknek, noha az mint mi halljuk, még ezelőtt sokidővel igen kiadták volt római császár ő felségének az javát.«

S midőn Rákóczy ez év utolsó hónapjaiban főkövetséget küldött a portára, ennek ismét szívére kötötte a budai könyvtár ügyét. Decz. 18-án Mikót a követség vezetőjét bizta meg a tárgyalásokkal. »Emlékezetében lehet — írja neki — kegyelmednek, s kiváltképen Szalánczy uramnak, (ki hasonlólag tagja volt a követségnek) az budai könyvek felől mint tanáltuk vala, mind az fővezért, mind az budait. A budai odabennre (t. i. Konstantinápolyba) halasztott, hogy Isák aga látta s onnan vár informatiót. Ha lehet legyen érte kegyelmed, nyerhesse meg a császártól, adná ide ő hatalmassága: ott is csak a moly emészti, semmi hasznát nem vehetik. Bár ígérne kegyelmed száz aranyat Zöldfikárnak, szerezné ide.«

Valószínű hogy nem az árkülönbség, hanem egyéb okok miatt akadtak fenn a tárgyalások ; hiszen ha Rákóczy néhány hó előtt Zulfikárnak ezer aranyat lett volna hajlandó adni — megadta volna az 5000 tallért is. De ha ez alkudozás nem vezetett is sikerre egyet mégis bizonyít: hogy a fukarnak, kapzsinak kikiállott Rákóczy áldozatokra is kész volt a tudomány érdekeinek előmozdítása végett.

JELENTÉS A M. NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL 1881—2-ben.

Majláth Bélától.

Méltóságos Igazgató úr!

Utolsó jelentésem óta ismét letelvén egy év, beállott ideje annak, hogy a könyvtár állapotáról, gyarapodásáról, hiányairól, a könyvtárban végbevitt munkálkodásról, s mindarról, mi ott történt, évi jelentésemet múlt évi július 1-től a folyó évi június 30-ig terjedő időszakra Méltóságodhoz hivatalos tisztelettel beterjesszem.

Van szerencsém ez alkalommal jelentésemet a következőkben előterjeszteni.

Általában a könyvtár, mint hazai elsőrendű tudományos és kulturális intézet eme feladatának nemcsak évről-évre történendő anyag szaporodása által mindinkább jobban és jobban megfelel a művelődés és tudományok terjesztése mezején; de belső berendezése, kezelési czélszerűsége s hozzáférhetőségénél fogva, s mint legdúsabb kútforrása a kimeríthetlen adatoknak, a kutató és tanulmányozó közönség által, mindinkább fokozódó mérvben használtatik, minek legfőbb bizonyítékát nyújtja az irodalmi eredmény, mely legkiválóbb dolgozatainak anyagát a múzeumi könyvtár készletéből meríti.

A lendület, mely ez intézet felvirágzása körül tapasztalható, leginkább két tényezőnek köszönhető. Ezek egyike a közoktatásügyi m. k. miniszter ő Nagyméltóságának buzgó érdeklődése, melylyel a könyvtár korszerű igényeit lépésről-lépésre követve, lehetővé tette, hogy az a kor követelményeivel szemben immár oly tisztai létszámmal rendelkezik, hogy a tudós és olvasó

közönség igényeit pontosan és gyorsan ki lehet elégíteni, a felvételi s rendezési munkálatok gyorsabban haladhatnak, s kivált a könyvtári munkálkodás a legszükségesebb rendezésre, a levéltári alosztály felállítására fordítható lesz, egyrészt az által, hogy ez mint elkülönített gyűjtemény kezeltetik, másrészt, hogy a tiszti létszám szaporíttatott. Másik tényezője az örvendetes lendületnek a könyvtár által kiadott közlönye a hazai könyvészetnek a »Magyar Könyvszemle«, mely Csontos J. segédőr szakavatott szerkesztésében oly eredményeket bír felmutatni, melyekkel könyvtárunk a tudományos hazai könyvészet érdekeit hiven képviseli, nemcsak, de érdekeltséget kelt szélesebb körökben is a könyvtár iránt, mi adományozásokban, levéltárak letéteményezésében nyilatkozik, s összeköttetéseket eszközöl a bel és külföldön, melyek előnyei a könyvtár használatában és látogatásaiban mutatkoznak.

Nem tagadhatók máskülönben a hiányok sem, melyek a könyvtárban ez idő szerint is föltalálhatók. Legelső sorban is felemlítendőnek tartom reá mutatni a könyvtár azon két helyiségére, melyek még a régi festetlen puha fa, szűette butorokkal disztelenkednek, s a már is mutakozó könyvmolyok pusztításának gátat emelendő imminenssé vált a két terem új és díszesebb, a többinek megfelelő bebutorozása; minthogy csakis így vehető eleje a könyvtár anyagában e miatt történhető kárvallásnak. — Nem kevésbé szükséges lenne a »Hírlap csarnok« bebutorozása és használhatóvá tétele is, annyival is inkább, minthogy a régibb hírlapirodalom már majdnem teljesen bekötve felállíttatott az újabb pedig napról-napra szaporodó száma és anyaga miatt oly halmazzá nő, mit rendezetlenül hagyni egyáltalában nem lehet, de a megfelelő butorzat hiánya miatt eszközölni mégis lehetetlen úgy, mint azt annak fontossága megkívánja.

Már a múlt évben eszközölt felügyeleti intézkedés az olvasó-teremben sikeresnek bizonyult, a mennyiben könyvtolvajlás csak két ízben konstatáltatott s mind a két esetben a tolvaj tetten kapatván, a könyvtár nem károsult. Felemlítendőnek tartom még egy könyvtári szabályzatnak szükségét és hiányát hangsúlyozni, mely kivált az olvasó közönséggel szemben, hivatva lenne a könyvtár érdekeit megóvni, kiváltképen a kikölcsonzés szempontjából; melynek nemlétében gyakran sok bajt és személyes kellemetlenségeket okoz a kölcsönkönyvek vissza-szerzése.

Ezen általános vázlat után, az egyes részleteket a következőkben van szerencsém Méltóságodnak tudomására hozni.

A múzeumi könyvtár tisztí-személyzete egy levéltárnokkal és írnokkal szaporodván, nem csekély nyereségnek tartom, hogy a már különválasztott levéltári alosztályba levéltárnokul dr. Fejérpataky László egyetemi magántanár neveztetett ki, ki már 1877-ik évben mint gyakornok a könyvtárban munkálkodott, s innét a bécsi történeti szemináriumban, kiváltképen az oklevéltanban képezte ki magát, minek következtében elsajátított tanulmánya és tudományos képzettsége a könyvtár díszére és előnyére válik. A most rendszeresített írnoki állomásra a már hat év óta itt működő díjnok Horváth Ignác neveztetett ki; végleges kinevezését nemcsak hogy kiérdemelte, de a könyvtár adminisztratív ügyeit teljesen ismervén, gyakorlottsága, szerénysége és tevékenysége által a könyvtárnak hasznos szolgálatokat tesz. A könyvtári személyzet ezen szaporodása, bár ha sokkal előbbre viszi, gyorsabbá teszi a folyó ügyek kezelését, még egyáltalán nem teheti fölöslegessé a díjnokok alkalmazását s ilyeneknek az eddigi számban volt alkalmazása ezután is okvetetlenül szükséges leendő, mit a folytonos rendezések, az anyag felhalmozódása s az általános könyv-revisió, minek foganatosítása immár el nem odázható, nélkülözhetlenné tesznek.

A könyvtárban a felvételi, lajstromozási, szakbeosztási munkálatok rendes és szünet nélküli folyamatban vannak, a beszerzési törzskönyv, a czédula catalogusok és szakrepertoriumok meghatározott rendszer alapján vezetettek. A folyó napiügyek elintézése mellett három nagyobb művelet is vitetett keresztül a lefolyt munkaévben, még pedig: a bécsi nyomtatványok teljes összeírása a dr. Mayer Antal által készítendő bibliographai nagy munka részére s ugyancsak a bécsi nyomtatványok kiállítására könyvtárunkból kiemeltetett 90 darab nyomtatvány, mely az említett kiállítás alkalmával kölcsön adatott Bécsben ki is állítatott. A velencei nemzetközi földrajzi kiállításon 300 darab nyomtatvánnyal szerepelt könyvtárunk. A munka, mely a kiküldött könyvek lajstromozása, a küldemény becsomagolásával, kiszedésével járt, nem csekély sikert tüntet fel, s elég legyen az eredmény megjelöléseül felemlítnem azt, hogy a kiállításon a múzeumi könyvtárnak elsőrendű diszokmány itéltetett,

bárha azt még ez ideig nem kapta meg. Az itt tartott országos könyvkiállítás okából a könyvtári személyzet majd mindannyija lajstromozási, könyvkiemelési, elrendezési munkával tetemes részt vett, s a könyvtár körülbelül 2000 nyomtatványt és 260 kéziratot küldött be s mint kiállító, legnagyobb részt vett benne. Végre az összekötött munkák lajstromozása több havi munka után keresztülvitetett, mely lajstromozási műveletből kitűnik, hogy a könyvtárban 107 szakban, 3544 kötetben, 15453 kisebb-nagyobb mű van összekötve, melyeknek szétszedése újabbi catalogizálása, beosztása, a könyvtári anyag kezelése, mint használása szempontjából szükségessé vált.

A kéziratárban a Nagy István-féle gyűjtemény lajstromozása befejeztetett; a levéltár elkülönítése következtében a kéziratárban tartott levelek, oklevelek, a levéltárba átviteltvén, most ezen művelet által a kéziratár tisztán csak kéziratokból áll.

A kéziratári szaporodások általában csekély számúak szoktak lenni, így itt is nem nagy számot lehet feltüntetni, de a szerzemények, melyek László Béla úrtól vétettek meg 400 frton, annival is fontosabbak, minthogy ezek közül 7 olyan XII—XIV. századi hártya és papir kézirat van, melyeknek provenienciája valószínűvé teszi, hogy a hazában készültek, s hazai középkori egyházi könyvtárakból erednek. 1873-ik év óta a kéziratár ennyi középkori kézirattal még nem szaporodott. A kéziratárban, mely jelenleg körülbelül 16 ezer kötet IX—XIX-ik századi kéziratból áll, s nyelvek szerint van felállítva és rendezve, a lefolyt évben a betűrendes és nyelvek szerinti catalogus végső művelete is keresztül vitetett. Ezen kívül létezik még a Széchényi-féle kéziratok nyomtatott catalogusa is. A lajstromok azonban, melyek régebben készültek, s ezek nyomán a catalogizálás keresztülvitetett, nem kimerítő, bár ha a közönség igényeinek egyelőre megfelelnek. S tekintve azt, hogy a külföldi könyvtárak között a müncheni, bécsi, velencei, szentflóriáni, római, florenczi, krakkói, krems-münsteri könyvtárak kézíratairól catalogusok már megjelentek, s hazánkban a pozsonyi, a gyula-fehérvári káptalan, a pozsonyi evang. lyceum, legújabbán a budapesti egyetemi könyvtár kézíratai catalogusának közzétételét megkezdé, kívánatos, hogy a muzeumi könyvtár kézíratainak lajstromos kiadása is eszközöltetnék, hogy a

buvárkodó, a kutató közönség tájékozva legyen arról, mit találhat a könyvtár kéziratai között.

A levéltárban eszközölt műveletek a folyton szaporodó leltétemények által, melyek egyes családok részéről eszközöltetnek, a lefolyt évben kivált a gróf Eszterházy Dániel-féle levéltár anyagának rendezését vették igénybe. Ezen levéltár összes anyaga a 14 ezer darabot meghaladván, alapelemeikre, t. i. oklevelek, levelek és percsomagokra elválasztatván, rendeztettek, borítékolttak. Átvétetett a Szily család birtokában volt s nem közvetlen az említett családot illető levéltár anyaga, melyben 2500 darab oklevél és levél találtatik, továbbá özvegy Bükk Zsigmondné levéltárát ajándékozván a könyvtárnak, ennek előzetes számba vétele és rendezése is megkezdett. Ezen levéltár tartalmaz 2422 darab oklevelet és 18 iratesomót. Folyamatban van ezen újabban adományozott levéltárak rendezése is. Az utolsó három évben a levéltári anyag 12 ezerről 50 ezerre szaporodott, mely szaporodás már magában véve is indokolta a kéziratártól való elválasztást és külön kezelést. A megtörtént elválasztás és levéltárnok kinevezése csak újabb hálára kötelezi le a könyvtárt, a vallás- és közoktatásügyi m. k. miniszter ő Nagyméltósága iránt, ki a könyvtár ezen baját ismerve, azt liberalis nagylelkűséggel elhárította a külön választási engedélyezés és egy levéltárnok kinevezése által.

Nem hagyhatom itt említetlenül a könyvtár azon munkálkodását sem, mely egy negyedik csoport létrehozásán működik. Ez t. i. a »Hírlapi csarnok« felállítása, mely az irodalom, a nyilvános élet, a kulturális, politikai, socialis mozzanatok krónikája, fontos anyagot tartalmaz a jövő nemzedékek számára, hogy az mint forrás használhatóvá tétessék, kíváratos volt ezen anyagnak rendbeszedése és rendszeres felállítása. Ez irányban a munkálatok szaporán haladnak, úgy, hogy a múlt évben felállított és betűrendben sorozott hírlapok számát, a most lefolyt munkaévben 212-féle hírlappal 532 darabban szaporította, jelenleg már is be van kötve, lajstromozva, felállítva 798-féle hírlap 4029 darabban, mely a kutató közönség használatára áll.

A könyvtár összes anyagának szaporodását a következő számok fejezik ki:

A. Nyomtatványok:

Vétel	426 darab
Ajándék	521 »
Köteles példány	2374 »
összesen .	3321 darab

B. Kéziratok:

Vétel	44 darab
Ajándék	1 »
összesen .	45 darab

C. Oklevelek, levelek:

Vétel	423 darab
Ajándék	4960 »
összesen .	5383 darab

A könyvtárnak összes szaporodása tehát a lefolyt munká-
évben 8749 darab.

A könyvtár használatának statistikáját a következő számok
tüntetik föl: az olvasók száma 21,355, ezek által használtatott
40,151 nyomtatvány, 1671 kézirat és 8143 darab oklevél.

Tudományos buvárlatok és tanulmányozások szempontjából
majd állandó, majd csak időleges látogatói voltak a könyvtárnak
hazai tudósaink közül: Ipolyi Arnold besztercebányai püspök,
Pulszky Ferencz, Fraknoi Vilmos akadémiai főtítká, Wenzel
Gusztáv, Jakab Elek, Pesty Frigyes, Nagy Imre, Goldziher
Ignác, Zsilinszky Mihály, Volf György, Beöthy Zsolt, báró
Radvánszky Béla, idősb Szinnyey József, dr. Ballagi Aladár,
Thaly Kálmán, Nagy Iván, Szilágyi Sándor, Szabó Károly, Haan
Lajos, Henszlmann Imre, Hermann Ottó, Géresi Kálmán, báó
Nyáry Albert, dr. Rómer Flóris, Nagy Gyula, Thallóczy Lajos,
dr. Szalay József, Lehr Albert, dr. Ábel Jenő, Mayr Aurél,
Gyárfás István, Vécsey Tamás, Hajnik Imre, dr. Csiky Kálmán,
Istóczy Győző, Szentkláray Jenő, Lehoczky Tivadar, Borbás
Vince, Pulszky Károly, Aigner Lajos, Salamon Ferencz,
Mátyás Flórián, Heinrich Gusztáv, Szily Kálmán, P. Szathmáry
Károly, Kerékgyártó Árpád sat.

Külföldi tudósok részéről ez idén is látogatva volt könyv-
tárunk, a többiek között megfordultak a könyvtárban: dr. Supon

egyetemi tanár Csernowitzból, dr. Szokolov Iván Szent-Pétervárról, dr. Jalava Antal tanár Helsingforsból, dr. Goebel tudós és műintézet tulajdonos Stuttgartból, dr. Huttler tudós és műintézet-tulajdonos Augsburgból és Chiamil basa, az egyiptomi khedíve fítestvére.

Eddigi tudományos összeköttetéseit a könyvtár a külföldi tudományos intézetekkel nemcsak hogy fenntartotta levelezések, viszonylagos szolgálatok, és könyv kölcsönzések által, de kivált a folyó évben tartott országos könyvkiállítás alkalmával, újabb összeköttetéseket is hozott létre, melyeknek főczélja érintkezés által, kivált a hazai tudósok tanulmányait könnyíteni, oly idegen munkák kölcsönzése által, melyek könyvtárunkban nem találhatók. Levelezési összeköttetése a könyvtárnak a lefolyt évben a következő volt: a bécsi cs. kir. udvari, a bécsi egyetemi, a klosterneuburgi, a heiligenkreutzi, az admonti, a reini, mülki, göttweih, olmützi, salzburgi, gráci, krakkói, prágai, müncheni, kir. udv. drezdai, boroszlói egyetemi és városi, lipcei egyetemi és városi, berni, jenai, heidelbergi, halléi, tescheni és wolffenbütteli könyvtárakkal, összesen 23 könyvtárral volt érintkezésben.

Eltekintve azon hazafias adományoktól, melyek a könyvtár gyarapodását egyesek részéről előmozdították nyomtatványok beküldése által, könyvtárunk a következő hivataloktól és intézetektől kapott ajándék nyomtatványokat: 1. Budapesti fővárosi statisztikai hivatal. 2. Magyar királyi statisztikai hivatal. 3. Magyar kir. természettudományi társulat. 4. Magyar kir. földtani intézet. 5. Magyar kir. meteorologiai intézet. 6. Erdélyi történelmi társulat. 7. Magyar földtani társulat. 8. Magyar történelmi társulat. 9. Magyar földrajzi társulat. 10. Erdélyi természettudományi társulat. 11. Székely mívelődési egyesület. 12. A magyar tudományos akadémia. 13. A bécsi cs. kir. tudományos akadémia. 14. A bécsi cs. kir. központi statisztikai hivatal. 15. Bécsi cs. kir. hadi levéltár. 16. Szent-pétervári cs. tudományos akadémia. 17. Kieli egyetem. 18. Smithsonian intézet Washingtonban. 19. A franciaországi közmívelődési miniszterium.

Hivatalos elfoglaltsága mellett a könyvtári személyzet irodalmi működést is fejtett ki, mely működésnek tudományos iránya tanúságot tehet arról, hogy nemcsak a múzeumi könyv-

tár anyagának tudományos felhasználásával foglalkozik, de általában véve az irodalom terén oly szakok körül is mozog, melyek az általános művelődés terjesztésében számba veendők. E munkásságot a következőkben jelezhetem.

A. Majláth Béla könyvtárőr,

1. Adalékok Szabó Károly régi magyar könyvtárához : A »Magyar Könyvszemle« IV, V. és VI. füzetében 1881.

2. Jelentés a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtára állapotáról 1880—81. U. o.

3. Forgách Ádámné Révay Judith házi kápolnájának felszerelése 1643-ik évben. »Egyházművészeti Lapok.« 1882. évfoly. III.

4. Az ecsedi várkápolna egyházi szerelvényei. U. o. 1881. évfoly.

5. A soóvári Soós család oklevéltára. Századok. 1882. év. I. füzet.

6. Adatok a helynevek történetéhez. Akadémiai értekezések IX. köt. XII. sz.

7. Forgách Ádám és Báthory Sónia ékszereinek történetéből. U. o. X. köt. XII. sz.

8. Arad várának földadása. 1849. »Egyetértés«-ben.

9. A bécsi könyvkiállítás. »Pesti Napló«-ban.

10. Szépirodalmi munkák, »Országvilág«-ban.

Sajtó alatt van :

11. Gall Caesar követsége Aly budai basánál 1605.

12. Liptó-Ujvár történetéből.

13. A hajduk kibékítési kísérlete Inánchon 1607. Akadém. ért. X. k. VII. sz.

14. Hungarikák a bécsi könyvkiállításon.

15. A kalandosok történetéből.

16. A felső vág-völgy pogánykori erődítményei.

17. A lánczhid története.

Sajtó készen :

18. A kassai országgyűlés 1683. évben.

Felolvasásokat tartott a Magy. Tud. Akadémia és a történ. társul. ülésein.

Szerkesztette, mint társ : A magyarországi kárpátégylet évkönyvét.

B. Barna Ferdinánd t. könyvtárőr.

1. Aspelin R. G. »A finn-ugor ősrégészet elemei« című munka ismertetése: Arch. Értek. 1881. évi II. rész.

Sajtó alatt van:

2. A finn-ugor népek koponya tanáról.

Felolvastatott az embertani és ősrégészeti társaság választmányi ülésén.

C. Csontos János segédőr.

1. Latin Corvin-codexek bibliographiai jegyzéke, a »Magy. Könyvszemlé«-ben.

2. Mit tartsunk a kézirat gyanánt nyomtatott könyvekről. U. o.

3. A jövő évi könyvkiállításról. U. o.

4. Magyarországi könyvmásolók és betűfestők a középkorban. Ötödik közlemény. U. o.

5. A sárospataki ref. collegium könyvtárának kéziratai. U. o.

6. Deák Ferencz beszéde Horvát István múzeumi könyvtárnok érdemeiről. U. o.

7. Jelentés a történelmi társulat eperjesi vidéki nagygyűlésén működött könyvtári bizottság kutatásairól, a Századokban.

8. Magyarországi könyvmásolók és könyvfestők által készített kéziratok 1228—1500-ig: a »Könyvkiállítási Kalauzban.«

9. Hazai történeti és művelődéstörténeti kútforrások. 1200—1500-ig U. o.

10. Mátyás király könyvtárának maradványai. U. o.

11. Hazánkat érdeklő egyéb érdekes középkori kéziratok. U. o.

12. A sárospataki főiskolai könyvtár utasítása 1621-ben. »M. Könyvszemlé«-ben.

13. Az országos könyvkiállítás eredményéről. U. o.

14. Hungarikák a müncheni könyvtár kéziratai közt. U. o.

15. A bars-szent-kereszti püspöki könyvtár kéziratairól. U. o.

16. Szervezte, rendezte és leírta az 1882-iki országos könyvkiállítás kézirattári osztályát s a kiállítás tartama alatt a közönségnek nyilvános előadásokat tartott.

17. Szerkesztette a »Magyar Könyvszemlé«.

D. Dr. Szinnyei József örsege.

1. A finnek története. »Budapesti Szemle.« 1881.
2. A vepsz nyelvről. Nyelvtudományi Közlemények. 1881.
Külön lenyomat.

3. Az ezertó országa. Önálló mű.

Sajtó alatt:

4. Finn magyar szótár.

Szerkesztette az »Országvilágot« 1882. évben május végéig.

E. Dr. Fejérfataky László levéltárnok.

1. Jelentés a sárosmegyei levéltárakról. Századok. 1881.
2. Kalauz az országos könyvkiállításhoz. Századok. 1882.
3. Az országos könyvkiállítás kéziratai. »Ellenőr.« 1882.
4. Az országos könyvkiállítás, nyomtatványok, érdekességek, könyvkötések. »Ellenőr«-ben. 1882.
5. Kútfők és nyelvemlékek az országos könyvkiállításon.
»Pesti Napló.« 1882.
6. Régi könyvek között. »Föv. Lapok.« 1882.
7. Régi magyar könyvtár. »Országvilág.«
8. Levelek a történelmi társulat sárosmegyei kirándulásáról.
»Pesti Napló.«

F. Horváth Ignác z i r n o k.

1. A magyarországi könyvészet. A »Magyar Könyvszemle« minden számában. Külön is megjelent.

A »Magyar Könyvszemle«, mit a múzeumi könyvtár már hetedik évben bocsát közre, s annak közlönye, mennyiben felel meg kitűzött szakirányának, minő eredményeket ért el publicatioi által, röviden összefoglalva a következőkben jelezhető: Szabó Károly »Régi magyar könyvtárát« 225 ismeretlen adalékkal szaporította; a hazai középkorból 100 oly magyarországi XII—XV. századi tudós emlékét hozta napfényre, kiknek irodalomtörténetünk alig egy tizedrészét ismerte, közölt továbbá 30 ismeretlen hazai középkori könyvtárhoz adalékokat. Napfényre

hozta és ismertette a Vitéz-könyvtár maradványait, a raudnitz-i ismeretlen Lobkowitz-codexszel gazdagította az irodalmat, kritikai alapon tisztázta a Corvina bibliographiáját. A »Magyar Könyvszemle« bibliographiai eredményeinek alapján sikerülhetett csak az országos könyvkiállítás s lelkes szakírókat nevelt a hazai bibliographiának. Ezen elért eredmények körül kiváltképen a legnagyobb érdem és elismerés Csontos Jánost a »Magy. Könyvszemle« szerkesztőjét illeti. Sok oldalú tevékenységet fejtett ki és szerkesztése alatt ezen szakfolyóirat tartalomában és terjedelemben gyarapodott, mit az olvasóközönség is készséggel elismer.

Legyen szabad végre Méltóságod figyelmét arra is fordítanom, hogy az említett szakfolyóirat 1877-ik évtől fogva 400 frtnyi múzeumi segélyben részesült ugyan, de ez vajmi kevés ahhoz, hogy annak további fenmaradása és gyarapodása biztosítva legyen. Ezen 400 frt s a 200 előfizetőtől bejövő összeg nem elégséges arra, hogy a 30 igen megjelenő folyóiratnak nyomtatási költségei fedezve legyenek, minthogy a szakfolyóiratok kis közönséggel bírnak csak. Kíváncsnak látszik tehát, hogy a »M. Könyvszemle« múzeumi dotatiója a jövő évtől kezdve fölemeltesse, egyrészt azért, hogy a nyomtatási költségek fedezve legyenek, másrészt pedig azért, hogy a munkatársak némi tiszteletdíjban részesíttessenek munkájukért. Ez esetben elérhető lenne az is, hogy szakértő munkatársakról gondoskodhatván a folyóirat, rendes megjelenését mi sem gátolhatná, minthogy most honorált cikkekről nem gondoskodhatván, annak idejében a füzetek megjelenése nem eszközölhető. Mindezen okokból indítványozom Méltóságodnak, hogy a »Magy. Könyvszemle« jövő évi dotatiója 400 frttól 1000 frtra emeltessék, mit az a magyar tudománynak tett eddigi szolgálatai fejében teljesen megérdemel.

Kelt Budapest 1882. július 1-én

alázatos szolgálja Méltóságodnak

M. B.
könyvtárőr.

PÁZMÁNY PÉTER EGY ISMERETLEN LEVELE BETHLEN GÁBORHOZ.

Közli: **Fraknói Vilmos.**

»Bethlen Gábor, Pázmány Péter és Eszterházy Miklós, e z h á r o m n a g y m a g y a r o k« — Kemény János tiszteletli meg őket e jelzővel — kik a politikai irányok eltérő útjain nemzetők hő szeretetében találkoztak; azon közös jellemző vonást is tüntetik föl, hogy mindhárman különös előszeregettel foglalkoztak a levélírással; gondolataik tolmácsolását nem szívesen bízták titkáraikra; többnyire sajátkezűleg, és pedig a mikor csak lehetett, magyar nyelven írták leveleiket, a melyek erőteljes hangjok és gyakran a művészi formák által is élvezetes olvasmányt képeznek.

Habár nagy részök a harmadfélszázad lefolyása alatt elveszett, a fönmaradt eredeti iratok nagy száma és terjedelme azt a kérdést támasztja: hogy sokfelé elfoglalt, mozgalmas életökben mint találtak elegendő időt. Pedig a lázas sietséget csak a vonások sejtetik, a fogalmazás gondossága nem árulja el.

A »három nagy magyar« egyikének leveleit sem bírjuk még teljesen összegyűjtve és közrebocsátva. A hazai és külföldi levéltárakból folytonosan hozzák azokat napvilágra a bűvárok. A külföldön sűrűen található autograph-gyűjtőknél is még nem egy értékes darab lappang.

Legújabbán, a müncheni királyi könyvtár nagyérdemű igazgatójának, H a l m titkos tanácsosnak halála után, az ő autograph-gyűjteménye, a lipcei List et Francke antiquarius-czég útján, áruba bocsáttatván, a Nemzeti Múzeum könyvtára magyar történelmi szempontból nagybecsű autographok egész sorozatát szerezte meg. Ezek között van P á z m á n y t ó l is egy sajátkezű

levél, mely az irány mesteri tökélye, a hang nemessége és a nyelv sajátos eredetisége által egyaránt magára vonja a figyelmet; úgy, hogy érdemesnek találtam azt sikerült hasonmásban mutatni be a közönségnek.

Tartalma megértésére a következőket kell előrebocsátanom.

Bethlen Gábor tevékeny, nagyratörő szelleme a II. Ferdinánddal 1625-ben kötött pozsonyi egyesség után sem tudott nyugodni. Miután hasztalan iparkodott a magyar kormányférfiakat a török ellen indítandó nagy hadjárat eszméjének megnyerni, és a porta sem volt hadi vállalatokra hajlandó; készséggel fogadta el az elégtelen lengyel urak fölhívását, hogy Zsigmond királyt űzze el trónjáról és foglalja el helyét. 1628 őszén nagy készüléteket tett és élénk diplomatai alkudozásokat folytatott a svéd királylyal és az orosz czárral, a szultánnal és a tatár khánnal.

A magyar kormányférfiak nem ismerték Bethlen céljait. Azt hitték, hogy Magyarország ellen vannak irányozva készülétei. E miatt 1629 ápril elsején Selyén, Pázmány falusi lakában összegyűltek és a teendőkről tanácskoztak.

Szükségesnek látták, hogy a király Ujvár és Eperjes várak felszerelése, gyalog és lovas hadak fogadása iránt intézkedjék. Együttal Kéry Jánost — a nádor egyik hadnagyát, a ki később koronaőr és gróf lett, — Erdélybe küldötték, hogy Bethlen készülétei felől biztos tudósításokat hozzon.¹⁾

Kéry Pázmánytól levelet vitt a fejedelemnek. Ez a levél, a mely imént Münchenből igen jó karban került vissza a házába, ivrétű papíron van kiállítva, Pázmány gyűrűpecsétje díszíti s így hangzik:

»Serenissime Princeps | ac Domine Domine colendissime!

Mivel Kéri János uram Felségedhez megyen, akarám én is ez kis irásommal látogatnom Felségedet, és egészségének felépüléséről tudakoznom. Nem tudom, az én egésségem is ha a Martiust érzi-e vagy a sok pinteket, de elég sok fogyatkozással vagyon. Reménlem, hogy az Úr Isten megelégedik immár az én

¹⁾ L. »Pázmány Péter és kora« című munkámat. II. 331. l.

szarándoksággal és hamar haza szólít, kiért örökké áldott legyen az ő szent neve.

Noha pedig a keresztyénségnek nagy része hadakban ég, de legyen áldott az Úrnak neve, ide mi csendességben vagyunk; és bizonyosan írhatom Felségednek, hogy semmi visszavonásra való ok innen nem adatik, csak erővel ne kételenítessünk.

Tagadhatatlan, hogy a Felséged részéről való indulatoknak nagy híre vagyon, kin az egész föld népe igen megindult. De nekem úgy tetszik, hogy a Felséged egészsége és ifjúságból kikölt állapotja, sőt országának és nemzetének condicioja és a császár ő felsége tekéletes jó akaratja állandó csendességet kíván Felségedtől. Elegen vannak, tudom, a kik nemcsak futják Felségedet, hanem ugyan nyilván is dicsekednek azzal, hogy Felséged az ő kedvéért kardhoz fog nyúlni. Mert ugyanis ezek szerzik a Felséged indulatjárul való rumorokat. De megtiltheti Felséged, ha ezekért méltó-e szerelmes szép hazánkat újabb hadakban keverni és talán utolsó veszedelemre hozni. Olvastam, hogy a tigris, mikor vadat akar fogni, ennihány ugrást próbál, ha azokkal el nem éri, nem is űzi a vadat; mert ha ezt ép és egész erővel el nem érte, letészi reménségét. Úgy tetszik, sokan ép és nagy erővel eleget próbáltak az elfolyt tizenkét esztendő alatt. A mit eddig végbe nem vihettek, nem engedi Isten, hogy ezután végbe vigyék. De erről több írással nem fárasztom Felségedet, hanem Istenemet kérem, hogy a Felséged szívét fordítsa békességre, és annak megtartásával sok esztendőig éljen. Magamat pedig, a miben érkezem, a Felséged szolgálatjára offerálok.

Sellyén, 3. Aprilis 1629.

Felségednek örömet szolgál

Archiepiscopus Strigoniensis. ¹⁾

¹⁾ K ü l c z í m : Serenissimo principi ac domino domino Gabrieli Dei gratia sacri Romani imperii ac Transylvaniae principi, partium regni Hungariae domino, nec non Opuliae et Rhatyboriae duci et Siculorum comiti etc. Domino domino colendissimo.

E z a l a t t m á s k é z z e l : Strigoniensi-Sellye. 3. April. 1629.

Kéri János hozta volt.

Rescriptum.

Kéry az algyógyi fürdőben betegen találta a fejedelmet, a ki a következő választ adta a primás levelére:

»Gabriel, Dei Gratia Sacri Romani Imperii et Transylvaniae Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus, Siculorum Comes, Oppoliae et Ratiboriae Dux, etc.

Illustrissime et Reuerendissime, Amice noster beneuole.

Kegyelmednek Kéry János Uram által nekünk írt levelét vöttük, melljet igen szeretettel látván, abban való írásának minden részeit megértettük. Elsőben azért, hogy hozzánk való jó indulatjának jeleit ebből is mutatta, és, bennünket böcsületes levelével látogatván, egészségünk felől tudakozni akart, tőle azt az mint hogy nagy neven és kedvesen vöttük, úgy beteges állapotját értvén, azon szívből szánakoztunk. Noha pedig, minden keresztyén embernek ez szarándoksága után igaz hazájában való menetelit méltán kedvesbnek lenni, itéllük; mind azon által, hogy maga nemzete javára kegyelmednek Isten előbbi egészségét megadván, hosszú élettel is látogassa, szívünk szerint kívánjuk.

Magunk egészségét az mi illeti, immár alkalmos ideje, az miolta, ebbéli látogatását az Űr Istennek magunkon érezvén, egészségtelenségünknek súlyos terhét szenvedjük; mellyet, legyen örökké áldott szent neve, békességes türéssel ismérünk, tudván, hogy ez világban semmi egy állapotban meg nem maradhat, hanem mindenek ennek forgandó romlása alá vettek, reméljük azért ő szent Felségének kegyelméből ebbéli nyavalyánknak szűnését, és egészségünknek immár helyre való állását.

Az mi nézi az Keresztyénségnek szánakozásra méltó egymás ellen való hadakozási között Kegyelmeteknek csendes állapotját, nem gondolunk senkit valami okossággal megáldatott embert oly itélettel lenni, az ki Istenünknek ebbéli nemzetünkre való kegyelmes gondja viselését meg ne esmérhette és méltó hálaadásra is ezért fel ne indíttassék: ugyanis nem tudjuk, mi lehetne mostani üdőben rajtunk ennél nagyobb áldása ő szent Felségének, mint enni sok országoknak felháborodott állapati között ilyen szép csendességgel bennünket látogatni; mely jóvoltát hogy illendőképen eszünkben vehessük, és ennek őrzésére szorgalmatos vigyázással is igyekezünk, szükségesképen igen méltónak látjuk, melyhez képest, miből származtak légyen az

fölöttünk való mostani hírek, melyekről bennünket Kegyelmed levelében tudósít, és szép okosságból származott okokkal dehortál is, meg nem találjuk, kik az ő Felségével való békességünk után, semmit egyebet, mint az egy tökéletes akaratból származott indulatot, a mi részünkről előttünk sem viseltünk; melyet minden cselekedetünkkel úgy mutattunk, hogy azt akárki is nyilván eszében vehette, és valósággal megtapasztalhatta.

Elhittük, hogy lehetnek némely emberek talám oly itélettel is felöllünk, az mely magunknak gondulatunkban sem volt; és ahhoz képest kinek kinek elméinek okoskodása szabados is: de, az ki az dolgoknak körülálló módjait okosságában veszi, feltalálhatja, hogy nekünk, az kinél nemzetünknek java és megmaradása mindenek felett legkedvesb, semmi inkább előttünk eddig is nem forgott, minthogy annak mi üdönkben való romlását nagy kárunkkal és fogyatkozásunkkal is el ne távoztathassuk. Nem vagyunk oly itélettel, hogy meg ne gondoljuk, miben álljon az hadakozás; anni próbáját is vöttük, hogy egyebet, jó emlékezetünknek Nemzetünk között való megmaradásánál, kevénni nem akarunk; annál inkább, kárával és fogyatkozásával előmenetelt magunknak keresni, nem kevanunk, tudván főképen, ő Felségével való békességünk miben álljon és annak szentül való megtartására kötelesek miképen legyünk.

Kegyelmed azért ebbéli jóindulatunkban tökéletesen megnyughatik és bizonyosan el is hiheti, hogy egyebet mi bennünk, az egy igaz békességnek megtartására való jó igyekezetnél, sem ő Felsége, sem egyebek, meg nem tapasztalnak; nem is adatik az ellen innét semmi ok, az mely ebbéli indulatunkat akármi részéből kecsegesse, sőt, minden alkalmatossággal azon is leszünk, hogy az ő Felsége hozzánk való Császári kegyes indulatjának, melyben semmi üdőben nem kételkedtünk, illendőképen megfelelhessünk.

Az mely hasonlatossággal Kegyelmed nekünk való irásában él, némely fene vadnak szokását hozván elő, azt, úgy lenni, mi is hallottuk; melyhez képest, egyszeri megfogyatkozott reménység után, kinek, mi reménysége lehessen, nem tudjuk, és azon felettébb nem is szorgalmatoskodunk, magunkra, nem más emberek dolgára, lévén nagyobb gondunk: hanem, Istenünket azon szüntelen kérjük, hogy, ez mostani keresztyén országok-

nak felháborodott állapotjokat kívánt szép csendességre hozván, ez sok vérontások és szegény községnek nehéz pusztulási után adjon állandó egyességet minden Fejedelmeknek elméikből. Bővebb írásunkkal Kegyelmedet mostan terhelni nem akarván, kérjük azon, hogy minket minden üdőben igaz jóakaró Attyafiának ismerjen, és Istentől jó egészséget és hosszú életét kívánunk. Datum in Thermis Algyogyensibus die 2 Maii anno Domini 1629.

Illustrissimae et Reuerendissimae Dominationis Vetræ

beneuolus Amicus et Frater

Gabriel m. p.◀

E levél teljesen megnyugtatta Pázmányt. Egyébkint a súlyosbodó kor Bethlen vállalkozó szellemének szárnyát szegte. Kevés hónap választotta el a sírtól. 1629 november 15-én ragadta el a halál.

A BUDAPESTI ORSZÁGOS KÖNYVKIÁLLÍTÁS.

Csontos Jánostól.

(Vége.)

Szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy az országos könyvkiállítás azon eredmények alapján jött létre, melyeket a »Magyar Könyvszemle« hét évi fönállása óta a hazai bibliographia terén napfényre hozott. A folyóiratunk által előkészített talajból nőtt a könyvkiállítás terebélyes fája, s hogy a hazai közönség annak gyümölcsét a »Könyvkiállítási Kalauz«-ban élvezhette, ez azon irodalmi mozgalomnak köszönhető, melyet a Nemzeti Múzeum könyvtára a bibliographiai és könyvtártani ismeretek terjesztésére megindított.

Még oly országokban is, hol az előhaladott könyvtári viszonyok s könyvkedvelők és antiquariusok nagy száma a bibliographiai ismeretek terjesztését jelentékenyen előmozdítják, egy országos könyvkiállítás mindig sok időt és munkát vett igénybe, s csak hosszabb előkészületek után az illető szakférfiak egyesült közreműködésével jött létre.

Nálunk fél évi előmunkálatok elegendők voltak arra, hogy a kiállítás a közönségnek megnyitassék s emléke a »Kalauz«-ban megörökíttessék.

Ezen eredmény legjobban illusztrálja a haladást, melyet könyvtáraink az alkotmányos aera óta megszertettek. Az új korszak a bibliographia terén is alapos szakférfiakat nevelt a hazának, kik szakismeretöket a kiállítás szervezésében és leírásában gyakorlatilag érvényesítették s hivatottságukat e téren minden irányban derekasan bebizonyították. A könyvkiállítás anyagának tudományos ismertetése tanúságot tett arról, hogy nálunk a bibliographia minden ágának meg van a

maga művelője, s a kiállított nagyszámú kéziratok, nyomtatványok, metszetek és kötések közt nem volt egyetlen egy is, melyet szakférfiaink determinálni, vagy érdeme szerint méltatni ne tudtak volna. Ezen eredményt e helyen örömmel constatáljuk, mert biztosítékul szolgál a hazai közönségnek arra, hogy azok, kiknek őrizetére a tudomány szellemi kincseit bizta, hivatásuk magaslatán állanak, a könyvek tudományos és bibliographiai becsét ismerik, s ezek szerzésénél, őrizeténél és értékesítésénél a hazai közművelődés magasabb érdekeit megóvni képesek.

Ezen eredmény szolgáljon a hazai bibliographia művelőinek a multa nézve elégtételül s a jövőre buzdításul, hogy a tudomány, melyet ma nehéz körülmények közt kevesen ugyan, de annál nagyobb lelkesedéssel és kitartással művelnek, a hazai művelődésnek gyümölcsöző s évről évre szélesebb körben tesz hódításokat.

A könyvkiállítás anyaga tájékoztatta a közönséget a könyvtárnokok foglalkozásáról s különböző csoportjaiban feltűntette a bibliographia azon ágait, melyekben jártassággal kell birniok, ha feladatuknak megfelelni kívánnak.

Készséggel elismerjük, hogy a könyvkiállítás keresztülvitelének érdeme R á t h György, királyi táblai tanácselnököt, mint az országos iparművészeti múzeum ez idő szerinti igazgatóját illeti. Az ő meleg érdeklődése, fáradhatatlan buzgalma, lankadatlan erélye és kitartása tették lehetővé a dús, gazdag anyag összegyűjtését, neki köszönhetjük, hogy a könyvkiállítás oly széles bibliographiai alapon aránylag rövid idő alatt és kevés anyagi eszközzel jött létre. Ő vezette elejétől végig a könyvkiállítás összes administratív teendőit s a könyvornamentikai, kézirati és könyvkötészeti osztályok kivételével, leginkább ő folyt be, a többi csoportok szervezésére és felállítására. Ő nyerte meg a kiállítás »Emlékkönyvé«-nek a már említett fővárosi nyomdák áldozatkészségét s a gazdag anyagból ügyes kézzel kiválogatta és sikerült hasonmásokban az »Emlékkönyv«-ben reprodukáltatta a ritkább kéziratok és nyomtatványok díszlapjait.

Mint szenvedélyes bibliophil maga is tekintélyes könyvgyűjtemény birtokosa lévén a régi hazai nyomtatványokat ismeri s így azon kedvező helyzetben volt, hogy a kiállított anyagnak legnagyobb részéről: a nyomtatványok osztályáról általános átte-

kintéssel birt. Ő intézte itt az összes műveleteket, kikerekítette a csoportokat, eszközölte a fényképészeti felvételeket s vezette a kiállítás összes administratív és technikai teendőit. A kiállítás sikerének főérdeme kétségtelenül az övé. Az ő ismert erélye és kitartása nélkül a kiállítást ily rövid idő alatt alig lehetett volna létrehozni.

Midőn azonban mind ezt készséggel elismerjük, el kell ismernünk azt is, hogy a kiállítás sikerében oroszlánrésze volt azon fővárosi és vidéki könyvtárnokoknak és könyvkedvelőknek, kik a kiállítás eszméjét lelkesedéssel felkarolták, s azt odaadó közreműködésökkel diadalra segítették.

Különösen ki kell emelnem: Pulszky Ferenczet, Fraknoi Vilmost, Szabó Károlyt, Pulszky Károlyt, Ábel Jenőt, Ballagi Aladárt, Keszler Józsefet, gróf Apponyi Sándort, Emich Gusztávot és a fővárosi közkönyvtárak tisztviselőit, kik a kiállítás tudományos részével foglalkoztak s az anyag elrendezése és tudományos feldolgozása körül szereztek érdemeket. S ki kell még emelnem dr. Fejérfpataky Lászlót, a könyvkiállítási előkészítő bizottság jegyzőjét, ki hat hónapon át a kiállítás előmunkálataiban tevékeny részt vett s az administratív és fogalmazói teendőknek igen jelentékeny részét minden tiszteletdíj nélkül maga végezte.

Ezen szakférfiak egyesült köreműködése emelte a kiállítást magas tudományos színvonalra, s szülte azon kedvező benyomást, melyet az a látogató közönségre általában véve tett.

Az általános kedvező benyomás mellett azonban a részleteknél szembeütlők voltak a hiányok és fogyatkozások, melyekről itt néhány megjegyzést koczkáztatni kívánunk.

A kéziratok és könyvkötések osztályáról kevés mondani valánk van. Az elsőnél érdekelve vagyunk, a másodikról csak jót mondhatunk. Ez utóbbit egy lelkes amateur szervezte, rendszerbe öntötte és leirta oly kedves és alapos modorban, hogy munkáját a szakember és laikus egyformán élvezheti. Sajnálunk csak azt lehet, hogy ezen jeles amateur nevével a bibliographiai irodalomban oly ritkán találkozunk.

Annál több megjegyzésünk van a nyomtatványok osztályáról.

Ezt kezdettől fogva úgy képzeltük, hogy itt a régi ma-

gyarországi nyomtatványok 1711-ig lehetőleg teljesen lesznek bemutatva. Ezeket a hazai közönség nem ismeri, bemutatásukat fontos művelődéstörténeti tekintetek: a régi hazai nyomdászat megismertetése indokolta. Szerettük volna tehát, ha 1711-ig minden magyarországi nyomtatvány nyitott címlapjával lett volna kiállítva, hogy a közönség a régi hazai nyomdatermékek teljes számán kívül, azoknak külső technikai kiállítását láthassa s az összehasonlítást a betűk, címlap, díszkeret, vignette, lapdíz és egyéb könyvornamentikai sajátságok közt megtehesse. Sok tanulságot rejt magában csak egy nyomda termékeinek teljes száma is, mennyivel tanulságosabb az összes régi hazai nyomtatványokat együtt látni! Ezeknek együttléte illusztrálja legjobban a hazai nyomdászat történeti fejlődését, teljes képet nyújt ennek minden számbavehető fázisáról s lebilincselő hatással bizonyos fénykörben tünteti fel azon nyomdahelyeket, melyek a hazai művelődésnek a multban oly nagy szolgálatot tettek.

Igy gondolkoztunk kezdetől fogva. Álláspontunkat tudományos, bibliographiai és ipartörténeti szempontok támogatták, de az a könyvkiállításon részint a helyiség szűk volta, részint más körülmények közrehatása miatt keresztülvihető nem volt. Ezt az eredmény érdekében sajnáljuk.

Ha az 1711—1848-iki időszakból származó hazai irodalom bemutatása a könyvkiállításon elmarad, a mi részint a nyomtatványoknak nagyobbára ismeretes volta, részint azon körülmény által lett volna indokolva, hogy ezeket a hazai nyomdászok 1878-iki országos kiállítása sokkal nagyobb számban mutatta be, mint a minőben őket itten szemléltük, ha továbbá a könyvkedvelők kiállítása nem képez külön osztályt, hanem a különböző gyűjtemények anyaga az eredetileg megállapított négy osztályba u. m.: kéziratok, régi magyarországi nyomtatványok, könyvkötések és bibliographiai érdekességek közé lett volna beosztva, s ha végre a modern könyvkereskedés és nyomdászat nem vonatik be a kiállítás keretébe, akkor lett volna a régi hazai nyomtatványoknak elég helyök s nem kellett volna ezeknek fele részét tér szűke miatt eredeti rendéletesöktől elvonni. Így lett volna négy impozáns osztály, melyek teljesség és rendszeresség tekintetében ritkították volna párjokat, s az áttekintést és tanulmányozást igen megkönnyítették volna. Mig emígy az áttekintés

igen meg volt nehezítve, az egy természetű, de több helyen kiállított könyvek parallizálták a hatást s a közönség jobban megismerkedett a könyvkedvelők neveivel mint gyűjteményeik ritkaságaival. Volt kiállító, ki 3—4 munkával önállóan szerepelt, s voltak ismét olyanok, kiknek nagy számu ritkaságaik az osztályok keretében igen jól elfértek a nélkül, hogy a kiállítók érdeméből valamit levontak volna. Gróf Apponyi Sándor gyűjteményének külön kiállítása más szempont alá esik. Ez minden tekintetben európai színvonalon álló gyűjtemény, a francia és angol amatőrök izlésében, hol a könyvek ritkasága, a példányok szépsége, a kötések stílszerűsége s a gyűjtés rendszeressége rendkívülit és szokatlant nyújt. Ennek bemutatása által megismerkedett a közönség a francia és angol amatőrök irányával s szakférfiu és laikus egyaránt tanulságot merített belőle. De a többi magángyűjtemények, bár mily becsesek legyenek magukban véve, de nem voltak rendkívüliek, hogy külön kiállításuk a könyvtárak többi ritkaságai mellett indokolva lett volna. Azokat az osztályok keretébe szépen lehetett volna beilleszteni, s helyettök inkább az egész Apponyi-féle gyűjteményt kiállítani. A sokféle csoport szülte aztán az anomaliát, hogy fametszetek, tészta nyomások és rézmetszetek a könyvészeti érdekességek szekrényében XVI. századbeli ritka nyomtatványokkal voltak kiállítva, holott azoknak az inkunabulumok szekrényében lett volna helyük. Mind ezen anomaliák nem történnek, ha a kiállítás anyaga egyforma mérték és elvek szerint osztályoztatik s felállítása bizonyos rendszer szerint történik.

Általában hiányzott a kiállításon az egyöntetűség. Minden osztálynak, sőt kisebb csoportnak meg volt a maga rendszere, de az egész kiállítást nem hatotta át egy irányadó vezéreszme, mely a különböző osztályok közt összhangot és összekötő kapcsolatot képezett volna s az óriási anyagot egy általános, nagy arányokban átgondolt, de a részletekben összefüggő s következetesen keresztül vitt rendszerbe szerves egészszé átalakítja vala.

Ezen általános vezérelv hiánya érezhető volt minden osztályban, de sehol annyira, mint a nyomtatványoknál, hol a sok alcsoport mindenből valamit mutatott s oly genialis quodlibetet hozott létre, hogy a szakférfiu ezt inkább érdekesnek mint tanulságosnak találta. Az alcsoportok szorították ki a tárlatból a

régi magyarországi nyomtatványoknak fele részét, s adtak az egész osztálynak oly jelleget, mely közelebb állt a magasabb dilettantismushoz mint az alapos szakszerűséghez.

Mindezeket nem recriminációból, hanem ügyszeretetből, post festa' mondjuk, hogy álláspontunkat ez irányban jelezzük. Két hónapig majdnem minden nap alkalmunk volt a könyvkiállítás anyagát behatóan tanulmányozhatni, a benyomások mélyen véssődtek lelkünkbe, kötelességünknek tartjuk olvasóinknak azokról számot adni. A könyvkiállítás volt az újabb hazai bibliographiai mozgalmaknak legimpozánsabb manifestatiója, erről kívántuk nézetünket elmondani s készséggel nyitunk tért másoknak is annak kifejezésre.

Ezen nézetünk nyilvánítása nem von le semmit azon férfiu érdeméből, kinek nevéhez a kiállítás sikere fűződik. Az ő feladata óriási volt. Neki sokféle tényezővel kellett számolnia, hogy a kiállítást létrehozza és érdekessé tegye.

A bibliographiai és ipartörténeti érdekeket összhangzásba hozni nem volt könnyű munka. S mivel a kiállítást az országos iparművészeti múzeum kezdeményezte, túlsúlyra kellett emelni az ipartörténeti szempontot s ennek sok oly concessiót tennie, melyek nem voltak a másik szempont előnyére.

Az eredeti terv úgy is az volt: első sorban ipartörténeti (nyomdászati) könyvkiállítást s csak második sorban bibliographiai szakkiállítást hozni létre, mert a bibliographia nem tartozik az iparmúzeum hatáskörébe. Mennyiben sikerült az első, erről nyilatkozzanak mások, mennyiben sikerült a második, erről nyilatkoztunk mi. Észrevételeinkkel azon axioma igazságát kívántuk megvilágítani, hogy két úrnak szolgálni nehéz. Az ipartörténet és bibliographia igényeit egyszerre kielégíteni nem lehet. Az első a gyakorlati élet követelményeit, a másik a tudomány elvont elveit szolgálja. E kettőt összhangzásba hozni úgy, hogy se az egyik se a másik rövidséget ne szenvedjen, nehéz feladat. E feladattal megküzdött Ráth György. S ha az eredmény a mi álláspontunkból tekintve nem is volt mindenben kielégítő, ezt a feladat nehézségének s a körülményeknek tulajdonítjuk, melyekkel más sem tudott volna hasonló program mellett megküzdeni. Egyet azonban a kiállításról el kell ismernünk, s ez az: hogy fokozta vállalkozási képességünket s megjelölte a közönségnek azon

magasabb czélokát, melyek felé a hazai bibliographia s könyvtáraink törekeshetnek.

De térjünk át Dankó József esztergomi kanonok könyvornamentikai gyűjteményére.

A szakférfiak ismerik Dankó József esztergomi kanonoknak gazdag könyvtárát és több rendbeli műgyűjteményét, melyeket évek hosszú során át nagy fáradsággal, áldozattal és műértelemmel válogatott össze.

Ezen gazdag gyűjteményből a könyvkiállításon be volt mutatva a könyvornamentikai rész, mely két termet vett igénybe s izléses keretekben és üvegszekrényekben volt elhelyezve. E gyűjtemény szorosán véve a könyvkiállítás keretébe nem tartozott, mert általános természeténél fogva sem a régi magyarországi nyomdászathoz, sem a könyvkötészethez adalékot nem szolgáltatott. De az intéző körök általános ipartörténeti szempontból bevonták azt a kiállítás keretébe, hogy a közönségnek a kiválóbb külföldi mesterek könyvornamentikáját bemutassák, s ezáltal a hazai nyomtatványoknak a külföldiekkel való összehasonlítására alkalmat nyujtsanak. E gyűjteményt két csoportra osztályozhatjuk. Az egyik előkelő XV–XVII. századbéli mesterektől ép metszeteket, címlapokat, illusztrált kiadásokat és ritka nyomtatványokat, a másik pedig ugyanazon korbéli ritka kiadásokból: kivágott initialékat, lapszéli diszítéseket, vignetteket s egyéb könyvdiszetteket tüntetett fel. Hogy az első csoportot az intéző körök a könyvkiállításnak megnyerték, ezt művelődési szempontból határozott vívmánynak tartjuk. Az itt bemutatott műlapokat a szakférfiakon kívül kevesen ismerik, kiállításukat a hozzájuk fűződő tanulságoknál fogva bibliographiai álláspontból is csak helyeselni tudjuk.

Annál inkább sajnáljuk, hogy ezt a második csoportról nem mondhatjuk. E csoportot, mint említettük, könyvekből kivágott initialék, lapszéli diszitek, vignettek s egyéb könyvdiszitek alkották, melyek együttvéve nem annyira a könyvornamentikát mint az amatőrök azon különöz szenvedélyét illusztrálták, mely csak könyvcsönkítés árán nyer kielégítést. A kiállítás és kiállító érdekében szerettük volna, ha ezen csoport nyilvános bemutatása a könyvkiállításon elmarad.

Az amateuröket szenvedélyök igen gyakran szélsőségekre ragadja, melyeknek nyomában jár a tévedés. Míg e szélsőségek a magángyűjtemény szűk korlátai közt maradnak s a tudomány és művelődés magasabb érdekeivel nem jönnek összeütközésbe, nem képezik nyilvános bírálat tárgyát. Midőn azonban ezen érdekekbe ütköznek, a magángyűjtemény határait átlépik s nyilvános kiállításra kerülnek, bemutatások önként kihívja a szakférfiak és közönség bírálatát, mert egy nyilvános kiállítás nem arra való, hogy az amateurök tévedéseit hallgatással sanctiónálja. Magángyűjtők különcz passiója nem lehet egy szaktudományban sem mérvadó.

Ily szélsőségeknek tartjuk mi a bibliophilek azon aberratióját, mely kivágott initialék, lapszéli és egyéb jellemző diszítések gyűjtésében nyilatkozik s mely a könyvornamentikához könyvcsonkításokból gyűjti az adatokat.

E szenvedélyt, mely a középkori festett kéziratokat miniatűrjeitől, s a nyomdászat legkiválóbb termékeit legjellemzőbb diszítéseitől fosztja meg, bibliographiai szempontból nem tudjuk eléggé kárhozthatni. Ez megcsonkítja tekintet nélkül a nyilvános könyvtárak és magángyűjtők ritkaságait s szedi zsákmányát ott, a hol észrevétlenül teheti. Bűnös nyomait látjuk majdnem minden nyilvános könyvtárban s hallunk néha igen tragikus eseteket a könyvcsonkítók bűnhődéséről. A gyűjtők maguk rendesen csak közvetve részesek a könyvcsonkításban. Ők a jóhiszemű vásárlók, kik antiquariusoktól veszik a kivágott diszítéseket, hogy saját gyűjteményöket kiegészítsék. Tévednek azonban abban, hogy vásárlásaikkal ápolják az antiquariusokban ezen destructiv irányt, s öntudatlanul is okozói annak, hogy könyvekből kivágott diszítések azokban biztos vevőkre találnak. Ha nem volna ily tárgynak vevője, nem volna eladója sem. Ily nagy áron nem kívánjuk a könyvornamentikát cultiválni. Több kár esik ezáltal könyvekben mint a mennyi haszon háromlik belőle a tudományra. Sőt nem szolgál ezen irány mentségeül még az sem, hogy a diszítéseket a tulajdonos saját példányaiból vagy csonka könyvekből vágja ki, mert a könyvcsonkítást elvi szempontból semmi körülmények közt sem tartjuk megengedhetőnek. A könyvornamentika irodalma oly gazdag s annyi illusztrált kiadással rendelkezik, hogy a szakférfiu és amateur ezekből a könyv-

diszítésekét eléggé tanulmányozhatják, nem is említve a sok ritka eredeti kiadást, melyekben könyvtáraink eléggé bővelkednek. Ezen veszedelmes sportot tehát, melyet leginkább metszetgyűjtők cultiválnak, nem kívánjuk hazánkban meghonosítani.

Másképen áll a dolog nyilvános könyvtárakra nézve, melyeknek magasabb művelődési feladatuk van. Ezek lelkes hazafiak áldozatkészségéből sokféle gyűjteményt kapuak ajándékba, melyeket megőrizni kötelességük. Így kerülnek ide kivágott metszetek, initialék, miniaturók s ezekhez hasonló dolgok, melyek idővel tekintélyes gyűjteményekké nővik ki magukat. Ezeket a könyvtárak rendszeresen kezelik, de nyilvánosan megjegyzés nélkül ki nem állítják. Ha pedig kiállítják, mint ez a bajor Nemzeti Múzeumban Münchenben látható, akkor a szekrények fölé kiteszik a következő felírást: »ezen initialékat és miniatureket a XVI. és későbbi századokban bár bár kézzel kivágták.« Így őrizkednek nyilvános intézetek a könyvesonkítás netáni gyanuja ellen.

Vannak különben esetek, mikor nyilvános könyvtárak is fontos indokokból vesznek kétes becsű gyűjteményeket, részint hogy saját gyűjteményüket velök kiegészítsék, részint pedig, hogy azokat a könyvpiacról bevonják, mint adatokat a kor izléséhez vagy aberratiójához megőrizték s nagyobb bajnak elejét vegyék.

Ily czélból vásárolta össze a Nemzeti Múzeum könyvtára a Litterati Nemes Sámuel-féle hamisítványokat, melyek az ötvenes években a m. tudományos Akadémiát is tévedésbe hozták.

Ezeket tartottuk szükségesnek az ügy érdekében a kivágott könyvdiszítésekről elmondani. A tárgy irodalmunkban még megvitatva nincsen, hivatásunkból folyó kötelesség volt vele foglalkozni s nézetünket róla legjobb tudomásunk szerint elmondani.

Tudjuk, hogy Dankó kanonok ismert eruditiója és finom műízlése a mi fejtegetéseinkre nem szorult. A bibliographia álláspontját könyvesonkításokkal szemben ő csak úgy ismeri, mint mi. Hisz az általa a könyvornamentikai kiállításról kiadott munka ¹⁾

¹⁾ Dankó József esztergomi kanonok könyvornamentikai kiállítása Budapest M.D.CCC LXXXII. 36 számozott és 4 számozatlan lap, 2 díszkeletbe foglalt címlappal és 2 vignettel.

előszavában, melyet a »Könyvkiállítási Kalauz« egész terjedelmében átvett, ő itéli el leghatározottabban a könyvcsonkítást midőn így ír: »A könyvekre nézve azonban szükségesnek vélem megjegyezni, hogy azok bármily nagybecsűek volnának bibliographikus szempontból, itt mind a mellett csak mint műlapok vétetnek figyelembe s csakis mint ilyek állíttatnak ki, mert a ma barbárszokásnak, mely valamely metszet-gyűjtemény gyarapításáért a legértékesebb könyveket is megcsonkítani nem iszonyodik, esküdt ellene levén, inkább azttűztem feladataim közé, hogy ott, hol kedvező körülmények engedték és engedik a megcsonkított műveket is telhetőleg kiegészítsem.«

Ő tehát jóhiszeműleg vásárolta össze és állította ki a kivágott könyvdiszítéseket, mert ezáltal a hazai műiparnak vélt szolgálatot tehetni. Intentióját tiszteletben tartjuk, de álláspontunknál fogva a kivágott könyvdiszítéseket műlapoknak el nem fogadhatjuk. Mi szerettük volna, ha ezen csoport bemutatása a könyvkiállításon elmarad, de ha már kiállították, úgy a kereken néhány szóval jelezni kellett volna a diszítések provenienciáját és feladatát, hogy a közönség tájékozva legyen róluk. E nélkül a benyomás igen vegyes volt, mert a közönség figyelmét nem a könyvdiszítési styl és motívumok különbözősége, hanem azon körülmény ragadta meg, hogy ezen diszítések ki vannak vágva. Ez tűnt fel első pillanatra egy igen előkelő látogatónak is, ki életében már sokféle kiállítást látott, s ki alig, hogy a terem küszöbét átlépte s a könyvdiszítéseket meglátta, mindjárt megjegyezte: ezek ki vannak metszve.

Hátra van még, hogy a könyvkiállítás anyagának tudományos felhasználásáról mondjunk néhány szót.

Már más alkalommal kifejeztük azon nézetünket, hogy az országos könyvkiállítás emlékét egy monumentális szakmunkában kellene megörökíteni. S tekintve, hogy a kiállítást az országos iparmúzeum főleg azon célból kezdeményezte, hogy a közönségnek a régi hazai nyomdászattörténeti fejlődését feltüntesse, ugyanakkor indítványoztuk: bizza meg a M. T. Akadémia Szabó Károlyt,

a magyarországi könyvnyomdászattörténetének megírásával. Ezen indítványunkat föntartjuk ma is, s kiegészítéseül elmondjuk, mikép gondoljuk mi a tervezett munkát megírandónak.

Nézetünk szerint a munkának három részből kellene állania. Az első rész tartalmazná a magyarországi könyvnyomdászattörténetét a szathmári békekötésig, a második rész a magyarországi ez időbeli nyomtatványoknak bibliographiai leírását nyomdák szerint tüntetné fel, a harmadik rész pedig a régi hazai nyomtatványoknak ipartörténeti illetőleg graphikai részével foglalkoznék.

Mindegyik rész magában véve önálló egésznek képezne s különböző időben jelenhetnék meg, de a munka keretében kölcsönösen kiegészítené egymást.

A első rész megírása legtöbb időt venne igénybe. Itt az ismert anyagon és a jellemző könyvajánlásokon kívül fel kellene használni a hazai nyilvános és magán levéltárakban rejlő forrásokat is, s a mennyiben a munkának a nyomdászattörténet mindén ágára ki kell terjeszkednie, kívánatos volna, a külföldi források felhasználása is, hogy nyomdászattunknak a külfölddel való érintkezései feltüntetve legyenek.

Ez irányban Kapp Frigyes, berlini tudósnek néhány év múlva megjelenendő munkája a németországi könyvkereskedéstörténetéről biztos támpontokat fog nyújtani. Nevezett tudós e munkát a németországi könyvkereskedők egyletének megbízásából írja, megírására tíz évi határidőt kért és nyert. Ez időnek legnagyobb részét levéltári kutatásokra fordítja, az anyag feldolgozása a két utolsó évnek van föntartva.

Kutatásainak eddigi eredményéről igen tanulságos évi jelentéseket közölt a nevezett egylet hivatalos közlönye.¹⁾

Kitűnik ezekből, hogy Kapp lelkes szakférfiak közreműködésével ekkorig már óriási anyagot gyűjtött össze, mely, ha feldolgozva lesz, a németországi könyvkereskedést egészen új világításba fogja helyezni. Az adatgyűjtés még folyamatban van, a munka megjelenése 1887 ben várható. S tekintve azon viszonyt,

¹⁾ Archiv für Geschichte des deutschen Buchhandels. Leipzig 1879—1883.

mely bennünket Németországhoz, különösen a reformáció óta fűz s azon benső kapcsolatot, mely a könyvnyomdászat és könyvkereskedés közt létezik, ezen munka megjelenésének, a hazai kultúrtörténet szempontjából is, nagy várakozással nézünk elébe.

Addig is e célra a hazai levéltárakból össze kellene gyűjteni az anyagot, mely aztán a külföldi vonatkozású adatokkal volna összeegyeztendő. Ennyit a megírandó munka történeti részéről.

A munka második részének megírása semmi akadályba nem ütközik. Az 1711 előtti magyarországi nyomtatványokat a hazai könyvtárak oly nagy számban küldötték be a könyvkiállításra, hogy az egész ez időbeli irodalom kevés kivétellel majdnem teljesen együtt volt. Ezeket Szabó Károly szakszerűen czédelázta s később a hiányzókkal is kiegészítette, úgy hogy munkája most teljes s minden pillanatban sajtó alá adható.

Azt hisszük azonban, hogy részint az áttekintés, részint a nyomdák műipari tevékenységének feltüntetése szempontjából, jobb volna itt a nyomtatványokat, úgy mint a »Könyvkiállítási Kalauz«-ban volt, nem időrendben, hanem nyomdák szerint csoportosítani. A munka végén lehetne aztán többféle indexet adni, melyben a könyvek betűrendben, időrendben, és szakok szerint volnának feltüntetve.

Igy a naptáraknál, dissertatióknál, iskolai drámáknál, egy leveles nyomtatványoknál és más kultúrtörténeti szakoknál igen tanulságos volna első pillanatra azoknak statisztikai kimutatásával megismerkedni. Ezenkívül könyvdiszítési és irodalomtörténeti szempontból czélszerűnek tartanók, ha a czímmásokon feltüntetve lenne, hogy a könyv címlapján vagy más levelén van-e díszkeret, címer, fametszet, vignette, nyomdászbélyeg vagy másféle diszítés, továbbá kinek, mikor és hol szól az ajánlás, mert ezen körülmények hű leírása lényegesen elősegíti a példányok constataálásánál a felismerést. A könyvkiállítási anyag ily módon való felhasználása legjobban illusztrálná a magyarországi régi nyomdászat történetét, s volna a munka első részének valószínű codex diplomaticusa. S mivel ezen rész az összes régi hazai nyomtatványokat ölelné fel, önként következik, hogy ebbe a régi magyar nyomtatványokat is fel kellene venni, de egyszerű rövid utalással Szabó Károly »Régi Magy. Könyvtára«-ra.

A munka harmadik része a nyomtatványokat ipartörténeti szempontból méltatná. Ez volna a régi magyarországi nyomdászatnak illusztrált atlasza, mely a hazai nyomdák ritkább termékeinek címlapjait, diszítéseit, címereit, initialeit és betűit s a nyomdászok és nyomdák bélyegeit sikerült hasonmásokban magyarázó szöveg kíséretében tüntetné fel.

Ez magyarázná meg a régi hazai nyomtatványok külső kiállításában nyilvánuló diszítési styl motivumait s összehasonlítva ezeket a külföldi nyomtatványokkal, megállapítaná az önálló magyar diszítési stylt nyomdászatunkban.

Ezért tartottuk volna szükségesnek, hogy a magyarországi 1711 előtti nyomtatványok teljesen, nyitott címlappal legyenek kiállítva, hogy a közönség a jellemző címlapokat, betűket és diszítéseket minden nyomdánál könnyen áttekinthesse és tanulmányozhassa. Ezen terv szerint a fényképészeti felvételek is a mostaninál sokkal teljesebb gyűjteményt eredményeztek volna.

A dolog természetében fekszik, hogy a munkának ezen része a hasonmások miatt, több költséggel járna, mint a többi, mert minden hazai nyomdából kellene adni jellemző szemelvényeket, de gyakorlati szempontból annál tanulságosabb volna tudós, tanár, amateur és nyomdász egyaránt sikerrel használhatná, előbbre vinné a nyomdászati iparágat hazánkban s minden tekintetben becsületére válnék irodalmunknak. Megiratása és szerkesztése körülbelül 2—3 évet venne igénybe.

Ez nézetünk a megirandó munka ipartörténeti részéről.

Meg vagyunk róla győződve, hogy ha ezen munka, úgy a mint terveztük, létrejövend, az oly elsőrendű forrásmunka lesz, mely nemcsak nálunk, de a világirodalomban is ritkítani fogja párját.

Meg kell még jegyeznünk, hogy a munka tervezetét külföldi szakmunkák alapján készítettük. Máshol is volt már nyomdászati könyvkiállítás, máshol is ünnepelték a nyomdászat 400 éves jubilaumát. De az alkalmi monographiák mindenhol azon rendszer szerint készültek, melyet közleményünkben előadtunk. Nem látjuk át, mért kellene nálunk ily fontos szakkérdésben a külföldiektől eltérő rendszert követni, s egy általánosan elfogadott szabály alul kivételt tenni. —

A könyvkötések osztályában kiállított anyag mikénti fel-

használásáról nem teszünk positiv javaslatot, mert nem vagyunk tisztában aziránt, vajjon előnyösebb volna-e a magyarországi régi könyvkötészetet megfelelő hasonmásokkal egy külön munkában önállóan, vagy pedig a tervezett nagy munka keretében, mint függeléket bemutatni.

Még a kéziratosztály tudományos értékesítéséről kell szólnunk.

Ez a kiállított kéziratokban azon irányokat képviselte, melyekben saját tanulmányaink mozognak. Mindegyik irány önálló magában véve, de a hazai középkori bibliographia körében mozog, melynek tisztázását és rendszeres megállapítását célozza.

Igy az első csoportban kiállított kéziratok a magyarországi középkori könyvirás és könyvfestés történetéhez, a másodikban a régi magyar nyelvemlékekhez, a harmadikban a magyarországi középkori bibliographiához, a negyedikben a hazai középkori könyvtárak történetéhez, az ötödikben a Corvina bibliographiájához s a hatodikban a középkori könyvirás és könyvfestés általános történetéhez nyújtottak adalékokat.

Mind ezen csoportoknak, illetőleg irányoknak, azonban csak a keretök volt bemutatva, melyet a jövő kutatásoknak kell kiegészíteni s rendszeres egészbe önteni. A tudományos feldolgozás tehát ma itt még korai dolog. A mint azonban a kutatások egyik vagy másik irányban be lesznek fejezve, az illető munka megjelenhetik önállóan mint külön monographia, anélkül, hogy a tervezett nagy munkának, mely »magyarországi középkori bibliographia« cím alatt Szabó Károly »Régi Magyar Könyvtára«-nak pendantja óhajt lenni, praedjudicálna, vagy annak szerves összefüggését zavarná. S mivel a középkori hazai kéziratok nemcsak bibliographiai, hanem műtörténeti szempontból is érdekesek, szükségesnek tartjuk, hogy azokat ezen szempontból műtörténészeink is tanulmányozzák, s a rajtok levő díszítésekből és miniaturekből a magyar középkori könyvfestészeti iskola karakterét megállapítsák.

A vállalat sikere és tudományos becse érdekében kívánjuk, hogy ezen munkára Pulszky Ferencz és Pulszky Károly vállalkozzanak.

Ezekben foglaltuk össze észrevételeinket. Ajánljuk azokat az illetékes körök figyelmébe s készséggel adunk tért az ellen-észrevételeknek is.

ADALÉKOK SZABÓ KÁROLY „RÉGI MAGYAR KÖNYV- TÁRÁ“-HOZ.

(254 sz.) Bécs 1562.

Telegdi Miklós. Az Keresztyenszegnec Fondamento-
mirol valo rövid keonywechke. Ki az Szent irasnac különb
külömb heleiből, keres es feleles keppen irattatot es Te-
legdi Miklós mester által, Deac nyelwből Magyar nyelwre
forditatot. Bechben niomtattatot Raphael Hofhalter által: vrunc
szuetele vtan 1562. esztendőben. 8-r. Elül: címlap, ajánlás.
A — G = 51 sztan lev.

A címlap belső oldalán Oláh Miklós esztergomi érsek arcz-
képe és czimere következő körirattal: »Effigies R:D: Nicolai
Olahi ArchiEpi: et Comitiss Perpetvi Strigonien: Primatis Lega-
tinati ac Svmmi Secretarii et Cancellarii Regii in Hvngaria ec.
Anno Aetatis svae LXVII. — Utána következik Hoffhalter Ra-
phael előszava és ez után Telegdi ajánlása »az nagyszombati
tanvlo Deac gyermekeknek. Keolt Nagyszombatban, szent Iuan
hauanak tyzenketödice napian 1562 esztendőbe.«

Telegdinek ezen, irodalmunkban ekkorig ismeretlen, kate-
chismusára, melynek egyetlen példánya a bási egyetemi könyv-
tárban maradt fönn, Benkő István ref. theologus s bási egyetemi
tanuló hivta fel legelőször dr. Kiss Áron tanár figyelmét, kinek
a könyv pontos czimmását megküldötte. Erről közöljük itt a
nagybecsű unicum leírását, a bási egyetemi könyvtárnál pedig
lépéseket fogunk tenni az iránt, hogy ezen könyvet a Nemzeti
Múzeum könyvtárának behatóbb tanulmányozás végett, négy heti
tudományos használatra engedje át.

(254. sz.) Halle, 1711.

Borostian Koszoru mellyet à neve szerint szerelmes, kedves és nyájos állapotja szerint a' nemes, nemzetes és tudós Izdenzi Janos Uramnak nemes és nemzetes Izdenzy Marton Uram (etc. pl. tit.) kedves Fiának, Midőn à hires Jenai Academiában Törvény és egyéb Nemes Tudományoknak tanulását bé rekesztvén édes hazájában vissza kívánkoznék; Akkor örvendező és minden jó szerentsét kíváno lélekkel megindult Musaknak együgyűen, de keresztény buzgosaggal folytatott Rhythmusaikbul, szerentsessen fölujjult neve napjára kötött MDCCXI. Est. Sz. Iván hav. 24. napj. igaz szívbéli devotioval jó akaró szolgálja B. G. SS. Theol. et Phil. Stud. Nyomtattatott Hallában Orban István bötüivel. 2-r. 2 sztlan levél. Elején homlok-vignettel és egy fametszetű initialéval. Meg van a Nemz. Múzeum könyvtárában.

Hazánkat Érdeklő Külföldi Szemle.

A KRAKKÓI KÖNYVTÁR HAZAI VONATKOZÁSÚ KÉZ- IRATAI.

Közli: Csontos János.

Azon tervezet alapján, melyet a »Könyvszemle« utolsó füzetében, a külföldi könyvtárakban lévő hazai vonatkozású kéziratok ismertetéséről közöltünk, folytatjuk a jelen közleményben a krakkói egyetemi Jagello-könyvtár hungaricáinak ismertetését s rövid leírásban bemutatjuk azon kéziratokat, melyek hazánk történetére bármily tekintetben vonatkoznak.

A krakkói egyetemi Jagello-könyvtár egyike a legrégebb európai könyvtáraknak. Eredete a XV. század elejére vezethető vissza, mely időben az egyetem minden fakultásának már megvolt a maga könyvtára.¹⁾ Sőt nemcsak ezek, hanem az egyetemen létezett különböző collegiumok (egyesületek) is birtak külön könyvgyűjteményekkel, melyekből a krakkói egyetemi könyvtár jelentékeny kéziratkészletet őrizett meg.

E kéziratok egykoru feljegyzéseikben föntartották a régi könyvgyűjtemények emlékét s élénken illusztrálják azon hatást, melyet a krakkói egyetem a középkori művelődési viszonyok emelésére gyakorolt.

A könyvmásolók nemes mestersége ez időben arany korát élte az egyetemen. A különböző egyetemi egyesületek szegényebb növendékei nemcsak a magok használatára, hanem az egyesületi könyvtár és a könyvpiacon számára is másoltak könyveket. A stationariusok üzlete virágzott s jelentékeny könyvkészletet hozott

¹⁾ Dr. Wladyslaw Wislocki: Katalog Rekopisów biblioteki Uniwersytetu Jagellonskiego. Kraków. 1881, zeszyt 8. XXII l. Bandtkje G. S. Historia Bibliot. Univers. Jagiellonsk. Krakó 1822. 8-r.

forgalomba. A gazdagabb tanulók innét fűdözték szükségleteiket s gyarapították adományaikkal azon egyesület könyvtárát, a melybe tartoztak.

Ezen egyesületi könygyűjteményekből, melyeknek emléke a kéziratok egykorú feljegyzéseiben fönmaradt, említést érdemelnek a következők: »*libraria artistarum, libraria majoris Collegii artistarum, libraria theologorum, libraria medicinae, libraria collegii canonistarum, libraria collegii minoris, libraria collegii (bursae) pauperum, libraria domus Longini alias bursae pauperum és libraria ecclesiae S. Floriani.*«

Nagyon valószínű, hogy a krakkói egyetemet látogató magyarországi tanulóknak (*bursa ungarorum*) is volt külön könyvtárak. Az egyetem régi anyakönyveiben ¹⁾ nagy számmal találjuk a hazai tanulók neveit s jelentékeny azon kéziratok száma, melyeket hazánkiai az egyetemen másoltak. E körülmények a könyvtár létezésére utalnak.

Mindezen könyvgyűjtemények a mult században commassáltattak s az egyetemi Jagello-könyvtárba lettek bekebelezve, hol a középkori művelődéstörténetnek kiváló becsű s könnyen hozzáférhető forrásait képezik.

Krakkó városának történeti, politikai, kereskedelmi és művelődéstörténeti fontossága a középkorban, s azon viszony, melyben a szepességi városok Lengyelországgal állottak, megadják nekünk a kulcsot annak megértésére, mért voltak ez időben érintkezéseink e várossal oly élénkek, mért keresték fel azt hazánkiai, főleg a felsőmagyarországiak oly tömegesen, s mért találjuk itt a hazai vonatkozású történeti emlékeket oly nagy számmal!

Krakkó volt legrégibb magyar nyomtatványaink bölcsője, melyek 1527, 1531, 1533 és 1535-ben itt láttak először napvilágot, ide fordultak ismételve tudósaink midőn történetünk régi emlékeit kutatták.

¹⁾ A krakkói egyetem anyakönyvei 1400-tól fogva teljes épségben fönmaradtak. Kiadásukat a krakkói tudományos Akadémia már 1881-ben elhatározta. Mennyi jelent meg ekkorig? nem tudjuk.

Főleg pedig a krakkói egyetemi Jagelló-könyvtár volt tudásaink kutatásainak állandó tárgya. Buvárlataikat következetesen azon komoly törekvés vezette, hogy a gyűjtemény hungaricait a hazai közönséggel megismertessék.

Hogy csak e század magyarországi kutatóiról szóljunk, ki kell első sorban emelnünk: gróf Széchenyi Ferenczet a Nemzeti Múzeum nagylelkű alapítóját, ki, miként a krakkói könyvtárban fönmaradt négy eredeti levele tanúsítja, 1817 és 1818-ban Bandtkievel, a hirneves lengyel bibliographussal s a krakkói egyetemi könyvtár igazgatójával élénk levelezést folytatott azon czélból, hogy az itt levő hazai vonatkozású kéziratokat a Nemzeti Múzeum könyvtára számára lemásoltassa s a hazai tudósnak hozzáférhetővé tegye.

Levelei élénken illusztrálják azon irányt, melyet az általa alapított országos könyvtár gyarapításában követett. Célja volt ennek számára az összes európai könyvtárakból megszerezni a magyarországi vonatkozású kéziratok jegyzékét és másolatait, ezért fordult több külföldi tudós szívességéhez tanácsért, hogy — mint maga mondja — »közbenjárásukkal az általa gyűjtött könyvtárt tökéletesíthesse.« Bandtkiet is több szívességre kérte fel. Megbízta őt, hogy járjon utána, nem található-e még valahol régi magyar krakkói nyomtatvány, mert ezt készséggel megvásárolná; hasonló czélból kérte tudósítását azon esetre, ha magyarországi vonatkozású oklevelek vagy kéziratok kerülnének Krakóban könyvpiazcra. Egy másik levélben megköszöni Bandtkienak a Dlugoss-féle és a »Bursa Ungarorum« czímű másolatokat s meghívja őt magához Bécsbe. A magyar főúr és a lengyel tudós közt a közös szenvedély megteremtette az érintkezési kapcsolatot, a levelezés egész bizalmas jellegű volt s a Nemzeti Múzeum kéziratárának több történeti becsű másolatot gyümölcsözött.

Gróf Széchenyi Ferencz után hazánkfiak közül kutattak még a krakkói könyvtárban: Fejér György, Vas József, Toldy Fer., Wenzel Gusztáv, Rómer Flóris, Fraknói Vilmos, Szádeczky Lajos és e sorok írója; mindnyájan saját tanulmányaik szempontjából.

Kutatásaik eredménye sokkal ismeretesebb, hogy sem ezuttal róla külön megemlékezni kellene.

A kutatás jó ideig meg volt nehezítve azáltal, hogy a könyvtár kéziratairól csak hiányos katalogusok léteztek, melyek a buvároknak kevés tájékozást nyújtottak.

E bajon segített újabb időben dr. Wisloczky László a Jagello-könyvtár derék öre, midőn a gyűjtemény kéziratairól kimerítő catalogust készített, s ezt az 1877—1881-ki időközben a krakkói tudományos Akadémia kiadásában 8 füzetben közrebocsátotta. A catalogus a bibliographiai tudomány mai színvonalán áll, lengyel nyelven van szerkesztve s összesen 4176 kéziratot ír le. Van kitűnő registere, melyhez a szerző egy alapos értekezést írt a kéziratok provenientájáról.

A könyvtárban ősrégi kéziratok nincsenek, a legrégibb kézirat IX. századból való, de a hazai vonatkozású kéziratok száma annál jelentékenyebb.

Ezekből Szádeczky Lajos derék fiatal tudósunk a Századok 1881-iki folyamában közölt érdekes szemelvényeket s Wisloczky (akkor még befejezetlen) catalogusa alapján összesen 66 hazai vonatkozású kéziratot ismertetett.¹⁾

Ezen ismertetést a már most teljesen megjelent catalogus alapján ez alkalommal kiegészíteni kívánjuk s közleményünkben összesen 121 hazai vonatkozású kéziratot mutatunk be.

A kéziratok registrálásában²⁾ a catalogus sorrendjéhez és az eredeti signaturához tartottuk magunkat, hogy a kutatóknak a használatot megkönnyítsük. A lengyel rubrumot mindenhol lefordítottuk magyarra, egyéb változtatást a szövegben nem tettünk.

Megjegyzem még, hogy a kéziratok közt sem magyar nyelv-

¹⁾ Szádeczky Lajos »Lengyel-földi levéltárakról, magyar történelmi szempontból« cz. cikkében (Századok. XV. évf. 1881. 313—331, és 411—430 II.) a következő számokat sorolja fel: 2, 5, 6, 30, 38, 41, 42, 43, 44, 59, 91, 93, 102, 107, 108, 114, 118, 126, 154, 156, 158, 161, 162, 166, 171, 173, 175, 191, 211, 243, 423, 439, 597, 691, 949, 1000, 1051, 1038, 1099, 1101, 1133, 1134, 1135, 1136, 1149, 1165, 1267, 1570, 1715, 1767, 1768, 1853, 1956, 1961, 1963, 2332, 2423, 2506, 2670, 2751, 2991, 3206, 3225, 3227, 3301 és 3108, vagyis összesen 66 kéziratot.

²⁾ Dr. Władysław Wisłocki: Katalog Rekopisów biblioteki uniwersytetu Jagellońskiego. Zeszyt 1—8. Kraków. 1877—1881. 8-r. 876 és LXXXI. l.

³⁾ Kedves kötelességemnek tartom itt Veszprémi Vilmos és Nagy Sándor uraknak, kik a catalogus kivonatolásában segédkezet nyújtottak, őszinte köszönetemet kifejezni.

emlék, sem Corvin-codex nem fordul elő. Vitéz János könyvtárából van két kézirat, (a 579. és 499. sz.) melyek Ilkus Marton könyveivel kerültek ide. Ezeken kívül találunk a XIV—XV. századbéli kéziratok közt számosakat, melyeket magyarországi egyének másoltak és több olyat, melyek hazai birtokosoktól kerültek Krakkóba. Ezeknek legnagyobb része az országos könyvkiállításon be volt mutatva.

Ezek után adjuk a krakkói egyetemi Jagello-könyvtár hazai vonatkozású kézíratainak jegyzékét a mint következők:

2. DD. IV. 52. Papirkézirat a XVII. századból; fol. 309 lev. és 7 üres lap.

52 l.: »Praescriptum legationis ad Serenissimum et Potentissimum principem, dnum Ferdinandum II, diuina favente clementia electum Romanorum imperatorem Germaniae, Hungariae . . . regem, necnon Illustrissimos et Rmos s. Romani imperii electores et principes, Magnifico Maximiliano Przembski, castellano Syradiensi, regni senatori, Petricouienzi, Mostensi capitaneo, S. R. Majestatis legato, datum Warsaviae die 30 Januarij a. 1621.«

58 l.: Responsum S. Caes. Maiestatis Hungariae et Bohemiae regis, Magnifico Maximiliano Przembski, castellano Syradiensi, legato S. R. Maiestatis, datum.«

5. EE. III. 1. Papirkézirat a XVII. századból; fol. 1358 l. és 5 üres levél.

12 l.: »Responsum et Recognitio regis Stephani ad petitionem confirmationis simultaneae inuestiturae ad legationem Illustrissimi principis dni marchionis Brandenburgensis . . . datum oratoribus eius Marienburgi d. 16 mensis Decembris a. d. 1577.«

6. DD. IV. 41. Papirkézirat a XVI. századból, fol. 303 l. és 2 lev.

5 l.: Littere confirmatorie donacionis oppidi Krassnik et aliorum bonorum adiacentium, per Serenissimum olim Ludovicum, dei gratia Vngariae et Polonie regem strenuis quibusdam viris, Dimetrio, vicetesarario suo et Iwano, fratribus germanis, heredibus de Cleccze, date ante castrum Belsz in a. d. 1377, et tandem per Serenissimum olim Wladislaum dei gratia regem Poloniae, confirmate et approb

in Lublin feria 6 infra octauas Ascensionis dni. a. 1389, quarum originales desiderantur, tenor vero confirmatorialium litterarum sequitur . . .

30. Bbb. II. 54. Papirkézirat a XVII. századból; fol. 426 l.

»Decreta, Ordinationes, Mandata, Privilegia etc. a regibus Poloniae concessa.« Többek közt Báthory Istvántól is.

41. CC. IX. 1. Papirkézirat a XVI–XVII. századból; fol. 187 lev.

2–80 l. Levélgyűjtemény s közte Báthory István és Báthory Endre egy-egy levele.

54 l. István király végrendelete.

80–147 l. A krakkói egyetem kiváltság levelei és egyéb aktái, s pápai levelek, köztük Báthory István levelei is.

124 l. »Ordinatio Serenissimi regis Stephani.«

42. DD. IV. 48. Papirkézirat a XV. századból; ivr. 214 l.

70 l.: Joannes de Hwnyad, regni Hungariae gubernator et woyewoda Traussiluanus« levele Lasocky Miklós-hoz 1448-ból.

82 l. Epistola »dni Johannis de Capistrano, dd. in Pijandziczow 26 mensis Septembris a. 1453.«

82 l. »Alia dni Johannis de Capistrano, dd. in Pijandziczow, 6 mensis Nouembris 1453.«

85 l.: »Ad Hwnyad Janusch« prelati et barones regni Poloniae, dd. Cracoviae feria 2 ante Natiuitatis s. M. 1449.«

165 l.: »A gubernatore Hungarie« Jagello Kázmér-hoz, 1448.

208 l.: »Litera ex parte regine (Sophiae) ad prelatos et barones regni Hungarie.«

210 l. »De Capistrano, qui purgat ab heresi Bohemiam.«

43. DD. IV. 54 Papirkézirat a XVII. századból; ivr. 199 l.

194 l.: »Regiae Majestatis ad Boczkaium« litterae.

44 Bbb. I. 17. Papirkézirat a XVI. századból; ivr. 142 l.

10 l.: »Diffidatio seu denunciatio hostilitatis a Hieronymo Laski, palatino Siradiensi Transsiluanis a. 1528.

10 l.: »Diffidatio regi Ferdinando per Hieronimum Laski, palatinum Siradiensem ex parte Joannis regis Vngariae.«

16 l.: »In Joannem Zambocki.«

54. Bbb. I. 22. Papirkézirat a XVIII–XIX. századból; ivr. 7 lev.

»Incipit tractatus siue Speculum genealogye s. H e d w i g i s, quondam ducisse Slesie. Ad cognoscendum aliququaliter de qua radice processerit stirps generosa b. H e d w i g i s.«

55. Bbb. I. 29. Papirkézirat a XVI–XVII. századból; ivr. 309 l.

»Copiarium antiquum coenobii ad s. H e d v i g e n C r a c o v i a e«, continens acta et privilegia a. 1378–1623.

59. EE. II. 7. Papirkézirat a XVI–XVII. századból; ivr. 574. l.

306 l.: »Juramentum Turcarum. Imperatoris G a b r i e l i B e t h l e e m factum« et Juramentum G a b r i e l i s B e t h l e n sultano.

91. Papirkézirat a XVI–XVIII. századból; ivr. 55 iv.

I z a b e l l a levele Zsigmond királyhoz 1546-ból.

B á t h o r y A n d r á s levele Zsigmond királyhoz (»Andreas de Bathor, comes ex Waradino 19 mensis January a. 1547.«

93. CC. VIII. 59. Papirkézirat a XVII. századból; ivr. 82 lev.

15 l.: »Lachrimae afflictæ V n g a r i a e.«

102. Bbb. I. 39. Papirkézirat a XVII. századból; ivr. 1125 l. és 8 lev. registrum.

675 l.: B e t h l e n G á b o r békeföltételei a császárhoz intézve. (Lengyel.)

723 l. »Biztosabb hírek G á b o r felől.« (Lengyel.)

1071 l. »Sírirat B á t h o r i G á b o r erdélyi vajdának 1628.« (Lengyel.)

107. DD. IV. 32. Papirkézirat a XVII. századból; ivr. 2, 1–17 lev., 18–899, 1000–1068 lap és 15 üres lev.

1 l.: Vita b. K u n i g u n d i s, ducissae regni Poloniae, filiae Belae, Hungariae regis, edita a Joanne Dlugosz seniore, canonico Cracouiensi.«

136 l.: »Foedus inter Sigismundum I., regem Poloniae, et F e r d i n a n d u m Romanorum, V n g a r o r u m et Boemiae regem a. d. 1538.«

144 l.: »Confoederatio et pacta Inelytorum Poloniae et V n g a r i a e regnorum ac M. Ducatus Lithuaniae« a. 1499.«

150 l.: »Approbatio et confirmatio huius Confoederationis per praelatos, barones et dominos regni V n g a r i a e. a. 1499.

321 l.: »Az összes lengyel nemesség előterjesztése István

királyhoz a koronázás előtt, melyre a királynak meg kellett esküdni.« (Lengyel nyelven.)

337 l.: »Hirek István királyról a danczigi háborúból, a. d. 1577.« (Lengyel.)

339 l.: »Tudományos tárgyú beszédek, melyeket István király tartott. 1578.«

367 l.: »István király üdvözlése a polocki háboruban Januszowszky Jánostól ... A. d. 1581.« (Lengyel.)

389 l.: »István király tetteiről (a kozákok leveréséről.)« (Lengyel.)

390 l.: »Az 1586. évben István király meghalt Grodnán, december 12-én. Sírirata,« versekben.

393 l.: »Ő Felsége István király sírirata, irta és kinyomatta Januszowszky János.« (Lengyel.)

395 l.: »István királyhoz a varsói országgyűlés 1585-ben.« Diarium. (Lengyel.)

505 l.: »Karnkowszky Szanizló gnézeni érsek propositiói István király halála után és a diarium folytatása.« (Lengyel.)

166. CC. IV. 37. Papirkézirat a XVI–XVII. századból; fol. 1518. l. Vegyesek Báthori István uralkodása idejéből.

31 l.: »Ordinatio Serenissimi Stephani I. dei gratia regis Poloniae, De conservanda pace et tranquillitate publica in ciuitate Cracouiensi, Cracouiae, a. d. 1578, ante expeditionem Suae Maiestatis ad bellum Moschouiticum sancita.«

151 l.: »Versio Litterarum missarum ad Portham a Bethlem Gabor a. Machometis 1629.«

252 l.: »Bethlen (Gábor) levele a (lengyel) korona kincstárnokához 1626.«

108. CC. IX. 6. Papirkézirat a XVII. századból; fol. 1 lev. és 373 l.

220 l.: »Regis Stephani ad nuntios regni Dicta in conuentione regni Toruni a. d. 1576.«

118. DD. IV. 42. Papirkézirat a XVI–XVII. századból; ivr. 236 l. I–XL lev., 406–576 l. és végül 4 lev.

1–326 l.: »Adalékok Kazimir és Krakkó városok történetéhez; s egyebek közt Báthory István levelei.«

416 l.: »Literae ad consiliarios regni Poloniae in conuentu

Andrzejoniensi congregatos a Magnifico Stephano Bathori, vaivoda Transilvaniae.« 1576.

126. DD. VIII. 17. Papírkézirat a XV—XVI. századból; ivr. 158 l.

107 l.: »Oratio pro suscepcione regis Wladislai de Vngaria venire volenti.«

154 l.: »Oracio pro suscepcione Rmi dni Marci, cardinalis s. Marci patriarche Aquilijensis, legati de latere in regno Vngarie, Polonie Bohemie etc. a d. 1472 sabbato post Visitationis Marie pronunciata et dicta.«

154. Bbb. II. 23. Papírkézirat a XVI. századból; ivr. 3 kötet, 86, 88 és 172 ll.

13 l.: »Isabella királyné tudósításai anyjához Bonához.«

II kötet: »Relationes Latine scriptae de rebus exoticis, inter quas de Stephano Bathoreo Transylvaniae principe, deinde rege Poloniae.«

47 l.: »Ex Hungaria hoc affertur...«

49 l.: »Nova ex Transylvania.«

156. Bbb. II. 17. Papírkézirat 1566—68-ból; fol, 14 iv.

»Relationes historico-politicae.«

9. iv: »A török császár hada megindul Magyarországba Konstantinályból április 15-én.... (Néhány eredeti tudósítás.)

158. DD. IV. 38. Papírkézirat a XVI. század végéről; ivr. 419 l.

316 l.: »Exemplum Epistolae dni Hieronymi Laskj ad quosdam dominos in Polonia« dd. ex arce Budensi die 12. Septembris 1534.

391 l.: »Exemplum Decreti electionis Maximiliani II. Romanorum imperatoris in regem Poloniae.«

399 l.: »Litterae partium, quae se a senatu atque reliquo equestri ordine segregarvnt, super actis comitiorvm, quibus Serenissimam infantem Poloniae, Annam, ac Stephanvm Transylvaniae palatinvm, triduo post electionem imperatoris Maximiliani, regem Poloniae nominarvnt.«

409 l.: »Exemplum Epistolae regis Stephani ad Gregorium XIII. pontificem Maximum.«

151. Bbb. II. 24, Bbb. II. 25. Papírkézirat 5 1546—90-ból; ivr., 2 kötet, 1—71 és 72—281 ív.

70—71 iv: A Báthori Andrással Rómába 1583-ban tett út leírása Reszki Szaniszlótól. (Lengyel.)

173. BB II. 36. Papírkézirat a XV. századból; ivr. 550 l.

484 l.: »Litera domino regi Wladislao, Vngarie et Polonie regi ex conuencione Pyotrkouiensis scripta, dd. in Pyotrkow in conuencione nostra generali feria 4. proxima post festum s. Bartholomaei apostoli a. 1444.«

490 l.: »Item »Vladislao regi.«

491 l.: »Epistola sine inscriptione: »Magnifice et Venerabilis vir . . . dd. in Varadino, sabbato proximo ante Floriani.«

493. l.: »Reuerendissimis Reuerendis in Xto patribus, Preclaris, Magnificis, Generosis et Nobilibus dominis prelati, principibus, baronibus, dignitarys, et officialibus regni Vngarie, vniuersis amicis et fratribus nostris Carissimis, prelati, principes, barones et dignitary regni Polonie, in conuencione generali Siradie habita congregati, dd. in conuencione generali Siradiensi feria 2. ante festum s. Floriani, anno 1440.«

496 l.: »Prelati et Barones regni Vngarie Reuerendissimis in Xto patribus et Magnificis viris dominis prelati et Baronibus regni Polonie fratribus nostris et amicis pracamandis, dd. Bude s. die Exaltacionis s. crucis a. d. 1438.«

175. DD. IV. 44. DD. IV. 45. Papírkézirat a XVI századból; ivr 2 kötet, 448 és 335 l.

II. k. »Rerum Transsilvanicarum» Acta inter Sigismundum Augustum, reginam Vngarie Isabellam, regem Romanorum Ferdinandum et alios a. 1552—1555. Kezdet: »Ferdinandus, diuina fauente clementia Romanorum, Hungarie Bohemie etc. rex. Instructio . . .«

191. Bb. IV. 15. Vegyes kézirat a XV. század elejéről, fol. 726 l. és 7 üres levél elől és hátul.

193 l.: »Soliloquium de transitu Hedwigis regine Polonie.«

209 l.: »Sermo ad regem et procures eius de obitu Hedwigis regine et vita eius.«

688 l.: »Colacio in exequys Nitriensis eppi.«

703 l.: »Sermo Latinus in exequys domine Hedwigis regine Polonie.«

211. DD. IV. 33. Papirkézirat 1627-ből, fol. 527 lev.

»Acta anni 1628 et sequentium.« Levelek, jelentések 1627-ből; köztük Bethlen Gábornak egy jelentése.

243. Papirkézirat a XV–XVIII. századból; ivr. 52 lev.

Egy bizonyítvány alatt ezen aláírás áll: »Anthonius de Alba regali in bursa Hungarorum.«

326. DD. II. 42. Papirkézirat a XIV–XV. századból, ivr. 162 l.

45 l.: »Serenissimo principi dno Sigismundo regi Vngarie etc. fratri nostro Carissimo, Anna, dei gratia regina Polonie etc. salutem.«

399. CC. III. 35. Papirkézirat 1420-ból, ivr. 414.

313–358 l.: »Joannis Henrici de Presburg Summula super V. libros Decretalium.«

414. CC. II. 39. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 592 l.

129 l.: »Proposicio archieppi Collocensis coram concilio Basiliensi super dissoluzione ipsius.«

423. DD. I. 22. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 2–407 l.

264–267 l.: »Oratio Serenissimi principis et dni dni Ladislai regis Vngarie et Bohemie, ducis Austrie heredisque Slesie. coram Nicolao papa V. per eundem in hunc modum, vt sequitur prolata.«

268 l.: »Sequitur Responsum, datum . . . in forma Thewtonicali. Die antwert: Als ir . . .«

439. DD. V. 13. Papirkézirat a XIV–XV. századból, ivr. 297 l.

1–193 l.: »Petri de Vineis. De rebus gestis FridERICI II.«

193 lapon: »Iste liber est dni Petri Hungari, canonici Wladislaiensis.«

461. CC. III. 34. Papirkézirat a XIV–XV. századból, ivr. 170 l.

37–134: »Alia Summa facta eodem more.« (Oklevelek s akták vonatkozók Nagy Lajosra s lengyel főurakra.)

462. DD. III. 35. Papirkézirat, 1460-ból; ivr. 294 l.

»Varii Tractatus astrologici.« (A könyv tulajdonosa magister Petrus de Lliptouia.)

548. DD. III. 67. Hártyakézirat a XIV–XV. századból, kis ivr. 160. l. 2 papir- és 3 hártyalevél üres.

Tábláján belül e följegyzés olvasható: »Lucas« és »Lucas de Strigonia.«

567. DD. III. 72. Hártakézirat a XIV. századból; ivr. 127 l.

»Hic continentur XV. libri Evelidis.« Érdekes következő jegyzetért: »Liber magistri S. de Pulka, emptus pro 2 florenis in auro . . . de A g r i a V n g a r i e seu P a n n o n i e.«

568. DD. III. 24. Papirkézirat a XV. századból; ivr. 213. l.

212—13. l.: »Ex libro Heronis De inani et vacuo, quem inscripsit Landfoidus.

A 213. lapon ez áll: »Τελος: . . . per magrum Joannem de Regiomonte pro Serenissimo principe Mathia, rege Hungarie.«

574. AA. VIII. 24. Papirkézirat a XV. századból, 599 l.

147—432 ll.: »Tabulae astronomicae Joannis de Regiomonte.«

A 398 l.: »Ingrossate autem sunt hec singule tabule de originali, quod magister Martinus dr. medicine de Ilkusch, regis Vngarie astrologus Vniversitati Cracouiensi loco muneris primum misit per quendam baccalaureum Gregorium de Forst pro maystro Michaelae de Wratislauia, 1488. Cracouiae.«

580. DD. III. 39. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 188 l.

»J. M. Firmici Matheseos libri VIII.« Első lapján: »Liber Martini de Ilkusch plebani Budensis et custodis Kelcensis.«

584. DD. III. 54. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 479. l.

217—239 ll.: »In nomine dni, Amen.

Incipit liber astrologicus De inuestigacione ueritatis quaestionum seu interrogacionum pertinencium ad infirmos et infirmitates.«

A 221 lapon: »Andreas de Cracouia, baccalaureus arcium, cancellarius prepositi Scepusiensis.«

274 l.: »Tabulae eclipsis solis, lunae et aliorum planetarum, cum subscriptione: He due Tabule facte sunt per Andream, arcium baccalarium et protunc cancellario existente dni prepositi scepusiensis beneficij.«

594. DD. III. 52. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 112 l.

»Abacus primi mobilis, per Joannem de Regiomonte calculatus.«

Kezdődik: »Ad Serenissimum Principem et christianissi-

mun Pannoniarum regem Mathiam Johannis de Regiomonte in Tabulam primi mobilis Prefatio.«

596. DD. III. 63. Papirkézirat 1478-ból, ivr. 180 l.

»Tabulae Joannis Regiomontani dno Joanni Archiepiscopo Strigoniensi commendatae.«

153 l.: »Finiunt tabulae Venerabilis viri mgrid Joannis de Regiomonte anno, quo sunt composite, videlicet 1467, in arce Strigoniensi.«

178 l.: »Ingrossate Sunt autem hec singule de originali, quod mgr Martinus dr. medicine de Ilkusch, regis Vngarie astrologus Vniuersitati Cracouiensi loco muneris primum misit, per Stanislaum de Sandomiria pro mgro Alberto de Brudzewo. 1478.«

597. DD. III. 59. Papirkézirat a XV. századból, ivr. 191 l.

»Joannis de Regiomonte Tabulae dno Joanni, archiepiscopo Strigoniensi commendatae.«

Második lapján ez áll: »Hunc librum tabularum de directionibus significatorum Venerabilis et egregius vir, dnus Martinus de Ilkusch arcium et medicinae dr. archidiaconus Goricensis et canonicus Zagrabienensis, Serenissimi dni Mathie dei gracia regis Hungarie, Bohemie etc. astrologus, dedit loco muneris Inclyte Vniuersitati Cracouiensi et rogat omnes qui eo utentur, ne quitquid addant uel diminuunt ex eo; sufficienter enim emendatus est. quoniam ex primo et originali per doctum virum scriptus est. Quemquidem librum Tabularum composuit dnus mgr Joannes de Königsberg (szélén »de Regiomonte«) in arce Strigoniensi a. d. 1467. cui composicioni predictus mgr. Martinus aderat et in pluribus adiutorio fuit etc.«

Idegen kéztől: »Fuerunt multi Martini de Ilkusch in Academia promoti sed praecipue duo. Prior iste in astrologia summus artifex, promotus ad magisterii gradum a. 1459. postea plebanus Budensis cuius opera Academia habet globum ex metallo aliaque instrumenta a Mathia rege Vngarie donata. Alter erat dr. theologiae, promotus in mgrm philosophiae a. 1491. qui De correctione Calendarii scripsit a. 1518. ad requisitionem concilii Lateranensis.«

598. DD. III. 16. Papirkézirat 1491-ből, ivr. 48 l.

»Tabule Joannis de Regiomonte dno Joanni, archieppo Strigoniensi commendatae.« A 18. lapon pirossal írva: »1491.«

599. FF. III. 3. (DD. IV. 8.) Pergamenkézirat a XV. század végétől, ivr. 44. l.

»Incipit (Joannis de Regiomonte) Theorica nova, realem sperarvm habitvdinem atque motvm cym terminis tabvlarvm declarans.«

[A czímlapon Vitéz János esztergomi érsek czímere, kinek a könyv tulajdona volt.]

600. DD. III. 32. Papirkézirat a XV–XVI. századból, fol. 320 l. és 8 üres lap.

3–68 l. és 77–165 l.: Joannis de Regiomonte Tabula primi mobilis. Kezdeté: Ad Serenissimum principem ac cristianissimum Pannoniarum regem, Mathiam, Johannis de Regiomonte in Tabulam primi mobilis Prefacio.«

603. DD. III. 33. Papirkézirat a XV–XVI sz.-ból, fol. 477 l. és 1 lev.

8–118 és 123–216 l.: »Tabulae Joannis de Regiomonte dno Joanni, archiepo Strigoniensi, commendatae.«

606. DD. IV. 7. Papirkézirat a XV–XVI. századból; ivr. 187 l.

»Tabulae astronomicae.«

A 171. lapon: Bude per mgrum Johannem de Regiomonte, 1468.

614. DD. III. 25. Papirkézirat 1461-ből, ivr. 147 l.

»Incipiunt tabule de veris et medys motibus planetarum super meridianum Cracoviensem verificate.« Végén: »Expliciunt Tabule resolute vna cum Canonibus per Paulum de Wijvaras studentem Cracouiensem in octaua Epiphanie domini in bursa diuitum a. d. 1461 in Alma Vniuersitate Cracouiensi 15 Calendas Ffebruary in defectu noue monete.«

617. DD. III. 51. Hártyakézirat 1486-ból; ivr. 285 l.

1–183 ll.: »Tabulae Joannis Regiomontani.« Végén: »Finiuntur Tabule Venerabilis viri magistri Joannis de Regiomonte a. d. 1486 per me doctorem Ambrosium de Bartpha etc.«

691. AA. Papirkézirat 1463-ból; ivr. 744 l.

741–744 ll.: »Jesus Christus, Maria sit nobiscum. Hic notantur Articuli, Serenissimo Principi et dno dno Mathiae Ungarie Bohemieque etc. regi, per mgrum ciuium, iuratos totamque communitatem civitatis Wiennensis oblatis a. 1485.«

695. AA. X. 22. Papirkézirat 1456-ból, 107 lev. és 2 hártya.

1—42 l.: Compendium Divinorum etc.

A könyv tábláján egykori tulajdonosai említettnek s köztük: »m gr Petrus Nicolaus de Liptowia.«

723. CC. VII. 43. Papirkézirat a XV. századból, 438 l.

392 l.: Collacio in exequiis Nitrensis episcopi.«

404 l.: »Sermo Latinus in exequiis dne Hedwigis, regine Polonie.«

949. Papirkézirat a XIX. századból, fol. 4-r. és 8-r. 261 kötet és füz.

III. korszak, 1400—1500.

1 l.: »Sermo ad regem et proceres eius de obitu Hedwigis, reginae Poloniae.«

974. Papirkézirat a XIX. századból, fol. 94 l.

A pszkow-i hadjárat diariuma 1581. Báthory István alatt. (Lengyel.)

998. Papirkézirat a XIX. századból, fol. 9 füzet.

»Adalékok az 1548—1796 időszak történetéhez, összegyűjtötte Balinszky. Lengyelország királyairól s köztük Báthory Istvánról.

999. Papirkézirat a XIX. századból, ivr. 401 l.

Báthory Istvánra vonatkozó okmányok. Balinszky gyűjteményéből.

1000. Papirkézirat a XIX. századból; fol. 95 l.

»István király levelei Radziwil herceghez 1576—1584-ből.«

1001. Papirkézirat a XVIII. sz. végéről, fol. 333 lev. és 6 üres lap.

»Különféle lengyel történelmi kéziratok gyűjteménye«, 1309—1796.

1 l.: »A gliniankai fölkelés in a. 1389., Lajos lengyel és magyar király idejében, regényes elbeszélés.

1054. Papirkézirat 1761-ből; fol. 139 l.

138 l.: »Elogium M. Stephani I., Poloniae regis.«

1088. Papirkézirat a XVI. századból, fol. 23 l.

»Compendium historiae Poloniae.«

22 l.: Caput XV. De Stephano Batoreo.«

1133. Bbb. II. 9 a b (DD. IV. 77.) Papirkézirat 1584—1591-ből, ivr. 37 iv.

A 35. iven: Inuentarium supellectilis Illustrissimi dni Car-

dinalis Battorei et Rdi dni Stanislai Rescii, abbatis Andreouiensis in arce Magnifici dni in Vngaria relictæ.

1134. Bbb. II. 10. (DD. IV. 78.) Papirkézirat 1541—83. ivr. 34 iv

A 30. iven: Numerus personarum, qui cum Illustrissimo dno Andrea (Bathory) in Italiam proficiscuntur.»

1135. Bbb. II. 11. (DD. IV. 79.) Papirkézirat 1588—90-ből, ivr. 38 l.

Különböző levelezések, végül Reszki Szaniszló apáté Báthory Endrével.

1136. Bbb. II. 12. (DD. IV. 80.) Papirkézirat 1571—97-ből, ivr. 83 iv.

»Epistolæ: 1. Stephani regis Poloniae, ad Stanislaum Hosium. 2. Annae Jagellonidis, uxoris ejus. 3. Andreae Batori cardinalis ad Stanislaum Rescium, abbatem Andreiouiensem; item una epistola Chriseldis Bathoreae ad St. Rescium. [Az 1572—90. időszakból Báthory István 30 levele Hozyus St.-hoz, Reszki levelei Báthory András-hoz; ismét Báthory Griseldis 1 és B. Endrének 6 levele Reszki St.-hoz.]

1441. Bbb. II. 21. Papirkézirat a XVI—XIX. századból; ivr. 64 iv.

»Literæ variorum diversis temporibus scriptæ, sparsim collectæ et donatæ in quibus aliæ sunt autographæ, aliæ vero apographæ.« A 62. iven: »Nos Mathias de i gratia Hungariae, Bohemie, Dalmatiæ, Croaciæ Ramiae, (sic!) Serviciæ, Galliciæ, Lodomeriæ . . . rex a. 1474.«

1149. Bbb. II. 35. Papirkézirat 1567—90-ből, ivr. 9 iv.

Tartalmazza a többi közt Báthory István és III. Zsigmond királyok V. Sixtus pápával 1583—90 között folytatott levelezéseinek másolatát.

1165. Bbb. II. 35. X. Papirkézirat a XVII—XIX. századból, fol. 5 levél.

»Privilegium Boleslai Pudici, regis Poloniae, alias donatio terræ Sandecensis cum teloneo in Poprad et omnibus attinentiis beatae Cunegundi, consorti suæ, facta in vim expensi dotalitii sui in commodum post Tartaricam totius regni devastationem . . . acta in Corczyn villa anno ab incarnatione domini 1257. 6. Nonas Martii.

1267. O. I. 26. Hártyakézirat a XV. századból, fol., 2 papirlevél és 240 hártyalap.

3 l.: »Sequitur Vngaricum Kijrie eleyson.« (A dallam magyarországi eredetű, mert a szöveg latin.)

1513. BB. IV. 43. Hártyakézirat a XIV. századból; ivr. 227 l.

»Textus mgri Sententiarum« Petri Lombardi passim cum glossis marginalibus diversorum manibus inscriptis.«

222 lapján: »Hic liber est correctus Parhisiis per magistrum Nicolaum de Lira, et est emptus ibidem pro 12 florenis per fratrem Paulum Budensem« (igy.)

1570. AA. II. 29. Papirkézirat a XIV–XV. sz.-ból, ivr., 515 l.

E kötetben foglaltatik egyebek közt: »Tractatus mgri Heynrici Byttiruelt De contemplacione ad Hedwigem, reginam Cracouiensem.«

372 l.: »Illustrissime ac Serenissime in Xristo domine dne Hedwigi, diuini respectus intuitu regine Polonie etc., frater Henricus de Byttiruelt, ordinis Praedicatorum, s. theologie professor minimus, summe maiestati deuotam reuerenciam ad incrementa salutis humilimus exhibet. Cum vestre Serenitatis diligencia«

1645. BB. II. 21. Papirkézirat a XV. századból; ivr. 201 és 2 pergamen levél.

»Sermones de sanctis boni et vtilis.

A pergamen lapon: »Jhvs Xristvs, Maria salvs. J o h a n n e s V n g a r v s.«

1686. CC. VII. 2. Papirkézirat 1428-ból, ivr. 104 lev. és 12 üres lap.

Thomae de Auqino Compendium theologie veritatis. Végen: »Explicit liber Compendy, per Nicolaum de W i s s c h e g r a d sub a. natiuitatis dni 1428 proximo die sabbato ante conductum Pasce etc. . . .«

1715. AA. V. 12. Hártyakézirat a XIV. századból, 412 l.

»Thomae de Aquino Super III. Sententiarum Petri Lombardi.«

Első táblájának belső felén egykoru írással ez olvasható: »In Nomine Domini, Amen. Anno Natiuitatis dni 1418 in comitatu de Sarus districtuque eiusdem regnabat caristia et fames valde magna; itaque unuscubulus tritici seu frugum vendebatur 125 denarijs, ordeum autem 133 denarijs, cubulus autem Cassouiensis 5 florenis et dominus autem rex Sigismundus regnabat Constantiae et omnes principes barones, magnates banderiumque tenentes erant extra regnum Hungariae.« A második tábla belsején pedig szintén egykoru kéztől ez áll:

»Te mog mondijat te gyermek. Sigismundus dei gracia, rex Hungarie Dalmatie, Croacie etc.«

1751. BB. IV. 29. Hártakézirat 1340-ből, ivr. 240 l.

»Thomas de Argentina Super I-mo et IV-to Sentenciarum Petri Lombardi.«

A 237 l.: »Explicit lectura IV libri Sentenciarum, edita Parysiis per Reuerendum ac s. religionis virum, fratrem Thomam, ordinis s. Augustini, professorem s theologie baccalarium, completa a. d. 1340. in crastino b. Marie Virginis Assumptionis, per manus Johannis de Cyps.«

1768. CC. I. 34. Papirkézirat a XV. századból, fol. 344 l.

Vitae Sanctorum et Sermones de illis.

A 342 l.: idegen kéztől írva a Mátyás és Ulászló kir. közt a cseh korona iránt 1478-ban kötött szerződés — német nyelven. Kezdeté: »Item Wladislaus sal Behemland gancz vnd gar erblichyn behalden, item Matthias rex sal . . .

A 344 l.: ugyanazon kéztől: »Eyn Scheppen briff. Wir Matthias etc. beckennin, als wir eyn czwetracht gewest seyn mit dem Durchlauchtigisten Furstin Wladislao, konig czu Behem.«

A codex első lapján: »A. Xristi 1471 rex Kazimirus Polonie Wladislaum filium primogenitum tradit Bohemis et Kazimirus secundogenitum Vngaris et hunc librum emi.«

1795. Hártacodex a XVI–XIX. századból, fol. 266 l.

»Quarta pars Metricae incorporatorum Vniuersitati Cracouiensi.« Uralkodók, herczégek és más nevezetes személyek sajátkezű aláírásai.

5 l.: »Stephanus rex, m. p.« 1575.

8. l.: »Anna lengyel királynő, saját keze.« (Lengyel.)

207 l.: »Franciscus Josephus I. imperator Austriae.«

217 l.: »Josephus palatinus« archidux Austriae, a. 1799.«

1848. BB. XXIV. 6. Papirkézirat a XIV. századból, 4-r. 229 l.

Algorismus et Computus diversi.

Hátul, beléragasztott lapon, idegen kézzel: »Johannes Stock, medicine dr. prepositus ecclesie b. Martini de Scepus, nobis sincere delecto Honorabili viro dno M. N. plebano de Kawesdorff salutem in domino . . . dd. in Lewscha in die s. Galli a. d. 1444.«

1850. BB. XXIV. 8. Papirkézirat a XV—XVI. századból, 4-r. 396 l. 51 l.: »Incipit liber III. Anaglypharum.«

225 l.: »Et sic est finis II. libri Anaglypharum mgri Nicolai etc. de Dacia.« *man
nyg*

1864. BB. XXIV. 24. Papirkézirat a XV. századból, 4-r. 221 l.

1—31 l.: »Theorica planetarum Gerhardi Cremonensis.«
Belül:

Finis huius in vigilia Martini, recte in complecione secundi anni post amisionem (így) belli in Turcia per Serenissimum principem dnum dnum Wladislaum, regem Poloniae Hungaricorum regnorum a. d. 1446. per me Nicolaum de Ternaua studentem Alme Vniuersitatis Cracouiensis etc.«

1874. CC. VI. 46. Papirkézirat 1809—1830-ból.

Különféle levelek Bandtkie Sámuel Györgyhöz, köztük gr Széchenyi Ferencz levelei.

1900. BB. XIX. 12. Papirkézirat a XV. századból, 4-r. 301 és egy hártylevél.

»Commentarius super Logicam Aristotelis et aliae Quaestiones philosophicae.«

Belül idegen irással: »Joannes de Palocz, Joannes de Cassouia, Simon de Costen, Ladislaus de, Joannes de Sczenaya, Blasius de Tolna. Ismét más irással: »Georgius de Noua civitate.«

1918. BB. XXV. 7. Papirkézirat 1447—51 századból, 4-r. 399 l. és 2 levél.

83—199 l. »Sequitur liber Theorice planetarum.« Végül: Finita Theoretica planetarum per G. die sabbato post Egidij a. d. 1447. Hátral ugyanazon kéztől: »pronunciata per mgrum Matheum de Gara.«

1926. BB. XXV. 13. Papirkézirat a XVI. század elejéről, 4-r. 311 l. és 60 üres lev.

Johannis de Regiomonte »Tabule directionvm et profectio-
nym.« Kezdet: »Reverendissimo in Christo patri et duo dno Johanni, archiepo Strigoniensi, legato etc. Johannes Germanus de Regiomonte se humiliter commendat.«

1954. BB. XXVII. 4. Papirkézirat a XIV—XV. századból, 4-r. 476 és 2 pergamenlevél.

395—399 ll.: »Carmen in mortem Wladislai War-

nensis, regis Poloniae: Plangite me celi, me plangant omnia mundi Entia, casum me flete subisse malum.«

400–404 ll.: »Sequuntur carmina pulcerrima: »Haud ego ficta loquor, nec me temeraria tangit fabula.« A 403 lapon: »J o h a n n e s P a n n o n i u s.«

1956. BB. 27. VI. Papírkézirat 1460–67-ből, 4-r. 2030 és 2 hártylevél.

960 l.: »Epistola Pogȳ ad gubernatorem Hungariae Joannem Huniadium«, dd. Romae 3. Aprilis 1448.

1961. BB. XXIII. 3. Papírkézirat a XV. századból, 4-r. 822 l.

101 l. Epistola: »Nichil modo plus esset scribendum, nisi te scire volo, cardinalem s. Angelj cum rege Polonie iam intrasse Vngariam.«

211–265 l.: Excerpta de Poggii Epistolis.

288 l.: »Ab imperatore (Sigismundo litterae) ad regem Poloniae, Wladislaum.«

340 l.: »Ennee Sylwy, pape Pȳ II, ad ducem Venetorum, ut se in Turcos prepararet feliciter.« a. 1463.

415 l.: »Rex Hungarie (Sigismundus) dno Regi Polonie« (epistola).

1963. BB. XXIII. 6. Papírkézirat a XVI. századból, 4-r. 519 lap és 4 levél.

500 l.: »Generale Judicium XII domorum celi, nec non figurati motus planetarum ac signorum natiuitatis olim regis Polonie Wladislai, in Turcia amissi, in hac ffiguratione celi continentur. 1444.«

2083. BB. XVII. 10. Papírkézirat a XIV–XV. századból, 4-r. 187 l.

»Exercitia super varios Aristotelis libros.« Hátral üres lapon: »Liber Alberti de Bors.«

2239. BB. IX. 3. Papírkézirat a XV. századból, 4 r. 239 lev. 1 hártya és 1 üres lap.

131 l.: »Memoria Johannis Capistrani.«

2255. AA. VII. 39. Papírkézirat a XVII. századból, 4-r. 340 l.

»Seminarium decretorum variorum Sacrae Regiae Majestatis Stephani« etc. (Báthori.)

2332. AA. XIV. 2. Papírkézirat a XV–XVI. századból, 4-r. 476 l.

»Sermones de tempore, de sanctis et alii.«

357 l.: »Petrus Nowaga. 1435. Albe Jule.«

380 l.: »Iste sermo factus est per Petrum Nowag in ecclesia Transsiluanie. a. d. 1429. in die Pasche.«

438 l.: »In die Natiuitatis a. 34 in Alba Julia per Nowag.«

463 l.: »In synodo in Taschnad diocesis Transiluanie.«

2367. AA. XIII. 22. Papirkézirat a XV. századból. 4-r., 537 lev. és 7 üres lap.

444 l.: »Oracio Sbignei, scolastici Cracouiensis, in suscepcione Eximij patris cardinalis et patriarchae Marci, in terras Vngariae Polonieque specialiter legati de latere, a. d. 1472.«

2372. AA. XIII. 12. Papirkézirat a XV. századból; 4-r. 236 l. és 2 hártya.

219 l.: »Sermo in recomendacione Hedwigis regine.«

2423. DD. XII. 24. DD. XIII. 1. Papirkézirat a XVI. századból, 4-r. 10 levél.

1—4 ll.: »Canones regi Wladislaodicati.« Elején: »Illustrissimo principi Wladislaovngarie Bohemique regi Invictissimo. Vtilitates spere solide incipiunt feliciter.«

2489. DD. X. 41. Papirkézirat 1518—1524-ből, 4-r. 43 l.

1—20 l.: »Nicolai de Schadek Tractatus seu responsio de loco ad Quaestionem promotoris ex astrologia judiciaria.« Végén: »Collecta a. 1520 per mgrum Nicolaum de Shadek et lecta die Aprilis eodem anno per magistrandum Petrum de Varadin o.«

2503. DD. IX. 20. Papirkézirat 1428-ből, 4-r., 218 l.

41 l.: Formae literarum: papae Martini V, imperatoris Sigismundi . . . « stb.

2506. DD. IX. 23. Papirkézirat a XVII. századból; 4-r. 163 l.

151 l.: »Epitaphia regis Poloniae Stephani Bathory.«

2576. 41. VIII. 280. Papirkézirat a XVII. századból, 4-r. 3—289 lev

151 l.: »Decretum Stephani regis inter Czechtoka et Kleczkowska.«

188 l.: »Decretum S t e p h a n i, regis Poloniae, ex parte civitatis Cracoviensis.«

2657. BB. XIII. 9. Papirkézirat 1597-ből, 4-r. 321 lev.

»In vniuersam Aristotelis Philosophiam Quaestiones.«

Az első táblán Báthori címere, három fog, a bibornoki jeggyel és e körirattal: »Andreas Batorivs S. R. E. cardinalis, eppvs Warmien.«

2581. BB. XXV. I. (FF. III. 9.) Hártyakézirat 1472-ből, 4-r. 153 l.

Claudii Ptolomaei Cosmographiae libri VIII.

A jegyzetben Broscius írásával: Joannes Broscius emit Pataui 4 libris die 16 Decembris a. 1623; 4 librae valent $\frac{1}{3}$ aurei Vngarici, aestimabatur eo tempore aureus Vngaricus libris 12.«

2714. FF. V. 3. Papirkézirat a XVI. századból, 4-r. 37 lev.

18—37 l.: »Vegyesek B á t h o r y I s t v á n korából.«

36 l.: »Instructio siue praescriptum legationis s. regiae Maiestatis (S t e p h a n i B a t h o r y) Generoso dno Sigismundo Palczewski, vicecapitaneo Cracouiensi, ad Venerabile capitulum Cracouiense« a. 1577.

2751. GG. III. 7. Vegyes kézirat 1493—1558-ből, 4-r. 21 lev.

»Registrum bursa e Vngarorum« ab a. 1493—1588.

A 2 l.: »Registrum Alme domus burse Vngarorum, continens nomina Venerabilium magistrorum, bacclariorum (igy!) atque studencium ipsi domui incorporatorum, penes Inclitissimam Vniuersitatem Cracouiensem in artibus liberalibus promotorum a. d. 1493.«

A 10—13 és 16—20. levelek papírból valók.

A táblán: »Bursa Vngarorum.« Belül az első levél alján: Broscius keze írása: »A. d. 1613. M. Joannes Broscius Curzelouiensis, senior scholae ss. Omnium, librum hunc in foro scrutario redemit 2 grossis, die 3. Mai.«

2784. Papirkézirat a XVI. századból, 4-r. 3 lap és 1 üres levél.

Két levél: 1. B á t h o r y I s t v á n királytól a krakkói akadémiához, kelt: »Warschouiae die 8 mensis Aprilis a. d. 1578.«; 2. az akadémia I s t v á n k i r á l y h o z, kelt: »Ex Academia S. R. Maiestatis V. 19 Aprilis a. a. 1578.«

2818. Papírkézirat a XVII—XVIII. századból, 4-r. 20 lap és 8 üres lap.

Jus Hungaricum. 1 l.: »J. B. F. Liber iuris consuetudinarii Inelyti regni Hungariae absolvitur prologo seu praefatione et systemate seu corpore tripartito.«

3 l.: »Liber I. De processu iudiciario comitatuum quorundam Cisdanubiorem.«

2858. BB. XX. II. 27. Papírkézirat a XV. századból, 4-r. 4 lev.

Horoscopium de nativitate Johannis Corvini, filii regis Ungariae.

Kezdődik következőképen: »Natiuitas Illustris ducis domini Johannis, filij s. Maiestatis regie, erat a. 1473 in Aprili die, 2 hora 3 minuto 29.«

2910. Papírkézirat 1651—52-ből; 4-r. 428 lev. és 3 üres lap.

1—138 l.: »Disputationes theologiae De deo trino et vno, traditae ab Admodum Rdo patre Johanne Zaluski Soc. Jesv, s. theologiae dre. et per me Georgium Franciscum Gillany D. L. scriptae, in Alma Academia Vilnensi Soc. Jesu artium et philosophiae magistrum et ejusdem Studij auditorem, a. 1651.«

454—283 l.: »Disputationes theologiae de iure et iustitia, quas in Alma Academia Soc. Jesu Vilnensi, in ducatu Magno Litvaniae, Admodum, Rdus in Christo pater Adalbertus Kojalowicz Soc. Jesu, theologiae dr et praefatae Universitatis cancellarius, dictabat a: 165? (az utolsó szám hiányzik) horis solitis, scriptae per me Georgium Franciscum Ghyllanij auditorem theologiae.

295—428 l.: Disputationes de Angelis, traditae (juxta mentem dris Angelici) per Admodum Rdum patrem Johannem Zaluski s. theologiae drem et scriptae per me Georgium Franciscum Gillani de Lazj (igy) artium et philosophiae mgrum, s. theologiae auditorem in Academia Vilnensi, Soc. Jesv, a. d. 1652.« Belül: »Anno 1652. in Alma Academia Magni ducatus Litvaniae Vilnensi Soc. Jesv. per Adm. Rdum in Christo patrem Albertum Kojalowicz Soc. Jeso, ss. Theologiae drem et ordinarium theologiae professorem, dictata ac per Georg. Franciscum Ghyllanij, auditorem eorum, scripta, ad M. D. G. et B. V. M. honorem.«

Az első lap szélén: »A baronissa Francisca Ghillanij, Antonii Szirmaij 1795.« Végül: Disputationes theologicae Joannis Zaluski et Adalberti Kojalowicz, scriptae per F. G. Ghillany, Ungarum ex nobili gente ortum» és »Dar Ludwika Gravena z Wengir.«

2991. Hártyakézirat 1483-ból, 4-r. 117 l. és 1 üres levél.

116 l.: »Quando scribebatur a. d. 1453, veniens de Italia pater ac frater Johannes de Capistrano, frater ordinis s. Ffrancisci, verissimus obseruator regule b. Francisci, ad Poloniam de Austria per Vratijslavijam et in Polonie ciuitatem famosam dictam Cracouiam, ex ordinacione Zbygnei, epi Cracouiensis et protunc cardinalis.«

3206. DD. XI. I. Papirkézirat a XVI. századból, 8-r. 1 lev. és 142 l.

156 l.: »Sequuntur Carmina in diuersos scripta, funebralia; inter alia est carmen lugubre in nepotem Serenissimi Stephani, regis Poloniae, inter natandum submersi, 19 Mai 1577.«

222 l.: »1577. In obitum Nobilissimi Balthasaris, Serenissimi regis Stephani nepotis, 19 die Maij inter natandum submersi.«

3225. DD. XI. 20. Papirkézirat a XV—XVI. századból, 8-r. 575 lev.

8 l.: »Natiuitas Serenissimi principis Mathiae regis Vngariae, que erat a. d. 1443.«

12 l.: »Natiuitas Serenissime dne Beatricis, dei gratia reginae Hungariae a. d. 1457.«

16 l.: »Natiuitas Johannis, filij Serenissimi regis Mathie et erat a. d. 1473.«

301 l.: »Genesis dni Georgij Turzo, que facta est a. Christi 1467.«

303 l.: Genesis dni Joannis Tursonis, patris filiorum quorum prescripte sunt Figure 1437. ditissimus homo fuit in regno Poloniae et Vngariae potentissimus, duorum eporum scilicet Vratislaviensis et Olomucensis parens.

3227. DD. XI. 22. Papirkézirat a XV—XVI. századból; 8-r. 474 l.

7 l.: »Figura natiuitatis Serenissimi Vladislaj regis Vngariae et Bohemiae, 1456.«

48 l.: Questio a theloniatore si melius est ei ire in Ca-

s c h o v i a m, vel officium tenere Cracoviae, 1502 in die Palmarum «

55 l.: »Dni Alexij Tursonis« és

57 l.: »Dni Johannis Tursonis facta descripta. Genesis facta anno salutis 1493.«

3301. DD. XIX. 16 Papirkézirat a XVI. századból, 8-r. 235 l.

135—191 l.: »Vita s. Kunegundae. Kezdeté: Incipit Prologus in Vitam felicis Kincze, ducissae Cracoviensi. Quoniam simile factum est . . . «

3305. XI. X. Papirkézirat 1795-ből, 8-r. 113 l.

»Ars eloquentiae sacrae et profanae candidatis adaptata, auctore Stermensio P., Posonij in Hungaria conscripta a. 1795.«

3307. Papirkézirat 1852-ből, 8-r. 138 l.

»De institutione regii pveri.« Kezdődik így: »Helisabeta, Poloniae regina, Wladisla o, Pannoniae Bohemiaeque regi, filio Carissimo s. p. d. A tartalomjegyzék lapján:

»Ex Augustissima bibliotheca caesarea Vindobonensi descriptus est hic libellus a Stephano Muczkowskio, Honestissimo adolescente, quum Vindobonae jurisprudentiae operam dabat, a. 1852.«

3408. Pr. III. 19. Papirkézirat a XV. századból, fol. 314 l., 2 hártya és 4 üres lap.

273 l.: »De s. Hedwigi electa Vita.«

3564. Papirkézirat a XVIII—XIX. sz.-ból, ivr., 93 lev., 12 és 36 lev.

»Magyar történelmi okiratok, 1255—1539.« (A cím lengyel.)

3651. Papirkézirat a XVII—XVIII. századból, 16-r., 70 lev.

30 l.: »Utasítás vagyis módszer a magyar királyi viz (pálinka) készítésére.« (Lengyel cím.)

3700. Papirkézirat a XIX. század elejéről. 4-r. 2 l.

»Magyar huszárok dala. Az 1809-ki hadjáratból.« (Lengyel cím.)

3729. Papirkézirat a XV—XIX. századból; fol. 7 kötet, 278, 156, 88, 54, 11, 52 és 2 l.

II. kötet, 1 l.: »Privilegium Boleslai Pudici, regis Poloniae, alias donatio terrae Sandecensis . . . Beatae Cunegundi« 1527. 9 l.: »Paria Literarum a Boczkaio dnis commissarijs datarum« a. 1605. — 14., Dampierre Casparo Lod-

ul' m
Kincze
vize
(illatosa)
80

zinski, Scepusiensi vicecapitaneo« a. 1620. — 25., Judicibus iuratisque tredecim oppidorum« a. 1665 (?); többek közt említetnek: »Sigismundus Forgac, comes Neogradensis« és »And. Doczij comes comitatus Barsensis.« — 7. Stephanus rex Petro, palatino Moldaviae et Valachiae, a. 1583.«

3756. Papírkézirat a XVI–XIX. századból, fol. 4- és 8-r., szabadon álló lapok.

»Autographumok gyűjteménye: 161. Bátori Istváné 1578-ból.«

4159. Papírkézirat 1834-ből, 8-r., 43 lev.

Andreae Kutsmae »BreVis horrenDae rVstiCanae InterrIs SCepVsJensIbVs seDIItJonIs (a. 1831) DesCrIptIo,« vers.

2 l.: »Scriebam in Körtvélyes VII. ante Idus Aprilis 1834, Andreas Kutsma.«

Ezek a krakkói Jagello-könyvtár magyarországi vonatkozású kéziratai. Midőn ismertetésöket itt-beféjezem, kötelességemnek tartom dr. Estreicher Károly úrnak a krakkói könyvtár igazgatójának és dr. Wisloczky László úrnak a kézírattár őrének azon lekötelező támogatásért, melylyel 1881-ik évi könyvtári buvárlataimat tehetségök szerint előmozdítani sziveskedtek, őszinte köszönetemet kifejezni.

Jövő közleményünk a bécsi és velencei könyvtárak hazai vonatkozású kézirateit fogja ismertetni.

ERDÉLYI JÁNOS XIV. SZÁZADBELI MAGYAR CANONISTA ISMERETLEN MUNKÁJA RÓMÁBAN.

Közli: **Fraknói Vilmos.**

Az első magyar tudós, ki Róma könyvtáraiban a magyar történelem szempontjából kutatott: Cseles Márton jezsuita atya volt, ki 1701—2-ben mint a Szent-Péter Basilika magyar poenitentiarius tartózkodott az örök városban, és Kolonics Lipót primás által bízott meg a könyvtári kutatásokkal.

Buvárlatainak eredményeit 11 kötetben a budapesti egyetem könyvtára őrizi.

Cseles atya feljegyzései között találtam megemlítve az alább ismertetendő kéziratot, melynek czíme magára vonta figyelmemet. Mikor tehát a folyó év őszen levéltári kutatások céljából Rómában tartózkodtam, fölhasználtam ezen alkalmat az említett kézirat megismerésére és leírása.

A XIV. századbeli hárttyakézirat a vatikáni könyvtárban ma is ugyanazon signaturát viseli (2685. Vat.) mint Cseles idejében.

Fényes kiállítása jeles másolóra és miniatorra vall, ki nevét azonban a kézirat végére nem írta oda. Az egykori birtokosról sem találunk a könyvben jegyzeteket. Nem tudni tehát, hogy mily körülmények közt került a vatikáni könyvtárba.

A kézirat magassága 35, szélessége 22 centimeter. Alakja ívrét, 46 beírt levéllel. Nyelve latin. Írásbeli jelleme gót. Tartalmaz canonjogi fejtegetéseket.

Két részből áll:

A, Az első tartalmazza a következő munkát: Rubrice et capitula quinque librorum decretalium et eciam sexti.

37 levél, két columnába írva.

B. A második rész 9 levélből áll, 3 columnába írva.

(A 3-dik levél csak $\frac{1}{3}$ -adrész, egy columnával.)

Az első columna élén, vörös tintával ezen felírás olvasható:

»Incipit proemium in tractatum super introduccione iuris tam canonici quam ciuilis compilatus per fratrem iohannem de ordine fratrum minorum dictum de septem castris siue transsiluanum iuris speculum appellatum.«

Ezután aranyos initialé kék alapon.

Mors recte scribencium. Utána mindjárt in quolibet scripto semper est proemium non pretermittendum. Est autem proemium initium dicendi siue loquendi . . .

Az 1a l. 2-dik col. Arany initialé violett alapon D.

A fejezet czíme: Incipit accessus ad ius canonicum in genere.

3-ik c. De varietate conciliorum in genere
De conciliis generalibus in specie
Item de aliis conciliis.

1b l. 1. col. De prouincialibus conciliis

2. » Quecanones que decreta que decret. esse dicuntur
De varietate canonum.

3. » De decretalibus et consist. Pont. Rom.

2a l. 1. De decretis

(felsorolja a distinctiok, causak és quaestiok czímeit.)

4a l. 1. felsorolja a hat decretalis czímeit (szt.)

3. col. Expliciunt rubrice decratalium.

Incipiunt rubrice super decreta que in centum et unam distinctionem diuiduntur.

(Különféle jogi könyvek czímei: Többi közötté Rubrice et tituli in constitutiones Friderici Chonradi et Lotharii Imperatorum.)

8a l. 3 col.

Expliciunt rubrice siue tytuli super constitutiones friderici imperatoris et super totum ius tam canonicum quam ciuile.

Sequitur continuacio predictorum ad subsequencia.

8b l. 1. col.

De modo allegandi in decretalibus et de allegacione titulorum et capitulorum.

9a l. 1. col.

De modo allegandi in institucionibus . . .

3. col.

De constitutionibus Friderici Chonradi et Lotharii imperatorum.

9b l. 1. col.

Incipit concordancia canonum et decretorum dicta Margarita.

2. col. végén. Explicit.

A 3. columnán és egy levélen utána a ferenczieket illető pápai constitutiók.

Ezzel a kéziratnak vége.

Bennünket különösen a második rész érdekel, mely egy XIV. századbéli ismeretlen magyar canonistának: Erdélyi János ferenczrendi szerzetesnek emlékét és munkáját tartotta fön.

EGY KÉZIRATBAN MARADT MAGYAR MUNKA 1606-ból OLMÜCZBEN.

Közli: Cs. J.

Két évvel ezelőtt az olműczi császári királyi »Studien-Bibliothek« gazdag gyűjteményében egy 1606-ban kelt magyar kéziratot találtam, mely tartalmánál és ismeretlen voltánál fogva figyelmet egyaránt megragadta.

A kézirat czíme: »Az nioleczadik Kelemen papa hatalmabol megújítatott Romai Breviariumnak közönséges Rubricái«, s negydrétű kötetben 64 beirt és 70 tiszta papirlevélből áll.

Tartalmára nézve: egyházi szerkönyv, mely az egyházi év ünnepeit és ezeknek officiumait szabályozza. Ugynevezett Rubrica, mely magában foglalja azon szabályokat, melyeket VIII. Kelemen pápa a Breviariumról és az egyházi ünnepekről hozott. Szerkezetére nézve befejezett egészet képez s oly magyar chronologiai munkát tüntet fel, mely csak ezen kéziratban maradt ránk.

E kéziratot, mely mint magyar munka az 1711 előtti magyar irodalom keretébe esik, s mint magyar nyelvű Rubrica ez időbeli egyházi szerkönyveink közt egyedül áll, kívánom jelen közleményben megismertetni.

A kézirat préselt szarvasbőbe van kötve, magassága 20, szélessége 16 centimeter. Leveleinek száma 134, melyekből — mint említettem — 64 beirt és 70 tiszta.

A beirt rész a munka teljes szövegét tartalmazza s kétféle írást mutat fel. Az 1—13 levélen és a 14a levél elején az írásdíszes gümbölyű könyvírás, szép gondos vonásokkal, initialékkal és rubrummal; a 14a levél közepétől kezdve a 64b levélíg azonban a szöveg más kézzel van írva, az írás jelleme az előbbtől

egészen eltér, nem könyvirás, hanem közönséges cursiv levélírás, melyről nem tudni valjon az ismeretlen szerző vagy könyvmásoló írása e? Átalában arról, vajjon a kézirat eredeti-e? vagy pedig csak egyszerű másolat és ki a szerzője vagy másolója? a szövegben semmi felvilágosítás nincsen.

Azon körülmény azonban, hogy a kézirat Gráciban 1606-ban íratott, hol ez időben az odavaló jezsuiták magyarországi tagjai élénk irodalmi tevékenységet fejtettek ki s hol Vidmanstadt György nyomdájában 1605, 1606 és 1607-ben Pázmány Péternek három munkája jelent meg, valószínűvé teszi, hogy a kézirat valamely gráci magyar jezsuitának, talán éppen Pázmány Péternek sajtó alá készített munkája, mely azonban bármi oknál fogva napvilágot nem látott.

E mellett szól a munka szerkezete, mely befejezett egészet képez s provenientiája, mely a jezsuita rendet vallja egykori birtokosának.

A kézirat 1a levelén ugyanis ezen egykorú feljegyzés olvasható: »Collegii Societatis Jesu Brunae 1670«, miből kitűnik, hogy a kézirat ekkor a brünni jezsuita Collegium tulajdona volt, honnan, mint hiteles adatok bizonyítják, a rend saecularisatiója után a mult század végén, más eltörölt szerzetesrendek könyveivel együtt a brünni, s innét az olmtüci Studien-Bibliothek birtokába került.

A munka írására VIII. Kelemen pápa megújított rubricái a Breviariumról szolgáltatott alkalmat. Ezek az egyházi liturgiában új irányt inauguráltak, s a világi papokra és szerzetesrendekre nézve kötelező erővel bírtak. Szerzőjük 1605-ben halt meg, pápaságához a Vulgata szövegének átvizsgálása s az egyházi liturgiában életbe léptetett számos reform fűződik. Ily reform volt a szóban levő rubrica is, melynek magyar fordítása 1606-ban, tehát VIII. Kelemen pápa halála után egy évvel készült. S mivel köztudomás szerint a világi papok és férfi szerzetesek általában latin rubricát használtak, nagyon valószínű, hogy ezen magyar fordítás eredetileg magyar apácák számára készült.

Megjegyzem még, hogy ezen munka, az egyedüli magyar nyelvű rubrica a mit ez időből ismerünk, s a magyar chronologiai irodalomhoz becses adalékot szolgáltat.

A kézirat kiállításáról a következőket emelem ki.

A munkának sem külső címlapja, sem ajánló levele, sem előszava nincsen. Egy üres levél után kezdődik mindjárt a szöveg 1a levele, mely igen díszesen van kiállítva s a kéziratnak belső címlapját és elejét képezi.

Azon körülmény azonban, hogy a kézirat 1a levelének felső lapszélén van a brünni jezsuiták 1670. évi jegyzete, következtethetjük, hogy a kéziratnak, mikor a brünni jezsuitákhoz került már sem külső címlapja, sem ajánló levele, sem előszava nem volt, hanem mostani állapotában jutott oda s ezért irták legelső levelére a provenientialis jegyzetet.

A külső címlap kérdést különben a gráci és brünni jezsuiták akkori könyvlajstromai valószínűleg felderíthetnék.

A belső címlap a kézirat 1a levelén a lap felét veszi igénybe, s vörös capitalis betűkkel következőképen kezdődik: »Az niole z ad ik Celemen papa hatalmabol megújtatott Romai Breviariumnak közönséges Rubricái.« Ezután lombozatos vignette következik kézirajzban. Utána a szöveg: »Minden nap az officium avagi Duplex, avagi kedig simplex képpen tartatik.«

A szöveg kezdőbetűje csinos tollrajzban az üdvöztőt álló helyzetben ábrázolja, a mint jobbát áldásra emeli, baljában pedig keresztes almát tart.

Általában a kézirat nagy gonddal és csínnal van kiállítva. A fejezetek címei és a kezdőbetűk véges végig rubrummal írvák, sőt a lapszélek is vörös vonallal vannak a szövegtől elválasztva. Legtöbb rubrum van a címlapon, mely az egész kéziratban a legszebb.

Itt a már közlött szöveg sorai után következik vörösben az első rubrica felirata:

»Az Duplex officiumról.

Első Rubrica»,

melynek szövege így kezdődik:

»Duplex képpen tartatik az officium ezekben az napokban ugimint nagi cseter tektülfogva egészszen mind Husvet keddik

(ig y) Husvét után való első Vasarnap, Vmenibemenetelenapian Pünkösdi Vasarnap és az két következő napokban, Szent Haromság napian Vrnapián és tulajdon Egiház napian: Továbbá azokon az napokon melliekben az Calendariumban ez az ige Duplex helieztetik: megint Octavakorugimint az meli ünnepnek octava tartatik stb. stb.«

Ezen első rubrica szövege tart a 2a levél közepéig, hol a második rubrica következik.

Lapunk szűk tere nem engedi, hogy a rubricák szövegének kezdő sorait itt reprodukáljuk, szorítkozunk azért csak a rubricák címeinek hű felsorolására, melyek így következnek:

»Az semiduplex Officiumról

Második Rubrica.

A simplex Officiumról

Harmadik Rubrica.

Az Dominicicáról

Negyedik Rubrica.

Az Fériakról

Otödik Rubrica.

Az Vigiliakról

Hatodik Rubrica.

Az Octavákról

Hetedik Rubrica.

Az zuz maria officiumiaról. Szombat nap

Niolceadik Rubrica. ¹⁾

Az Commemoraciokrol

Kilenczedik Rubrica ²⁾

Az ünnepeknek el halasztasáról

Tizedik Rubrica.

Az officiumnak eözve találkozásáról

Tizen egiedik Rubrica. ³⁾

¹⁾ E Rubrica 11 pontból áll.

²⁾ Kilencz pontból álló rubrica.

³⁾ Kilencz pontból álló rubrica.

Mint kellien az officiumot rendelni az feliül meg mondot Rubricakból

Tizenkettődik Rubrica.

Az matutinumról Tizen harmadik Rubrica.

Az Laudesről Tizennegyedik Rubrica.

Az Primáról valo Tizenötödik Rubrica.

Az Horakról ugimint az Terciaról, Sextarol, Nonáról,

Tizenhatodik Rubrica.

Az Vesperasrol Tizen hetedik Rubrica.

Az Completoriumról Tizen niolezadik Rubrica.

Az Invitatoriumról Tizen kilenczedik Rubrica.

Az Himnusokról Huszadik Rubrica.

Az Antifonakról Huszonegyedik Rubrica.

Az Psalmusokról Huszonkettődik Rubrica.

Az Canticumról Huszonkarmadik Rubrica.

A Versekről Huszon negiedik Rubrica.

A leczkék előtt ualo Absoluciokról és Benedicciokról

Huszon ötödik Rubrica.

Az leczkekről Huszon hatodik Rubrica.

Az leczkek vtan ualo Responsoriumokrol

Huzon hetedik Rubrica.

Az Horaknak rövid Responsoriumokrol

Huzon niolezadik Rubrica.

Az Capitulumokrol Huszonkilenczedik Rubrica.

Az Oraciokrol Harminczadik Rubrica.

A Te Deum himnusról Harminczegiedik Rubrica.

A my Vrunk imadságáról es az angiali iduozeletrol

Harminczkettodik Rubrica.

Az apostolok simbolumiarol es megint Athanatius simbolumiarol Harmincz harmadik Rubrica.

Az precesekről Harmincz negiedik Rubrica.

Az közönseges Commemoraciokrol avagi az zentek suffragiumiról Harminczötödik Rubrica.

Az officiumnak vegen valo Bodog azzon Antifonairól Harmincz hatodik (igy) Rubrica.

Az boldog azzon kis officiumiról és egyebekről

Harmincz hetedik Rubrica.

Összesen harminczhét Rubrica ugyanannyi fejezettel.

Az utolsó után ezen szók olvashatók: *Soli Deo honor et gloria.*

Ezen rubricák után még négy pótfeljezet következik, melyekkel a kézirat végződik.

»Czímök: Eginchani szukseges Tanusagok:

Ezek az első clausisra való duplexek.

Ezek az másik clausisra való duplexek.

Ezek az első clausisra való dominicák

Ezek az második clausisra való dominicák.

Colophon: *Finis 1 mayi Anno 1606 Grecij.*«

Ezzel a kéziratnak vége. Ezután még 74 tiszta levél következik minden szöveg nélkül.

Tekintve, hogy ezen kézirat az egyedüli magyar nyelvű rubrica, melyet ez időből ismerünk, s hogy a magyar chronologiai irodalomhoz nagybecsű, ekkorig egészen ismeretlen adalékot szolgáltat, czélszerű volna azt kiadni, mely körülményre ezennel felhívjuk az illetékes körök figyelmét.

Ismertetésem befejezése előtt, kötelességemnek tartom *Hausmann* János Sebestyén, olműci könyvtárnok Urnak, azon lekötelező előzékenységeért, melylyel kutatásaimat legnagyobb liberalitással előmozdítani sziveskedett őszinte köszönetemet kifejezni.

Vegyes közlemények.

— Jelentés a Magy. Nemzeti Múzeum könyvtáráról. A M. Nemzeti Múzeum könyvtára az 1882 év második felében összesen 1754 kötet vagy füzet nyomtatvánnyal, 30 kézirattal 6814 darab oklevéllel és levéllel, és egy pecsétnyomóval szaporodott; és pedig ajándékol kapott 74 kötet vagy füzet nyomtatványt, 17 kéziratot, 6010 darab oklevelet és levelet s 1 pecsétnyomót, vásárolt 298 kötet vagy füzet nyomtatványt, 13 kéziratot, 804 darab oklevelet és levelet. A beérkezett köteles példányok száma: 1382. Az oklevelekből kiemelendő: 6000 oklevél és levél mint a gróf Rhédey-család letéteménye és 115 levél az 1848—49-ki szabadságharczra vonatkozó. Könyvek, kéziratok és oklevelek vásárlására és könyvkötésre fordított 1616 frt 82 kr. Az olvasók száma 10,027-re rugott, kik 21,172 kötet nyomtatványt, 740 kéziratot és 1185 oklevelet használtak. A könyvtár állapotáról egyébkint a könyvtárőr jelentése más helyen nyújt tájékozást.

— Az egyetemi könyvtár 1882-ik évben gyarapodott részeit adományozás, reszint vásárlás által. E gyarapodás jelentékeny része a jogi szakra esik, mely ez évben megkezdte a díjalap szellemi értékesítését. Ugyanis a kari beigtatási díjak fele a könyvtárt illeti. A jogi és bölcsészeti karok elhatározták, hogy a korábbi évek megtakarításait a szakirodalmak kipótlására fordítják s ez uton különösen az első kar nevezetes bevásárlásokat eszközölt. Az év vége felé az orvosi kar is jelentékeny megrendeléseket tett, melyek legnagyobb része azonban már az 1883. gyarapodást fogja nevelni.

Adományozás által is jelentékenyen gyarapodott a könyvtár. A nemzeti színház igazgatósága ugyan is elhatározta, hogy könyvtárának azt a részét, mely nincs actualis használatra szánva, az egyetemi könyvtárban helyezi el, s ennek következtében a német

szinlap gyűjteményt (mely a budai s pesti német előadásokat az 1794—1845-ig terjedő évekre tünteti ki) továbbá egy 792 darab-ból álló könyvgyűjteményt adott át.

A könyvkiállítás alkalmából lépések tétettek, hogy az egyetemi nyomda könyvtára is az egyetemi könyvtárba kebeleztessék be. Megadtván erre a felsőbb engedély, jövő tavasszal a bekebelezés meg fog történni.

Ezenkívül nagyobb adományokkal gyarapították a könyvtárt: a magas cs. kir. lajtántúli, magy. kir. és cs. kir. közös külügyi kormányok, több külföldi egyetem s más tudományos intézet s hazai tudósaink közül is többen.

A czímtározás ugyan azon irányban mint a mult évben folytatott. A hittani munkák czímtározása még most sincs teljesen bevégezve, de a 8-rét munkák fel levén véve, már vége felé közeleg, s nemsokára be lesz fejezve. A kéziratok czímtározását dr. Sadeczky Lajos, az incunabulumokét Kudora Károly folytatták. Az apró nyomtatványok czímtározását dr. Márki J. másodőr intézi. Eddigél elkészült az orvosiak közül nagyobb-részt a XVII. és XVIII. századbeli tudori értekezésekkel s jelenleg a Szilassy-féle gazdag gyűjteményt veszi fel.

Az intézet személyzete ezenkívül két nagy munkát végez: a fényes sikerű könyvkiállításon oly eredménnyel mutatuk be könyvtárunk egész gazdagságát, hogy az még a szakembereket is meglepte, továbbá az év első hónapjában megtörtént a felköltözés a II. emeletre a képezdei helyiségekbe úgy, hogy most már a különböző szakok el vannak különítve, s a cimeliák és a díszmunkák külön helyiségekben vannak felállítva. Most már helyszűke miatt legalább a közelebbi években, nem lesz ok a panaszra.

A könyvtár kiadta mult évi címjegyzékét.

Mielőtt a könyvtár mult évi forgalmára vonatkozó táblázatot bemutatnám, szükségesnek tartom megemlíteni, hogy ezen táblázat csak a helybeli forgalmat tünteti fel. Élénk összeköttetésben volt könyvtárunk a vidéki intézetekkel a jogakadémiákkal s lyceumokkal, gymnasiumokkal és reáltanodákkal, s ezek közül 36-nak 89 ízben kölcsönzött ki tudományos használatra könyveket. Egyúttal közvetítőül szolgált a helybeli tudósok s egyetemi tanárok és külföldi könyvtárak közt. Így

a bécsi cs. kir. udvari könyvtárból . . .	5 izben.
a bécsi cs. kir. egyetemi » . . .	5 »
a krakkói egyetemi » . . .	»
a kopenhágai kir. » . . .	1 »
a gróf Ossolinsky-féle intézettől Lembergől	1 »
a leydeni egyetemi könyvtártól . . .	3 »
a berlini kir. » . . .	1 »
a szent-Pétervári cs. » . . .	1 »
a göttingai egyetemi » . . .	2 »
a lipcei egyetemi » . . .	1 »
a czernoviczi egyetemi » . . .	1 »

eszközölte ki részint kéziratoknak, részint a helybeli könyvtárakban nem található könyveknek kikölcsönzését.

A helybeli forgalmat az alábbi táblázat mutatja ki :

Hó	Hány nap volt nyitva	Olvasók száma	A használt művek sz.	Az olvasók átlagos sz.	Legtöbben voltak	Legkevesebben voltak	Megjegyzés
Január	20	3025	3512	100	jan. 28. 172.	jan. 6. 55.	* Junius 16-tól sept. 11-ig könyvtár olvasó-terme zárva volt.
Február	28	3108	3561	111	febr. 13. 146.	febr. 21. 45.	
Márczius	31	3372	3786	109	márcz. 28. 148.	márcz. 15. 76.	
Április	22	1690	2000	77	ápr. 26. 105.	ápr. 11. 57.	
Május	27	1887	2227	70	máj. 17. 87.	máj. 27. 44.	
Junius	14	480	544	34	jun. 2. 52.	jun. 15. 22.	
Septemb.	20	1669	1937	83	szept. 30. 150.	szept. 11. 3.	
Október	30	4263	4992	142	okt. 30. 188.	okt. 24. 24.	
Novemb.	30	4500	5271	150	nov. 13. 189.	nov. 29. 41.	
Deczemb.	27	3447	4087	127	decz. 12. 175.	decz. 20. 91.	
Összesen	259	27441	31977	106	nov. 13. 189.	szept. 11. 3.	

A házon kívül 1201 kikölcsönző 2896 művet használt.

— A M. Tud. Akad. könyvtárának állapota, gyarapodása és használata 1882-ben. A könyvtárrendezés ez évben az egyes szakokban levő pótlékokra szorítkozott; csak a régészeti szak

rendeztetett újra, s itt a 8-ad és 4-edrét alaku munkák száma 643-ra megy. Legnagyobb volt a pótlék a külföldi Akadémiák és társulatok szakában.

A kéziratár rendezése is nagyban haladt. Toldy Ferencznek hagyatéka most már rendezve van.

A könyvtár gyarapodása 1882-ben a járulék napló szerint a következő:

140 külföldi Akad. és külföldi s			
hazai tudom. társulatoktól csere			
útján jött	429 mű	320 köt.	180 füz.
Magánosok ajándéka tett . . .	120 »	84 »	62 »
36 nyomdától mint köteles példány érkezett	572 »	244 »	430 »
Saját kiadásaiából	62 »	57 »	26 »
Vétel útján	351 »	390 »	92 »
<hr/>			
Összesen	1242 mű	1995 köt.	790 füz.

és 17 térkép.

Ezen gyarapodásban nincsenek beleszámítva a külföldi és hazai folyóiratok.

A könyvtár látogatása és használata következő volt:

Helyben 10.204 egyén használt 14805 munkát; míg házi használatra 206 egyén 1256 művet kölcsönzött ki. *H. A.*

— Országos könyvkiállítási fényképgyűjtemény. A Nemzeti Múzeum könyvtára egy nagybecsű fényképgyűjteménnyel gyarapodott, melyet Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a Nemzeti Múzeum f. é. költségvetése dologi kiadásaiából 2008 forintért vett meg számára. E gyűjtemény azon fényképmásolatokat és anyaképeket tartalmazza, melyet Ráth György kir. táblai tanácselnök mint az országos iparművészeti múzeum ez időszertint igazgatója az országos könyvkiállításon bemutatott kéziratok, nyomtatványok és kötések legnevezetesebbjeiről Weinwurm bupapesti fényképész által csináltatott. Állománya: 960 tárgyról 470 felvétel kemény papírosra felragasztva, ugyanannyi eredeti anyakép és 12 vízfestésű másolat, a legkiválóbb corvin-codexek díszlapjairól. Ezeket együtt véve oly feltétel alatt bocsátotta a miniszter úr a Múzeum tulajdonába, hogy itten a »vallás- és közoktatási magy.

kir. miniszterium előleges engedélyének kikérése mellett, közintézeteknek vagy magánosoknak tanulmányozása, úgyszintén az általuk eszközözendő publikatiókra esetenként megállapítandó feltételek mellett kiadhatók legyenek.» Örömmel constatáljuk, hogy a Nagy István-féle kézirat és oklevélgyűjtemény megszerzése óta a Nemzeti Múzeum könyvtára ily nagybecsű gyűjteménnyel nem gyarapodott. Megszerzésével a miniszter úr oly gyűjteménnyel vetette meg alapját könyvtárunkban, melynek hiányát régóta éreztük s mely, ha évről-évre rendszeresen gyarapíttatik és kiegészítettik hivatva lesz idővel a magyarországi történeti és művelődéstörténeti forrásoknak legnevezetesebb lapjait sikerült hasonmásban feltüntetni s hű tükre lesz a hazai történetírás legnevezetesebb emlékeinek. Kivánjuk, hogy ezen irány, melyet a miniszter úr a múzeumi könyvtár gyűjteményeinek sorozatában inaugurált, mindenkor kellő anyagi támogatásban részesüljön s elérje mielőbb azon célt, melyet neki a miniszter úr messzeható intenciója kitűzött.

— Külföldi könyvtári buvárlatok. A »Könyvszemle« utolsó füzetében említettük, hogy Csontos János múzeumi könyvtári segédőr a Nemzeti Múzeum megbízásából a wolfenbütteli hercegi könyvtárban kutatott, hol az európai nevezetességű kéziratgyűjtemény nyolcz Corvin-codexét tette tanulmány tárgyává. Ezen közleményünket most azzal kiegészíthetjük, hogy e kéziratokat nevezett könyvtár nem küldte be az országos könyvkiállításra. Megvizsgálásuk nagy fontossággal bír a Corvina-bibliographiájára, mert a nyolcz kézirat öt különböző könyvfestészeti iskola jellemét képviseli s hárman rajta van medaillonban Mátyás király és a Beatrix királyné arcképe. A kéziratok jellemző díszlapjaiból Csontos huszonötöt a múzeumi könyvtár számára lefényképeztetett, melyekkel a könyvtár ilynemű gyűjteménye jelentékeny gyarapodást nyert. Ezen kéziratok átkutatásával a Corvina bibliographiájának felderítésére irányzott könyvtári buvárlatok befejezésökhöz közelednek. Még a milánói, római, párizsi, besançoni, brüsszeli és escuriali corvin-codexeket kell átvizsgálni, hogy az egész anyag együtt legyen, azután a feldolgozásra kerül a sor. És ha hozzá-

teszszük, hogy a feldolgozással szoros összefüggésben van még a florenzi levéltárak rendszeres átkutatása is, s ezzel jeleztük a stádiumot, melyben a kérdés jelenleg van.

— **Dr. Karvasy Ágost összehasonlító szótára.** Érdekes és becses kézirati műnek birtokába jutott minapában a Magyar. N. Múzeum könyvtára. Ez egy francia-olasz-angol összehasonlító szótár, melyet dr. Karvasy Ágost kir. tanácsos, a budapesti kir. magy. tudomány-egyetem kiérdemesült tanára s a Magyar Tudom. Akadémia levelező tagja szerkesztett és ajándékozott a könyvtárnak. Teljes czíme: »Összehasonlító szótár (Dictionnaire comparatif) magában foglaló összeállítását azon szavaknak, melyek a francia, olasz és angol nyelvben vagy legalább kettőben ezek közül hasonlatosság mellett az írásmódban ugyanazon jelentéssel bírnak, sok szó latin származása említésével, és a szaknak magyar és német nyelven jelentésével.« A munka, mint említettük, három kötetre terjed, széles negyedréti alakban; az I. kötet az A — E betűket foglalja magában, és terjedelme VIII + 246 lap; II. kötet E — O = 247—536 l.; III. kötet P — Z == 537—825 lap. Az előszóból a szerző czéljának és a munkának ismertetése végett érdekesnek tartjuk ideiktatni a következőket: »Mint hogy a mindennapi tapasztalás minden kétségen kívül helyezi azt, hogy azon egyén, ki egy nyelvet tud, magának könnyebben elsajátíthat mást, mely amazzal némi rokonsággal bír, főleg ha arra figyelmes, mely hasonló szavak a különféle nyelvekben bírnak ugyanazon jelentéssel, és mint hogy a három világnyelvben, t. i. a francziában, olaszban és angolban temérdek sok ily szó foglaltatik (melyeknek nagy része latin eredetű), világos, hogy oly szótár, mely mindazon szavakat, melyek mind e három nyelvben, vagy legalább kettőben ezek közül, nagyobb vagy csekélyebb hasonlatosság mellett ugyanazon jelentéssel bírnak, betűrend szerint összeállítva magában foglalja, és azon közös jelentést magyar és német nyelven adja, a nyelvtanulónak nagy előnyt nyújthat; ily szótár a jelenlegi mű, mely több évi fáradságnak eredménye. (Ezen szótár csak a hasonló szavak közös jelentését adja; ha valamely szónak ezenkívül még más jelentése van, mi mindenik nyelvben, de különösen az angolban sokszor előfordul, az itten említve nincsen.) Ha e szótárban a három nyelvből egymás mellé állított hasonló szavakat

figyelemmel összehasonlítjuk, úgy látszik előttünk, mintha a csekély eltérések egymástól az írásmódban különösen azoknak végén legalább sok szónál bizonyos szabályok szerint történtek volna. [Itt példák következnek.] Az, ki e nyelvek hasonló szavainak az írásmódban egymástól eltérését illető szabályokkal megismerkedik, azon szavak helyes írásmódját könnyen elsajátíthatja magának. Azáltal, hogy ezen szótárban a latin származás, a hol ilyen az egyes szónál létezik, érintve van, a középiskolák tanulói láthatják, mily nagy előnyt és könnyebbülést szerez a latin nyelvnek tudása annak, ki a három említett nyelvek közül egyet tanulni akar, mi ösztönül szolgálhat azoknak a latin nyelv tanulásának folytatására. — Végül még megemlíti a szerző, hogy az orvosi, matematikai és bölcséleti műszavakat nem vette föl művébe, a mit helyesen is tett, mert ezek nagyobbára csak kölcsönszavakként jutottak a latinból vagy görögől az említett három nyelvbe s így a hasonlító szótár keretébe nem tartoznak. Nagyon helyesen jegyzi meg a szerző azt, hogy ezeknek magyarázásával jó volna fölhagyni, s inkább megtartani az általános európai terminus technikusokat a tudományos munkákban. — Karvasy szótárában szoros betűrendben vannak összeállítva a hasonló szavak, még pedig első helyen a francia, utána az olasz, azután az angol, és a negyedik rovatban a szavak jelentése magyar és német nyelven. A roppant türelemről és szorgalomról, valamint alapos nyelvismeretről tanuskodó munkának kétséggkívül nagy hasznát veheti mindenki, a ki a francia, olasz vagy angol nyelv tanulásával foglalkozik. Birálatába nem akarnak bocsátkozni, mert ily szakmunkák részletes birálása nem tartozik a »M. Könyvszemle« feladatai közé, de nem mulaszthattuk el, az érdeklődők figyelmét fölhíni reá. — Még egy kisebb, 116 negyedréti lapra terjedő kézirati művel is gazdagította Karvasy úr könyvtárunkat. Ennek címe: »Kisszótár«, magában foglaló azon angol nyelvű szavakat, melyek ugyanazon értelemmel bírnak egészen vagy némileg az írásmódban hasoló német nyelvű szavakkal, azoknak francia és magyar nyelven jelentésével. — Mind a két munka három példányban létezik; a másik két példány egyike az Akadémia, másika az egyetem könyvtárában, és mind a hármat sajátkezűleg írta az érdemes szerző.

— A múzeumi könyvtár kéziratgyűjteményének gyarapodása. A könyvtár kéziratgyűjteménye a második félvben 30 kézirattal gyarapodott, és pedig: 17-tel ajándék és 13-mal vásárlás útján. Az ajándékokból kiemeljük a következőket: »a) Széll Farkas kir. táblabíró ajándéka: 1. *Antiquitates Hebraicae* (ad ductum Ikenie) előadva 1791-ben, 4-rét. Egy kötet. 2. *Elementa philos. naturalis*; előadva 1719-ben, 4-rét. Egy kötet. 3. *Methodus Homiletica Prolegomenon*; előadva 1793-ben, 4-rét. Egy kötet. 4. *Statistica Juris privati Regni Hungariae*. Egybekötve. Előadva 1801-ben. 5. Sárváry Pál, *Physica experimentalis*. Előadva 1816/7-ben, 4-rét. Egy kötet. 6. Péczeli József: *Historia Universalis et specialis statuum in Hispania, Galia, Anglia, Germania et Hollandia*. Előadva 1816/7-ben, 4-r. Egy kötet. 7. Péczeli József Ugyanaz magyar nyelven, 4-rét. Egy kötet. 8. Budai Esaiás. *Historia Ecclesiastica*. I—IV. köt. Előadva 1819. 9. Budai Esaiás. *Theologia Moralis*. Előadva 1818. és 1822-ban, 4-rét. Egy kötet. 10. Budai Esaiás. *Systemata diversorum Christiana Religionis Coetuum cum Prudentia Pastoralis, et Homiletica*. Előadva 1820. és 1821-ben, 4-r. Egy kötet. 11. Budai Esaiás. *Theologia Dogmatica cum Historia eiusdem*. Előadva 1818 és 1819-ben. Egy kötet. Összesen 11 kézirat 14 kötetben; b) Farkas Kálmán országgyűl. képvis. ajándéka: Tompa Mihály eredeti költeménye Horváth L. országg. képviselőhöz. 1865 november. A vásárlásokból említésre méltók a következők; c) Özvegy K. J.-nétől megvásároltatott a következő 9 kézirat: 1. *Sionsiralma. A cseh vallásháborúk története*, 894—1624. 4 rét, 100 és 253 l., másolta Szántói Szabó János. Losonczon. 1764/65. Magyar nyelven. 2. *Diarium, Continens Quaestionum in Causis coram J. Tabula Hegia Judria jactatis occurrentium Decisiones. — Practicae Observationes circa Tabulares Juridicos Processus*, XVIII. száz. latin kézirat 4-r. 3. *Anagrammatismi puri, ex Nominibus Caroli VI. per P. L. L.* — s más latin és magyar versek. 4-r., a XVIII. sz. végéről. 4. *Extractus Alphabeticus Plani Tabularis*, per Jos. Kandó. Curiai döntvények gyűjteménye. A jelen század elejéről. Folio. 5. Bod Péter: *Kösziklán épült ház ostroma*. Magyar nyelvű, másolat a jelen század elejéről. 6. Bethlen

Wolffg. Historiarum Libr. XI, XII. & XIII., 1601—1605. Folio, pag. 443., latin kézirat a jelen század elejéről. 7. Severini Joh. Historia Hungariae. Lib. I—III. A magyarok eredetétől 1001-ig. Folio. pag. 255. Latin kézirat. XIX. sz. 8. Urbarium. Vol. II. Folio, pag. 202. Latin. XIX. sz. 9. Holmi. Latin és magyar versek s más kisebb jegyzések. Folio. XIX. sz. d) Rothbaum budapesti antiquariustól megvétellett: 2 XVII—XVIII. századbeli magyarországi emlékkönyv.

— **A hazai könyvtárak rendezése örvedetesen halad előre.**

Ujabban a nagyszombati érseki és a segesvári ág. ev. gymnasium könyvtáraiban fejezték be a rendezési és lajstromozási műveleteket, melyeknek eredményéről a két intézet 1881 2-ik évi értesítőjében megjelent szaklajstrom negyedik, illelőleg harmadik közlése érdekes tanúságot tesz. Ezen év »Értesítőjében« ismerteti a kecskeméti ref. főiskola is könyvtárának régi magyar nyomtatványait, melyeknek száma 70-re megy. Ezeken kívül befejeztetett a budapesti ev. ref. Collegium és az iglói ev. gymnasium könyvtárának rendezése. Ez utóbbinak lajstroma legközelebb kerül sajtó alá. Rendezés alatt van a győri püspöki könyvtár, mely a múzeumi könyvtár »Rendezési tervezetét« félévi használatra kikölcsönözte. A többi hazai könyvtárak róla jövő számban.

— **Registert kérünk az Akademia kiadványaihoz.** Régi panasza tudósaink ellen, hogy nem tudnak könyveket irni. A legalaposabb munka is sokat vesz értékéből, ha nincs kimerítő registere, mely az anyag áttekintését megkönnyítse s az olvasót a könyv tartalmáról és beosztásáról első pillanatra tájékoztassa. Elismerjük, hogy újabb időben e téren is haladás történt, s hogy tudósaink munkáik tartalommutatójára több gondot fordítanak most mint ezelőtt, de még messze vagyunk attól, hogy e haladás semmi kívánni valót ne hagyna fönn. Ez alkalommal az Akademia kiadványainak registerére hívjuk fel az illetékes körök figyelmét, melynek hiányát napról-napra jobban érezzük. Az Akademia kiadványai már egész könyvtárt képviselnek, de használatuk igen meg van nehezítve azáltal, hogy nincs registerök, mely az anyag áttekintését megkönnyítené s az egyes tudományok eddigi irodalmáról nyújtana tájékozást. Szük-

séges volna azért ezen register elkészítéséről gondoskodni, miáltal az Akademia kiadványai iránti érdeklődés jelentékenyen emelkednék. Ily registere van minden külföldi tudományos társulatnak, sőt nevezetesebb folyóiratoknak is. Czélszerű volna azt a M. Tud. Akademiában is behozni.

Bognár Ignác dalszerzeményei. A Nemzeti Múzeum Könyvtárának Bognár Ignác ismert veterán zeneirónk saját dalszerzeményeinek partitúráját ajándékozta. Ez szerzőnek authograph kézírata, mely egy 4-edretű kötetben összesen 184 dalszerzeményt foglal magában s címlappal, előszóval és tartalomjegyzékkel van ellátva. Címe a következő: »Dalszerzeményeim, melyeket a Nemzeti Múzeum Könyvtárának tisztelettel felajánlok. Bognár Ignác a budapesti nemzeti színház dalnoka és az ének kar mestere Pesten 1882. Felhívjuk e kézíratra a szakférfiak figyelmét.

— **Az Erdélyi Múzeum ajándéka.** A marosvásárhelyi ref. főtanoda könyvtárában van egy 1581-ik évi kolozsvári latin nyomtatvány, mely mint unicum csak ezen egy példányban maradt fön. Ezen unicumot az erdélyi Múzeum a mult nyáron négy példányban egészen lefényképeztette, s ezekből egy példányt a Nemzeti Múzeum könyvtárának ajándékozott, mely a könyv hű másolatát eredeti nagyságban tünteti fel. Midőn ezen nagybecsű ajándékért az erdélyi múzeumnak e helyen is könyvtárunk őszinte köszönetét kifejeznők, érdekesnek tartjuk a ritka könyv, teljes címét és leírását a másolat után itt közölni a mint következők: »Commentarius rerum, a Stephano Rege adversus magnum Moschorum Ducem gestarum, Anno 1580. Claudiopoli in Officina Relictae Casparis Helti. Anno 1581. 4-edret. A — C₃ = 21 lev. A címlapon koronás lengyel sas fametszetben s a szív pajzsban a Báthory család címerével.

— **Királyi kitüntetés.** Ő cs. és kir. apostoli Felsége Ráth György, királyi táblai tanácselnököt és az országos iparművészeti múzeum ez idő szerinti igazgatóját az országos könyv-

kiállítás körül szerzett érdemei elismerésül a Lipót-rend lovagkeresztjével tüntette ki. Ezen megérdemlett kitüntetéshez ő Meltóságának őszintén gratulálunk s kívánjuk: viselje e kitüntetést jó egészségben sokáig, s tartsa meg mindenkorra meleg érdeklődését a hazai bibliographiának.

— Régi debreczeni humoristicus kalendarium. Csernel György 1635 őszén követségben volt Eszterházy Nádornál. Midőn haza ment a nádor több dolgokkal bizta meg. A vele adott memoriale egyik pontja így hangzik: »Valami magunk közt gyűlölséget szerző kalendariumot nyomattak Döbröczönben ki, kit jó volna elveszteni, s meg is fenyíteni efféle dolgokért azokat, a kik formálói.« Létezik-e ennek a naptárnak valahol valami nyoma, mely úgy látszik, a mi humoristicus naptárainknak őse?

Sz. S.

— Londonból visszakerült hazai vonatkozású kézirat. Emich Gusztáv ismert könyvgyűjtőnk Quaritch londoni hírneves antiquariustól egy érdekes latin kéziratot vásárolt, melyet 1512-ben egy erdélyi hazánkfia másolt. A kézirat negyedretű hártján van kiállítva s 35 beirt levélből áll. Tartalmára nézve: Cancionale, mely egyházi énekeket és gergely-féle hangjegyekkel irt dallamokat foglal magában. A kéziratot vörös initialék és felírások díszítik s egész kiállítása ügyes másoló kezére vall. A szövegben a magyarországi szentek ünnepei nincsenek felsorolva, s így valószínű, hogy nem magyarországi egyház számára készült. De ez pontosan meg nem határozható, mert a kéziratból több levél hiányzik s a colophonon kívül semmi provenientialis jegyzet nincs a szövegben. Abból megtudjuk, hogy a kéziratot tisztelendő Grilli Jakab megbízásából nagyszebeni Rötgyn Simon 1512-ben másolta. Azon körülményből pedig, hogy a másoló keresztnéve mellé de transsilvania jelző van kitéve, következtethetjük, hogy a másolás nem a hazában történt. Felhívjuk különben ezen másolóra a nagyszebeni szakférfiak figyelmét s közöljük itten a kézirat colophonjának teljes szövegét, mely így hangzik: »Hoc opus fecit fieri Reuerendus pater frater Jacobus Grilli Jubilarius Oretis pro eo. Et est finitum per me fra-

trem Simonem de transsilvania. Anno humanitatis dei 1512 die XV. Juny. von der Hermestat Rötgy n.«

— **Hellebrant Árpád** a Magy. Tud. Akademia könyvtári tisztviselője, ki három év óta a könyvtár incunabulumait szakszerűen lajstromozza, e munkával legközelebb elkészült s ezt mint »raisonné Catalogust« fogja az Akademiának bírálat esetleg kiadás végett benyújtani.

— **Baloghy István** az egyetemi nyomda napidíjas tisztviselője, ki Hegedüs Candid Lajos ministeri tanács úr megbízásából az egyetemi nyomdában 1777—1877-ig megjelent könyvek jegyzékét ¹⁾ az országos kiállításra összeállította s egy nyolczad-rétű kötetben közzétette, meghalt. Egyszerű, igénytelen ember volt, kit a szakférfiak közül többen ismertek, s ki azon kis kört, melyet elüljárói számára kijelöltek igyekezett haszonnal betölteni. Mint az egyetemi nyomda tisztviselője tehetsége szerint azon buzgólkodott, hogy az egyetemi nyomda limbusából az értékesebb nyomtatványokat felderítse s reájok a nyilvános könyvtárak figyelmet felhívja. Jóakaratu figyelmeztetéséből könyvtárunk jelentékeny számu nyomtatványokat kapott az egyetemi nyomdától. Buzgalmának sikerült a limbusból néhány régi magyar unicumot is napfényre hozni, melyeket folyóiratunk annak idején ismertetett. Utolsó, talán egyetlen hátrahagyott, munkája volt az általunk említett könyvjegyzék, mely összesen 2148 könyvnek pontos czimmását sorolja fel. Ezek nyelv szerint így oszlanak meg: latin munka van 484, magyar: 803, német: 283, francia: 4, olasz: 4, görög: 4, tót: 46, horvát: 10, szerb: 283, ruthen: 23, bolgár: 9, vend: 9, román: 87 és zsidómunka 100. A czímjegyzékhez a boldogult szerző VII lapra terjedő előszót írt, melyben az egyetemi nyomda rövid történetét adja. Munkája a hazai bibliographiát hasznos termékkel gyarapította, melynek

¹⁾ A könyv teljes címe: Baloghy István: A magyar királyi egyetemi nyomda termékeinek czímjegyzéke 1777—1877. A magyar orsz. könyvkiállítás alkalmából összeállította: B. J. a magyar történelmi és a kir. magyar természettudományi társulatok tagja. Budapesten. Nyomatott a magyar kir. egyetemi könyvnyomdában. 1882. — 8-r. VII. + 272 l.

sokan fogják hasznát venni. E munka révén emlékeztünk meg róla folyóiratunkban. Nyugodjék békében!

— **Olvasóinkhoz.** A »Magyar Könyvszemle« 1882. évfolyamából az V—VI. füzet elkésve érkezik olvasóinkhoz. Ezen késsedelemért, melyet a közlemények tartalmasságával igyekeztünk pótolni, szives elnézésöket kérjük. Folyóiratunk a hazai bibliographiai és könyvtártani ismeretek terjesztésében úttörő levén irodalmunkban, a rendelkezésre álló eszközökkel lassan de biztosan halad előre. Haladását rendszer jellemzi. S ha pontosság tekintetében kívánni valót hagy fön, úgy ez onnan van, mert nagyobb súlyt fektetünk tartalmára mint pontos megjelenésére. Törekvésünk oda irányul, hogy a folyóiratot azon a színvonalon föntartsuk, a melyen volt, midön szerkesztését átvettük. S mivel meg vagyunk győződve, hogy a »Könyvszemle« által képviselt iránynak sokkal nagyobb előnyére van, ha időhöz nem kötve megjelenését oly közleményeket hoz, melyek a tudományt előbbre viszik, mintha a pontos megjelenés kedvéért ephemer becsű czikkekkal gyarapítaná az irodalmat, inkább elfogadjuk a vádat, hogy késedelmezők vagyunk, mintsem kockáztassuk az irány előhaladását, mely már ekkorig is biztos nyomokat hagyott irodalmunkban. Mért is olvasóinkat és előfizetőinket az ügy érdekében arra kérjük, hogy a »Könyvszemle« megjelenési oeconomicájára nézve, nekünk szabad kezét engedjenek. Mi a jövőben is azon leszünk, hogy az évenként ígért 30 ívet pontosan megtartsuk s inkább többet mint kevesebbet nyujtsunk, de a folyóiratot időhöz nem kötött füzetekben fogjuk közrebocsátani. Az 1883-iki folyam sajtó alatt van s néhány hét múlva fog megjelenni. Addig is olvasóink és előfizetőink szives türelmére számít:

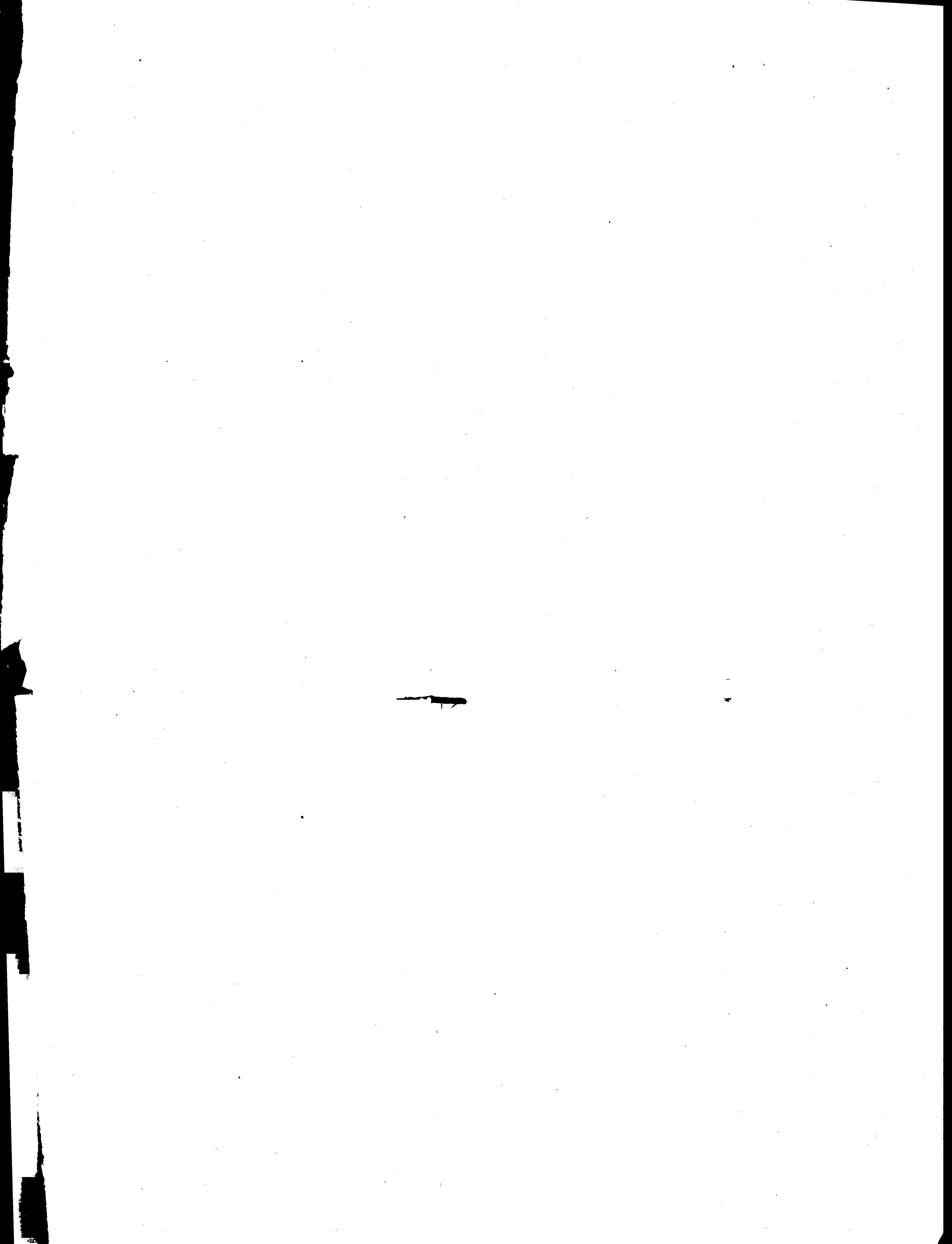
A szerkesztő.

+

Reverendissime Princeps ac Domine
 Dignissime

Mindel, kéri Janos vram fellegethes meggyen,
 akaram enis el kis irasommal latogatnom
 fellegethet, es egysegenek fel epuleseivil tuda-
 kosnom. Nem tudom az en egysegenis ha
 a Martiust erde, vagy a sok pintelet, de
 eleg sok fogatlasal vagyon. Remenlem hogy
 az vi fken meg-elegedte immar az en fvan:
 dolgasommal, es hamar kala sokit, kiert oisole
 aldot legyen az o sient neve.

Moha pedig a levestyenesseget nagy resse hadakban
 ig, de legyen aldot az urnak neve, ide mi
 csendessegben vagyunk, es bilonyosan irhatom
 fellegethet, hogy semmi visszafordasra valo ok
 innen nem adatik, csak erovel ne kotelemittessunk
 Tagadhatatlan, hogy a felleget resseivil valo indola-
 tosnak nagy hire vagyon, kin az egyis folt
 nepe, igen meg-indult. De nekem meg tetozik,
 hogy a felleget egysege, es ffrusagbol ki kolt
 allapattya, sot orszaganak es nemzetnek condicio

Es a Gáspár ö felleget tellették is a karavágya,
allando esordíjseget kíván fellegethűl. Flegem
Vannak endom, a lik nem csak felleget felle-
getet. Hamis ugyan nyilvános díszlevedek effal
hogy felleget a ö levedek, levedek fog nyilván;
Már ugyan csak felleget a felleget indulat.
tyárul való rumorolat. De meg itt felleget
ha eledet méltó felleget felleget felleget
újod hadalban levedek, es talán utolsó nepe.
deleved felleget. Olvastam hogy a felleget
mikor vadat akar felleget, es felleget felleget
probal, ha a felleget el nem éri, nemis éri
a vadat, már ha elt, ip es felleget erovel
el nem éri, a felleget felleget. Egy felleget
felleget ip es felleget erovel felleget felleget a
el felleget felleget felleget a felleget. A mit idig
felleget nem felleget, nem felleget felleget, hogy
el után felleget felleget. De erovel felleget
nem felleget felleget, hanem, felleget felleget
hogy a felleget felleget felleget felleget, es
annak meg felleget felleget felleget felleget.
Magamat pedig a felleget erovel felleget felleget

Officiálom
Felleget 3 Aprilis 1629

Felleget örömfelleget

Admiral Stingorier

MAGYARORSZÁGI K Ö N Y V É S Z E T

1882.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA

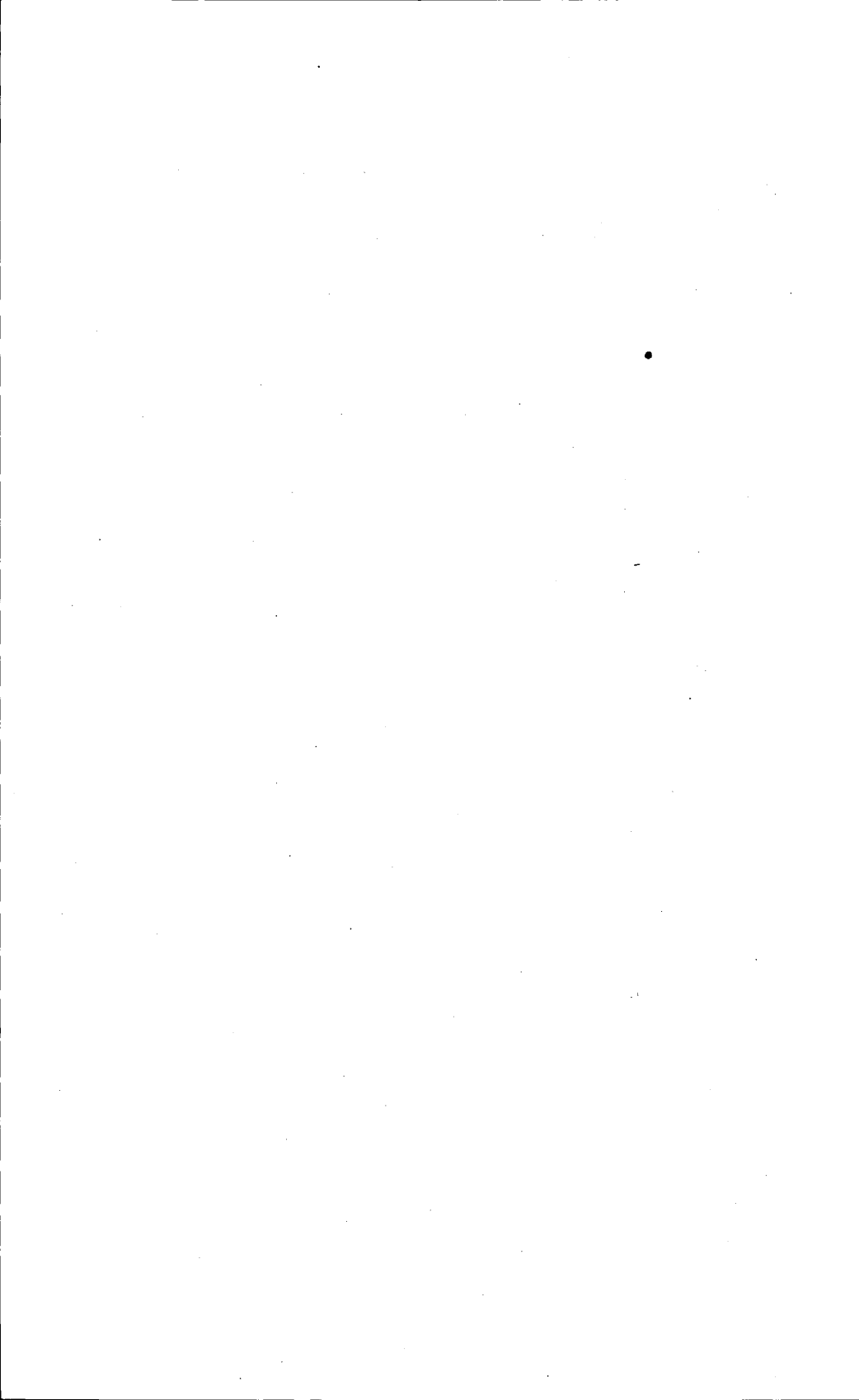
HORVÁTH IGNÁCZ.

(MELLÉKLET A „MAGYAR KÖNYVSZEMLE“-HEZ.)

B U D A P E S T.

WEISZMANN TESTVÉREK KÖNYVNYOMDÁJÁBÓL.

1882.

A magyar irodalom 1882-ben.

Első közlemény.

Összeállítja **Horváth Ignác.**

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1882-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

Abczug! A kabai asszony kulacsából kiesurgott adomacsóppek. Tenyerével felfogta s lepingáltatta Gácsér Pista. Jankó János 130 rajzával. (Révai testvérek. k. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)

Abéczés- és olvasókönyv a katolikus elemi iskolák számára. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 95 l. ára 18 kr.)

Abonyi Lajos. Az özvegy tehénkéje. Elbeszélés. (Révai testvérek. k. 8-r. 144 l. ára 1 frt.)

Abonyi Lajos. A fonó krónikája. Beszélyek a magyar népeletből. 3 kötet. 2-ik (ezim-) kiadás. I. Szegény Szűcs Maresa. II. A sári bíró leánya. Pap János országa. Bogár és bársony. III. Paraszt dráma. Két falu baja. (Kókai Lajos. 8-r. II, 160; II, 255; II, 204 l. egy kötet ára 1 frt.)

Ábrányi Emil újabb költeményei. Szerző arcképével. (Fuchs testvérek. 8-r. 316 l. ára 2 frt.)

Ábrányi Kornél, Ifj. Egy modern apostol. Eredeti regény. 2 kötet. (Révai testv. n. 8-r. 159, 160 l. ára 2 frt.)

Ábrányi Kornél, Ifj. Melyik erősebb? Eredeti regény. (Franklin-társulat. k. 8-r. 331 l. ára 2 frt.)

Abt Antal. A természettan elemei kísérleti alapon. Középtanodai használatra. VI. teljesen átdolgozott kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. XIV, 518 l. számos famet-metszettel, ára 2 frt. 40 kr.)

Acsády Ignác. Fridényi bankja. Regény 2 kötetben. (Athenaeum. k. 8-r. 208, 280 l. ára 2 frt.)

Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1881–82. Fasc. 1. (I. Beszéd.)

Akadémia, A magyar tudományos, elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek.

I—III. szám. (L. Paur István, Konek Sándor, Morócz István.)

Albertfalvi. Szózat a magyar parlamenthez. (Aigner Lajos. 16-r. 42 l. ára 40 kr.)

Album a löcei m. kir. áll. főreáltanoda tápintézetének alaptőkéje javára. Szerk.

Bayer Ferencz. (Löce. Főreáltanodai tanári kar. XIV, 323 l. két táblával, ára 2 frt. 50 kr.)

Almanach, Magyar tud. akadémiai, csillagászati és közönséges naptárral, 1882-re.

(Akadémia 8-r. 285 l. ára ?)

Alt Mórcz. (B. Jósika Miklós.) Ifjabb Békesi Ferencz kalandjai. I—II. kötet.

2. kiadás. (Athenaeum. 8-r. 249, 238 l. a két kötet ára 2 frt.)

Andrássy Jenő. Német olvasókönyv. A középiskolák VII. és VIII. osztálya szá-

mára. (Pozsony. Drottlett Rezső. 8-r. 360 l. ára ?)

Ányos Lajos. 5% kamat-mutató táblázatok. (5procentige Zinstabellen.) Tartal-

mazzák : 1 forinttól 100,000 forintig terjedő tőkeösszegeknek 1—184 napra s azonkívül 7, 8, 9, 10, 11 és 12 hónapokra századrész krajezárig kiszámított 5%-os kamatait. Községi előljárók, iparosok, kereskedők, ügyvédek, tőkepénze-
sek, állami-, megyei-, takarékpénztári tisztviselők s általában minden pénz-
műveletekkel foglalkozók használatára. (Rév-Komárom. Özv. Gross Dávidné és Markovits Gyula. 4-r. 190 számozatlan l. ára 5 frt.)

Arago emlékbeszédei. Franziából forították dr. Császár Károly és Kont Gyula.

(Franklin-társulat. 8-r. 119, 154, 156 l. ára 2 frt.)

Arany János. Toldi. Költői elbeszélés. Nyelvi s tárgyi bő magyarázatokkal ellátta

Lehr Albert. (Franklin-társ. 8-r. VII, 471 l. ára 3 frt. 60 kr.)

Arany János. Toldi. Költői elbeszélés. Iskolák számára nyelvi jegyzetekkel ellátta

Lehr Albert. II. kiadás. (Jeles írók iskolai tára. XI. Franklin-társulat. 8-r. 144 l. ára 70 kr.)

Arany János. Toldi szerelme. 3-ik kiadás. (Ráth Mór. 12-r. X, 180 és 246 l. ára 2 frt. 60 kr.)

Arany János. Toldi szerelme. (Családi könyvtár. III. Ráth Mór. k. 8-r. IX, 180, 244 l. ára 2 frt. 40 kr.)

Arany János. Toldi szerelme. 5. és 6. (kettős) füzet. (Családi könyvtár. 13. 14. Ráth Mór. 8-r 129—244 l. ára 80 kr.)

Asbóth János. Álmodója. Új, olesó kiadás. (Athenaeum. 8-r. XI, 295 l. ára 1 frt.)

Athénas, Új magyar. (Magyar Plutarch). Ujabbkori magyar protestans egyházi írók életrajz-gyűjteménye. Kálmán Farkas, Bierbrunner Gusztáv s mások közre-
működésével gyűjté Sz. Kiss Károly. I. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 64 l. és
arckép, ára 50 kr.)

Augier E. és Sandeau Gy. Poirier úr vége. Színmű 4 felvonásban. Franziából fordította Haraszti Gyula. (Olesó könyvtár. 146. sz. Franklin-társ. 8-r. 155 l. ára 30 kr.)

Aymar gróf hagyatéka vagy a harez a gyémántokért. Angol történeti regény 3 kötetben. 10—19. füzet. Magyarította F. Barát Á. és Mezei Kálmán. (Klein S. 8-r. 289—608 l. egy füzet ára 16 kr.)

Babics Kálmán. Tapasztalati lélektan. Középiskolák használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 64 l. ára 50 kr.)

- Babics Kálmán.** Logika vagy gondolkodástan. Középkolák használatára. II. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 162 l. ára 1 frt.)
- Bagehot Walter.** Lombard-Street az angol pénzpiacz leírása. A 7-ik kiadás után ford. dr. Bernát István. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. VII, 232 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Bakó Samu, Frühwirth Károly, Gruber József és Posch Lajos.** Magyar nyelvtan és olvasókönyv német tannyelvű népiskolák számára. I. rész. I—II. évfoly. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára kötve 30 kr.)
- Balaton Géza.** Földrajz népiskolai használatra. XII. kiad. (Ó-Becse. Szerző. 8-r. 24 l. ára ?)
- Balázs Ferencz.** Gyakorlati német nyelvtan mondattani alapon az új helyesírás szerint. Tanodai és magánhasználatra. I—II. rész. (Nagy-Szeben. Schmiedicke A. 8-r. VIII, 112, 115 l. ára füzve 60, 72 kr.)
- Balázs Sándor.** Ráró és Csillag. (Mulattató zsebkönyvtár. 11. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 48 l. ára 12 kr.)
- Ballagi Aladár.** Wallenstein horvát karabélyosai 1623—1626. Levéltári kutatások alapján. (Franklin-társulat. k. 8-r. VII, 312 l. ára 2 frt.)
- Ballagi Károly.** Földrajz népiskolák számára. II. évfolyam. A népiskola 4-ik osztályának tananyaga. III. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 92 l. ára 40 kr.)
- Ballagi Mór.** Baronyai Deesi János és Kis-Viczay Péter közmondásai. (Értekezések a nyelv- és széptud. köréből. X. köt. 5. sz. Akadémia. 8-r. 15 l. ára 10 kr.)
- Ballagi Mór.** Új teljes német és magyar szótár. Német-magyar rész. 5-ik kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 1099 l. ára 7 frt.)
- Balogh Ferencz.** Keresztény egyháztörténelem. IV. korszak. Luthertől a jelenkorig. I. rész: a XVI. és XVII. század. IV. füzet. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. 157—316, III l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Balogh Zoltán** összes művei. I. kötet: Kisebb költeményei. Sajtó alá rendezte barátja Zalár József. (Nemzeti könyvtár. XXV. kötet. Aigner Lajos. IV, 290, VI l. 1 frt. 40 kr., vászonkötésben 2 frt.)
- Balogh Zoltán** művei. 4. füzet. Kisebb költeményei. Sajtó alá rendezte Zalár József. (Nemzeti könyvtár. 110. füz. Aigner Lajos. 8-r. 241—290 l. ára 30 kr.)
- Baloghy Dezső.** Újabb felolvasások az ember őstörténetéről nyomozva a magyar nyelvben. (Aigner Lajos. k. 8-r. 105 l. ára 60 kr.)
- Bánfi Zsigmond.** A francia dráma fejlődése a XIX. század első felében. Tanulmány. (Külön lenyomat a »Fővárosi Lapok«-ból. Athenaeum. 8-r. 67 l. ára ?)
- Bánóczy József.** Kisfaludy Károly és munkái. I. kötet. (Franklin-társ. 8-r. 411 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Baross Vilmos.** Tárcazevelek. (Karczag. Szódi S. 8-r. 189 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Bárány Ignác.** Második olvasókönyv a katolikus népiskolák II. osztálya számára. XI. kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. 111 l. ára ?)
- Bárány Ignác.** Magyar nyelvkönyv. II. füzet. Nyelvoktatás az összetett mondat körében. A népiskolák IV. osztálya növendékeinek stb. IX. kiad. A népiskolák tantervéhez alkalmazva. (Lauffer Vilmos. 8-r. 94 l. ára 40 kr.)
- Bárány Ignác.** Magyar nyelvkönyv. III. füzet. Szókötés és fogalmazás. A népiskolák V. és VI. oszt. növendékeinek. 5-ik kiadás. (Lauffer Vilmos. 8-r. 84 l. ára 36 kr.)

- Barta László.** A községjegyzői intézmény története Magyarországon, tekintettel hazánk helyhatóságainak szervezetére. Közigazgatási tanulmány három kötetben. I—III. kötet. (Szerző. 8-r. VII, 168, 156, 168. l. a 3 kötet ára 3 frt.)
- Bartalus István.** A féltudósok. Humoros regény. (Révai testv. k. 8-r. II, 274 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Bászel Aurél.** Néhány szó a régi hellének főjellemvonásairól. (Külön lenyomat a löcsei főreáltanoda »Album«-ából. — Lőcse. Reiss József. T. nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Bászel Aurél.** A classica philologia jelesebb munkásai életrajzokban. I. kötet. A 16., 17. és a 18. század első felének jelesebb philologusai. (Kókai Lajos. 8-r. XII, 246 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Bátori Lajos.** Rövidre foglalt dallam- és összhangzattan iskolai használatra. (Lauffer Vilmos. 8-r. 47 l. ára 50 kr.)
- Baxter Richard.** Fölhívás a meg nem tért emberekhez, hogy megtérjenek és éljenek stb. Angolból fordította Bauhofer György. II. kiadás. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 215 l. ára ?)
- Bäumel Ede.** Hatványsorok binomiális együttthatókkal. (Athenaeum 8-r. 27 l. ára ?)
- Beke Antal.** Pázmány, Lippay és Eszterházi levelezése I. Rákóczy Györggyel. A gyulafehérvári káptalani levéltárban és Batthyányi könyvtárban levő eredetiekből. (Atheaneum. 8-r. 96. l. ára ?)
- Békei Imre.** Budapest főváros közoktatásának vázlatos története az 1868. évtől az 1881. év végeig. Rövid visszapillantással az 1830-as és 1880-as évekre. (Budapest főváros. 8-r. XII. 141 l. ára ?)
- Beksics Gusztáv.** A magyar doctriairek. Csengery Antal, b. Eötvös József, b. Kemény Zsigmond, Szalay László, Trefort Ágoston. (Aigner Lajos. 8-r. VIII, 168. l. ára 1 frt 20 kr.)
- Bélyeg- és illetékek iránti törvények és szabályok hivatalos összeállítása . . .** kiadja a m. kir. pénzügyminiszterium. (Grill Károly. K. 4-r. II, 354 l. ára 2 forint.)
- Bencze Mihály.** Értsük meg egymást, Miért lett szükséges a honvéd (katona) ? és mik okozták kezdettől fogva a háborúkat. (Történeti elbeszélés.) (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)
- Beüthy László** összes művei. I. kötet: »A kék macskához.« Goldbach et Comp. Regény. (Nemzeti könyvtár. XXIV. kötet. k. 8-r. IV, 327 l. ára 1 frt 40 kr. vászonkötésben 2 frt.)
- Beüthy Zsolt.** Színműírók és színészek. 1878—1881. (Athenaeum. 8-r. VIII, 411 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Bérczy Károly.** Hazai és külföldi vadászrajzok. 1 körjazzal és 9 fametszettel. Olesó (cím-) kiadás. (Athenaeum. n. 8-r. XV, 443 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Beszéd.** Két, melyek a kolozsvári m. k. Ferencz-József tudományegyetem 1881—1882. tanévi rectora és tanácsának beiktatása és a tanév megnyitása alkalmából szeptember 11-én tartattak. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae anni 1881—82. Fasc. 1. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 76 l. ára ?)
- Ilót atya.** Túl a síron ismét megismerjük egymást. Vigasztaló levelek. Fordította: Veszely Károly. (Gyulafehérvár. Klüger-féle könyvkereskedés. 8-r. 116 l. ára ?)

- Bobics Károly.** Észleletek általában a Duna, különösen pedig a Dévény és Gönyő közötti résznek szabályozására nézve. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r 15 l. ára 20 kr.)
- Boccaccio** száz vig elbeszélése. Bevezetéssel és Boccaccio életrajzával. 2 kötet. Új kiadás. (Révai testvérek. 8-r. 432 és 320 l. ára 2 frt.)
- Bodnár Zsigmond.** Magyar nyelvtan. 6-ik kiadás. (Aigner Lajos. n. 8-r. V, 167 l. ára 1 frt.)
- Bodnár Zs. és Iványi J.** Magyar olvasókönyv a középiskolák I. és II. osztálya számára. 9-ik jav. kiadás. (Aigner Lajos. n. 8-r. XIII, 260 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Bogisich Mihály.** Cationale et Passionale hungaricum S. J. residentia Turocensis. XVII-ik századbeli kath. énekgyűjtemény. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 8. szám. Akadémia. 8-r. 47 l. ára 30 kr.)
- Boito Arrigo.** Mefistofeles. Opera 4 felvonásban prologussal és epiloggussal. Ford. Radó Antal. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 39 l. ára 40 kr.)
- Bokor József.** Egy középiskola. (Sárospatak. Trocsányi Bertalan. 8-r. II, 70 l. ára 50 kr.)
- Bolle János.** Rövid útmutatás a selyemhernyó okszerű tenyésztésére. II. bővített kiadás. Kiadja a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. ministerium. (Pesti könyvnyomda részv.-társ. n. 8-r. 33 l. ára ?)
- Borbás Vince.** Magyar állam és a földközi tenger környékének földleírása. A gymn. I. osztályának, az új tanterv szerint 14-ik átdolg. és a földk. tengert körny. országok színnyom. térképével bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 1–5 iv és 1 térkép, ára 90 kr.)
- Boros Gábor.** Szemelvények a görög lantos költészet remekeiből. I. füzet: Az elegia-, epigramma- és iambos költészet. (Franklin-társulat. 8-r. 94 l. ára 40 kr.)
- Boross Vilmos.** Táraza-levelek. (Karczag. Sződi S. 8-r. 190 l. ára ?)
- Brózik Károly és Paszlavszky József.** — Földrajz gymnasiumok számára. Az új tanterv alapján. II. Európa és Ázsia. (Eggenberger. 8-r. 144 l. a szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal, ára 90 kr.)
- Bulla János.** Humoros elbeszélések. Kiadta a Petőfi-társaság. (Aigner Lajos. k. 8-r. 262 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Búza János.** Növénytan a középtanodák V-ik osztálya részére. Kiadja a »sárospataki irodalmi kör.« (Sárospatak. Főiskola. 8-r. VI, 194 l. ára füzve 1 frt 57 kr.)
- B. P. Ó- és új szövetségi szent történetek.** Elemi iskolák számára. XVI. kiadás. Az egyházkerületi népisk. tantervhez alkalmazva. (Debreczen. Telegdy K. Lajos. 8-r. 128 l. ára kötve 42 kr.)
- Caballero, Don Fernan** Előítélet és felvilágosodás. Ford. Lászlófy M. (Magyar Könyvesház. 99. 100. Aigner Lajos. 16-r. 95 l. ára 40 kr.)
- Cantacuzéne-Altieri Olga** hercegnő. A kit ketten szeretnek. Regény. Fordította Zempléni P. Gyula. (Révai testv. k. 8-r. 28 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Chyzer Kornél.** A czigelkai Lajos-forrás jodtartalmú-sós-savanyú-víz ismertetése legújabb, dr. Rik Gusztáv által, 1881. évben véghezvitt vegyelemzés alapján. (Sátor-Alja-Ujhely. »Zemplén« nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)
- Chyzer Kornél.** A szobránczi fürdő ismertetése. Utmutatás orvosok és betegek számára. (Lampel Róbert. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)

- Chyzer Kornél.** Adatok Zemplénmegye természetrajzi ismeretéhez. I. Zemplén-megye halai. (Különlenyomat a magyarországi Kárpátgyesület 1882-iki évkönyveinek első füzetéből. Igló. Schmidt József. 8-r. 13 l. ára ?)
- Ciceronis, M. Tullii, in L. Sergium Catilinam orationes quatuor.** Magyarázta Köpesdy Sándor. (Jeles írók iskolai tára. XVIII. Franklin-társulat. 8-r. 114 l. ára 60 kr.)
- Claretie Gyula.** Az elhagyott ház. Regény. 2 köt. (Révai testv. k. 8-r. II, 204 és II, 236 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Collins Wilkie.** A titokzatos hang. Regény. Angolból fordította Zichy Camilla. I. II. kötet. (Athenaeum. 8-r. 184, 119, 201 l. ára 2 frt 50 kr.)
- Colon Fernand.** Columbus Kristóf élete és Amerika felfedezése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 288 l. számos fametszettel és egy térképpel, ára ?)
- Crüger János.** Természetan az elemi iskolák használatára. A 16-ik jav. és bőv. kiadás után ford. Dékány Ráfael. A szöveg közé nyomott 104 fametszettel. 3-ik magyar kiadás. (Lampel Róbert. 9-r. IV, 120 l. ára 60 kr.)
- Csarada János.** A tengeri zsákmányjog elvei a háborúban. Tekintettel a semleges hajózásra és kapcsolatban a kalózkodás kérdésével, történeti és elméleti szempontból. (Grimm Gusztáv. 8-r. XVI, 208 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Csemegi Károly.** A magyar bűnvádi eljárás tervezetének indokai. I. A bűnvádi eljárás alapelvei és főbb intézkedései. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 101 l. ára ?)
- Csepreghy Ferencz** összes művei. Kiadta Rákosi Jenő. 5 kötet. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 378, 348, 360, 325 és 212 l. ára 5 frt.)
- Csernátóni Gyula.** A magyar óda-költés története a legrégibb időktől Vörösmartyig. (Aigner Lajos. 8-r. 61 l. ára ?)
- Cserny Károly s Dávid István.** Latin stílus gyakorlatok a gymnasiumok közép-osztályai különösen az V. oszt. számára. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 148 l. ára 1 frt. kötve 1 frt. 50 kr.)
- Csikvári Jákó.** A közlekedési eszközök a vasutak, posták, távirdák és a gőzhajózás története. 15—18. füzet. (Franklin-társulat. 8-r. 449—464, 1—104 l. egy füzet ára 80 kr.)
- Csiky Gergely** színművei. I—II. Cifra nyomorúság. Színmű négy felvonásban. — A Proletárok. Színmű négy felvonásban. (Athenaeum. 8-r. 143, 162 l. ára 70, 80 kr.)
- Csiky Gergely** színművei. III. Mukányi. Vigjáték 4 felv. (Athenaeum. 8-r. 146 l. ára 70 kr.)
- Csippék Ferencz.** A pápa helyzete s utolsó szó a római kérdésről. Szerző engedélyével francziából fordította s kiadja Cs. F. (Athenaeum. 8-r. 48 l. ára 80 kr.)
- Curtius görög nyelvtana.** I. rész. Alaktan. Kiss Lajos fordításának felhasználásával a 14-ik eredeti kiadás javításaival és bővítéseivel kiegészítette Haberern Jonathan. 8-ik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. VIII, 264 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Curtius görög nyelvtana.** II. rész. Mondattan. Kiss L. és Haberern J. fordításának felhasználásával átnézte, javította és kiegészítette Dávid István. 4 ik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. VI, 230 l. ára 1 frt 20 kr.)

- Czím- és lakjegyzék**, Budapesti, a bejelentési hivatal hiteles adatai alapján. Budapester Adressen- und Wohnungs-Anzeiger. II. évfolyam. 1882. (Franklin-társulat. n. 8-r. XXI, 681 két hasábos l. ára 3 frt 80 kr.)
- Czím- és névtára**, A m. kir. távirda-intézet, 1882-ik év január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornýánszky Viktor. 8-r. XXXI, 150 l. ára ?)
- Czímjegyzéke**, A magy. kir. egyetemi nyomda termékeinek. 1777—1877. A magyar orsz. könyvészeti kiállítás alkalmából összeállította Balogh István. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. VII, 272 l. ára ?)
- Czímjegyzéke**, A képviselőház könyvtáranak betűsoros. 1881-dik évi gyarapodás. II. pótfüzet. (Pesti könyvnyomda-részv. társ. 8-r. 63 l. ára ?)
- Czobor Béla**, Krisztus Pilátus előtt. Munkácsy Mihály festménye Budapesten. A nagyhirű művész tiszteletére rendezett ünnepélyek emlékeül. (Franklin-társ. 2-r. 35 l. 2 fénynyomatú táblával, ára ?)
- Czobor Béla**, A pécsi székesegyház restaurációja. (Különlenyomat az »Egyház-művészeti Lap« 1882. évfolyamából. Franklin-társ. 8-r. 32 l. három ábrával és egy táblával, ára ?)
- Czöglér Alajos**, A fizika története életrajzokban. I. kötet. (Természettudományi könyvkiadó vállalat. XX. Kir. magyar természettudományi társulat. 8-r. XVI, 590 l. 12 arczképmelléklettel, ára ?)
- Daday Jenő**, Az álskorpiók (Pseudoscorpionidae) bonczana. (Különlenyomat az »Orvostermészettudományi Értesítő« IV. kötetéből. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 76 l. hat tábla fényképlenyomattal, ára ?)
- Danielik János**, Néhány szó XIII. Leo pápa apostoli körlevelére méltánylásul. (Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 8-r. 40 l. ára ?)
- Dankó József** esztergomi kanonok könyvornamentikai kiállítása. (Bécs. Holzhausen Adolf nyomdája. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Daudet Alfonz**, Numa Roumestan. Regény. Ford. Fái J. Béla. 2 kötet. (Révai testv. k. 8-r. 188, 202 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Deák Farkas**, Gróf Tököly Imre levelei. A család marosvásárhelyi levéltárából. (Akadémia. 8-r. 300 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Deák Ferencz** beszédei. 1829—1847. Összegyűjtötte Kónyi Manó. (Franklin-társ. 8-r. XII, 628 l. ára 4 frt.)
- Degré Alajos**, Bőkezű uzsorás. Regény. I—II. kötet. (Révai testv. 8-r. IV, 149, 164 l. a két kötet ára 2 frt.)
- Delpit Albert**, Odette házassága. Regény. Francziából ford. Fáy J. Béla. (Olesó könyvtár. 143. sz. Franklin-társ. 8-r. 240 l. ára 50 kr.)
- Denison György**, A lovasság történelme a legrégebb időkből a jelenkorig. Magyarra ford. Szeles Dénes. I. füzet. (Történelmi könyvtár. I. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 64 l. ára 50 kr.)
- Dickens Károly**, Egy arisztokráta. Beszély. Angolból szabadon fordította Dallos Gyula. (Mulattató zsebkönyvtár. 14. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 54 l. ára 12 kr.)
- Dietz Sándor**, Rügy- és levélkules a magyar birodalomban honos és honosított fás növények meghatározására. A szövegbe nyomott 16 fametszetű ábrával. Kiadta: az országos erdészeti-egyesület az »Erdészeti Lapok« XXI. évfolyamában. (Kókai Lajos. n. 8-r. II, 100 l. ára 80 kr.)

- Dittes Frigyes** után **Gyertyánffy István** és **Kiss Áron**. A népiskola módszer-tana. II. egészen átdolg. kiad. (Kókai Lajos. 8-r. X, 216 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Dobos János**. Keresztyén imák. A házi ájtatosság növelésére és a protestans keresztyén felekezetek használatára. IV. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 286 l. ára ?)
- Döntvénytár**. A magyar kir. Curia semmitőszéki és legfőbb ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai. XXVII—XXVIII. évfolyam. (Franklin-társ. 8-r. 264, 300 l. kötetenkint ára 2 frt.)
- Döntvénytár**. A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai. Kiadja a »Jogtudományi Közlöny« szerkesztősége. Új folyam. I. kötet. (XXIX. foly.) (Franklin-társulat. 8-r. XXXII, 320 l. ára kötetenkint 2 frt.)
- Ebers György**. Egy polgármesterné a XVI. századból. Fordította Szász Károly. Szerző által jogosított magyar kiadás. 2 kötet. (Révai testvérek. 8-r. 240 és 224 l. ára 2 frt. 20 kr.)
- Ebers György**. Uarda. Tört. regény. Ford. Jónás János. 4—6. füzet. (Regény-könyvtár. 4—6. Ráth Mór. k. 8-r. 241—408, II, 1—80 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Edwards B. Amália**. A nyomavesztett Angol regény. Átdolgozta Szász Károly. (Franklin-társ. 8-r. IV, 320 l. ára 2 frt.)
- Előadások**, Nészerű természettudományi, gyűjteménye. Kiadja a k. m. természettudományi társulat. Szerkesztik Fodor József és Paszlavszky József. 32—33. füzet. (L. Müller Kálmán, Paszlavszky József.)
- Élet**, Az örök, útja vagy egy könyv azok számára, a kik az örök üdvösséget elnyerni óhajtják. (Hornýánszky Viktor nyomdája. 8-r. 138 l. ára?)
- Életrajzok Plutarchosból**. Görögből ford. Szilasi Mórész. (Franklin-társ. 8-r. VII, 120, 204 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Emericzy Géza**. Földrajz a népiskolák IV. oszt. növendékei számára. Magyarország, osztrák-magyar monarchia, az öt földrész első ismertetése. 7 faszettel. 2-ik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 54 l. ára 20 kr.)
- Emericzy Géza**. Népiskolai neveléstan. Tanítók és képezdészek számára. (Dobrowsky és Franke n. 8-r. IV, 111 l. ára 90 kr.)
- Emericzy Géza és Somogyi Géza**. Természetráj a mindennapi és ismétlőiskolák számára. II. kiad. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 133 l. számos ábr., ára 50 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre**. Méréstani példatár a mindennapi és ismétlő népiskolák számára. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 47 l. ára 20 kr.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre**. Vezérkönyv a népiskolai méréstani tanításához a mindennapi és ismétlő-iskolák számára. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 88 l. ára 44 kr.)
- Emlékbeszéd**, A m. tudom. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott — 1882. 1—3. szám. (L. Kápolnai Pauer István, Konek Sándor, Galgóczy Károly.)
- Emlékek az 1848—49-dik évi szabadságharcz korszakából Erdélyben**. (Marosvásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 36 l. ára ?)
- Emlékkönyv**. 1882. Kiadja a sárospataki akadémiai ifjuság önképző-társulata. V. kötet. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 151 l. ára 1 frt.)
- Emléklap**, Simor János bibornok, herezegprimás negyedszázados püspöki jubileumára. Esztergom, 1882. jun. 29. Szerk. Kőrösi László. (Esztergom. Laszky János. 4-r. 8 l. ára 10 kr.)

- Emléklap** a magyar sz. korona országai vörös-kereszt-egyletének karezagai fiókja által rendezett »farsangi vásár«-ra. (Karezag. Szódi S. 16-r. 18 l. ára ?)
- Eörsi (Engel) Gyula** Tavaszi galyak. Költemények. (Aigner Lajos. k. 8-r. 113, III. l. ára 1 frt.)
- Erdélyi Gyula**. Sári biróné. Elbeszélés. (Temesvár. Magyar testvérek nyomdája. 8-r. 73 l. ára ?)
- Erdélyi Mikes Róza**. Jelenetek az életből. (Debreczen. Kutasi Imre. 8-r. 190 l. ára füzve 1 frt. 50 kr. díszkötésben 2 frt.)
- Erdődi János**. A történettudományi tárgyak módszertana. (Laufer Vilmos. 8-r. 94, 2 l. ára 50 kr.)
- Erdődi János**. A természetrajz és természettan módszertana. (Laufer Vilmos. 8-r. 77 l. ára 50 kr.)
- Erney József**. Gyakorlati énektan. Dalokkal. Középtanodák, polgári iskolák és magánintézetek használatára. I. füzet. 3-ik kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 32 l. ára 60 kr.)
- Ugyanaz. II. füzet. 2-ik jav. kiadás.
- Ernyei Károly**. Ármány és szerelem vagy borura derű. Eredeti regény 2 kötetben. 1-ső füzet. (Győr. Gross Gusztáv. n. 8-r. 48 l. ára 25 kr.)
- Értekezések** a mathematikai tudományok köréből. Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Szabó József. IX. kötet. 1. 10. sz. (L. Konkoly Miklós, Hunyady Jenő.)
- Értekezések** a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. X. kötet. 2—10. (L. Heinrich Gusztáv, Hunfalvy Pál, Joannovich György, Ballagi Mór, Petz Vilmos, Szász Károly, Bogisich Mihály, Jakab Elek.)
- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. VII. kötet 2. 3. szám. (L. Keleti Károly, Konek Sándor.)
- Értekezések** a természettudományok köréből. Kiadja a m. t. akadémia. Szerkeszti Szabó József. XI. kötet. 26. XII. köt. 1—5. 7. szám. (L. Schuller Alajos, Galgóczy Károly, Schmidt Sándor, Franzenau Ágoston, Jendrássik Jenő, Klein Gyula, Kiss Károly.)
- Értekezések** a történelmi tudományok köréből. Kiadja a m. t. akadémia. Szerkeszti Pesty Frigyes. IX. k. 10—12. szám. X. 1—4. szám. (L. Wenzel Gusztáv, Gyárfás István, Majláth Béla, Szilágyi Sándor, Zsilinszky Mihály.)
- Értekezések**, Magyar jogászegyleti. VI. (L. Teleszky István.)
- Eszlári**. A tiszai-eszlári vértanu-leány és az ó-hitű zsidók. A nem-zsidók számára. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 13 l. ára 8 kr.)
- Észlelések** 1882. január. (Khór és Wein. 8-r. 55 l. ára ?)
- Évkönyv**, 1881., melyet a trencsénmegyei természettudományi egylet megbízásából szerkesztett Pfeiffer Antal. IV. évfolyam. (Trencsén. Egylet. 8-r. 84 l. egy rajzmelléklettel, ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évfolyam. VIII. 1880. évfolyam. IV. XI. füzet. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 119, 47, 40 l. ára ?)

- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1879. évfolyam. VIII. füzet. 1880. évfolyam. IV. XI. füzet. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn. stb. (Athenaeum nyomdája. 4-r. 119, 47, 40 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1880. Tizedik évfolyam. III. X. füzet. (Athenaeum r. tár. nyomdája. 4-r. 146, 63 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn stb. 1880. III. IX—X. füzet. (Athenaeum r.-társ. nyomdája. 4-r. 146, 101, 65 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar vasuti, 1881. IV. évfolyam. Szerkeszti Vörös László. (Kilián Frigyes. n. 8-r. LXXXIII, 354 l. 4 tábla és 1 térkép, ára 3 frt.)
- Évkönyve**, Szent-István-társulat. 1881. (Társulat. 8-r. 88 l. ára ?)
- Évkönyve**, A székely mívelődési és közgazdasági egyesület hatodik — 1881-re. Szerkesztette Buzogány Áron. (Egyetemi nyomda. 8-r. 122 l. ára ?)
- Évkönyve**, A magyarországi kárpátgyűlés. IX. évfoly. 1882. 1. füz. Jahrbuch des ungarischen Karpäthen-Vereines. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 116. l. ára ?)
- Évkönyve**, A magyar kir. földtani intézet. VI. köt. 3 füzet. (L. Hantken Miksa.)
- Évkönyve**, A somogyvármegyei régészeti s történelmi társulat 1879—80—81. Szerkeszti Melhárd Gyula. (Kaposvár. Jeiteles Herman. 8-r. 68 l. s két tábla, ára ?)
- Évkönyvei**, A magyar írók segély-egyletének, 1877—1881. (Franklin-társulat. 8-r. 68 l. ára ?)
- Farkas Mihály**. Apró majorság, vagyis a baromfi-tenyésztés foglalatja. II. kiadás. (Falusi könyvtára. 7. füzet. Franklin-társulat. 8-r. 85 l. számos fametszettel. ára 50 kr.)
- Fehér Ipoly**. Kísérleti természettan. Az újabb elméletek alapján szerkesztett kézikönyv középiskolák felsőbb osztályai számára. 4-ik jav. kiadás. (Franklin-társulat. n. 8-r. XVI, 536 l. és 1 színnyom. tábla, ára 3 frt. 60 kr.)
- Felsmann József**. A magyarországi fő- és középiskolák névkönyve. V. évfolyam. A szerkesztő tulajdona. (Lampel Róbert. k. 8-r. IV, 171 l. ára 2 frt.)
- Felvidék**. Protestantizmus és panslavizmus. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 160 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- B. Feuchtersleben Ernő**. Adalek a lélek életrendjéhez. Németből ford. Klekner Alajos. (Olesó könyvtár. 145. sz. Franklin-társ. 8-r. 193 l. ára 40 kr.)
- Feuillet Octave**. Egy szegény ifjú története. — A kis grófné. Ford. Salamon Ferencz. 3-ik kiad. 1—3. füzet. (Ráth Mór. 8-r. 1—268 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Filó Lajos**. Keresztyén hittan. A reformált vallású elemi iskolák IV. oszt. számára. (Kókai Lajos. k. 8-r. 43 l. ára kötve 20 kr.)
- Filó Lajos**. Ünnepi- és alkalmi egyházi beszédek. Olesó (ezím.) kiadás. (Kókai Lajos. 8-r. IV, 182 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Fischer Nátán**. A zsidók története biblia utáni korszakainak vázlata. Felsőbb néps polgári iskolák mindkét nembeli növendékeinek használatára. 2-ik jav. kiad. (Kókai Lajos. 8-r. 146 l. ára 80 kr.)
- Flaubert Gusztáv**. Két újkori Don Quixote. (Bouvard és Pecuchet.) Fordította Nyáry László. 2 kötet. (Révai testv. k. 8-r. II, 200 és II, 212 l. ára 2 frt.)

- Fodor József.** Egészségtani kutatások a levegőt, talajt és vizet illetőleg. (Akadémia. 8-r. 320 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Fonyó Pál.** Az I. országos tanítói gyűlés lefolyása és elvi jelentőségű főbb mozzanatai. Katholikus szempontból megvilágítá. (Baja. Bajavidéki kath. tanítóegylet. 2-r. 20 kéthasábos l. ára ?)
- Fördös Lajos.** Konkordancia. Olesó (ezím-) kiadás. I. kötet. 1. füzet 1—6. iv. 2. füzet 7—11. iv. (Kókai Lajos. n. 8-r. 1—176 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Fördös Lajos.** Agenda. Egyházi szertartási beszédek és imák, s ezekhez melléketül jegyzetek és utasítások. 3-ik (ezím-) kiad. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 296 l. ára félbörkötésben 2 frt 80 kr.)
- Főrendiházi Irományok.** (Az 1881-ik évi szeptemb. hó 24-ére kihirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. I. kötet. (Pesti könyvnyomda-részv.-árs. 4-r. XII, 384 l. ára ?)
- Frankenstein Hermína.** Az elrablott örökös. Regény. Az angol eredeti után. (Révai tesv. k. 8-r. IV, 194 és 56 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Franzenau Ágoston.** Kristálytani és optikai vizsgálatok az aranyi hegyi amfibolon. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. köt. 2. szám. Akadémia. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Freystadt Lipót.** Vezényszavak és jegyzetek a szabadban való használatra. (Bartholts Imre. k. 8-r. 260 l. ára 45 kr.)
- Fuchs Emil.** A fővárosi városliget, annak környéke és a beltelki fasorok. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára ?)
- Fuchs János.** A magyar korona tartományainak, az osztrák örökös tartományok, Európa s a többi földrészeknek földrajzi áttekintése és az általános földrajz legszükségesebb elemei dióhéjban. 43. kiad. (Népiskolai ismerettár. 1. Lauffer Vilmos. 8-r. 40 l. 10 kr.)
- Fuchs János.** Magy. nyelvtani gyakorlókönyv népiskola II—IV. osztálya számára. A miniszteri tanterv szerint (részben B. J.'s Sch. »Sprachschule«-ja nyomán.) (Népiskolai ismerettár. 12—14. Lauffer Vilmos. 8-r. 28, 48, 68 l. ára 8, 10, 12 kr.)
- Füzetek, Ugor.** — Adalékok az ugor nyelvek ismertetéséhez és összehasonlításához. — 4. szám. Máté evangélioma moksa-mordvin nyelven. — Tyumenyev A. fordításából bevezetéssel és szójegyzékkel közölt Budenz József. (Különleny. a »Nyelvtudományi közlemények« XVI. kötetéből. Akadémia. 8-r. 84 l. ára ?)
- Gaal József** összes művei. II. kötet: Alföldi képek és humoros rajzok. (Nemzeti könyvtár. XXVII. kötet. Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 428 l. ára 2 frt., vászonkötésben 2 frt. 60 kr.)
- Gaal József** művei. 10—11. füzet. (Nemzeti könyvtár. 113—114. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 241—400 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Galgóczy Károly.** Emlékezés Morócz István felett. (A m. t. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. III. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Galgóczy Károly.** Emlékbeszéd Kenessey Albert fölött. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. köt. 21. szám. Akadémia. 8-r. 10 l. ára 10 kr.)
- Galgóczy Károly.** A haszonhajtó szőlőművelés leglényegesebb fogásai. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 18 l. ára 15 kr.)

- Galgóczy Károly.** Gazdasági rendszer az erőlforgácsolás hibái és a nagyban termelés előnyeinek szempontjából. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 20 l. ára 15 kr.)
- Gáspár Ignác.** Rövid háztartástan felsőbb leányiskolák és nőtanító-képezdek számára. Clima Mária és többek után. 3-ik jav. és bőv. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 112 l. ára 50 kr.)
- Gáspár János.** Magyar olvasókönyv a népiskolák II. osztálya számára. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által koszorúzott pályamű. A ford. és átdolg. fentartatik. 2-ik kiadás. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 175 l. ára 19 kr.)
- Gáspár János.** Népiskolai olvasókönyv. III. kötet. Magyar olvasókönyv a népiskolák III-ik osztálya számára. Második kiadás. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által koszorúzott pályamű. (M. kir. államny. 8-r. 188 l. bolti ára kötve 24 kr.)
- Gerok K. után Kovács Lajos.** Ünnepi egyházi beszédek. Közrebocsátja Fördös Lajos. 2-ik (ezím-) kiadás. (Kókai Lajos. n. 8-r. II, 198 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Goldoni Károly.** A hazug. Vigjáték három felvonásban. Olaszból fordította Radó Antal. (Olesó könyvtár. 142. sz. Franklin-társ. 8-r. 192 l. ára 40 kr.)
- Gondecourt A.** Pampelonne lovag. Tört. regény. 7 kötet. Franziából ford. Martonffy Frigyes. 2-ik (ezím-) kiadás. I. II. Az angersi fellegrvár. III. IV. fabiani fabia. V—VII. La Gazette báró. (Ráth Mór. k. 8-r. 198, 249, 207, 191, 215, 200, 193 l. ára 3 frt 40 kr.)
- Gozsdu Elek.** Kód. Regény. (Aigner Lajos. 8-r. 255 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Gönczy Pál.** Vezérkönyv a magyar A-B-C és elemi olvasókönyv tanításához. Tanítók számára. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által koszorúzott pályamű. (Magyar kir. állam. 8-r. 119 l. bolti ára kötve 18 kr.)
- Gönczy Pál.** Magyar A-B-C és elemi olvasókönyv a népiskolák első osztálya számára. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által koszorúzott pályamű. Bővített és javított kiadás. (Magyar kir. állam. 8-r. 120 l. ára 14 kr.)
- Göndöcs Benedek** orsz. képviselő beszéde a földmívelési- ipar- s kereskedelmi min. költségvetés tárgyalása alkalmával a képviselőház 1882. márcz. 4-iki ülésén. (Athenaeum. 8-r. 15, IV l. ára ?)
- Greguss Ágost** versei. (Athenaeum. 12-r. IV, 220 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Gréville Henrik.** Az asszony kegyelméből. Regény. Fordította Zemplényi P. Gyula. (Révai testv. k. 8-r. II, 278 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Gréville Henrik.** Fokról-fokra. Regény. Ford. Nyáry László. (Révai testv. k. 8-r. II, 223 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Gréville Henrik.** Eitűnt. Regény. Fordította Szokolay Kornél. (Révai testv. 8-r. 248 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Groó Vilmos.** Magyar olvasó- és gyakorlókönyv a rutén ajkú népiskolák II. III. és IV. osztályai számára. Rutén nyelvre alkalmazta Csopey László. Madjarska Citanka i uprazsnilelnja knjiga djela II. III. i IV. Klassi russikiehy narodnich skolij. stb. (M. kir. állam. 8-r. 191 l. ára 30 kr.)
- Groó Vilmos.** Magyar olvasó- és gyakorlókönyv a tót ajkú népiskolák II. III. és IV. osztályai számára. Uhorská citanka a evicebna knizka pre II. III. a IV. triedu slovenskyeh pospolitých skól. (Magyar kir. állam. 8-r. 151 l. bolti ára 24 kr.)

- Groó Vilmos.** Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására román ajkú népiskolákban. Tanítók számára. Románra átdolgozta Fenesean Artemie. II. rész. III. és IV. osztály. Manu ducerea Gramatei limbei maghiare pentru scoalele populare romane. (M. kir. állam. 8-r. 135 l. ára 24 kr.)
- Groó Vilmos.** Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására horvát ajkú népiskolákban. Tanítók számára. Horvatra átdolgozta Beéry István. II. rész. III. és IV. osztály. Uvodna kniga na poducavanje ugarskoga jezika u hervatskih skolah. Zelezne varmedje. (M. kir. állam. 8-r. 123 l. bolti ára 24 kr.)
- Gyárfás István.** A Paraszt vármegye. (Értekezések a történelmi tudományi köréből. IX. k. 11. sz. Akadémia. 8-r. 43 l. ára 30 kr.)
- Gyertyánffy István.** A budapesti állami elemi és polgári iskola tanítóképzede múltja és jelene. (1873/74—1880/81.) Adalékul az elemi és polgári iskolai tanítók képzésének történetéhez Magyarországon. (Egyetemi nyomda. n. 8-r. 528 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Gyorsírás,** A Stolze-Fenyvessy-féle egyszerűsített, tankönyve. Különös tekintettel a magántanulásra. Kiadja a magyar gyorsíró-kör. III. kiadás. (Weismann testvérek. 8-r. VIII l. ára 55 kr.)
- Győrffy Iván** népiskolai képes tankönyvei. IV. Természettan. Kézírásvul népiskolai növények használatára. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 44 l. ára 10 kr.)
- Győry Vilmos.** Népmesék. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 15 kr.)
- Gyulai Pál** költeményei. 2-ik bővített kiadás. A költő arcképével. (Franklin-társulat k. 8-r. VI, 495 l. ára 4 frt.)
- Hajnalka.** Hölgyek asztalára. Rajz- és beszélgyűjtemény (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 200 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Halász Gejza** a ráczkevei kerület képviselőjének az országgyűlésen 1882. május 20-án tartott beszédei a bosnyák politikáról. (Lenyomat az »Országgyűlési Napló«-ból. Athenaeum nyomdája. 8-r. 7 l. ára ?)
- Halász Sándor.** Mit akar a Schulferein. (Révai testvérek. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Halmosy Endre.** Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. Dologi jog. A m. kir. igazságügyminisztérium megbízásából. (Pfeifer F. 4-r. 231 l. ára 2 frt.)
- Hantken Miksa.** Az 1880. évi zágrábi földrengés. A földmívelés-, ipar- és kereskedelmügyi m. kir. minisztériumhoz intézett jelentés. (A m. kir. földtani intézet évkönyve. VI. köt. 3. füzet. Légrády testv. 8-r. 42, 121 l. 2 színeze t térképpel és 6 nyomatu táblával, ára ?)
- Hartman von Aue.** Der arme Heinrich. XIII. századi német költői elbeszélés. Bevezetéssel, jegyzetekkel és szótárral kiadta Heinrich Gusztáv. (Franklin-társ. k. 8-r. 155 l. ára 1 frt.)
- Haselmayer Pál.** Énekfűzér. Alkalmas iskolai énekek kettős hangra az elemi népiskolák használatára. 2-ik jav. kiadás. (Kókai Lajos. 12-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Hátsek Ignác.** A győri egyházmegye térképe 1881-ben. (Ullmann József nyomdája, fali térkép.)
- Hauke-Környei-Cherven.** Egyetemes földirati tankönyv középiskolák használatára. Hauke-Környei nyomán . . . kidolgozta Dr. Cherven Flóris. I. kötet. A magyar királyság s a földközi tengert környező országok. I. osztály számára. 3-ik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 119 l. ára 80 kr.)

- Ugyanaz. II. kötet Európa. (Magyarországon és a déli félszigeteken kívül!) 2-ik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 123 l. ára 80 kr.)
- Hauke Fr.** nyomán **Környei János.** Egyetemes földirati tankönyv középtanodák, kereskedelmi iskolák és képezdek számára. I. rész. Mennyiségtan, természet-tani földirat és a politikai földrajz általános átnézete. 10-ik jav. kiad. (Lampel Róbert. n. 8-r. II, 110 l. ára 70 kr.)
- Haynald Lajos.** A Szent-István-társulat 1882. márczius 23-iki nagygyűlését megnyitó elnöki és emlékbeszéd gróf Károlyi István fölött. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára ?)
- Házi-könyvtár. XXXVI—XXXVIII.** (L. Szent-István-társ., Hoványi, Soos Mihály.)
- Hegyi Pál.** Államfölség és papuralom. Egyházpolitikai tanulmány. 1—2. füzet. (Pozsony. Wigand F. K. nyom. 8-r. 1—128, 1—32 l. egy füzet ára 60 kr.)
- Heine** költeményei. Fordította Endrődi Sándor. (Aigner Lajos. k. 8-r. VIII, 319 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Heinrich Gusztáv.** Boccaccio élete és művei. A legújabb kutatások alapján. (Franklin-társulat. 8-r. 248 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Heinrich Gusztáv.** Emlékbeszéd Klein Lipót Gyula kültag fölött. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 10. szám. Akadémia. 8-r. 28 l. ára 20 kr.)
- Heinrich Gusztáv.** Etzelburg és a magyar hunmonda. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. köt. 2. szám. Akadémia. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Heller Ágost.** Physikai földrajz a gymnasium III. osztálya számára. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 159 l. számos fametszetű ábrával, ára 1 frt.)
- Herczegh Mihály.** Magyar csödtörvény 1881. XVII. törvényezikk. Az összehasonlító jogtudomány igényeinek lehető figyelembevételével. I. rész. Anyagi jog. (Franklin-társ. n. 8-r. VIII, 176 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Herczegh Mihály.** Magyar polgári törvénykezési rendtartás. (1868: LIV, 1881: LIX., 1881: LX. törvényezikk.) Kapesolatosan a váltó-, kereskedelmi- és kisebb polgári perügyekben való eljárással, különösen pedig a m. k. Curia fontosabb elvi határozataival. I. kötet. II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 243 l. ára 2 frt.)
- Hermann Ottó.** Védjük az állatokat. A budapesti állatvédő egyesület kiadványa. (Franklin-társ. 8-r. 84 l. ára 40 kr.)
- Héya Mihály.** Ezer éves jubileumunk fölötti elmélkedés. Szerző tulajdona. (Deutsch M. 8-r. 36 l. ára 35 kr.)
- Hiador (Jámbor Pál)** művei. 9. 10. füzet. Beszélyek. Rajzok. Úti tárczák. (Tettye Nándor és társa. 16-r. 208 l. ára 80 kr.)
- Hiador (Jámbor Pál)** művei. 15. 16. füzet. Politikai dolgozatok és fővárosi tárczák. (Tettye Nándor és társa. 12-r. 224 l. ára 80 kr.)
- Hoffmann Ferencz.** Ötven kis mese. Jó fiúk és jó leányok számára. V. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 94 l. 5 képpel, ára?)
- Hoffmann Ferencz.** 100 kis történet jó gyermekek számára. V. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 159 l. 6 képpel, ára ?)
- Hoffmann Mór.** Német nyelvtan és olvasókönyv. Fordítási gyakorlatokkal és feladattárral. Középtanodái és polgári iskolai használatra. A miniszteri tanterv alapján. II. rész. 2. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 224 l. ára 80 kr.)

- Hoffmann Ernő és Jäger Gusztáv. A mezei gazdaságra nézve hasznos és kártékony állatok képei. Ford. Gönczy Pál. II. rész. (V—VI. tábla): A kerti és mezei kártékony rovarok színes képei. 8 táblán magyarázó szöveggel. (Pozsony. Stampfel Károly. 2-r 18 l. szöveg, ára 3 frt. 50 kr.)
- Holub M. és Küpesdi S. Latin-magyar kézi szótár. 2-ik javított és bőv. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. IV, 605 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Homonnai Béla. Elbeszélések. (Franklin-társ. 8-r. 286 l. ára 2 frt.)
- Horatius Flaccus satirái. I. füz. Ford. Boross Gábor. (Római remekírók. 30. köt. 16-r. II, 144 l. ára 40 kr.)
- Horatius ódái és epodosai. 1. füz. Ford. és magy. Dávid István. (Tanulók könyvtára. V. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Hubenay József. A főnök és segéde. (Különlenyomat a Magyar kereskedők lapjából. Aigner Lajos 8-r. 16 l. ára 30 kr.)
- Hugo Viktor. Borgia Lucretia. Dráma három felvonásban. Francziából fordította Szász Károly. (Olesó könyvtár. 140. sz. Franklin-társ. 8-r. 131 l. ára 30 kr.)
- Hunfalvy Pál. A magyar tudományos Akadémia és a szömi irodalmi társaság. (Értekezések a nyelv- és széptudomány köréből. X. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 20 kr.)
- Hunyady Jenő. Néhány determináns-egyenletről. IX. kötet. 10. szám. Akadémia. 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Itász Gábor magyar nyelvtana. A gymnasiumok I. II. III. osztálya és a reáliskolák használatára. 21-ik kiad. Átdolgozta Mayer Alberik. (Lampel Róbert. 8-r. VIII, 208 l. ára 1 frt.)
- Illés László. Márczius tizenötödike. Drámai prolog. Előadatott az aradvárosi színházban 1882. márczius 15-én. (Kézirat gyanánt). (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 15 l. ára ?)
- Illyés Bálint. A hamis és igaz próféták. Egyházi beszéd. (Karczag. Szödi S. k. 8-r. 13 l. ára 20 kr.)
- Imák, Egyházi, és énekek a róm. kath. hívek számára. Összegegyjté Glázer Gyula. (Pápa. Nobel Ármín. 8-r. 263 l. ára ?)
- Intézkedések, Állategészségügyi, a Budapest-kőbányai sertés-piacon. A piacvázlatos története; visszatekintés a sertésstenyésztésre és sertéskereskedésre Magyarországon. 1882. ápril. (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára ?)
- Irók, Filozófiai, tára. Szerkesztik Alexander Bernát és Bánóczy József. II. (L. Schopenhauer.)
- Irók, Jeles, iskolai tára. Szerkeszti Névy László. XI., XVII—XIX. füzet. (L. Arany János, Mikes Kelemen, Cicero, Boros Gábor.)
- Ismerettár, Népiskolai. 1., 12—14. (L. Fuchs János.)
- Ivánka Sámuel. Karénétár, mely magában foglalja a magyar- és erdélyországi ref. gyülekezetekben használatba vett énekek dallamait, a négy fő, u. m.: sopran, alt, tenor és bassz szölamok szerint gymnasiumok, képezdek, vasárnapi énekeskölök és népegyletek számára. 2-ik jav. kiadás. (Sárospatak. n. 8-r. VII, 191 l. ára 1 frt 7 kr.)
- Jakab Elek. Az erdélyi birlapirodalom története 1848-ig. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 9. szám. Akadémia. 8-r. 86 l. ára 50 kr.)

Mash. e. e. e.

- Jákó János.** Adatok a stapeliák szövettanához. (Lugos. Wenczely János és fia. 8-r. 39 l. két fénynyomatú táblával, ára ?)
- Jegyzéke,** a magyar királyi országos levéltárban közszemlére kitett okleveleknek. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 28 l. 4 tábla és két metszet, ára 25 kr.)
- Jegyzőkönyve,** A szatmári reformált egyházmegye Szatmáron 1881. évi április 20–21. napjain tartott közgyűlésének. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 17, 8 l. ára ?)
- Jegyzőkönyve,** A dunamelléki ref. egyházkerület 1882. június 3-án s következő napjain Budapesten tartott gyűlésének. Kiadta Farkas József. (Franklin-társ. 8-r. 148 l. ára 40 kr.)
- Jekelfalussy József.** A Sz. István korona országainak népessége a területek, lakviszonyok és házi állatok kimutatásával. Az 1880-ban végrehajtott népszámlálás eredményei s egyéb hivatalos adatok alapján. Keleti Károly felügyelete alatt szerk. (Athenaeum. 16-r. 32 l. ára 50 kr.)
- Jelentése** báró Kemény Gábor földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. k. miniszternek a gazdasági tanintézetek állásáról az 1880/81. tanévben. Melléklet a földmívelés-, ipar- és keresk. magy. kir. ministerium 1882. évi költségvetésének indokolásához (Rendes kiadások. IV. czím.) (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. 127 l. ára ?)
- Jelentése,** Budapest főváros törvényhatósági bizottságának tekintetes közgyűléséhez, a fővárosi képzőművészeti állandó bizottmánynak 1881. évi működéséről. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 45 l. ára ?)
- Jendrássik Jenő.** Értekezések a myo-mechanika köréből. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. kötet 3. sz. Akadémia. 8-r. 79 l. ára 50 kr.)
- Jendrássik Jenő.** Helyreigazító észrevételek Thanboffer Lajos úrnak e című értekezéséhez: »Adatok a harántesikű izmok szerkezete és idegvégződéséhez«. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. k. 4. sz. Akadémia 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Jezsuiták,** A, titkos utasításai vagyis arany tanácsok a rend főnökei számára. A 16. századbéli eredeti deák kéziratból fordítva. (Zeisler M. 8-r. 38 l. ára ?)
- Joannovics György.** Értsük meg egymást. (A neologia és orthologia ügyében.) (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 4. szám. Akadémia. 8-r. 44 l. ára 20 kr.)
- Jókai Mór** munkái. 27. népszerű kiadás. Magyarhon szépségei. Harmadik kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 147 l. ára 40 kr.)
- Jókai Mór** munkái. 28. 29. Népszerű kiadás. Szomorú napok. Regény. IV. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 307 l. ára 80 kr.)
- Jókai Mór** munkái. 30. 31. Népszerű kiadás. A kétszarvu ember. Historiai beszély. Az egyiptusi rózsza. IV. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. 228 l. ára 80 kr.)
- Jókai Mór.** Szeretve mind a verpadig. Történeti regény a Rákóczy korból. 5 kötet. (Athenaeum. k. 8-r. 186, 192, 208, 180, 227 l. ára 5 frt.)
- Jókai Mór.** A ma. Regény. Folytatása az »A kik kétszer halnak meg« regénynek. I–III. kötet. (Athenaeum. 8-r. 167, 192, 112 l. a három kötet ára 3 frt.)
- Jókai Mór.** Targallyak. (Athenaeum. 8-r. 312 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Jósika Miklós.** Elbeszélések. III. kiadás. (Vasárnapi könyvtár. III. folyam. 9. sz. Franklin-társulat. 8-r. 93 l. ára 20 kr.)

- Jósika Miklós** regényei. 67. 68. A rejtett seb. Regény. 2 kötet. 2-ik kiadás. (Franklin-társulat. 16-r. 187 és 184 l. ára 1 frt.)
- Jövő-versenyek** 1882-re. Programmok, idomítás alatti lovak. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. II, 56 l. és 1 táblázat, ára 30 kr.)
- Juhos János.** A magyar korona országainak helységnévtára. A legújabb hivatalos adatok alapján. (Szeged. Traub B. és társa nyomdája. 8-r. 388 két hasábos l. ára ?)
- Kádár Ambrus.** Az egyházi törvényhozás társadalmi jelentősége. (Szatmár. Lövy Miksa. 8-r. V, 95 l. ára 70 kr.)
- Kaderžavek Ignác.** Az állam-egyedárúságok, tekintettel az ezekre nézve Magyarorszában fennálló törvényekre és szabályokra. Segédkönyv a pénzügyi szolgálatra általán és különösen szakvizsgálatra készülő pénzügyi közegek számára. II. kiadás. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. XIII, 167 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Kalauz,** Egészségügyi, vagyis Magyarország összes orvosai, állatorvosai és gyógyszerészeinek statisztikája cím- és névkönyve vármegyék és szab. kir. városok betűrendje szerint magán, vagy hivatali minőség, akadémiái fokozat és lakhely kitüntetésével, valamint az összes hazai kórházak és mindennemű egyéb gyógyintézetek hivatalos kimutatása cím és fennállási év szerint. Összeállította és kiadta Szántó József. (Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. 144 l. ára 80 kr.)
- Kalauz** az orsz. magy. iparművészeti múzeum részéről rendezett könyvkiállítás-hoz. (Magyar országos könyvészeti kiállítás. (Athenaeum, Franklin-társulat, Weismann testvérek, Hornyánszky Viktor, Pesti könyvnyomda-részv.-társaság nyomása. 8-r. II, 266 l. 3 melléklet, ára a m. kir. egyetemi nyomda termékeinek címjegyzékével együtt 1 frt. 50 kr.)
- Kállai Béla.** A családi és örökösödési jog történeti fejlődése Keleten, különös tekintettel Mohamed törvényhozására. (Zilahy S. 8-r. ára 80 kr.)
- Kallisztozsz.** A zsidókérdés. Röpirat. (Wilckens és Waidl. 8-r. 16 l. ára 30 kr.)
- Kanyurszky György.** A klasszikus arab nyelvtan kézikönyve. Iskolai és magánhasználatra. (Bécs. Holzhausen Adolf. 8-r. 150 l. ára 3 frt.)
- Kapi Gyula.** Dalkönyvecske a népiskola alsó osztályai számára. (Franklin-társ. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)
- Kapi Gyula.** Utasítás a dalkönyvecskéhez. A népiskola alsó osztályaiban. (Franklin-társulat. 8-r. 29 l. ára 20 kr.)
- Kápolnai Pauer István.** Emlékezésed Korponai János levelező tag fölött. (A m. tud. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékezésedek 1882. 1. sz. Akadémia. k. 8-r. 12 l. ára 10 kr.)
- Kassay Adolf.** A község-jegyzői és körjegyzői hivatal mintákkal. A legújabb törvények és min. rendeletek szerint egészen újonnan áldolgozott II. kiadás. (Bartalits Imre. 8-r. 323 l. ára füzve 1 frt. 50 kr., kötve 1 frt. 80 kr.)
- Kayserling M.** A tiszá-eszlári vérvád. (Lampel Róbert. 8-r. 14 l. ára 20 kr.)
- Kazaly Imre.** A modern jótékony-ság. Lenyomat a »Religió«-ból. (Kocsi Sándor. k. 8-r. 28 l. ára ?)
- Kazaly Imre.** A katolikus egyházjogtan kézikönyve, különös tekintettel Magyar-ország jogi viszonyaira. 3-dik újonnan átnézett és bővített kiadás. I. kötet. (Tetty Nándor. n. 8-r. XII, 384 l. ára 2 frt.)

- Kazár Emil.** Ősök és unokák Regény. (Révai testv. 8-r. 353 l. ára 2 frt.)
- Kazinczy Ferencz.** Magyar Pantheon. 1. füzet. (Nemzeti könyvtár. 115. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)
- Keleti Károly.** A nemzetiségi viszonyok Magyarországon az 1880. évi népszámlálás alapján. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 51 l. ára 40 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. V—VII. kötet. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. VIII, 428; VIII, 432; VIII, 416 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. Szerk. P. Szathmáry Károly. I—IV. köt. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. VIII, 383; VII, 410; VII, 388; VII, 392 l. ára ?)
- Képzőművészet, A, remekei.** Eredeti metszetek után fényképnymatokban készíti és kiadja Divald Károly. Szövegét írja Wagner János. I. kötet. 1—7. füzet. (Epejcs. Divald Károly. 2-r. 1—32 kéthasábos l. egy-egy füzet 5 képpel, egy füzet ára 1 frt. 20 kr.)
- Kérékgyártó Árpád.** Magyarország emléknapi ezeréves történetében. (Laufer Vilmos. 8-r. XXIV, 712 l. ára 4 frt. 60 kr.)
- Keresztesi József.** Magyarország polgári és egyházi közéletéből a XVIII. század végén. K. J. egykorú eredeti naplója. Új (ezim) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 411 l. ára 2 frt.)
- Kérdések, Egyházszoneklati.** Irta egy kassa-egyházmegyei áldozár. (Köcsi Sándor. 8-r. VII, 215, 2 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Kézikönyvek, Történeti.** VII. (L. James Sime.)
- Kézmárszky Tivadar.** A szülészet tankönyve babák számára. II. kiadás. (Grill Károly. 8-r. VII, 247 l. ára ?)
- Kisfaludy Károly.** Vig elbeszélések. III. kiadás. (Vasárnapi könyvtár. I. folyam. 8. sz. Franklin-társulat. 8-r. 96 l. ára 20 kr.)
- Kiss Áron.** A XVI. században tartott magyar református zsinatok végzései. Összeszedte, a latin szövegűeket magyarra fordította és tájékoztató jegyzetekkel kísérte. (Franklin-társulat. n. 8-r. VIII, 736 l. ára 5 frt. 60 kr.)
- Kiss Áron.** A magyarok története kapcsolatban a világtörténet nevezetesebb eseményeivel. Az elemi népiskola V. oszt. számára. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 112 l. bolti ára köve 30 kr.)
- Kiss Áron és Mayer Miksa.** Vezérkönyv a népiskolai történettanításhoz. Egyszeresmind bevezetés a történettudományba tanítók és tanítójelöltek számára. (Magyar kir. államnyomda. 8-r. 412 l. bolti ára köve 60 kr.)
- Kiss István.** Magyar közjog. (Magyar államjog.) 2-dik, egy függeléssel bővített kiadás. (Eggenberger-féle könyvkeres. n. 8-r. XII, 546 és 15 l. ára 4 frt.)
- Kiss József** költeményei 1868—1881. Kiadja a Petőfi-társ. 2-ik bőv. kiad. (Grill Károly. 8-r. 207 l. ára 2 frt.)
- P. Kiss Károly.** A szénkönyvek égése chlor-gázban. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. köt. 7. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Klauber János.** Héber hangoztató- és olvasókönyv. 3-ik jav. kiadás. (Keeskemét. 8-r. 36 l. ára köve 18 kr.)

- Klein Gyula.** A sarnyrella fejlődése és rendszertani állása. (Értekezések a természetudományok köréből. XII. k. 5. sz. Akadémia. 8-r. 33 l. ára 30 kr.)
- Klein Gyula.** Az állat- és növényország határterületéről. (Különlenyomat a »Természetudományi Közöny« 151-ik füzetéből. 8-r. 6 l. ára ?)
- Knopfler Sándor.** Irályfeladványok tára, mintapéldákkal és a legszükségesebb iránytani szabályokkal. Leány nevelő-intézetek, elemi és felsőbb népiskolák növendékei számára. I. rész. 2-ik jav. kiadás. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. k. 8-r. 39 l. ára 20 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére. 350 iromány-példával felvilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők és felek használatára. III. kiadás. 1—3. füzet. (Ifj. Nágel Ottó. 8-r. 136 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Knorr Alajos.** A magyar törvénytár betürendes tárgymutatója. A magy. kir. belügyministerium megbízásából készítette. I. kötet. 1847/8—80. (Ifj. Nágel Ottó. n. 8-r. XXXIV, 588 l. ára 4 frt.)
- Knöpfler Vilmos.** A maros-vásárhelyi országos kórház alapításának és fejlődésének rövid vázlat. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 17 l. ára ?)
- Konek Sándor.** Emlébeszéd Suhajda János fölött. (A m. t. akadémia elhúnyt tagjai fölött tartott emlébeszéd. II. szám. Akadémia. 8-r. 21 l. ára 10 kr.)
- Konek Sándor.** Magyarország és egyes törvényhatóságainak népmozgalma 1877—1879. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. kötet. 3. szám. Akadémia. 8-r. 115 l. ára 70 kr.)
- Konkoly Miklós.** Astrophysikai megfigyelések az ógyallai csillagvizsgálón. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. IX. kötet. 1. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. három táblával, ára 30 kr.)
- Koós Gábor.** Általános áruisme. Tanodai és magánhasználatra valamint kereskedők, iparosok, gazdák számára. A legujabb statisztikai s tudományos adatok feldolgozásával. 2-ik sok tekintetben javított, több fejezettel bővített kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. X, 526 l. a szövegbe nyomott számos ábrával, ára 3 frt. 50 kr.)
- Kossuth Lajos.** Irataim az emigratióból. III. kötet. A remény és csapások kora. 1860—1862. (Athenaeum. n. 8-r. IV, 743 l. ára 5 frt.)
- Kovács Gyula.** Az agio ingadozásának hatása a kereskedelmi forgalomra. Közgazdasági tanulmány. A m. t. akadémia által a »Dóra« díjjal jutalmazott pályamű. (Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemle« 1881. évi folyamából. Miskolcz. Ferenczi B. n. 8-r. 142. l. ára 2 frt.)
- Kovács Gyula.** Mi a jogunk s milyen legyen a törvényünk az írói és művészi munka védelmében. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy« 1882. folyamából. Pesti könyvnyomda részvény-társaság. 8-r. 16 l. ára ?)
- Kozák György.** Az állandó gőzkazán és gőzgép-üzem kézikönyve vagyis fűtők és gépészek törvényes vizsgáinál előforduló kérdések tárgyalása. K. Gy. munkája alapján fordította és összeállította Fritz Pál. (Kilián Frigyes. 8-r. 56 l. ára 60 kr.)
- Kozáry József.** Hóvirágok. Költemény-füzér. Gabelsberger-Markovics rendszerű gyorsírási mezben. (Beck F. könyvmdája. 8-r. 239, IV l. ára 1 frt 20 kr.)

- Kozma Gyula.** Földrajz. Az új tanterv alapján. III. rész. Afrika, Amerika, Ausztrália és a földrajzi felfedezések vázlata. A polg. fiúiskolák 3-ik osztálya számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 128 l. 15 térképpel, ára 80 kr.)
- Kozma Gyula.** Földrajz a polgári leányiskolák harmadik osztálya számára. Az új tanterv alapján. III. rész. Azsia, Afrika, Ausztrália. A matematikai és physikai földrajz alapvonalai. (Eggenberger. 8-r. 156 l. a szöveg közé nyomott térképekkel és számos egyéb ábrával, ára 80 kr.)
- Könyvesház, Magyar.** 99—101. szám. (L. Caballero, Siemienski Lucian.)
- Könyvesház, Magyar.** 105. 106. (XI. folyam. 4. 6. sz.) (L. Tóth Lőrincz.)
- Könyvtár, Családi.** III. (L. Arany János)
- Könyvtár, Családi.** 13—17. (L. Arany János, Feuillet Octave.)
- Könyvtár, Falusi.** Kiadja a Franklin-társulat. 7. 29. füzet. (L. Nyáry Ferencz, Farkas Mihály.)
- Könyvtár, Magyar.** Szerkesztik Székely Ferencz, Staub Mór és Bakos János. Kiadja Aigner Lajos. (L. Mayer Miksa, Győry Vilmos, Galgóczy Károly.)
- Könyvtár, Nemzeti.** XXIV—XXVII. kötet. (L. Beöthy László, Balogh Zoltán, Vahot Imre, Gaal József.)
- Könyvtár, Nemzeti.** Szerkeszti Abafi Lajos. 110—115 füzet. (L. Balogh Zoltán, Vahot Imre, Gaal József, Kazinczy Ferencz.)
- Könyvtár, Népiskolai.** X. kötet. (L. Orbán József.)
- Könyvtár, Olesó.** 140—146. sz. (L. Hugo Viktor, Tennyson Alfréd, Goldoni Károly, Delpit Albert, Taylor Tamás, B. Feuchtersleben Ernő, Augier E. és Sandeau Gy.)
- Könyvtár, Történelmi.** I. füzet. (L. Denison György.)
- Könyvtár, Vasárnapi.** Szerkeszti Hajnik Károly. Kiadja a Franklin-társ. I. foly. 8. szám. III. folyam. 9. szám. (L. Kisfaludy Károly, Jósika Miklós.)
- Könyvtára, A nemzeti színház.** 141. (L. Boito Arrigo.)
- Könyvtára, Tanulók.** Szerk. Dávid István. Latin és görög classicusok fordítása és magyarázata. 5. 6. füzet. (L. Horatius, Vergilius.)
- Köpesdi Sándor.** Tanügyünk és a középiskolai törvényjavaslat. (Lampel Róbert. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Kövér Lajos.** A megbukott tőkepénzes. Vig beszély. (Mulattató zsebkönyvtár. 15. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 87 l. ára 12 kr.)
- Kreitner Gusztáv.** Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. 200 művészi kivitellű eredeti képpel. 27—33. füzet. (Révai testv. 8-r. 833—1038 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Kreitner Gusztáv.** Gróf Széchenyi Béla keleti utazása India, Japán, China, Tibet és Birma országokban. Szerző által egyedül jogosított kiadás. 200 eredeti képpel és 1 térképpel. 2 kötet. (Révai testvérek. n. 8-r. XVI, 1—496 és 497—028 l. ára 10 frt., díszkötésben 1 kötetben 12 frt.)
- Kriesch János** a természetrajz elemei. II. rész. Növénytan. XI. kiadás. Átdolgozta Simkovics Lajos. (Nagel Bernát. 8-r. 116 l. ára 70 kr.)
- Közlemények, Távirászati.** Kiadja a közmunka- s közlekedési m. k. minisztérium távirdaosztálya. 1. füzet. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)
- Kuttner Sándor.** Első oktatás a földrajzban. Különös tekintettel a magyar biro-

- dalomra. Kérdések és feleletekben. Sajtó alá készítette Mayer Miksa. 26-dik jav. kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 56 l. és 1 térkép, ára kötte 30 kr.)
- Kuttner Sándor.** Kis általános földirat különös tekintettel a m. királyságra. Sajtó alá készítette Mayer Miksa. 20-dik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 152 l. és 1 térkép, ára 48 kr.)
- Kühne Ferencz.** Méhészeti káté. A magyar orsz. méhészeti egyesület által pályadíjjal jutalmazott mű. (Knoll Károly. 8-r. VIII, 206 l. ára 1 frt.)
- Kvassay Jenő.** Mezőgazdasági vizmütan. A m. tud. akadémia által a 3000 frtos Fáy-díjra érdemesített pályamű. Technikai rész. 2-ik füz. (Vége.) (Ráth Mór. n. 8-r. X, 193—315 l. 65 ábrával, az egész rész 3 frt. 80 kr.)
- Laky Dániel.** Földrajz a gymnasiumok számára. 1. köt. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. A legújabb miniszteri tanterv szerint. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. IV, 172 l., a szöveg közé nyomott földrajzi és természetrajzi ábrákkal, ára 1 frt.)
- Laky Dániel.** Földrajz a gymnasiumok számára. II. kötet. Európa (a magyar királyság és a három déli félsziget kivételével) és hátsó Ázsia. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 152 l., a szöveg közé nyomott földrajzi és természettani ábrákkal, ára 90 kr.)
- Lamb Károly és Mária.** Shakspeare-mesék. Angolból ford. bevezetéssel és Shakspeare rövid életrajzával ellátta Mihály József. Átnézte Volf György. (Franklin-társulat. 8-r. XIX, 188, IV, 201 l. ára 2 frt.)
- Landau Alajos.** Arányok szerinti rajzolás. Módszeres rajziskola. I. rész: díszítményi alaktan. Az egyes rajzminták mellé nyomtatott magyarázó szöveggel. III. füzet. 1—24 ábra. Stylizált levelek és virágok. (Franklin-társ. 2-r. 12 l. ára 80 kr.)
- Landau Alajos.** Arányok szerinti rajzolás. Módszeres rajziskola. I. rész: díszítményi alaktan. IV. füzet: 1—24 ábra. Görög-, arabs-, mór- és renaissance-síkdíszítmények, a színezés és színbeli összhang. (Franklin-társulat. 2-r. 12 l. ára 1 frt.)
- Lanfranconi Enea.** Magyarország ármentesítése. 2 térképpel: »A Duna és mellékfolyóinak ártere Alsó-Magyarországon« és »A Duna hossz-szelvénye Magyarországon.« (Ráth Mór. 2-r. 78 l. ára 8 frt.)
- Láng Lajos.** A közgazdaság elmélete. (Kilián Frigyes. n. 8-r. XXIV, 216 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Lángné Lehótzky Ida.** Tört. szívek. Regény 2 kötetben. (Aigner Lajos. k. 8-r. 172, 180 l. ára 2 frt.)
- Lassere Henrik.** Peyramale lourdesi plebános a megjelenések előtt. Magyarítá: egy plebános. 2-ik jav. és bőv. kiad. (N.-Kanizsa. 8-r. 49 l. ára 40 kr.)
- Lauka Gusztáv.** A gondtalanok. Víg beszélyek. (Révai testv. 8-r. 269 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Legyező-nyelv és a színek jelentősége.** (Mehner Vilmos. 16-r. 108 l. ára 80 kr.)
- Lehoczky Tivadar.** Beregvármegye monographiája. III. köt. (Ungvár. Pollacsek Miksa. 8-r. 860 l. ára 5 frt.)
- Lenhossék József.** A Szeged-őthalmi ásatásokról, különösen az ott felfedezett ősmagyar, ó-római és keita sírokból talált csontvázakról, továbbá egy ugyanott

- talált sphenocephál és katarrhin hyperchamaecephál koponyáról, végre egy Ó-Szőnyön kiasott mesterségesen eltorzított makrocephál koponyáról. (Akadémia. 4-r. VIII, 141 l., 5 fénynyomatú táblával, egy színezett könyomatú térrajzzal és a szövegben 7 fametszettel, ára 2 frt.)
- Lexikon**, Magyar. 94—101. füzet. Wilekens és Waidl nyomdája. 8-r. 193—636, 64 kéthasábos l. egy füzet ára 30 kr.)
- Lindner Gusztáv Ad.** után ford. Klamarik János. Logika vagyis gondolkodástan. II. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. 178 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Liturgiája**, Aranyszájú szent János atya szent és isteni, vagyis az újszövetségi vérontás nélküli szent áldozat bemutatásának rendje, kiegészítve több oltári imával és egyházi énekkel a magyarajkú görög szertartású katolikusok lelki épülésére. A munkási és eperjesi egyházmegyei szentszékek kebeléből kiküldött kilenczes tagú bizottság fordítása Hajdú-Dorogon. 1879. (Ungvár. Lévai Mór. 4-r. 92 l. ára kötve 70 kr.)
- Ló-versenyek**, Az 1881-ik évi, hiteles eredményei a magyar és osztrák gyepeken. Szerk és kiadja Sárkány János Ferencz. (Pfeifer Ferdinánd. k. 8-r. II, 164 l. ára 1 frt.)
- Lőrinczi Ferencz**. Vezérkönyv a közegészségügyi szolgálat terén. Orvosok, gyógyszerészek, szülésznők, megyei, városi, községi tisztviselők, közegészségügyi bizottsági tagok használatára. (Szerző. 8-r. 332, VI l. ára ?)
- Lutter Nándor**. Betűszám tan az új tanterv szerint a gymnasiumok használatára. VI. kiadás. 1—5. füzet a 4—8. osztály számára. (Franklin-társulat. 8-r. 135, 72, 55, 71, 39 l. ára 80, 50, 40, 50, 30 kr.)
- Lutter Nándor**. Mértan. Az új tanterv szerint a gymnasiumok használatára. 4-ik kiad. III. füz. A 7-ik osztály számára. (Franklin-társ. n. 8-r. 88 l. ára 60 kr.)
- Madarász Imre**. Templomi szöszék. Közönséges alkalmi és ünnepi egyházi beszédek. II. füzet. (Karczag. Sződi S. 8-r. 183 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Magyarország** áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statistikai hivatal. 1881. V—VI. 1882. I—III. füzet. (Athenaeum. 4-r. 45, 45, 45, 45 l. ára ?)
- Majláth Béla**. Adatok a helynevek történetéhez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. köt. 12. sz. Akadémia. 8-r. 43 l. ára 20 kr.)
- Majláth Béla**. Forgách Ádám és Báthori Sónia ékszereinek történetéből. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. köt. 3. szám. Akadémia. 8-r. 37 l. ára 20 kr.)
- Marczali Henrik**. Regesták a külföldi levéltárakból. (Pfeifer Ferdinánd. n. 8-r. XVI, 305 l. ára 80 kr.)
- Marcziányi (Sacilei) György**. Párbaj és »kiállítás.« A párbajképesség kérdése körül felmerült legújabb elmélet fejtegetése. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Márfy Zsigmond**. Költemények. (Wilekens és Waidl. 8-r. 58 l. ára ?)
- Margitai József**. Horvát nyelvtan. I. rész. Bevezetés, tömondat, bővített mondat. Tankönyvül és magánhasználatra. (Zilahy Sámuel. 8-r. VIII, 55 l. ára 50 kr.)
- Mariska Vilmos**. A magyar pénzügyi törvényisme kézikönyve. Folytonos vonatkozással a magyar államháztartásnak a legújabb időkhöz terjedő tényleges eredményeire. III. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. XX, 555 l. ára 4 frt. 20 kr.)

- Márki Sándor.** A magyar glóbus. (Farsangi földrajz.) (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 8 l. ára ?)
- Márki Sándor.** Csála és Vára. Felolv. a Kölcsény-egyesület történelmi szakosztályában. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 16 l. ára ?)
- Márkus József.** Babám könyve. Költemények. (Aigner Lajos. k. 8-r. 108, IV l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Matskássy József.** Jelentés a Velenczében tartott III. nemzetközi földrajzi kiállításról. (Szeged. Burger Gusztáv nyomdája. 8-r. 47 l. ára ?)
- Mauritz Rezső.** Közönséges számtan. I. rész. 4-ik, átnéz. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 91, II l. ára 90 kr.)
- Mayer I. Lajos.** Műszótár az összes vasuti szolgálat számára. I. Német-magyar rész. Technisches Wörterbuch für den gesammten Eisenbahn-Dienst. Deutsch-ungarischer Theil. (Franklin-társulat. 16-r. VIII, 154 l. ára 60 kr.)
- Mayer Miksa.** A boldogság alapköve. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 15 kr.)
- Mayer Miksa.** A lélek tükre vagy: ismerd meg tenmagadat. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 15 l. ára 15 kr.)
- Mayerhoffer L. és Wagner A.** Constructiv planimetria. A középiskolák III. és IV. osztálya számára. A tanítás új terve s az »Utasítások« szerint. (Nagel Bernát. 8-r. 173 l. 291 ábrával, ára 1 frt. 20 kr.)
- Mellékletek a m. k. honvédség (illetőleg a cs. és kir. hadsereg) egészségügyi szolgálati szabályzatának a tábori egészségügyi szolgálatot tárgyaló IV. részéhez.** A cs. és k. hadsereg »Egészségügyi szolgálati szabályzat«-ának fordítása. (Légrády testv. 8-r. V, 302 l. ára ?)
- Menge R. és Werneburg N.** Antik számvetési feladványok. Kiegészítő füzet minden gymnasiumi számvetési tankönyvhöz. A gymnasiumok alsóbb osztályai számára... leford. Wohlrab Flóris. (Zilahy Sámuel. 8-r. VIII, 82 l. ára 60 kr.)
- Mihály József.** Magyar olvasókönyv közép- és polgári iskolák használatára. I. rész. (Eggenberger-féle könyvk. 8-r. 160, IV l. ára 80 kr.)
- Mikes Kelemen.** Válogatott levelei. Összeállította és jegyzetekkel kísérte Erődi Béla. (Jeles írók iskolai tára. XVII. Franklin-társulat. 8-r. 158 l. ára 80 kr.)
- Miklós Gyula.** Báró Kemény Gábor földmivelés-, ipar- és kereskedelmi m. kir. minister úr ő nagyméltóságához intézett jelentése 1880. évi május havától 1881. évi december hó végeig a borászat terén kifejtett működéséről. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 4-r. 43 l. ára ?)
- Mikszáth Kálmán.** A jó palócok. (15 apró történet.) (Légrády testv. 8-r. VI, 160 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Molière** vigjátékai. Kiadja a Kisfaludy-társaság. I—III. kötet. II. kiadás. Tartuffe, Fordítá Kazinezy Gábor. A fősvény és Dandin György, fordítá Kazinezy Gábor. A mizanthrop, ford. Szász Károly. A tudós nők, ford. Arany László. (Athenaeum. 8-r. 168, 240, 224 l. egy-egy kötet ára 1 frt. 20 kr.)
- Montépin Xaver.** Ámor 3 fensége. Párisi dráma. 4 rész. (Légrády testvérek. k. 8-r. 506, 316, 173 és 386 l. ára 6 frt.)
- Monumenta Hungariae historica.** Magyar tört. emlékek. II. osztály. Írók. XXXI. kötet. Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI—XVIII. századokból. (Akadémia. n. 8-r. IV, 313 l. ára 1 frt 80 kr.)

Mórfy Zsigmond. Költemények. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 58. l. ára ?)

Morlin Emil. A felségsértés a rómaiaknál. Tanulmány a római büntetőjog történetéből. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 167 l. ára 1 frt 20 kr.)

Mudron Mihály. Protestantizmus és panszlavizmus. Felelet Felvidéky hasonezímű röpiratára. (Pozsony. Szerző. 8-r. 112 l. ára 80 kr.)

Munkálatai. Az 1881. év augusztus havában tartott országos tanítói képviselői közgyűlés. Toldalékul a vallás- és közoktatásügyi minister azon munkálatokra hozott határozatai. Kiadja a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. VI, 126 l. ára ?)

Munkálatok. Kiadta a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. XLV. évfolyam. (Wilckens és Waidl. 8-r. XXII, 355 l. ára ?)

Müller Kálmán. A tüdőről és lélekzésről. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 32. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 52 l. hét ábrával, ára 40 kr.)

M. F. Sarah grófnő. Eredeti beszély. (Mulattató zsebkönyvtár. 13. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 45 l. ára 12 kr.)

Nagy Antal. A katekizmus nefelejtszámái. Hasznos emlékkönyvecske kath. gyermekek számára. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)

Nagy Lajos. Gyakorlati nyelvkalauz a magyar és német társalgásban. Praktischer Sprachführer bei ungarisch-deutschen Gesprächen. (Tetty Nándor. 16-r. IV, 200 l. ára 1 frt.)

Nagy László. Nyelvtani gyakorlókönyv a népiskolák II. osztálya számára. A m. k. vallás- és közoktatásügyi minister által koszorúzott pályamű. A ford. és átdolg. jog fentartatik. Javított kiadás. (Magy. kir. állam. 8-r. 31 l. ára 8 kr.)

Nagy László. Nyelvtani gyakorlókönyv a népiskolák III. és IV. osztályai számára. Átdolgozta Komáromy Lajos. A magy. kir. vallás- és közokt. minister által koszorúzott pályamű. (Magy. kir. állam. 8-r. 103 l. ára kötve 20 kr.)

Nagy László. Vezérkönyv a magyar nyelvtan tanításában a népiskolák III. és IV. osztályai számára. A m. k. vallás- és közoktatásügyi minister által koszorúzott pályamű. Ujjonnan átdolgozta, s a magyar nyelvtudomány újabb állásához alkalmazta Komáromy Lajos. A fordítási s átdolgozási jog fentartatik. (Magy. kir. állam. 8-r. 235 l. ára 40 kr.)

Nagy László. Zsadányi István viszontagságos élete. Regény. 2 kötet. (Aigner Lajos. k. 8-r. 528 és 419 l. 8 fametsz. képpel, ára 5 frt.)

Navratil Imre. Sebészeti adatok. (Khór és Wein nyomdája. 8-r. 114 l. két grafikai táblával és több fametszettel, ára ?)

Németh Antal. Latin-magyar zsebszótár. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 337 két hasábos l. ára 1 frt.)

Németh Gyula Kálmán. Elbeszélések az életből. (Nagybánya. Lövy Miksa. k. 8-r. 159 l. ára ?)

Németh Károly. Keresztýén kis énekes és imádságos könyv és 38 szokottabb egyházi dallam. A vallás-oktatáshoz segédkönyvül, iskolai és magánhasználatra. (Kókai Lajos bizom. 16-r. 182 l. ára 50 kr.)

Németh Lajos. Kis imádságos könyv. Protestáns gyermekek számára, iskolai és magánhasználatra. (Kókai Lajos bizom. 16-r. IV, 38 l. ára 15 kr.)

- Nesnera Aladár.** A mértan elemei. Reál- és polgári iskolák első osztályai számára. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 53. II l. 111 ábrával, ára 50 kr.)
- Neumann Ármin.** A kereskedelmi törvény magyarázata. III. kötet. (Zilahy Sámuel. 8-r. 988 l. ára 5 frt 20 kr.)
- Névkönyve,** A m. kir. honvédelmi ministerium a honvédség és a m. kir. esendőrség, 1882. évre. Rendfokozati és beosztási kimutatással. Hivatalos kiadás. (Légrády testv. n. 8-r. VII, 247 l. ára ?)
- Névy László.** Az írásművek elmélete vagyis az irály-, költés- és szónoklattan kézikönyve. Iskolai és magánhasználatra. VII. kiad. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 263 l. ára ?)
- Névy László.** Stilisztika. Az irály- és írásmű-szerkezet általános szabályai. I. rész. Irálytan. Prózai és költői olvasmányokkal. 4-ik kiad. (Kókai Lajos. n. 8-r. VI, 232 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Nogáll János.** Az úrangyala. (Tetty Nándor. 8-r. VIII, 310 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Nyáry Ferencz.** A komló-termelés és kezelés kézikönyve. A magyar gazdaközön-ség számára (Falusi könyvtár. 29. füz. Franklin-társ. 8-r. 140 l. ára 50 kr.)
- Nyulassy Antal** köszöntő könyve mindkét nembeli ifjuság használatára. Tartalmas és változatos alkalmi üdvözetek és szavalmányok tára. 4-ik kiadás. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 270 l. ára 48 kr.)
- Ohnet György.** Panin Szergiusz. Regény. Ford. Fái J. Béla. 2 köt. A francia akadémia által díjkoszorózott regény. (Révai testv. k. 8-r. II, 152 és II, 169 l. ára 2 frt.)
- Olasz Lajos.** Részvétkönyvek. Temetési alkalmakra. III. füz. Szerző sajátja. (Kókai Lajos. n. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)
- Oltványi Pál.** A jeruzsálemi szent sir és lovagrendjének rövid története. A szerző arez- és Jeruzsálem városának térképével. (Szeged. Endrényi és társa. 8-r. 224 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Olvasókönyv** a katolikus elemi és városi iskolák számára. A negyedik osztályban. (Egyetemi nyomda. 8-r. 304 l. ára kötve 63 kr.)
- Olvasókönyv,** Népiskolai. I. II. köt. (L. Gönczy Pál, Gáspár János.)
- Orbán József.** A sárospataki énekkar története. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 194 l. ára 1 frt.)
- Orbán József.** Az alapok és alapítványok jogi természetéről. Második bőv. kiad. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 46 l. ára 50 kr.)
- Orbán József.** Kézikönyv az egyetemes történelem tanítására életrajzi irányban. Népiskolai növendékek számára. (Népiskolai könyvtár. X. kötet. Sárospatak. Trocsányi B. k. 8-r. II, 147 l. ára 37 kr.)
- Orbók Mór és Kaszap Antal.** Nyitramegye földrajza. A miniszteri tanterv nyomán népiskolák III. osztályának használatára. (Pozsony. Szerzők. 8-r. 48 l. ára kötve 30 kr.)
- Otthon,** Az. Útmutató a ház czélszerű és ízlésteljes berendezésére s vezetésére. Irta egy nagyvilági hölgy. (Athenaeum. 8-r. 232 l. 12 rajzmelléklettel, ára ?)
- Ottó Emil.** Magyar-francia nyelvten. Javítva fordította Rayé Lajos. I. rész. 5-ik jav. kiad. (Kilián Frigyes. 8-r. IV, 200 l. ára kötve 1 frt 20 kr.)
- Ottó Emil.** Magyar-francia nyelvten. Javítva fordította Rayé Lajos. II. rész. 2-ik kiadás, (Kilián Frigyes. 8-r. 184 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Pap János.** Természetrájk elemei. A közélettanodák alsó osztályainak használatára II. és III. rész. Növény- és ásványtan. 4-ik változatlan kiad. (Lampel Róbert. 8-r. IV, 79 l. ára 60 kr.)
- Pártok és vezérek az országházból.** Irta egy volt képviselő. 2-dik kiadás. (Révai testvérek. 8-r. 135 l. ára 1 frt.)
- Pártos Béla.** A főrendiház reformja. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 40 l. ára 40 kr.)
- Paszlavszyk József.** Az ausztráliai szigetvilág életéről. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 33. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 78 l. 15 képpel, ára 50 kr.)
- Pauner Imre.** Philosophiai propädeutika. 3-ik kiadás. I—II. A lélektan és logika elemei. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 112, VIII, 145 l. ára 70 kr., 1 frt.)
- Pecz Vilmos.** Euripides tropusai összehasonlítva Aeschylus és Sophocles tropusai-val. Míveltségtörténeti és költészeti szempontból. Adalék a költészet összehasonlító tropikájához. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 99 l. ára 60 kr.)
- Pelsőczy H. Gyula.** Magyarország és a tótok. (Athenaeum. 8-r. 91 l. ára 60 kr.)
- Pesty Frigyes.** A várispánságok története különösen a XIII. században. (Akadémia. 8-r. 591 l. ára 3 frt.)
- Péter András.** Utazás a föld körül a pokolban s mennyországban és egy kisebb költemény. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 20 l. ára 12 kr.)
- Péterfy Sándor.** Fröbel Frigyes emléke. (Különlenyomat a »Nemzeti Nőnevelés« 1882. IV. füzetéből. Franklin-társulat. 8-r. 39 l. ára 30 kr.)
- Petheő József.** Kis pásztorjáték. Az elemi ifjuság számára. 2-ik kiadás. (Eger. Szolesányi Gyula. 16-r. 16 l. ára 12 kr.)
- Petőfi Sándor** összes költeményei. Népies kiad. A költő arcképével. (Athenaeum. 8-r. 680 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Pipos Péter.** Apollonius kérdése. (Tudori értekezés.) (Athenaeum. 8-r. 31 l. ára ?)
- T. M. Planti Captivi.** Iskolai használatra magyarázta és bevezetéssel ellátta Gerevics Gusztáv. (Görög és latin remekírók gyűjteménye. 33. sz. Lampel Róbert. 8-r. LV, 113 l. ára 84 kr.)
- Platzter Antal.** Adalék és tervjavaslat a budapesti iparkiallítások kérdésének végleges megoldása iránt. Két terv-melléklettel: a székesfehérvári kiállítás helyzetrajza, a budapesti 1884-iki kiállítás helyzetrajzi tervjavaslata. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 50 l. 2 könyv. táblával, ára 80 kr.)
- Ploetz Károly.** A francia nyelvtan elemei. A szerző »Elementar Buch«-ja után magyar nyelvre átdolgozta Nagy Lajos. I. rész. (Tetty Nándor. 8-r. 113 l. ára papírkötésben 40 kr.)
- Pogány Kornél.** Bajza József irodalmi munkássága. (Szerző. 8-r. 34 l. ára ?)
- Polónyi Károly.** A feketehegyi vizgyógyintézet. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 69 l. ára ?)
- Popp György.** A községi illeték-kezelés gyakorlati útmutatója az 1881. évi törvények és szabályrendeletek alapján összeállítva és gyakorlati példákkal és irálymintákkal ellátva községi előjárók, körjegyzők, városi tanácsok és magán

felek számára. (Balázsfalva. Gör. kath. érseki papnövelde könyvnyomdája. 8-r. 135, III l. ára 50 kr.)

Pozsony sz. k. város térképe. Kön. Freistadt Pressburg. Kiadatott Sendlein Antal v. főmérnök felügyelete alatt. Színny. (Pozsony. Steiner Zsigmond. ára 4 frt.)

Pulszky Ferencz. Felsülés. Vigjáték öt felvonásban. (Athenaeum. 8-r. 87 l. ára 70 kr.)

Puskás Ferencz. Borszék története. (Athenaeum. 8-r. 169 l., két természet után rajzolt tájképpel, ára ?)

Rákosi Jenő. A legnagyobb bolond. Regény. I—II. (Révai testv. 8-r. 189. 211 l. ára 2 frt 50 kr.)

Rákosi László költeményei. Kiadta özvegye Entz Emma. (Aigner Lajos. 8-r. II, 139 l. ára 1 frt.)

Rákosi Sándor. Hogy állunk a magyar nyelv dolgában. A szerző sajátja. (Tettye Nándor és társa. n. 8-r. 37 l. ára 30 kr.)

Regény-könyvtár. 4—10. (utolsó) füzet. (L. Ebers György.)

Remekírók, Görög és latin gyűjteménye. 33. (L. T. M. Planti Captivi.)

Remekírók, Római, magyar fordításban. 30. köt. (L. Horatius.)

(Rendelet.) Váltó és kereskedelmi ügyekben követendő eljárás. Jegyzetekkel és kiegészítésekkel. (Lampel Róbert. 16-r. 65 l. ára 40 kr.)

Rendelet, A kereskedelmi ügyekben követendő peres és perenkívüli eljárást szabályozó igazságügyi miniszteri. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)

Rendelet, A birói letétek kezelése tárgyában 39,425/81. szám alatt kiadott igazságügyminiszteri. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)

Rendeleteinek, A magy. kir. igazságügyminiszterium, gyűjteménye. 1881. évfoly. 3. füzet. (Ráth Mór. n. 8-r. 127—152, VI l. egy füz. ára 20 kr.)

Ugyanaz. E czímen: Az igazságügyre vonatkozó rendeletek gyűjteménye. (Ráth Mór. n. 8-r. VI, 152 l. ára 1 frt. 10 kr.)

Rendeletek, Igazságügyminiszteri, az 1881: LIX. és LX. törvényezikkek hatálybaléptetése tárgyában. (Ráth Mór. n. 8-r. 90 l. ára 60 kr.)

Rendeletek, Igazságügyminiszteri, az 1881. LIX. és LX. törvényezikkek hatálybaléptetése tárgyában. (Ráth Mór. 16-r. VIII, 176 l. ára 80 kr.)

Rendeletek, Igazságügyminiszteri, a polgári törvénykezési rendtartás módosításáról szóló 1881. LIX. és a végrehajtásról szóló 1881. LX. törvényezikkek életbeléptetése tárgyában. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. II, 111 l. ára 50 kr.)

Rendeletek, Igazságügyminiszteri, 1881. A esődtörvény, a perrendtartási novella és a végrehajtási eljárás életbeléptetése tárgyában. (Franklin-társ. 8-r. 83 l. ára 30 kr.)

Rendeletek, Magyarországi, tára. Tizenhatodik évfolyam. 1882. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. I—IV. füz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 1—447 l. ára 70, 40, 40, 45 kr.)

Rendeletek, Magyarországi, tára. 1881. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. V.

- és pótfüzet. (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 1565—1884, 93 l. ára 1 frt. 20 és 40 kr.)
- Rendtartás**, Olasz ügyvédi. Az 1874. június 8-diki törvény az ügyvédség és az ügyészség gyakorlásáról. Függelék: A kiegészítő kir. rendelet. A képviselőházi bizottság indokolása. Fordította Dell'Adami Rezső. (Külföldi törvények magyar fordításban. II. Franklin-társulat. 8-r. 43 l. ára ?)
- Révész Bálint**. Isten az én szívemnek köszikládja és az én örökségem mindörökké! Imakönyv református keresztyének számára magán használatul. 3-ik kiadás. (Debreczen. Telezdi K. Lajos. 16-r. IV, 240 l. ára 30 kr.)
- Ribáry Ferencz**. Világtörténelem polgári iskolák számára. II. kiadás. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társ. 8-r. 248 l. ára 1 frt.)
- Ribáry Ferencz**. Világtörténelem. Középtanodai és magánhasználatra. I. rész. Ó-kor. V. kiad. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társ. 8-r. 285 l. ára 1 frt.)
- Róder Adolf**. Gyakorlati német nyelvtan levelekben Toussaint-Langenscheidt tanmódja alapján, mely szerint a német nyelv a legrövidebb idő alatt (tanító nélkül is) alaposan megtanulható. 2-ik jav. kiad. 1—5. levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 1—88 l. egy levél ára 20 kr, az egész mű (40 levél) előfizetési ára 6 frt.)
- Rodiczky Jenő**. A takarmánytermesztés kézikönyve tekintettel a főbb takarmánynövények történetére, élettanára, betegségeire és ellenségeire, valamint a takarmányozásra. (Athenaeum. 8-r. IV, 376 l. ára 3 frt.)
- Rosenmayer Izsák**. A héber olvasás első elemi tankönyve az izraelita iskolák számára. 3-ik jav. kiadás. (S.-A.-Ujhely. Lövy Adolf. k. 8-r. 96 l. ára 20 kr.)
- Rosty Kálmán**. Manresai kalászat a magyar r. kath. ifjúságnak szünidő-i emlékül ajánlva. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer 8-r. 36 l. ára ?)
- Roth Samu**. Az állattan alapvonalai. Középiskolák felső osztályai számára. A n. m. vallás- és közoktatási miniszterium által kiadott új gymnasiumi tanterv értelmében. (Franklin-társ. 8-r. VIII, 336 l. 377 ábrával, ára 1 frt 80 kr.)
- Roth Samu**. Az ásvány-, közet- és földtan alapvonalai a gymnasiumok IV. osztálya számára. A m. kir. vallás- és közoktatási miniszterium által kiadott új gymnasiumi tanterv és az országos közokt. tanácsnak ahhoz készített utasító észrevételei értelmében. (A vallás- és közoktatási miniszterium 1880. évi rendelete által engedélyezett tankönyv.) II. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. IV, 208 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Roullet de la Bouillerie Ferencz**. Az ember, annak természete, lelke, tehetségei és végeztelje Aquinói Sz.-Tamás tana szerint. A 3-ik kiadás után francziából fordította Nagy Alajos. (Kolozsvár. Stein János, 8-r. LXXVIII, 248 l. ára 2 frt.)
- Rozsnyay Mátyás**. Négy új találmányról. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Rudnyánszky Gyula** költeményei 1876—1882. (Grill Károly 8-r. 418 l. ára 1 frt.)
- Sajtótörvény** (1848. 18. t. cz.) és sajtóeljárás. Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és rendeletekkel és kimerítő betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés 8-r. 79 l. ára 50 kr.)
- Scherr János**, Taine, Nisard és mások után. A világirodalom története képekkel és irodalmi szemelvényekkel. 11. füzet. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 321—344 két hasábos l. egyes füzet ára 30 kr.)

- Schiller** Tell Vilmosa. Középiskolai s magán használatra magyarázta Vida Aladár. (Eperjes. Floegel Antal. 24-r. 66 és 104 l. ára 35 kr.)
- Schmid Kristóf** ifjusági iratai. Új folyam. Fordította Fuehs Tamás. I—V. kötet. 2-ik kiadás. (Athenaeum k. 8-r. 190, 183, 189, 198 és 226 l. egy kötet ára 50 kr.)
- Schmidt Sándor.** Baryt és Cerussit Telekesről Borsodmegyében. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. kötet. 1. szám. Akadémia. 8-r. 31 l. négy könyomatú táblával, ára 40 kr.)
- Schopenhauer.** Fordította és magyarázatokkal ellátta Bánóczy József. (Filozófiai írók tára. II. Franklin-társ. 8-r. VI, 152 l. ára 1 frt.)
- Schreyer Jakab.** Függelékek a polgári törvénykezési rendtartáshoz. A kereskedelmi és váltóeljárást szabályzó valamint az 1881. LIX. és 1881. LX. t. cz. életbeléptetése alkalmából kibocsájtott igazságügyministeri rendeletek. 2-ik kiad. (Athenaeum. 8-r. 112 l. ára 50 kr.)
- Schreyer Jakab.** A polg. törvénykezési rendtartás. (Közönséges polgári, keresk., váltó- és végrehajtási eljárás.) A kapcsolatos törvényekre és rendeletekre való utalással és tekintettel a magyar kir. curia mint legfőbb ítélőszék és mint semmitőszék fontosabb elvi jelentőségű határozataira az 1868. LIV. t.-cz. érvényben hagyott szakaszai és az 1881. LIX. és 1881. LX. t.-cz.-ek alapján. A legújabb rendeletekkel és törvényekkel bővített 2-ik kiadás. (Athenaeum. 8-r. XXXIX, 484 l. ára 3 frt.)
- Schuller Alajos.** I. A hydrogen hyperoxyd képződése égés közben. II. Válasz a víz képződési melegének ügyében. (Értekezések a természettudományok köréből. XI. kötet. 26. sz. Akadémia. 8-r. 11 l. ára 10 kr.)
- Schüek Salamon.** A keresztények a zsidókról. (Karezag. Szódi S. 8-r. 22 l. ára 20 kr.)
- Schweiger-Lerchenfeld Amand** után Brankovics György. A növilág. 9—20. füzet. (Mach H. és társa. 8-r. 257—624. VII. l. 200 fametszetű képpel, egyes füzet ára 30 kr.)
- Schwicker J. H.** Általános földrajz, különös tekintettel az osztrák-magyar monarchiára. 5-ik bőv. kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. XI, 224 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Sebesztha Károly.** A magyar nemzet története. Tanítóképezdék és polgári iskolák használatára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 186 l. ára 1 frt.)
- Seidel Pál.** Képes természetrajz különös tekintettel a gazdaságra és az egészségtanra népiskolák számára. IX. kiadás. (Eggenberger. 8-r. 56 l. ára kötve 25 kr.)
- Shakspeare.** Hamlet, dán királyfi. Fordította Arany János. (Ráth Mór. 8-r. II, 162 l. ára 1 frt 80 kr.)
- Siemienski Lucian.** A visszatért. Az elveszett kézirat. Két beszély. Lengyelből fordította Lászlófy M. (Magyar könyvesház. 101. Aigner Lajos. 16-r. 48 l. ára 20 kr.)
- Sime James.** A német nép és irodalom története. II. A német irodalom története. Angolból ford. Angyal Dávid. (Történeti kézikönyvek. VII. Athenaeum. 8-r. 88 l. ára 50 kr.)
- Simkovics Lajos.** Növényhatározó a Dráva, Alsó-Duna és Kárpátok övezte magyarföldön irthonos virágos növények génuszainak meghatározására. Főképp iskoláink czéljaira. (Nagel Bernát. 8-r. 155 l. ára 80 kr.)

- Simonyi Zsigmond.** Kis magyar nyelvtan mondattani alapon. A középiskolák első és második osztálya számára. Negyedik, átdolgozott s gyakorlatokkal bővített kiadás egy kötetben. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 127 l. ára 80 kr.)
- Sonnenfeld Zsigmond.** Lenau Miklós élete és művei. (Franklin-társulat. 8-r. 243 l. ára 1 frt 30 kr.)
- Soos Mihály,** A keresztyén álláspontja a természetben. III. kötet. (Házi-könyvtár. XXXVII. Szent-István-társulat. 8-r. XVI, 581 l. 15 a szöveg közé nyomott ábrával, ára 1 frt 80 kr.)
- Sorger József.** Gyakorlati törvénytár kézikönyve. (Aigner Lajos. 8-r. 160 l. ára 1 frt. 30 kr.)
- Sretvizer Lajos.** Az életpálya választásáról. Szülők, tanítók és ügybarátok figyelmébe ajánlva. (Neumayer Ede nyomdája. 8-r. 15 l. ára 20 kr.)
- Stanley H. M.** Utazásom Közép-Afrikában vagy utazás Afrika aequatorialis részének nagy tavai körül és a Livingstone folyón lefelé az atlanti oceánig. 1–8. füzet. (Rérai testv. n. 8-r. 1–256 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Staub Mór.** Baranyamegyei mediterrán növények. (Különlenyomat »A m. k. földtani intézet évkönyve« VI. kötetéből. Kilián Frigyes. 8-r. 42 l. 4 könyom. táblával, ára 34 kr.)
- Stiller Erich.** Miért vagyok evangéliumi protestáns keresztyén? Az evangéliumi és római katolikus egyház tanítása közt való különbség. A 21-ik kiadás után ford. és a magy. prot. egyház történetének főbb eseményeivel bővítette Rácz Károly. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 16-r. 56 l. ára 16 kr.)
- Stöckl Albert.** A széptan alapvonalai. Első melléklet a bölesészet tankönyvéhez. A 2-ik kiadás után fordították Répássy János és dr. Zafféry Károly. (Bölesészeti füzetek. XX–XXI. Eger. Szolcsányi Gyula bizom. 8-r. VIII, 151 l. ára 1 frt.)
- Stöckl Albert.** A szónoklattan alapvonalai. 2-ik melléklet a bölesészet tankönyvéhez. A 2-ik kiadás után ford. Répássy J. és dr. Zafféry K. (Bölesészeti füzetek. XXII. Eger. Szolcsányi Gyula bizom. 8-r. IV, 83 l. ára 50 kr.)
- Stöckl Albert.** A vallás bölesete. 3-ik melléklet. A 2-ik kiad. után ford. Répássy J. és dr. Zafféry K. (Bölesészeti füzetek. XXIII–XXIV. Eger. Szolcsányi Gyula bizom. 8-r. IV, 160 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Suppan Vilmos.** Számítan a középiskolák I. osztálya számára. Az új tanterv és utasításokban foglalt elvek alapján. A szövegbe nyomott ábrákkal, a terület-számítás elemeivel és példatárral. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 144 l. ára 80 kr.)
- Suppan Vilmos.** Számítan a középiskolák II. osztálya számára. Az új tanterv stb. alapján. A szövegbe nyomott ábrákkal, a köbtartalom számítás elemeivel és példatárral. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 100 l. ára 60 kr.)
- Suppan Vilmos.** Számítan a középiskolák III. osztálya számára. Az új tanterv stb. alapján. Az időszámítással és példatárral. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)
- Svéd költőkből.** Fordította Győry Vilmos. (Franklin-társulat. k. 8-r. 392 l. ára 2 frt. 40 kr.)

- Szabadkőművesség**, A, lényege, alapelvei, történeti fejlődése, szervezete és feladatai. Különös tekintettel hazai viszonyainkra. (Aigner Lajos. 8-r. 29 l. ára 30 kr.)
- Szabályzat** a középiskolai (gymnasiumi és reáliskolai) tanárvizsgálatra. Kiadta a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter, 1882. évi január 30-án kelt rendeletével. (Egyetemi nyomda. 4r. 15 l. ára ?)
- Szabályzat**, Egészségügyi szolgálati, a m. kir. honvédség számára. A cs. és kir. hadsereg »egészségügyi szolgálati szabályzat«-ának fordítása. IV. rész. Tábori egészségügyi szolgálat. (Légrády testv. 8-r. 298 l. ára ?)
- Szabó Ferencz**. A népiskolai kertekről. (Lampel Róbert. 8-r. 14 l. ára 20 kr.)
- Szabó József**. Geologia kiváló tekintettel a petrografiára a vulkáni tűneményekre és a hidrografiára. II. füzet. (Lampel Róbert. n 8-r. 161—320 l. és 2 tábla rajzzal, ára 1 frt. 60 kr.)
- Szadeczky Lajos**. Mihály havasföldi vajda Erdélyben. 1599—1601. I. közlemény. (Különlenyomat a »Tört. Tár« 1882. I. füzetéből. Athenaeum. 8-r. 190 l. ára ?)
- Szalay József**. A magyar nemzet története. 36—42. füzet. (Weismann testvérek. 4-r. 65—288 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Szász Károly**. Id. gróf Teleki László ismeretlen versei. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. köt. 7. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- P. Szathmáry Károly**. A honböldögítők. Regény. 2 köt. (Révai testv. k. 8-r. II, 164 és II, 292 l. ára 2 frt 40 kr.)
- Szauter Antal és Bokor Ferencz**. A magyarok története. Néptanodák, polgári és ismétlő-iskolák számára. 7-ik jav. kiadás. (Szent-István-társ. 8-r. 87 l. ára kötve 24 kr.)
- Szauter Antal és Bokor Ferencz**. Természettan néptanodák, polgári és ismétlő-iskolák számára. 4-ik jav. kiad. (Szent-István-társ. 8-r. 84 l. ára kötve 24 kr.)
- Szauter Antal és Bokor Ferencz**. Természettan néptanodák, polgári és ismétlő-iskolák számára. A) Állattan. B) növénytan. C) Ásványtan. 4-ik jav. és átdolg. kiadás. (Szent-István-társ. 8-r. 95 l. ára kötve 24 kr.)
- Szemák Antal**. Máramaros-megye általános viszonyainak leírása. (Münster Károly nyomdája. 8-r. 32 l. ára?)
- Szemák István**. Elméleti s gyakorlati német nyelvtan tanodai és magánhasználatra. I. évfolyam. V. kiad. (Lauffer Vilmos. 8-r. 78 l. ára 50 kr.)
- Szente József**. Számtani példatár felső leányiskolák és tanítónőképezdek számára. I. rész. 1. és 2. évi foly. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VI, 175 l. ára 90 kr.)
- Szentkláray Jenő**. Száz év Dél-Magyarország újabb történetéből (1779-től napjainkig.) Tekintettel a III. Károly és Mária Terézia korabeli előzményekre. A dél-magyarországi törvényhatóságok által 300 db arannyal jutalmazott mű. I. köt. 3. füzet. (Temesvár. Csanád-egyházmn. könyvnyomda. 8-r. 382—529 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Szilágyi Sándor**. Báthory Gábor fejedelem története. Új (cím-) kiadás. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 332 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Szilágyi Sándor**. Bethlen Gábor és a svéd diplomacia. A stockholmi kir. svéd államlevéltárban s az upsalai egyetemi könyvtárban őrzött adatok alapján. (Akadémia. n. 8-r. 75 l. ára 40 kr.)

- Szilágyi Sándor.** Bethlen Gábor és a svéd diplomácia. A stockholmi kir. állam levéltárban őrzött adatok alapján. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. kötet 1. sz. Akadémia. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Szili Adolf.** A szemüveg. Népszerű értekezés. (Franklin-társ. 8-r. 78 l. ára 80 kr.)
- Szinpad,** A régi és a modern. Felolvastott a »Kölcsey-egyesület« által 1882. évi május 14-én Aradon tartott diszülésén. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 12 l. ára ?)
- Szinnyei József ifj.** Az ezer tó országa. (Finnország.) (Franklin-társ. 8-r. VIII, 496 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Szinnyei József** idősb. A komáromi magyar színészet története. II. füzet. 1819—1821. (Különnyomat a »Komáromi Lapok«-ból. Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 128 l. ára ?)
- Talmud,** A babyloni, első könyve. Az áldásmondatokról. Fordította és magyarázta dr. Klein Gyula. (Zilahy Sámuel bizom. 8-r. 74 l. ára 1 frt.)
- Tankó János.** Magyarország története rövid előadásban. A legújabb tanterv szerint. I. füzet. 2-ik javított és Helmár Ágost térképével bőv. kiadás. Az I. és II. oszt. számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. VI, 92 l. ára 80 kr.)
- Tanterv** a népiskolák számára. Az 1868-iki XXXVIII. t. cz. értelmében. Kiadott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1877-ik évi augusztus 26. napján 21678. szám alatt kelt rendeletéből. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 46 l. ára 20 kr.)
- Társulat,** A sövényház-szegedi ármentesítő, végvonaglása. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 32 l. ára 50 kr.)
- Taylor Tamás.** Barátságból. Vigjáték egy felvonásban. Angolból fordította Csiky Gergely. (Olesó könyvtár. 144. sz. Franklin-társ. 8-r. 71 l. ára 20 kr.)
- Teleki Sándor.** Egyről-másról. Újabb emlékeim. 2 kötet. (Révai testv. k. 8-r. 316 és 304 l. ára 4 frt.)
- Teleszky István.** A magyar örökösödési jog tervezetének vezéreszméje és a törvényes örökösödést tárgyzó intézkedései. (Magyar jogászegyleti értekezések. VI. Franklin-társ. 8-r. 23 l. ára ?)
- Tennyson Alfréd.** Költői beszédek. Angolból fordította Csukási József. (Olesó könyvtár. 141. sz. Franklin-társ. 8-r. 109 l. ára 30 kr.)
- Térképe,** a földközi tengert környező országoknak. (Lampel Róbert, ára 30 kr.)
- Thallóczy Lajos.** Vasvári Pál s a pesti egyetemi ifjuság 1844—1848/9. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 92, II l. ára 50 kr.)
- Thallóczy Lajos.** Utazás a Levantében. A keleti kereskedelem története Magyarországon. Okleveles mellékletekkel s négy fénynyomatú táblával. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. VIII, 149 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Thewrewk Árpád.** Ágnes asszony. Arany Jánostól. Értekezés. (Kókai Lajos bizom. n. 8-r. 20 l. ára 40 kr.)
- Thibaut M. A.** Uj magyar-francia és francia-magyar zsebszótár. Nouveau dictionnaire stb. I—II. kötet. (Franklin-társ. 8-r. 433, 396 két hasábos l. egy-egy kötet ára 1 frt. 20 kr.)
- Thucydides.** A peloponnesusi háború története. Fordította Zsoldos Benő. I. könyv. (Sárospatak. 8-r. VIII, 101 l. ára ?)
- Tisza Kálmán** miniszterelnök mint belügyminiszter jelentése a törvényhozás mindkét házához az ország közegészségi viszonyaira vonatkozólag az 1877-ik év

- második felére és az 1878-dik évre. (Pesti könyvnyomda részvénytárs. 4-r. 469 l. ára ?)
- Tisza Kálmán** miniszterelnök beszéde a képviselőház 1882. május 19-iki üléséből. (Athenaeum nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Tiszai sulyom.** (Zilahy Sámuel. 8-r. 34 l. ára 50 kr.)
- Toepler Theophil Eduárd.** Elméleti és gyakorlati német nyelvtan olvasmányokkal. Középiskolák számára és magánhasználatra. VII. kiadás. (Franklin-társ. 8-r. VIII, 240 l. ára 65 kr.)
- Tokody Ödön.** Egyházügyekre vonatkozó magyar országos törvények, királyi és kormány-rendeletek tára 1741—1881. (Tetty Nándor. n. 8-r. XVI, 453 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Tomor Ferencz és Váradi Antal.** Magyar olvasókönyv a középiskolák II. oszt. számára. Az új tanterv és min. utasítás értelmében. (Lampel Róbert. n. 8-r. 200 l. ára 1 frt.)
- Tormay Béla.** Kalauz a lópatkolásban. Kovácsok számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 117 l. és 20 tábla, ára 1 frt.)
- Tót János, Néhaj,** népszerű halotti beszédei. Összegyűjtötte és kiadta Kiss Lajos. I. kötet. 1882. (Pápa. Nobel Ármin nyomdája. 8-r. 89 l. ára ?)
- Tóth Kálmán.** Könyves. A hit temploma. Egyházi beszédek C. H. Spurgeon nyomán. II. kötet. (Szerző. 8-r. 313 l. bolti ára 2 frt 20 kr.)
- Tóth Lőrincz.** Sötét időkől. Beszélyek. (Magyar könyvesház. 105. 106. Aigner Lajos. k. 8-r. VII, 72 l. ára 40 kr.)
- Tóth Lőrincz.** Epigrammok, xéniák, apró életképek és szatírák. (Franklin-társ. 8-r. 203 l. ára ?)
- Tóth Mike.** A legnemesebb szív. II. kiadás. (»Hunyadi Mátyás« nyomda. 8-r. 190 l. ára ?)
- Tököly Imre** gróf levelei. A gróf Teleki család maros-vásárhelyi levéltárából. Kiadja a m. t. Akadémia tört. bizottsága. Sajtó alá rendezte Deák Farkas. (Akadémia. 8-r. XXIV, 390 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Török Aurél.** Anthropologiai füzetek. I. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 312 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Törvény** a végrehajtási eljárásról. (1881. LX. t. cz.) Kiegészítve a reá vonatkozó törvényekkel és miniszteri rendeletekkel és betűrendes tárgymutatóval. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 202 l. ára 80 kr.)
- Törvényezikkek,** Az 1881. évi országgyűlési. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 784 l. ára 4 frt.)
- Törvények,** Az 1881. évi, gyűjteménye. Az 1880. LIII. t. cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérve. IV. füzet. (Magyar törvények jegyzetű kiadása. LXII—LXIII. t. cz.) (Tetty Nándor s társa. 8-r. XXI, 637—670 l. ára 40 kr.)
- Törvények,** Az 1881. évi, gyűjteménye. Jegyzetű kiadás. Az 1880. LIII. t. cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázatokkal és betűrendes tárgymutatóval. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. XXI, 670 l. ára 4 frt 40 kr.)
- Törvények,** Az 1881-ik évi, gyűjteménye. Jegyzetekkel és magyarázatokkal. (Lampel Róbert. 8-r. 679, III l. ára 3 frt 80 kr.)
- Ugyanaz. (Lampel Róbert. 16-r. 1318, VI l. ára 3 frt 80 kr.)

- Ugyanaz, 4—6. füzet. (Lampel R. 8-r. 257—679, III l. ára 2 frt 40 kr.)
- Ugyanaz, 5—7. füzet. (Lampel R. 16-r. 745—1318, VI l. ára 1 frt 80 kr.)
- Törvények**, Az 1882-dik évi, gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (I. füzet. I—XIII. t. cz.) (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)
- Törvények**, Az 1881-ik évi. gyűjteménye. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. IV. füzet. (LXII—LXXIII. t. cz.) (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 791—848 l. ára 20 kr.)
- Ugyanaz. (Ifj. Nagel Ottó. 16-r. 1363—1437, VIII l. ára 20 kr.)
- Törvények**, A közigazgatási, gyűjteménye 1867—1881. Összegegyítette és kiadja Bónis István. II. füzet. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 193—384 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Törvények**, Külföldi, magyar fordításban. Kiadja a »Magyar Jogászegylet«. I. II. (L. Uzsora-törvények, Olasz ügyvédi rendtartás.)
- Törvénytár**, Az 1881-ik évi országos. (Corpus juris). Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (Ifj. Nagel Ottó. 4-r. 482 l. ára 5 frt.)
- Trefort Ágoston**. A felsőház reformjáról. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 18 l. ára 30 kr.)
- Turjay László**. Nőnevelő tornászat szülék, tanítók és tanítónők számára. (Nagel Bernát. 8-r. IX, 290 l. ára 2 frt.)
- Ujlaki Géza**. Nagyobbít beszédek. Lenyomat a »Jópásztor«-ból. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 79 l. ára 40 kr.)
- Ullmann Sándor**. A magyar kereskedelmi és iparkamarák reformjához. Pályanyertes dolgozat. (Grill Károly. 8-r. 70 l. ára 60 kr.)
- Utásztan**. VIII. rész. Vízépítés és tábori hidak építése. Hivatalos kiadás. (Légrády testvérek. 8-r. XIV, 333 l. ára ?)
- Utmutató** az orsz. m. iparművészeti muzeum által rendezett könyvkiállításához. (Az általános bevezetés a legközelebb megjelenendő kiállítási kalauzból van véve.) (Athenaeum. n. 8-r. 8 l. ára ?)
- Utmutató**. A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. Magyarország, Középeurópa és a magyarországi körutak térképeivel. 1882. I. évf. I. II. 1. 2. III. (ápril, május 1-ső, 2-ik, junius) füzet. (Kilián Frigyes. 8-r. XIX, 210, XIX, 209, 225, XIX, 225 l. egy füzet ára 50 kr.)
- Uzsora-törvények**, Német, osztrák és francia. Függelékül: a magyar törvényjavaslat az uzsoráról és a káros hitelügyletekről. (Külföldi törvények magyar fordításban. I. Franklin-társ. 8-r. 21 l. ára ?)
- Vahot Imre** művei. I. kötet. Emlékiratai. 2-ik kiadás. (Nemzeti könyvtár. XXVI. kötet. Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 564 l. ára 2 frt., vászonkötésben 2 frt. 60 kr.)
- Vahot Imre** emlékiratai. 5—6. füzet. (Nemzeti könyvtár 111—112. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 321—463 l. egyes füzet ára 30 kr.)
- Vajdady Ernő**. Számtan polgári iskolák számára. II. rész. A harmadik osztály számára. (Eggenberger. 8-r. 72 l. ára 50 kr.)
- Váli Béla**. Görgei Albert. Argyr a magyar költészetben. (Különlenyomat a »Philologiai Közlöny« VI. 1. számából. Franklin-társ. 8-r. 19 l. ára ?)
- Vállalat**, Természettudományi könyvkiadó. XX. kötet. (L. Czögler Alajos.)
- Valló Vilmos**. Népiskolai olvasmányok a gazdasági kémia köréből. (Franklin-társ. 8-r. 164 l. ára 60 kr.)

- Várady-Rohonczy** párbaj a budapesti kir. törvényszék előtt 1882-ik évi junius hó 3-ik napján. (Gyorsírói jegyzetek nyomán.) (Pesti könyvnyomda-részv. társ. 8-r. 34 l. ára ?)
- Varga Mihály.** Szent beszéd, melyet szent Adalbert püspök és vértanu napján az esztergomi főszékesegyházban tartott. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 16 l. ára ?)
- Varga Mihály.** A házi nevelés példákban eladva. Szülők, nevelők s különösen községi népkönyvtárak számára. II. köt. A lélek művelése. (Franklin-társulat. 8-r. VIII, 579 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Varga Ottó.** Földrajz városi népiskolák számára. (Eggyenberger-féle könyvkeresés. 8-r. 147 l. a szövegbe nyomott 32 ábrával, ára 80 kr.)
- Városey Mihály.** Híres magyar nők. (Költemények.) 2-ik kiad. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. 155 l. ára 1 frt.)
- Vas Gereben.** Juratus élet. Korrajz. 3 kötet. 2-ik (ezím-) kiadás. (Ráth Mór. k. 8-r. 173, 175 és 168 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Vast-Ricouard.** A kötéltánczosnő. Regény. Franceziából ford. Somogyi Ede. 2 köt. (Révai testv. 8-r. 212, 226 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Vaszary Kolos.** Világtörténelem középtanodák felsőbb osztályai számára. I. köt. Ó-kor. 4-ik kiadás. (Lampel Róbert. n. 8-r. 170, III, XXIX l. és 4 térkép, ára 1 frt. 30 kr.)
- Vécsey Tamás.** Lucius Ulpius Marcellus. (Akadémia. 8-r. 179 l. ára 1 frt.)
- Végh Arthur.** A visszatartási és megtartási jogról. (Különlenyomat a »Magyar Igazságügy« ezimű folyóirat 1881. évi folyamából. Franklin-társ. 8-r. 53 l. ára 40 kr.)
- Veress Ignác.** Az igeműszavak a magyar nyelvben. (Franklin-társulat. 8-r. 67 l. ára ?)
- Veress Ignác.** Latin-magyar kézi-szótár. Középtanodák számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. V, 299 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Verédy Károly.** Népiskoláink felszerelése és a tanszermuzeumok. (Franklin-társ. 8-r. VII, 80 l. 63 ábrával, ára 60 kr.)
- Vergilius Aeneise.** 2. füzet. Ford. Dávid István. (Tanulók könyvtára. VI. füz. Pozsony. Stampfel Károly. 16-r. 64 l. ára 30 kr.)
- Verne Gyula.** A föld felfedezése. II. A XVIII. század híres hajósai. Magyarra ford. és tárgymutatóval ellátta Brózik Károly. (Franklin-társ. 8-r. VIII, 447 l. ára 2 frt.)
- Verne Gyula.** A jangada. Nyoleczszáz mértföld az Amazonon. Regény. Franceziából ford. Visi Imre. (Franklin-társ. 8-r. 359 l. ára 2 frt.)
- Verne Gyula.** Utazás a holdba s a hold körül. II. kiad. (Franklin-társulat. 8-r. 182 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Vidéky.** Nevelési rendszerünk hiányai. Értekezés. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Villányi Szaniszló.** Győr-vár és város helyrajza, erősítése, háztelék- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 210 l. két ábrával, ára 1 frt 20 kr.)
- Virágnyelv.** Legújabb és legteljesebb (Mehner Vilmos. 16-r. 116 l. ára 80 kr.)

- Virgil.** Éneisz. Hösköltemény 12 énekben. Latinból fordította, jegyzetek s magyarázatokkal ellátta Márki József. II. kötet. 1. füz. (VII—IX. ének 15—21. ív.) (Kókai Lajos. 8-r. 221—332 l. ára 70 kr.)
- Visontay János.** Egyetemes földirat. I. rész. Európa, Ázsia. A feltűnőbb ásványok és kőzetek s a jelesebb növények és állatok rövid szemléletével. A gymn. II. osztálya számára. 13-ik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 170 l. 80 kr.)
- Visontay János.** Egyetemes földirat. II. rész. Afrika, Amerika, Ausztrália-Polynézia. A felfedezések és gyarmatosítások rövid történetével és a matematikai és természettani földrajz. A gymn. III. oszt. számára. 9-dik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 150 l. ára 80 kr.)
- Volney.** A romok. Elmélkedés a birodalmak átalakulásáról. Magyarosítá s jegyzetekkel ellátta Szalkay Gergely. 2-ik (ezim-) kiadás. (Kókai Lajos. k. 8-r. II, 368 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Vutkovich Sándor.** Kisded szótár. (A nyelvészeti galanteriák II-ik kiadása.) A nyelvünkben lábrakapott magyartalanságoknak és egyéb hibás kifejezéseknek befűrendes jegyzéke, a megfelelő helyes kitételekkel s nyelvi magyarázatokkal. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 73 l. ára 70 kr.)
- Warga Lajosné, Rajka Teréz.** Egy nagynéne levelei. Felnőtt leányoknak és fiatal asszonyoknak ajánlva. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 134 l. ára 60 kr.)
- Wargha Samu.** Bölészettudori értekezés az eleusisi mysteriumokról. (Franklin-társ. 8-r. 105 l. ára ?)
- Wenzel Gusztáv.** A Fuggerek jelentősége Magyarország történetében. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. kötet. 4. szám. Akadémia. 8-r. 70 l. ára 40 kr.)
- Wenzel Gusztáv.** Az európai vasuti ügy fejleményei a magyar magánjog szempontjából. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. IX. köt. 10. szám. Akadémia. 8-r. 76 l. ára 50 kr.)
- Werner Rezső.** A büntettek, vétségek és kihágások. A magyar büntetőtörvénykönyvek (1878 : 5. és 1879 : 40. t.-cz.) szerint iskolai használatra. (Franklin-társ. 8-r. 212 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Wohlrab Flóris.** A rajzoló geometria birálata. (Külön lenyomat »Az országos középiskolai tanáregyesület közlönye« 1881—82-iki évfolyamából. Weismann testvérek nyomdája. 8-r. 56 l. ára ?)
- Zádori János.** Isten a valódi szeretet ! {Imakönyv Jézus szíve tisztelői számára. 2-ik bőv. kiadás. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. k. 8-r. 336 l. 1 képpel, ára 1 frt 40 kr.)
- Zádori János.** Isten az én reményem. Imakönyv keresztény katolikusok számára. (Winterberg. Steinbrenner J. 16-r. 464 l. ára ?)
- Zák R. József.** Földrajz a fővárosi elemi népiskolák III—IV. osztálya számára. (Eggenberger. 8-r. 48, 118 l. képekkel és térképekkel, ára 24, 40 kr.)
- Záray Ödön.** Magyar nyelvtan. Népiskolai használatra. 13-ik kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 63 l. ára kötve 30 kr.)
- Závori Sándor.** Gleichenberg, klímája, gyógyvizei és gyógygyezlra szolgáló berendezése. (Aigner Lajos. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)
- Zdellár Antal.** Horvát nyelvtan a magy. kir. honvédségi Ludovika akadémia hallgatói számára. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. IV, 177 l. ára ?)

- Zelliger József.** Magyar nyelvgyakorlatok. A tót tannyelvű népiskolák II. III. osztályainak. (Nagy-Szombat. Horovitz Adolf. 8-r. 48, 40 l. ára 20, 20 kr.)
- Zenta város** hatóságának szabályrendeletei. (Zenta. Baresy Zsigmond nyomdája. 8-r. 229 l. ára ?)
- Zichy Jenő** gróf. Magyarország fizetési és kereskedelmi mérlege. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Zimmermann és Orloff után Pető L.** A bűnügyi előnyomozási eljárás kézikönyve. Kir. vizsgálóbírák, kir. ügyészek, rendőr és egyéb közbiztonsági tisztviselők, m. k. esendőrtisztek, községi jegyzők használatára. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 184 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Zsilinszky Mihály.** Az 1609-iki pozsonyi országgyűlés történetéhez. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. k. 2. sz. Akadémia. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Zola Emil.** Mouret abbé vétke. Regény. Francziából ford. Tarnay Pál. 3 kötet. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 189, 184 és 200 l. ára 2¹/₂ frt 80 kr.)
- Zola Emil.** Elbeszélések Ninonhoz. (Révai testv. 8-r. 151 l. ára 1 frt.)
- Zschokke Henrik.** Az őrmester. Beszély. Ford. Madzsar János (Mulattató zsebkönyvtár. 12. Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 16-r. 105 l. ára 12 kr.)
- Zsebkönyvtár,** Mulattató. 11–15. füzet. (L. Balázs Sándor, Zschokke Henrik, M. F., Dickens Károly, Kövér Lajos.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Abc- und Lesebuch** für die katholischen Volksschulen. (M. k. egyetemi nyomda. 8-r. 88 l. ára vászonba kötve 16 kr.)
- Altenburger G. und B. Rumbold.** Wappenbuch des Königreichs Ungarn und seiner Nebenländer. 5. Heft. (Grimm Gusztáv. 4-r. 29–44 l. és 10, 10 tábla, egy füzet ára 2 frt.)
- Ambros A. W.** Geschichte der Musik der Neuzeit in Studien und Kritiken. 1. Heft. (Pozsony. Drodtleff Rudolf. 8-r. 64 l. ára ?)
- Anhang** zu den ung. Handels- und Wechsel-Gesetze. Justizministerial-Verordnungen. (1. Nov. 1881.) über das Verfahren in Wechselangelegenheiten und über die Regelung des Handelsverfahrens in und ausser Streitsachen. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 47 l. ára ?)
- Archiv** des Vereines für siebenbürgische Landeskunde. Neue Folge. XVII. Band. 1. Heft. Herausg vom Vereins-Ausschuss. (Nagy-Szeben. Closius örökösének nyomdája. 8-r. 234 l. ára ?)
- Bericht** der Handels- und Gewerbekammer in Budapest über die Verhältnisse des Handels, der Gewerbe und des Verkehrswesen in ihrem Bezirke im Jahre 1880. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. VII, 124 l. ára ?)
- Bolle Johann.** Kurze Anleitung zur rationellen Aufzucht der Seidenraupe. II. Auflage. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium für Ackerbau, Handel

- und Industrie. Deutsche Ausgabe. (Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság. 4-r. 35 l. ára ?)
- Buxbaum Heinrich.** Dr. Adolf Dux Geburtsstätte: das Merleche-Dux-Haus in Pressburg. Zur Enthüllungsfeier des Adolf Dux-Ehrendenkmal. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 11 l. ára 20 kr.)
- Chavanne Josef.** Physikalisch-statistischer Hand-Atlas von Oesterreich-Ungarn in 24 Karten mit erläuterndem Text unter Mitwirkung von Vinzenz Haardt, Anton Kerner, Le Monnier, Sonklar, Toulà herausgegeben von — 1 Lfg. (Bécs. Hölzel Ede geográfiai intézete. 2-r. 12 l., egy füzet ára 3 frt. 60 kr.)
- Civilprozessordnung** und Executions-Verfahren. G.-Art. 1868: LIV., 1881: LIX., LX. u. hierauf bezügliche Ministerial-Einführungs-Verordnungen. I—IV. Heft. (Ráth Mór. 8-r. 270, 36 l. az egész mű előfizetési ára 2 frt. 50 kr.)
- Concursgesetz,** Ungarisches. XVII. Gesetzartikel v. J. 1881. Mit Anmerkungen, Paralellstellen und Erläuterungen. Nach dem Ungarischen des Dr. Benjamin Zsögöd. 2. Auflage. (Ráth Mór. n. 8-r. 116 l. ára 1 frt.)
- Dankó Josef.** Albrecht Dürer's Schmerzensmann. (Különlenyomat az »Ungarische Revue« 1882. III. füzetéből. Franklin-társulat. 8-r. 31 l. 4 illusztráció, ára ?)
- Deutschen, Die,** in Ungarn und Siebenbürgen und der »Deutsche Schulverein.« (Különlenyomat a »Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt« 2513-ik és következő számaiból. Nagy-Szeben. 8-r. 211 l. ára ?)
- Doleschall E. A.** Evangelischer Konfirmanden-Unterricht. II. Aufl. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 40 l. ára ?)
- Egan Edward.** Die Stellung der Milchwirtschaft im heutigen landwirthschaftlichen Betrieb. Vortrag gehalten am 11. März 1882 im »Club der Landwirthe« zu Budapest. (Grill Károly. n. 8-r. 59 l. ára 60 kr.)
- Eichfels Erwin.** Der Racheschwur im Geisterschlosse oder Gold und Blut. Neuester Roman. 15—22. Heft. (Fuchs testvérek. 8-r. 673—1056 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Erklärungen,** Deutsche, aus Siebenbürgen. (Különlenyomat a »Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt« 25. 32. és következő számaiból. Nagy-Szeben. Drodtleff József. 8-r. 119 l. ára ?)
- Evangelien,** Die, Lekzionen und Episteln für alle Sonn- und Festtage des katholischen Kirchenjahres mit der Leidensgeschichte unseres Heilandes. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 288 l. ára kötve 41 kr.)
- Executions-Verfahren.** G.-Art. 1881: LX. und hierauf bezügliche Ministerial-Verordnungen. I. Heft. (Ráth Mór. n. 8-r. 1—132 l. az egész mű előfiz. ára 1 frt. 50 kr.)
- Fesztory Ludwig.** Graf Stephan Széchenyi. Vortrag. (Nagy-Szeben. Schmiediecke A. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)
- Foith Karl.** Andeutungen gerichtet auf die Erkenntniss dessen, dass sämtliche Gesteinmassen primärer Art aus dem Meereswasser durch die Organismen niedergeschlagen worden seien. (Kolozsvár. Stein János nyomd. 8-r. 11 l. ára ?)
- Frohmann Peter.** Hydropathische Notizen. Gesammelt in einer 50-jährigen Praxis. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. IV, 112 l. ára 1 frt.)
- Gall Josef.** Kurzgefasste praktische Grammatik der kroatianischen Sprache mit vielen Gesprächen, Redensarten u. s. w. oder Vademecum für Reisende in Croatien,

- Slavonien, Dalmatien, Bosnien, Herzegowina, Serbien u. Montenegro (Zágráb. Mačnjak és Senftleben. 32-r. 138 l. ára 60 kr.)
- Gáspár Johann.** Lesebuch für die dritte Klasse der Volksschule. Im Auftrage des k. ung. Kultus- und Unterrichtsministers aus dem Ungarischen übersetzt und bearbeitet von A. Lederer. (M. k. állam. 8-r. 208 l. bolti ára kötve 30 kr.)
- Gáspár Johann.** Lesebuch für die vierte Klasse der Volksschule, aus dem Ungarischen übersetzt und bearbeitet von A. Lederer. (Magyar kir. állam. 8-r. 260 l. ára kötve 34 kr.)
- Gebethbuch,** Israelitisches, mit besonderer Berücksichtigung des Bedürfnisses der Jugend. Herausgegeben vom mähr.-sehl. israel. Lehrerverein. V. Auflage. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa. 8-r. 328 l. ára kötve 42 kr.)
- Gönczy Paul.** Deutsches ABC und Lesebuch für die erste Volksschulklasse. Bearbeitet von A. Lederer. (Magy. kir. állam. 8-r. 112 l. ára 15 kr.)
- Györfly Iván.** Naturlehre (Physik.) Handbuch für Schüler der Elementar-, Volks- und Wiederholungsschulen. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Halász Alexander.** Was der Schulverein will. (Révai testvérek. 8-r. 30 l. ára 40 kr.)
- Heinrich Gusztáv.** Deutsches Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten, insbesondere für Obergymnasien und Oberrealschulen. III. Bd. Mit einem Grundriss der deutschen Literaturgeschichte. 2-te sehr verm. Aufl. (Lampel Róbert. n. 8-r. IV, 406, VI l. ára 1 frt 80 kr.)
- Heinze's** Anklageschrift »Hungarica« im Lichte der Wahrheit. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 151 l. ára 1 frt.)
- Hochmuth Abraham.** Gottes-Erkenntnis und Gottesverehrung als Lehr- und Handbuch zum Religionsunterrichte in Lehrer-Präparanden und in den oberen Klassen der Mittelschulen. (Franklin-társulat. 8-r. 206 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Instruction** über die Verfertigung der forstwirtschaftlichen Betriebs-Pläne, erlassen vom k. ung. Ackerbau-, Industrie- et Handelsminister, vom Jahre 1880. Uebersetzt von J. Batyka. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 127 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Instruction** über das in den siebenbürgischen Landestheilen, ferner in dem Territorium der ehemaligen Comitate Kraszna, Mittel-Szolnok, Zarand und des ehemaligen Kővarer Distrikts in den Besitzregulierungs-, Proportionierungs- und Commissarings-Angelegenheiten zu befolgende Verfahren. (Nagyszeben. Drotleff József. 8-r. 63 l. ára 1 frt.)
- Jahrbuch** des siebenbürgischen Karpathen-Vereins. II. Jahrgang. 1882. (Nagy-Szeben. Egyet. 8-r. 242 l. két táblával, ára ?)
- Jekelfalussy Josef.** Bevölkerung der Länder der h. Stefans-Krone sammt Nachweisung des Gebietes, der Wohnungsverhältnisse und Hausthiere. Mit Benützung der Ergebnisse der im Jahre 1880. vollzogenen Volkszählungen und anderer amtlichen Daten. Unter Aufsicht des Karl Keleti. Nach dem ungarischen Originale. (Athenaeum. 16-r. 32 l. ára 50 kr.)
- Jókai M.** Ausgewählte Schriften. I. und II. Bd 15–39. Lief. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 193–304, 1–265, 1–240 1–210, és 1–160 l. egy-egy füzet ára 25 kr.)

- Justizministerial-Verordnungen** über das Verfahren in Wechselangelegenheiten und über die Regelung des Handelsverfahrens in und ausser Streitsachen. (Anhang z. d. ung. Handels und Wechselgesetzen.) (Ráth Mór. nagy 8-r. 45 l. ára 60 kr.)
- Kayserling M.** Die Blutbeschuldigung von Tisza-Eszlár. (Lampel Róbert. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Kézmárszky Theodor.** Lehrbuch der Geburtshilfe für Hebammen. (Grill Károly. n. 8-r. 248 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Kirchenfürsten, Englische, und Staatsmänner** über die Judenverfolgungen in Russland und über die sogenannte »Juden-Frage« im Allgemeinen. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 25 l. ára ?)
- Konkursgesetz.** XVII. Gesetz-Art. v. J. 1881. Herausgeg. v. kön. ung. Ministerium des Innern. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 101 l. ára 36 kr.)
- Konkursgesetz** italienisch. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 88 l. ára 50 kr.)
- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration. Autorisirte deutsche Ausgabe. 26—40. Lfg. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 1—715 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration. III. Bd. I. Hälfte. Das Zeitalter der Hoffnungen u. Enttäuschungen. 1860—1862. Autorisirte deutsche Ausgabe. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 1—336 l. a teljes kötet ára 6 frt.)
- Kurort, Der, Buziás in Ungarn.** (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 32 l. 12 fényképpel és egy vasuti térképpel, ára ?)
- Kvaternik Eugen.** Was ist die Wahrheit? Eine Erwiderung auf das Szalay'sche Pamphlet, betitelt »Zur kroatischen Frage« (A horvát kérdéshez.) (Zágráb. Muenjak és Senfleben. 8-r. VII, 281 l. ára 80 kr.)
- Landesgesetze f. d. Jahr 1881.** Herausgeg. v. kön. ung. Ministerium des Innern. 1—4. Heft. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 1—836 l. ára 2 frt. 86 kr.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1881. Herausg. vom kön. ung. Ministerium des Innern. IV. Heft. LXII—LXXIII. (Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 791—836, IV l. ára 20 kr.)
- Leiden, Die, und Verfolgungen der Juden und ihre Beschützer** in chronologischer Reihenfolge. Von Pharao 1650 vor Christi Geburt bis zur Gegenwart. Von H. E. (Zilahy Sámuel. 8-r. XVI, 141 l. ára 75 kr.)
- Leitfaden** zum Unterricht in den vom Gesetz für Volksschulen vorgeschriebenen Lehrgegenständen. (Pozsony. Mosonyi esperesség. 8 r. 136 l. ára ?)
- Mangold Heinrich.** Führer durch Balaton-Füred. (Füred am Plattensee.) (Zilahy Sámuel. k. 8-r. IV, 54 l. és 1 arezkép, ára 50 kr.)
- Mikszáth Koloman.** Die guten Hochländer. Ungarische Dorfgeschichten. Uebertragen durch Dr. Adolf Silberstein. (Grimm Gusztáv. 8-r. VI, 152 l. és 28 illusztráció, ára 2 frt. 50 kr.)
- Mittheilungen** aus dem Jahrbuche der kön. ungarischen geologischen Anstalt. VI. Band. 2. Heft. (L. Staub M.)
- Molnár Johann.** Chemische Untersuchung des Tabakrauches. (Buschmann Ferencz nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Mosaismus, Der reine, interconessionelle Religionslehre.** II. Vom Verfasser der Religion des kommenden Jahrhunderts. (Aigner Lajos. 8-r. 56 l. ára ?)

- Nagel Junius.** Die k. u. k. ausschl. privil. Superator-Feuerschutzplatten. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 24 l. ára ?)
- Neményi Ambros.** Hungaricae res. Ein Commentar zu dem Aufruf des »Allgemeinen deutschen Schulvereins« in Angelegenheit der Unterdrückung der Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen. (Különlenyomat az »Ung. Revue« 1881. évi január 1-ső számából. Kilián Frigyes. 8-r. 36 l. ára 40 kr.)
- Neményi Ambros.** Hungaricae res. Ein Commentar zu dem »Aufruf« und zu dem »Offenen Schreiben« des »Allgemeinen Deutschen Schulvereins« in Angelegenheit der Unterdrückung der Deutschen in Ungarn und Siebenbürgen. 2-te, verm. Auflage. (Aigner Lajos. 8-r. 40 l. ára 30 kr.)
- Neuda Max.** Einspruch des Leopold Abeles wider die Anklageschrift der Staatsanwaltschaft in Wr.-Neustadt. (Pozsony. Stampfel, Eder és társa nyomdaja. 8-r. 76 l. ára ?)
- Notizen,** Statistische, über Verwaltung, Grösse, Eintheilung, Betrieb und Production der erzherzogl. Herrschaft Ungarisch-Altenburg. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 54 l. ára ?)
- Obert Franz.** Heimathkunde für die siebenbürgisch-sächsischen Volks- und Bürgerschulen. Im Anschluss an das Unentbehrlichste aus der Himmelskunde. II. Aufl. (N.-Szeben. Krafft W. 8-r. 78 l. ára ?)
- Orbók Moritz und Kaszap Anton.** Geografie vom Neutraer Komitate. Zum Gebrauch für die III. Klasse der Volksschule nach dem minister. Lehrplane. (Pozsony. Szerzők. 8-r. 55 l. ára füzve 25 kr., kötve 30 kr.)
- Pesty Friedrich.** Die Entstehung Croatiens. Aus dem ungarischen Manuscripte. (Különlenyomat az 1882. évi »Ung. Revue«-ből. Kilián Frigyes. 8-r. 86 l. ára 80 kr.)
- Pulzsky's Memoiren.** Meine Zeit, mein Leben. 4—23. Heft. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 145—427; IV, 1—336; 1—256 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Pulzsky Karl.** Raphael Santi in der ungarischen Reichsgallerie. Mit 14 Illustrationen im Text. (Különlenyomat az »Ung. Revue«-ből. Kilián Frigyes. 8-r. 47 l. ára 60 kr.)
- Rosenfeld Aladár.** Ueber Lessing. Mit besonderer Rücksicht auf seine Religionsphilosophie. (Neuwald J. 8-r. 34 l. ára ?)
- Schenzl Guido.** Beiträge zur Kenntniss der erdmagnetischen Verhältnisse in den Ländern der ung. Krone. (Kilián Fr. 4-r. XII, 539 l. 8 táblával, ára 12 frt.)
- Scherer Franz.** Bilder aus dem serbischen Volks- und Familienleben. (Ujvidék. Jocić Luka és társa. 8-r. 212, 7 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Schlick Josef.** Deutsches Sprachbuch mit Uebungsaufgaben für die zweite Volksschulklasse. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 52 l. ára 15 kr.)
- Schmid Theodor.** Die Pflege der Gesangkunst in Budapest. (Aigner Lajos. 8-r. 50 l. ára 30 kr.)
- Schwicker J. H.** Allgemeine Geographie mit besonderer Rücksicht auf die österr.-ungarische Monarchie. 3-te durchgeh. verb. Auflage. (Aigner Lajos. 8-r. 207, VI l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Schwicker J. H.** Geographie von Ungarn mit einem kurzen Abrisse der allgem. Geographie. Für Volksschulen. 8-te, verb. Aufl. (Aigner Lajos. 8-r. 92 l. ára kötve 40 kr.)

- Schwicker.** Julius Schwarcz und seine Schriften. (Lauffer V. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Staub M.** Mediterrane Pflanzen aus dem Baranyaer Komitate. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der kön. ung. geologischen Anstalt. VI. B. 2. Heft. Légrády testv. 8-r. 25—45 l. az egész kötet ára 2 frt.)
- Stavenow Jaksics.** Lose Blätter aus meinem Tagebuche. (Szerző. 8-r. XV, 292 l. ára füzve 80 kr., kötve 1 frt 50 kr.)
- Stefanovic Johann.** Die Trockenlegung des Werschetz-Alibunarer Morastes und der Kanal Szatmar-Arad-Palanka. (Versecz. Özvegy Kirchnerné nyomdája. 8-r. 41 l. 3 grafikai táblával, ára ?)
- Székely Joseph.** Das Gefälls-Strafverfahren in beiden Hälften der österreich-ungarischen Monarchie. (Révai testvérek. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)
- Taródy Flóris.** Zeitschrift für mathematischen und naturwissenschaftlichen Unterricht. Herausg. von J. C. V. Hoffmann. XII. Jahrg. 2. Heft. (Különlönyomat a »Tanáregyleti közlöny« 1881. évi 17-ik számából. 8-r. 7 l. ára ?)
- Tormay Béla.** Bericht der k. k. Veterinär-Lehranstalt in Budapest für das Schuljahr 1880/1. (Athenaeum. 8-r. 94 l. ára ?)
- Teutsch,** Traugott, Schwarzburg. Histor. Erzählung aus dem Sachsenlande. Lief. 1—18. (Brassó. Dressnandt Henrik. 8-r. 1—576 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Theissblüthen.** (Tiszai sulyom). (Zilahy Sámuel. 8-r. 36 l. ára 50 kr.)
- Unterrichts-Wesen,** Das ungarische, am Schlusse des Schuljahres 1879—80. Nach amtlichen Quellen dargestellt. (Egyetemi nyomda. n. 8-r. 232 l. ára ?)
- Vaszary K.** nach Michael Horváth. Kurzgefasste Geschichte von Ungarn. Zum Gebrauche für untere und Mittelschulen. III. Auflage. (Franklin-társulat. 8-r. 247 l. ára 1 frt.)
- Vereinigung,** Die, des Kapitelarchives von Karlsburg und des Konvent-Archives von Kolosmonostor mit dem Landesarchiv in Ofenpest. (Nagyszeben. Drotleff József nyomdája. 8-r. 11 l. ára ?)
- Verhältniss,** das historisch-diplomatische, des Königreichs Kroatien zu der ungarischen Sanct Stephans-Krone. 2., revidirte u. vermehrte Auflage. (Zágráb. Muenjak és Senfteleben. 8-r. II és 232 l. ára 30 kr.)
- Volksschul-Lesebuch.** I. Band. (L. Gönczy Paul.)
- Volksschul-Lesebuch.** IV. Band. (L. Gáspár Johann.)
- Vorkehrungen,** Die veterinären, auf dem Borstenviehmarkt in Steinbruch bei Budapest. Die Geschichte des Marktes nebst einen Rückblick auf die Schweinezucht und den Borstenviehhandel in Ungarn. April 1882. (Athenaeum. 8-r. 18 l. ára ?)
- Wahrheit** gegen Irrthum. Aufklärung über Magnetismus, Spiritualismus und Spiritismus. Gesammelt vom Verfasser A. M. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 58 l. ára 25 kr.)
- Zách'sche,** Die, Schwinghebel-Maschine. The Záchs Swinging-lever Engine. La machine à levier-oscillant de Zách. (Wilckens és Waidl nyomdája. 4-r. 15 három hasábos l. ára ?)
- Zola Emile.** Der häusliche Herd. (Pot-bouille.) Roman. Aus dem Französischen übersetzt von Armin Schwarz. Mit Portrait des Verfassers. 1—16. Heft. (Grimm Gusztáv. 8-r. 1—639 l. egy füzet ára 20 kr.)

- Zola Emile.** Der häusliche Herd. 2 Bände. (Grimm Guszláv, 8-r. 639 l. a két kötet ára 3 frt.)
- Báchorky, Zábavné. Seš. I—II.** (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 96, 95 l. egy füzet ára 12 kr.)
- Braxatoris Karel.** Křesťanský evangelický A. W. katechismus podle mensejho katechismu doktora Martina Luthera s připravou ke konfirmaci, pro mensej i většj mladež ewangelickau. (Franklin-társulat. 8-r. 127 l. ára fűzve 25 kr., kötve 30 kr.)
- Čítanka pre prostonárodnie školy. Prvý svázok.** (L. Gőnczy Pavel.)
- Gőnczy Pavel.** Slovenski Slabikár a prva čítanka pre prvú triedu národných škôl. Slobodne preložil a prepracoval Ján Kadavý. (Čítanka pre prostonárodnie školy. I. sv. Magy. kir. államnyomda. 8-r. 111 l. ára 15 kr.)
- Grübner G. A.** Robinson Crusoe. Spracoval A. Sokolík. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 222 l. 8 képpel, ára ?)
- Knižnica slowenského ľudu.** Rediguje: L. W. Rizner. H—III. swázok. (L. Rizner. L. W.)
- Lichard Daniel G.** Slovenská obrázková čítanka hospodárska. I. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 185 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Orbók Mór a Kaszap Anton.** Zemepis Nitranskej stolice. Na základe ministerského návrhu pre III. triedu národných škôl. (Pozsony. Szerzők. 8-r. 51 l. ára fűzve 25 kr., kötve 30 kr.)
- Protokoll dištriktuálného ev. a. v. prednunnajského v Prespurku dne 7. a 8. septembra 1881. odbyvaného konventu.** (Szakoleza. Egyházkerület. 2-r. 20, 5 l. ára ?)
- Rizner L. W.** Zábavné večery. Poučno-zábavné rozprávky, verše, články a rozličné drobnosti. I. (Knižnica slowenského ľudu. Sw. III. Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 95 l. ára 20 kr.)
- Rizner L. W.** Od srdca k srdcu. Kytočka, ktorú zo svojich veršikov mladým i starým. (Knižnica slowenského ľudu. II. Swázok. Szakoleza Skarnitzl József nyomdája. 8-r. 72 l. ára 20 kr.)
- Sbierka krajinských zákonov na rok 1881.** Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnútra. (Pesti könyvnyomda-részv. társaság 8-r. 844, V l. ára 3 frt. 20 kr.)
- Slabikár, Slovenský,** pro katolicke školy v kráľovstve uhorskom. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 8-r. 88 l. ára kötve 16 kr.)
- Slabikár a prvni čítanka pro školy ewangelické a. v. IV. vidání.** (Vág-Besztercze. Zólyomi esperesség. 8-r. 96 l. ára ?)
- Zigmondik Ján.** Skoia maďarskej reči. Pre slovenské ľudove školy. I. (Szakoleza. Skarnitzl József örökösei. 8-r. 48 l. ára 14 kr.)
- Antunovich Jvanu.** Naputak za one koji osičaju napast postati Nazarenom. (Kalocsai. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. IV, 261 l. ára ?)
- Balmesa J.** Razum i životu preveo J. Rieger. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. 90 l. ára 10 kr.)
- Božji vrti,** molitvena knjiga kršćanom namienjena s kršćanskim naukom, molitvami i pjesmami za svako vrijeme nakićena. Uredio jedan-dobar kršćanin. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. XIV, 288 l. ára 50 kr.)
- Brčera Petra,** put u Rim, putopisne ertice. (Pretiskano iz »Pučkih Novinah«) (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 16-r. 106 l. ára 30 kr.)

- Carevič naš**, nasljednik, spomenica hrvatskoj mladezi prigodom vjenčanja nj. e. k. visosti carevića Rudolfa sa Stefnijom, sa slikami. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. 42 l. ára 20 kr.)
- Cievare Ljudovita**, dvie zabavne igre hrvatskomu krasnomu spolu I. Tvčkarica. II. Pitanja i odgovori. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. 48 l. ára 20 kr.)
- Cievare Ljudevita**, Sibila iliti ciganka-gatalica na zabavu hrvatskomu pučanstvu novo izdanje u štokavštini. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. 42 l. ára 30 kr.)
- Došena Vida**, sedmoglava aždaja, drugo po Davidu Starčeviću izpravljeno izdanje. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. IV és 222 l. ára 20 kr.)
- Dnevnik sabora hrvatskoga od godine 1861.** (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. n. 4-r. II, 934 l. ára 3 frt.)
- Feuillet-a**, Mala knjeguja, preveo Janko Jurković (iz »Pozora.«) (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. 96 l. ára 80 kr.)
- Gruntovni red i naknadne mu naredbe.** (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. 124 l. ára 60 kr.)
- Gundulića Ivana**, različite pjesni. 2 izdanje Matice ilirske od god 1848. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 16-r. 240 l. ára 20 kr.)
- Hajdenaka Andrije**, njemačko-hrvatsko nazivlje pri podučavanju ženskoga ručnoga posla u pučkih i građanskih školah. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. 64 l. ára 10 kr.)
- Hajdenaka Andrije**, djetinje sigre za mladež obojega spola. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. VIII és 88 l. ára 40 kr.)
- Jaisa O. E.** Jsus prijatelj djece, ili pustite k meni malene, molitvena knjižica s najobičnijimi pjesmami ze djece sa naslovnom slikom 3. izdanje. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 32-r. XVI, 214 l. ára 20 kr.)
- Jakića Antuna**, hrvatski trgovac ili trgovački listar za trgovce i trgovačke učenike. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. VIII, 120 l. ára 60 kr.)
- Jakovljevića Marijana**, hrvatske pučke propoviedi 3 svezka. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. XV, 824 l. ára 1 frt.)
- Kalinčaka J.** Reštauracija, Slika iz davnih vremena, slovačka pripovjedka preveo Jos. Eug. Tomić. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. 100 l. ára 20 kr.)
- Kozarca N.**, priče djeda Nike. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 16-r. 192 l. ára 40 kr.)
- Kraljević Marko** u narodnih pjesmah stumačem turskih i nekih drugih manje poznatih rieči. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. II, 256 l. ára 90 kr.)
- Kukuljevića-Sakcinskoga Ivana**, dodatak k bibliografiji hrvatskoj. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. VI, 32 l. ára 5 kr.)
- Kukuljevića-Sakcinskoga Ivana**, borba Hrvata s Mongoli i Tatari. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. n. 8-r. 112 l. ára 20 kr.)
- Kvaternika Eugena**, politička razmatranja na razkriju hrvatskoga naroda, posojetio svim mislećim domoljubnim Hrvatom. Svezčić I. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. 80 l. ára 20 kr.)
- Lessinga G. E.** Emilija Galotti drama u 5 činah prevela Ljubica Marikova. (Zágráb. Mučnjak és Senftleben. 8-r. 97 l. ára 20 kr.)
- Manifest** e. kr, naredbe i propisi od 15 srpuja 1881 glede spojenja hrvatsko-

slavonske Krajine s kraljevinom Hrvatskom i Slavonijom. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)

Marika Vjenceslava Zaboja, pouka okučanstvu, za školsku idomaču porabu, sv ezak I. II. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 96, 80 l, a két kötetnek ára 60 kr.)

Marika Vjenceslava Zaboja, kratak sveobći zemljopis za mladež narodnih učiona. 3. izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 82 l. ára 35 kr.)

Marika Vjenceslava Zaboja, Ljubice, sbirka pripovidaka za našu mladež, sa slikom O. Andrije Kačić-Miošića. 2. izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 112 l. ára 40 kr.)

Marika Vjenceslava Zaboja, kratko prirodoslovje za mladež pučkih učiona, 4. sa 65. slika povećano izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 80 l. ára 35 kr.)

Marika Vjenceslava Zaboja, geometrijsko oblikoslovje za mladež pučkih učiona po Ivanu Hrdi. 2. go izdanje sa 43. slike. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 64 l. ára 30 kr.)

Milovanka darak dobroj dječici sa 12 bojadisanih slika i 12 listova teksta. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 12 levél, ára 40 kr.)

Na uspomenu 14 srpnja 1879 kao na dan prenosa Preradovićevih kosti u hrvatsku zemlju sa slikom Petra Preradovića. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 16 l. ára 10 kr.)

Nagy Laslovi. Upraznjenje besjedi i rozuma voditelina knjiga djelja učiteljovi vo I. i II. klassi narodnih školi. Porusiki nanovo peredjelano. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 177 l. ára 30 kr.)

Okružnica o. kr. glavnoga zapovjedništva kao krajiske zemaljske upravne oblasti u Zagrebu od 18 svibuja 1879 predsj. br. 1737 (ima se smatrati kaododatak k gontovnom redu.) (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. VI, 70 l. ára 30 kr.)

Pjesmarica nova, ili sbirka najobičnijih pjesmica koje obicaju djeca pueklih škola pjevati u crkvi i školi, drugo izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 144 l. ára 20 kr.)

Ploetza Karla Francezka vježbenica s oznacenim izgovorom za pocetnike po 30 izdanju priredio Fr. Suller. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. VI, 218 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Pravoslavac kućni novi, ili kratak izvadak iz najpotrebitijih zakona i naredaba sa raznovrstnim primjeri kao : punomoćja, očitovanja, molba, tužba, ugorova, oporuka, obveznica, mienica, namira i svjedoeba 3. pregledano i sa najnovijimi zakoni popunjeno izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 292 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Robnzon Kruzoe, vrlo zanimiva pripovjest za mladež sa 52 slika. 2. izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 196 l. ára 50 kr.)

Sbornik ugarsko-hrvatskih skupnih zákonah. Godina 1881. Broj. 41—46. (M. k. egyetemi nyomda. 4-r. 257—276 l. ára ?)

Stojnovića Mijata, Sbira hrvatskih narodnih posloviceah i rieči. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 272 l. ára 50 kr.)

Tommasea Nikole, savjeti mladezi preveo iz talijanskoga Božo Korleat. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 16-r. XVI, 96 l. ára 30 kr.)

Tomšića Ljudevita, početnica hrvatske povjestnice za mladež puekih škola 3.

izpravljenno i popunjeno izdanje. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 68 l. ára 30 kr.)

Turgenjeva Ivana, Dvorjansko gnjezdo, pripovjedka preveo Josip Miškatović. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 8-r. 172 l. ára 50 kr.)

Varjačica Jos. Ljudevita, Potoenice, zabavno pouéne pjesme i pripovjesti mladeži nasoj. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. 136 l. ára 40 kr.)

Zahara Ivana, Pjesme. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 16-r. IV, 152 l. ára 1 frt 20 kr.)

Zorca Franje, kvčarski propisi u Hrvatskoj i Slavoniji i vojnoj krajini. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. 32-r. XIV, 108 l. ára 50 kr.)

Chajza Pawla, Cziparska njewesta. Preveo Steva Tokin. (Verseez. Kirchner J. E. özvegyének nyomdája. 8-r. 120 l. ára ?)

Citanka za narodne škole. 1. sveska. Srpski bukvar sa osnovnom citankom za prvi razred narodne škole. (A m. kir. vallás- és közoktatásügyi minisztérium által elfogadott mű. M. kir. államnyomda. 120 l. bolti ára 15 kr.)

Citanka za narodne škole. 2. sveska. Srpska citanka za drugi razred narodne škole (A m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium által elfogadott mű. M. kir. államnyomda. 8-r. 144 l. ára 24 kr.)

Knjige u srpskom jeziku. 3—6. (L. Koenig.)

Koenig. Neven ezvetye. Pripovetke za deczu: Posrbio Csika Steva. I—II. — 2. izdanje. (Knjige u srpskom jeziku. 3—4. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 40, 21 l. ára 20, 10 kr.)

Koenig. Riznica pripovedaka za deczu. Posrbio Csika Steva. 2. izdanje. (Knjige u srpskom jeziku. 5. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 59 l. ára 20 kr.)

Koenig. Kovežiits pripovedaka za deczu. Posrbio Csika Steva. 2. izdanje. (Knjige u srpskom jeziku 6. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 45 l. ára 20 kr.)

Pripovetke, Tri, s nemeakog od Nikole Markovića. (Verseez. Markovics. 8-r. 75 l. ára ?)

Roder Adolf. Pastava za temeljno ucenje magyarskog jezika. Srpski od Stevana Konjovitscha i Koste Beritscha. (Zombor. Karakasević Milivoj. 8-r. 20 l. ára 20 kr.)

Collectiunea legiloru din anulu 1881. Editiunea ministeriului reg. ung. de interne. (Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság. 8-r. 892 l. ára 3 frt 40 kr.)

Geografia pentru scolele poporali. Cursulu I. Editiunea II. (Balázsfalva. Görög-katholikus papnővelde nyomdája. 8-r. 48 l. ára füzve 20 kr.)

Göucz Pavelu. Elementariu séu ABC-dariu pentru scóiele poporale romanesci. De Toma Rosiescu. Reproductiunea rezervata. (Legendariu pentru scolele poporali. Tom. I. Magyar kir. államnyomda. 8-r. 112 l. ára 15 kr.)

Legendariu pentru scolele poporali. Tomulu I. (L. Gönezy Pavelu.)

Popescu J. Antéia carte de lectură si învățătură, pentru scóiele poporale române. Editiunea IV. (Nagy-Szeben. Filtsch S. nyomdája. 8-r. 80 l. ára ?)

Popu Corneliu. Regule de bon-ton. (Balázsfalva. Görög-kath. papnővelde nyomdája. 8-r. 48 l. ára 20 kr.)

Vancsa Joanu. Anghir'a mantuirei carticea de rogatiuni si de cantari pentru mangalarea sufleteara a dreptu credintiosiloru crestini. Editiunea II. (Szamos-Ujvár. Görög-kath. egyházmegyei nyomda. 8-r. 139, 3 l. ára 50 kr.)

- Lăzăriceșu Joan.** Elemente de poetică română. In usul tinerimei gimnasiale si preparandiile. (Nagy-Szeben. Krafft W. 8-r. 90 l. ára ?)
- Gönczy Pavel.** Rukovolstvo k ucinju russnaczkoe azbuki i pervonacalnoje citanki. — Džela uciteljovi Po. russikij znova perevedleno. (A m. kir. miniszterium által kosszorizott pályamű. M. k. államnyomda. 8-r. 76 l. ára 22 kr.)
- Ordinanza del ministro della Giustitia sull' attivazione della ege sui concorsi** (Art. di legge XVII. 1881) nella città di Fiume a nel suo distretto. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 8 l. ára 10 kr.)
- Mesures vétérinaires au marché de pores à Kőbánya près Budapest.** Histoire du marché jointe à une revue sur l'élevage et le commerce de la race porcine en Hongrie. Avril 1882. (Athenaeum. 8-r. 17 l. ára ?)
- Knauz Ferdinandus.** Monumenta ecclesiae Strigoniensis. Jussu et sumptu eminent. et reverend. Joannis cardinalis Simor, principis primatis, archiepiscopi Strigoniensis cet. cet. Tomus II. Ab a. 1273 ad a. 1321. Nro. 1—927. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 4-r. 16, XLIX, 883 l. 6 könyomatú táblával és 14 fába vésett pecséttel, ára 10 frt.)
- Roskovány Augustinus.** Matrimonium in ecclesia catholica potestati ecclesiasticae subiectum: cum amplissima collectione monumentorum. Tomus IV. (Nyitra. Schempek E. és Huszár Imre nyomdája. 8-r. XX, 738 l. ára 5 frt.)
- Roskovány Augustinus.** De matrimoniis mixtis. Tomus VII. Monumenta et literaturam usque a. 1881. item repertorium in VII tomos complectens. (Nyitra. Schempek E. és Huszár István nyomdája. 8-r. XVIII, 700 l. ára 4 frt.)
- Simor Joannis Cardinalis.** Princ. Primatis R. H. et Archiepiscopi Strigoniensis, Epistolarum Pastoralium et instructionum selectarum volumen primum. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. n. 8-r. VII, 447 l. ára ?)
- Zádori Joannes.** Syntagma theol. dogm. fundamentalis. Fasciculus primus. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. n. 8-r. 80 l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- **Annuario marittimo per l'anno 1882.** Compilato per cura dell' i. r. governo marittimo in Trieste e del r. governo marittimo in Fiume. XXXII. annata. (Triest. Osztrák-magyar Lloyd. 8-r. 106, CXLIV, 311, 7 l. ára ?)
- Austriaca.** Betrachtungen und Streiflichter. (Lipese. Duncker és Humblot. 8-r. 245 l. ára 5 márka.)
- Beiträge zur Paläontologie Oesterreich-Ungarns und des Orients.** Herausgeg. von E. v. Mojsisovics u. M. Neumayr. Band I. II. Heft 1—2. (Bécs. Hölder Alfr. 4-r. 326 l. 29 táblával, 70 l. 13 láblával, a teljes mű ára 20 frt.)
- **Belot Adolphe.** La bouche de madame X*** II. édition. (Paris. Dentu E. 8-r. 316 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Conducteur,** Der. Officielles Coursbuch der österr.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der österr.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course nebst d. wichtig-

sten Eisenbahnverbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten u. an d. Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XII. Jahrg. 1882. Jan.—Jun. (Bécs. Waldheim. 8-r. XLVIII, 216; XLVIII, 216; XLVIII, 216; 283 l. egy-egy füzet ára 50 frt.)

Czerlien Markus. Unser Kaukasus und dessen sistematische Pacificirung. Eine vergleichende Studie. (Bécs. Seidel L. V. s fia. 8-r. 54 l. ára?)

Egypten. Seine politische Bedeutung für Oesterreich-Ungarn und Deutschland. (Bécs. Gerold Károly fia. 8-r. 31 l. ára 35 kr.)

Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. (Geschichte der Kämpfe Oesterreichs.) Herausgegeben von der Abtheilung für Kriegs-Geschichte des k. k. Kriegs-Archivs. VIII. Band. I. Serie. (Mit 7 Karten Beilagen.) Spanischer Successions-Krieg. Feldzug 1706. Nach den Feld-Acten und anderen authentischen Quellen bearbeitet von Emil Mayerhofer und Camillo Komers. (Bécs. Cs. kir. tábornok. 8-r. XIV, 342 l. ára 15 frt.)

Gestütsbuch, Officielles, für Oesterreich-Ungarn, enth.: die in Oesterreich-Ungarn befindl. Vollblutpferde. Herausgeg. von der Gestüts-Commission d. Jockey-Clubs f. Oesterreich. Bearb. von C. Wackerow. Band II. (Bécs. Beck Fr. n. 8-r. 317, LIV l. ára 6 frt.)

Gätschenberger Stephan. Die Nachbar-Puszten. Roman aus der ungarischen Gesellschaft. (Lipese. Friedrich Vilmos. 8-r. 223 l. ára 4 márk.)

Götz W. Das Donaugebiet mit Rücksicht auf seine Wasserstrassen nach den Hauptgesichtspunkten der wirthschaftlichen Geographie dargestellt. (Stuttgart. Grüniger Károly. 8-r. XVIII, 481 l. ára 8 márk.)

Greiner Ludwig. Ungarisches Familienbuch. Mit einer Einleitung von Ernst v. Wolzogen. (Berlin. Auerbach A. B. 8-r. VIII, 336 l. ára?)

Hann J. Ueber die monatlichen und jährlichen Temperaturschwankungen in Oesterreich-Ungarn. (Sitzb. d. k. Akad. d. Wissensch. 84. Bd. II Abth. 1881. Dez. (Bécs. Gerold Károly fia. n. 8-r. 73 l. ára 50 kr.)

Heksch Alexander. Illustrierter Führer durch Ungarn und seine Nebenländer (Siebenbürgen, Croatien, Slavonien und Fiume.) (Bécs, Budapest, Lipese. Hartleben A. 8-r. XXXII, 272 l., 52 illustráció, 4 térkép, ára 2 frt.)

Heksch Alexander. Illustrierter Führer durch Budapest und Umgebungen. (Bécs. Budapest, Lipese. Hartleben A. 8-r. XVI, 272 l., 40 rajzzal, 7 térképpel és Budapest térképével, ára 2 frt.)

Hof- und Staats-Handbuch der österreichisch-ungarischen Monarchie für 1882. (Bécs. Cs. k. udvari- és államnyomda. 8-r. XXII, 954 l. ára 5 frt. 80 kr.)

Holub Emil. Die Colonisation Afrikas. Die Engländer in Süd-Afrika. Vom Standpunkte der Erforschung und Civilisirung. I. Die Eingebornen-Frage Süd-Afrikas. (Bécs. Hölder Alfréd. 8-r. 50 l. ára 60 kr.)

Hülgerth Heribert. Franz Rákóczy I. Tragödie in fünf Acten. (Lipese. Friedrich Vilmos. 8-r. 147 l. ára 90 kr.)

Jacob's Eisenbahnführer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne d. Eisenbahnen u. Dampfschiffe, Bahn-Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lithogr. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn u. Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und

einen Fremdenführer (Reisebeschreibung) n. d. Bahn- und Schifflinien geordnet. VI. Jahrg. Jan.—Juni. Heft I—V. (Bécs. Jacob's Eisenbahnführer kiadóhivatala. 8-r. XXXIII, 300; XXXIII, 300; XXXIII, 300; XXXIII, 300; XXXIII, 300 l., egy-egy füzet ára 50 kr.)

Julia Alfréd. Le csikós. (Páris. Marpon C. és Flammarion E. 8-r. 352 l. ára 2 frt. 10 kr.)

Kalina Antoine. La langue des Tziganes slovaques. (Posen. Zupanski J. K. 111 l. ára 1 frt.)

Klein Julius. Ueber Vampyrella. (Különlenyomat a »Botanische Zeitung« 1882. 12. és 13. sz. Lipse. Breitkopf és Härtel. 8-r. 8 l. egy táblával, ára ?)

Kovács Károly. Neuester ungarischer Trichter oder der beredte Ungar. Grundleiche und leichtfassliche Anleitung, die ungarische Sprache in 12 Tagen ohne Hilfe eines Lehrers sprechen zu lernen. Nebst einem Wörterverzeichnisse vielen Redensarten, Gesprächen, Ortsbenennungen u. einem Fremdenführer von Budapest. (Brünn. Karafiat Fr. 12-r. 135 l. ára 45 kr.)

Körner Wilh. Die Grundzüge der ungarischen Sprache. Wissenschaftliche Beilage zum Programm der Fridrichs-Realschule. Ostern, 1882. (Berlin. Weidmann-féle könyvkereskedés. 4-r. 24 l. ára ?)

Krebs August. Die gewerblichen Vereine Deutschlands, der Schweiz und von Oesterreich-Ungarn. Nach directen Mittheilungen zusammengestellt. 2. Aufl. (Bécs. Hartleben A. kiadása. 8-r. 76 l. ára 1 frt.)

Lafranconi Enea. Rettung Ungarns von Ueberschwemmungen mit 2 Karten in Mappe. (Bécs. Lehmann és Wentzel. ára 8 frt.)

Lausch Adolf und Carl Stubik. Eisenbahn-Schema für Oesterreich-Ungarn. 11. Jahrg. (Bécs. Helf K. 8-r. X, 461 l. ára 2 frt. 50 kr.)

Länder, Die, Oesterreich-Ungarns in Wort und Bild. Herausg. von Dr. Friedr. Umlauf. Bd. XI. Das Herzogthum Krain, das Küstenland und das Königreich Dalmatien geschildert von Prof. Dr. Franz Swida, mit zahlr. Abbild. und 2 Vollbildern in Tondruck. (Bécs. Graeser K. 8-r. 168 l. ára 1 frt. 20 kr., színezve 1 frt. 60 kr.)

Liszt Franz. Gesammelte Schriften. Herausgegeben von Ramann. IV. Band. Aus den Annalen des Fortschritts. Konzert- und Kammermusikalische Essays. Deutsch bearbeitet von Ramann. (Lipse. Breitkopf és Härtel. 8-r. VIII, 273 l. ára 6 márka.)

Loew W. Gems from Petöfi and other Hungarian poets. (New-York. Gr. Eszterházy Pál. 8-r. 128 l. ára 2 frt.)

Ludolf Karl. Der Sprachen- und Völkerkampf in Ungarn. Ein Bericht- und Mahnwort an das deutsche Volk. (Különlenyomat »Aus allen Welttheilen« ez. folyóiratból. Lipse. Mutze Osvald. 8-r. 88 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Marczali Heinrich. Ungarns Geschichtsquellen in Zeitalter der Árpáden. Von der ungarischen Akademie der Wissenschaften gekrönte Preisschrift. (Berlin. Hertz Vilmos. 8-r. X, 163 l. ára 2 frt. 76 kr.)

Metternich's, Aus, nachgelassenen Papieren. Herausgegeben von Richard Metternich-Winneburg. Geordnet und zusammengestellt von Alfons Klinkowström. Autorisirte deutsche Original-Ausgabe. V. Band. 2. Theil. Friedens-Aera 1816—1848. III. Bd. (Bécs. Braumüller V. 8-r. VIII, 654 l. ára 6 frt. 50 kr.)

- Mittheilungen des österr. ung. Export-Vereines.** (Bécs. Gerold és társa. 8-r. 194 l. ára 60 kr.)
- Mittheilungen des österr.-ungar. Export-Vereines.** Die Betheiligung österr. Industriellen bei den Weltausstellungen in Sydney und Melbourne. (Bécs. Gerold és társa. 8-r. V, 488 l. ára 1 frt.)
- Mittheilungen d. k. k. österr.-ung. Consulats-Behörden** zusammengestellt im statist. Departement im k. k. Handelsministerium. X. Jahrg. (Bécs. Cs. k. udvari és állami nyomda. 96 l. ára 4 frt.)
- Orientreise, Die, des Kronprinzen Rudolf.** 16—17. Lief. (Bécs. Bondy Ferencz. 8-r. 481—544 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Plan von Budapest** mit kurzem Wegweiser und Strassenverzeichniss in ungarischer und deutscher Sprache. (Bécs. Hartleben A. k. 8-r. 16 l. és a tervrájsz, ára vászonkötésben 50 kr.)
- Polacco Luigi.** Conforti. Fuori di commercio. (Fiume. Karletzky F. 8-r. XI, 167 l. ára ?)
- Preis-Verzeichniss** der in der österr.-ung. Monarchie und im Auslande erscheinenden Zeitungen und period. Druckschriften für 1882. Bearb. von d. k. k. Postamts-Zeitungs-Expedition. (Bécs. Waldheim R. 4-r. 152 l. ára 50 kr.)
- Prochaska Antoni,** List Andrzej a de Palatio o klesce Warnénskiej. (Lemberg. Gubrijnowisz & Schmidt. 8-r. 38 l. ára 60 kr.)
- Sanuto Marino.** J Diarii. Fascicolo 37—41. (Venezze. Velencei történelmi társulat. 4-r. 1393—1552, 89—770, 96 két hasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Schwarcz Julius.** Die Demokratie. I. Band. 2. Hälfte, 4-te Lieferung. (Lipese. Duncker és Humblot. 8-r. 601—749 l. ára?)
- Schrott Joseph.** Lehrbuch der Staats-Verrechnungskunde der österr.-ung. Monarchie. 3. verb. Aufl. (Bécs. Braumüller Vilmos. n. 8-r. 291 l. ára 3 frt.)
- Stehlik's** Handels-Adressenbuch der Kaufleute und Fabrikanten von Oesterreich-Ungarn. IV. Jahrgang. 1882. (Bécs. Hartleben A. n. 8-r. 904 és LIX l. ára 6 frt.)
- Staré Josef.** Die Kroaten im Königreich Kroatien und Slavonien. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. X. B. 2. Hälfte. Bécs és Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 153 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, nebst diplomatisch-statistischem Jahrbuch. 1882. 119. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XXIII, 1069 l. négy aczélmetszetű arczképpel, ára 6 márka 80 fillér.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der gräflichen Häuser. 1882. 55. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XVIII, 1126 l. egy aczélm. arczképpel, ára 8 márka.)
- Taschenbuch,** Gothaisches genealogisches, der freiherrlichen Häuser. 1882. 32. Jahrgang. (Gotha. Perthes Justus. 8-r. XIV, 1018 l. egy aczélm. arczképpel, ára 7 márka.)
- Tomek W. Wladiwoj.** Johann Zizka. Versuch einer Biographie desselben. Übersetzt von V. Prochaska. (Prága. Ottó J. 8-r. 246 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Umlauf Friedrich.** Die österr.-ung. Monarchie. Geograph.-statist. Handbuch für Leser aller Stände. 2. Aufl. 11—19. Lief. (Bécs. Hartleben A. n. 8-r. 481—912. l. egy füzet ára 30 kr.)

- Völker**, Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. X. Band. 2. Hälfte. (L. Staré Josef.)
- Woerl's** Statistik der kath. Zeitungen u. Zeitschriften, in Deutschland, Oesterreich-Ungarn, Luxemburg und der Schweiz zu Neujahr 1882. (Bécs. Woerl Leo. 8-r. 73 l. ára 80 kr.)
- Wurzbach Constant**. Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 44. Theil. (Bécs. Cs. k. udvari- és államnyomda. 8-r. 327 l. ára 3 frt.)
- Zoll-Tarif**, Allgemeiner, und Vertragssoll-Tarif f. das österreichisch-ungarische Zoll-Gebiet nebst alphab. geordnetem Verzeichniss der im Zoll-Tarife namentlich genannten Waaren. Giltig vom 1. Juni 1882. Zusammengestellt und herausg. von Armand v. Kuciejewski. (Graz. Leuschner és Lubensky. 4-r. 64 l. ára 1 frt)

1882. évre szóló magyar és egyéb nyelvű naptárak.

- Alföldi képes naptár 1882.** közönséges évre. XXIV. évfolyam, képekkel. (Debrecen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 63, IX l. ára 30 kr.)
- Almanach**, Magyar tudományos akadémiai, csillagászati és közönséges naptárral. MDCCCLXXXII-re. (Akadémia. k. 8-r. 285 l. ára 1 frt)
- A magyar nép naptára 1882-ik évre.** Képes kalendárium sokféle hasznos és mulattató olvasmánygyal ellátva. Szerkeszti ifj. Tatár Péter. (Franklin-társ. 8-r. 40 l. ára ?)
- A »Magyar Polgár«** nagy naptára 1882-dik évre. A naptárrészt készítette dr. Martin Lajos. (Kolozsvár. »Magyar Polgár« kiadóhivatala. 8-r. 32, 146 lap, ára 1 frt.)
- A »Nép Zászlója«** naptára 1882-dik évre. A magyar nép számára szerkesztette Áldor Imre. (Franklin-társ. 8-r. IV, 64 l. ára ?)
- Az »Athenaeum«** nagy képes naptára az 1882-dik évre. Szerk. Concha Károly. (Athenaeum. 8-r. 248, LIII l. ára 1 frt.)
- Áfgánistán Vártán** ürmény-magyar kalandáriuma válogatott trifás iszmozgásokkal. 1882. (Szamosujvár. Szerző. 8-r. 74 l. ára 60 kr.)
- Bartalits Imre nagy képes naptára** az 1882-ik évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezte szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 176 l. ára 40 kr.)
- Bartalits Imre kis képes naptára** az 1882-ik évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezte szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Bolond Istók naptára 1882-ik évre.** (Athenaeum. 8-r. IV, 144 l. ára 1 frt.)
- Borászati naptár 1882. évre.** Szerk. Nyáry Ferencz. IX. évfoly. (Franklin-társ. 4-r. 80, XVI l. ára 80 kr.)
- Budapesti gazda-naptár** az 1882. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 32 l. ára ?)
- Családi képes naptár 1882. évre.** (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 199 l. ára ?)

B

- Csokonai naptár** 1882-ik közönséges évre. Mulattató és érdekes olvasmányokkal. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Dongó naptár** 1882. közönséges évre. Gondülő tréfás olvasmány a nép számára. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Dunántúli képes naptár** 1882-ik évre. Kiadja a »Pápai Lapok« szerkesztősége. (Pápa Debreczeny A. nyomdája. 8-r. 108 l. ára 40 k.)
- Drukk!** Humorisztikus naptár az 1882-dik ordenaré esztendőre. Megeseleködte Nms Mokány Berezi de Bugacz et Domszög. Most is nagy segítségire voltak neki Tojáss Dani bácsi, meg a »Borsszem Jankó« számos írástudója. (Athe-naeum. 8-r. IV, 132 l. ára 1 frt.)
- Egri naptár** 1882-ik évre. XVIII. évfoly. Szerk. Luga László. (Eger. Szolcsányi Gyula. k. 8-r. XVI, 64, XVI l. ára 25 kr.)
- Előjegyzési naptár** az 1882-ik évre, tartalmaz: egy teljes naptárt, a holdnegyedeket, a névnapokat, minden ország védszentjeit, az osztrák-magyar államban engedélyezett sorsjegyek húzásait, a bélyegfokozatot, a világ minden pénznemeinek összehasonlítási táblázatát, stb. (Posner Károly Lajos. 8-r. 112 l. ára ?)
- Fali naptár,** Irodai, üzleti, postai és távirdai, 1882-dik évre. Szerk. Böszörményi Kálmán. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 1 ív, ára 40 kr.)
- Falusi gazda naptára** 1882. évre. A magyar gazdák, kertészek, lelkészek és tanítók számára. Szerk. Sporzon Pál. XVIII. évfolyam. (Franklin-társ. k. 4-r. 96, XVI, ára 80 kr.)
- Független naptár.** 1882. közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Függetlenségi naptár** az 1882. évre. Az országgyűlési függetlenségi kör megbízásából szerk. Törs Kálmán. (Légrády testv. n. 8-r. 96, 58 l. ára 50 kr.)
- Gazdasági zsebnaptár** 1882-re. XXII. évfolyam. Szerkesztő-tulajdonos Kodolányi Antal. Melléklete: Magyar gazdák évkönyve. V. évf. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 16-r. XVI, 140 l. melléklet 248 l. ára együttvéve 2 frt.)
- Határidő-naptár.** 1882. Termin-Kalender. (Franklin-társ. 16-r. XVI l. szöveg és 23 ív jegyzőkönyv, ára vászonkötésben 1 frt 20 kr.)
- Házi naptár** 1882. Hasznos tudnivalókkal és mulattató tartalommal. Szerk. Searron. IX. évfolyam. (Légrády testv. n. 8-r. 174 l, 15 képpel, ára 50 kr.)
- Honvéd-naptár** az 1882-dik évre. (Együttal katonai naptár.) A magyar nép számára. Szerk. Áldor Imre. XV. évfolyam. (Franklin-társ. k. 4-r. 80, XVI l. ára 60 kr.)
- Honvéd és nemzetőr naptár** az 1882-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Hölgyek naptára** 1882. Szerk. Searron. X. évfolyam. (Légrády testv. 16-r. 121 l. szöveg és jegyzőkönyv, ára vászonkötésben 1 frt. 80 kr.)
- Igazmondó kalendáriom** Kr. u. sz. u. 1882. közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- István bácsi naptára** . . 1882-dik évre. XXVII. évfolyam. Alapítá Majer István. Szerkeszti Kőhalmi Klimstein József. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88, XVI l. ára 50 kr.)
- Jegyzék-napló** gazdák számára. 1882. Szerk. Wágner László. X. évfoly. (Légrády testv. 16-r. 165 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt 20 kr.)

- Jegyzék-napló** mindenki számára. 1882. X. évfolyam. (Légrády testv. 16-r. 72 l. és napló, ára vászonkötésben 1 frt. 20 kr.)
- Jegyzék-napló** ügyvédek, közjegyzők, bírák és bírósági végrehajtók számára. Szerk. Siegmund Vilmos. XVII. évfolyam. 2 részben. (Légrády testv. 16-r. 170, 112 l. a két rész ára 1 frt. 20 kr.)
- Jogász-naptár** 1882. évre. Szerkeszté Szántó József. 6-ik évfolyam. (Tetty Nándor és társa. 16-r. 139 l. és napló, ára 1 frt. 20 kr.)
- Képes családi naptár** 1882. közönséges évre. III. évfolyam. (Mehner Vilmos. 4-r. XVI, 124, XII l. ára 60 kr.)
- Képes keresztény naptár** az 1882-ik közönséges esztendőre. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 32, XXII l. ára 20 kr.)
- Képes naptár** Jézus és a boldog. szüz szent szívének tiszteletére. (Szeged. Traub B. és társa. k. 4-r. 48, XVI l. ára 30 kr.)
- Kis képes naptár** 1882. közöns. évre. XXVI. évfolyam, képekkel. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Kis képes népnaptár** az 1882-ik közöns. esztendőre. II. évfoly. (Mehner Vilmos. n. 8-r. 32, 96, XXI l. ára 20 kr.)
- Kossuth-naptár** 1882-ik évre. Szerk. Honfi Tihamér. XII. évfoly. (Franklin-társ. k. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)
- Közhasznú erdélyi képes naptár** 1882-dik évre. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 80 l. ára ?)
- Közhasznú irodai és házi naptár** 1882-re. Hasznos tudnivalókkal és naplóval. (Tetty Nándor és társa. 4-r. 16 l. napló és XXVII l. ára 44 kr.)
- Közhasznú képes naptár** az 1882. közönséges esztendőre. II. évf. (Mehner Vilmos. n. 8-r. XVI, 96, XXI l. ára 40 kr.)
- Közhasznú nagy-enyedi naptár** 1882-ik évre. Szerkeszti és kiadja Löcsey Spie-
lenberg Lajos. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 64 l. ára 28 kr.)
- Közhasznú zsebnaptár** 1882. IX. évf. (Légrády testv. 16-r. 40 l. ára 24 kr.)
- Közhasznú zsebnaptár** 1882-re hasznos tudnivalókkal és naplóval az év minden napjára. (Tetty Nándor és társa. 16-r. 52 l. és napló, ára vászonba kötve 1 frt. 20 kr.)
- Közigazgatási nemzeti kalendárium** hivatali és irodai használatra 1882. évre. Szerkesztette Szántó József. (Tetty Nándor és társa. 4-r. 92, XXIX l. ára 80 kr., kötve 1 frt.)
- Lap-naptár** 1882. évre. XVI évf. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. ára 16 kr.)
- Legújabb alföldi naptár** Kr. u. sz. u. 1882. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Lidércz-naptár** 1882. évre. XXI. évfolyam. (Franklin-társulat. k. 4-r. 88, XVI l. ára 60 kr.)
- Magyar ember naptára.** 1882. közöns. évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Magyar- és erdélyországi új és ó kalendárium** Kr. u. sz. u. 1882. közöns. esztendőre, mely 365 napból áll. Érdekes olvasmányokkal. (N-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 64 l. ára 20 kr.)
- Magyar gazdák évkönyve.** V. évfolyam. 1882. Szerkeszti Kodolányi Antal. A

- »Gazdasági zsebnaptár« melléklete. (Eggenberger. 8-r. 248 l. ára a zsebnaptárral együtt 2 ft.)
- Magyar katonai jegyzéknaptár** magyar kir. honvéd tisztek és honvédségi tisztviselők részére. 1882. Szerkesztették Vörös Sándor, Deák Zsigmond. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 145 l. ára ?)
- Magyar képes népnaptár** 1882-ik évre. (Mehner V. 8-r. 32, XVI l. ára 30 kr.)
- Magyar Mentor.** Gimnasiunai és reáliskolai tanulók zsebnaptára 1881—1882. isk. évre. II. évf. (Pozsony. Steiner Zsigmond. 16-r. 189 l. ára 56 kr.)
- Magyar nép naptára.** 1882. évre. Szerk. ifj. Tatár Péter. XXVII. évf. (Franklin-társ. k. 4-r. 40, XVI l. ára 25 kr.)
- Magyar nők házi naptára** 1882-ik évre. Szerk. Beniczky Irma. XIV. évfolyam. (Franklin-társ. k. 8-r. 88, XIV l. ára 60 kr.)
- Magyar nők naptára** 1882. Szerkeszti Beniczky Irma. (Franklin-társulat. 8-r. 88 l. ára ?)
- Magyar szabadsághősök képes emlék-naptára** az 1882-ik évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Mehner Vilmos közhasznú képes naptára** az 1882-ik esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 95 l. ára 40 kr.)
- Mehner Vilmos képes keresztény naptára** az 1882-ik esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Mehner Vilmos kis képes népnaptára** az 1882-ik esztendőre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Mehner Vilmos magyar képes népnaptára** 1882-ik évre. (Mehner Vilmos. 8-r. 32 l. ára 30 kr.)
- Nemzeti kalendárium.** Közigazgatási, hivatali és irodai használatra 1882-ik évre. Hivatalos adatok nyomán szerkesztette Szántó József. (Tetty Nándor és társa. 4-r. 1—16, XXIV, 17—92, IV, XXXIV l. ára 80 kr., kötte 1 ft.)
- Nemzeti nagy képes naptár** 1882. évre. Szépirodalmi és ismeretterjesztő tartalommal, számos képpel. Szerk. Áldor Imre. XIV. évfolyam. (Franklin-társulat. k. 8-r. 152, XVI l. ára 1 ft.)
- Nevezzünk!** Mulattató naptár a gyönyörűséges 1882-iki esztendőre. Megesinálta vala egy asztromokus. (Franklin-társ. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- »Nép zászlója« naptára 1882-ik évre. A magyar nép számára. Szerk. Áldor Imre. XIV. évf. (Franklin-társ. k. 4-r. 64, XVI l. ára 40 kr.)
- Ó- és új naptár.** 1882-ik közönséges évre. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 144 l. ára 30 kr.)
- Ország-világ naptár** az 1882. évre. Monte Dégói Albert Ferencz szerkezete szerint. (Bartalits Imre. 8-r. 208 l. ára ?)
- Orvosi zsebnaptár** 1882-ik évre. Szerk. Dubay Miklós. XIII. évf. (Légrády testv. 16-r. 135 l. és napló, ára vászonkötésben 1 ft 20 kr.)
- Orvosok zsebnaptára** az 1882-ik évre. Szerk. Id. Purjesz Zsigmond. Az új magyar gyógyszerkönyvben foglalt műtermi, valamint a legtöbb nem-műtermi gyógyszerek lajstromával és a legújabb gyógyszer-árszabványanyal. Függelékül: Útmutatás a látélesség vizsgálására. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 160 l. ára 1 ft. 50 kr.)
- Paprika Jaucsi naptár** az 1882. évre. (Bartalits Imre. 8-r. 56 l. ára ?)

- Pénztárca-naptár** 1882. évre. (Légrády testv. 64-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Protestans új képes naptár** 1882-ik évre. Szerk. Dúzs Sándor. XXIII. évfoly. (Franklin-társulat. k. 4-r. 80, 16 l. ára 50 kr.)
- Református naptár** 1882-ik közönséges évre. (Debreczen. 8-r. 40 l. ára 20 kr.)
- Szegedi kis képes naptár** 1882. közöns. évre V. évfoly. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 55 l. ára 18 kr.)
- Székely naptár** az 1882-ik évre. Szerkeszti és kiadja Löcsey Sp. Imre. (Maros-Vásárhely. Imreh Sándor nyomdája. 8-r. 48 l. ára 22 kr.)
- Székely-egyleti képes naptár** az 1882-ik közöns. évre. (Franklin-társ. 8-r. 80 l. ára 30 kr.)
- Szent-István-társulat naptára** 1882. évre. (Athenaeum. 8-r. 80, XXIV l. ára ?)
- Tanitók zsebnaptára** az 1882-ik évre. Szerk. György Aladár. VII. évf. (Légrády testv. 16-r. 144 l. és napló, ára 1 frt. 20 kr.)
- Tárca-naptár** 1882. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 12 l. ára ?)
- Tárca-naptár** 1882. II. évf. (Tetty Nándor és társa. 24-r. 16 l. ára 24 kr.)
- Tárca-naptár.** 1882. XVI. évf. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 32-r. ára 20 kr.)
- Tiszavidéki nagy képes naptár.** 1882. közöns. évre. IV. évfoly. (Szeged. Traub B. és társa. k. 4-r. 56, XVI l. ára 25 kr.)
- Török-magyar naptár** az 1882. évre. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 48 l. ára 25 kr.)
- Ügyvédek, közjegyzők és bírák zsebnaptára** az 1882. évre. X. évf. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 16-r. 139 l. és jegyzéknapló, ára 1 frt. 50 kr.)
- Ügyvédi zsebnaptár** 1882. évre. Szerk. Szántó József. 6-dik évfolyam. (Tetty Nándor és társa. 16-r. 139 l. és napló, ára 1 frt. 20 kr.)
- Wajdits József kis képes magyar népnaptára** 1882. évre. XI. évf. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 48 l. ára 25 kr.)
- Wajdits József nagy képes magyar népnaptára** 1882-dik évre. XI. évfolyam. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Wajdits József Szűz Mária . . . nagy képes népnaptára** az 1882. közönséges évre. II. évf. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 4-r. 104, XVI l. ára 40 kr.)
- Bistritzer Hauskalender für das Jahr 1882.** III. Jahrg. (Besztercze. Haupt M. 8-r. 70 l. ára ?)
- Bistritzer Handkalender für Bürger und Bauern** 1882. Mit Lesebeiträgen von Jakob Friedr. Graef. (Besztercze. Stolzenberg Frigyes. 8-r. 81 l. ára ?)
- Budapester Bote. Illustirter Kalender für Ungarn und Siebenbürgen** auf das Jahr 1882. (Mehner Vilmos. 8-r. 97 l. ára 40 kr.)
- Illustirter Landbote-Kalender für das Jahr 1882.** (Temesvár. Csanád egyházmegyei nyomda. 8-r. 56 l. ára ?)
- Kleiner Bilder-Kalender für Katholiken, Protestanten, Griechen und Juden** auf das Jahr 1882. mit dem Sonnen-, Mond- und Planetenlauf für den Horizont u. den Meridian von Budapest berechnet. (Mehner V. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)
- Mühlen-Kalender, Oesterr.-ung. illustr., Jahrbuch für Müller, Bäcker, Getreidehändler, Sägemüller etc.** V. Jahrgang. (Bécs. Perles Mór. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Neuer Illustirter Volks-Kalender, für Ungarn und Siebenbürgen** auf das Jahr 1882. (Franklin-társulat. 4-r. 80, XVI l. ára 50 kr.)

18

7

Pressburger Wegweiser auf das Jahr 1882. Ein gemeinnütziger Geschäfts-Kalender für Jedermann. XXXI. Jahrgang. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 264 l. ára ?)

Renn-Kalender, Oesterr.-ung. Herausg. v. d. Redact. d. Sport. (Bécs. Beck Fr. 8-r. XXVII, 187 l. ára 3 frt.)

Schodisch's L. Illustrierter Volks-Kalender für das Gemeinjahr 1882. (Felsőőr. Schodisch Lajos. 8-r. 57 l. ára 20 kr.)

4 **Werschetter Hauskalender** für den Bürger, Gewerbs- und Landmann, auf das Gemeinjahr 1882. (Versecz. Kirchner özvegye. 4-r. 64 l. ára 30 kr.)

7 **Katolicki kolendar** za godinu 1882. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 35 l. ára ?)

7 **Kossuthovsky kalendár** 1882. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

7 **Krestánsky obrázkový kalendár** na rok 1882. (Rózsa Kálmán és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

7 **Malý obrázkový kalendár** na rok 1882. (Rózsa K. és neje. 8-r. 32 l. ára ?)

7 **Národní kalendár,** morawsko-slowensky na rok 1882. Ročník II. (Magyar Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 64, 18 l. ára 34 kr.)

7 **Slowensky kalendár,** na rok 1882. Wydáva Dánel G. Liehard. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 88 l. ára 30 kr.)

7 **Slowenský obrázkový kalendár** pre katolíkw, ewanjelikow starowerow a židow na rok 1882. (Turócz-Szent-Márton. Részvénynyomda. 8-r. 77 l. ára ?)

7 **Dragoljub** ili upismik kalendar za javne urede, odvjetnike, kr. javne i občinske bilježnike, agente, privatne pisarne, trgovce, obrtnike, te ine poslovođje, sa književnim darom za prostu godinu 1882 sastavio Gjuró St. Deželić, tecađ XIX. (Zágráb. Muenjak és Senftleben. n. 8-r. 254 l. ára 1 frt.)

6 **Balgarsái kalendar** za gudinata 1882. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 48 l. ára ?)

6 **Banaćanin.** Kalendar za godinu 1882. (Versecz. Markovitsch. 8-r. 79 l. ára ?)

Amicul poporului. Călindar pe anul 1882. Compus de Visarion Roman. Anul XXII. (Nagy-Szeben. Filtsch S. nyomdája. 8-r. 124 l. ára 50 kr.)

Calendariu pe anul 1882. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 96 l. ára 30 kr.)

2 **Calindarul** bunului econom pe anul 1882. întocmit de D. Comsa și Eugen Brote. Anul VI. (N.-Szeben. Drotleff József. 8-r. 134 l. számos képpel, ára 45 kr.)

*Iskolai értesítők az 1881—82. tanévről. *)*

- Az **alsó-lendvai** államsegélylyel föntart. polg. fiúiskola X. értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Miklós Gergely. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 63 l. egy tábla.)
- Az **aradi** magy. kir. állami tanítóképezde VII. értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Kerner Péter. (Arad. Réthy L. 8-r. 24 l.)
- Az **Arad-városi** nyilvános polg. iskola jelentése (X. tudósítványa) az 1881—82. tanévről. Közli: Simay István. (Arad. Réthy L. 8-r. 44 l.)
- Az **aradi** kir. főgymnasiumnak és az evvel összekapcsolt állami főreáliskolának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Sváby Pál. (Arad. Gyulai István. 8-r. 114 l.) (Értekezés: Az ország területéért és alkotmányáért vívott harcok kora. 1526—1711. Irta Varga Ottó.)
- A **bajai** m. kir. állami tanítóképző-intézet IX. értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Bartsch Samu. (Baja. Streintz és Eschenlohr. 8-r. 20 l.)
- A cisterci rend **bajai** kath. főgymnasiumának értesítője az 1881—82. iskolai évről. (Baja. Nánay Lajos. 8-r. 137 l.) (Értekezés: A congruens számok elmélete. Irta Lővárdy Alajos.)
- Értesítő a **b.-gyarmati** áll. elemi népiskola nyolczadik évfolyamáról 1881—82. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 15 l.)
- A **b.-gyarmati** izr. elemi népiskola értesítője az 1881—82. évről. Közli Breth Mór. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 16 l.)
- A **b.-gyarmati** államilag segélyezett községi és polgári fiú- s lányiskola VII. évi értesítője az 1881—82. évről. Közli Tomeskó Nándor. (B.-Gyarmat. Kék László. 8-r. 37 l.)
- (**Balázsfalva**.) Program'a gmnasiului superioru, preparandiei, normeii și școlii populare de fetițe din Blasiu pre anul școlar 1881—82. (Balázsfalva. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 101 l.)
- A **bánffy-hunyadi** magy. kir. állami elemi és felső népiskolák gondnokságának, tanító és tanuló személyzetének kimutatása az 1881—82. tanévről. Kiadta Pál Károly. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 14 l.)
- A **bártfai** kath. kis-gymnasium 1881—82. tanévi értesítője. Közli Hunka Emanuel. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 32 l.)
- A **békés-csabai** ág. hitv. ev. algymnasium értesítője. 1881—82. (Békés-Csaba. Povázszy László. 8-r. 20 l.)

*) E rovatban közöljük azon 1881—82. évi iskolai értesítőket, melyek a N. Múzeum könyvtárába ekkorig beküldettek.

Szerk.

- A **békés-gyulai** r. kath. népiskolák ötödik értesítője az 1881—82. tanév végén. (B.-Gyula. Dobay János. 8-r. 52 l.) (Értekezés: Gondolatok a nevelésről. Irta Planek Alajos.)
- A **békési** helv. hitv. VI. osztályú reálgymnasium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Osváth Ferencz. (Békés. Az »Alföldi Ujság« nyomdája. 8-r. 24 l.)
- Értesítvény a **belényesi** gör. kath. főgymnasiumról 1881—82. tanévre. Közli Mihutiu Petru. Reportu stb. (Szamosujvár. »Aurora« nyomda. 8-r. 65 l.)
- A »**Beregszász** és vidéki nőegylet« által fentartott és államilag segélyezett polg. leányiskolának és nőpartanodának értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Engelthaler Róza. (Beregszász. Nagy L. és Sallay Gy. nyomdája. 8-r. 45 l.)
- Beregszász** város államilag segélyezett polg. fiúiskolájának nyolczadik évi jelentése 1881—82. tanévről. Szerk. Katinszky János. (Beregszász. Nagy Lajos és Sallay Gyula. 8-r. 40 l.)
- A **besztercebányai** kir. kato. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Szakmáry József. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 66 l.) (Értekezés: Történeti adatok a meleg mechanikai aequivalenséhez. Irta Wagner Alajos.)
- A **besztercebányai** ág. hitv. ev. algymnasium értesítvénye az 1881—82. tanévről. Közli Hlavatsek András. (Besztercebánya. Machold Fülöp. 8-r. 30 l.) (Értekezés: A nehézkedés mivolta. Irta Kmet János.)
- A **tolna-baranya-somogyi** ág. hitv. ev. egyházmegye **bonyhádi** algymnasiumának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Marhauser Imre. (Pécs. Taizs Mihály. 8-r. 19 l.)
- A **brassai** róm. kath. főgymnasium értesítője 1881—82. tanévről. (Brassó. Römer és Kramner. 8-r. 61 l.) (Értekezés: Vizsgálatok az újabb mértan köréből. Irta Mally Nándor.)
- (Brassó) Programm des ev. Gvmnasiums A. B. zu Kronstadt und der damit verbundenen Lehranstalten. Am Schlusse des Schuljahres 1881—82. Veröffentlicht von Johann Vogt. (Brassó. Gött János és Henrik. 4-r. 58 l.) (Értekezés: Die heutige Erziehung. Irta Vogt János.)
- A **brassói** magyar kir. állami elemi, polgári és ipar-iskolák VII. értesítője az 1881—82. tanév végén. Kiadta Orbán Ferencz. (Brassó. Gött János. 8-r. 56 l.)
- (Brassó.) Zehnter Jahresbericht der Gewerbeschule in Kronstadt. Veröffentlicht von Johann Hubbes am Schlusse des Schuljahres 1881—82. (Brassó. Gött János. 8-r. 21 l.)
- A **Budapest** fővárosi I. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola első tudósítványa az 1881—82. tanév végével. Szerk. Póra Ferencz. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 16 l.)
- A **budapesti** I. ker. tabáni községi népiskola II. értesítője az 1881—82. tanév végén. Szerk. Wehner Gyula József. (Rudnyánszky A. 8-r. 66 l.)
- A **budapesti** II. kerületi királyi egyetemi kath. főgymnasium évi értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Lutter Nándor. (Franklin-társulat. 8-r. 70 l.) (Értekezés: A Toldy-könyvtár magyar régiségei és ritkaságai. Irta Thewrewk Árpád.)
- A **budapesti** II. kerületi állami reáltanodának 26. évi jelentése az intézet fennállásának 27-ik évében az 1881—82. tanév végén. Szerk. Say Móricz. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 89 l.) (Értekezés: Töredékek egy keleti utas naplójához. II. közlemény. Irta Say Móricz.)

- A **budapesti** II. ker. (vizivárosi) magy. kir. állami tanítónőképző-intézet értesítője az 1881—82. iskolai évről. Összeállította Dusóczy Károlyné. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 24 l.)
- A **budapesti** II. ker. községi nyilvános hat osztályú polgári fiú-iskola IX. értesítője az 1881—82. tanév végén. Szerk. Lengyel Sándor. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 32 l.)
- A **Budapest** fővárosi II. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola hatodik tudósítványa az 1881—82. tanév végén. Szerk. Bohus Rezső. (Pesti könyvny.-r.-társ 8-r. 24 l.)
- A **Budapest** fővárosi III. kerületi nyilvános községi polgári fiú-iskola tizedik tudósítványa az 1881—82. tanév végével. Szerk. Weiczenfeld Lipót. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 24 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. nyilvános községi polgári leányiskola tizenkettedik értesítője az 1881—82. tanév végével. Szerk. Sztojanovits István. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 33 l.)
- A **Budapest** fővárosi IV. ker. (belvárosi) községi nyilvános főreáltanoda huszonnyolczadik tudósítványa az 1881—82. tanév végén. Szerk. Ney Ferencz. (Pesti könyvnyomda-r.-társulat. 8-r. 96 l.) (Értekezés: A reáliskola kérdése. Irta Császár Károly.)
- A **Budapest** fővárosi V. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola hatodik értesítője az 1881—82. tanév végével. Szerk. Gyulay Béla. (Pesti könyvny.-r.-társ. 8-r. 40 l.)
- A **Budapest** fővárosi VI. ker. nyilvános községi polgári fiú-iskola tizenkettedik értesítője az 1881—82. tanév végével. Szerk. Roller Mátyás. (Pesti könyvny.-r.-társ. 8-r. 40 l.)
- A **budapesti** VI. ker. állami főreáliskolának tizedik évi értesítője az 1881—82. tanév végén. Szerk. Hofer Károly. (Légrády testv. 8-r. 78 l.)
- A **Budapest** fővárosi VII. ker. nyilvános községi polgári leányiskola kilencedik tudósítványa az 1881—82. tanév végével. Szerk. Vajdady Ernő. (Pesti könyvny.-r.-társ. 8-r. 28 l.)
- A **budapesti** VII. ker. magy. kir. állami gymnasium első értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Köpesdy Sándor. (Franklin-társ. 8-r. 59 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi nyilvános községi polgári leányiskola első értesítője az 1881—82. tanév végével. Szerk. Wittinger János. (Pesti könyvny.-r.-társ. 8-r. 19 l.)
- A **Budapest** fővárosi VIII. kerületi (józsefvárosi) községi nyilvános főreáltanoda tizenegyedek tudósítványa az 1881—82. tanév végén. Szerk. Felsmann József. (Pesti könyvny.-r.-társ. 8-r. 99 l.) (Értekezés: Új elemek. Irta Ring Ármin.)
- A **Budapest** fővárosi IX. kerületi községi nyilvános polgári fiú-iskola hatodik tudósítványa az 1881—82. tanév végén. Szerk. Fillingner Károly. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 36 l.)
- A **budapesti** kir. katb. főgymnasium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Corzan Avendano Gábor. (Poldini Ede és társa. 8-r. 68 l.) (Értekezések : I. Variae quaestiones. Irta Kassai Gusztáv. II. A pálosok eredete. Irta Kürz A.)
- Értesítő a **budapesti** reform. főgymnasiumról az 1881—82. tanévben. Szerk.

- Vámosy Mihály. (Koesi Sándor. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A latin nyelv tanításáról az alsóbb osztályokban. Irta Molnár Sándor.)
- A **budapesti kereskedelmi akadémia XXV. évi jelentése az 1881—82. tanév végén.** Közli Lewin Jakab. (Pesti könyvnyomda-r.-társ. 8-r. 100 l.) (Értekezés: Statisztikai tanulmányok a gabonáarak hullámlásairól a XIX. században és a gabonadrágaságok hatásairól. Irta Földes Béla.)
- Értesítő a **budapesti magy. kir. állami felsőbb leányiskola 1881—82. tanévről.** Közli Berecz Antal. (Fanda József. 8-r. 53 l.)
- A **budapesti ágostai hitv. evang. magyar német gyülekezet népiskolájának évi értesítője az 1881—82. tanévről.** III. évfolyam. (Münster Károly. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Iskola és szülői ház. Irta Falvay Antal.)
- A **budapesti ág. hitv. ev. főgymnasium értesítője 1881—82.** (Franklin-társulat. 8-r. 62 l.)
- Értesítő a **budapesti állami közép ipartanoda 1879—82. három első tanévről.** Szerk. Hegedűs Károly. (Franklin-társ. 8-r. 106 l.)
- A **budapesti országos rabbiképző-intézet értesítője az 1881—82. tanévről.** (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 92, 21 l.) (Értekezés: A polgári perrendtartás a a mozaiko-rabbinicus jog szerint. Irta Bloch Mózes.)
- Jahresbericht der Landes-Rabbinerschule in **Budapest** für das Schuljahr 1881—82. (Magy. kir. egyet. nyomda. 8-r. 108, 21 l.) (Értekezés: Die Civilprocess-Ordnung nach mosaisch-rabbinischem Rechte. Irta Bloch Mózes.)
- A magy. kir. állatorvosi tanintézet értesítője az 1881. évről. Közli Tormay Béla. (Athenaeum. 8-r. 85 l.)
- Bericht der k. ung. Veterinär-Lehranstalt in **Budapest** für das Schuljahr 1881. Veröffentlicht von Béla Tormay. (Athenaeum. 8-r. 94 l.)
- A színészeti tanoda 1881—82-diki évkönyve a XVIII. tanfolyamról. Kiadja az igazgatóság. (Athenaeum r.-társ. 8-r. 34 l.) (Értekezés: I. A keresztény dráma keletkezése. Irta Adorján Berta. II. Romeo és Julia. Irta Hubay Aranka.)
- Az országos nőképző egyesület évkönyve 1880—81. és 1881—82. évekről. (Koesi Sándor. 8-r. 35 l.)
- Az országos köznevelési egyesület nyilvános minta-középtanodájának (főgymnasium és főreáliskola- és nevelő-intézetének értesítője az 1881—82. tanévről. Közli László Mihály. (Poldini Ede és társa. 8-r. 31 l.)
- A **csabrendeki magy. kir. állami elemi népiskola VI. értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Gosztöny József. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 12 l.)
- A **Csáktornya-városi államilag segélyezett polgári fiu-iskola X. évi értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Valló Vilmos. (N.-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 27 l.)
- A **Csáktornya városi községi elemi népiskola értesítője az 1881—82. tanévről.** XIII. évf. Közli Jeney Gusztáv. (Székesfehérvár. Számner Imre. 8-r. 24 l.)
- A **csik-somlyói róm. kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Imets Fülöp Jákó. (Csik-Szereda. Szabó Albert. 8-r. 88 l.)
- A **debreczeni városi főreáltanoda értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Gelen-cy Pál. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 42 l.) (Értekezés: A végtelen sorokról. Irta Futó Mihály.)
- A **róm. kath. elemi népiskolák növendékeinek érdemsorozata az 1881—82. tanév végén.** (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 16 l.)

Értesítvény a reformátusok **debreczeni** főiskolájáról 1881—82. tanévről. Szerk. Thót Ferencz. (Debreczen. Városi nyomda. 6-r. 110 l.)

Nyolczadik jelentés a **debreczeni** helv. hitv. egyház nyolczosztályú lánynevelő-intézetéről az 1881—82. iskolai év végén. Közli Dóczy Gedeon. (Debreczen Kutasi Imre. 8-r. 19 l.)

A **debreczeni** m. kir. gazdasági tanintézet és az azzal összekapcsolt földművesiskola értesítője 1881—82. tanév végén. Közli Domokos Kálmán. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 68 l.)

Értesítő a kegyes-tanítórendiek **debreczeni** gymnasiumáról az 1881—82. tanévben. Közli Harmath Gergely. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 78 l.) (Értekezés: Néhány szó Veterna-Hola természeti viszonyairól. Irta Véber Antal.)

A **deési** polgári fiu- és leányiskola 1881—82. évi szigorló zár- és magánvizsgálatainak sorrendje és a növendékek névsora. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)

Ertesítés a **deési** evang. ref. elemi leányiskola személyzetéről és tantárgyairól az 1881—82. tanévben. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 4 l.)

A **deési** ev. ref. elemi fiu-iskola értesítője az 1881—82. iskolai évről. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)

A **deési** államilag segélyezett polgári fiú- és leányiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Szabó Ferencz. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 27 l.)

A **dévai** m. kir. állami főreáliskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Matusk János. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 68 l.) (Értekezés: A bulgárok betelepődése Dévára s a bulgár sz.-Ferencz-rendűek zárdájának keletkezése. Irta König Pál.)

Rendezett tanácsú **Dobsina** bányaváros községi iskolájának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Klein Samu. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 17 l.)

A cistercei rend **egri** kath. főgymnasiumának értesítője 1881—82. iskolai évről. (Eger. Lyceumi nyomda. 8-r. 95 l.) (Értekezés: Királyaink koronázásának politikai körülményei I. Leopódtól — I. Ferenczig. Irta Ledniczky Ipoly.)

Az **egri** érseki róm. kath. fitanító-képzőintézet értesítője az 1881—82. tanévről. (Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 8-r. 8 l.)

Az **egri** érseki joglyceum évkönyve az 1881—82. tanévről. II. évi folyam. (Eger. Lyceumi nyomda. 8-r. 71 l.) (Értekezés: A moralstatistika köréből. Irta Szolcsányi Hugó.)

Az **eperjesi** kerül. evang. collegium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Bancsó Antal. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Az emberi tudat és hit világa böleseleti szempontból. Irta Vandrák András.)

Az **eperjesi** kir. kath. főgymnasium 1881—82. tanévi értesítője. Szerk. Nuber Sándor. (Eperjes. »Bankegyelet« nyomdája. 8-r. 85 l.) (Értekezés: Az iskola s a szülői ház közti viszony. Irta Nuber Sándor.)

Az **érsekújvári** róm. kath. algymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Tallay Nándor. (Érsekújvár. Winter Zsigmond. 8-r. 38 l.) (Értekezés: Az érsekújvári algymnasium kitömött állatgyűjteményének alapítása és szaporodása. Irta Ozorák Szidor.)

(Eszék) Izvješće u kr. velikoj realci u **Osieku** koncem školske godine 1881—82. (Eszék. Pfeiffer Julia. 8-r. 112 l.) (Értekezés: Vážnost pseudo-morfosa s obzirom na pretvorbu ruda. Irta Gregurić F.)

- Sz. kir. **Esztergom**-városi nyilvános reáltanoda 1881–82. tanévi értesítője. Közli az igazgatóság. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 28 l.) (Értekezés: Pro domo. Irta Obermayer György.)
- Értesítő a pannonhalmi szent Benedek-rend **esztergomi** főgymnasiumáról az 1881–82. tanév végén. Közli Fehér Ipoly. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 71 l.) (Értekezés: Az esztergomi gymnasium tanárai s tanulói. Kezdetől a jelenig. Irta Vojnits Döme.)
- A **fehértemplomi** m. kir. állami főgymnasium VII. értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Töreky Gábor. (Fehértemplom. Wunder Gyula. 8-r. 72 l.) (Értekezés: A római elégia előzményei. Irta Csengeri János.)
- A **felső-lövői** ág. hitv. ev. nyilvános tanintézetek (tanítóképzede s reálgymnasium) értesítője az 1881–82. tanévről. Programm stb. (Felső-Lövő. Schodisch Lajos. 4-r. 50 l.) (Értekezés: A cselekvés eszméje a nevelésben. Irta Ebenspanger János.)
- (Fiume.) Program kraljevske više gimnazije na Rieci (Fiume) koncem školske godine 1881–82.. (Zágráb. »Narodnih Novinah« nyomdája. 8-r. 81 l.) (Értekezés: Gräffe-ov načm riešavanja viših brojnih jednačba. Irta Mihelić Ignác.)
- Programa del r. gimnasio superiore di stato in **Fiume** pubblicato alla fine dell' anno scolastico 1881–82. (Fiume. Battara Péter. 8-r. 109 l.) (Értekezés: Cenni circa l'origine e il graduale svolgimento della tragedia in Italia fino a Vincenzo Monti. Irta Defant József.)
- A **gyergyó-ditrői** róm. kath. polgári fiú-iskola értesítője az 1881–82. tanévről. Szerk. Kellemen Károly. (Kolozsvár. Stein J. 8-r. 27 l.)
- A **gyergyó-szent-miklósi** államilag segélyezett községi polgári fiú-iskola VII. értesítője az 1881–82. tanév végén. Szerk. Kuncz Kornél. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 33 l.)
- A **Gyöngyös** városi kath. nagygynasium értesítője az 1881–82. tanévről. (Gyöngyös. Kohn Mór. 8-r. 31 l.)
- A **gyönki** reform. gymnasium értesítője az 1881–82. iskolai évről. Közli Varga István. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 17 l.)
- Értesítő a pannonhalmi szent-Benedek-rend **győri** főgymnasiumáról az 1881–82. tanév végén. (Győr. Gross Gusztáv és társa. 8-r. 253 l. és 2 ábra.) (Értekezés: Győr-vár és város helyrajza, erődítése, háztelék- és lakossági viszonyai a XVI. és XVII. században. Irta Villányi Szaniszló.)
- A **győri** magy. kir. állami főreáliskola kilenczedik évi értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Kerényi Nándor. (Győr. Sauerwein Gézáné. 8-r. 49 l.)
- A **gyula-fehérvári** róm. kath. nagygynasium értesítője az 1881–82. tanévről. (Gyula-Fehérvár. Klüger B. 8-r. 69 l.)
- A **h.-szoboszlói** polgári iskolával kapcsolt algymnasium hatodik értesítője az 1881–82. tanévről. Szerk. Kovács Gábor. (Debreczen. Városi ny. 8-r. 28 l.)
- A **hód-mező-vásárhelyi** reformált főgymnasium 1881–82. tanévi értesítője. Közzéteszi az igazgatóság. (Szeged. Burger Gusztáv. 8-r. 75 l.) (Értekezés: A logari sorokról, tekintettel azok alkalmazására. Irta Varga Antal.)
- Az **iglói** ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola értesítője az 1881–82. évről. Közli Bömisch Ede. (Igló. Schmidt József. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Jótékonyság. Szeretetház. Irta Schumann Sándor.)

- Az **iglói** ág. hitv. evang. főgymnasium évi jelentése az 1881—82. tanévről. Közli Guhr Márton. (Igló. Schmidt József. 8-r. 50 l.)
- Az **ipolysági** államilag segélyezett községi polgári leányiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Wurga Berta. (Athenaeum. 8-r. 12 l.)
- A **jászberényi** ker. kath. főgymnasium évi értesítője az 1881—82. évről. Közli Lippay Lajos. (Jászberény. Bittermann Ede. 8-r. 60 l.) (Értekezés: Az »n« koordinátás térben a felületek főtengelyeinek problémáiról. Irta Streitmann A.)
- A **Jézus-társasági kalocsai** érseki főgymnasium értesítője az 1881—82. iskolai évről. (Kalocsa. Malatin és Holmeyer. 8-r. 85 l.) (Értekezés: A régi Sirmium hatszázados története. Irta Weiser Frigyes.)
- A **kaposvári** izr. hitk. népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Kiadja az izr. hitközség. (Kaposvár. Jeiteles H. 8-r. 7 l.)
- A **kaposvári** államgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. (Kaposvár. Jeiteles Herman. 8-r. 88 l.) (Értekezés: A római császárok kormányzásának jellemzése. Irta Okányi Pál.)
- A **karczagi** IV. osztályú ref. gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. 7-dik évfolyam. Szerk. Kovács Imre. (Karczag. Szódi S. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Mythosokat vagy történeteket jobb tanítani az algymnasiumban. Irta Kovács Imre.)
- A **jászóvári** prémontrei kanonokrend **kassai** főgymnasiumának évi jelentése az 1881—82. tanévről. Közli Benedek Ferencz. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 104 l.) (Értekezés: Kisfaludy Károly Iréneje. Irta Heffler Konrád.)
- A **kassai** állami gépészeti közép ipariskola tudósítványa az 1881—82. tanévről. Közli Szalkay József. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 82 l.)
- Kassa** szabad királyi város ipar-rajziskolájának értesítője az 1881—82. tanévben. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 8 l.)
- Kassa** szab. kir. város közs. elemi iskoláinak értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Sudy Kapisztrán János. (Kassa. Werfer Károly. 8-r. 53 l.) (Értekezés: Korunk nevelésiránya. Irta Sudy K. J.)
- A **kassai** állami főreáliskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Mauritz Rezső. (Kassa. »Pannonia« könyvnyomda. 8-r. 67 l.) (Értekezés: Kassa a közművelődés egyik kiváló központja hazánknak a múltban és most. Irta Szabó Cyrill.)
- Kassa** szabad kir. város községi polgári fiú- és leányiskolájának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Mártonfy Márton. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 56 l.) (Értekezés: A petroleum és a lámpa. Irta Götz Károly.)
- Igazgatói zárjelentés a **kecskeméti** községi népiskolákról 1881—82. tanévben. Szerk. Páthy Károly. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 15 l. VII tábla.)
- A **kecskeméti** községi polgári leányiskola VII. értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Páthy Károly. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 34 l.) (Értekezés: Az olvasásról. Irta Szalontai Sándor.)
- A magyarországi kegyes tanítórend **kecskeméti** főgymnasiumának tudósítványa az 1881—82. tanévről. Közli Pollák Ede. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 62 l.) (Értekezés: Költészetünk az önálló nemzetiség korában. Irta Bauer Lénárd.)
- A **kecskeméti** magy. kir. állami főreáltanoda 1881—82. értesítője. Kiadta Dékány Ráfael. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 44 l.)

- Értesítvény a kecskeméti reform. lyceumról 1881—82. Szerk. Csabay Imre. (Kecskemét. Sziládi Lajos. 8-r. 64 l.) (Régi magyar könyvek intézetünk könyvtárában. Irta Nagy Ferencz.)
- A kecskeméti reform. főiskolai jog- és államtudományi kar évkönyve 1881—82. évről VII. évfolyam. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 41 l.) (Értekezés: C. Suetonius Tranquillus. Irta Beliezei Jónás.)
- A Kecskemét városi gazdasági szakosztályllyal egybekapcsolt felsőbb népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Máté Sándor. (Kecskemét. Tóth László. 8-r. 23 l.)
- A késmárki evang. kerületi lyceum értesítvénye az 1881—82. évre. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 28 l.)
- A keszthelyi közs. elemi népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Bányai Károly. (Keszthely. Söger György. 8-r. 16 l.)
- A keszthelyi magyar kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Balás Árpád. (Franklin-társulat. 8-r. 36 l.)
- A keszthelyi kath. kisgymnasium értesítője. Közli Lipp Vilmos. (Szombathely. Seiler Henrik. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Regényirodalmunk Jósika Miklósig. Irta Pákor Adorján.)
- A Keszthely-városi állam. segélyezett polg. fiú-iskola X. értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Wiese Károly. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 14 l.)
- A Kézdí-Vásárhely városi államilag segélyezett közs. elemi népiskola értesítője az 1881—82. iskolai évről. II. évfolyam. Szerk. Székely János. (Kézdí-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 38 l.) (Értekezés: A család és iskola. Irta Székely J.)
- A minorita-rendiek vezetése alatt álló kézdí-vásárhely-kantai róm. kath. algymnasium értesítvénye az 1881—82. tanév végén. (Kézdí-Vásárhely. Szabó Albert. 8-r. 33 l.) (Értekezés: A római költészet legrégibb emlékei.)
- A kis-kun-félegyházai városi kath. algymnasium értesítője az 1881—82. évről. Közli Ágócs János. (Szeged. Endrényi L. 8-r. 39 l.) (Értekezés: A csillagászat az ó-korban. — A bolygók mozgása. Irta Mihálovits Alajos.)
- A kis-kun-halasi helv. hitv. lyceum értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Csontó Lajos. (Halas. Práger Ferencz. 8-r. 55 l.) (Értekezés: Bárá Eötvös József regényeiről. Irta Korda Imre.)
- A kis-szebeni kegyes-tanítórendi kis-gymnasium értesítője az 1881—82. tanévben. (Eperjes. »Bankegylet« nyomdája. 8-r. 21 l.)
- A kisvárdai állami elemi népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Beke Márton. (Kis-Várda. Berger Ignác. 8-r. 31 l.)
- A kegyes tanítórendi vezetése alatt álló kolozsvári róm. kath. főgymnasium 1881—82. tanévi értesítője. Közli Várady Mórész. (Kolozsvár. A »Magyar Polgár« nyomdája. 8-r. 99 l.) (Értekezés: Adatok a Nil forrásai fölfedezésének történetéhez. Irta Dániel Joakim.)
- A Kolozsvár városi nyilvános községi polg. fiú-iskola II. értesítője az 1881—82. tanév végén. Szerk. Deák József. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 30 l.)
- A kolozsvári ev. reform. collegium értesítője az 1881—82. évről. Szerk. Debrezeni József. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 82 l.)
- A kolozsvári magy. kir. Ferencz-József-tudomány-egyetem almanachja 1881—82. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 55 l.)

Jelentés a **Kolozsvár** sz. kir. városában állami segélyvel fentartott városi ipariskolák 1881—82. tanévi állásáról. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. Gámán János örökösei. 8-r. 63 l.)

A **kolozsvári** állami segélyt élvező s nyilvánossági joggal felruházott felsőbb kereskedelmi iskola II. értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Kiss Sándor. (Kolozsvár. »Franklin« nyomda. 8-r. 111 l.) (Értekezés: A kereskedelmi szakoktatás külföldön.)

Értesítő a **kolozsvári** unitarius vallásközönség iskoláiról 1881—82. tanévben. Szerk. Kovács János. III. évfolyam. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 85 l.)

XI. értesítvény a **kolozsvári** magy. kir. állami tanítóképzede tizenegyedik évéről 1881. sept. 1882. aug. végéig. Összeállította Paal Ferencz. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 31 l.)

A **kelozs-monostori** magy. kir. gazdasági tanintézet értesítője az 1881—82. tanévről. XIII. tanév. 8-ik szám. Szerk. Vörös Sándor. (Kolozsvár. Gámán János. 8-r. 67 l.)

(**Kőhalom.**) IX. Jahresbericht der Gewerbeschule in **Reps.** Nach Schluss des Schuljahres 1881—82. Veröffentlicht von Michael Binder. (Nagyszeben. Filtsch S. 8-r. 12 l.)

A **körmöczbányai** sz. kir. város községi elemi fi- és leánytanodáról az 1881—82. tanévben értesítő nem jelent meg.

A **körmöczbányai** m. kir. állami főreáltanoda XII. értesítője 1881—82. Szerk. Schröder Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 117 l.) (Értekezés: A körmöczbányai második vagyis kir. kath. gymnasium története 1768—1852. Irta Hlatky Józs.)

Értesítvény a **kőszegi** kath. kis-gymnasiumról 1881—82. ről. Szerk. Stern Pál. (Kőszeg. Leitner Nándor. 8-r. 32 l.) (Értekezés: Titus Livius. Irta Zathathy Bódog.)

A **kun-félegyházi** m. kir. állami tanítóképzede értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Samu József. (Kun-Félegyháza. Bakos István. 8-r. 34 l.)

A **kun-szent-miklósi** reform. gymnasium értesítője 1881—82. iskolai évről. Kiadja az igazgatóság. (Kocsi Sándor. 8-r. 18 l.)

A **lévai** kegyes tanítórendi nagy-gymnasium értesítője az 1882. tanévről. Közli Szabady Gyula. (Léva. Dukasz Lipót. 8-r. 59 l.) Értekezés: Korunk szelleme s a házi nevelés. Irta Frank Ferencz.)

A **losonezi** m. kir. állami főgymnasium értesítője 1881—82. Közli Kuncz Elek. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 82 l.) (Értekezés: Losoneznak és környékének természeti viszonyairól. Irta Malesevics Emil.)

A **losonezi** állami elemi iskola értesítője az 1881—82. tanévről. VI. évfolyam. Közli Nagy József. (Losonez. Róth Simon. 8-r. 22 l.) (Értekezés: Családi nevelés. Irta Kiss Lajos.)

A **lőcei** magyar kir. áll. felsőbb leányiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Szántó Károly. I. évfolyam. (Lőce. Reiss József. 8-r. 43 l.)

A **lőcei** magy. kir. állami főreáliskola értesítője az 1881—82. tanévről. XIII. (Lőce. Reiss József. 8-r. 76 l.) (Értekezések: I. A vegytani tanítás módszeréről az alreáliskolában és a vegytani gyakorlatok. Irta Steiner Antal. II. Madách: Az ember tragédiája. Irta Bayer Ferencz.)

- A **lőcsei** kir. kath. főgymnasium 1881—82. tanévi értesítője. Szerk. Halász László. (Lőcse. Reiss József. 8-r. 87 l.) (Értekezés: A tornatanítás módszere. Irta Hadik Richárd.)
- A **lugosi** róm. kath. magy. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Billmann Márton. (Lugos. Wenczely János és fia. 8-r. 50 l.) (Értekezés: A mennyiségtan tanítása módszeréről. Irta Kalyávszky János.)
- A **m.-óvári** községi népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Merényi Kálmán. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 12 l.)
- A kegyes tanítóréndiek vezetése alatt álló **magyar-óvári** algymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor. 8-r. 51 l.) (Értekezés: Vázlatok Mosony vármegye múltjából. Irta Ivánfi Ede.)
- A **magyar-óvári** magy. kir. gazdasági akadémia az 1881—82. tanévben. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 27 l.)
- A **makói** államilag segélyezett és latin tanszékkal összekötött városi polgári fiúiskola értesítője az 1881—82. tanévről I. évfolyam. Közli Varga Imre. (Makó. Gál és Gömör. 8-r. 30 l.)
- A **máramaros-szigeti** m. kir. állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos elemi iskolai értesítője az 1881—82. tanévről. V. évfoly. Közli Marikovszky Menyhért. (M.-Sziget. Részv.-nyomda. 8-r. 45 l.)
- Értesítő a **máramaros-szigeti** kegyestanítórendi algymnasiumról az 1881—82. tanév végén. (M.-Sziget. Részv.-nyomda. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Emberszeretet a nevelésben. Irta Fehérváry István.)
- A **marosvásárhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1881—82. iskolai évről. (Maros-Vásárhely. Szabó Gyula. 8-r. 32 l.)
- A **marosvásárhelyi** evang. ref. collegium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Kiadta az igazgatóság. (Maros Vásárhely. Imreh Sándor. 8-r. 114 l.) (Értekezés: A természettudományok módszeréről. Irta Bedőházi János.)
- Programm des ev. Gymnasiums A. B. zu **Mediasch** und des damit verbundenen Lehr-Anstalten für das Schuljahr 1881—82. Veröffentlicht von Gustav Schuller. (Segesvár. Horeth Fr. 4-r. 25 l.) (Értekezés melléklete: *Οἱ Ἑλλήνων τε καὶ Ῥωμαίων μέγιστοι δεοὶ πρὸς ἁλλήλους συμβάλλονται κατὰ τοὺς ὁμοίους καὶ διηρημένους χαρακτῆρας αὐτῶν.* Irta Gräser Gusztáv.)
- A **mezőtúri** reform. gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Bodolay László. (Mező-Túr. Gyikó K. 8-r. 37 l.)
- A **miskolci** helv. hitv. ref. lyceum értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Pores János. (Miskolcz. Forster Rezső. 8-r. 52 l.)
- A **miskolci** ág. hitv. ev. algymnasium és elemi iskolák értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közlik Barzó József és Sturmann Andor. (Miskolcz. Sártoryné és Mercse. 8-r. 28 l.)
- A **miskolci** minorita-rendi kisgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. (Miskolcz. Sártoryné és Mercse. 8-r. 20 l.)
- A **Modor** városi államilag segélyezett nyilvános polgári fiú- és leányiskola VII. értesítője az 1881—82. tanév végén. Közli Baltzár Ágoston. (Pozsony. Stampfe I Eder és társai. 8-r. 21 l.)

Munkács város községi iskolájának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Sárkány Gábor. VIII. évfolyam. (Munkács. Grósz Ignác. 8-r. 54 l.)

A **munkácsi m. kir. állami gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Jankovics Sándor. (Munkács. Blayer P. 8-r. 38 l.) (Értekezés: A világrendszerek. Irta Simsa Kornél.)

A **minorita-rendiek vezetése alatt álló nagybányai róm. kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Zsuffa Fausztin. (Nagybánya. Molnár testv. 8-r. 70 l.) (Értekezés: A Nilus forrásainak s folyamrendszerének rövid története hydro-oro- s ethnographiai szempontból. Irta Mabalesik Titusz.)

A **nagy-becskerei községi nép- és ipariskola értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Baaden Károly. (Nagy-Becskekerek. Pleitz Ferenc. 8-r. 52 l.)

Értesítő a **nagy-becskerei főgymnasiumról az 1881—82. tanév végén.** Közli Arányi Béla. (Nagy-Becskekerek. Pleitz Ferenc. 8-r. 104 l.) (Értekezés: A hasonlatok Homeros Iliásából és Odysseájából. Irta Lichtenegger József.)

A **nagy-enyedi ev. ref. »Bethlen-főtanoda« 1881—82. tanévi értesítője.** (Nagy-Enyed. Pollák Mór. 8-r. 131 l.)

A **nagy-kállói magyar királyi állami főreáliskola értesítője 1881—82. tanévről.** Közli Sehurina István. (Nyíregyháza. Piringer és Jóba. 8-r. 60 l.) (Értekezés: Nehány germanismusunk kútforrása Lessingnél. Irta Kiss Rezső.)

A **nagy-kanizsai izraelita nyilvános hatosztályú fiu- és leányiskola, valamint az ezzel összekötött háromosztályú kereskedelmi iskola növendékeinek név- és érdemsorozata az 1881—82. tanévről.** (Nagy-Kanizsa. Wajdits Józ. 8-r. 24 l.)

A **nagy-kanizsai államilag segélyezett községi nyilvános polgári fiu-iskola X. értesítője az 1881—82. tanévről.** Szerk. Morgenbesser János (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 36 l.)

A **nagy-kanizsai polg. iskolai tantestület által felsemült leányok számára minis-teri engedéllyel rendezett rendkívüli tanfolyam értesítője 1876—82.** Szerk. Hoffmann Mór. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 14 l.) (Értekezés: Egy pár szó a leányok kiképzetéséről. Irta Hoffmann Mór.)

A **kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló nagy-kanizsai kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Pap János. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 70 l.) (Értekezés: Az infusoriákról. Irta Ormándy Miklós.)

A **kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló nagy-károlyi róm. kath. nagy-gymnasium értesítője 1881—82. tanévről.** Közli Magyarász Ince. (Nagy-Károly. Gőnyei József. 8-r. 47 l.) (Értekezés: A Zrinyiek és a Zrinyiász. Irta Hévizy János.)

A **nagykikindai nagy-gymnasium értesítője az 1881—82. tanévben.** Közli Domokos Jenő. (Nagy-Kikinda. Jokly Lipót. 8-r. 42 l.)

Értesítő a **nagy-kőrösi ref. tanítóképző-intézet és népiskolák állásáról az 1881—1882. tanévben.** Összeállította Magyar Antal. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8-r. 23 l.)

Tudósítás a helyi hitvall. **nagy-kőrösi főgymnasiumról az 1881—82. tanévben.** Szerk. Ádám Gerzson. (Nagy-Kőrös. Ottinger Ede. 8-r. 29 l.)

A **nagyrócei államilag segélyezett közs. hatosztályú polgári iskola VI. értesítője az 1881—82. tanévről.** Közli Rőcey István. (Franklin-társulat. 8-r. 80 l.) (Értekezés: Adatok Nagy-Rőce monographiájához. Irta Felméri Albert.)

- A **n.-szalontai** polg. iskolával összekötött felekezeti jelleg nélküli nagy-gymnasium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Katona Mihály. (Nagy-Szalonta. Rosenzweig Hermann. 8-r. 24 l.)
- (**Nagy-Szeben.**) Programm des evang. Gymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Realschule A. B. zu **Hermannstadt** für das Schuljahr 1881—82. Veröffentlicht von Moritz Guist. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 4-r. 73 l.) (Értekezések: I. Ein Beitrag zur Prüfung der Kant-Laplace'schen Hypothese. Von Moritz Guist. II. Die siebenbürgischen Münzen des freiherrlich Samuel von Bruckenthal'schen Museums in Hermannstadt. Von Ludwig Reissenberger.)
- A **nagy-szebeni** állami főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévben. Szerkeszti Veress Ignác. Nagy-Szeben. Steinhausen Tivadar. 8-r. 30 l.) (Mellékletül: Az ige-műszavak a magyar nyelvben. Irta Veress Ignác.)
- Nagyszombat** szab. kir. város felekezetenélküli polgári fiú-iskolájának harmadik értesítője 1881—82. Közli Goldberger Soma. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 22 l.)
- A **nagyszombati** érseki főgymnasium értesítője az 1881—82. tanév végén. Közli Graeffel János. (Nagyszombat. Winter Zsigmond. 8-r. 162 l.) (Az érseki főgymnasium könyvtárának czímjegyzéke. IV. közlés.)
- Nagyvárad** város községi-, polgári-, felső leány- és elemi iskoláinak értesítője az 1881—82. tanévről. Kiadta a községi iskolaszék. (Nagyvárad. Hollósy Jenő 8-r. 135 l.)
- A **nagyvárad**í rom. kath. népiskolának XIII. értesítője az 1881—82. tanév végén. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8-r. 68 l.)
- A prémontrei kanonok-rend **nagyvárad**í főgymnasiumának értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Várszély Ármin. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8-r. 110 l.) (Értekezés: A magyar színészet irodalomtörténeti fejlődése. Irta Ponty Kelemen.)
- A **nagyvárad**í magy. kir. áll. főreáliskola értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Vidovich Bonaventura. (Nagyvárad. Hollósy Jenő. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A rajzoktatásnak fontosságáról és annak előnyeiről. Irta Szamosy Elek.)
- A **nagyvárad**í kir. jog- és államtudományi kar almanachja 1881—82-ről. Közli az igazgató. VIII. évfolyam. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 48 l.)
- (**Naszód.**) Reportulu alu XIII-lea despre gimnasiulu superiore greco-catolicu romanescu din **Nasodu** pro anulu scolasticu 1881—82. (Besztercze. Botschar T. 8-r. 78 l.)
- A **nyiregyházi** ág. hitv. ev. hatosztályú gymnasium XVIII. értesítője az 1881—82. iskolai évről. Közli Martinyi József. (Nyiregyháza. Piringer I. és Jóba E. 8-r. 42 l.)
- A **nyitrai** rom. kath. főgymnasium 1881—82. iskolai év tudósítványa. Közli Csász Imre. (Nyitra. Schempek E. és Huszár I. 8-r. 97 l.) (Értekezés: Vörösmarty M. »Marót bán«-ja. Irta Zongor József.)
- Ó-Kanizsa mezőváros területén létező összes rom. katolikus, gör.-keleti és izraelita nyilvános elemi népiskolák és községi kisdiednevelő-intézetek értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Katona Sándor. XVI. évfolyam. (Szabadka. Bitter-József. 8-r. 33 l.)

- Az **oraviczabányai** államilag segélyezett községi nyilvános magyar polgári fiúiskola V. értesítője az 1881–82. iskolaévről. Közli Bilszky Ferencz. (Temesvár. Egyházmegyei nyomda, 8-r. 24 l.)
- Értesítő a **pancsovai** magy. kir. állami polg. fitanodáról az 1881–82. tanév végén. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r. 30 l.) (Értekezés: A növények tagszerveiről, tekintettel azok életteni feladatára. Irta Málnásy Ferencz.)
- A **pancsovai** m. kir. állami elemi leányiskola V. értesítője az 1881–82. tanév végén. Közli Martin Imre. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r. 18 l.)
- A **pancsovai** magy. kir. állami reálgymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Tordai György. (Pancsova. Wittigschlager Károly. 8-r. 52 l.) (Értekezés: A pancsovai gymnasium ügyéhez. Irta Fináczy Ernő.)
- A **pannonhalmi** sz.-Benedek-rendiek vezetése alatt álló **pápai** kath. kisközségi gymnasium értesítője az 1881–82. iskolai évről. közli Ocsovszky Kázmér. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 53 l.) (Értekezés: A tudat mibenléte és alapja. Irta Borosay Dávid.)
- A dunántúli reform. egyházkerület **pápai** főiskolájának értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Kiss János. (Pápa. Debreczeny K. 8-r. 77 l.) (Értekezés: Vörösmarty »Szép Ilonkájja. Irta Kapossy Lucian.)
- A cisterci-rend **pécsi** kath. főgymnasiumának értesítője az 1881–82. iskolai évről. Közli Szalay Alfréd. (Pécs. Madarász E. 8-r. 52 l.) (Értekezés: Gondolatok Cantu Caesar világtörténelmének utolsó szakaszaiból. Irta Szalay Alfréd.)
- A **pécsi** magy. kir. állami főreáltanoda évi értesítője az 1881–82. tanév végén. Fennállása 25. évében. Közli Vész Albert. (Pécs. Ramazetter K. 8-r. 74 l.)
- A **podolini** kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló róm. kath. kis-gymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. (Késmárk. Sauter és Schmidt. 8-r. 16 l.)
- A **pozsonyi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1881–82. évben. Közli Wiedermann Károly. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 52 l.) (Értekezés: A legnagyobb és legkisebb értékek meghatározása elemi uton. Irta Polikeit K.)
- A **pozsonyi** ágost. hitvallású evang. főiskola értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Michaelis Vilmos. (Pozsony. Wigand F. K. 8-r. 62 l.)
- Pozsony** sz. kir. városa vegyes vallású főreáliskolájának értesítője az 1881–82. iskolaévről. Közli Samarjai Mihály. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 85 l.) (Értekezés: A központi vetülettan elemei. Irta Klug Lipót.)
- A **pozsoni** magy. kir. állami tanítónő-képző intézet XI. értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Uhr Józsa. (Pozson. Angermayer Károly. 8-r. 45 l.) (Értekezés: Nyelvtani irodalmunk szánandó állapotáról. Irta Danninger József.)
- A kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló **pozsony-szent-györgyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Géczy Benedek. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai. 8-r. 20 l.)
- A kegyes-tanítóréndiek vezetése alatt álló **privigyei** róm. kath. algymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Furdek Nándor. (Nyitra. Schempek E. és Huszár I. 8-r. 34 l.) (Értekezés: A jegeczek hőöközta kitégúlása. Irta Kádek István.)
- Ismertető a nyilvánossági joggal felruházott fiúnevelő- és tanintézetéről **Rákospalotán**. Közli Szabó Alajos. (Athenaeum. 8-r. 16 l.)

- A **rettegi** áll. népiskola 1881–82. tanévi értesítője. Kiadta Szentpéteri János. (Deés. Demeter és Kiss. 8-r. 8 l.)
- Értesítő a pannonthalmi sz. Benedek-rend **rév-komáromi** kath. kis-gymnasiumról az 1881–82. tanév végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 68 l.) (Értekezés: Rév-Komárom törekvései a szab. királyi városi jog elnyeréséért. (1692–1745.) Irta Magyary Szulpiez.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi fiiskoláról az 1881–82. év végén. Kiadja az iskolaszék. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 11 l.)
- A **Rév-Komárom** városi zeneiskola 1881–82. évi értesítője. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 4 l.)
- Értesítő a **rév-komáromi** róm. kath. elemi leányiskoláról az 1881–82. év végén. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 9 l.)
- Szab. kir. **Rév-Komárom** város közs. népiskolájának évkönyve az 1881–82. tanévről. Szerk. Sipos Elek. XIII. évfolyam. (Komárom Ziegler K. 8-r. 86 l.)
- Fábry János** tanár **rimaszombati** nyilvános felsőbb leánynevelő tanintézetének (polgári iskola és tanítóképző) 1881–82. (XIV. évi) értesítője. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 16 l.)
- A **rimaszombati** községi elemi fi- és ipar-iskola értesítője az 1881–82. tanévről. Egybeállította Törköly József. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 22 l.)
- A **rimaszombati** egyesült protestans gymnasium XXIX. értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Zachor Gusztáv. (Rimaszombat. Rábely Miklós. 8-r. 24 l.)
- A kegyes-tanítórendiek vezetése alatt álló **rózsahegyi** róm. kath. algymnasium értesítője az 1881–82. tanév végén. (Kassa. Scharf F. J. 8-r. 32 l.) (Értekezés: A harlangokról. Irta Szkokán Sándor.)
- A **rozsnyói** kath. főgymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Nátafalussy Kornél. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 74 l.) (Értekezés: Az ember odontographiája. Irta Ráth Evermód.)
- Értesítő a **rozsnyói** ág. hitv. ev. kerületi főgymnasiumról az 1881–82. tanévben. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 26 l.)
- A **sajó-gömöri** háromosztályú ág. evang. esperességi algymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. Közli Bencze Soma. (Rozsnyó. Kovács Mihály. 8-r. 8 l.)
- Jahresbericht des kaiserl. königl. Realgymnasiums in Sarajevo** am Schlusse des dritten Schuljahres 1881–82. (Sarajevo. Államnyomda. 8-r. 48 l.) (Értekezés: Ueber das pythagoräische Comma in der natürlichen Tonleiter und den Einfluss desselben auf die Tonnomi. Irta Zoch Iván.)
- Jelentés a **sárospataki** ref. főiskola állapotáról az 1881–82. iskolai évben. Összeállították Bokor József és Maklári P. Miklós. XXVI. évfolyam. (Sárospatak. Steinfeld Béla. 8-r. 96 l.)
- A kegyesrendiek vezetése alatt álló **sátoralja-ujhelyi** róm. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1881–82. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r. 56 l.) (Értekezés: Apró vonások a magyar tanulók életéből. Irta Kovács János.)
- Sátoralja-ujhelyi** háromosztályú róm. kath. elemi népiskolába járó ifjúságnak értesítője az 1881–82. tanévről. (Sátoralja-Ujhely. »Zemplén« könyvnyomda. 8-r. 18 l.)

(**Segesvár.**) Programm des ev. Gymnasiums A. B. in **Schässburg** un der damit verbundenen Lehranstalten zum Schlusse des Schuljahres 1881—82. Veröffentlicht von Daniel Höhr. (Nagyszeben. Filtsch S. 4-r. 200 l.) (Értekezés: I. Das »Rosetum Franckianum. Irta Albert Mihály. II. Fachwissenschaftlicher Katalog der Bibliothek des Gymnasiums in Schässburg. Összeállították Berwerth V. és Fabini T. III. rész.)

A **selmeczbányai** ág. hitv. ev. kerületi lyceum értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Breznik János. (Selmeczbánya. A »Selmeczbányai Híradó« nyomdája. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Leibnitz. Irta Földvári Masznyik Endre.)

A **selmeczbányai** kir. kath. nagy-gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Müllner Pál. (Selmeczbánya. A »Selmeczbányai Híradó« nyomdája. 8-r. 58 l.) (Értekezés: Aesopus és az aesopusi mesék. Irta Eiselt Antal.)

A **sepsi-szent-györgyi** ev. ref. Székely-Mikó-kollegium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Szerk. Benke István. (Brassó. Gött János. 8-r. 90 l.)

Értesítő a Háromszék megye által **Sepsi-Szentgyörgyön** felállított államilag segélyezett polg. fiú-iskoláról az 1881—82. tavév végén. Szerk. Simó Dénes. (Sepsi-Szentgyörgy. Bernstein Márk. 8-r. 50 l.)

A **siklósi** községi polgári fiú-iskola első értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Szabó Ferencz. (Pécs. Madarász Endre. 8-r. 29 l.)

A **somorjai** államilag segélyezett polg. fiú- és felső leányiskola X. értesítője az 1881—82. tanévről. (Pozsony. Angermayer Károly. 8-r. 28 l.)

Tudósítvány a dunántúli ágost. hitv. evang. egyházkerületi **soproni** lyceumról az 1881—82. tanévben. Közli Müllner Mátyás. (Sopron. Romwalter K. 4-r. 43 l.)

A **pannonhalmi** szent-Benedekrend **soproni** kath. főgymnasiumának értesítője az 1881—82. iskolaévről. (Sopron. Litfass Károly. 8-r. 52 l.) (Értekezés: Egy csillagász mint a magyar-ugor összehasonlító nyelvészet megalapítója. Irta Kemény Hugó.)

A **soproni** m. kir. állami felsőbb leányiskola első értesítője az 1881—82. tanévről. XI. évfolyam. Szerk. Jausz György. (Sopron. Litfass Károly. 8-r. 48 l.) (Értekezés: A különféle egyéniségek tekintetbevétele a nőnevelésben. Irta Fuchs Károly.)

A **soproni** magyar kir. állami főreáliskola 7-dik évi értesítője 1881—82. Közli Salamin Leo. (Soprony. Litfass Károly. 8-r. 62 l.)

Sümegh városi róm. kath. elemi tanoda értesítője az 1881—82. tanévről. (Nagykanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 16 l.)

A **Sümegh** városi államilag segélyezett reáliskola XXV. értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Ádám Iván. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 70 l.) (A sümeghi reáliskola könyvtárának névjegyzéke. II. rész. Közli Földi János.)

Szabadka szab. kir. város községi főgymnasiumának értesítője az 1881—82. tanévre. (Szabadka. Pertits Simon. 8-r. 93 l.) (Értekezés: Szabadka városának viszonya földesurával. Irta Iványi István.)

(A **szabadkai** magy. kir. állami tanítóképezde igazgatósága csak minden harmadik évben ad ki értesítőt.)

A **szakolezai** községi elemi néptanoda ifjúságának érdemsorozata 1881—82. tanévben. (Szakoleza. Skarnitzl József. 4-r. 18 l.)

- A **szakolczi** kir. kath. algymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Lukavszky Alajos. (Szakolcza. Skarnitzl József. 8-r. 40 l.) (Értekezés: A szakolczi gymnasium története 1684—1862. Irta Lukavszky Alajos.)
- A **szab. kir Szamosújvár** városi örmény kath. nyilvános algymnasium VII. tudósítványa az 1881—82. tanév végén. (Szamosújvár. Görög-kath. egyházmegyei nyomda. 8-r. 48 l.) (Értekezések: I. Kátinai Már Ibász és Chorenei Mózes. Irta Szongott Kristóf. II. Örmény közmondások. Magyarította Szongott Kristóf. III. Dalok Petőfittől. Örményre fordította Szongott Kristóf.)
- A **békési ág. hitv. egyházmegye** patronatusa alatt álló **szarvasi** főgymnasium évi jelentése 1881—82-ről. Közli Tatai István. (Gyula. Dobay János. 8-r. 64 l.) (Értekezés: Tanítóképzés főgymnasiumunk kapcsán. Irta Benka Gyula.)
- (**Szász-Régen.**) Programm des evang. Unter-Realgymnasiums A. B. und der mit demselben verbundenen Lehranstalten in **Sächsisch-Regen** am Schlusse des Schuljahres 1881—82. Veröffentlicht von Wilhelm Heliwig. (Nagy-Szeben. Fittsch S. 4-r. 56 l.) (Értekezés: Der Heiland im Verhältnis zu seinen Quellen. Irta Keintzel György.)
- (**Szász-Sebes.**) Programm des ev. Unter-Gymnasiums und der damit verbundenen Lehranstalten in **Mühlbach** (Siebenbürgen) für das Schuljahr 1881—82. Veröffentlicht von I. Wolff. (Nagyszeben. Fittsch S. 4-r. 91 l.) (Értekezés: Zur Geschichte von Mühlbach. Irta Baumann Ferdinand.)
- A **szatmári** kir. kath. főgymnasium 1881—82. évi értesítője. (Szatmár. »Szabad-sajtó« könyvnyomda. 8-r. 39 l.)
- A **szatmár-németi** h. h. gymnasium 1881—82. évi (XII.) értesítője. Közli Becsek Sándor. (Szatmár. Nagy Lajos. 8-r. 47 l.)
- A **szegedi** állami főreáltanoda értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Hoffer Endre. (Szeged. Endrényi Lajos és társa. 8-r. 36 l.)
- Értesítő a **Szeged**-belvárosi tanító-testület vezetése alatt álló közs. népiskolákról 1881—82. Összeállította Ferenczi János (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 16 l.)
- A **kegyes-tanítóréndiek** vezetése alatt álló **szegedi** városi főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Magyar Gábor. (Szeged. Endrényi L. és társa. 8-r. 97 l.) (Természettani s vegytani találmányoknak és fölfüzdéseknek betűrendes, idő- és név-adatos repertoriuma. Irta Tóth Antal.)
- A **Szeged** városi zenede 1881—82. tanévi értesítője. Közli Langer Viktor. (Szeged. Endrényi L. és társa. 8-r. 19 l.)
- A **Szeged** városi polgári fiú-iskola kilencedik évi értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Nagy János. (Szeged. Endrényi L. 8-r. 41 l.)
- II. tanügyi értesítő a **szegedi** apáczá-iskolákról. Közli Oltványi Pál. (Szeged. Endrényi L. és társa. 8-r. 20 l.)
- A **szegedi** zsidó népiskola értesítője 1881—82. (Szeged. Traub B. és társa. 8-r. 18 l.) (Bolgár Mihály. Emlékbeszéd. Tartotta Löw Immanuel.)
- A **szegzárdi** államilag segélyezett községi polg. fiú- és felső leányiskola VI. értesítője az 1881—82. tanévről. Közlik Krammer János és Czibur-Kerkápoly Matild. (Szegzárd. Ujfalusy Lajos. 8-r. 33 l.)
- A **székely-udvarhelyi** róm. kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 61 l.) (Értekezés: Lessing »Laokoon«-ja. Irta Szabó Nándor.)

- A **székely-udvarhelyi** királyi állami főreáliskola XI. évi értesítője az 1881—82. iskolai év végén. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 61 l.) (Értekezés: A meteorologia elemei, és Székely-Udvarhely meteorológiai viszonyairól. Irta Hlatky Miklós.)
- A **székely-udvarhelyi** evang. reform. collegium értesítője az 1881—82. iskolai évről. Szerk. Gönczy Lajos. (Székely-Udvarhely. Becsek Dániel. 8-r. 61 l.)
- A **székesfehérvári** államilag segélyezett községi főreáliskola évi értesítője az tanévről az intézet fennállásának 28-dik évében. Szerk. Valkovszky Miklós. (Székesfehérvár. Szammer Imre. 8-r. 40 l.) (Értekezés: Magyarország területének és alkatrészeinek földrajzi és államjogi viszonyai árpád-házi királyaink korában. Irta Borostyán Sándor.)
- Értesítő a zirez-czistercei rend **székesfehérvári** főgymnasiumáról az 1881—82. tanév végén. (Székesfehérvár. »Vörösmarty« nyomda. 8-r. 114 l.) (Értekezés: Catilina, Cicero és Sallustiusnál. Irta Mihalik Aurél.)
- 1881—82. tanévi értesítő a **Szentes** városi VI. osztályú gymnasiumi tanfolyammal egybekapcsolt polg. fiú-iskoláról és a kétszotályú polgári leányiskoláról megtoldva az ismétlő-iskolákról szóló jelentéssel. Összeállította Zolnay Károly. (Szentes. »Szentes és Vidéke« nyomdája. 8-r. 69 l.)
- A **minorita-rendiek** vezetése alatt álló **szilágysomlyói** róm. kath. algymnasium tudósítványa az 1881—82. tanévről. Közli Tapody Tamás. (Nagybánya. Molnár testvérek. 8-r. 36 l.) (Értekezés: Szilágysomlyó múltja és jövője. Irta Tapody Tamás.)
- A **szilágysomlyói** államilag segélyezett népiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Összeállította Bogdán István. (Debreczen. Kutasi Imre. 8-r. 25 l.)
- A sz. Ferencz-rendiek vezetése alatt álló **Szolnok**-városi kath. gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Varga Emil. (Szolnok. Bakos István. 8-r. 75 l.) (Értekezés: Az üstökösek. Irta Karkecz Alajos.)
- A **szolnoki** összes községi elemi népiskolák tanulóinak 1881—82. tanévi értesítője. (Szolnok. Bakos István. 4-r. 10 l.)
- Jelentés a **szolnoki** ipartársulat által állami segély mellett fenntartott s az iparos és kereskedő tanulók oktatására felállított ipar-, kereskedelmi- és vasárnapi szakszerű rajziskoláiról 1874-től 1882-ig terjedő iskolai évekről. (Szolnok. Haffner Sándor és társai. 8-r. 26 l.)
- A **Szombathely** városi községi elemi fiú- és leányiskola értesítője az 1881—82. tanévről. IX. évfolyam. Közli Zágróczy Tivadar. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 25 l.)
- Értesítvény a **szombathelyi** kir. kath. főgymnasiumról 1881—82. Szerk. Kunc Adolf. (Szombathely. Bertalanffy József. 8-r. 138 l.) (Értekezés: Egy magyar család 1566—1664. Irta Csuday Jenő.)
- A magyarországi kegyes-tanítórend **tatai** algymnasiumának értesítője az 1881—82. tanévről. (Tata. Kopasz József. 8-r. 54 l.) (Értekezés: A viszony Isten és a világ között. Irta Kubányi Béla.)
- A **temesvári** magyar kir. állami főreáliskola értesítője az 1881—82. tanévről. XII. szám. Szerk. Laky Mátvás. (Temesvár. Uhrmann E. 8-r. 54 l.) (Értekezés: Délmagyarország pilléi. Irta Szalkay Gyula.)

- A **temesvári** közép-kereskedelmi, polgári és kereskedelmi vasárnapi iskola értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Wiessner Ferencz. Jahresbericht stb. (Temesvár. Steger Ernő. 8-r. 39 l.) (Értekezések: I. Néhány szó az iskolai ünnepelekről. Irta Janny Imre. II. Sur l'enseignement de la langue française dans les ecoles de commerce. Irta Geisvilier Xavier.)
- A **temesvári** róm. kath. főgymnasium értesítője 1881—82. tanévre. (Temesvár. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 55 l.) (Értekezés: A légköri villamosság. Irta Gaith Rezső.)
- A **trencsényi** magyar kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Manyák Alajos. (Trencsén. Skarnitzl Ferencz. 8-r. 62 l.) (Értekezés: A természettudományok a felsőbb leányiskolákban. Irta Guta József.)
- A **trencsényi** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Pfeiffer Antal. (Trencsén. Skarnitzl Ferencz. 8-r. 62 l.) (Értekezések: I. Középiskolánk és a nemzeti művelődés. Irta Bellaagh Aladár. II. A főgymnasiumi éremgyűjtemény. Irta Janovszky László.)
- A **trsztenai** kir. kath. gymnasium évi értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Csáka Károly. (Rudnyánszky A. 8-r. 44 l.)
- A **turóc-szent-mártoni** polgári fiú- és polgári elemi leányiskola II. értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Boldis Ignác. (Franklin-társ. 8-r. 46 l.)
- Az **újpesti** állami elemi népiskola II. értesítője az 1881—82. iskolai évről. Szerk. Mády Lajos. (Koosi Sándor. 8-r. 44 l.)
- Tizenegyedik tudósítás az **újverbászi** fel. jelleg nélküli pártfogósági nyilvános alreálgymnasiumról az 1881—82. tanévben. Közli Kovalszky Lajos. (Baja. Streintz és Esehenlohr 8-r. 32 l.)
- Az **ujvidéki** kir. kath. magyar főgymnasium tudósítványa az 1881—82. tanévről. Közli Frankl István. (Ujvidék. Dimitrijević Nikola. 8-r. 40 l. 1 tábla.) (Értekezés: A reciprok-polar idomokról. Irta Hornischek Henrik.)
- (**Ujvidék.**) Izveštaj o srpskoj gimnaziju u Novom Sadu za školsku godinu. 1881—82. (Ujvidék. Dimitrijević N. 8-r. 53 l.) (Értekezés: De Romanca, qualis perhibetur in Vergilii Aeneide. Irta Grčić János.)
- Az **ungvári** g. sz. kath. papárvaleány tan- és nevelőintézetnek értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Firezák Gyula. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 46 l.) (Értekezés: Néhány szó az önképzésről, kiváló tekintettel leányintézetünk önképzőkörére. Irta Miklóssy István.)
- Az **ungvári** kir. kath. főgymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Szieber Ede. (Ungvár. Fésüs József. 8-r. 107 l.) (Értekezés: Eszmetőredékek a nevelés közéből. Irta Vilesek János.)
- (**Versecz.**) Kutka Mária Versecezen 22 év óta fennálló magán leánynevelő és tanintézetének értesítője az 1881—82. tanévről. (Versecz. Kirchner J. E. özvegye. 4-r. 16 l.)
- A **vágújhelyi** izr. nyilván. álreáltanoda értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Máhler Miksa. (Vágújhely. Horovitz Adolf. 8-r. 17 l.)
- A **kegyes tanítórendiek veszprémi** kath. nagy-gymnasiumának értesítője az 1881—1882. tanévről. Közli Léway Imre. (Veszprém. Heinrich E. 8-r. 63 l.) (Értekezés: A magyar nyelvi és irodalmi oktatásnak széptani hatása. Irta Szvartko Kálmán.)

- A **zalaegerszegi** polgári fiú- és felső leányiskola IX. értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Udvardy Igniez. (Zala-Egerszeg. Özv. Tahy R. 8-r. 28 l.)
- A **Zenta** városi községi gymnasium VI. értesítője az 1881—82. tanév végén. Szerk. Kuthy József. (Zenta. Schwarz Sándor. 8-r. 48 l.) (Értekezés: Az ismert földpátnemek különös tekintettel alakítani, optikai és vegyi tulajdonaikra. Irta Örvény Iván.)
- A **zilahi** ev. ref. tanoda értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Berényi János. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 43 l.)
- Zólyom** szab. kir. városi elemi iskola értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Folkmann János. II. évfolyam. (Franklin-társulat. 8-r. 33 l.) (Értekezések: A szülők figyelmébe. Irta Groó Lajos.)
- A **zombori** állami főgymnasium X. értesítője az 1881—82. tanévről. Közli Radies György. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 57 l.) (Értekezés: A zombori állami főgymnasium statistikája 1872—1881 végeig. Irta Radies György.)
- (**Zombor.**) Izveštaj o srpskim narodnim školama i o višoj devojačkoj školi srpske pravoslavne crkvene opštine **Zomborske** za 1881—82. školsku godinu. Sastavio Nikola Gy. Bukićevics. (Zombor. Bittermann Nándor. 8-r. 59 l.)
- A **zsolnai** királyi kath. gymnasium értesítője az 1881—82. tanévről. Szerk. Rozsnyai Károly. (Beszterezebánya. Machold Fülöp. 8-r. 32 l.)

A magyar irodalom 1882-ben.

Második közlemény.

Összeállítja **Horváth Ignác**.

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vétettek fel, melyek az 1882-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

Acta reg. scient. universitatis hung. anni 1881—82. Fasciculus II. (L. Ünnepe.)

Acta reg. scient universitatis Claudiopolitanae Francisco-Josephinae anni 1881—82. Fasc. II. (L. Beszédek.)

Alapszabályai, A magyar színész-egyesület és nyugdíj-intézetnek. (Magy. színész-egyesület. 8-r. 20 l. ára ?)

Alfred I., Church M. A. Elbeszélések a görög tragikus költőkből. Angolból ford. és jegyzetekkel kísérte Névy László. (Ifjúsági Iratok Tára. VIII. Franklin-társ. 8-r. 206 l. ára 1 frt.)

Apáthy István. Kötelmi jog. Általános rész. (Az általános magánjogi törvénykönyv tervezete. II. köt. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 259 l. ára 2 frt.)

Archivum Rakoezianum. (L. II. Rákóczy Ferencz levéltára.)

Áttekintése, Az országban létező gazdasági egyesületek létszámának és működésének, 1881. év végén. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 211 l. ára ?)

Athenás, Új magyar. (Magyar Plutarch.) Ujabbkori magyar protestáns egyházi írók életrajz-gyűjteménye. Gyűjtő Sz. Kiss Károly. 2. füzet. (Aigner Lajos. 8-r. 65—128 l. ára 50 kr.)

Ballagi Mór. Emlékbeszéd Révész Imre l. t. fölött. (A m. tud. Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. 1882. 4. Akadémia. n. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)

Balogh Zoltán összes művei. II. köt. Színművei. Sajtó alá rendezte barátja Zalár József. (Nemzeti könyvtár. XXIX. köt. Aigner Lajos. k. 8-r. 321 l. ára 1 frt. 40 kr., kötve 2 frt.)

Balogh Zoltán színművei. Sajtó alá rendezte barátja Zalár József. (Aigner Lajos. k. 8-r. 321 l. ára 1 frt. 40 kr.)

Balogh Zoltán színművei. 1—4. füzet. (Nemzeti könyvtár 120—121., 125—126. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 230 l. egy füzet ára 30 kr.)

- Bánóczy József.** A magyar romanticismus. Székfoglaló. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. köt. 12. szám. Akadémia. 8-r. 20 l. ára 10 kr.)
- Bartalus István.** Adalékok a magyar zene történelméhez. Bakfark Bálint lantvirtuóz és zeneköltő és Eszterházi Pál egyházi zeneköltményei. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. kötet. 11. szám. Akadémia. 8-r. 77 l. ára 50 kr.)
- Bartalus István.** Ujabb adalékok a magyar zene történelméhez. (Értekezések a nyelv- és széptudományok köréből. X. köt. 11. szám. Akadémia. 8-r. 61 l. ára 40 kr.)
- Bartalus István.** Éneklő ABC népiskolák számára. I. évfolyam. (M. kir. vallás- és közokt. miniszterium. 8-r. 72 l. ára ?)
- Bárány Gyula.** Bevezetés a növénytan elemeibe. Polgári iskolák és tanítóképzőintézetek, úgyszintén vezérkönyvül tanítók számára. 1—2. rész. (Lauffer Vilmos. 8-r. 81., 227 l. ára 60 kr., 1 frt. 50 kr.)
- Bászel Aurél.** Horatius élete és költeményeinek időrendje. (Arad. Gyulai István. 8-r. 53 l. ára 40 kr.)
- Bedő Albert.** Az erdészeti ügyek közigazgatási kezelése hazánkban. (Különlenyomat az »Erdészeti Lapok« 1882. évi folyamából. Magyar királyi államnyomda. 8-r. 40 l. ára ?)
- Beke Antal.** Elemi zene- és énektan. Rövid kivonatban felsőbb népiskolák, algymnasiumok, tanítóképzédszerek és iskolavizsgálók használatára. 2-ik kiad. (Pápa. Wajdits Károly. n. 8-r. 44 l. ára 36 kr.)
- Bencze Mihály.** Leleplezése 1866-dik évi porosz-magyar szövetségnek, a magyar legio alakításának, működésének és feloszlásának. (Történeti beszély.) Mint jelenvolt szemtanu önéletrajzával és okmányokkal kiegészítve. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 36 l. ára ?)
- K. Beniczky Irma.** A leány érzelmvilága. (Közhasznú családi könyvtár. 25. sz. Franklin-társulat. 8-r. 128 l. ára 40 kr.)
- Beöthy Leo.** A társadalmi fejlődés kezdet-i. I. köt. (Akadémia. 8-r. VIII, 429 l. ára díszkötésben 3 frt. 80 kr.)
- Beresényi Miklós** főhadvezér és fejedelmi helytartó leveles könyvei s más emlékezetremlő iratai. 1705—1711. Az eredeti kéziratokból közli Thaly Kálmán. (II. Rákóczi Ferencz levéltára. VIII. köt. Akadémia. 8-r. XI, 448 l. ára ?)
- Bereczki Máté.** Gyümölcsészeti vázlatok. II. kötet. 2. és 3. füzet. (Arad. Gyulai István nyomdája. 8-r. 193—517 l. ára 2 frt.)
- Berényi Salamon.** Tanulmányok Schillernek »Wallenstein« című tragédiájáról a bölcseszettudori fok elnyerése czéljából. (Neuwald Illés ny. 8-r. 67 l. ára ?)
- Beszédek,** melyek a kolozsvári magy. kir. Ferencz-József tudományegyetem 1882. május hó 29-diki pályadíj-kiosztási ünnepélyén tartattak és az egyetem négy tudománykarának jelentései a pályázatok eredményéről s az új pályátelekről. (Acta reg. scient. universitatis Claudiopolitanae Franciscio-Josephinae anni 1881—82. Fasc. 2. Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8 r. 143 l. ára ?)
- Beszélyek,** Orosz. Irták Puskin S., Gogoly Miklós, Krylov I., Dosztojevszkij T. és Turgenyev. Oroszból fordította Csopely László. (Olesó könyvtár. 149. szám. Franklin-társ. 8-r. 447 l. ára 80 kr.)

- Bélyeg, A.** és illetékek iránti törvények és szabályok hivatalos összeállítása. Az 1881: XXVI. t. cz. 29. §-a alapján kiadja a magyar a m. kir. pénzügyminis-
terium. (Magyar kir. államnyomda. n. 8-r. 344 l. ára ?)
- Birtokjoga,** A katolikus egyház, különös tekintettel az újabb keletű államjogi
elméletekre és a kegyúri jogra. (Athenaeum. 8-r. 44 l. ára 30 kr.)
- Block Mór.** Népszerű nemzetgazdaságtan. A francia akadémia által a legelső
díjjal koronázott pályamű. A tizedik kiadás után ford. Dobóczy Lajos. (Köz-
hasznú családi könyvtár. 26. Franklin-társ. 8-r. 111 l. ára 40 kr.)
- Bogdányi Mór.** Törpe nagyságok. Parlamenti képek. (Révai testv. k. 8-r. 123 l.
ára 1 frt.)
- Bókay János.** Gyermekkorházi vénnygyűjtemény. (Franklin-társulat. 8-r. 72 l.
ára 50 kr.)
- Bónis István.** A Közigazgatási törvények gyűjteménye. 1867—1881. I. II. füzet.
(Kolozsvár. Demjén László. n. 8-r. 1—384 l. ára 2 frt. 40 kr.)
- Bónis Károly.** Közönséges számvetés a középiskolák alsóbb oszt. számára. (Nagy-
Kőrös. Ottinger Ede nyomdája. 8-r. 146 l. ára 80 kr.)
- Bonomelli Jeremiás.** Hasznos és biztos óvszer a világi megromlott tudomány
ellen, vagyis a hit, remény és szeretet fejtegetve és megvédve a modern sza-
badelvű kérdések és tévtanok ellenében. Olaszból ford. Palotay László. I. köt.
(Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 366 l. ára ?)
- Borbás Vincze.** Az Aquilegiák rendszere és földrajzi elterjedése. (Systema et area
aquilegiarum geographica.) (Értekezések a természettudományok köréből. XII.
köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Boross Mihály.** Élményeim 1848—1861. Kiadja Borongó. 2 füzet. (Székesfehé-
vár. Klöckner Péter. k. 8-r. 169, és 171—351 l. ára 1 frt.)
- Brooke Herford.** Jézus Krisztus. (Unitarius kis könyvtár. III. Bagó Márton és
fia. 8-r. 15 l. ára 5 kr.)
- Brózik Károly és Paszlavszky József.** Földrajz gymnasiumok számára. Az új
tanterv alapján. I. A magyar királyság és a földközi tenger környéke. 2-dik
kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 196 l. ára 1 frt.)
- Buckle Tamás.** Anglia művelődéstörténete. 9. 10. köt. ford. Láng Lajos és töb-
ben. (Aigner Lajos. 8-r. 381 l. ára 3 frt.)
- Budapest** fővárosa polgáraihoz! Népgyűlés tartása ügyében az orsz. népművelési
összes bevételeinek és kiadásainak nyilvános elszámolása iránt. (*Kereskedelmi
Közlöny* szerkesztősége. 8-r. 7 l. ára 5 kr.)
- Bürger G. A.** eredetije után átdolgozta Hoffmann Ferencz. Münchhausen báró
kalandjai. Magyarra ford. Győri József. (Nagel Bernát. 8-r. VI, 116 l. ára ?)
- Chilko László.** Adalék a debreczeni róm. kath. egyház történetéhez. (Debreczen.
Városi nyomda. 8-r. 23 l. ára ?)
- Chyzer Kornél.** Magyarország gyógyvizeiről, azok értékéről s értékesítéséről. Elő-
adás a magyar orvosok és természetvizsgálók XXII-dik nagygyűlésén, Debre-
czenben 1882. évben. (Sátoralja-Újhely. *Zemplén*-nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)
- Chyzer Kornél.** Zemplénmegye ásványvizei. (Különlenyomat a matematikai és
természettudományi közleményekből. Akadémia. 8-r. 30 l. ára ?)
- Chyzer Kornél.** Emlékirat az 1876-diki XIV-dik t. cz. értelmében rendszeresített

- járássorvosi és körorvosi intézmény tárgyában. (Sátor-Alja-Ujhely. »Zemplén«-nyomda. 8-r. 19 l. ára ?)
- Cicero L.** Catilina ellen tartott vádbeszédei. II. füzet. (Vége.) Ford. és magy. Dávid István. (Tanulók könyvtára. 7. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 65—134 l. ára 30 kr.)
- Cicero. A.** Licinius Archias mellett tartott védőbeszéde. Ford. és magy. Boros Gábor. (Tanulók könyvtára. 10. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 54 l. ára 30 kr.)
- Compass,** Magyar. Pénzügyi évkönyv Magyarország és társországai számára. 1882. X-ik évf. Szerkeszti és kiadja Mihók Sándor. (Kilián Frigyes bizom. n. 8-r. 577 l. ára vászonkötésben 3 frt 60 kr.)
- Csemegi Károly.** Magyar bünvádi eljárás a törvényszékek előtt. A m. kir. igazságügyminiszter megbízásából. (Franklin-társulat. 8-r. 80 l. ára ?)
- Csemegi Károly.** Törvényjavaslat. Magyar bünvádi eljárás a törvényszékek előtt. Készítette a magyar kir. igazságügyminiszter megbízásából. I. füzet. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 4-r. 287 l. ára ?)
- Csicsáky Imre és Kalocsai Alán.** Emlék-versek a Bács-Almászon emelt kápolnának Csicsáky József által 1882. évi okt. hóban történt felszentelése ünnepére. (Wilckens és Waidl nyomdája. 4-r. 7 l. ára ?)
- Csikvári Jákó.** A közlekedési eszközök, a vasutak, posták, táviradók és gőzhajózás története. 19—22. füzet. (Franklin-társ. 8-r. 105—224 l. egy kettős füzet ára 80 kr.)
- Csiky Gergely** színművei. 4. füzet. Szép leányok. Színmű. (Athenaeum. 8-r. 106 l. ára 70 kr.)
- Csiky Gergely.** Az első és a második. Elbeszélés. (Olesó könyvtár. 153. szám. Franklin-társulat. 8-r. 156 l. ára 30 kr.)
- Csillag Mór.** A legszebb asszony könyve. Versek. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 132 l. ára 1 frt.)
- Czímjegyzéke,** A igazságügyi miniszterium könyvtárának. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 78 l. ára ?)
- Czímjegyzéke.** A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem könyvtárának. VI. 1881-ik évi gyarapodás. (2334 mű- 3471 köt.) (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. XI, 336 l. ára ?)
- Czirbusz Géza.** A délmagyarországi bolgárok ethnologiai magánrajza. (Tetty Nándor s társa. n. 8-r. VI, 172 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Daday Jenő.** A magyar állattani irodalom ismertetése 1870-től 1880-ig bezárólag. (Természettudományi társulat. n. 8-r. VII, 186 kéthasábos l. ára 80 kr.)
- Danielik János.** A középkori államtan. II. rész. A hatalom és alkotmányról. (Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 8-r. 74 l. ára ?)
- Daudet Alfonz.** Tarasconi Tartarin uram jeles kalandjai. Fordította Fái I. Béla. (Révai testv. 8-r. 152 l. ára 80 kr.)
- Denison György.** A lovasság történelme a legrégibb időktől a jelenkorig. Magyarra ford. Szeles Dénes. 2. füz. (Történelmi könyvtár. 2. füz. Aigner Lajos. 8-r. 65—128 l. ára 50 kr.)
- Dienes Péter.** A magyar-osztrák monarchia földrajza különös tekintettel hazánkra. A legújabb statisztikai adatok felhasználásával — s bevezetésül: a mértani,

- természettani- és politikai földrajz elemeivel. Polgári iskolák és leányneveldek számára. (Miskolcz. Löwy József. 8-r. VIII, 115 l. ára 60 kr.)
- Dohánygyártmányok**, A, előállításánál követendő gyártási eljárások. (Magy. kir. pénzügyminiszterium. 4-r. 29 l. ára ?)
- Donáth Endre**. Solymosi Eszter. Legújabb társadalmi regény két kötetben. I. köt. 1. füzet. (Kolozsvár. »Franklin«-nyomda. 8-r. 32 l., egy füzet ára 20 kr.)
- Dosztojevszki Tivadar**. Az örökös férj. Orosz eredetiből fordította Timkó Iván. (Légrády testvérek. 8-r. 196 l. ára ?)
- Dömény József**. Zsinati emlékkönyv, a magyarországi reformált egyház 1881. okt. 31-től nov. 24-ig Debreczenben tartott zsinatán jelen voltak életrajzaiból. (Székesfehérvár. Szammer Imre. 8-r. 266 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Dömötör László**. A méhtenyésztés okszerű gyakorlata az amerikai rendszer szerint. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 72 l. ára 30 kr.)
- Dömötör László** méhészeti előadása. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Döntvénytár**. A m. kir. Curia elvi jelentőségű határozatai. Új folyam. II. kötet. (XXX. folyam.) (Franklin-társulat. 8-r. XXXVI, 368 l. ára 2 frt.)
- Dugonics András**. Tárházi. Vig szabású játék. Az eredeti kéziratból kiadta és bevezetéssel ellátta Háhn Adolf. (Különnyomat az »Egyetemes Philologiai Köz-löny« VI. kötetéből. Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 71 l. ára ?)
- Egybeállítás**, Az 1881. évi fogyasztási adóeredményeknek statisztikai, a magyar korona országaira vonatkozólag. (M. kir. pénzügyminiszterium. 4-r. 45 l. ára ?)
- Előadások**, Népszerű természettudományi, előadások gyűjteménye. Szerkesztik Fodor József és Paszlavszky József. 34. füzet. (L. Thanhoffer Lajos.)
- Emericzy Géza és Kárpáti Endre**. Földrajzi eredménytár a népiskolai V., esetleg VI. osztály és ismétlő-iskola számára. A vallás- és közokt. magyar kir. miniszter által koszorúzott pályamű. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 28 l. ára kötve 8 kr.)
- Emericzy Géza**. Természet- és vegytan a mindennapi ismétlő népiskolák számára. 68 a szöveg közé nyomott fametszvényekkel. 4-dik javított kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 96 l. ára 40 kr.)
- Emlék**, Könyvkiállítási. A »könyvkiállítási kalauz« 2-ik bővített kiadása. (Országos magyar iparművészeti muzeum. n. 8-r. VIII, 263 l. ára 2 frt. 70 kr.)
- Emlék**, Debreczeni. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 30 könyvműtő képecskével, Debreczen nevezetesebb épületeivel, ára 50 kr.)
- Emlékbeszéd**, A magyar tudományos akadémia elhunyt tagjai fölött tartott. 1882. 4—5. szám. (L. Ballagi Mór, Lenhossek József.)
- Emlékkönyv** a lourdesi magyar zarándoklatról 1881-ben. Szerkeszté a zarándoklat igazgatója megbízásából két pécsmegyei zarándokpap. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 451 l. ára ?)
- Engel Sándor**. Magyarország faipara és fakereskedése. Technikai, gazdasági és statisztikai közlemények fakereskedők, faiparosok, erdészek stb. számára. 1 térképpel és számos fametszettel. (Grill Károly. n. 8-r. 151 l. 10 tábla, 1 térkép, ára 1 frt. 80 kr.)
- Értekezések**, a matematikai tudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Szabó József. IX. köt. 2—11. szám. (L. Lakits Ferencz, Gothard Jenő, Konkoly Miklós, Kövesligethi Radó, Klug Lipót.)

- Értekezések** a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Kiadja a magy. tudom. akadémia. Szerk. Földes Béla. I. kötet. 1—3. szám. (L. Földes Béla, Konek Sándor, Jekelfalussy József, Tisza István.)
- Értekezések** a nyelv- és széptudományok köréből. Kiadja a magyar tudományos akadémia. Szerkeszti Gyulai Pál. X. köt. 11. 12. szám. (L. Bartalus István, Bánóczy József.)
- Értekezések** a társadalmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerkeszti Pesti Frigyes. VII. köt. 4. szám. (L. Tóth Lőrincz.)
- Értekezések** a természettudományok köréből. Kiadja a magyar tudom. akadémia. Szerk. Szabó József. XII. kötet. 6. szám. (L. Borbás Vinceze.)
- Értekezések** a történelmi tudományok köréből. Kiadja a magyar tud. akadémia. Szerk. Pesti Frigyes. X. köt. 5. 7. szám. (L. Gyárfás István, Kozma Ferencz, Majláth Béla.)
- Értekezések** az angol és francia nemzetgazdaságtan köréből. Foville-Giffen-Cliffe Leslie-Bagehot-Stanley Jevons-Syme-Cairnes. Fordította, átdolg. és jegyzetekkel ellátta Földes Béla. (Akadémia. 8-r. 178 l. ára ?)
- Értekezések**, Magyar jogászegyleti. VII. VIII. (L. Janosó György, Herczeg Mih.)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az orsz. magyar kir. statiszt. hivatal. 1880. 1. 6. 7. 9. füzet. 1881. 3. füzet. (Athenaeum. 4-r. 115, 69, 157, 101, 143 l. ára ?)
- Évkönyv**, Magyar statisztikai. Szerkeszti és kiadja az országos magyar kir. statisztikai hivatal. 1880. évfolyam. 1. 6. füzet. — Statistisches Jahrbuch für Ungarn etc. (Athenaeum. 4-r. 115, 69 l. ára ?)
- Évkönyve**, A hunyadmegyei történelmi és régészeti társulat, 1880. évben történt alakulásától 1881. május 29-ig lefolyt társulati évre. Szerkesztette Kun Róbert. (Athenaeum. 8-r. 188 l. négy photo-chemigraphiai táblával, ára ?)
- Évkönyve**, A Pozsonymegyei gazdasági egyesület. Szerkeszti Földes Gyula. 1881. év. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 130 l. ára ?)
- Évkönyve**, A magyar jogászgyűlés, 1882. évre. Szerkesztette Siegmund Vilmos. VIII. évfolyam. I. köt. (Jogászgyűlés. 8-r. 495 l. ára ?)
- Évkönyve**, A Szent-István-társulat. 1882. (Házi könyvtár. XL. köt. Társulat. 8-r. 100 l. ára 25 kr.)
- Évlapjai**, A Kisfaludy-társaság. Új folyam. XVII. köt. 1881—82. (Franklin-társ. 8-r. 447 l. ára ?)
- Falke** munkája után írta K. Beniczky Irma. A művészet a házban. (Közhasznú családi könyvtár. 24. kötet. Franklin-társ. 8-r. 127 l. ára 40 kr.)
- Falvay Antal**, Lutzenberger Ágost, Péterfy Sándor, Scholtz Lajos. Magyar-német olvasókönyv a népiskola II. osztálya számára. (Kókai Lajos. 8-r. VIII, 175 és VIII, 200 l. ára kötve 1 frt.)
- Fábián Lajos Mór**. A bor. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 63 l. ára ?)
- Fáy András**. Érzélgés és világ folyása. Beszély levelekben. 3-dik kiadás. (Olesó könyvtár. 150. Franklin-társ. k. 8-r. 127 l. ára 30 kr.)
- Fekete Lajos**. Erdészeti talajtan. (Selmech. Özv. Joerges Agostonné. 8-r. VIII, 184 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Fekete Zsigmond**. A víz mozgása esővekben. Részlet »Okszerű vízműveletten« II. kötetéből. I. köny. táblával. (Aiguer Lajos. n. 8-r. IV, 114 l. ára 1 frt. 30 kr.)

- Fischer Péter és társa.** A poroplastikus nemez füzönyök alkalmazása a gerincoszlop elferdüléseinél. (Buschmann F. nyomdája. 8-r. 14 l. ára ?)
- Fischer Simon.** Magyar nyelkönyv. Gyakorlati tanmód szerint népiskolák számára. V. javított kiadás. (Aigner Lajos. 8-r. 63 l. ára 30 kr.)
- Földes Béla.** Statisztikai tanulmányok a gabonaárak hullámzásairól a XIX. században és a gabonadrágaságok hatásairól. Eredeti adatok alapján. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. 63 l. ára 80 kr.)
- Földes Béla.** Adalékok a papírpénz történetéhez és statisztikájához. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. Akadémia. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Főrendiházi Irományok** (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. II. III. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. XIII, 409, 365 l. ára ?)
- Fraknoi Vilmos.** A vatikáni magyarországi okirattár. (Különlenyomat az »Uj Magyar Sion« 1882-ki évfolyam VII. és VIII. füzetéből. Esztergom. Buzárovits Gusztáv nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Freskay János.** Mesterségek könyvtára. I. A butorasztalosság. (Atenaeum. 8-r. VI, 180 l. ára 1 frt.)
- Füredi János.** Egyházi beszéd sz. István M. O. apostoli királyának ünnepén 1882. aug. 20. (Trencsén. Skarnitzl Ferencz. 8-r. 16 l. ára ?)
- Füredi (Führer) Ignác.** Uj magyartalanságok betürendben. Egyszersmind helyes magyarságra vezérlő nyelvkalauz. A legújabb nyelvészeti vizsgálódások alapján. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. VII, 40 l. ára 40 kr.)
- Gaal József** összes művei. III. kötet. Történeti beszélyek. (Nemzeti könyvtár. XXVIII. Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 471 l. ára 2 frt 60 kr.)
- Gaal József.** Történeti beszélyek. (Aigner Lajos. k. 8-r. IV, 471 l. ára 2 frt, kötve 2 frt. 60 kr.)
- Gaal József** művei. 12–18. füzet. (Nemzeti könyvtár. 116–119., 122–124. füz. Aigner Lajos. 8-r. 401–422, 470 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Gaskell Vilmos.** Az unitárius ker. vallás erős érvei. A krisztusi keresztény vallás. (Unitárius kis könyvtár. II. Bagó Márton és fia nyomdája. 8-r. 14 l. ára 5 kr.)
- Gáspár János.** Magyar olvasókönyv a népiskolák IV. osztálya számára. III. kiad. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter által koszorúzott pályamű. (Népiskolai olvasókönyv. IV. kötet. Magyar királyi államnyomda. 8-r. 240 l. ára kötve 30 kr.)
- Gáspár János.** Magyar olvasókönyv a népiskolák V. és VI. osztálya számára. II. kiadás. A m. kir. vallás- és közokt. miniszter által koszorúzott pályamű. (Népiskolai olvasókönyv. V. kötet. Magyar királyi államnyomda. 8-r. 520 l. ára kötve 64 kr.)
- Gérecz Károly.** Népiskolai földrajz. (Világ- és földismeret.) (Sárospatak. »Sárospataki irodalmi kör.« 8-r. IV, 175 l. ára kötve 30 kr., kötetlen 23 kr.)
- Goll J., Bellovics I., Halász Gy., Vajdady B., Erney J.** Polyhymnia. Egy és többszólamú énekek gyűjteménye polgári iskolák, középtanodák és magánintézetek számára. 7-dik kiadás. 4. füzet. (Kókai Lajos. n. 8-r. 22, 22, 35 és 53 kinyomatú l. ára 50, 50, 80 kr. és 1 frt.)

- Goll J., Bellovics J., Halász Gy., Vajdady B., Erney J.** Énektan. Polgári iskolák, középtanodák és magánintézetek számára. 7-dik kiadás. 5. füzet. (Kókai Lajos. n. 8-r. IV, 20, 24, 34 és 58 könyomatú l. ára 50, 50, 80 kr. és 1 frt.)
- Gothard Jenő.** A herényi astro-physikai observatorium leírása és az abban tett megfigyelések 1881-ben. (Értekezések a mathem. tudományok köréből. IX. köt. 3. sz. 8-r. 35 l. egy táblával, ára 30 kr.)
- Gottl Mór.** Évi jelentés Pozsony sz. kir. városa állapotáról 1881. Hivatalos kiad. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 95 l. ára ?)
- Gozlán Leo.** Három ara egy koronára. Beszély. Franzeziából fordította Sz. E. (Olesó könyvtár. 147. szám. Franklin-társulat. 8-r. 59 l. 20 kr.)
- Groó Vilmos.** Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására tót ajkú népiskolákban. Tanítók számára. I. rész. I. és II. osztály. Návodná kniha k vyučotaniu uhorskej reči stb. (Magyar kir. államnyomda. 8-r. 135 l. ára 24 kr.)
- Gödöllei József.** Biblia-magyarázatok az evangyelisták irataiból templomi gyülekezet előtt. (Pécs. Ifj. Madarász Endre nyomdája. 8 r. 164 l. 1 frt. 60 kr.)
- Gündöcs Benedek.** Emlék a Budapesten 1882-dik évi augusztus hó 19-én tartott országos méhész-egyleti kiállításról. (Franklin-társ. 8-r. 46 l. ára 50 kr.)
- Görömbei Péter.** A nagy-kállói ev. ref. egyház története. (Sárospatak. Ref. főiskola nyomdája. 8-r. 189 l. ára 1 frt.)
- Gyakorlatkönyv.** Számolási, a népiskolák számára. Az új méter-mértékrendszer alkalmazásával. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 132 l. ára kötve vászonhátal 25 kr.)
- Gyárfás István.** A jász-kúnok nyelve és nemzetisége. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. kötet. 5. szám. Akadémia. 8-r. 84 l. ára 50 kr.)
- Gyűjtemény.** Magyar népköltési. Új folyam. A Kisfaludy-társaság megbízásából szekeszti s kiadják Arany László és Gyulai Pál. — III. kötet: Székelyföldi gyűjtés. Gyűjtötték Kriza János, Orbán Balázs, Benedek Elek és Sebesi Jób. (Athenaeum. 8-r. XXII, 459 l. ára 3 frt.)
- Gyürky Ödön.** Rousseau nevelési elvei. Bölcsészettudori értékezésül. (Vác. Serédy G. 8-r. 156 l. ára ?)
- Haan Lajos.** A magyarországi ágostai hitvallású evangélikusok egyetemes gyűlései és az egyetemes világi felügyelői hivatal. (Protestáns theologiai könyvtár. XVIII. kötet. Magyarországi protestáns-egylet. 8-r. 183 l. ára ?)
- Hahóthy Sándor.** A természetan elemei kísérletileg előadva. Magasabb leányiskolák számára. A szövegbe nyomott 155 ábrával. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 200 l. ára 1 frt. 2 kr.)
- Halász Mihály.** Svéd-norvég missiók. (»Hunyadi Mátyás« intézet. 8-r. 155 l. ára 80 kr.)
- Havas Adolf.** Abn F. Gyakorlati vezérkönyve a franczia nyelv gyors és könnyű megtanulására. A Mutschenbacher-féle magyar átdolgozás alapján újra átdolgozta. XI. kiadás. I. folyam. (Athenaeum. 8-r. 200 l. ára 60 kr.)
- Havass Rezső.** Ritter Károly összehasonlító (bölcsészeti) földrajza. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. XIII, 92 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Házi-könyvtár.** Kiadja a Szent-István-társulat. XXXIX—XLII. köt. (L. Hoványi, Évkönyve, Szentimrei Márton, Emlékkönyv.)

- Hegedűs Sándor.** Jelentés a párisi nemzetközi (1881. évi) pénzürték-értekezletről. Gróf Szapáry Gyula m. kir. pénzügyminiszternek. (Magyar kir. államnyomda. 4r. 31 l. ára ?)
- Hegyi Pál.** Államfölség és papuralom. Egyházpolitikai tanulmány. A »Syllabus« és a porosz, májusi törvények eredeti szövegével. 3. füzet. (Pozsony. Wígand F. K. nyomdája. 8-r. VI, 129—186, 33—75 l. ára 70 kr.)
- Helikon,** Magyar. Jeles férfiak életrajzai. Szerkeszti Zólyomi Lajos. 1. 2. füzet. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 48 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Herczegh Mihály.** Az ági öröklés fentartása. (Magyar jogászegyleti értekezések. VIII. Franklin-társulat. 8-r. 19 l. ára ?)
- Herodotos,** Szemelvények, műveiből. II. füzet. (Vége.) Ford. és magy. Dávid István. (Tanulók könyvtára. 8. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 25—127 l. ára 30 kr.)
- Hetzel Samu.** Általános földrajz különös tekintettel Magyarországra. A legújabb miniszteri terv alapján, az elemi iskolák felsőbb osztálybeli növendékei számára. II. kiad. Allgemeine Geografie stb. (Temesvár. Szerző. 8-r. 73 l. ára ?)
- Hiador (Jámbor Pál)** művei. 17. füzet. Drámai tanulmányok. (Tettye Nándor és társa. 12-r. 159 l. ára 60 kr.)
- Horváth Mihály.** Utyeszenich frater György (Martinuzzi b. bornok) élete. (Családi könyvtár. VI. Ráth Mór. k. 8-r. II, 385 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Horváth Mihály.** Utyeszenich Frater György (Martinuzzi bibornok) élete. 1—3 füz. (Családi könyvtár. 22—24. Ráth Mór. 8-r. 1—385 l. egy füz. ára 40 kr.)
- Hoványi.** Felsőbb katholicismus elemei. II. köt. 2. kiad. (Házi-könyvtár. XXXIX. kötet. Szent-István-társulat. 8-r. IX, 359 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Hume.** Vizsgálás az emberi értelemről. Ford. és magyarázatokkal ellátta Alexander Bernát. (Filozófiai írók tára. III. kötet. Franklin-társulat. 8-r. VI, 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Illés Károly.** A büntetetről, vétségekről és kihágásokról szóló magyar büntető törvények magyarázata, tekintettel az azokra vonatkozó életbeléptetési- és egyéb törvényekre és rendeletekre s a legfőbb ítélőszéknek döntvényeire. I. kötet. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. XX, 311 l. ára 3 frt.)
- Iratok,** Ifjúsági, Tára. Szerk. Névy László. XIII. (L. Alfréd I., Church M. A.)
- Irók,** Filozófiai, tára. A magy. tudom. akadémia támogatásával szerk. Alexander Bernát és Bánóczy József. III. (L. Hume.)
- Ismertetése,** Az erdélyi ev. ref. fő- és középtanodák tanárai közt, a tanári özvegyek és árvák segélyezésére alakult társulat. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 16 l. ára ?)
- Istóczy und Ónody.** (Neuer Márk nyomdája. 8-r. 11 l. ára ?)
- Iványi Ede.** Vázlatok Mosony vármegye multjából. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Jancsó György.** A közszerzeményi jog. (Magyar jogászegyleti értekezések. VII. Franklin-társulat. 8-r. I:38 l. ára ?)
- Jánosi Boldizsár.** Jegyzetek C. Sallustius Crispus Catilina és Jugurtha című műveire. A Bartal-Malmosi-féle szöveghez alkalmazva. (Görög és római remek-írók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkeres. k. 8-r. 140 l. ára 90 kr.)

Jegyzőkönyv az erdélyrészi ev. ref. collegiumok tanárainak 1882. június 2-dikán Kolozsvárott tartott rendkívüli értekezletéről. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 15 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunántúli helv. hitv. egyházkerület Sz.-Fejérváron 1882. június hó 4. s több napjain tartott közgyűlésének. Kiadta Vályi Lajos. (Pápa. Ref. főtanoda nyomdája. 4-r. 178 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, Az erdélyi evang. ref. egyházkerület Kolozsvárt 1882. május hó 31-dik és június hó 1—4-dik napjain tartott közgyűlésének — Szerkesztették Szász Domokos és Bodor Antal. (Kolozsvár. Evang. ref. tan. nyomdája. n. 8-r. 126, 32 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A solti reformált egyházmegye közgyűlésének, 1881—82. évről. Solton 1881. június 29-én és D-Patajon 1882. május 2-án és 3-án. (Köcsi Sándor nyomdája. 8-r. 30 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunamelléki ref. egyházkerület 1882. június 3-án s következő napjain Budapesten tartott gyűlésének. Kiadta Farkas József. (Franklin-társ. 8-r. 148 l. ára ?)

Jekelfalussy József. Népünk hivatása és foglalkozása az 1880-ban végrehajtott számlálás szerint. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. köt. 3. szám. Akadémia. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)

Jelentése, Az aradi kereskedelmi és iparkamara, a kerületét képző Arad-, Békés-, Csanád- és Hunyadmegyének, továbbá Arad sz. kir. városnak általános gazdasági, kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól 1881-ben. (Arad. Gyulai István nyomdája. n. 8-r. 238 l. ára ?)

Jelentése, A miskolci kereskedelmi- és iparkamara, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi m. kir. miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1881-ik évben. I. rész. (Miskolcz. Kereskedelmi és iparkamara. 4-r. 66 l. ára ?)

Jelentése, Az országos borászati kormánybiztos, az országos Phylloxera-bizottsághoz a phylloxera-ügy állásáról 1881-ben. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 128 l. egy térképpel, ára ?)

Jelentések és javaslatok egy országos képzőművészeti akadémia illetőleg műtermek felállítása tárgyában. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 43 l. ára ?)

Jókai Mór. Észak honából. Muszka rajzok. I. füzet. (Petőfi-társaság könyvtára. I. Aigner Lajos. k. 8-r. 1—86 l. ára 30 kr.)

Karsch Lollion. Ünnepi s alkalmi beszélek. II. bővített kiadás. (Nagyvárad. Hügel Ottó. 8-r. 292 l. ára 2 frt.)

Katinszky Gézya. A költészetten alapelemei válogatott mintapéldákkal. Tanítóképzőintézetek, polg. iskolák és nőnevelő intézetek számára. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. 168 l. ára füzve 90 kr.)

Kazaly Imre. Élet és társadalom. (Vác. Serédy Gusztáv. 8-r. 121 l. ára 60 kr.)

Kazaly Imre. A katolikus egyházjogtan kézikönyve, különös tekintettel Magyarországi jogi viszonyaira. 2-dik újonnan átnézett és bővített kiadás. II. kötet. (Tetty Nándor és társa. 8-r. VIII, 335—830 l. ára 2 frt. 80 kr.)

Kazinczy Ferencz: Magyar Pantheon. 2. füzet. (Nemzeti könyvtár. 127. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 81—160 l. ára 30 kr.)

- Kádár József.** A deési ev. ref. egyházközség története. Kapcsolatban a város kiválóbb eseményeivel. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 251 l. ára ?)
- Kárpát-egyesület,** A magyarországi, évkönyve. IX. évtolyam. 1882. II. füzet. Jahrbuch des ungarischen Karpaten-Vereines etc. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 117—211 l. ára ?)
- Káté,** Görög szertartású katolikus kis. Vagyis a keresztény hitekölestan elemei népiskolák I. és II. osztályában. Szerkeszté és kiadta R. I. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 48 l. ára ?)
- Kerekgyártó Elek.** Magyar olvasókönyv kapcsolatban irály- és költészettannal. A polgári és egyéb felső leányiskolák számára. 2-ik, átdolg. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. V, 282 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** (Az 1881. évi szeptember 24-dikére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. II, VII. köt. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. VIII, 408, 528 l. ára ?)
- Képviselőházi Jegyzőkönyv.** (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. I. kötet. Hiteles kiadás. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 427 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. V—VI. kötet. Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 4-r. VII, 380, VII, 303 l. ára ?)
- Kérdés,** A magyar-zsidó, jogi, társadalmi s nemzetiségi szempontból. (Neuwald illés nyomdája. 8-r. 32 l. ára 40 kr.)
- Kincstár,** Lelki, az épületes irodalom remekeiből. Szerkeszti és kiadja Nogáll János. V. köt. Szeráf hangok szent Teréziáról. Ford. Kiss Ignác. (Tetty Nándor. 4-r. XIII, 391 l. ára ?)
- Kircz József.** Héber olvasó- és gyakorlókönyv. I. rész. II. kiadás. (Burián Mór. 8-r. 48 l. ára ?)
- Kisfaludy Károly** válogatott munkái két kötetben. 2-ik kiadás. II. köt. Szinművek. (Kis nemzeti muzeum. 3. Franklin-társulat. 8-r. 304 l. ára 50 kr.)
- Kiss József.** Költeményei 1868—1882. III. kiadás. (Ráth Mór. 8-r. 243 l. ára ?)
- Klug Lipót.** A központi vetülettan elemei. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 40 l. ára 70 kr.)
- Klug Lipót.** Perspectiv helyzetű alakzatokról. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. köt. II. sz. Akadémia. 8-r. 10 l. ára 10 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére, a legújabb törvények alapján 350 irománypéldával fevilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők használatára. III. kiad. 4—11. füzet. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 13/—464 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére, okiratok s beadványok szerkesztésére. A legújabb törvények alapján 350 irománypéldával felvilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők és felek használatára. III-ik újra átdolgozott kiadás. I. félkötet. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 1—424 l. ára 3 frt.)
- Kobány Mihály.** Gyakorlati kézikönyv Fröbel Frigyes foglalkoztató eszközeihez. 96 táblával. Új (ezim-) kiadás. (Wilckens és Waidl n. 8-r. 149 l. és 96 tábla, ára 2 frt. 50 kr.)

- Kolbenheyer Károly és Kovács Pál.** A magas Tátra. A magyar Kárpát-egylet megbízásából szerkesztették. — A Magas Tátra külön térképével, Tátrafüred környékének térképével s 13 képpel ellátva. (Tesehen. Prochaska Károly. k. 8-r. VIII, 164 l. ára vászonkötésben 2 frt.)
- Kollerffy Mihály és Jekelfalussy József.** A magyar korona országainak helységnevtára. Az orsz. m. kir. statisztikai hivatal felülörködése mellett szerk. — (Eggenberger-féle könyvkeresek. k. 4-r. 143 l. 1292 hasáb, ára 7 frt. 50 kr.)
- Kolmár József és Sváby Pál.** Fordítási gyakorlatok magyarból latinra. I. könyv. A gymnasium V. és VI. osztályai számára. Schults Ferdinánd nyomán. 3-ik, javított kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 152 l. ára 1 frt.)
- Komlóssy Ferencz.** Assisi szt. Ferencz hétszázados emléke. (Szül. 1182-ben, † 1226. okt. 4-én.) (Athenaeum. 8-r. 16 l. ára?)
- Konek Sándor.** Bányászatunk jelen állapota s teendőink annak sikeresebb kifejtésére. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. köt. 2. szám. Akadémia. 8-r. 48 l. 20 kr.)
- Konkoly Miklós.** Napfoltok és a nap felületének megfigyelése 1881-ben. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. köt. 4. sz. Akadémia. 8-r. 56 l. ára 40 kr.)
- Konkoly Miklós.** Csillagászati megfigyelések az ó-gyallai csillagvizsgálón. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. köt. 5. szám. Akadémia. 8-r. 46 l. ára 30 kr.)
- Konkoly Miklós.** Hullócsillagok megfigyelése 1881-ben. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. köt. 6. szám. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Konkoly Miklós.** Adatok Jupiter és Mars physikájához az 1881. évi megfigyelésekből. III. rész. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. k. 7. sz. Akadémia. 8-r. 21 l. három táblával, ára 30 kr.)
- Konkoly Miklós.** Az üstökösök vegytani alkotása. (Értekezések a mathemat. tudományok köréből. IX. köt. 8. sz. Akadémia. 8-r. 17 l. ára 10 kr.)
- Koritz Antal.** Tőkeelhelyezés és értékpapirokkal való üzérkedés, különös tekintettel a határidős és díjbiztosítási ügyletekre a tőzsdén, ezek lényege és jelentősége a tőkepenzerekre s a magánüzérkedésre. (Grill Károly. 8-r. 76 l. ára 60 kr.)
- Kovács Elek.** Az uzsora természete és korlátozásáról. (Grimm Gusztáv. 8-r. II, 48 l. ára 40 kr.)
- Kovácsy Sándor.** Bibliai vallástan, a gymnasiumi I-ső és II-ik osztály számára. Kiadja a sárospataki »irodalmi kör« a főiskola költségén. (Sárospatak. Steinfeld Béla nyomdaja. 8-r. 139 l. ára füzve 80, füzetlen 73 kr.)
- Kozáry József.** Róma ethnographiai viszonyai az ó-korban. Tanulmány. (Különlenyomat a »Zala« cz. hetilap 1882. évi folyamából. Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 96 l. ára?)
- Kozma Ferencz.** Mythologiai elemek a székely népköltészet- és népeletben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. köt. 6. sz. Akadémia. 8-r. 41 l. ára 30 kr.)
- König Gyula.** Algebra a középtanodák felsőbb osztályai számára. Az új gymnasiumi tanterv értelmében. 4. füzet. A VII. és VIII. osztály számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 91 l. ára 60 kr.)

- Könyve,** Bucusok. Szűz Mária kegyhelyeire zarándoklók ájtatossági kézikönyve. Összeírta egy plébános. (Nagy-Kanizsa. Wajdits J. 8-r. 127 l. ára kötve 36 kr.)
- Könyvtár,** Családi. VI. (L. Horváth Mihály.)
- Könyvtár,** Családi. 22—24. füzet. (L. Horváth Mihály.)
- Könyvtár,** Közhasznú családi. 24—26. (L. Falke, K. Beniczky Irma, Block Mór.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Szerkeszti Abafi Lajos. XXVIII. XXIX. (L. Gaal József. Balog Zoltán.)
- Könyvtár,** Nemzeti. Kiadja Aigner Lajos. 116—127. füzet. (L. Gaal József, Balogh Zoltán, Kazinczy Ferencz.)
- Könyvtár,** Olesó. Szerkeszti Gyulai Pál. Kiadja a Franklin-társulat. 147—153. sz. (L. Gozlán Leo, Suonio, Orosz beszélek, Fáy András, Lever Károly, Legouvé Ernő, Csiky Gergely.)
- Könyvtár,** Protestáns theologiai. XVII. kötet. (L. Haan Lajos.)
- Könyvtár,** Történelmi. Kiadja Aigner Lajos. 2. füzet. (L. Denison György.)
- Könyvtár,** Unitárius kis. Szerkeszti Derzsi Károly. II. III. (L. Gaskell Vilmos, Herford Brooke.)
- Könyvtára,** A magyar orvosi könyvkiadó-társulat. XL. köt. 1881. (L. Röhl M. F.)
- Könyvtára,** Görög és római remekírók iskolai. (L. Jánosi Boldizsár, P. Terenti Adelphoe.)
- Könyvtára,** Petőfi-társaság. I. (L. Jókai Mór.)
- Könyvtára,** Tanulók. Szerkeszti Dávid István. Latin és görög classicusok fordítása és magyarázata. Kiadja Stampfel Károly. 7—11. füzet. (L. Cicero, Herodotos, Livius, Sallustius.)
- Kőrösi József.** Budapest nemzetiségi állapota és magyarosodása az 1881-diki népszámlálás eredményei szerint. (Akadémia. 8-r. 45 l. egy grafikai táblával, ára 30 kr.)
- Kőrösi József.** Budapest fővárosa az 1881-dik évben. A népleírás és népszámlálás eredményei. II. füzet. (Budapest főváros statisztikai hivatalának közleményei. XV. 2. Ráth Mór. 8-r. VIII, 232 l. 7 graph. táblával, ára 3 frt. 50 kr.)
- Körrendelet** valamennyi pénzügyigazgatósághoz és vámhivatalhoz. A külfölddel való áruforgalom kimutatásában az új vámtarifa életbeléptetése alkalmából teendő változtatások iránt 1882. évi 30,972. szám. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 50 l. ára ?)
- Körrendelet** valamennyi magy. kir. pénzügyigazgatósághoz és vámhivatalhoz. A vámtarifa végrehajtására vonatkozó utasítás. 1882. 30,973. szám. (Magy. kir. államnyomda. 8-r. 48 l. ára ?)
- Kövesligethi Radó.** 1871—1880. években Magyarországon megfigyelt hullócsillagok pályaelemei. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. IX. kötet. 9. sz. Akadémia. 8-r. 11 l. ára 10 kr.)
- Közleményei,** Az országos magyar képzőművészeti társulat, 1882. évre. IX. sz. (Franklin-társulat. 4-r. 70 l. ára ?)
- Közleményei,** Budapest főváros statiszt. hivatalának. XV. 2. (L. Kőrösi József.)
- Közlemények,** Távirázati. Kiadja a közmunka s közlekedésügyi magy. kir. miniszterium táviráda-osztálya. 2. füzet. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 8-r. 49—116 l. ára ?)

- Közlemények**, Matematikai és természettudományi. XVIII. kötet. 1. 2. szám. (L. Staub Mórucz.)
- Krasevszky I. J.** A kor gyermekei. Regény. Ford. Timkó Iván. 2 kötet. (Révai testv. k. 8-r. 193 és 182 l. ára 2 frt.)
- Kriesch János.** A természetrajz elemei. II. rész. Növénytan. XII. kiadás. Átdolgozta Simkovics Lajos. (Nagel Bernát. 8-r. 114 l. ára 70 kr.)
- Kürthi Jenő.** Karrikaturák. Humorisztikus elbeszélések és genrék. 2-ik kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. k. 8-r. II, 188 l. ára 60 kr.)
- Ladányi Gedeon.** A magyar nemzet története rövid kivonatban. Algymnasiumi kézikönyvül. V. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. k. 8-r. 143 l. ára 60 kr.)
- Ladányi Gedeon.** A világtörténet főbb eseményei. V. kiadás. 1. füzet. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 1—5. ív. A teljes mű ára 84 kr.)
- Lakits Ferencz.** Az ó-gyallai csillagvizsgáló földrajzi szélessége. (Értekezések a matematikai tudományok köréből. IX. kötet. 2. szám. Akadémia. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- László Mihály.** Keleti testvéreink. (Franklin-társulat. 8-r. 85 l. ára 40 kr.)
- Legonvé Ernő.** Beatrix vagy a színművészet istennője. Színmű. Francziából fordította Feleki József. (Olesó könyvtár. 152. szám. Franklin-társulat 8-r. 188 l. ára 40 kr.)
- Lenhossék József.** Emlékbeszéd Broca Pál külső tag fölött. A m. tud. akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek. 1882. V. szám. Akadémia. n. 8-r. 52 l. ára 30 kr.)
- Lever Károly.** Viharban. Regény. Angolból fordította György Aladár. (Olesó könyvtár. 151. Franklin-társulat. k. 8-r. 308 l. ára 60 kr.)
- Lexikon**, Magyar. 102—112. füzet. Wilckens és Waidl. 8-r. 65—636, 1—128 kéthasábos l. egy füzet ára 30 kr.)
- Livius. XXI.** II. füzet. Ford. és magyarázta Dávid István. (Tanulók könyvtára. 9. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 65—120 l. ára 30 kr.)
- Lourdes vagyis: Én vagyok a szeplőtelen fogantatás.** 3-ik tetemesen bőv. kiadás. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 94. l. ára ?)
- Lővárdy Alajos.** A congruens számok elmélete. Számelméleti tanulmány. (Baja. Kollár A. n. 8-r. IV, 84 l. ára 80 kr.)
- Lőw Tivadar.** Irománpéldák az új magyar esődeljáráshoz. A esődtörvény (1831. XVII. t. cz.) és az azt életbeléptető miniszteri rendelet ismertetésével. (Zilahy Sámuel. 8-r. 94 l. ára ?)
- Lutter Nándor.** Közönséges számtan az új tanterv szerint a középtanodák használatára. VII. kiadás. III. füzet. A III. osztály számára. (Franklin-társulat. 8-r. 103 l. ára 65 kr.)
- Lutter Nándor.** Mértan. Az új tanterv szerint a gymnasiumok használatára. IV. kiadás. 4. füzet. A 8-dik osztály számára. (Franklin-társulat. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)
- Magyarország** áruforgalma Ausztriával és más országokkal. Szerk. és kiadja az országos m. kir. statisztikai hivatal. 1882. IV—VIII. füzet. (Athenaeum 4-r. 4-r. 45, 45, 45, 65, 65 l. ára ?)
- Majláth Béla.** A hajduk kibékítési kísérlete Inánchon 1607-ben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. X. köt. 7. sz. Akadémia. 8-r. 32 l. ára 20 kr.)

- Marczali Mihály.** Fegyvereink rosszakaróink ellen. Újévi beszéd. (Aigner Lajos. 8-r. 11 l. ára 40 kr.)
- Maszlaghy Ferencz.** Szent István öröksége. Egyházi beszéd. (Athenaeum. 8-r. 15 l. ára ?)
- Márgai Károly.** Német gyakorló-könyv a min. új tantervhez alkalmazva. A középiskolák alsó osztályai számára. 2-ik kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 128 l. ára 60 kr.)
- Méhely Lajos.** A magyar országos méhészeti egyesület által rendezett s az 1882. évben augusztus 19–27. Budapesten tartott orsz. méhészeti kiállítás kalauza. (Weizmann testvérek nyomdája. 8-r. 64 l. ára 20 kr.)
- Miklós Ödön.** Városok csatornázása a hygienia, mezőgazdaság és technika szempontjából. (Killán Frigyes. n. 8-r. 26 l. ára 60 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Frivol acta. Brézói ludak. A saját ábrázatomról. Bevezetéssel Jókai Mórtól. (Révai testvérek. 16-r. XI, 113 l. 1. 1 arcz- és 3 más képpel, ára 1 frt. 40 kr., számozott példány 2 frt.)
- Moldován Gergely.** Román közmondások. (Kolozsvár. »Kelet« nyomdája. 8-r. 102 l. ára 60 kr.)
- Molière Vigjátékai.** Kiadta a Kisfaludy-társaság. X. kötet. Don Juan, fordította Lévay József. Psyche, fordította Perényi István. Vig pásztorjáték, fordította Csiky Gergely. A versaillesi rögtönzés, fordította Csiky Gergely. (Athenaeum. 8-r. 232 l. ára 1 frt 40 kr.)
- Munkay János.** A szent angyalok története. III. kötet. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. 168. l. ára ?)
- Mutschenbacher Béla.** Pár szó a fővárosi közegészségügy kérdéséhez. (Aigner Lajos. k. 8-r. 24 l. ára 30 kr.)
- Múzeum, Kis nemzeti.** 3. Kiadja a Franklin-társula'. (L. Kisfaludy Károly.)
- Nagy Antal.** Hitelemzés példákban, vagyis: a katolikus hit- és erkölestan rövid foglalata s b. Gyakorlati segédkönyv egyházi szónokok, hitelemzők, gyóntatók, tanítók s nevelők számára. II. kötet. A parancsolatokról. 2-ik rész. (Komárom. Ziegler Károly nyomdája. 8-r. 399–865. LXIV. l. ára ?)
- Nagy László.** Vezérkönyv a beszéd- és értelemgyakorlatok tanításában. A népiskolák első és második osztálya számára. A m. k. vallás- és közokt. miniszter által koszoruzott pályamű. (M. kir. államnyomda. 8-r. 207 l. ára kötve 24 kr.)
- Névy László.** A magyar nemzeti irodalom történetének vázlata. Iskolai használatra. III. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 122 l. ára ?)
- Oldal János.** Német nyelvtan. Polgári iskolák használatára. I. kötet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 183 l. ára 80 kr.)
- Olvasókönyv, Népiskolai.** IV. V. (L. Gáspár János.)
- Ortvay Tivadar.** Magyarország régi vízrajza a XIII. század végeig. I. II. kötet. (Akadémia. 8-r. 544, 464 két hasábos l. a két kötet. ára 5 frt.)
- Orvosok.** A magyar, és természetvizsgálók 1880. aug. 21-től aug. 27-ig Szombat-helyen tartott XXI. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Szerkesztették Gerlóczy Gyula és Dulácska Géza, Müller Kálmán. (Egyetemi nyomda. n. 8-r. II, 320 l. ára ?)
- Összeállítás.** A kolozsvári kataszteri kerület összes becselő-járáásainak osztályozási vidékenkénti előleges tiszta jövedelmi fokozatai és sommás osztálykivonatainak.

Az összes művelési ágakat illetőleg. I—II. füzet. (Kolozsvári kir. kataszteri igazgatóság. 8-r. 3, 5, 3, 9, 3, 3, 13, 3, 25, 5, 25, 5, 31, 7, 25, 5, 11, 21, 5, 9, 3, 37, 7, 35, 7, 17, 5, 25, 7, 7, 3, 3, 3, 25, 7, 17, 5, 9, 3, 17, 5, 11, 3, 7, 3, 11, 3, 31, 7, 3, 3, 5, 3, 21, 5, 25, 5, 11, 3, 25, 5, 25, 5, 7, 5, 7, 3, 3, 1. ára ?)

Összeállítás. A nagyszebeni kataszteri kerület összes becselő-járásainak osztályozási vidékenkénti előleges tiszta jövedelmi fokozatai és sommás osztálykivonatainak. Az összes művelési ágakat illetőleg. I. II. füzet. (Nagyszebeni kir. kataszteri igazgatóság. 8-r. 41, 37, 49, 21, 49, 11, 25, 25, 13, 29, 43, 9, 43, 29, 15, 29, 25, 43, 13, 13, 25, 13, 21, 11, 21, 21, 11, 11, 11, 29, 21, 13, 25, 25, 13, 13, 25, 25, 7, 3, 3 l. ára ?)

Pap János. Az állattan elemei. A közép-tanodák VI. osztálya számára. A legújabb gymnasiumi tanítás-terv alapján. Számos fametszvény-nyel. (Zilahy Sámuel. n. 8-r. VII, 212 l. ára 1 frt 20 kr.)

Papp Károly. Keresztyén erkölestan a reformált hitfelekezeti népiskolák V. osztálya számára. A dunamelléki reform. egyházkerület tulajdona. (Kókai Lajos. k. 8-r. 32 l. ára kötve 15 kr.)

Pawlowszki Ede. Miksa császár mexikói szerencsétlen expedíciójának leírása. Kiváló tekintettel Queretaro 70 napig tartó ostromára. (Rudnyánszky A. nyomdája 8-r. 200 l. ára 1 frt. 50 kr.)

Pátkai Pál. Válogatott magyar kath. egyházi beszédek gyűjteménye. II. kötet. (Székesfehérvár. Számmer Imre. 8-r. 207 l. ára 1 frt.)

Pestalozzi válogatott munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. 3-ik köt. (Tetty Nándor és társa 8-r. 227, 128, V. l. ára 2 frt. 20 kr.)

Pestalozzi válogatott paedagogiai munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. XIV. füz. (Szerző. 8-r. 111—128. V, VIII, 48 l. ára 50 kr.)

Péterfi Sándor. Egyházi beszédek, melyeket különböző alkalmakra írt és mondott. (Kókai Lajos. n. 8-r. IV, 184 l. ára ?)

Pirchala Imre. Jegyzetek Virgilius Aeneisének I—XII. énekéhez. Magyarázó képekkel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. IV, 192 l. ára 80 kr.)

Ploetz Károly. A francia nyelvten elemei. A szerző »Elementar-Buch«-ja után magyar nyelvre átdolgozta Nagy Lajos. II. rész. (Tetty Nándor és társa. 8-r. 113 l. ára kötve 48 kr.)

Radics György. Rigómezei dalok. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8-r. 72 l. ára ?)

Rác Károly. A magyar honi reformáció bölcseleti történelme. (Arad. Réthy L. és fia. 8-r. VIII, 196 l. ára ?)

II. Rákóczi Ferencz levéltára. Kiadja a magyar tud. akadémia. I. osztály: had- és belügy. VIII. kötet. Szerkeszti Thaly Kálmán. (L. Beresényi Miklós.)

Rendeletek, Magyarországi, tára. XVI. folyam. 1882. V—VII. füzet. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 449—1121 IV, VI l. ára 1 frt. 20 kr., 1 frt. 50 kr.)

Réthy Lajos. Megpihenés óráiból. Elbeszélések. (Déva. Hirsch Adolf. 8-r. 184 l. ára 1 frt. 20 kr.)

Révfy László. A magyar polg. bíráskodás teljes tan- és kézi-könyve. Hazai törvénykezésünk fejlődésének és az egyes perjogi intézmények elméletének rövid

- ismertetése mellett, hatályban levő törvények és rendeletek szövegéből a hazai polg. törvénykezelés tanulói és gyakorlati művelői számára. I. füzet. (Pozsony. Heckenast Gusztáv utódja. k. 8-r. 1—277 l. a teljes mű ára 3 frt. 60 kr.)
- Ribáry Ferencz.** Egyetemes földirat. Középtanodai használatra. I. rész. Európa. Különös tekintettel az osztrák-magyar monarchia német-szláv országaira. VI. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 156 l. ára ?)
- Ribáry Ferencz.** Magyarország okmányozó történelme. Tanodai és magánhasználatra. IV. kiadás. Átnézte Mangold Lajos. (Franklin-társulat. 8-r. 296 l. ára 2 frt.)
- Rill József.** A hülyék neveléséről és ápolásáról. (Rill József. n. 8-r. 15 l. és 1 arckép, ára 50 kr.)
- Roder Adolf.** Levélszerinti oktatás a német nyelv tanulására. 2-ik kiadás. 14 levél. (Grimm Gusztáv. n. 8-r. 217—232 l. ára 20 kr.)
- Rohling Ágost.** A talmudzsídó. Az eredetinek III. kiadása után magyarítá Gemini. III. kiadás. (Eger. Szolcsányi Gyula. 8-r. 101 l. ára 60 kr.)
- Roller Mátyás és Wittinger János.** Könyvteltan rövid váltoismévei polgári iskolák és rokon intézetek számára. II. átdolgozott kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 143 l. ára 80 kr.)
- Rosenfeld Mór.** Emléklap Temesvár szabad királyi város centennariumi ünnepélyéhez. Erinnerungsblatt zur Centennarium-Feier der königl. Freistadt Temesvár. (Temesvár. Magyar testvérek. 4-r. 35 l. ára ?)
- Rothschneck V. Emil.** A debreczen-biharmegyei gyógyszerész-testület és az általános magyarországi gyógyszerész-egylet III. kerület. IV. járás gyógyszerész-tárai, testülete és egyletének története alapításuk óta. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. n. 8-r. 238. l. 2 arcképpel, ára 2 frt.)
- Rousseau János Jakab.** Julia, a második Heloise. Francziából fordította Mibalkovics Árpád. 1 füzet. (Pécs. Tettey Nándor és társa. n. 8-r. 80 l. 50 kr. 4 fénynyomatu képpel, ára 75 kr.)
- Rüll M. F.** Az állati járványok tekintettel az osztrák és a német törvényhozásra. Állatorvosok és orvosok számára. Fordította és az állatjárványi magyar törvények és rendeletekkel bővítette Rózsahegyi Aladár. (A magyar orvosi könyvkiadó-társulat könyvtára. XL. kötet. Társulat. 8-r. XI, 488 l. ára ?)
- Sallustius.** Jugurtha. II. füzet. Ford. és magy. Krajnyák Ede. (Tanulók könyvtára. II. füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 65—128 l. ára 30 kr.)
- Schäffer Károly.** Temesvár sz. kir. város rövid helyrajza. Kurzgedrängte Monographie der königl. Freistadt Temesvár. (Temesvár. Stéger Ernő-féle nyomda. 8-r. 67 l. ára ?)
- Schenkl görög** elemi olvasókönyve Curtius nyelvtanához. A 10-ik eredeti kiadás nyomán átvizsgált 7-ik javított kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 232 l. ára 1 frt.)
- Scherr János,** Taine, Nisard és mások után átdolgozva. A világirodalom története képekkel és irodalmi szemelvényekkel. 12. füzet. (Tettey Nándor és társa. 8-r. 353—384 l. ára 30 kr.)
- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasiumok használatára. I. rész. Magyarország s a földközi tengert környező országok. (A szövegbe nyomott 27 térképpel.) Az I. osztály számára. 2-ik jav. kiadás. (Franklin-társulat. n. 8-r. 152 l. ára 1 frt. 20 kr.)

- Scholtz Albert.** Földrajz a gymnasium használatára. IV. rész. Az osztrák-magyar monarchia. (A szövegbe nyomott 33 térképpel.) A IV. osztály számára. 2-ik javított kiadás. (Franklin-társulat. n. 8-r. 172 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Schnierer Aladár.** A büntetőjog általános tanai az 1878. V. és 1879. XL. törvényezikkek alapján. (Franklin-társulat. 8-r. 256 l. ára 2 frt.)
- Schön Bernát.** Magyar nyelvtani gyakorlókönyv a magyar országos izr. tanítóegyesület által kiadott olvasókönyvhöz. A népiskola II. osztálya számára. (Zilahy Sámuel. k. 8-r. 41 l. ára kötve 20 kr.)
- Schubert G. H.** A növények terményrajza képekben. Kiadta Hochstetter M. F. A II. magyar kiadást átdolgozta Borbás Vince. (Pfeifer Ferdinánd. 4-r. 52 l. 53 ív finomul színezett rajzzal és magyarázó szöveggel, ára kötve 9 frt.)
- Schultz Ferdinánd** kisebb latin nyelvtana. Fordította Kiss Lajos. 8-dik javított kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. 284 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Schultz Ferdinánd.** Gyakorlókönyv kisebb latin nyelvtanához. 8-ik javított kiad. (Kilián Frigyes. 8-r. 239 l. ára 1 frt.)
- Schwiedland Frigyes.** Franzezia nyelvtan iskolák és magántanulók számára négy folyamban. 2-dik jav. és bőv. kiadás. I. folyam. (Franklin-társulat. 8-r. XIV, 169 l. ára 80 kr.)
- Sebestyén József.** Földrajzi előismeretek Szolnok-Doboka-megye leírásával, az elemi népiskolák II. és III. osztálya számára. (Deés. Eperjesi István. k. 8-r. 112 l. ára 35 kr.)
- Séda Ernő.** A párbaj. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 182, VII, 1. ára 2 frt.)
- Shakspeare** minden munkái. Fordítják többen. III. kötet. 2-dik kiadás. Macbeth. Ford. Szász Károly. A velencei kalmár. Ford. Ács Zsigmond. (Ráth Mór. k. 8-r. IV, 214 l. ára 80 kr.)
- Sik Sándor.** A correctionalisatióról a bűnvádi eljárásban. Jogászgylési vélemény. (Weiszmann testvérek nyomdája. 8-r. 16 l. ára ?)
- Simonyi Zsigmond.** Németolvasókönyv szótárral. A gymnasium negyedik osztályának. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 169 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Simonyi Zsigmond és Halász Ignác.** Német nyelvtan középiskolai használatra. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 162 l. ára 1 frt.)
- Sipőcz László.** A gyámsági törvény. (1877. évi XX. törvényezikk.) (Magyarázattal ellátta. Athenaeum. 8-r. 416 l. ára 3 frt.)
- Solymosi Eszter** vagy a Tisza-eszlári gyilkosság. Írta M. Gy. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 32 l. ára ?)
- Somogy vármegye szabályrendeletei** 1867. évtől kezdve. (Kaposvár. Jancsovies Gyula nyomdája. 8-r. VIII, 311 l. ára ?)
- Sporzon Pál.** Az okszerű gazdálkodás rendszere. Mezőgazdasági üzemtan tudományos és gyakorlati alapon. Vezérfonal gazdaságok megalapítása, felszerelése, berendezése és kezelése körül. 2-ik jav. kiad. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. XII, 340 l. ára 4 frt.)
- Stanley H. M.** Utazásom Közép-Afrikában 9–16. füzet. (Révai testvérek. 8-r. 257–512 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Statisztika** a dohányegyedárúságot illetőleg 1879. évre. Összeállítva a magyar kir. pénzügyminiszteri adó- és jövedéki számvevőség által. (Magyar kir. államnyomda. 4-r. 146 l. ára ?)

- Statisztikája**, a magyar korona területén lévő állami és vasuti távirdák, az 1881 évről. Kiadja a közmunka- és közlekedésügyi magy. kir. miniszterium. (Horváth Viktor nyomdája. 4-r. 90 l. két graphikai táblával, ára ?)
- Staub Móricz**. Az állandó melegösszegek és alkalmazásuk a Magyarország északi felföldjén tett phythophaenologiai megfigyelésekre. (Mathematikai és természet-tudományi közlemények. XVIII. kötet. 2. szám. Akadémia. n. 8-r. 29—53 l. ára 20 kr.)
- Staub Móricz**. Magyarország phaenologiai térképe. (Mathematikai és természet-tudományi közlemények. XVIII. köt. 1. szám. Akadémia. n. 8-r. 28 l. és egy térkép, ára 20 kr.)
- Sullay István**. A boldogságos Szűz Mária tisztelete a kath. egyházban, hittani, jogi, történeti és erkölcsi szempontból. A budapesti m. kir. egyetem hittani kara által 800 frttal jutalmazott pályamű. (Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 8-r. 515 l. ára 3 frt. 50 kr.)
- Suonio**. A hold regéi. Finnből ford. Vikár Béla. (Olesó könyvt. 148. sz. Franklin-társulat. 8-r. 54 l. ára ?)
- Sümegi Kálmán**. Szép asszonyok. Arad. (Gyulai István nyomdája. 8-r. 246 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Szabályrendelete**, Torda-Aranyosmegye árvaszékének törvényhatósági. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 47 l. ára ?)
- Szabályzata**, A budapesti kir. magy. tudomány-egyetem tanulmányi, fegyelmi és leckepeénz. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 47 l. ára ?)
- Szabó József**. A természettan alapvonalai és rövid kozmographia. Középiskolák számára. A szöveg közé nyomott 260 ábrával. 2-dik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. n. 8-r. 192 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Szalay József**. A magyar nemzet története. 43. füzet. (Weismann testvérek. n. 8-r. 289—320 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Szamosi János**. Görög nyelvtan gymnasiumok számára. 2-dik rész. Mondattan. (Zilahy Sámuel. 8-r. XI, 151 l. ára 1 frt.)
- Szathmáry Ákos**. A spectralanalysis és alkalmazásai. (Nagybeeskerek. Dohány Ignác. 8-r. 352 l. ára 2 frt. 50 frt.)
- Szathmáry György**. Az amerikai verseny és a magyar mezőgazdaság. (Ráth Mór. n. 8 ré. IV, 146 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- P. Szathmáry Károly**. Piros könyv a magyar nép számára. (Révai testvérek. k. 8-r. 72 l. ára 15 kr.)
- Szavkay Ede**. A természettan alapelvei. A magyar kir. honvédségi Ludovika-akadémia számára. (Légrády testvérek. 8-r. V, 457 l. ára ?)
- Szemlér Mihály**. Rajzlapok szabad kézzel való rajzoláshoz. Kő.épiskolák számára. 3. és 4. füzet. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 12 és 12 lap ivrétben, egy füzet ára 80 kr.)
- Szemenyei Mihály**. Szenvedéshelyek. Elmélkedések hitszónokok s kath. családok számára. II. kiadás. (Hunyadi Mátyás-intézet. 8-r. 106 l. ára 60 kr.)
- Szendrei (Wagner) János**. A képzőművészet remekei. Eredeti metszetek után fényképnymatokban készíti és kiadja Divald Károly. I. kötet. 8—11. füzet. (Budapest és Eperjes. Divald Károly. 4-r. 33—48 l. egy-egy füzet 5 képpel, egy füzet ára 1 frt 20 kr.)

- Szente József.** Számtani példatár tanítónőképezdek számára. II. rész III. és IV. évi folyam. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 171 l. ára 90 kr.)
- Szentimrei Márton.** Svédországi Krisztina. Élet- és korrajz. (Házi-könyvtár. XLI. Szent-István-társulat. 8-r. 278 l. ára 1 frt.)
- Szent István** a magyarok első királya. Történelmi rajz. (Weizsmann testvérek. 4-r. 20 l. és 2 kép. ára 10 kr.)
- Szervezete,** Az iparos tanulók iskolái. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi miniszter 188-dik évi augusztus hó 16-ik napján kelt rendeletéből. (Egyetemi nyomda. 8-r. 23 l. ára 15 kr.)
- Szécskay István.** A növények természetrajza. A polgári iskolák számára. I. rész. 2-ik kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. II, 112 IV, l. ára 70 kr.)
- Szécskay István.** Az ásványok természetrajza a kőzet és földtan rövid vázlatával. Iskolai használatra. 3-dik javított kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 152 l. ára 90 kr.)
- Sziklay János.** A méltóságos asszony. Regény. (Légrády testv. 8-r. 273 l. ára ?)
- Színész-egyesület,** A magyar, színházi törvényei. (Fanda József nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Szó,** Nyílt, az Atzél-Heinrich ügyben. (Löbl D. nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Szövetség,** A schweizi, törvénye a kötelmi jogról. Fordította Barna Ignác. (Kül-földi törvények magyar fordításban. III. Magyar jogászegylet. 8-r. 38 l. ára ?)
- Szulik József.** A magyar nemzeti irodalomtörténet rövid ismertetése. Tanítóképző-intézetek és polgári iskolák használatára. 2-dik bőv. kiadás. (Eger. Szolesányi Gyula. 8-r. 112 l. ára 70 kr.)
- Taurende,** A budapesti királyi magyar tudomány-egyetem, az 1882–83 tanév első felére. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 51 l. ára ?)
- Tanrendje,** A kolozsvári magyar királyi Ferencz József tudomány-egyetem, az 1882–83. tanév 1-ső felére. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 28 l. ára ?)
- Tanterv** a gazdasági szaktanítással egybekapcsolott felső népiskolák számára. Az 1868-dik XXXVIII. t. cz. és az országgyűlési végzések értelmében. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1882-ik évi augusztus hó 16-dik napján kelt rendeletéből. (Egyetemi nyomda. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Tanterv** az ipari tanműhelylyel egybekapcsolott felső népiskolák számára. Az 1868. XXXVIII. t. cz. és az országgyűlési végzések értelmében. Kiadatott a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter 1882-ik évi augusztus hó 16-dik napján kelt rendeletéből. (Egyetemi nyomda. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Tarifák,** Postai. Kiadja a közmunka és közlekedésügyi m. k. miniszterium. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 4-r. 330 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Tárkányi Béla.** Hajadonok őrangyala. Katholikus imakönyv V. kiadás. (Franklin-társulat. 8-r. 296 l. ára ?)
- Távirda-intézet,** A magy. kir. czím- és névtára 1882-ik év január hó 1-én. Hivatalos kiadás. (Hornvánszky Viktor nyomdája. 150 l. ára ?)
- Telegdi Róth Pál** emlékezete. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 19 l. ára ?)
- Teleszky István.** Öröklési jog. (Az általános magánjogi törvénykönyv terve etc. III. köt. Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 132 l. ára 2 frt.)
- Thanhoffer Lajos.** A tenyésztéstanról. Kórszövettani vizsgálat alapján. (Föld-

- mívelés-, ipar- és keresk. magyar kir. miniszterium. 4-r. 52 l. 12, nagyrészt színes könyomatu táblával. ára ?)
- Thanhoffer Lajos.** A nagyítókról és mikroszkópról. (Népszerű természettudományi előadások gyűjteménye. 34. füzet. K. m. természettudományi társulat. 8-r. 47 l. 18 ábrával. ára 30 kr.)
- Thewrewk Árpád.** Magyar nyomtatott munkák a XVI. és XVII. századból. (Kókai Lajos. n. 8-r. 20 l. ára 35 kr.)
- Tití Livii** ab urbe condita liber XXI. et XXII. Bevezetéssel és magyarázatokkal ellátták Bartal Antal és Malmosi Károly. II. kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. XXXII. 155 l. két térképpel. ára 90 kr.)
- Tisza István.** Az adóáthárítás elmélete. (Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. I. kötet. 4. szám. Akadémia. 8-r. 29 l. ára ?)
- Tolnay Lajos.** A báróné ténsasszony. Regény. 2 kötet. (Révai testvérek. k. 8-r. 215 és 203 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Tomor Ferencz és Váradí Antal.** Magyar olvasókönyv a középiskolák I. osztálya számára. Új tanterv és miniszteri utasítás értelmében. 2. átdolg. kiadás. (Lampel Róbert. n. 8-r. X, 192 l. ára 90 kr.)
- Tóth Béla.** Tollhegygyel. Tárcazevelek, rajzok. (Athenaeum. k. 8-r. 163 l. ára 1 frt.)
- Tóth Lőrincz.** A magyar felsőház reformja. (Értekezések a társadalmi tudományok köréből. VII. köt. 4. sz. Akadémia. n. 8-r. 88 l. ára 60 kr.)
- Tóth Péter.** Mértani földrajz a népiskola VI. osztálya számára. 2-ik jav. kiadás. (Karczag. Szódi S. 8-r. 16 l. ára 10 kr.)
- Története,** A világirodalom. Képekkel és szemelvényekkel. 12. füz. (Tetty Nándor és társa. 353—384 l. és 1 kép, ára 30 kr.)
- Történetek,** Mulatságos. Daudet, Eckstein, Habberton, Poe, Sienkievitz, Turgenjeff, Mark Twain és mások vig beszéleyei. (Révai testvérek. k. 8-r. IV, 235 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Törvényezikk,** 1881. évi XIV., a kézi zálogkölesön-ügyletről a földmívelés-, ipar-, és keresk. m. kir. miniszteriumnak 1881. évi arra vonatkozó rendeleteivel és a pozsonyi iparbank zálogkölesön-intézetének üzleti reudszabályai. Gesetz-Art. etc (Pozsony. Stampfel, Éder és társa. 8-r. 51 l. ára ?)
- Törvényezikkek,** 1882. évi országgyűlési. Szakférfiak közreműködése mellett jegyzetekkel, utalásokkal és magyarázattal ellátva. I. füz. (Ráth Mór. n. 8-r. 128 l. ára 80 kr.)
- — Ugyanaz. (Ráth Mór. 16-r. 304 l. ára 80 kr.)
- Törvények,** A közigazgatási, gyűjteménye 1867—1881. Összegyűjtötte és kiadja Bónis István. III. füzet. (Kolozsvár. Gáman János örökösieinek nyomdája. 8-r. 539 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Törvények,** Az 1882. évi, gyűjteménye. Gyakorlati magyarázásokkal kísérve. (Jegyzetszerű kiadás.) I. füzet. (I—XXXVI. t.-cz.) (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. 1—266 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Törvények,** Az 1882. évi, gyűjteménye. Kiadja a magy. kir. belügyminiszterium. (II. füzet. XIV—XXXVI. t.-cz.) (Pesti könyvnyomda részvény-társaság. 8-r. 97—519 l. ára 1 frt. 40 kr.)
- Törvények,** Külföldi, magyar fordításban. III. (L. Szövetség.)

- Törvények,** Magyar, jegyzetszerű kiadása. Az 1882. évi törvények gyűjteménye. Az 1880: LIII. törv.-cz. 5. §-a határozatai szerint gyakorlati magyarázásokkal kísérve. I. füz. (I—XXXVI. t.-cz.) (Tetty Nándor és társa. 8-r. 266 l. ára ?)
- Törvények,** Magyar, jegyzetes kiadása. 1882. évi országgyűlési törvényezikkek. I. füzet. (Pfeifer Ferdinánd. 8-r. 483 l. ára ?)
- Törvényjavaslat.** Magyar bűnvádi eljárás a törvényszékek előtt. Készítette Csemegei Károly. A magy. kir. igazságügyminiszter megbízásából. I. füz. (Pfeifer Ferdinánd. 4-r. II, 287 l. ára 2 frt.)
- Törvénykönyv,** Az általános magánjogi, tervezete. I—III. kötet. (L. Halmosy Endre, Apáthy István, Teleszky István.)
- Trefort Ágoston.** Kisebbségi dolgozatok az irodalom, közgazdaság és politika köréből. (Akadémia. 8-r. XXII, 360 l. ára ?)
- Utasítás** a rendőri bejelentési kötelezettséghez. Összeállították Szabó Jenő és Benedek József. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 11 l. és 5 melléklet, ára 20 kr.)
- Utasítás** a házassági váló-ügyek ellátására nézve az erdélyi evang. ref. egyházkerületben. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 34 l. ára ?)
- Utasítás** a markotányosoknak felfogadása és szolgálata tárgyában, a hadrakelt seregénél. (Légrády testvérek. 8-r. 16 l. ára ?)
- Útmutató.** A magyar és közös közlekedési vállalatok hivatalos menetrendkönyve. V—VI. füzet. (Julius—szeptember.) (Kilián Frigyes. 8-r. V. füz. 225 l. és 3 térkép, VI. füz. 239 l. és 3 térkép, egy füz. ára 50 kr.)
- Ünnepe,** A budapesti kir. magy. tudomány-egyetemnek ujja-alakíttatása 102-dik évében 1882. május 13-án tartott. (Acta reg. scient. universitatis hung. anni 1881—82. Fasciculus H. Egyetemi nyomda. 8-r. 88 l. ára ?)
- Vajdasy Ernő.** Számtan polgári iskolák számára. 3-dik rész. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 84 l. ára 50 kr.)
- Vámbéry Ármin.** A magyarok eredete. Ethnologiai tanulmány. (Akadémia. 8-r. VIII, 705 l. ára 5 frt.)
- Vámtarifája,** Az osztrák-magyar monarchia általános. 1882: XVI. törvényezik. (Ráth Mór. n. 8-r. II, 56 l. ára 40 kr.)
- Vámtarifája,** Az osztrák-magyar vámterület általános, a szerződéses vámtételekkel és a gyöngysúly százalékokkal kiegészítve. Kiadja a magy. kir. pénzügyminiszterium. (Magyar kir. államnyomda. n. 8-r. 74 l. ára ?)
- Váncza Mihály.** A társadalom bogarai. (Miskolcz. Ferenczi Bernát. 8-r. 159 l. ára 1 frt.)
- V. J. A szerelem szótára és kalauza.** Szólamok, kifejezések, bókok; történelmi, hitregei adalékok általán; a szerelemre vonatkozó ismeretek gyűjteménye, annak különféle viszonyaira alkalmazott levelezéseket és a házasságra vonatkozó életelveket, tanácsadásokat tartalmazó függelékkel. Hazai és külföldi források után. (Athenaeum. 8-r. 315 l. ára 2 frt.)
- Veres Sándor.** Udvarhely megye földrajza. Bevezetésül az elemi népiskola I. és II. osztályának földrajzi tananyagával, gyakorlatilag földolgozva. Az udvarhely-megyei tanítótestület által 100 forinttal jutalmazott pályamű. (Székely-Udvarhely. Udvarhely-megyei tanítótestület. 8-r. 84 l. ára ?)
- Vidék János.** Vezérfonal a szabdkézi rajzoktatásban. I. rész. A földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magy. kir. miniszterium megbízásából az alsó fokú

- ipariskolák számára. (Földmívelés-, ipar- és keresk. magy. kir. miniszterium. 4-r. 43 l. ára ?)
- Wlassics Gyula.** A pénzbüntetés jogi természete és a magyar büntetőtörvény 53 szakasza. Jogászyűlési vélemény. (Különnyomat a »Jogtudományi Közöny«-ből. Franklin-társulat nyomdája. 8-r. 57 l. ára ?)
- Zabolay Károly.** A szakszerű szőlőművelés. (Kecskemét. Szilády Lajos nyomdája. 8-r. 93 l. ára 60 kr.)
- Zapotek Antal.** A szívek játéka. Elbeszélések. (Rudnyánszky A. nyomdája. 8-r. 194 l. ára ?)
- Zák R. József.** Földrajz a fővárosi elemi népiskolák IV-dik osztálya számára. II. kiad. Budapest tanácsa által a községi iskolák számára használatra elrendelve. (Eggenberger-fele könyvkeresk. 8-r. 104 l. képekkel, ára fűzve 40 kr., kötve 44 kr.)
- Zákány József.** Magyar ábéczé hangoztató mód szerint. (Debreczen. Telegi K. Lajos. k. 8-r. 39 l. ára kötve 12 kr.)
- Zsengeri Samu.** Vallástan az izr. nép- és polgári iskolai tanulók számára. III. kiadás. Hétköznapi, újholdi és szombati imák. (Burián Mór. 8-r. 100, 44 l. ára 50 kr.)
- Zsilinszky Mihály.** Az egyetemes történelem főbb eseményei életirati vázlatokban vezérfonalul a történelem első tanításához. II. rész. közép- és újkor. 4-ik jav. kiadás. (Kilián Frigyes. 8-r. IV, 172 l. ára 80 kr.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- ABC und Lesebuch für die israelitischen Volksschulen.** (Egyetemi nyomda. 8-r. 88 l. ára félvászonkötésben 16 kr.)
- Ambros A. W.** Geschichte der Musik der Neuzeit in Studien und Kritiken aus dem Nachlasse. 2. Heft. (Der »Nachgelassenen Schriften zweiter Band.) (Pozsony és Lipse. Drottelff Rudolf. 8-r. 65, 128 l. ára 50 kr.)
- Anhang zu dem Gesetz-Artikel XX. vom Jahre 1877 über Regelung der Vormundschafts- und Curatel-Angelegenheiten.** Justizministerielle Verordnung betreffend das in Angelegenheit der Verlängerung der Minderjährigkeit, Aufhebung der Ausübung der väterl. Gewalt und der Bestellung der Curatel zu beobachtende gerichtliche Verfahren. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 16 l. ára 20 kr.)
- Baum Jakob.** Der »Talmud« im ungarischen Abgeordnetenbause. (Zeisler M. 8-r. 14 l. ára 15 kr.)
- Bericht der Handels- und Gewerbekammer in Kronstadt über die Gewerbe-, Handels- und Verkehrsverhältnisse im Kammergebiet (südöstliches Siebenbürgen) für die Jahre 1878 und 1879.** Erstattet an den königl. ung. Minister für Ackerbau-, Gewerbe- und Handel. (Brassó. Kereskedelmi- és iparkamara. n. 8-r. VIII, 424 l. ára ?)

- Civilprocessordnung** Executions-Verfahren. Ges. Art. 1868: LIV., 1881: LIX., LX. und hierauf bezügliche Ministerial-Einführungs-Verordnungen. 4—6. Heft. (Ráth Mór. 8-r. 36, 16, 19 l. a hat füzet ára 2 frt 50 kr.)
- Conrad Julius.** Leitfaden für den Unterricht in Chemie. Zum Gebrauche in der Gewerbeschule. (Nagyszeben. Filtsch-Krafft nyomdája. 8-r. 31 l. ára ?)
- Edison-Licht,** Das. Elektrisches Beleuchtungs-System. Uebermittlung mechanischer Arbeit für den Hausgebrauch. (Kilián Frigyes. n. 8-r. VI, 86 l. ára 60 kr.)
- Eichfels Erwin.** Der Racheschwur im Geisterschlosse oder Gold und Blut. Neuester Original-Sensations-Roman. Nr. 26—34. (Neuwald E. nyomdája. 8-r. 1201—1632 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Freimaurerei,** Die, ihr Wesen, ihre Grundsätze, ihre Aufgaben, ihre Geschichte und Organisation mit besonderer Rücksicht auf unsere vaterländischen Verhältnisse. Herausgegeben von der Fremaurer-Grossloge in Ungarn. (Aigner Lajos. 8-r. 35 l. ára 30 kr.)
- Gáspár Johann.** Lesebuch für die zweite Klasse der Volksschule. Im Auftrage des königl. ung. Kultus- und Unterrichtsminister aus dem Ungarischen übersetzt von A. Lederer. Ein vom königl. ungar. Kultus- und Unterrichtsministerium preisgekröntes Werk. (Volksschul-Lesebuch. II. Band. Magy. kir. államnyomda. 8-r. 176 l. ára ?)
- Gáspár Johann.** Lesebuch für die V. und VI. Klasse der Volksschule. Ein vom königl. ungar Kultus- und Unterrichtsministerium preisgekröntes Werk. Im Auftrage des k. ung. Kultus- und Unterrichtsministers aus dem Ungarischen übersetzt von A. Lederer. (Volksschul-Lesebuch. V. Band. Magyar kir. államnyomda. 8-r. 584 l. ára kötve 72 kr.)
- Gottesheim Ludwig.** Vorträge über die Militär-Mappirung. Mit 1 Figurentafel und 3 Beilagen. (Ungvár. Szerző. 8-r. 172 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Handelsgesetz,** Ungarisches, mit den Justizministerial-Verordnungen über das Verfahren in Wechsel-Angelegenheiten und über die Regelung des Handels-Verfahren in und ausser Streitsachen. 2. vermehrte Aufl. (Ráth Mór. n. 8-r. ára 1 frt. 40 kr.)
- Holitscher Ph.** Im Banne Fortuna's. Eine Erzählung. (Grill Károly. n. 8-r. 340 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Jókai's M.** Ausgewählte Schriften. III. IV. Band. Lief. 40—53. (Pozsony. Stempel Károly. 8-r. 161—225, 1—204, 1—224, 1—128 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Kámory Sámuel.** Wissenschaftliche Vorträge, die auf dem Gebiete der vergleichenden Sprachwissenschaft sich bewegen. Ganz neue und eigene Forschungen des Verfassers populär gehalten und für alle gebildeten berechnet. I. Heft. (Pozsony. Heckenast Gusztáv örökösei. 8-r. 32 l. ára 30 kr.)
- Koritz Anton.** Capitalsanlage und Speculation in Werthpapieren mit besonderer Berücksichtigung der Zeit- und Prämien-Versicherungs-Geschäfte an der Börse, deren Wesen und Bedeutung für den Capitalisten und für die Privat-Speculation. (Grill Károly. 8-r. 96 l. ára 60 kr.)
- Korn Phil.** Ant. Geschichte der ungarischen Industrie, des Handels, Verkehrs und Landwirthschaft. Von der Zeit der Begründung des Königreichs bis auf unsere Tage. II. Heft (Szerző. 8-r. 83—176 l. ára ?)

- Kossuth Ludwig.** Meine Schriften aus der Emigration. III. Band. 2. Hälfte. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 337—715 l. a teljes kötet ára 6 frt.)
- Kosutány Th.** Chemisch-physiologische Untersuchung der charakteristischeren Tabak-Sorten Ungarns. Im Auftrage der kön. ung. naturwissenschaftlichen Gesellschaft bearbeitet. Aus dem Ungarischen im Auszug übersetzt. (Kilián Frigyes. 4-r. 47 l. ára 1 frt.)
- Landesgesetz-Sammlung** für das 1882. Herausgegeben vom kön. ung. Ministerium des Innern. I. Heft. (I—XXVII.) (Pesti könyvnyomda-résztvény-társaság. 8-r. 228, IV l. ára 90 kr.)
- Loewy Leopold.** Gesundheitslehre für Jedermann. In populärer Darstellung. 1. Lief. (Grill Károly. n. 8-r. 40 l. és 1 tábla, egy füzet ára 30 kr.)
- Lurtz Franz Eduard.** Rechenschule. I. Theil. Die vier Grundrechnungsarten mit unbenannten und benannten ganzen Zahlen und Decimalzahlen. 6. verb. und verm. Auflage. (Brassó. Dressmandt H. 8-r. 198 l. ára 60 kr.)
- Lurtz Franz Eduard.** Rechenschule. II. Theil. Gemeine Brüche, Decimalbrüche, wälsche Praktik. Einfache u. zusammengesetzte Regle de tri, Procent-, Zinsen-, Agio-, Gesellschafts- u. Mischungsrechnung, als Anwendungen der Multiplication und Division. 5. verb. u. verm. Auflage. (Brassó. Dressmandt H. 8-r. 22 l. ára 50 kr.)
- Memorandum,** im Auftrage der Generalkonferenz der zu Hermannstadt vom 12. bis 14. Mai n. St. 1881 versammelten Vertreter der rumänischen Wähler. Aus dem rumänischen übersetzt. (Nagyszeben. Bizottság. 8-r. 164 l. ára ?)
- Mendl L.** (Német olvasókönyv.) Deutsches Lesebuch für die IV. Klasse der isr. Volksschulen. Im Auftrage des ung. isr. Landes-Lehrervereines nach dessen ungarischem Lesebuche bearbeitet. (A magyar országos isr. tanító-egyesület kiadványai. XIII. Zilahy Sámuel. 8-r. 260 l. ára kötve 45 kr.)
- Mord, Der,** von Tisza-Eszlár besprochen von einem evangelischen Priester. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 30 l. ára 20 kr.)
- Müller O. B.** Untersuchung über den anatomischen Bau amerikanischer und europäischer Rebenwurzeln mit besonderer Berücksichtigung ihrer Widerstandsfähigkeit gegen die Phylloxera. (Pozsony. Heckenast Gusztáv örökösei. n. 8-r. 34 l. s egy tábla, ára 40 kr.)
- Nagy Ladislaus.** Methodischer Leitfaden zu den Denk- und Sprechübungen in in der I. und II. Volksschulklasse. Im Auftrage des k. ung. Kultus- und Unterrichtsministers aus dem Ungarischen übersetzt. Ein von dem k. ung. Kultus- und Unterrichtsminister preisgekröntes Werk. (M. kir. államnyomda. 8-r. 280 l. ára kötve 45 kr.)
- Pekár Emerich.** Weizen und Mehl unserer Erde vom Gesichtspunkt der Wissenschaft, des Consumenten, des Müllers und des Produzenten. Im Auftrage des k. ung. Ministeriums für Ackerbau, Industrie und Handel verfasst. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. n. 8-r. 277 l. egy mikroszkopikus és 3 grafikai táblával. ára ?)
- Pulsky's** Memorien. Meine Zeit, mein Leben. 24—25 Heft. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 257—302 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Regelung,** Die, der Vormundschafts und Curatel-Angelegenheiten. 3. mit der Geschäftsordnung für die Waisenstühle und der Justizministerial-Verordnung

- vom 1. November 1881. über das gerichtliche Verfahren vermehrte Auflage. (Ráth Mór. n. 8-r. ára 2 frt.)
- Reich H. L.** Zur Wehr und Lehr. Ein Wort zur Zeit an die denkenden ungarische semitischen und nichtsemitischen Bürger. (Magyar-Óvár. Czéh Sándor nyomdája. 8-r. 20 l. ára ?)
- Rhode Theodor.** Die Münzen des Kaisers Aurelianus, seiner Frau Severina und der Fürsten von Palmyra. I—II. Abschnitt. (Miskolcz. Forster Rudolf nyomdája. 8-r. 429 l. három grafikai táblával, ára ?)
- Ring Michael.** Altlateinische Studien. Inhalt: Das Arvallied und die salischen Fragmente. Zur Semasiologie der indo-germanischen Stammbildung. Beiträge zur Erklärung des Templum von Piacenza. (Pozsony. Steiner Zsigmond. n. 8-r. 142 l. ára 2 frt.)
- Scherfel Aurel W.** Chemische Analyse der Neu-Schmoecker Hochquellen. (Kertész József. 8-r. 4 l. ára ?)
- Seidel Paul,** Die bürgerlichen Rechte und Pflichten. In kurzgefasster Darstellung für Volksschulen. 4. Auflage. (Aigner Lajos. 8-r. 31 l. ára kötve 24 kr.)
- Simonyi Iván.** Die Wahrheit über die Judenfrage. Zu Nutz und Frommen des jüdischen Publikums. (Pozsony. Heckenast Gusztáv örökösei. 8-r. 125 l. ára 80 kr.)
- Sprach- und Lesebuch,** Zweites, für die katholischen Haupt- und Volksschulen. (Magyar kir. egyetemi nyomda. 8-r. 256 l. ára felvázsonkötésben 41 kr.)
- Szabó Eugen und Josef Benedek.** Zur Orientirung wie und auf welcher Weise die Anmeldungen beim Polizeibehördlichen Anmelungsamte stattzufinden haben. (Grimm Gusztáv. k. 8-r. 12 l. 5 melléklettel, ára 20 kr.)
- Szeberényi Gusztáv.** Predigt am Sarge des Julius Petz, evang. Pfarrer A. C. zu Mezöberény. Gehalten am 14. Februar 1882. — Gyászbeszéd, melyet Petz Gyula ravatala felett mondott ifj. Jeszenszky károly. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 24 l. ára ?)
- Szilágyi Alexander.** Gabriel Bethlen und die schwedische Diplomatie. Aus dem ungarischen Original. (Különlenyomat az »Ung. Revue«-ból. Kilián Frigyes. 8-r. 76 l. ára 80 kr.)
- Teutsch.** Traugott, Schwarzburg. Histor. Erzählung aus dem Siebenbürger Sachsen-Lande. Lieferung 19. (Brassó. Dressnandt Henrik. 8-r. 577—610 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Thanhoffer Ludwig.** Ueber Zuchtlähme. Nach eigenen pathologischen Untersuchungen. (M. kir. földmívelés-, ipar- és keresk. miniszterium. 4-r. 66 l. 12, nagyrészt színes könyomatú táblával. ára ?)
- Verhandlungen und Mittheilungen des siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften in Hermannstadt.** XXXII. Jahrgang. (Nagy-Szeben. Closius örökösei. 8-r. LXIV, 177 l. ára ?)
- Volksschul-Lesebuch.** II. V. Band. (L. Gáspár Johann.)
- Wort,** Ein offenes, in der Atzél-Heinrich'schen Affaire. Von der öffentlichen Meinung. (Fischer Vilmos. 8-r. 8 l. ára ?)
- Citanka,** Naučná, pre druhú triedu katolíckých počiatocných škôl. III. vydanie. Vydal Spolok sv. Adalberta (Vojtecha). (Szakoleza. Skarniczl József. 8-r. 102, V l. ára kötetlen 20 kr., kötve 25 kr.)

- Citanka**, Srpska, za III—IV. razred narodne škole. (Citanka za narodne škole. III—IV. sveska. A m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszterium által jutalmazott mű. Magyar államnyomda. 8-r. 172, 223 l. ára 28, 34 kr.)
- Citanka** dela narodniehi školi. I. tomi. (L. Genczi Pavel.)
- Clánky** krestanského učení Sepšané, od Dra Martina Luthera, léta 1537. (Clánky Smalkaldské. Preložil Jan. Leška. »Korouhve na Sionu.« 8-r. 48 l. ára 40 kr.)
- Genczi Pavel**. Russika Azbuka i perva čitanka dla pervoi klassi narodniehi školi. Pererobivi Laslovi Csopey. II. izdanja. (Citanka dela narodniehi školi. I. Tom. Magyar kir. államnyomda. 8-r. 111 l. ára 15 kr.)
- Gönczy Pavel**. Početnica za medjimurske pučke škole. Slobodno Predeal: M. I. (M. kir. államnyomda. 8-r. 71 l. ára 15 kr.)
- Katichisis**, Malý, za načínateli srbskichi narodniehi učilišta. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 20 l. ára 4 kr.)
- Katichizmi**, Obsia modlitby i maly, dla I. II. klassa školi narodniehi. Sočinili i izdali I. R. (M. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 48 l. ára ?)
- Kazalo** zakonah, ot narodovanih u sborniku ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah od 1. Siečnja 1871. do konca prosinea 1880. Izdano po kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskom ministarstvu. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 9 l. ára ?)
- Kordoš Gustáv**. Základy počtovani z pamäti pre domäcu a školskü potrebu. (Szakoleza. Skarnitzl József. 8-r. 26 l. ára 10 kr.)
- Reger František**. Počiatky maďarskej reči pre slovenské školy. III. (Szakoleza. Skarniczl József. 8-r. 142 l. ára 40 kr.)
- Sbierka** krajinských zákonov na rok 1882. Vydaná uhor. kr. ministerstvom vnútra. I. zväzok. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 236 l. ára 90 kr.)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1882. Broj 1—28. (M. kir. budapesti egyetemi nyomda. 8-r. 1—290 l. ára ?)
- Zápisnica** seniorálného kouventu evanj. augšp. vyzn. Nitranského, odbývaného v Seniei 1882. dne 15. Augusta (Szakoleza. Skarnitzl József nyomdájá. 8-r. 25 l. ára ?)
- Belaj Ferd.** Povjest erkve Kristove za srednija učilišta. (Zágráb. Kir. országkormányzóság. 8-r. VIII, 138 l. ára 85 kr.)
- Brozović Brozo**, Ljepota povod strahota. Pripoviedka po omerijadi. (Zengg. Luster H. 8-r. 113 l. ára 60 kr.)
- Celestin Fr. J.** France Preširen. Sa preširnovom slikom. (Zágráb. Suppan F. 8-r. 75 l. ára 65 kr.)
- Crlice** o hrvatskom pjev. družtvu »Kolo.« Prigodom proslave dvadesetgo, dišnjeg obstanaka. (Zágráb. Hartman Lipót. 32-r. 32 l. ára 20 kr.)
- Daničić D.** Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Na sviet izdaje jugoslav. akademija znanosti i umjetnosti. Dio I. Svezak 4. (Zágráb. Hartman Lipót. n. 8-r. 721—960 l. ára 3 frt. teljes kötet 12 frt.)
- Deželić Stj. Gj.** Obučevnik za dobrovoljne vatrogasce. Sa 124 slika. (Zágráb. Albrecht C. 8-r. 352 l. ára 2 frt.)
- Homerova** Odysseja. Preveo T. Maretić. (Prievodi grčkih i rimskih klasika. Svezak I. Zágráb. Suppan F. 8-r. XXXII, 308 l. ára 1 frt.)
- Jarković Jako**. Sabrane pripoviesti. Drugi svezak. (Knjižnica zabavna »Matice hrvatske.« Svezak LI—LIII. Zágráb. Suppan F. 8-r. 144 l. ára 75 kr.)

- Klaić Vj.** Poviest Bosne do propasti kraljestva. Napisao ju po prvih izvorih. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 352 l. ára 2 frt.)
- Knjiznica poučna »Matica hrvatske.«** Knjiga VIII. (L. Sulek B.)
- Knjiznica zabavna »Matica hrvatske.«** Svezak LI—LIII. (L. Jurković Jako.)
- Kos Nikola.** Grad Petrinja. Poviestni naert. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 26 l. ára 20 kr.)
- Kovačić Ante.** Piškal, roman. (Zengg. Luster H. 8-r. 228 l. ára 80 kr.)
- Prievodi grčkih i rimskih klasika.** Izdaje »Matica hrvatska« svezak I. II. (L. Homerova, Sallustijeva.)
- Pripoviedke za mladež.** Sa slikami. (Zágráb. Paedagogiai egyesület. 8-r. 103 l. ára 30 kr.)
- Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.** Knjiga LX—LXII. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 236, 192, 236 l. egy kötet ára 1 frt. 50 kr.)
- Sallustijeva djela.** Preveo Adolfo Weber. (Prievodi grčkih i rimskih klasika. svezak II. Zágráb. Suppan F. 8-r. XVI, 114 l. ára 60 kr.)
- Senoa Aug.** Izabrane pjesme s uvodom Fr. Markovića. Izdala »Matica hrvatska.« (Zágráb. Suppan F. 8-r. XXIV, 327 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Spehar Mijo.** Rječnik za vježbe sadržane u Schenklovoj grčkoj početnici za III. i IV. gimnaz. razred. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Starčević David.** Govor što ga je u sednici sabosa hrvatskoga 30 ožujka 1882. o proračunu izustio. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 30 l. ára 15 kr.)
- Starčević David.** Govor što ga je u sednici sabora hrvatskoga 19. travnja 1882. o Reci izustio. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 30 l. ára 10 kr.)
- Stiglic Martin.** Kratka katehetika za bogoslovske zavode i preparandije. Drugo izdanje. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Stojanović Mijat.** Milan Dragojević. Pedagogijska pripoviest. (Zágráb. Paedag. egyesület. 8-r. XV, 117 l. ára 50 kr.)
- Sulek B.** Lučba za svakoga ili popularna kemija. Sa 33 slike. (Knjiznica poučna »Matica hrvatske.« VIII. Zágráb. Suppan F. 8-r. X, 134 l. ára 2 frt.)
- Trstenjak Davorin.** Savka i stanke. Izvorna pripoviest. (Zágráb. Paedagogiai egyesület. 8-r. VII, 219 l. ára 60 kr.)
- Zadaće hrvatske o skladnji latinskoga jezika II.** dio o vremenih i načinih. Drugo izdanje. (Zágráb. Suppan F. 8-r. 212 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Zagorski Mil.** Prvo uzdarje rodu. Pjesme. (Zágráb. Hartman Lipót. 8-r. 69 l. ára 50 kr.)
- Eogučarov J.** Fajina. Pripovetka. Gospogjica kao seljanka. Pripovetka A. Puškina. Prevod s ruskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 63 l. ára 16 kr.)
- Car Konstantin i carica Jelena** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 37 l. ára 15 kr.)
- Crnogorci** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 49 l. ára 15 kr.)
- Gjurgje Smederevac** i prokleta Jerina u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Jež T. T. Asan.** Pripovetka iz bugarske povesniece. Prevod s poljskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 124 l. ára 32 kr.)

- Kratak nauk** o globusu. Za srpske osnovne škole. Treće pregledano izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 13 l. ára 10 kr.)
- Letopis** Matice Srpske. Uređjuje A. Hadžić. Knjiga 129. 1882. I. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 159 l. ára 70 kr.)
- Magarašević G.** Putovanje po Srbiji u godini 1827. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 72 l. ára 16 kr.)
- Obradović Dositej**, Dela. Knjiga IV.: Bane. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. ára 64 kr.)
- Omirov** Boj žaba sa miševi Prodrumov Boj miševa s mačkom. S jelinskoga. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 52 l. ára 16 kr.)
- Petrović Arkadije**. Slovo na pedesetogodišnjici svojoj od kako je u čin sveštenički stupio. Govorio u Paraga 12. Jula 1881. (Zombor. Bittermann Nándor nyomdája. 8-r. 8 l. ára ?)
- Popović Luka**. Basne u slici i reči. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 47 l. ára 24 kr.)
- Popović J. St.** Pokondirena tikva. Veselo pozorište u 3 dejstva. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 68 l. ára 16 kr.)
- Radić G.** Krompir. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 8, 186 l. 40 képpel, 64 színyomattal és 4 táblával, ára 70 kr.)
- Reenik** stranih reči koje se upotrebljuju u nas u govoru u novinama, povremenim spisima i u kujigama, objašnjene onima, koji te reči ne razumu. Drugo znatno umnoženo izdanje. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 241 l. ára 80 kr.)
- Sbierka** krajinských zakonov na rok 1881. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 844, V l. ára 3 ft 20 kr.)
- Senjski uskoci** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 48 l. ára 15 kr.)
- Servant sa Savedre, Migela**, Pripovetka o slavnom vite zu Don Kihotu od Manče. S francuskoga. Sa slikuma. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 218 l. ára 50 kr.)
- Shakespeare W.** Ukrocena goropad. Saljiva i gra u 4 čina. Preveo M. Kostić. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 61 l. ára 16 kr.)
- Srpski hajduci** u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 53 l. ára 16 kr.)
- Arama George**. Doue discursi la solemnitatea patronului seminariului din Husi. Retiparire din »Biserica si scol'a.« (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Biblioteca** Sateanului romanu. Redactoru-editoru: N. F. Negrutiu. Cartea I. IV. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 8-r. 64, 64 l. ára ?)
- Conciliulu** provinciale primu alu provinciei basericesei greco-catolice Alba'-Jul'ia si Fogarasu tienutu la anul 1872. — Concilium provinciale stb. (Balázsfalva. Papnövelde nyomdája. 8-r. LXI, 300, IX l. ára ?)
- Gáspár Joann**. Legendariu romanescu pentru clas'a a dou'a a scoliloru poporali. Prelucratu de Andreiu Cosm'a. (Legendariu pentru scolile poporali. Tomulu II. Magyar kir. államnyomda. 8-r. 184 l. bolti ára 24 kr.)
- Gönczy Pavel**. Instructiune la tractarea si intrebuintiarea globului pamentescu

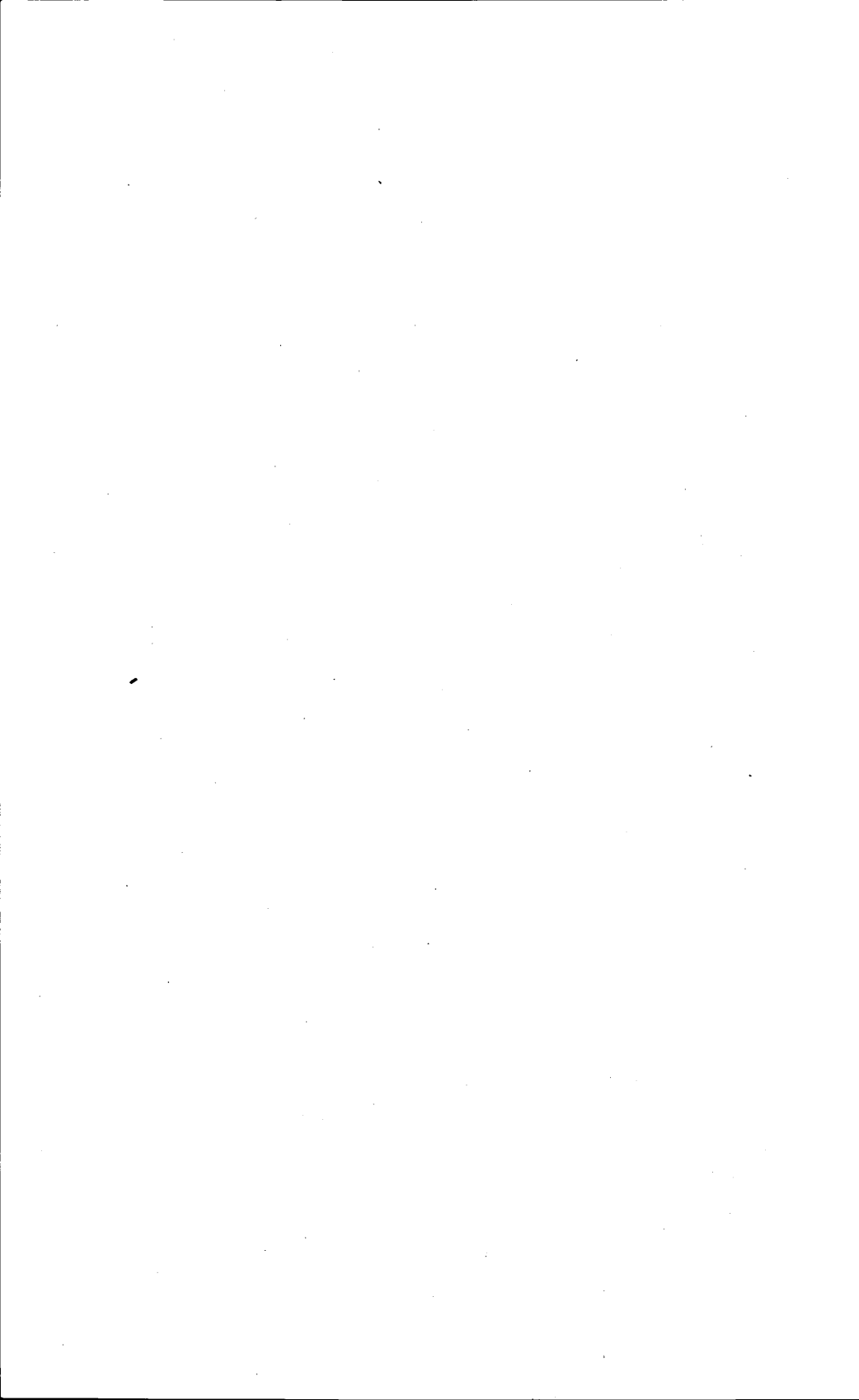
- pentru invetatorii rurale. Prelucrata de Andreiu Cosma. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 8-r. 79 l. ára ?)
- Lectiunariu** latinu pentru a dou'a clase gimnasiale dupa M. Schinnagl. Ed. H. (Balázsfalva. Görög-kath. papnövelde nyomdája. 8-r. 182 l. ára ?)
- Memorial** compus si publicat din însăreînarea conferentei generale a reprezentatorilor alegătorilor români, adunati la Sibiu în zilele din 12, 13 si Maiu St. N. 1881, prin comitetul seu esmis cu acea ocasiune. (Nagyszeben. Érsek nyomda. 8-r. 144 l. ára ?)
- Papiu Joann.** Amiculu bunu. Colectiune de lecture solidatorie de caracteru în direptiune religioase morale. I. Doctorulu sufletescu si svaturile lui pentru celi ce suntu aproape de tempulu scaparei de în inchisoria. (Szamosujvár. Egyház-megyei nyomda. 8-r. 24 l. ára ?)
- Vasiciu Paulu.** Istori'a naturala pentru scóelele elementare. Partea I. (Aradi göröggyesült egyházmegye tanácsa. 8-r. 205 l. ára 45 kr.)
- Kussinszky Arnoldus.** Historia ecclesiastica N. T. — Usibus theologiae juvenutis Jaszoviensis. Tomus I. (Rozsnyó. Kovács Mihály nyomdája. 8-r. VII, 320 l. ára ?)
- Raccolta** ufficiale delle leggi dell' anno 1881. (Ifj. Nagel Ottó. n. 8-r. 883, IV l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kőrösi Joseph.** Bulletin annuel des finances des grandes villes. IV. année : 1880. (Ráth Mór. n. 8-r. 39 l. ára ?)
- Szemere A.** Visite a l'exposition des livres au palais de l'académie. (Franklin-társulat. 8-r. 46 l. ára 10 kr.)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Ausweise** über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1881. XXXXII. Jahrg. V. Abth. (L. Pizzala Josef.)
- Bubenik Franz.** Alexander Petőfi. Eine Skizze seines Lebens und Dichtens. Vortrag, gehalten im wissenschaftlichen Club in Wien, am 20. April 1882. Veröffentlicht zur feierlichen Enthüllung des Petőfi-Denkmales in Budapest am 15. Oktober 1882. (Bécs. Hartleben. 8-r. 60 l. ára 50 kr.)
- Conducteur.** Der. Officielles Coursbuch der österr.-ung. Eisenbahnen. Fahrpläne der österr.-ung. Eisenbahn-, Post- und Dampfschiff-Course nebst der wichtigsten Eisenbahn-Verbindungen des Auslandes, mit einer Eisenbahnkarte von Mittel-Europa und einem Führer in den Hauptstädten und an den Eisenbahnen, mit Plan von Wien, Prag und Budapest. XII. Jahrg. Juli, August, Sept. (Bécs. Waldheim R. 8 r. egy-egy füzet XLVIII, 281 l. ára 50 kr.)
- Egger Josef.** Die Tiroler Voralberger I. 2. Hälfte. (Die Völker Oesterreich-Ungarns. IV. Bd. Bécs és Teschen. n. 8-r. 1—531 l. egy kötet ára 2 frt.)
- Heksch Alexander** und **Kowszewicz Wladimir.** Illustrierter Führer durch die

- ungarischen Ostkarpathen, Galizien, Bukowina und Rumänien. (Bécs, Pest, Lipese. Hartleben A. 8-r. XV, 248 l. 50 képpel és 6 térképpel, ára ?)
- Jablanczy J.** Der wirtschaftliche Werth des Gemüsebaues, insbesondere für den Kleingrundbesitzer und die Einrichtungen der cantonalen Gemüsebaucurse der Schweiz. (Bécs. Gerold Károly s fia. 8-r. 96 l. ára 80 kr.)
- Jacob's** Eisenbahn-Führer durch Oesterreich-Ungarn, nach officiellen Quellen verfasst. Enthält sämtliche Fahrpläne der Eisenbahnen und Dampfschiffe, Bahn, Anschlüsse an das Ausland, eine grosse chromo-lithogr. Eisenbahnkarte von Oesterreich-Ungarn und Routenkarte sammt Routenverzeichniss von Europa und einen Fremdenführer (Reisebeschreibung) nach den Bahn- und Schiffslinien geordnet. IV. Jahrg. Juli. August. Sept. Okt. Dez. Heft 6. 7. 8. 9. 10. (Bécs. Jacob's Eisenbahnführer kiadó-hivatala. 8-r. egy füzet XXXIII, 300 l. ára 50 kr.)
- Jókai M. Z** Bozej woli. Powiese w 4 tomach. (Lemberg. Lukaszewicz. ára 4 frt.)
- Kerner A.** Schedae ad floram exsiggatam Austro-Hungaricam. I. 2. Heft. (Bécs. Frick Vilmos. 8-r. 1—136 l. egy füzet ára 80 kr.)
- Kohn Ignacz.** Eisenbahn-Jahrbuch der österr.-ungar. Monarchie. Neue Folge. IV. Jahrg. (der ganzen Reihe 15. Jahrg.) I. Abth. (Bécs. Lehmann és Wentzel. 8-r. 416 l. a teljes munka ára 4 frt. 50 kr.)
- Kolbe Wilhelm.** Die Kirche der h. Elisabeth zu Marburg, nebst ihren Kunst- und Geschichtsdenkmälern. (Marburg. Elwert. 8-r. 114 l. ára ?)
- Kolbenheyer Karl.** Die hohe Tatra. Im Auftrage des ungarischen Karpathen-Vereines. Fünfte Auflage. Mit 12 Illustrationen, einem Panorama und drei Karten. (Teschen. Prochaska Károly. 8-r. 176 l. ára 2 frt.)
- Linzbauer Franz Xaver.** Zur allgemeinen deutschen Ausstellung auf dem Gebiete der Hygiene und des Rettungswesens Berlin, 1882. Skizzen aus dem Werke: »Gesamtbild des Cretinismus und der Idiotie.« (Bécs. Szerző. 4-r. 52 l. ábrákkal és táblákka', ára ?)
- Maurer Ch. F.** Die Besitzergreifung Siebenbürgens durch die das Land jetzt bewohnenden Nationen. II. Aufl. (Berlin. Fickert testv. 8-r. 183 l. ára 2 márka.)
- Močnik Fr.** Druhá počtenice pro školy obecné. Osmé vydání. (Prága. Cs. k. elemi iskolai könyvkiadó-hivatal. 8 r. 64 l. ára 15 kr.)
- Močnik Franz.** Geometrische Formenlehre für die erste Classe der Realschulen. (Prága. Tempsky F. 8-r. 64 l. 67 fametszettel, ára 30 kr)
- Nátafalussy Cornel und Julius Ferdinand Lenner.** Jászó und die mit ihr vereinigten Propsteien Lelesz und Promontor von Grosswardein. (Würzburg és Bécs. Woerl Leó. 8-r. 56 l. és Jászó város képel, ára ?)
- Pié Jos. Lad.** Der nationale Kampf gegen das ungarische Staatsrecht. Ein Beitrag zur Kritik der älteren ung. Geschichte. (Lipese. Duncker és Humblot. 8-r. 259 l. ára 3 frt. 60 kr.)
- Pizzala Josef.** Waaren-Ein- und Ausfuhr zur Appretur. (Ausweise über den auswärtigen Handel der österr.-ung. Monarchie im Jahre 1881. XXXXII. V. Abth: Bécs. Cs. k. statisztikai központi bizottság. 4-r. 26 l. ára 50 kr.)
- Plan** von Budapest mit kurzem Wegweiser und Strassen-Verzeichniss in ungarischer und deutscher Sprache. (Bécs, Budapest, Lipese. Hartleben A. 16 l. egy térkép, ára 50 kr.)

- Preyer Johann N.** Hunyady László. Trauerspiel in fünf Aufzügen. (Bécs. Gerold Károly és társa. 8-r. 94 l. ára 1 frt.)
- Sanuto Marino.** I Diarii. Fascicolo 42—46. (Velenceze. Velencezei történelmi társulat. 4-r. 97—580. 1649—1664. 440. két hasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Strahalm Franz.** Politisch-statistische Tafel der österr. ung. Monarchie (Bécs és Pest. Hartleben A. ára 50 kr.)
- Strausz Adolf.** Bosnien. Land und Leute. Historisch-ethnographisch-geographische Studien. I. Bd. (Bécs. Gerold Károly. n.-r. XI, 340 l. ára 3 frt 50 kr.)
- Umlauft Friedrich.** Die österr.-ung. Monarchie, geograph. statist. Handbuch für Leser aller Stände. 2. Aufl. Lief. 20. (Bécs. Hartleben A. n. 8-r. 913—967 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Völker,** Die, Oesterreich-Ungarns. Ethnographische und culturhistorische Schilderungen. IV. Bd. 1. 2. Hälfte. (L. Egger Josef.)
- Wahrheiten,** Deutsche, und magyarische Entstellungen. Eine Entgegnung auf die offiziöse Broschüre: Dr. Heinze's Anklageschrift »Hungarica« im Lichte der Wahrheit. (Lipese. Wigand Otto. 8-r. IV, 195 l. ára 2 márka.)
- Wurzbach Constant.** Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. 45. Theil (Bécs. Cs. kir. udvari és államnyomda. 8-r. V, 237 l. ára 3 frt.)
- Zielinski Wladislaw.** W kraju Arpada, wedle wlasnych wspomnien skreślil. (Varsó. Sulimierkiego F. 182 l. ára 80 kr.)
- Zolltarif,** Allgemeiner, des österr.-ung. Zollgebietes nach dem Gesetze vom 25. Mai 1882. (Bécs. Buschak és Irrgang. 8-r. 52 l. ára 20 kr.)

A magyar irodalom 1882-ben.

Harmadik közlemény.

Összeállítja Horváth Ignác.

Ezen jegyzékbe azon nyomtatványok vették fel, melyek az 1882-dik évszámmal vannak jelölve. Hol a nyomtatás helye nincs kitéve, Budapest értendő. A nyomdász vagy nyomda-intézet csak oly nyomtatványoknál van megnevezve, melyeknek kiadója nem ismeretes. Hogy ezen jegyzéket lehetőleg teljesen s pontosan lehessen összeállítani, felkéretnek a szerzők és kiadók, hogy kiadványaikból egy példányt, az ár megjelölésével, a M. N. Múzeum könyvtárába beküldeni szíveskedjenek.

- Apáthy István.** Kötelmi jog. Különös rész. (Pfeifer Ferdinánd. 4-r. 104 l. ára 2 frt.)
- Arany János.** Toldi. Költői elbeszélés 12 énekben. 5-dik kiadás. (Családi könyvtár. 30. füzet. Ráth Mór. 8-r. 116 l. ára 50 kr.)
- Arany János.** Toldi. Költői elbeszélés 12 énekben. 5. kiadás. (Ráth Mór. k. 8-r. 116 l. ára 60 kr.)
- Arany János.** Toldi estéje. Költői elbeszélés 6 énekben. 4. kiad. (Családi könyvtár. 31. füzet. Ráth Mór. 8-r. 107 l. ára 50 kr.)
- Arany János.** Toldi estéje. Költői elbeszélés 6 énekben. 4-ik kiadás. (Ráth Mór. k. 8-r. 107 l. ára 60 kr.)
- Atlasz.** Általános földrajzi. Különös tekintettel Magyarországra. A legújabb földrajzi ismeretek és térképek után összeállítva. X. jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 4-r. 13 lapon, 10 térképpel, ára 40 kr.)
- Állatvilág.** Verses könyvecske 6 igen díszes színnyomatu képpel. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 8 l. szöveg és 6 kép, ára kötve 1 frt. 20 kr.)
- Álmoskönyv.** Legrégibb közép egyiptomi. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 144 l. ára 25 kr.)
- Álmoskönyv.** Legrégibb egyiptomi kis (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 48 l. ára 10 kr.)
- Álmoskönyv.** Legrégibb és legnagyobb egyiptomi. Csizio, népszerű csillagászat-
tal és több érdekes és hasznos olvasmánygyal bővített új kiadás. (N.-Kanizsa. Wajdits József. 8-r. 244 l. ára 50 kr.)
- Barna J., Hajnal A., Sretvizer Lajos, Steiner István.** Magyar olvasókönyv Budapest elemi népiskolái számára. II. III. IV. osztály. 3. kiad. (Dobrowszky és Franke k. 8-r. 156, 200, 240 l. ára 36, 42, 48 kr.)

- Barna Sándor és Kardos Árpád.** Serdülők könyve. Mulattató és tanulságos olvasmányok a serdültebb ifjúság számára. (Révai testvérek. n. 8-r. IV, 231 l. Számos fametszettel, ára 1 frt.)
- Bartalis Miklós és Száz Domokos.** Ima és egyházi beszéd. A számos-újvári ev. egyházi község megújított templomában, 1882. szept. 3-án. (Kolozsvár. ev. ref. főtanoda. 4-r. 11 l. ára 30 kr.)
- Bácsi József.** A kis magyar mint köszöntő. (Lampel Róbert. 12-r. 350 l. ára 70 kr.)
- Bánfi János.** Legteljesebb köszöntő könyv. (Győr. Gross Gusztáv. 16-r. 276 l. ára 80 kr.)
- Bánfi János.** Jani és Nani. Elbeszélés. (Gross Magyar ifjúsági könyvtára. 23. sz. Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 143 l. ára 50 kr.)
- Bámfy János.** Legteljesebb köszöntő könyv. Név- és születésnap, újévi, iskolavizsgálati s más alkalmi üdvözlések versekben és levelekben a magyar ifjúság számára. Toldalak: az illem-, egészség- és erkölestan főbb vonalai. (Győr. Gross Gusztáv. 8-r. 276 l. ára ?)
- Bárány Gyula.** Bevezetés a növénytan elemeibe. Polgári iskolák és tanítóképzőintézetek, úgyszintén vezérkönyvül tanítók számára. I. II. rész. (Laufer Vilmos. 8-r. 82, 228 l. ára 2 frt. 10 kr.)
- Bárány Ignác.** Második olvasókönyv. A kath. népisk. II. oszt. számára. 12. kiad. (Sz. István-társulat. 8-r. 111 l. ára 18 kr.)
- Bárány Ignác.** Harmadik olvasókönyv. A kath. népisk. III. oszt. számára. 11. kiadás. (Sz. István-társulat. 8-r. 179 l. ára 24 kr.)
- Bárány Ignác.** Negyedik olvasókönyv. A kath. népisk. IV. oszt. számára. V. kiad. (Sz. István-társulat. 8-r. 236, IV. l. ára 30 kr.)
- Beke Antal.** Elemi zene- és énektan. Rövid kivonatban felsőbb népiskolák, algymnasiumok, tanítóképezdék és iskolavizsgálók használatára. 2-ik kiad. (Pápa Vajdits Károly. n. 8-r. 44 l. ára 36 kr.)
- Beöthy Leó.** A társadalmi fejlődés kezdetei. II. köt. (Akadémia. 8-r. VIII, 535 l. ára ?)
- Békey Imre.** Budapest főváros közoktatásának vázlatos története az 1868 évtől az 1881. év végeig. Rövid visszapillantással az 1830-as és 1860-as évekre. Budapest főváros kiadványa. (Tetty Nándor és társa. n. 8-r. XII, 141 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Biblia.** Arany. A szentírás feltüntetve a legnagyobb művészek képeiben. Sajtó alá rendezte Talabér János. I. rész. A ó-szövetség. 25. füzet. (Mehner Vilmos. 2-r. 10 l. két képpel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Bodon József.** Négy eredeti elbeszélés. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. VIII, 331 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Bogyai B. Gy.** Két mennyasszony. Gyermek-színmű 3 felvonásban. (Eger. Szolcsányi Gyula. k. 8-r. IV, 51 l. ára 25 kr.)
- Boisgobey Fortuné.** Az arany disznó. (Párizsi tőzsde-regény.) Francziából fordította: Fehér Marietta. 5 kötet. (Dobrowszky és Franke. k. 8-r. 192, 192, 192, 192 és 200 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Bókay János.** Gyermekkórházi vénnygyűjtemény. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 16-r. 72 l. ára 50 kr.)
- Bonomelli Jeremiás.** Hasznos és biztos óvszer a világi megromlott tudomány

- ellen, vagyis a hit, remény és szeretet fejtegetve és megvédve a modern szabadelvű kérdések és tévtanok ellenében. Olaszból fordított. Palotay László. II—III. kötet. (Nagyvárad. 8-r. Hügel Ottó nyomdája. 348, 345 l. ára ?)
- Boz-Dickens.** Dombey és fia. Az ifjúság számára magyarított a Bús Vitéz. (Az ifjúság olvasó könyvtára. 10—11 sz. Révai testv. k. 8-r. 124 l. 1 képpel, ára 40 kr.)
- Brassai Sámuel.** A magyar nyelv ellenőre. II. fogás. (Kolozv. Stein János. 8-r. 17—31 l. ára ?)
- Brot Alfonz.** Az emir leánya. (A »Rémes éjek« folytatása.) Ford. M. V. 2 köt. (Dobrowszky és Franke. k. 8-r. 160, 176 l. ára 1 frt.)
- Buchwald Lázár.** A csödtörvény (1881. évi XVII. törvényezikk.) Kérdés és feleletekben. (Szabadka. Székely Simon. 8-r. IV, 128 l. ára 1 frt.)
- Carmen Sylva.** Egy ima. Elbeszélés. Fordította b. Büttner Lina. (Aigner Lajos. 8-r. 178 l. ára ?)
- Claretie Gyula.** A millió. Párisi regény. Francziából fordította M. V. 3 kötet. (Dobrowszky és Franke. k. 8-r. 184, 160 és 152 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy-Károly.** (L. A nagy-károlyi gróf Károlyi család oklevéltára)
- Colon Fernand.** Columbus Kristóf élete és Amerika felfedezése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. VIII, 288 l. 6 képpel, ára 1 frt. 80 kr.)
- Csikvári Jákó.** A közlekedési eszközök a vasutak, posták, távirdek és a gőzhajózás története. 23—24. füzet. (Franklin-társulat. 8-r. 225—288 l. ára 80 kr.)
- Csiky Gergely** színművei. 5. A kaviár. Bohózat 3 felvonásban. (Athenaeum. k. 8-r. 142 l. ára 70 kr.)
- Csillag Gyula.** A talajjavítási érték-többletről, mint külön hitel alapjáról. Fölolvasás a gazdakörben 1882. december 13-án. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 8-r. 22 l. ára ?)
- Csongor Béla.** Legújabb és legteljesebb levelezőkönyv mindenki számára. Az élet minden viszonyaiban előforduló mindenféle levelek és iratok gyűjteménye. (Révai testvérek. 8-r. XVI, 271 l. ára 80 kr.)
- Czirbusz Géza.** A délmagyarországi bolgárok ethnologiai magánrajza. (Tetty Nándor és társa. 8-r. VIII, 172 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Czöglér Alajos.** A fizika története életrajzokban. II kötet. (Természettudományi könyvkiadó vállalat. XXI. kötet. K. m. term. tudom. társ. 8-r. IX, 592 l. 11 arckép-melléklettel, ára ?)
- Debreczeni István.** Deés város ismertetése kapcsolatban Szolnok-Dobokamegye rövid földrajzával népiskolák II—III. osztálya számára. (Deés. Demeter és Kiss nyomdája. 8-r. 51 l. ára 20 kr.)
- Dietz Sándor.** Adatok a növények, különösen az euphorbiceák tejnedvének ismeretéhez. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. köt. 8 sz. Akadémia. 8-r 23 l. ára 20 kr.)
- Dobos János.** Közhasznú betűsoros és teljes bélyeg- és illetektarifá 2. kiadás. (Székesfehérvár. Klökner Péter. 8-r. 48 l. ára 30 kr.)
- Dobozy Miklós** emlékbeszéde Biharmegye közönségének 1882. november 15-én tartott közgyűlésében Deák Ferencz és Beöthy Ödön arcképeinek bemutatása alkalmából. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája 8-r. 11 l. ára ?)

- Dugonics András.** Tárházi. Vig szabásu játék öt szakaszban. Az eredeti kéziratból kiadta és bevezetéssel ellátta Háhn Adolf. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. 71 l. ára 80 kr.)
- Dumas Sándor.** Don Caesar de Bazan. Vigjáték. Fordította Diósy. (A nemzeti színház könyvtára. 142. füzet. Pfeifer Ferdinand. 8-r. 49 l. ára 40 kr.)
- Eötvös József.** A karthausi. I. füzet. (Családi könyvtár. 25. sz. Ráth Mór. 8-r. 1—96 l. ára 40 kr.)
- Ekkert Antal.** Természettani tankönyv az alsóbb ipartanodák használatára. Az orsz. iparegyesület megbízásából. I. rész. A második évfoiyam számára. (Az országos iparegyesület által kiadott ipartanodai tankönyvek. II. Pesti könyvnyomda-részvénytársaság. 8-r. 91 l. ára ?)
- Ember Pál.** Imák földművesek számára. I. füzet. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)
- Emericzy Géza és Somogyi Géza.** Természetráj a mindennapi és ismétlő népiskolák számára. 2-ik jav. kiadás. (Dobrowszky és Franke. 8-r. 138 l. számos ábrával, ára 50 kr.)
- Emericzy Géza.** Földrajz a népiskolák III. osztálybeli növendékei számára. Környék leírás. 2-dik jav. kiadás, 7 fametszettel. (Dobrowszky és Franke. k. 8-r. 44 l. ára 16 kr.)
- Emlékbeszéd.** Kallós Lajos jogtanár, magy. tudom. akad. levelező tag felett. Irta s a debreczeni jogász önképző-kör 1882. évi október hó 1-én tartott közgyűlésén felolvasta Némethy Károly. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 19 l. ára 20 kr.)
- Emlékirat.** A román választók képviselőinek Nagyszebenben, 1881. évi május hó 12-étől 14-éig tartott egyetemes értekezlete meghagyásából szerkesztette és közzéteszi a kiküldött bizottság. (Fordítás.) (Nagyszeben. Bizottság. 8-r. 163 l. ára ?)
- Emlékkönyv.** Zsinati, a magyarországi reformált egyház 1881. október 31-től november 24-ig Debreczenben tartott országos zsinatán jelen voltak életrajzaiból. Összeállította és kiadta Dömény József. (Kókai Lajos. n. 8-r. 268 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Emlékkönyv.** (Házi-könyvtár. XLII. Szent-István-társulat. 8-r. 421 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Emléklap** a Szatmár-Németi városában rendezett helyi kézmű és házi-iparkiállítás alkalmából. Összeállította Rácz István. (Szatmár. »Szabad Sajtó«-nyomda. 8-r. 36 l. ára 20 kr.)
- Enyelgések** a zsenge gyermekkor számára. 6 díszes színnyomatu képpel és elmés versekkel. (Pozsony. Stampfel Károly. 4 r. 8 l. szöveg és 6 kép, ára kötve 1 frt. 20 kr.)
- Erdősy (Biba) Kornélia és Erdősy Ferencz.** Magyar abécés-könyv a népiskolák I. osztálya számára. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 85 l. ára 16 kr.)
- Erdősy (Biba) Kornélia és Erdősy Ferencz.** Magyar olvasókönyv a népiskolák I. osztálya számára. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 54 l. ára 16 kr.)
- Ernst L.** Önségély. Orvosi tanácsadó minden nemű betegségekben. 23-ik javított kiadás. (Ifj. Nagel Ottó. k. 8-r. VIII, 108 l. és XII tábla, ára 1 frt. 60 kr.)

- Énekkönyv**, Egyházi. A kath. ájtatos tanuló ifjúság számára. Összeállította: egy szakférfiu. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 32 l. ára 10 kr.)
- Értekezések a mathematikai tudományok köréből** Szerk. Szabó József. IX. köt. 12. sz. (L. Fröhlich Izor.)
- Értekezések a természettudományok köréből.** Szerk. Szabó József. XII. kötet. 8. 10. sz. (L. Dietz Sándor, Roboz Zoltán.)
- Évkönyv**, Színházi. (II. évfolyam.) Beszélyek, költemények. Szerkesztik: Arányi Dezső és Misztelezy Henrik. (Kecskemét. Szerkesztők. 8-r. 156 l. ára 1 frt.)
- Évkönyve**, A békésvármegyei régészeti és művelődéstörténelmi társulat 1881—82. Szerkeszti Zsilinszky Mihály. VIII. kötet. (Békés-Gyula. Társulat. 8-r. 199 l. egy arckép- és egy térképpel, ára ?)
- Évkönyve**, A magyar királyi földtani intézet. VI. kötet. 4. füzet. (L. Posewitz Tivadar.)
- Évkönyve**, A magyarországi kárpátgyesület. IX. évfolyam. 1882 III. füzet. Jahrbuch des ungarischen Karpathen-Vereines. (Késmárk. Egyesület. 8-r. 213—306 l. ára ?)
- Faludi (Fuchs) János.** Földrajz a népisk. III. oszt. számára. A miniszteri tanterv szerint. Budapest, környéke és Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye. (Lauffer V. k. 8-r. 32 l. ára kötve 15 kr.)
- Faludi (Fuchs) János.** Földrajz a népisk. IV. oszt. számára. Magyarország, a szomszéd országok, Európa többi államai, a többi földrészek a legáltalánosabb körvonalokban. (Lauffer Vilmos. k. 8-r. 79 l. ára kötve 24 kr.)
- Fekete Zsigmond.** Magyarország vizei múltjának és vízéptkezésének történelme a magyarok beköltözéséig, tekintettel a művelődéstörténeti viszonyokra. (Zilahy Sámuel. 8-r. III, 192 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Felolvasásai**, A Békésbánati lelkészi egyesület. I. (L. Szalay József.)
- Ferenczi Zoltán.** Észrevételek a magyar irodalomról. (Kolozsvár. Stein János. 8-r. 80 l. ára 50 kr.)
- Fischer Lajos.** A bűnügyi esküdtzék kérdéséhez. (Kolozsvár. Demjén Imre. 8-r. 8-r. 85 l. ára 50 kr.)
- Forgó bácsi gyermekszínháza.** Tizenhat vígjáték, színmű és apró jelenet gyermekelőadások alkalmára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 122 l. ára kötve 1 frt. 80 kr.)
- Főalakjai**, A föld felületének. (Színyomat egy nagy íven) (Pozsony. Stampfel Károly. ára 3 frt. 50 kr.)
- Föl és le.** Elváltató képeskönyv. (Pozsony. Stampfel Károly. n. 8-r. 6 l. szöveg és 4 kettős kép, ára kötve 1 frt.)
- Frenel Inceze.** Liturgia vagyis a kath. egyház szertartásainak magyarázata. Német eredetiből Magyarországra alkalmazva realiskolák, gymnasiumok és magánosok használatára. 5-ik kiadás. (Sz.-István-társulat. k. 8-r. 288 l. ára 88 kr.)
- Fröhlich Izor.** Az elhajlott fény intenzitásának vizsgálata. (Értekezések a math. tudományok köréből. IX. köt. 12. sz. Akadémia. 8-r. 59 l. ára 40 kr.)
- Gelich Richárd.** Magyarország függetlenségi harca 1848—49-ben. I. füzet. (Aigner Lajos. n. 8-r. 64 l. ára 40 kr.)
- Glaudius.** A tiszta-eszlári ügy ismeretlen hullája. Orvosi szakvélemény a közzétett bonczélet alapján. (Zilahy Sámuel. 8-r. 38 l. ára 20 kr.)

- Gonda Béla.** Építési tanácsadó. Mérnökök, építészek és építőmesterek, földbirtokosok, gazdatisztek s általában az építkező közönség számára. A legjelesebb kút-fők felhasználásával. Számos fametszvényvel. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 362, X l. ára 3 frt.)
- Gorove István** emlékezete. Gyűjtemény irodalmi s szónoklati hagyatékaiból. (Athenaeum. 8-r. XXXII, 336 l. ára ?)
- Görömbei Péter.** A nagy-kállói ev. ref. egyház története. (Kókai Lajos. n. 8-r. IV, 192 l. ára 1 frt.)
- Groó Vilmos.** Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására rutén ajkú népiskolákban. Tanítók számára tótul írta G. V. Rutén nyelvre átdolgozta Csopey László. II. rész. III. és IV. osztály. Ručna kniga stb. (M. kir. államnyomda. 8-r. 128 l. bolti ára 24 kr.)
- Gross Magyar ifjusági könyvtára.** Szerkeszti Bánfi János. 23 sz. (L. Bánfi János.)
- Gyermek időtöltés.** A kedves kicsinyek mesés és képeskönyve. (Pozsony. Stampfel Károly. 4-r. 8 l. és 6 kép, ára kötve 1 frt. 20 kr.)
- Gyermekek a lovardában.** Apró elbeszélések hat képpel. (Laufer Vilmos. 2-r. 5 l. szöveg és 6 kép, ára kötve 60 kr.)
- Gyermekélet.** Kleinmichel J. rajzaihoz a verseket írták és átdolgozták Szász Károly és Vargha Gyula. (Franklin-társulat. k. 4-r. IV, 32 l. ára kötve 3 frt.)
- Gyöngyösy Sámuel.** Magyar protestáns egyházi szónoklatok. Ünnepi, alkalmi, és gyászbeszédre. Új folyam. I. füzet. (Miskolcz. Ferenczi B. 8-r. 193 l. ára 1 frt. 80 kr.)
- Győry Vilmos.** Kedves órák. (Légrády testv. 4-r. 64 l. számos fametszvényvel, ára 2 frt. 80 kr.)
- Halász Dezső** újabb költeményei. 1859—1882. (Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 348 l. ára füzve 2 frt, díszkötésben 3 frt.)
- Harsányi Sándor.** Vegyes tartalmú egyházi beszédek. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 143 l. ára 1 frt.)
- Hátsek Ignác.** A magyar sz. korona országainak térképe az új megyei beosztás tekintetbe vételével. Iskolai és magánhasználatra. (Lampel Róbert. ára 20 kr.)
- Helikon,** Magyar. Jeles férfiak életrajzai. Szerkeszti dr. Zólyomi Lajos. I. füzet: Toldy Ferencz. II. füzet: Vörösmarti Mihály. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 1—48 l. egy füzet ára 20 kr.)
- Heródiás.** Dalmű 3 felvonásban és 6 képen. Zenéjét írta Massenet, szövegét Millet, Gremont és Zanardini. Fordította Ábrányi Emil. (Nemzeti színház könyvtára. 145. sz. Pfeifer Nándor. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Hiador** (Jámbor Pál) művei. 18—21. füzet. 18. Ó- és új világ. II. rész. Horác 2-ik könyve. Virgil Aeneisének 2-ik éneke. Virgil pásztori énekei. Hugo Victor. Clovis Hugues. Epigrammák. 19. Számkivetésben 1851—1861. 20. Jellemrajzok. 21. Cicero beszédei. (Tetty Nándor és társa. 16-r. 96, 96, 96, 104 l. egy füzet ára 40 kr.)
- Hoffmann Ferencz** után Szabó Antal. Ki mint vet, úgy arat. Elbeszélés az ifjuság számára. (Athenaeum. 8-r. 114 l. ára 50 kr.)
- Hoffmann Ferencz** után ford. Kún Béla. A magas északon. Elbeszélés az ifjuság számára. (Athenaeum 8-r. 105 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Ferencz. Tisztelet atyádat és anyádat. Elbeszélés az ifjuság számára. (Athenaeum. 8-r. 71 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Ferencz után ford. Kún Béla. Anyai szeretet. Elbeszélés az ifjuság számára. (Athenaeum. 8-r. 127 l. ára 50 kr.)

Hoffmann Mór. A semiták és antisemiták. Felvilágosításul és megszívélésül. (Nagy-Kanizsa. Fischel Fülöp. 8-r. 80 l. ára 60 kr.)

Höcker Gusztáv. A vadöllő. Cooper regénye után. Fordította dr. Lázár Gyula. (Az ifjuság olvasó könyvtára. 5—6. szám. Révai testvérek. k. 8-r. 158 l. 3 képpel, ára 40 kr., kötve 60 kr.)

Höcker Gusztáv. A két árva. Elbeszélés az ifjuság számára. Átdolgozta Lázár Gyula. (Az ifjuság olvasó könyvtára. 7. sz. Révai testvérek. 58 l., két képpel. ára 20 kr., kötve 30 kr.)

Hunfalvy János. Az éghajlat változásáról. Megnyitó előadás. Mondotta: a magyar orvosok és természetvizsgálók nagygyűlésének természettudományi szakosztályában Debreczenben 1882. augusztus 24-én. Kiadja a m. orvosok és természetvizsgálók XXII. nagygyűlése. (Kilián Frigyes. k. 8 r. 34 l. ára 10 kr.)

Intézkedések, Átmeneti, és szabályrendelet az 1881. és 1882. évben. Debreczenben tartott országos zsinaton hozott, s Ő Felsége által megerősített, a dunántúli ev. ref. egyházkerületnek 1882. évi november 19-én tartott közgyűlésén kihirdetett törvények életbeléptetése tárgyában. Összeállította és kiadta Molnár Béla. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 14 l.)

Jäger után átdolgozta Lázár Gyula. A zendülők Pitcairn szigetén. Elbeszélés az ifjuság számára. (Az ifjuság olvasó könyvtára 4. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 55 l. 2 képpel, ára 20 kr. kötve 30 kr.)

Jegyzőkönyve, A dunántúli ág. hitv. egyházkerület 1882. évi augusztus hó 16-ik és 17-ik napjain Sopronban tartott rendes évi közgyűlésének. (Sopron. Litfass Károly nyomdája. 8-r. 56 l. ára ?)

Jegyzőkönyve, A dunamelléki ref. egyházkerület 1882. november 22—24. napjain Budapesten tartott gyűlésének. Kiadta Farkas József. (Köcsi Sándor nyomdája. 8-r. 43 l. ára 35 kr.)

Jegyzőkönyve, A kecskeméti reform egyházmegye. 1882. (Kecskemét. Szilády Lajos nyomdája. 8-r. 30 l. ára 17 kr.)

Jegyzőkönyve, A magyarországi kegyes-tanítórend Budapesten, 1882. évi július 24. s következő napjaiban tartott XXV. nagy gyűlésének. (Köcsi Sándor nyomdája. 2-r. 30 l. ára ?)

Jelentése, A budapesti kereskedelmi és iparkamara, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi magyar királyi miniszterhez a kamarai kerület kereskedelmi, ipari és forgalmi viszonyairól az 1881-dik évben. (Pesti könyvnyomda részvénytársaság. 4-r. VII, 100 l. ára ?)

Jelentése, A m. kir. igazságügyminiszternek a feltételes szabadon boesítás eredményeiről s a javító- és a közvetítő-intézetek fokozatos felállítása tárgyában tett intézkedéseiről. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 23 l. ára ?)

Jelentése, A tiszavölgyi társulat központi bizottságának az 1882. december 17-iki évi közgyűléséhez intézett, és annak mellékletei. (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. XXVI, 98 l. ára ?)

- Jelentése,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek, a kassai convictus tárgyában. (M. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 31 két hasábos l. ára ?)
- Jelentése,** A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszternek a közoktatás állapota-ról szóló, és az országgyűlés elé terjesztett tizenegyedik. (1880–81, 1881–1882.) I. füzet: A népoktatási tanügy. II. füzet: Közép- és főiskolák, emberbaráti és közművelődési intézetek. (Magyar királyi egyetemi nyomda. 4-r. 458 l. ára ?)
- Jelentése,** Az állat- és növényhonosító-társaság évi, az 1881-ik évről. (Fanda József nyomdája. 8-r. 21 l. ára ?)
- Jellemrajzok,** Magyar történeti. Széchenyi Pál érsek. Lánczy Gyulától. Wesselényi Ferencz nádor. Deák Farkastól. Pálffy Miklós. Jedlicska Páltól. A m. történelmi társulat által 1882-ben a Bay Ilona-féle pályadíjjal koszorúzott s ez alkalommal kitüntetett tanulmányok. A m. történelmi társulat kiadása. (Kilián Frigyes. n. 8-r. IV, 74 l. ára 60 kr.)
- Jellinek Adolf.** A talmudszidó. Szónoklatok, fordította F. S. I. szónoklat: »Mivel kezdődik és mivel végződik a Talmud.« (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 16 l. ára 20 kr.)
- Jókai Mór.** Egy játékos, a ki nyer. Regény 2 kötetben. (Révai testvérek. k. 8-r. 183 és 213 l. ára 2 frt. 50 kr.)
- Jókai Mór.** Mátyás diák és Bente úr. Néprege Mátyás királyról. Versbe szedte. (Jó könyvek. 1. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 24 l. 3 szép képpel, ára 5 kr.)
- Jókai Mór.** Mátyás király és a szegény varga. A czinkotai kántor. Két verses elbeszélés. (Jó könyvek. 4. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 4 szép képpel 16 l. ára 3 kr.)
- Jókai Mór** munkái. Népszerű kiadás. Dekameron. Száz novella. I–VI. kötet. (Franklin-társulat. 8-r. 231, 231, 223, 223, 222, 207 l. egy kötet ára 80 kr.)
- Katekizmus,** Elemi, katolikus kezdő tanulók számára. 28-ik kiad. (Szent-István-társulat k. 8-r. 32 l. ára 6 kr.)
- Katinszky Geyza.** A költészettan alapelemei válogatott mintapéldákkal. Tanítóképző intézetek, polg. iskolák és nőnevelő-intézetek számára és magánhasználatra. II. kiadás. (Laufer Vilmos. 8-r. 168 l. ára 90 kr.)
- Kayserling M.** Az uzsora és a zsidóság. (Lampel Róbert. 8-r. 19 l. ára 20 kr.)
- Kálmán Dezső.** Csalánlevelek. Elbeszélések, képek, rajzok, apróságok az életből. (Tetty Nándor és társa bizom. k. 8-r. 166 l. ára 1 frt.)
- Kálmán diák** (Törs Kálmán.) Garibaldi ifjúsága vagy egy világhős gyermek-kora. (Jó könyvek. 7. szám Révai testvérek. k. 8-r. 3 szép képpel. 23 l. ára 5 kr.)
- Kálmány Lajos.** Szeged népe. Temesköz népköltése. II. kötet. (Aigner Lajos. n. 8-r. XXII, 244, IX l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Károlyi Árpád és Szalay József.** Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. (Akadémia. 8-r. XXVIII, 201 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Kászonyi Dániel.** Solymosi Eszter a tiszá-eszlári véráldozat. Társadalmi regény a jelenkorból. (Petrik Géza. k. 8-r. V, 225 l. ára 1 frt.)
- Keglevich István.** Felhívás Magyarország szőlőbirtokosaihoz egy országos borászati szövöttekzet létesítése tárgyában. (Károlyi, Morvay és Mérei nyomdája. 8-r. 39 l. ára ?)

- Kenézy Lajos** versei. 2-dik változatlan (ezím-) kiadás. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. k. 8-r. VIII, 256 l. ára 40 kr.)
- Kert, Virágos.** A magyar lyrai költészet legszebb virágaiból szerkesztette Szász Károly. (Mehner Vilmos. 4-r. 240 l. ára ?)
- Képeskönyv,** Természetrizsi, 3—8 éves gyermekek számára mulatságnak és oktatásul. Versekkel bővített 2-ik kiadás. (Grimm Gusztáv. k. 4-r. 11 képes tábla 12 lap szöveggel, ára kemény papírra huzva és kötve 1 frt. 80 kr., szöveg nélkül 1 frt 20 kr.)
- Képviselőházi Irományok.** Az 1881. évi szeptember hó 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Hiteles kiadás. IX—X. kötet. (Pesti könyvnyomda-résztvénytársaság. 4-r. VI¹, 336, 467 l. ára ?)
- Képviselőházi Napló.** (Az 1881. évi szeptember 24-ére hirdetett országgyűlés nyomtatványai. Szerkesztette P. Szathmáry Károly. Hiteles kiadás. VII. kötet. Pesti könyvnyomda-résztvénytárs. 4-r. VIII, 399 l. ára ?)
- Kiss Áron.** Hazai történelem és alkotmánytan. A népiskolák számára. 2. kiadás. (Dobrovsky és Franke. k. 8-r. 72 l. ára kötve 20 kr.)
- Kiss Károly.** Új magyar Athenás. Újabbkori magyar protestáns egyházi írók életrajz-gyűjteménye. (Magyar Plutarch. III. füzet. Aigner Lajos. 8-r. 129—192 l. ára 50 kr.)
- Knorr Alajos.** Önügyvéd vagyis gyakorlati útmutatás jogügyletek elintézésére, okiratok s beadványok szerkesztésére. A legújabb törvények alapján 350 irománypéldával felvilágosítva bírák, ügyvédek, jegyzők és felek használatára. III. kiad. 12—16. füz. (Ifj. Nágel Ottó. 8-r. 465—664 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Koltai Virgil.** Ányos Pál élete és költészete. Bölcsészettudori értekezés. (Idősb Poldini Ede és társa nyomdája. 8-r. 61 l. ára ?)
- Kossuth Lajos.** Irataim az emigrációból. III. kötet. A remény és csapások kora. 1860—1862. (Athenaeum. 8-r. 740 l. ára 5 frt.)
- Kovács Lajos.** Számítási gyakorlókönyv. Feladatok magánfoglalkozásra, — az iskolában hallgatólagos vagy otthon leendő kidolgozás végett. 2. 3. füzet. 2-ik kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 40, 32 l. ára 15, 10 kr.)
- Költségvetés, Állami,** a magyar korona országai részére az 1883. évre. 1—17. füzet. (Magy. kir. államnyomda. 4-r. 25, 85, 31, 56, 262, 117, 27, 113, 105, 131, 75, 76, 57, 52, 22, 105, 7 l. ára ?)
- Könyve, Jó gyermekek.** Thumann Pál rajzaihoz a verseket írták és átdolgozták Szász Károly és Vargha Gyula. (Franklin-társulat. k. 4-r. 48 l. ára kötve 3 frt. 60 kr.)
- Könyvek, Jó, a magyar nép számára.** (L. Jókai Mór, P. Szathmáry Károly, Mikszáth Kálmán, Kálmán diák, Tolnai Lajos.)
- Könyves Tóth Kálmán.** Futkározó hamis atyafi vagy a leálezáztott baptista. Népszerű elmélkedés III. kiad. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 19 l. ára 10 kr.)
- Könyvészet,** Magyar, 1881. Jegyzéke az 1881. évben megjelent új vagy újólág kiadott magyar könyveknek és térképeknek, az alakok, lapszámok, megjelenési helyek, kiadók és árak fölemlítésével és tudományos szakmutatóval. A »Magyar könyvkereskedők egylete« megbízásából összeállította Makáry Gerő. VI. évfolyam. Függelékül: a magyar hírlapok és folyóiratok 1882-ben. (»Magyar könyvkereskedők egylete.« 8-r. XXI, 100 l. ára 1 frt.)

- Könyvtár,** Családi. 25. 30. 31. szám. (L. Eötvös József, Arany János.)
- Könyvtár,** Falusi. Mulattató, tanulságos, ismeretterjesztő és az élet köréből vett hasznos olvasmányok a nép számára. Szerkeszti Vass Jenő. 12 füz. (Berettyó-Újfalu. Szerkesztő. 8-r. 48, 48, 48, 52, 48, 90, 48, 48, 48, 48, 47, 48, 48 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Könyvtára,** A nemzeti színház. 142. 145. füzet. (L. Dumas Sándor, Milliet Gremont és Zanardini.)
- Könyvtára,** Az ifjuság olesó. 1—11. sz. (L. Swift Jonathán, Wildermuth Ottilia, Jäger, Höcker Gusztáv, Schmidt Ferdinánd, Boz-Dickens.)
- Könyvtára,** Tanulók. Szerkeszti Dávid István. Latin és görög classicusok fordítása és magyarázata. 12. füzet (L. Livius.)
- Közlemények,** Távirászati. Kiadja a közmunka s közlekedésügyi magy. kir. miniszterium távirda-osztálya. III. füzet. (Hornýanszky Viktor nyomdája. 8-r. 117—164 l. ára ?)
- Kresméry Károly.** Értekezés Athén ötszázak tanácsáról. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 58 l. ára ?)
- Kuppis Uzor.** Jelentés a pozsonyi dalárda huszonötévi művészeti tevékenységéről. 1857—1882. (Pozsony. Stampfel, Eder és társai nyomdája. 8-r. 50 l. ára ?)
- Kuttner Sándor.** Kis általános földirat. Különös tekintettel a magyar királyságra. Sajtó alá kész. Mayer Miksa. 20-ik kiadás. (Lampel Róbert. 8-r. 152 l. és 1 térkép, ára kötve 30 kr.)
- Ladányi Gedeon.** A világtörténet főbb eseményei rövid kivonatban. Algynasiumi kézikönyvül. 4-dik kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. VIII, 168 l. ára 84 kr.)
- Lajos József.** Gróf György László keresztény erényeit hirdette a perkátai szentegyházban 1882-ik év Nagy-boldogasszony hó ötödik napján. (Rózsa Kálmán nyomdája. 4-r. 17 l. ára ?)
- Láncz Miksa.** A magyar vasuti politika. (Különlenyomat a »Nemzet« f. é. 61. 64. és 65 számaiból. Grimm Gusztáv. 8-r. 31 l. ára 40 kr.)
- Lermina Gyula.** A bűnös nő. Regény. Francziából fordította Lipovniczky Aranka. 2 köt. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 194 és 160 l. ára 1 frt. 60 kr.)
- Leutemann Henrik.** Vadállatok. 12 színezett kép. Szövegét jobbra Wagner Hermann nyomán írta Faludi János. (Laufer Vilmos. Haránt 4-r. 14 l. és 12 kép, ára ?)
- Lexikon,** Magyar. 113—118. füzet (Wilckens és Waidl nyomdája. 8-r. 129—448 két hasábos l. egy füzet ára 30 kr.)
- Linberger István.** A VI. szabad kir. városi ágost. hitv. evangélikus esperesség vázlatos történelme. Kiadta a nevezett esperesség határozatából és költségén. (Késmárk. Sauter és Schmidt nyomdája. 8-r. 37 l. ára ?)
- Litschauer Lajos.** Magyar bányajog kérdések- és feleletekben. Toldalekban a bányatan és érzélokészítés rövid ismertetésével. A bányászati államvizsgálatra készülők és joghallgatók számára. (Selmeczbánya. Joerges Ágoston. 8-r. 91 l. ára 80 kr.)
- Livius.** XXI. III. füzet. (Vége.) Ford. és magy. Dávid István. (Tanulók könyvtára. 12 füzet. Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 121—188 l. ára 30 kr.)

- Lów Immánuel.** Arany János. Emlékbeszéd a szegedi zsinagógában 1882. november 5-én. (Szeged. Traub B. és társa. n. 8-r. 12 l. ára ?)
- M. H.** Egy év Párisban vagy az ész. ellenmondásai. Francziából ford. Csiesáky Imre. (Athenaeum. 8-r. 224 l. ára ?)
- Magyarok története** a III. elemi osztály számára. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)
- Magyarország áruforgalma** Ausztriával és más országokkal. Szerkeszti és kiadja a magy. kir. országos statisztikai hivatal. 1882. IX. füzet. (Athenaeum. 4-r. 65 l. ára ?)
- Mayer Miksa.** Az »arany középút« (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 15 kr.)
- Mayer Miksa.** Saját boszujának áldozata. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 15 kr.)
- Mayer Miksa.** Derék férfiak. Életrajzi elbeszélések a serdültebb ifjuság és a nép számára. (Lampel Róbert. 8-r. IV, 211 l. 8 színnyomatu képpel, ára 1 frt. 80 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Az ördög orsója vagy a tolpányi boszorkány históriája. (Jó könyvek. 6. sz. Révai testvérek. 8-r. 22 l. 2 szép képpel, ára 5 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Frivol akta. Brézói ludak. A saját ábrázatomról. Bevezetéssel Jókai Móról. (Révai testvérek. 16-r. XI, 112 l. ára díszkötésben 1 frt. 30 kr.)
- Mikszáth Kálmán.** Herczeg Eszterházy Miklós kalandjai szárazon és vizen. (Jó könyvek. 3. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 23 l. 3 szép képpel, ára 5 kr.)
- Milliet Gremont és Zanardini.** Heródiás. Dalmű. Fordította Ábrányi Emil. (A nemzeti színház könyvtára. 145. füz. Pfeifer Ferdinand. 8-r. 42 l. ára 40 kr.)
- Mocnik Ferencz.** Szántán középiskolák számára. Ford. dr. Szabóky Adolf. A tanítás új tervéhez alkalmazta dr. Schmidt Ágoston. 8-ik kiad. II. füzet. A III. oszt. számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. IV, 99 l. ára 60 kr.)
- Mocsáry Sándor.** A magyar fauna fennmaradásai. A magy. tud. akadémia által a Vitéz-féle jutalommal (1882.) koszorúzott pályamű. Chrysididae faunae hung. etc. (Akadémia. 4-r. IV, 94 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Mokos Károly.** A három tornyú vár, vagy : a mindentmérő vargalegény. Nép-mese. (Magyar könyvtár. Aigner Lajos. 8-r. 16 l. ára 15 kr.)
- Montepin Xavér.** Pénz ő Felsége. Regény 7 kötet. Francziából fordította M. V. (Dobrowszky és Franke. k. 8-r. 192, 192, 192, 192, 192, 192, 192, 1. ára 3 frt 50 kr.)
- Monumenta comitalia regni Transsylvaniae.** Erdélyi országgyűlési emlékek. Történeti bevezetésekkel. A m. tud. akadémia tört. bizottsága megbízásából szerk. Szilágyi Sándor. VIII. köt. (1621—1629. (Akadémia. 8-r. 54 l. ára ?)
- Nemes Imre.** Schopenhauer Arthur és Hartmann Ede bölcsezetének ismertetése és bírálata. (Nagyvárad. Hügel Ottó nyomdája. 8-r. X, 228 l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Németh Károly.** Kis imádságos könyv. Protestáns gyermekek számára, iskolai és magánhasználatra. (Kókai Lajos. 16-r. III, 38 l. ára 15 kr.)
- Névtára,** A dunántúli reformált egyházkerület, 1882-ik évre. (Pápa. Ref. főtanoda nyomdája. 8-r. 84 l. ára ?)

- Névtára,** A magyarországi kegyes tanítórend, az 1881—2. tanévre. (Koei Sándor nyomdaja. 8-r. 51 l. ára ?)
- Névtára,** A pannonthalmi szent Benedek-rend, az 1881—2. tanévre. (Szombathely. Bertalanffy József nyomdaja. 8-r. 101 l. ára ?)
- Névtára,** A Zirez-, Pilis-, Pásztói- és szent-gotthardi egyesült apátságokba keblezett ciszterci kiváltságos szent rend személyzetének, az 1881—82-iki tanévre. (Székesfehérvár. »Vörösmarty«-nyomda. 8-r. 42 l. ára ?)
- Névy László.** A magyar nemzeti irodalom történetének vázlata. Iskolai használatra. 3-ik átdolgozott kiadás. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. n. 8-r. III, 124 l. és 1 melléklet, ára 1 frt. 20 kr.)
- Noszlopy Kálmán.** Lurdi emlékek, vagyis: a lurdi bucsújáráhely és az 1881. évi magyar zarándoklat története. II. kiadás. (Szerző. 8-r. 103 l. ára 25 kr.)
- Nyiri Péter.** Olvasmányok a második elemi osztály számára, különféle kútfők után. 4-ik kiadás. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 96 l. ára kötte 30 kr.)
- Oklevéltára,** A nagy-károlyi gróf Károlyi család. A család megbízásából kiadja gróf Károlyi Tibor. Sajtó alá rendezte Géresi Kálmán. I. kötet. Oklevelek 1253—1413. (Codex diplomaticus comitum Károlyi de Nagy-Károly. Pfeifer Nándor. 8-r. XVIII, 620 l. és öt phototypikus műmelléklet, ára 5 frt.)
- Orvosok és természetvizsgálók,** A magyar, 1880. aug. 21-től aug. 27-ig Szombathelyen tartott XXI. nagygyűlésének történeti vázlata és munkálatai. Szerkesztették: dr. Gerlóczy Gyula, dr. Dulácska Géza, dr. Müller Kálmán. (Kilián Frigyes. n. 8-r. IV, 311 l. és több melléklet, ára 3 frt.)
- Pestalozzi** válogatott paedagogiai munkái. Fordította és magyarázatokkal ellátta Zsengeri Samu. XV. füzet. (Szerző. 8-r. 49—128 l. ára 50 kr.)
- Plutarch,** Magyar. Kiadja Aigner Lajos. III. füzet. (L. Kiss. Károly.)
- Posewitz Tivadar.** Borneo szigetére vonatkozó földtani ismereteink. A magyar kir. földtani intézet évkönyve. VI. k. 4. füzet. Légrády testvérek. 8-r. 123—146 l. egy földtani térképpel, ára ?)
- Pulszky Ferencz.** Életem és korom. IV. Számkivetés alatt. Olaszországban. (Ráth Mór. 8-r. IV, 332 l. ára 2 frt. 80 kr.)
- Rákóczy Lajos.** Földrajz a fővárosi népiskolák III. osztálya számára. Budapest és környéke Pest-, Pilis-, Solt- Kis-Kun-megyével. Pályanyertes mű. II. kiad. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 35 l. ára 30 kr.)
- Réthy Lajos.** Megpihenés óráiból. Elbeszélések. (Déva. Hirsch Adolf. 8-r. IV, 184 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Révész Bálint.** Isten az én szívemnek kösziklája, és az én örökségem mindörökké. Imakönyv református keresztények számára magánhasználatul. 3. kiad. (Debreczen. Telegdi K. Lajos. 8-r. 237 l. ára ?)
- Roboz Zoltán.** Adatok a cestodák ismeretéhez a solenophorus megaloccephaluson megejtett vizsgálatok alapján. (Értekezések a természettudományok köréből. XII. köt. 10. sz. Akadémia. 8-r. 36 l. ára 30 kr.)
- Roder Alajos.** Bibliai történet kisebb gyermekek számára. 42-dik kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. 80 l. ára 21 kr.)
- Roller Mátyás.** Egyszerű könyvviteltan és rövid váltóisme. Iparosok, ipar- és ismétlő-iskolák számára. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 36 l. ára ?)

- Róthschnek V. Emil.** A debreczen-biharmegyei és az általános magyarországi gyógyszerész-egylet III. kerület IV. járás gyógyszer-tára, testülete és egyletének története alapításuk óta. A m. orvosok és természetvizsgálók XXII. nagygyűlése és a debreczeni gyógyszerész-testület fennállásának 21 éve alkalmából kiadja a debreczen-biharmegyei gyógyszerész-testület. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 238 l. és 2 arckép, ára 1 frt.)
- Salamon József.** Milyen levegőben alszunk és milyenben kellene aludni, hogy egészségünkre szolgáljon. A dr. Oidtmann hasontárgyú — 22 kiadást ért — röpirata felhasználásával. (Kolozsvár. Stein János nyomdája. 8-r. 22 l. ára ?)
- Schmid Kristóf** ifjúsági iratai. Új folyam. Ford. Fuchs Tamás. X. köt. 2-ik kiad. (Athenaeum. 8-r. 294 l. ára 59 kr.)
- Schmidt Ferdinánd** elbeszélése után Lázár Gyula. Lear király. (Az ifjúság olvasó könyvtára. 8. 9. szám. Révai testvérek. 8-r. 88 l. négy képpel, ára ?)
- Sebesztha Károly.** A magyar nemzet története. Népiskolai használatra. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 34 l. ára ?)
- Shakspeare** minden munkái. Fordítják többen. IV. köt. kiad. (Ráth Mór. 8-r. 248 l. ára 80 kr.)
- Simonyi Iván.** Mentsük meg a magyar földbirtokot. Országgyűlési beszéd. 1881. okt. 13-án. (Pozsony. Drottleff Rezső. n. 8-r. 28 l. ára 30 kr.)
- Smiles után Könyves Tóth Kálmán.** Kötelesség jellemrajzokban s példákban. (Légrády testvérek. 8-r. 7, 385 l. ára ?)
- Sporzon Pál és Ébner Sándor.** Gazdasági kate. A növénytermelés és állattenyésztés legfontosabb szabályai kérdések- s feleletekben. Ed. Teisserenc de Bort »Petit questionnaire agricole« című művének IV. kiadása nyomán. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. IV, 160 l. ára 80 kr.)
- Stanley H. M.** Utazásom Közép-Afrikában. 17—18. szám. (Révai testvérek. n. 8-r. I. kötet. 513—557, VIII. és II. köt. 1—16 l. egy füzet ára 30 kr.)
- Stein A.** 52 vasárnap vagy három gyermek naplója. Németből fordította V. A. (Légrády testv. 8-r. 260 l. ára ?)
- Stiller Erieh.** Miért vagyok evangyéliomi protestáns keresztyén? Az evangyéliomi és római kath. egyház tanítása közt való különbség. A XXI. kiadás után ford. és a magyar prot. egyház történetének főbb eseményeivel bővítette Rácz Károly. (Debreczen. Ifj. Csáthy Károly. 8-r. 56 l. ára 16 kr.)
- Sullay István.** A boldogságos szűz Mária tisztelete a kath. anyaszentegyházban hittani, jogi, történeti és erkölcsi szempontból. A budapesti magyar kir. kath. tudom. egyetem hittani kara által 800 forinttal jutalmazott pályamű. (Eger. Érsek-lyceumi nyomda. 8-r. 515 l. ára 3 frt 50 kr.)
- Swift Jonathán.** Gulliver utazásai ismeretlen országokban. Ford. Prém József. (Az ifjúság olvasó könyvtára. 1. 2. szám. Révai testv. k. 8-r. 136 l. 4 képpel, ára 40 kr., kötve 60 kr.)
- Symonds J. A.** Renaissance Olaszországban. II. kötet. A tudományok föléledése. Ford. Pulszky Károly (Akadémia. 8-r. VIII, III, 494 l. ára ?)
- Szabályok,** Távirási, és díjtáblák. Érvényesek az 1882. évi december hó 1-től. Kiadja a közmunka- és közlekedésügyi m. k. miniszterium. III. kiadás. (Hornánszky. Viktor nyomdája. 85 l. ára ?)

- Szabó József.** A természettan alapvonalai és rövid kozmographia. Középiskolák számára. 2-dik jav. kiadás. (Dobrowsky és Franke. n. 8-r. 192 l. a szöveg közé nyomott 260 ábrával, ára 1 frt. 40 kr.)
- Szalay József.** A magyar nemzet története. 44. füzet. (Weizsmann testvérek. 4-r. 321—352 kéthasábos l. ára 30 kr.)
- Szalay József.** Nádasdy Tamás nádor családi levelezése. (Különlenyomat a »Nádasdy Tamás családi levelezése. Szerk. Károlyi Árpád és Szalay József« cz. gyűjteményből. (Athenaeum. 8-r. 28 l. ára ?)
- Szalay József.** A lelkipásztor sikeres működésének főbb alapfeltételei. (A Békésbányai lelkészi egyesület felolvasásai. I. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 33 l. ára ?)
- P. Szathmáry Károly.** A ki a szentjét ei nem adja. Néprege. (Jó könyvek. 2. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 3 szép képpel, 24 l. ára 5 kr.)
- P. Szathmáry Károly.** Az emberi nem művelődés története. 2-dik jav. és bőv. dolgozat. III. kötet. Új-kor. (Tettey Nándor és társa. n. 8-r. XXXII, 319 l. ára 3 frt.)
- P. Szathmáry Károly.** Mátyás király és a gonosz kamarás. Igaz történet. (Jó könyvek. 5. sz. Révai testvérek. k. 8-r. 2 szép képpel, 31 l. ára 6 kr.)
- Szeged népe.** Temesköz népköltése. Gyűjtötte Kálmány Lajos. II. kötet. (Arad. Réthy Lipót és fia nyomdája. 8-r. 244, IX l. ára 1 frt. 50 kr.)
- Szemák István.** Elméleti és gyakorlati német nyelvtan tanodai és magánhasználatra. I. évfolyam. 5. kiadás. (Laufer Vilmos. n. 8-r. 78 l. ára 50 kr.)
- Szendrei (Wagner) János.** A képzőművészet remekei. Eredeti metszetek után fénynyomatokban készíti és kiadja Divald Károly. I. köt. 12. füzet. (Divald Károly. 2-r. 49—53 l. 5 képpel, ára 1 frt 20 kr.)
- Szente József.** Számítási példatár tanítóképezdek számára. II. rész. 3-ik és 4-ik évi folyam. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 172 l. ára 90 kr.)
- Szentimrei Márton.** Svéd Krisztina. Élet- és korrajz. (Házi-könyvtár. XLI. Szent-István-társulat. 8-r. 278 l. ára 1 frt.)
- Szervezete,** A magyarországi reformált egyház alkotmányos. (Magyar kir. államnyomda. 4-r. 60 l. ára ?)
- Szinnyei József,** Idősb. A komáromi magyar színészet története. 1—3. füz. 1821—1833. (Komárom. Ziegler Károly. 8-r. 192 l. ára ?)
- Szöke István.** Földrajz. Népiskolai használatra. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 36 l. ára 8 kr.)
- Szöke István.** A magyarok története. Népiskolai használatra. 2-dik kiadás. (Dobrowsky és Franke. k. 8-r. 32 l. ára 8 kr.)
- Szöke István.** Természetrész. Népiskolai használatra. (Dobrowsky és Franke. 8-r. 40 l. 36 ábrával, ára 8 kr.)
- Tankönyvek,** Az orsz. iparegyesület által kiadott ipartanodai. II. (L. Ekkert Ant.)
- Tára,** Magyarországi rendelet. Kiadja a m. kir. belügyminiszterium. XVI. foly. 1882. VIII—X. füzet. (Pesti könyvnyomda-részv.-társaság. 8-r. 1123—1492 l. ára 75, 90 kr.)
- Tárkányi B. József.** Lelkimanna, azaz imádságos és énekeskönyv. Különösen a ker. kath. ifjuság számára. 22-dik kiadás. (Szent-István-társulat. 24-r. 336 l. ára 36 kr.)

- Tárkányi B. József.** Szent énekfűzer. »Kath. egyház énektárából« kivonva és néhány latin énekkel megtoldva kath. iskolák számára. 7-ik bőv. kiad. (Szent-István-társulat. 24-r. 160 l. ára 20 kr.)
- Thaly Kálmán.** II. Rákóczi fejedelem ifjúsága. 1676—1701. Történeti tanulmány. Eredeti levelek s más egykorú kútfők nyomán írta —. II. kiadás. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. XII, 376 l. három arcképpel, ára 2 frt. 20 kr.)
- Tolnai Lajos.** A falu koronája. Elbeszélés. (Jó könyvek. 8. szám. Révai testvérek. k. 8-r. 2 szép képpel, 16 l. ára 3 kr.)
- Tomor Ferencz és Váradi Antal.** Magyar olvasókönyv a középiskola III. oszt. számára. Az új tanterv és miniszteri utasítás értelmében. (Lampel Róbert. n. 8-r. VIII, 224 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- — Ugyanaz. IV. osztály számára. (Lampel Róbert. n. 8-r. XII, 215 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- P. Terenti Adelphoe.** Magyarázták Burián János és Pozder Károly. (Görög és római remekírók iskolai könyvtára. Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. IV, 212 l. ára 90 kr.)
- Történelem** a népiskolák IV. osztálya számára. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 32 l. ára ?)
- Törvényczikk,** 1882. évi XXXIX., a véderőről szóló 1868. XL. t.-cz. módosításáról. 1868. évi XL. t.-cz. a véderőről. 1868. évi XLI. t.-cz. a honvédségről. A magy. kir. honvédelmi miniszter utasítása az 1882. évi XXXIX. t.-cz. végrehajtása iránt. (Ráth Mór. n. 8-r. IV, 95 l. ára 60 kr.)
- Törvények,** Véderőről szóló, (1868 : 40. t.-cz. egyesítve az 1882 : 39. t.-czikkkel 1868 : 41. t.-cz. és 1868 : 42. t.-cz.) gyűjteménye kiegészítve a rá vonatkozó törvényekkel s a legújabb honv. min. rendelettel. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. k. 8-r. 104 l. ára 60 kr.)
- Törvények,** Egyházi, az evangélium szerint reformált magyarországi keresztyén egyházban. A debreczeni orsz. zsinat megbízásából közléteszi: Tóth Sámuel. Hivatalos kiadás. (Debreczen. A magyarországi ref. egyház. 8-r. 108 l. ára ?)
- Törvénykönyv,** Az általános magánjogi, tervezete. (L. Apáthy István.)
- Törvénytár,** Az 1882-ik évi országos. (Corpus iuris.) Kiadja a m. kir. belügy-miniszterium. (Pesti könyvnyomda-részv.-társ. 4-r. 338 l. ára ?)
- Tükör,** Kis. Népiskolai kézikönyvek tára. (L. Kiss Áron, Laky Dániel, Losonczy László.)
- Útmutató.** VII. VIII. füzet. Október, november és december. (Kilián Frigyes. 8-r. XIX, 239 l. és 3 térkép; XIX, 242 l. és 3 térkép. egy füzet ára 50 kr.)
- Varga Géza.** Hajdumegye leírása. A magy. orvosok és természetvizsgálók 1882. Debreczenben tartott XXII. nagygyűlésének alkalmából kiadja, és a nagygyűlés tagjainak emlékül ajánlja Hajdumegye zözsége. (Kilián Frigyes. n. 8-r. VIII, 264 l. és 1 térkép, ára 1 frt. 50 kr.)
- Vargyas Endre.** Természetrájk. A miniszteri és püspöki kar által kiadott tanterv szerint falusi népiskolák számára. (Győr. Klenka F. 48 l. ára kötve 20 kr.)
- Vargyas Endre.** Magyarok története korszaki képekben. A miniszteri s a püspöki kar által kiadott tanterv szerint falusi népiskolák számára. (Győr. Klenka Ferencz. 8-r. 39 l. ára kötve 20 kr.)

- Vállalat, Természettudományi könyvkiadó. XXI. köt. (L. Czöglér Alajos.)
- Vámbéry Armin. A magyarok eredete. Ethnologiai tanulmány. II. kiadás. (Akadémia. 8-r. XV, 527 l. ára ?)
- Városey Mihály. A legújabb vőfénykönyv. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. k. 8-r. 40 l. ára 15 kr.)
- Veres Samu. Költemények. (Koesi Sándor nyomdája. 8-r. 88 l. ára ?)
- Vértesi Arnold. Öngyilkosok. I. A kik életben maradnak. (Debreczen. Városi nyomda. 8-r. 232 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Vince Alajos. Vasárnapi és ünnepi egyházi beszédek. (Eger. Szolcsányi Gyula. k. 8-r. XII, 548 l. ára 3 frt.)
- Virgil. Éneisz. Hösköltemény 12 énekben. Latinból fordította, jegyzetekkel s márazatokkal ellátta Márki József. II. köt. 2. füzet. (X. XII. ének.) (Koesi Sándor nyomdája. 8-r. IV, 333—461 l. ára 70 kr.)
- Wappler Antal. A katolikus egély tankönyve főgymnasiunai felsőbb osztályok számára. I. Bevezetés és a kathol. egély igazságának bebizonyítása. V. kiadás. (Szent-István-társulat. 8-r. IV, 115 l. ára 50 kr.)
- — Ugyanaz. III. rész. Kath. erkölestán. IV. kiadás. (Szt.-István-társulat. 8-r. 176 l. ára 60 kr.)
- Wildermuth Ottilia. Elbeszélések az ifjuság számára. Fordította Lonkay Lenke. (Az ifjuság olosó könyvtára. 3. szám. Révai testvérek. k. 8-r. 84 l. 2 képpel, ára 30 kr.)
- Wolafka Nándor. Reflexiók XIII. Leó pápa 1879. augusztus hó 4-én kibocsátott »aeterni patris« apostoli körlevelére. Bölcsészeti tanulmány, írta és a Szent-László-társulat 1882. okt. 5-én tartott közgyűlésén felolvasta. (Koesi Sándor nyomdája. 8-r. 111 l. ára ?)
- Zabolay Károly. A szakszerű szőlőművelés. (Kecskemét. Szerző. 3-r. 49 l. ára 60 kr.)
- Zatopek Antal. A szívek játéka. Elbeszélések. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. 195 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Zádori Ev. János. Égi manna. Ima- és énekeskönyv a ker. kath. ifjuság számára. A ft. esztergomi érseki hatóság jóváhagyásával. (Winterberg. Steinbrenner János. 24-r. 384 l. ára ?)
- Zák R. József. Földrajz az elemi népiskolák számára. Magyarország és társországai, az osztrák császárság leírása, Európa, a többi földrészek és az egész föld rövid áttekintése. (Eggenberger-féle könyvkereskedés. 8-r. 48 l. 3 térképpel, ára ?)
- Zárszámadása, A magyar korona országainak állami, az 1881. évre. 11. füzet. (Magyar kir. államnyomda. 4-r. 185, 152, 106, 20, 209, 64, 61, 39, 21, 19, 71 l. ára ?)
- Zelizy Dániel. Debreczen szabad királyi város egyetemes leírása. Többek közreműködésével megírva. (Kilián Fr. n. 8-r. XVI, 920 l. és 1 térkép, ára 5 frt.)
- Zichy Jenő. Nemzetgazdasági és társadalmi eszmetörédek. Különlenyomat a »Nemzetgazdasági Szemlé«-ből. (Kilián Frigyes. n. 8-r. 24 l. ára 20 kr.)
- Zsidókérdés, A, Magyarországon. Rőpirat, melyben megbizonyítatik, hogy a művelt zsidóknak áttérése valamelyik protestáns vallásra, erkölcsileg igazolt és nagy politikai érdekek által sürgetett eljárás. (Kókai L. 8-r. 31 l. ára 20 kr.)

Hazai nem-magyar irodalom.

- Dallos I.** Praktischer Lehrgang der ungarischen Sprache. Nach F. Ahn's Lehrmethode I. Theil. 59-te Auflage. (Lampel Róbert. 8-r. 148 l. ára 36 kr., kötve 44 kr.)
- Eingabe der 3 Vertheidiger Eötvös, Funták, Horánszky** in der Tisza-Eszlárer Angelegenheit. (Márkus Samu nyomdája. 8-r. 68 l. ára 20 kr.)
- Ernst L.** Die Selbsthilfe. Aerztlicher Rathgeber bei Allen Krankheiten die in Folge Jugendsünden, Ausschweifungen und durch Ansteckung entstehen etc. 47-te Aufl. (Ifj. Nagel Ottó. 8-r. XII, 122 l. és XII tábla, ára 1 frt 60 kr.)
- Finály Heinrich.** Der altrömische Kalender. Eine Studie. (Különlenyomat az »Ungarische Revue«-ből. Kilián Frigyes. 8-r. 48 l. ára ?)
- Fuchs Johann.** ABC und Lesebuch für die kath. Volksschulen nach Ignatz Bárány bearbeitet. X. Ausgabe. (Szent-István-társulat. 8-r. 67 l. ára 10 kr.)
- Geist Karl.** Die Strassentumulte in Pressburg. (Zilahy Sámuel. 8-r. 24 l. ára ?)
- Geller Mórítz.** Talmud-Schatz. Fragmente aus dem babylonischen Talmud. II. Theil. (Szerző. 8-r. III, 155 l. ára 1 frt 20 kr.)
- Heimatsklänge.** Dichtungen der hervorragendsten ungarischen Poeten mit einem Anhang von Nationalvolksliedern. Ins Deutsche umgedichtet von Dr. Josef Steinbach. (Nagy-Kanizsa. Wajdits József. 16-r. XV, 96 l. ára 1 frt, díszkötésben 1 frt 80 kr.)
- Hutten Ulrich.** Das Judenthum in Oesterreich-Ungarn. Eine nationalhistorische Studie. (Bartalits Imre nyomdája. 8-r. 138 l. ára 1 frt 50 kr.)
- Jókai's** ausgewählte Schriften. 54—63. Heft. (Pozsony. Stampfel Károly. 8-r. 1—208, 1—192 l. egy füzet ára 25 kr.)
- Kászonyi Dániel.** Esther Solymosi das Blut-Opfer von Tisza-Eszlár. Social-Roman aus der Gegenwart. (Petrik Géza. k. 8-r. VI. 257 l. ára 1 frt.)
- Kayserling M.** Der Wucher und das Judenthum. (Wodianer Fülöp nyomdája. 8-r. 20 l. ára 25 kr.)
- Klaic Vjekoslav.** Slavonien vom X. bis zum XIII. Jahrhundert. Nach dem Kroatischen des K. V. von Ivan Bojnicic. (Zágráb. Granitz Ignác és társa. 8-r. 51 l. ára ?)
- Krizko Paul.** Jahresbericht in Kremnitz über die technische und administrative Leitung der gewerkschaftlichen Etablissements im Jahre 1881. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 16 l. ára ?)
- Kuppis Uzor.** Bericht über die fünfundzwanzigjährige künstlerische Thätigkeit des Männergesangsvereines Pressburger Liedertafel 1857—1882. (Pozsony. Angermayer Károly nyomdája. 8-r. 72 l. ára ?)

- Landesgesetz-Sammlung** für das Jahr 1882. Herausgegeben vom königl. ung. Ministerium des Innern. II. Heft. (XXVIII—XXXIX) (Pesti könyvnyomda-részvény-társaság. 8-r. 229—550, III l. 1 frt. 30 kr.)
- Lieder**, Aeltere geistliche, zum gottesdienstlichen Gebrauche des Bisthums Speyer. (Turócz-Szt.-Márton. Részvénytársaság. 8-r. 180, 447, 115 l. ára ?)
- Mittheilungen** aus dem Jahrbuche der königl. ungarischen geologischen Anstalt. VI. Bd. 4. Heft. (L. Posewitz Theodor.)
- Nachtrag** zum zehnten Jahresbericht an die evang. Gemeinde A. B. in Hermannstadt. (Nagyszeben. Krafft W. nyomdája. 8-r. 35—50 l. ára ?)
- Posewitz Theodor**. Unsere geologischen Kenntnisse von Borneo. (Mittheilungen aus dem Jahrbuche der königl. ung. geologischen Anstalt. VI. Band. 4. Heft. Légrády testvérek nyomdája. 8-r. 135—162 l. egy földtani térképpel, ára ?)
- Simonyi Ivan**. Der Judaismus und die parlamentarische Komödie. (Pozsony. Drottleff Rudolf. 8-r. 94 l. ára 60 kr.)
- Steiner Samuel**. Allgemeine Metaphysik zur Begründung einer vernünftigen Welt- und Lebensansicht nach Kant, Fries und Apelt klar und übersichtlich dargestellt. (Késmárk. Schmidt C. R. k. 8-r. XII, 104 l. ára ?)
- Tomásik Samuel**. Denkwürdigkeiten des Murányer Schlosses mit Bezug auf die vaterländische Geschichte. (Lauffer Vilmos. 8-r. VIII, 191 l. ára 1 frt.)
- Citanka**, Përva, za katolikuskansku školsku mladost. (M. k. egyetemi nyomda. 8-r. 188 l. ára 25 kr.)
- Katechismus**, Malý, pre obecné školy. (Szent-István-társ. 8-r. 96 l. ára 18 kr.)
- Knihnica**, Slovenská. Rediguje: Jozef Skultéty. Dielu I. sošit 1. Povesti Sama Bodiekého. (Turócz-Szt.-Márton. 8-r. 94 l. ára 25 kr.)
- Kompánek Jozef**. Kázne nedel'né. I. II. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda 8-r. 308, 310 l. ára ?)
- Lichard Dániel G.** Slowenská obrázková čítanka hospodárska. Čiastka II. (Turócz-Szt.-Márton. 8-r. 186 l. 25 festschriftsnyyel, ára 1 frt. 20 kr.)
- Osvald Fr. Richard**. Obradoslovie (Liturgika) čili učenie o svätých obradoch cirkve katolickej pre katolícku diétu. (Turócz-Szt.-Márton. Szerző. 8-r. 59 l. ára 20 kr.)
- Pohl'ady**, Slovenské. Casopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor: Svetozár Hurban (Vajanský). Vydavateľ a nakladateľ: Pavel Mudron. Ročník II. Sošit 3. 5—6. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda. 193—288; 401—529 l. ára ?)
- Povesti**, Prostonárodnie slovenské. Usporiadatel a vydavatel: Pavol Dobšinský. Sošit 6—7. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 96, 96 l. egy füz. ára 30 kr.)
- Spevy**, Slovenské. Vydavajú priatelia slovenských spevov. Sošit. 6. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda. 4-r. 201—236 l. ára 1 frt.)
- Sväzky**, Katolícke, poručené mojím farníkom. Vydal Ján Vlossák. III. Živobytie kresťanov. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 31 l. ára ?)
- Zák.**, XX., čl. 1877. O usporiadaní poručníckych a opatrovníckych záležitostí. (Turócz-Szt.-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 15 l. ára ?)
- Zápisnica** seniorálneho konventu lipovského, vydržiavaného dňa 14. augusta 1882. (Turócz-Szent-Márton. Részvény-nyomda. 8-r. 14 l. ára ?)

- Zelliger Jozef.** ABeCedar a prvá čítanka. Pre katolíké pocialočné skoly. (Szent-István-társulat. 8-r. 64 l. ára 10 kr.)
- Džesikina** prvá molitva. Prevod s englezkoga. (Veroizpovestne knjige u hrvatskom jeziku. 1. König R. 8-r. 55 l. ára 4 kr.)
- Knjige,** Veroizpovestne, u hrvatskom jeziku. Naručbine se šalju R. Königu, párohu. 1. 5. 6. (L. Džesikina, Spurgion, Put.)
- Put** k spasitelju. (Veroizpovestne knjige u hrvatskom jeziku. 6. König R. 8-r. 15 l. ára 2 kr.)
- Sbornik** ugarsko-hrvatskih skupnih zakonah. Godina 1882. Broj 29. (Magy. kir. egyetemi nyomda. 4-r. 294—305 l. ára ?)
- Spurgion H.** Dodji, dobro došao ! Prevod s englezkoga. (Veroizpovestne knjige u hrvatskom jeziku. 5. König R. 8-r. 21 l. ára 2 kr.)
- Cuturilo St.** Bukvar za crnogorske škole. Drugo izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 144 l. ára 24 kr.)
- Despotovići** Brankovići u narodnim pesmama. Sa slikom. (Pancsova. Jovanovics testv. 16-r. 52 l. ára 15 kr.)
- Einod Alb.** Ferizadina pesma. Prevod s francuskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek 16-r. 62 l. ára 16 kr.)
- Kara¹ordje** u narodnim pesmama. Sa slikom njegovom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 52 l. ára 15 kr.)
- Knjige,** Veroizpovestne, u srpskom jeziku. 2. Naručbine se šalju R. Königu. (L. Zora.)
- Koenig R.** Istorija o Nemanu. (Vallásos iratok. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 16 l. hét képpel, ára ?)
- Koenig R.** Izgubljeni sin. (Vallásos iratok. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 16 l. hét képpel, ára ?)
- Koenig R.** Mati i djete. (Vallásos iratok. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 18 l. hét képpel, ára ?)
- Koenig R.** Molitba Gospodnja. (Vallásos iratok. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 16 l. hét képpel. ára ?)
- Koenig R.** Priče, Solomunove. (Vallásos iratok. Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 16 l. hét képpel, ára ?)
- Koenig R.** Prorok Danilo. (Vallásos iratok. (Hornyánszky Viktor nyomdája. 8-r. 16 l. hét képpel, ára ?)
- Letopis** Matice Srpske. Uredjuje A. Hadižić. Knjiga 130. 131. 1882. II. III. (Pancsova. Jovanovics testv. 8-r. 144, 143 l. ára 70, 70 kr.)
- Ljubiša St. M.** Pripovijesti. Sa slikom piščevom. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. XVI, 386 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Mérimée Prosper.** Karmena. Pripovetka s francuskoga. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 16-r. 60 l. ára 16 kr.)
- Petrović M.** Osnovi fizike. Za više razrede narodnih škola više devojačke škole i srodne zavode. (Sa 69 slika.) Drugo sasvim promenjeno i umnoženo izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. I. 137 l. ára 65 kr.)
- Reclam K.** Nauka o čuvanju zdravlja za škole. Preveo na srpski D. Josić III. izdanje. (Pancsova. Jovanovics testvérek. 8-r. 33 l. ára 20 kr.)

- Popović Jov. St.** Smrt Stefana Dečanskog. Zalosno pozorje u pet dejstva. (Pan-sova. Jovanovics testv. 16-r. 64 l. ára 16 kr.)
- Slike** iz svetske povestnice. Za više razrede narodnih škola i više devojčke škole. (Panesova. Jovanovics testvérek. 8-r. 105 l. ára 40 kr.)
- Zora**, prva ponka male decze u veri. Srpski prevod. II. izdanje. (Veroizpovestne knjige u srpskom jeziku. 2. König R. 8-r. 156 l. ára 26 kr.)
- Catechismu** pentru scolele poporale greco-catolice. Editiunea II. (Balázsfalva. Érseki papnövelde nyomdája. 8-r. 109 l. ára ?)
- Mándreanu Vasile.** Gramatica româna in scolele elementare, tractata din bucăti de cetire. Curs practice pentru învățătorii si învățătoarele, cari instruěză scolari din anul al 3-lea si al 4-lea de scölă, precum si pentru elevii institutelor preparandiale sau normale. Partea I. (Lugos. Szerző. XIII, 160 l. ára 1 frt. 20 kr.)
- Szabo Joann.** Memorandu in privinti'a convocarei unui sinodu diecesanu meste-catu, pentru vindecarea mai multoru rane ale bisericeii gr-cat. tienetórie de provincia metropolitana a Albei-Julie si Fogarasiului si resp. de dieces'a Ghierlei. (Szamosujvár. »Aurora«-nyomda. 2-r. 20 l. ára ?)
- Trip'a Jonu.** Poesii. (Arad. Egyházmegyei nyomda. 8-r. 182 l. ára 1 frt.)
- Bulletin** annuel des finances des grandes villes. IV. année: 1880. Rédigé par Joseph Kőrösi. (Ráth Mór. n. 8-r. 39 l. ára 1 frt.)
- Bulletin** hebdomadaire de statistique internationale. (Villes du sud-est de l'Europe.) Rédigé par Joseph Kőrösi IV. année. Nr. 157—208. (Ráth Mór. n. 8-r. 112 l. ára 4 frt.)
- Navigazione** austro-ungarica all' estero nel 1881. (Triest. Morte rra és társa. 4-r. 105 l. ára ?)
- Circulares** officii dioecesani Neosoliensis anni 1882. (Beszterezébánya. Machold Fülöp nyomdája. 4-r. 50 l. ára ?)
- Directorium** in usum Benedictinorum antiquissimi, regii, congregationis Casinensis, archieoenobii sancti Martini, in sacro monte Pannoniae, deo ac patriae famulantium, pro anno 1882. (Komárom. Ziegler K. nyomdája. 8-r. 128 l. ára ?)
- Directorium** liturgicum ad usum ff. Minorum Seraphiei patris s. Francisci Capucinorum provinciae Croatiae pro anno 1882. (Fiume. Karletzy Ferencz nyomdája. 8-r. 43 l. ára ?)
- Directorium** officii divini usui fratrum Minor. reformatae provinciae Hungariae Mariae serviens pro anno 1882. (Pozsony. Wigand Károly Fridrik nyomdája. 8-r. 96 l. ára ?)
- Directorium** officii divini pro anno 1882. in usum canonicorum regularium Praemonstratensium regiae canoniae et ecclesiae s. Joannis Baptistae de castro Jászó, eidemque unitarum s. crucis de Lelesz, et sancti Stephani protomartyris de promontorio Magnovaradiens. (Rozsnyó. Kovács M. ny. 8-r. 64 l. ára ?)
- Directorium** pro divino officio persolvendo ad usum fratrum Minorum strictioris observantiae in provincia s. crucis Croatiae. Carnioliae pro anno 1882. (Görcz. Szerzetrend. 8-r. 61 l. ára ?)
- Directorium** seu ordo officii divini in usum dioecesis Weszprimiensis anno 1882. (Krausz Ármin nyomdája. 8-r. VII, 130 l. ára ?)

- Directorium** seu ordo missas celebrandi pro anno 1882. in usum dioecesis Nitriensis. (Nyitra. Özvegy Neugebauer Anna nyomdája. 8-r. 136 l. ára ?)
- Ordo** divini officii recitandi, saerique peragendi pro anno 1882. in usum eleri et ecclesiarum dioecesis Szathmáriensis editus. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 144 l. ára ?)
- Ordo** divinorum ad usum fratrum Minorum s. Francisci Capueinorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1882. (Pozsony. Angermayer K. 8-r. 111 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi pro anno 1882. ff. Minorum ordo s. Francisci conventualium in provincia s. Elisabeth per Hungariam et Transsylvaniam deo famulantium. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 70 l. ára ?)
- Ordo** officii divini ad annum 1881—82. in usum archi-dioecesis Colocensis editus. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. 156, 14 l. ára ?)
- Ordo** officii divini peragendi anno 1882. in usum dioecesis Csanádiensis. (Temesvár. Csanád-egyházmegyei nyomda. 8-r. 111 l. ára ?)
- Ordo** peragendi officii divini in usum dioecesis Neosoliensis pro anno 1882. editus. (Besztercebánya. Machold Fülöp nyomdája. 8-r. 111 l. ára ?)
- Schematismus** eleri archidioecesis Strigoniensis pro anno 1882. (Esztergom. Buzárovits Gusztáv. 8-r. XXII, 247 l. ára ?)
- Schematismus** eleri archidioecesis Colocensis et Baeciensis ad annum 1882. (Kaloosa. Malatin és Holmeyer nyomdája. 8-r. X, 138, 58 l. ára ?)
- Schematismus** eleri archidioecesis Agriensis ad annum 1882. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 192, 31 l. ára ?)
- Schematismus** eleri archidioecesis Zagrabiensis pro anno 1882. (Zágráb. Albrecht Károly nyomdája. 8-r. 270 l. ára ?)
- Schematismus** eleri dioecesis Szathmáriensis ad annum 1882. (Szatmár. Nagy Lajos nyomdája. 8-r. 204 l. ára ?)
- Schematismus** eleri dioecesis Albae-Regalensis ad annum 1882. Ab erecta sede episcopali 105. (Székesfehérvár. Számmer Kálnán nyomdája. 8-r. 136 l. ára ?)
- Schematismus** dioecesis Neosoliensis pro anno 1882. (Besztercebánya. Machold Fülöp nyomdája. 8-r. 75 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae Hungariae reformatae nunc sanctae Mariae nuncupatae ordinis Minorum s. Francisci ad annum 1881—82. (Pozsony. Wigand Károly nyomdája. 8-r. 46, XIX, 16 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae s. crucis Croatiae-Carnioliae ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae anno 1882. (Görz. Szerzetrend. 8-r. 32 l. ára ?)
- Schematismus** provinciae ss. Salvatoris in Hungaria, ordinis Minorum s. Francisci strictioris observantiae pro anno 1882. (Eger. Érseki lyceum nyomdája. 8-r. 58 l. ára ?)
- Schematismus** ordinis Minorum s. Francisci Capueinorum provinciae austriaco-hungaricae pro anno 1882. (Bécs. Mayer Lajos nyomd. 8-r. 16, XIII l. ára ?)

Hazánkat érdeklő külföldi munkák.

- Ausweise** über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungarischen Monarchie im Jahre 1881. XXXXII. II. Jahrg. (L. Pizzala Josef.)
- Dioskuren**, Die. Literarisches Jahrbuch des ersten allgemeinen Beamtenvereines der österreichisch-ungarischen Monarchie. 11. Jahrg. (Bécs. Egyet. 8-r. 466 l. ára 3 frt.)
- Handausgabe**, Officielle, der österreichischen Gesetze und Verordnungen. 3. Heft. (L. Staatsgrundgesetze.)
- Hausbibliothek**, Deutsche. Nr. 1. (L. Petöfi Alexander.)
- Hurmuzaki Eudoxiu**. Documente privitoare la istoria Romanilor. Volumul IV. Partea I. 1600—1649. (Bukurest. Soceci şi Teclu nyomdája. n. 4-r. XXXVI, 708 l. ára 40 marka.)
- Köhler G.** Die Schlachten von Nicopolis und Warna. (Boroszló. Koebner Vimos. 8-r. 67 l. két térképpel, ára 2 frt. 60 kr.)
- Liszt Franz**. Gesammelte Schriften. Herausgegeben von L. Ramann. V. Band. Streifzüge. Kritische, polemische und zeithistorische Essays. Deutsch bearb. von L. Ramann. (Lipese. Breitkopf és Härtel. n. 8-r. 234 l. ára 6 marka.)
- Petöfi Alexander**. Wolken (Felhők.) Ins Deutsche übersetzt nebst einer Biographie des Dichters von Hugo Metzl von Lomnitz. (Deutsche Hausbibliothek. Nr. 1. Lübeck. Schmidt és Erdtmann. 8-r. 122 l. ára 40 fillér.)
- Pizzala Joseph**. Waaren-Einfuhr in das allgemeine österreichisch-ungarische Zollgebiet. (Ausweise über den auswärtigen Handel der österreichisch-ungar. Monarchie im Jahre 1881. II. Abth. XXXXII. Jahrg. Bécs. Cs. statistikai központi bizottság. 4-r. 95 l. ára ?)
- Sanuto Marino**. I Diarii. Fascicolo 47. (Venezze. Venezei történelmi társulat. 4-r. 441—592. 1—40. két hasábos l. egy füzet ára 5 lira.)
- Schwarz Julius**. Die Demokratie. I. Band. Die Demokratie von Athen. (Lipese. Duncker és Humblot. 8-r. LXIX, 749 l. ára 27 marka.)
- Singer Ignatius**. Simplified Grammar of the hungarian language. (London. Trübner. 8-r. VI, 79 l. ára 3 marka.)
- Staatsgrundgesetze**, Die, und die damit in näherem Zusammenhange stehenden Gesetze; die Geschäftsordnungen des Reichsrathes und der Delegation des Reichsrathes; die Gesetze über die politischen und ökonomischen Beziehungen Oesterreichs zu Ungarn, und Oesterreich-Ungarns zu Bosnien mit der Herzegovina. V. Auflage. (Officielle Handausgabe der österreichischen Gesetze und Verordnungen. 3. Bécs. Cs. kir. államnyomda. 8-r. 424 l. ára 2 frt.)

Torma Carl. Inschriften aus Dacia, Moesia superior und Pannonia inferior. (Künlönyomat az »Archäol.-epigr. Mitth. aus Oesterreich.« VI. köt. 2-ik füzetéből. Bécs. Szerző. 8-r. 145 l. ára ?)

Vámbéry Hermann. Der Ursprung der Magyaren. Eine ethnologische Studie. (Lipese. Brockhaus F. A. 8-r. XII, 587 l. ára 9 frt.)

Wertheimer Eduard. Die Heirat der Erzherzogin Marie Louise mit Napoleon I. (Bécs. 8-r. 36 l. ára ?)

Wurzbach Constant. Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche seit 1750 in der österr. Kronländern geboren wurden oder darin gelebt und gewirkt haben. 46 Theil. (Bécs. Cs. k. udvari- és államnyomda. 8-r. 309 l. ára 3 frt.)

K I M U T A T Á S

a »Magyar Könyv-Szemle« 1882. évi folyamában
felsorolt könyvekről.

A) Magyar nyelven megjelent művekszakok szerint:
Hit- és erkölestudomány 22. — Bölcsészet és szépirodalom 31. — Nyelvtudomány 26. — Nyelvészet, szótárak: a) Magyar 21. — b) Vegyes 25. — Ó-kori remekírók kiadásai, fordításai és ismertetése 30. — Történelem és segédtudományai: a) Magyarországi 68. — b) Vegyes 30. — Életrajzok 13. — Irodalomtörténet: a) Magyarországi 20. — b) Vegyes 12. — Könyvjegyzék 4. — Földrajz 28. — Térképek: a) Magyarországi 7. — b) Vegyes 3. — Jog- és államtudomány és nemzetgazdaságtan: a) Magyarországi 51. — b) Vegyes 4. — c) Törvények, rendeletek, törvényjavaslatok és országgyűlési irományok 111. — Természeti és technikai tudomány 102. — Orvostudomány 21. — Mennyiségtan 41. — Gazdaságtan, sport 26. — Hadászat 6. — Ipar, kereskedelem, forgalom 63. — Szépirodalom: a) Eredeti 162. — b) Fordítások 56. — Népoktatási és iskolakönyvek, egyházi és iskolai értesítők 341. — Ifjúsági- és népszerű iratok 40. — Különféle beszédek 23. — Egyleti, egyházi, társulati stb. dolgok, évkönyvek 81. — Naptárak 82. — Művészetek 7. — Társadalom és politika 76. — Encyclopaediák, vegyesek 48. —
Összesen 1681.

B) Hazai nem-magyar nyelven megjelent művek nyelvek szerint:

Német: a) Mű 164. — b) Iskolai értesítő 11. — c) Naptár 11.

Tót: a) Mű 42. — b) Naptár 7.

Szerb: a) Mű 48. — b) Iskolai értesítő 2. — c) Naptár 1.

Horvát: a) Mű 78. — b) Iskolai értesítő 2. — c) Naptár 1.

Román: a) Mű 21. — b) Iskolai értesítő 2. — c) Naptár 3.

Ruthén mű 1.

Bolgár naptár 1.

Olasz: a) Mű 3. — b) Iskolai értesítő 1.

Francia mű 5.

Latin: a) Mű 7. — b) Directorium 7. — c) Ordo 6. — d) Schematismus 11. — Összesen 435.

C) Hazánkat érdeklő külföldi munkák nyelvek szerint: Német 85, román 1, lengyel 3, cseh 1, olasz 5, francia 3, angol 2, latin 2. — Összesen 102.

A) Magyar nyelvű munka : 1681

B) Hazai nem-magyar munka 435

C) Hazánkat érdeklő külföldi munka 102

Összesen . 2218.

A »Könyv-Szemle« megjelenik évenként 30 ívnyi terjedelemben, két-havi füzetekben, több műmelléklettel, díszes kiállításban.

Előfizetési ára egész évre bérmentes szétküldéssel együtt a folyó évtől kezdve 3 frt.

Az első évfolyam elfogyott; a II., III., IV. és V-ik folyam külön a rendes évi áron, együtt véve pedig 8 frton kapható.

Az előfizetési pénzek **Knoll Károly** urhoz, a **M. Tud. Akadémia könyvkiadó hivatalába**, egyéb küldemények és irodalmi közlemények a **Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárába** küldendők.

Csontos János,

könyvtári segédőr, mint a „M. Könyvszemle“ szerkesztője.

A M. T. Akadémia legújabb kiadványai.

A Renaissance kezdete és fejlődése, különös tekintettel hazánk építészeti műemlékeire. Irta **Myskovszky V.** 18 fametszettel. Ára 40 kr.

A paraszt vármegye. Irta **Gyártás István.** Ára 30 kr.

A nemzetiségi viszonyok Magyarországon az 1880. évi népszámlálás alapján. Irta **Keleti Károly.** Ára 40 kr.

Az európai vasuti ügy fejleményei és eredményei a magyar magánjog szempontjából. Irta **Wenzel Gusztáv.** Ára 50 kr.

Egyetemeink a középkorban. Irta **Ábel Jenő.** Ára 50 kr.

Tinódi Sebestyén összes művei 1540—1555. Bevezetéssel és jegyzetekkel ellátva kiadja **Szilády Áron.** (Régi Magyar Költők Tára III. kötete.) Ára 2 frt.

A Hunnok és Avarok nemzetisége. Irta **Vámbéry Ármin.** Ára 30 kr.

Az aggteleki barlang mint őskori temető. Irta **b. Nyáry Jenő.** Képekkel. Ára 3 frt.

Marsigli élete és munkái. Irta **Beliczay Jónás.** Ára 60 kr.

Bethlen Gábor fejedelem kiadatlan politikai levelei. Kiadta **Szilágyi Sándor.** Ára 2 frt 40 kr.

Ocskay László H. Rákóczy Ferencz fejedelem dandárnoka és a felső-magyarországi hadjáratok 1703—1710. Irta **Thaly Kálmán.** Ára 3 frt 60 kr.

Magyar hölgyek levelei. (1515—1709.) Közli **Deák Farkas.** 464 lap. Ára 2 frt.

Magyarország bányászatának kritikai története. Irta **Dr. Wenzel Gusztáv.** Ára 3 frt.

A M. T. Akadémia legújabb kiadványai:

A Magyarok eredete. Ethnologiai tanulmány. Irta Vámbéry Armin. 8-rét. 42 iv. Ára 3 frt 60 kr.

Trefort Ágoston: Kisebb dolgozatok az irodalom, közgazdaság és a politika köréből. Kis 8-rét. Ára 1 frt 80 kr.

A Társadalmi fejlődés kezdetei. Irta Beöthy Leo. Kis 8-rét két kötetben. Ára 4 frt.

Magyarország II. József korában. Irta Dr. Marczali Henrik. Kiadja a M. T. Akadémia Történelmi Bizottsága. II. befejező kötet. Ára 3 frt. Mind a két kötetnek 6 frt.

Magyarország régi vizrajza a XIII. század végeig 8-rét két kötetben. Ára 5 frt.

A Várispánságok története különösen a XIII. században. Irta Pesty Frigyes. 8-rét. Ára 3 frt.

Finn-magyar szótár. Irta Dr. Szinnyei József. 8-rét. Ára 3 frt. (Sajtó a.)

Statistikai Évkönyv 1883-ra. Hazánk közgazdasági, pénzügyi, politikai, közművelődési s egyéb ált. társadalmi viszonyaink ismertetésére. Az Akadémia nemzetgazd. és statist. bizottság megbízásából szerkeszti Dr. Földes Béla. 8-rét. 20 iv. Ára 2 frt. (Sajtó alatt.)

Értekezések a nemzetgazdaságtan és statisztika köréből. Szerkeszti: Földes Béla. I. kötet.

I. Füzet. Földes Béla. Adalékok a papírpénz történetéhez és statisztikájához Ára 20 kr.

II. Füzet. Konek S. Bányászatunk jelen állapota s teendőink annak sikeresb kifejtésére. Ára 30 kr.

III. Füzet. Jekelfalussy József: Népünk foglalkozása és kereseti viszonyai az utolsó népszámlálás szerint. 20 kr.

Gr. Bercsényi Miklós leveles könyvei 1705–1711. Eredeti kéziratokból közli Thaly Kálmán. 8-r. Ára 2 frt 40 kr.

Archaeologiai Értesítő. Új folyam. II. kötet. 1882. Előfizetési ára egy évre 5 frt.

Buda-Pest nemzeti állapota és magyarosodása az 1881-iki népszámlálás eredményei szerint. Irta Kőrösi József. Ára 30 kr.

Mythologiai elemek a Székely népköltészet és népéletben. Irta Kozma Ferencz. Ára 30 kr.

A Jászkunok nyelve és nemzetsége. Irta Gyárfás István. Ára 50 kr.

Gr. Tököly Imre levelei. A gr. Teleki család marosvásárhelyi levéltárából. Sajtó alá rendezte Deák Farkas. Kiadja a M. T. Akadémia Tört. Bizottsága 8°. Ára 1 frt 60 kr.

Magyar Történelmi évkönyvek és naplók a XVI–XVII. századokból. (Gyulafi L. főljegyzései. — Martonfalvai J. deák emlékirata. — A Palóczi-Horváth család naplója.) Közlök Szabó Károly és Sz. Nagy Imre. Ára 1 frt 80 kr.

A Szeged-Öthalmi ásatásokról. Különösen az ott felfedezett ősmagyar, ó-római és kelta sírokból talált csontvázokról, stb. Irta Lenhossék József. 3 fénynyom. táblával, 7 fametszettel és egy szín. térrajzzal. Ára 2 frt.

A közoktatás története Magyarországon a XVIII. században. Irta Molnár Aladár. I. kötet. Ára 3 frt.